

ACTA ERUDITORUM

ANNO

M DC XCVIII

publicata,

Cum S. Cæsareæ & Regiæ Polonicæ Majestatum privilegiis.

LIPSIÆ.

Proſtant apud JOH. GROSSII Hæredes & JOH. THOM. FRITSCHIUM.

Typis JOHANNIS GEORGII.
M DC XCVIII.

KAISERLICHE KOENIGLICHE
WIEN
HOFBIBLIOTHEK

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ
Calendis Januarii, Anno M DC XCVIII.

PRÆNOTIONES MYSTAGOGICÆ EX JURE CANONICO, Auctore NICOLAO COMNENO PAPADOPOLI Cretensi, Abbate S. Zenobii, S. Theol. Philos. ac J. U. D. & in Academia Patavina Canonum Sacrorum Interprete.

Patavii, ex typographia Seminarij, 1697. in fol.
Constat Alphab. $5\frac{1}{2}$.

Natione Græcus est, sed inter Romanæ tamen Ecclesiæ addictos vitam agit Auctor hic clarissimus, qui totus in eo occupatur, ut demonstret, Ecclesiam orthodoxam Græcam a Latina nec in moribus abire, nec in fidei capitibus uspiam recedere. Et Opere quidem immani, ceu ipse vocat, typisque jam parato, uberius se declarasse istud refert, cujus heic præludia velut exhibeat, nondum ad fidei dogmata perrecturus, sed ritus ac jura, quæ ad sacros spectent Ordines, inque Ecclesia Græca eodem, quo in Latina, modo obtineant, expositurus. Non negat, magnum Ecclesiæ Græcæ odium conflatum ab iis, quos passim sub Photianorum nomine sugillat; nec mores aliquos per Antistitum negligentiam hoc seculo corruptos fuisse inficiatur; & Maximum præ cæteris Margunium, Cythereum Episcopum, accusat, quod edito Nomo-Canone suo novissimo omnia corruperit, ut Latinos, quos erga se munificos minime expertus odio habuerit, Græciæ suæ, Photianæ nimirum, detestabiles redderet; id quod mox Georgius Coresſius, Chius Medicus, magistro deterior, additis ad Synopsin Nili Rhodii absurdissimis notulis fuerit prosecutus. Præcipua igitur Marguniani Nomo-Canonis capita palam insectari Noster studet, ac quamvis de moribus agere primarius in opere hoc scopus sit, non raro tamen ad quædam dogmata simul excurrit, & cum Margunio Coresſium quoque, imo & Photianos in

universum omnes acriter impugnat. Neque tamen adhuc ipsos Ordines sacros aggreditur, sed in iis subsistit, quæ istis, & præcipue minoribus, præmittenda sint, totumque opus in sex, quæ vocat, Responsa, quorum singula Meletio Tipaldo Archi-Episcopo & Metropolitæ Philadelphiæ, sicut universa Eminentissimo Cardinali Albano, & Protosebasto Constantino Contacuzeno, inscribuntur, dispescit.

In *primo* de præmittendis agendisque necessario ante ordinationes sacras differit, & postquam ab Apostolis quatuor præmitti solita ordinationibus affirmasset, vaticinium puta, jejunium, preces, tandemque examen vitæ & morum ordinandi, tria tantum posteriora ab Ecclesia retenta innuit. A precibus auspicium sumit, easque ut in Latina, sic in Græca quoque Ecclesia ante ordinationes semper usurpatas legi ostendit. Nec jejunia a Græcis tunc omissa probat usque ad A.C. 945; id quod testimonio Theodori Metochitæ confirmat, & hoc adversus Margunii exceptiones vindicat. Mox ad jejunium sabbati dilabitur, & causas, cur interdictum istud fuerit, indagat. Quinimo uti ex allegatis Margunii sententiis contrariis frequentissimam ad alia excurrendi occasionem arripit, ita non mirabitur Lector, si cognoverit, prolixam eum heic inserere disputationem de precibus, jejuniis, & sacrificiis pro mortuis, circa quæ Ecclesiam Græcam cum Latina conspirare ait, quicquid contra Photiani actitent. Negat tamen, omnibus ea defunctis prodesse, sed in illorum tantum commodum cedere existimat, qui sine lethali noxa, sive criminum leviorum rei, sive pœnis expiatorum criminum levibus obligati, diem supremum obierint; unde, quod damnatos preces nullæ juvent, colligit, & eam ob rem jactatas a nonnullis Trajani, Falconillæ, & Ethnici cujusdam anonymi ex inferno liberationes ridet, illam maxime de Trajano Magni Gregorii precibus ab inferis redemto fabulam refutans. Damascenum certe orationem illam, in qua reperiatur hæc narratio, composuisse negat. Ut tamen utilitas precum & oblationum pro defunctis eo adstruatur melius, tertium animarũ, quæ nec beatæ sint nec damnatæ, statum defendit, ac Purgatorium omnino dari asserit, Græcorũ suffragia ubique Photianis opponere allaborans. Nec digressionũ adhucdum satis est; prolixe enim indulgentias quoque propugnat, easque in Synchoreticis Græcorum concedi, horumque aphesima ejusdem rationis esse cum indulgentiis affirmat, & exempli in vicem Nicolai Mystici Synchorochartion indul-

dulgentiam manifeste concedens producit. Equidem Græcorum indulgentias privatim & sigillatim singulis dari largitur; inde tamen impugnari haud putat Ecclesiæ Latinæ morẽ, quo eædem & publice & omnibus dentur, istaque occasione in Jubilæis vindicandis multus est. Redit postea ad rem propositam, tertiumque illud, quod ante ordinationem observandum sit, examen puta candidati ordinis, describit, & sub hujus Responsi finem nonnisi de examinante dispicit, quem Episcopum esse debere monet, ac ad Sacerdotes examinis jus haudquaquam pertinere observat.

Quæ autem in Examine ipso discutienda veniant, Responso *secundo* enumerat, eaque sub generali primum Irregularitatis nomine comprehendit, sed postea paulo distinctius eloquitur, a digamia exorsus, quam Latinis Græcisque consentientibus ab Ordinibus valide repellere docet; interpretativam quoque digamiam quandam contra Margunium stabilit, eamque ejusdem esse ponderis in arcendo ab Ordinibus candidato, ac priorem illam, contendit. Dehinc nonnisi legitimo toro progenitis ad Ordines aspirare licere, & filios naturales penitus hinc jure Græco excludi innuit, plurimumque laborat in detergenda a Latinis illa, quam existimat, Margunii calumnia, quod inter eorum Pontifices multi Episcoporum ac Sacerdotum filii, adeoque spurii fuerint, monetq; ante susceptum a patribus sacrum munus fuisse natos. Postea considerari cupit ætatẽ, circa quam definitũ olim esse apud Græcos memorat, ut Hypodiaconi dignitas non nisi vigesimo anno peracto concederetur; Diaconi ministerium ei, qui minorem ætatem superasset; Sacerdotium trigesimum annum agenti; Infula vero iis tantum, qui trigesimum quintum ætatis annum absolvissent. Hæc & ante & post Trullanam Synodum sancte custodita refert, donec per Photianismum negligi cœperint. Maximam vero in Ecclesiæ Græcæ consuetudines depravationem ex notis Margunii ad Nomo-Canonem irrepsisse queritur: ibi enim cum decernatur, nullam ætatis in ordinationibus habendam rationem, hinc Græciam imberbes Hypodiaconos & semiberbes Diaconos, imo aliquando & Presbyteros pati didicisse profitetur. Porro ad statum ordinandorum in examine respiciendum, servosque sacris initiandos haud venire monet, ac Coressium refutat, qui contrarium asserturus, per Ordinem liberari dixerit servum, sicuti per Baptismum idem contingat. Negat insuper, Ordi-

nibus ſacris initiandos eſſe illos, quibus aut nullum eccleſiaſticum beneficium ſit, aut nullum patrimonium, quandoquidem cum Latina Eccleſia Græca quoque prudenter cavere ſoleat, ne ſacra miniſteria damni quid ex Clericorum egeſtate attrahant. Corpore vitiatos a ſacris repelli, unum omnium contra Græciam univerſam inficias iviſſe Margunium commonſtrat, & vitia hæc in examine exploranda recenſet, obiter ad hiſtoriam fœminæ aliquando in Papale ſolium evectæ excurrens, eamque Græcis, ac ipſiſmet Photianis ignotam, quin & ab his rejectam eſſe pronunciat. Prout amentes atque energumenos ab Ordinibus ſacris arceri debere, manifeſtum putat: ita Græcos cum Latinis illiteratos merito haud mitius tractare, contra Margunium his patrocinantem evincere conatur; quin & rei Chriſtianæ perperam gnaros eodem interdicto teneri ait, unde Græci neophytos quoque ab Ordinibus repellendos autument. Certa denique ſervanda eſſe Ordinum interſtitia probat, cauſasque allegat, cur minora hæc apud Latinos, quam apud Græcos ſtatuantur. Cum nimirum Latina ſacra facilius liceat addiſcere, Græca magis difficulter, hinc apud illos minus etiam ad notitiam ſacrorum ſpatium temporis ſufficere, Græcis contra infinitam prope rerum congeriem, modumque ſacrarum precum memoriter plerumque peragendarum, plus temporis impendendum indicere arbitratur.

Reſponſum *tertium* ea, in quæ tanquam culpæ rationem habentia Examinator ante ordinationem, Græcis conſtitutionibus ita jubentibus, inquirere teneatur, denominat. Antequam tamen iſtud agere incipiat, mores prius Græcorum aliquot defendit, & inter alios hunc quoque, quod nonnunquam frumentum leviter excoquant, ut pene vix intumeſcat, & iſtud lancibus acervatim impoſitum frugibus variis reſpergant, piſis puta itidem coctis, tuſis avellanis, cortice nudatis amygdalis, malogranatorum rubentibus gemmis, uvarum paſſis globulis, aliisque ejusmodi bellariis, quod edulium Colyba nuncupent, & ea vel divorum honori, cum annalia eorum feſta remeent, vel defunctorum memoriæ, cum inſtante magnæ quadrageſimæ jejunio pro piis parentum Manibus inferias agant precesque ſolennes concipiant, aut pro ſanis egenorum turbæ diſtributa, aut ſepulcris impoſita, in Sacerdotum uſus poſtmodum ceſſura offerant. Merito quoque Græcos abhorrere docet a liquoribus per immunda ani-

animantia contaminatis; unde tales haud præter rem expiare fueverint. Morem abſtinendi a ſuffocato & ſanguine in Eccleſia Græca diu admodum obtinuiſſe, non equidem inficiatur, aſt neminem tamen, qui contra morem iſtum fortean egerit, ideo ab Ordinibus re upulſum fuiſſe oſtendit. Propius vero ad ea accedens, quæ a culpa neutiquam aliena ſint, de eunuchis diſpicit, ac eos, quibus non ſponte cæſa virilitas,ab irregularitatis vitio excipit, indeque fruſtraGræcis Patriarchas quosdam eunuchos objici colligit; eorum enim tres, quos ſolos pro talibus agnoſcit, Ignatium, Photium & Theophylactum ſine culpa propria fuiſſe eviratos reſpondet. Talem contra, cui volenti exſecta virilitas, utique inter irregulares habendum concedit, Coreſſiumque,dumMethodium Patriarcham eunuchis annumeret famam illius iniquiſſime lædere docet. Apellas ſive circumciſos, qui inviti probrum hoc paſſi fuerint, ab Ordinibus haud arcet, licet valde in eos invehatur Margunius. Id vero non alia de cauſa ab eo fieri monet, quam ut oſtenderet, nihil habendum eſſe Chriſtianis cum Judæis commune: unde ſtatim exin occaſionem apprehendat, Græcos in Euchariſtia panes azymos adhibentes cavillandi; quos tamen defendit Noſter, ac ab ipſo Chriſto Paſcha in azymo celebratum fuiſſe probat, variasque Photianorum, & Severi imprimis, adverſus Græcorum azyma objectiones diluit. Ut nullo veniali, ita nec omni mortali peccato, ſed ſola ſeu juris ſeu facti infamia Græcos quempiam ab Ordinibus rejicere, ob crimen autem capitale omne probatum legitime excludi eodem notatos contendit, ac ſigillatim de Simoniaco & fœneratore agit, quem recipi poſſe negat, utut fœnoris patronum agere Margunius haud erubeſcat. Sodomitas iisdem æquiparat, & inceſtuoſos jure Græco ab Ordinibus removeri, contra alios id inficiantes adſtruit. Concubinarios pœnitentes admitti poſſe ſtatuit, aſt pœnitentiam viciſſim publicam inter Ordinum impedimenta collocat.

Reſponſi *quarti* auſpicia in recenſendis iis occupantur, quæ tolerari poſſint in Ordinum candidatis, quale barbæ & comæ detonſio; ubi tonſuram Clericorum receptam eſſe Græcis moribus, demonſtrat, ac Latinorum tonſuram tuetur. Gulæ quoque peccatum huc refert, & ob id quemquam ab Ordinibus jure Græco arceri, contra Coreſſium negat, & ſimul Catumſyritum ex Nilo & Nectario contrarium docere ſatagentem redarguit. Non eo uſque autem lenitatem Græcæ Ec-

clesiæ extendere se admittit, ut & homicidas in Ordines assumant, quod nec Latini facere deprehendantur, etsi Margunius iisdem id objiciat, & Papam remittere solere talia facinora asseveret. Cumque huc delatus in potestatem gladii, quam Papa sibi arroget, idem invehatur, adversarium denuo Nostrum experitur, quippe qui Ecclesiæ utramque potestatem, & spiritualem & temporalem, tribuendam esse, modis omnibus probatum dare nititur. Suppeditata homicidii definitione, ac institutis mediante hac pro more suo variis digressionibus, v. g. de Tympanitis, de miraculis, quæ jactent Photiani, deque aliis, pergit ad istius distinctionem, ac prout voluntarium aliud, aliud involuntarium & casuale, rursusque necessarium aliud constituit, ita voluntarium ab Ordine excludere pro certo habet, usque adeo, ut & eum, qui consilium auxiliumque homicidæ tulerit, excludi haud dubitet, nec minus eum, qui abortum fœtus animati promoveat, eodem loco habendum existimet. Eum contra, qui agat, ut fœtus inanimatus ejiciatur, ab irregularitate absolvit, & dum ad quæstionem Philosophorum, quandonam fœtus animetur in utero, excurrit, opinionem quorundam Græcorum circa plures in uno homine animas late refellit. Militem recipi ad Ordines posse ex more in Græcia recepto statuit, & a Margunio absolute hoc negante totus abit. Circa homicidium casuale docet, eum qui det operam rei illicitæ, si casu occidat, irregularem evadere, non item operantem rei licitæ. Judicem mortis sententiam ferentem ex jure Græco & Latino irregularem pronunciat; tametsi largiatur, non esse irregularem Clericum, si reum foro seculari puniendum juxta Canones tradat, aut si ipse laicam jurisdictionem habens judici laico judicium sanguinis deleget. Testem etiam in causa sanguinis, & accusatorem, si accusationem mors rei consequatur, quin advocatos etiam in causa sanguinis ad Ordines admitti non vult; quamvis hanc non minus ac antecedentes regulas limitibus quibusdam adhuc circumscribat. Quoad homicidium necessarium definit, si fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, excusare istud ab irregularitate; minus contra ab hac excusari eum, qui occiderit, cum posset fugere; nec eum, qui ad tutelam patris vel propinquorum, ipse interim in nullo periculo constitutus, alterum interfecerit; nec eum, qui ob solam bonorum tutelam ad homicidium progressus fuerit. Patrem, qui filiam, & maritum, qui uxorem in adul-

dulterio deprehensas enecarit, ad Ordines admittendos Margunius censuerat; sed neutri horum accessum ad istos patere, Noster contra statuit, inque hac controversia res ante ordinationem sub examen vocandas considerare definit.

In Responso *quinto* de Probationibus agit, præmissaq; illius asserti defensione, quod Judex non ex scientia privata, sed secundum allegata & probata, licet hæc illi contrarientur, judicare debeat, Episcopū quoque regulariter stare debere probatis innuit, cum conferat Ordines, aut ab iisdem rejiciat. Posse tamen contingere addit, ut aliquando Episcopus ex privata scientia aliquem rejiciat, modo ea repulsa famæ rejecti damnum aliquod haud afferat; imo si Ecclesiæ immineat ex ordinatione cujusdam hypocritæ periculum, non esse attendendum, utrum rejecti fama minuatur, an secus. Incidenter istam quæstionem ventilat: an in pœnam quoque dari possint Ordines? & circa ejus decisionē negativæ sententiæ calculum suum addit. Præcipuum igitur examinis momentum cū in probatione situm sit, hinc varias ejus definitiones sub incudem revocat, palmariamque putat eam, qua Baldus probationem dixerit fidem veri legitimis modis atque temporibus factam cognitori causæ. Eam rejici ait a Margunio & Coressio, solum ideo, quod Latinorum menti videatur consona, & inde in Vatinianum istud, quo uterq; horum flagret in Latinos, odium invehitur. Coressium ait Latinos legitimum habere Baptismum negasse, & denuo baptizandos docuisse, veluti qui per trinam immersionem haud baptizent, & receptis duobus Spiritus Sancti principiis, non in triade, sed in tetrade baptizent. Verum econtra Latinorum baptismum æque ac eorum de Spiritu Sancto doctrinam late Auctor vindicat. Probationes, quales nonnulli vocitent canonicas, per ignem aut aquam olim factas, in examine ordinandorum adhiberi posse, Coressius putaverat; sed contradicentem & hoc in loco habet Nostrum, qui istiusmodi probationibus & falsum sæpe statuminari, & Deum impie tentari regerit. Omnium de cætero probationum, quas attendere heic deceat, modum optimum constituit evidentiam; post quam pro firmissima haberi posse adversus Margunium & Coressium docet rei confessionem, & hanc jurejurando insuper firmatam evidentiæ æquiparari statuit. Atque hic amplam satis per excursum de Eucharistiæ forma, & adversus Cabasilianos disputationem insertam videas, nobis quidem nimiæ prolixitatis vitandæ causa transiliendam. *Sex-*

Sextum, idque ultimum Reſponſum cœptam in antecedenti tractationis telam pertexit, ubi probationibus ſuperius allegatis præſumtionem Auctor addit, non temerariam quidem aut qualemcunq; ſed quã juris & de jure vocant, eaq; Epiſcopo in examine candidati Ordinum utendum maxime venire innuit. Equidem Margunium cum Photianis eam rejicere ait, ideo quam maxime, quod & Romani Pontificis ſummam poteſtatem ex præſumtione probari perhibeant. Aſt enimvero non ex hac ſola, ſed argumentis quoq; pluribus aliis, iisque non minus validis, eandem probari poſſe,& a Latinis actu probari, reſpondet, & ex inſtituto auctoritates, quas facere huc opinatur, per ſectionem integram recenſet. Famam inter probationes idoneum aliquem efficientes, locum vix obtinére ait, niſi tunc, quando aliis ſtipetur adminiculis; verum ad repulſam a ſacris Ordinibus eandem jamtum ſufficere, nihiloſecius affirmat, ac de cætero in Margunium famã aulæ Romanæ multis modis lædere annitentẽ prolixius invehitur, crimenq; præ cæteris Simoniæ ab ea removere nititur, & accuſationem hanc in Photianos retorquet. Falſum quoq; vocat, quod Margunius dixerat, ex avaritia Romanorum Pontificum matrimonia ſæpe ſolvi, & ad exemplum Henrici VIII, Angliæ Regis, provocat, cujus cum Catharina conjugium diſſolvere Pontifex noluerit, pluraque de inſolubilitate matrimonii diſſerit. Minor excurſionum numerus apparet in allato ab Auctore novo probationis genere, quod jure Græco a teſtibus proficiſci notat, & hic quidem unum haud ſufficere, ſed duos ad minimum requiri, nec teſtimonium pro ordinandis dicere poſſe infamia facti laborantes, fœminas, excommunicatos; agnatos etiam cognatosve, familiares, amicos, parentes aſſertione ſua prodeſſe iis non poſſe, etſi non inutiliter ex iis Epiſcopi de ordinandorum indole cognoſcant, obſervat. Teſtimonium Confeſſarii ad initium Ordinis requirere quidem Margunium & alios, e propriis illorum verbis probat, aſt pro corruptela Photiana & hoc agnoſcit, Sacerdotemque, qui ſit a confeſſionibus, neque pro ſpirituali ſuo filio, neque contra eum dicere teſtimonium valere arbitratur, inter alia hoc urgens, quod Sacerdos talis ſæpe ex ipſius ordinandi de ſe teſtimonio in ejus laudem quædam proferat, nemo autem ſeipſum commendare valeat. Equidem Margunium provocare ait ad quandam apparitionem

tionem monachi in monte Atho, qui nunciaverit post mortem rediens, se non potuisse ingredi sinum sanctorum Patrum, qui expectent sine dolore in loco refrigerii beatitatem extra Paradisum & conspectum Dei, eam solum ab causam, quod sacris initiatus citra confessarii testimonium fuerit. Sed fabulosum hoc commentum facit Noster, cumque ex eodem novum quoque consectarium elicuerit Margunius, Sanctos demortuos nimirum haud videre Deum, & huic proin dogmati Latinos immerito refragari dixerit; hinc non Latinos solum, sed universam quoque Græciam a Margunio dissidere, & hanc constantem Latinorum Græcorumque, & plurimorum ex ipsismet Photianis fidem esse regerit, quod piorum animæ ab omni corporis contagione solutæ Beatorum adscribantur ordinibus, choris Angelorum intersint, conspectu adorandæ Divinitatis fruantur, totiusque beatitatis, cujus capax sit animus a corpore separatus, compotes reddantur.

Hæc summa est præsentis nec ineruditi operis, quod longe majus excipiet. Equidem de ipsis thesibus hucusque enarratis, instituti nostri memores, judicium nobis nullum sumimus, istud tamen asseverantes, nihil aut probari aut refutari ab Auctore, quod lectissimis ex historia ecclesiastica, & Græciæ imprimis suæ, lemmatibus haud illustrarit.

Gedächtnüßhülffliche Bilder-Lust der merckwürdigsten Welt-Geschichten aller zeiten 2c.

Hoc est:

SCULPTURA HISTORIARUM ET TEMPORUM MEMORATRIX.

Norimbergæ, apud Joannem Danielem Tauberum, 1697, in fol.
Constat Alphab. 5. plag. 3. & plagulis figurarum æncarum 24.

POst tot Scriptores alios, qui memoriam studiosorum historiæ diversis juvare subsidiis allaborarunt, novam excogitavit methodum præsentis libri Auctor, *GREGORIUS ANDREAS SCHMIDIUS*, Juris utriusque Doctor, & Illustri Reipublicæ Norimbergensi a consiliis, qui superiori anno, cum breve iter suscepisset, ab equis ferocientibus rheda excussus, immaturo fato obiit. Quo minus tamen inventum hoc illius utilissimum intercideret, soliciti de publico bono Christophorus Weigelius, sculptor Ratisbonensis, & Norimbergensis

ſis editor modo nominatus Tauberus curarunt, opusque hoc nitidiſſima facie indutum poſt inventoris mortem in lucem emiſerunt. Eo autem hic imprimis reſpexerat, ut hiſtoriæ univerſalis momenta præcipua, juxta ſeriem a mundo condito ad noſtra uſque tempora, figuris æneis expreſſa ita oculis exponeret, ut tanto facilius conſtantiusque memoriæ infigi poſſent. Habent itaque hic ſinguli annorum millenarii, & quatuor inſuper poſtremorum millenariorum ſingula ſecula ſingulas Tabulas, in duodecim areolas quaterna ſerie diſpoſitas. Harum ſupremæ ſiniſtimæ, millenarii; dextimæ, ſeculi illius millenarii numerus inſcriptus eſt: reliquas areolas ordine, a ſerie ſumma ad imam & a ſiniſtra ſerierum ad dextram obſervato, occupant hiſtoriæ, quæ ſingula ſecula, aut annorum decades, Autoris judicio, maxime inſigniverunt; ſubſcripta unicuique Latina epigraphe, hiſtoriæ depictæ indice. Præter has Tabulas, quatuor ultimis millenariis ſingulis præmiſſæ ſunt peculiares, quarum areolæ uno velut obtutu hiſtoriarum ſummaria exhibent, quæ per ſingula chiliadis cujusque ſecula, annorumque in his decades, contigere; ſequentium poſtea Tabularum picturis conſpicuæ. Utque tanto diſtinctiorem faceret temporum, ad quæ quarumque areolarum hiſtoriæ pertinent, cognitionem, harum perimetros angulorum ſuorum numero, ſeculi, ad quod referendæ ſunt, numerum referre voluit; circulari peripheria primi cujusque ſeculi areolis attributa. Sed & annum decadis, pro hiſtoriis, quarum momenta eousque prodita ſunt, peculiares characteres innuunt: primum quidem Solis aut ſceptri; ſecundum aviculæ; tertium tripodis, pyramidis aut inſecti volucris; quartum canis, lapidis octangularis, aut teſſeræ luſoriæ; quintum animalis caudæ prolixioris; ſextum ſtellæ aut leporis; ſeptimum teſtudinis; octavum ſerpentum, vermiumve; nonum florum; decimum globi, bullæ, pomorum aut fructuum ſimilis figuræ imagines, areolarum tincturis appoſitæ. Exempli cauſa, Eglonis Moabitarum Regis ab Ehude patrata cædes invenitur in tabula millenarii tertii titulum referente. Figura ejus eſt ſexangularis, & locum medium in ſerie ſecunda occupat, ac circa illam Soles quatuor comparent. Quæ indicio ſunt, contigiſſe facinus millenarii tertii ſeculo ſexto, hujusque anno primo, hoc eſt A. M. 2551. Sic areola quinquangularis tranſitum Xerxis in Europam, millenario quarto currente, ſiſtens, in infima ſerie locum ſiniſtimum tenens,

tenens, pomisque exornata, eidem Annum M. 3480 vindicat. Ne tamen solo picturarum adspectu oculos pascere voluisse Autor censeri possit, non solum historiarum iconismis repræsentatarum, sed & synchronarum aliarum uberiorem enarrationem, quin universum historiæ a condito mundo ad nostram usque ætatem contextæ recensum, operis hujus partem non postremam esse voluit. Discursus vero tres, Chronologiæ ordinationem, regnorum præcipuorum ac quatuor imprimis monarchiarum origines, idololatriæ item ortum, fabularumque Poeticarum sensum complexos, qui exordium sunt libri, B. Auctor delineare tantummodo occœpit, perficiendorum provinciam, morte inopinata præventus, alteri reliquit.

JO. CLERICI ARS CRITICA.

Amstelodami, apud Georgium Gallet, 1697. in 8. Volumina duo. Constant 4. alph.

CRiticum formaturus Auctor clarissimus, non pædagogico tumentem fastu, nec farragine quadam jejunæ eruditionis onustum, sed non minus judicio utentem quam memoria, probeque gnarum, quam multa in veterum monumentis lateant nobis incognita: paulo latius extendit fines artis criticæ ac vulgo solent constitui, nec judicandi modo de Poetis facultatem, ut Eustathius in Homerum fecit, sed quæcunque ad intelligendos emendandosque Auctores, & ad judicium de illorum ætate, dictione, scriptisque ferendum faciunt, hujus artis ambitu complectitur. Quare tres illi partes subjicit: primam, quæ monstrat viam & rationem discendarum linguarum, præsertim Latinæ, Græcæ & Hebraicæ; alteram, quæ tradit regulas interpretandi voces & locutiones; tertiam, quæ instruit judicium, quod de libris veterum locisque, tam genuinis, quam spuriis, ferri oportet. Usum vero Critices conspici monet in cognoscenda historia & omni politiori literatura: proprium autem ejus munus versari cum in vi & potestate verborum expendenda, sententiaque Scriptorum indaganda; tum in depravatis locis restituendis, & suppositiis scriptis, alienave fraude interpolatis, agnoscendis & dijudicandis.

His in Præfatione expeditis, aggreditur primam Partem; & in eo, qui ad veterum lectionem cum fructu est accessurus, requirit post percepta Grammaticæ elementa, aliquam Geographiæ veteris, (cujus igno-

gnorationem in Erasmo notat) Chronologiæ, veterumque rituum atque opinionum cognitionem. Latini vero sermonis tria notat tempora, ἀρχήν, ἀκμὴν & παρακμήν. In legendis Scriptoribus incipiendum esse ab iis præcipit, qui & in ἀκμῇ vixere linguæ, & cum argumento tum dictione sunt faciles: veluti Phædrus, Terentius, Plautus. Inde pergendum ad Historicos, primum faciliores, Nepotem, Cæsarem, Justinum; deinde comtiores, Livium, Salustium, Curtium, quorum hunc tumidiorem, illum brevitate stili duriorem esse censet. Hisce jungendas Ciceronis epistolas ad familiares, nec non quasdam ejusdem orationes reliquis faciliores, veluti pro Archia, pro Lege Manilia, Catilinarias &c. Hisce perceptis, Poetas demum legendos esse monet; ac delibata prius ex Apollodoro vel Hygino historiæ mythicæ cognitione, primum Ovidii Metamorphoseon & Fastorum libros, Epistolasque Heroidum, deinde Virgilium, Horatium, Gratium, Statium, Lucanum, cæterosque pervolutandos. Porro in studio Græcæ linguæ, sine qua Latina recte intelligi non possit, memoriæ mandatis nominum declinationibus verborumque inflexionibus, statim accedendum suadet ad Scriptores ipsos legendos, non quidem Poetas, multoque minus Homerum, quod doctis quibusdam superiori seculo visum, sed orationis solutæ. Initium adeo faciendum esse a Polyæni strategematis, Æliani varia historia, Luciani quibusdam dialogis, Aristophanis comœdiis minus obscœnis, veluti Pluto, Nubibus, Ranis, tabula Cebetis, Theophrasti characteribus: hinc pergendum ad Xenophontis libros historicos, quædam scripta Philosophorum argumenti facilioris, & Herodotum; de quibus sic judicat, multum profecisse in Græcis, cui Xenophon & Herodotus valde placuerint. Thucydidem quoque, licet obscuriorem, lectu esse dignissimum. His lectis, non difficiles intellectu fore Oratores Atticos; nec Platonis prætermittendam esse lectionem. Rerum vero & antiquitatum Græcarum cognitionem ex Ubbonis Emmii Græcia, scriptisque Jo. Meursii, ad illos scriptores afferendam. In Poetis legendis primas deberi Homero & Hesiodo, & facillimis, nisi dialectorum alicubi obstet varietas, & antiquissimis, ut, quid sequentes ex iis hauserint, his lectis perspiciatur. Hinc reliquos Epicos adeundos, inprimis Apollonium Rhodium; porro Bucolicos, Moschum, Bionem, Theocritum; demum Tragicos, Euripidem, Sophoclem, Æschylum; omniumque postremum

mum Pindarum. De quibus recte qui judicare velit, eum non expertem esse debere artis poeticæ, quæ a Vossio in institutionibus, & Renato Bossu in tractatu de carmine epico, rectissime sit tradita. Ad Hebrææ linguæ discendæ rationem accedens, ejus primo necessitatem & usum ostendit, præsertim in Novi Testamenti libris explicandis; deinde quoniam natu grandiores ad hanc linguam discendam se conferunt, in primis ejus elementis quomodo versandum sit, docet; punctorum recentius inventum, nec linguæ coævum, cum Capello statuit; multa vero ad legendum comparata præcepta secure negligi posse monet, quum intelligendi causa, non loquendi aut scribendi, hujus linguæ cognitio expetatur, nec a Rabbinis ipsis veram linguæ pronunciationem teneri constet. Syntaxin e Buxtorfii Thesauro, vel Glassii Philologia sacra; antiquitates & res Judæorum e Seldeni, Spenceri, Bocharti, Drusii, Capelli, Buxtorfii, aliorumque scriptis perdiscendas monet. Comparandum esse textum Hebræum cum priscis versionibus, quum recentiores præjudiciis theologicis corruptas esse pateat. Multa vero esse in Hebraico sermone, librisque adeo Veteris Testamenti, quæ hodie prorsus intelligi nequeant, pluribus ostendit. De Rabbinicis studiis nihil hic sibi tradendum statuit, nec de iisdem magnifice sentit. Nam quum vel in Scriptura interpretanda, vel in Talmudica doctrina explicanda, eorum occupentur libri; in illa multo inferiores eos esse Christianis commentatoribus, & in hac parum ab iis afferri ad Veteris Testamenti illustrationem, existimat. Denique consilia varia iis suggerit, qui linguis perceptis rerum causa Scriptores legunt; & in Poetis ab antiquissimis, in Historicis ab iis, qui antiquissima perscripserunt, initium faciendum, atque sic ordine temporis servato progrediendum esse suadet: nec interrumpendum esse unius rei studium, aut inquisitionem prius relinquendam, quam parta notitia quam quærimus. Quotidie ergo legendum, nec ullum diem sine linea prætermittendum; nimium multis diversisque studiis qui eodem tempore dent operam, illos confusam quandam doctrinam assequi, idque Seldeni exemplo (quod an hic locum habeat, ipsi Auctori tuendum relinquimus) patere putat. Uni ergo disciplinæ incumbendum, reliquas delibandas, memoriæ subveniendum excerptis, quorum optimam methodum à se in Bibliotheca Univers. tom. 2. traditam affirmat. Denique notat Salmasii rationem studiorum, qui omnia

veterum monumenta secundum ætates distributa, ab antiquissimis initio facto, evolverit: verum nec cuivis hanc imitandam esse, nec ipsi forte Salmasio satis successisse, existimat.

Parti secundæ, quæ in vi & potestate vocum ac phrasium indaganda versatur, præmittit notionum & vocum in septem classes distincta genera: ita ut notiones sint (1) vel simplices vel compositæ, (2) aliæ substantiarum, aliæ modorum, (3) aliæ relationum, (4) concretæ vel abstractæ, (5) universales vel particulares vel singulares, (6) claræ vel obscuræ, (7) adæquatæ vel inadæquatæ. De quibus singulis priusquam agit, generales interpretationis regulas tradit, quarum potiores hæ sunt: (1) Linguas sibi invicem exacte non respondere, nec vim & gratiam orationis in versionibus servari posse; quod Gallica interpretatione Platonis & Terentii fuse demonstrat. (2) Voces diversarum linguarum, quæ putantur esse synonymæ, sæpe non prorsus idem significare: quod exemplo nominum *Elohim*, *Θεός*, *Deus*, ostendit, quibus Hebræi, Græci & Romani non modo summum illud Numen, sed naturas humana præstantiores indicaverint; at vulgaribus linguis inter Christianos non alium dici *Deum*, quam æternam, a qua omnia sint condita, Naturam. (3) Fieri quoque observat, ut versiones præferant emphasim, quæ in fontibus nulla sit; veluti *morte* vel *moriendo mori*, quod apud Hebræos sine emphasi eadem dicatur figura, qua apud Atticos *concionari concionem*, *consulere consilium*, & similia. (4) Porro in omnibus linguis multa occurrere ambigua, quibus diversa notione utantur Scriptores, seu linguæ coacti inopia, seu inscitia proprii sermonis. Ambiguorum sensum in translatis venandum esse ex ratione similitudinis, quam in transferendo secutus est Scriptor, veluti in voce *foederis* & *testamenti*: nonnunquam ex vocibus adjectis innotescere ambiguæ vocis sermonem; sic vocem *spiritus* diversis in locis varias induere significationes, quarum sedecim Auctor enumerat. (5) Quin & ejusdem vocis significationes nunc ampliores esse, nunc restrictiores; id quod vocabulis *justitiæ* & *caritatis* declarat. (6) Nec propriam vocum significationem cum translata esse confundendam: veluti quum in loco Paulino Gal. IV. 8. τοῖς μὴ φύσει θεοῖς Grotius interpretatur, *qui re ipsa non sunt Dii*; at ex propria vocum vi, *natura* non esse *revera* vel *re ipsa*, sed opponi ei quod est ex hominum instituto vel opinione. Similia in vocibus, *mortales*, *sanctus*, observat. (7) Plurimis vocibus

cibus obscuras admodum notiones esse subjectas, quarum videlicet clara & distincta notio ne ipsis quidem illarum auctoribus fuerit obversata: veluti nomina quædam divinitatum a Gentibus cultarum, aut vocabula philosophiæ Aristotelicæ, præsertim in physicis, nec non vocabulum *gratiæ* ab Augustino & Jansenistis crebro usurpatum. (8) Nonnullas etiam voces nil nisi inanes sonos esse, quibus homines putent se aliquid dicere, quum revera nihil dicant: veluti quum *fortunam* aut *casum* nominent. (9) Esse præterea in omnibus linguis locutiones, quas vocant, anomalas; non tam quod a regulis grammaticis abeant, quam quod, si verbis insistas, vel obscurum vel non satis idoneum sensum pariant: ut cum Livius *vates avibus extisque consultos* dicit, quum hi potius Deos per exta & aves consulerent; & quum Græci dicunt *νικᾶν πόλεμον, δίκην φεύγειν*, & hujusmodi alia. (10) Hujusmodi autem *ἀκυρολογίας* nec tropis nec figurato sermoni accensendas, multo minus in exemplum trahendas esse monet, quod in simili genere sequamur: neque enim arte & virtute quadam, ut tropi & schemata adhibentur, sed scriptorum negligentia ejusmodi *ἄκυρα* in oratione nasci. (11) In multis autem verborum constructionem ita esse comparatam observat, ut varie exponi possint: quod sæpius contingat in conjunctione duorum substantivorum, quorum alterum est in genitivo, ubi diversæ relationes, quas enumerat, locum inveniunt. (12) Inprimis ad intelligendum scriptorem afferendam esse notitiam opinionum & consuetudinum, quæ illo ævo inter populares scriptoris viguerunt; ut quum voce *τρέχειν currere* apud Apostolum Rom. IX, 16. aliosque scriptores, ad Græcorum ludos respicitur. Solere autem scriptores opiniones eorum, de quibus loquuntur, & res gestas exprimere plerumque verbis & phrasibus suo ævo usitatis, & apud gentem, cujus lingua utuntur, receptis, non habita ratione sermonis eorum, de quibus scribunt: ut quum Philistæorum rex 1. Sam. XXIX, 6. fertur jurasse per *Jehovah*, Hebræo more; aut quum Tacitus Lib. V. Hist. cap. 13. narrat, Hierosolymis auditam vocem humana majorem, *excedere Deos*, etsi apud Judæos *πολυθεότης* fuerit ignorata. (13) Inter sectas porro diversas non raro evenire, ut, qui verbis conveniant, sententia discrepent, aut ut eadem secta retentis vocabulis a majorum doctrina discesserit. Sic de Trinitate Platonicos eadem videri dicere, quæ Christiani, at non eadem sentire. (14) Inprimis oratorium figuratumque sti-

ſtilum obſtare, & ornatum orationis prohibere, quo minus veritas liquido poſſit agnoſci, multaque figuris exornata perſuaderi poſſe, quæ proprio ſermone expoſita nunquam probarentur. Hinc ſubjicit Hiſtoriam Rhetoricæ, hoc eſt, ſtudiorum Rhetoricorum originem, progreſſum, genera, incrementum, & abuſum: qualem eſſe putat, quod his ſtudiis imbuti ſcriptores eccleſiaſtici nimium figurato ſtilo indulſerint, & Declamatores ferme ubique egerint, idcirco Hieronymi aliorumque Patrum notati cenſura.

Traditis interpretandi regulis generalibus, perſequitur vocum & notionum ſeptem diſcrimina antea propoſita; & *ſimplicium* notionum nomina appellat, quibus exprimere nitimur id, quod fit in nobis, quum ſenſus noſtri re quapiam, quæ illis objecta eſt, ſunt affecti: veluti nomina colorum, (cærulei, de quo multa exempla profert) boni, grati, jucundi, pulchri, in auditu, (ubi de numero oratorio) odoratu, guſtu; qualia definiri poſſe negat, quod non conſtet, an idem alter ſentiat, quod nos, eadem licet voce utamur. At *compoſitas* eſſe notiones, in quibus variæ partes diſtingui poſſint, veluti notiones corporum, quæ ſenſu ad animum deferuntur, aut rerum incorporearum, quæ ab animo meditando effinguntur. Nomina igitur harum notionum plene intelligi non poſſe, niſi partibus omnibus perſpectis, ex quibus notio eſt compoſita. Porro, *ſubſtantiam*, hoc eſt, naturam quæ per ſe eſt & cui inſunt qualitates ſeu modi, a modis ſejunctam non poſſe cognoſci, unde & nomina ſubſtantiarum ſint obſcuriſſima, e. g. vox *Deus*, *exercitus*, *claſſis*, *urbs*. Nomina *modorum* eſſe quidem ſatis perſpicua, quæ unum aliquem modum abſtracte ſignificent, uti figuræ geometricæ; at nomina qualitatum, quas ſenſiles dicimus, eſſe ambigua & ſignificare cum id, quod in nobis perſpicimus, tum quod eſt in corporibus ſenſus feriens. Nomina vero, quibus plures modi inter ſe complexi & conjuncti ſignificantur, eſſe valde obſcura, veluti affectuum, vitiorum & virtutum. *Relationum* nomina vocat, quibus modi ſignificantur, qui augeri minuique poſſunt, ut *longus*, *brevis*, *clarus*, *dives*, & infinita alia, in quibus haud facile definiri poteſt, quouſque procedat modus, quo ad alia referuntur hujusmodi voces. De *abſtractis* cum alia, tum hoc inprimis obſervat, iis ſæpe induci homines, ut ſeorſim exiſtere credant, quæ ſine alicujus ſubjecti notione dicuntur: hinc fieri, ut quum v. g. *ſynodum*, *patriam*, *ſenatum* abſtracte no-

nominari audimus, longe majori veneratione imbuamur, ac si homines, ex quibus illa constant, nominentur. Quæ de Synodis & Conciliis hic annotat p. 618. 619. aliis dijudicanda relinquimus. In *singularibus* notionibus, quum sint compositæ, subesse difficultatem, num omni ex parte, an aliquatenus significent: in *particularibus* pariter haud facile cognosci, quot illi sint, ad quos pertineat notio particularis: in *universalibus* quædam necessario interdum excipienda: quin & universalia particulariter, & particularia universaliter, aliquando significare. *Obscurarum* notionum nova hic affert exempla, & *mundus*, *immundus*, *purus*, *impurus*, *pollutus*, *profanus*, quo sensu dici potuerit, inquirit. Denique *adæquatas* voces dicit, quæ exacte respondent rei, & nec plus nec minus significant: quales esse statuit voces notionum simplicium abstractas, aut rerum ab animo nostro effictarum; contra *inadæquatas* eas, quibus indicantur substantiæ, eventa, sermones, aliaque quæ narrantur.

Parte tertia emendandi rationem tradit, quæ pars est Criticæ præcipua. Originem mendorum a quatuor causis derivat, Librariis, Criticis, Impostoribus & Vetustate. Postquam autem ostendit, non heri aut nudius tertius, sed ex quo scribi cœpere libri, Ebraici æque ac Græci & Latini, in eos irrepsisse menda, nec ullum antiquitatis monumentum, ac ne ipsum quidem sacrum Codicem, (quam recte id asseratur, judicent Theologi) ab omni corruptione & depravatione integrum servari potuisse: sigillatim causas mendorum singulas exequitur, uti in superioribus quoque fecit, exemplis cum sacris ex veteri & novo Testamento, (de quibus tamen censuram iis relinquimus, qui theologica studia tractant) tum profanis, ex utriusque linguæ scriptoribus petitis, iisque vel ab aliis antea vel a se observatis, copiose illustrat, criticamque suam *εὐςοχίαν* lectori approbat. Ex quibus pro instituti ratione unum alterumque exemplum afferre satis fuerit, quo singula mendorum genera declarentur. Et Librariorum quidem peccata vel dictanti vel scribenti imputanda esse tradit; (quamvis sæpe unius mendi non una possit esse origo;) Dictanti quidem, (1) quod male legeret librum non optime scriptum; hinc apud Plinium *abjectis* pro *adjectis*, *bis* pro *suis*, *sancitur* pro *sarritur*; apud Platonem *ἀγροικῷ* pro *ἀγρευτικῇ*; apud Theophrastum *ἄκοντα* pro *ἀκέοντα*, *θαυμάσας* pro *ἀσπάσας*. (2) vel quod affines figura literas, similesque du-

ductus, non satis discerneret; unde in Glossis a Stephano, Vulcanio & Labbæo editis plurimæ mendæ: ubi observat, quæ literæ in MStis codd. facile misceri & permutari soleant; quam partem etiam Scioppius in Arte critica, Dausquejus in libro de Orthographia, Passeratius in libello de literarum inter se cognatione & permutatione, & Canterus in Syntagmate de ratione emendandi Græcos auctores, diligenter sunt executi. (3) vel quod omiserit quædam, quæ erant inter eandem vocem repetitam interjecta: sic in Theophrasti Charact. cap. 15. supplet voces omissas, & integrum locum ita constituit: ἡδύ γε τῶν ἄστρων φῶς, καὶ νύκτα αἴθριαν νομίζειν, ἥντινα οἱ ἄλλοι λέγουσι μελαντέραν πίσσης. (4) vel quod male pronunciaret, permiscens literas, quas Hebræi vocant, ejusdem organi, quod sæpe factum in Glossis, & apud Arnobium *formas* pro *Phorbas*, *cumamum* pro *cubabo*, apud Justinum & Martialem *paludes* pro *baluces* &c. aut finem vocum non satis distincte pronuncians, ut in Glossis *herba sinaria* pro *asinaria*, in Cæsare *inferiorem partem fluminis* pro *flumini*, in Theophrasto *εἰς κόπους* pro *εἰς σκοποὺς*, in Terentio *in sole ilignis pedibus* pro *illic salignis pedibus*, & *dinumeret illi Babylo* pro *dinumerent illis ab illo*; aut aspirationem addens vel detrahens, ut in Terentio *ac nullus* pro *hac nullus*, in Plauto *ominis* pro *hominis*. (5) vel quod glossemata in margine scripta in seriem orationis receperit; quorum quædam veteri scriptioni adduntur, ut totus versus 14. in Plauti Aulul. IV, 7; quædam scriptioni ejectæ substituuntur, ut in Corn. Nep. Miltiade cap. 8. pro *communitas* edidere *comitas*, quæ vox prioris est interpretatio. A Scribente peccari potuisse ostendit, (1) dum scriberet quæ cogitabat, non, quæ audiebat. Indicio esse varias tot lectiones, in Novi Testamenti libris occurrentes, e quibus manifestum, quam sæpe scribentes nonnulla omiserint, verborum ordinem mutaverint, & synonyma miscuerint, sensui magis quam verbis intenti. (2) dum perperam audiret parum attentus, clara licet voce legentem & recte pronunciantem; hinc apud Ciceronem *videris* pro *videtur*, *attamen* pro *ac tandem*, *judicio* pro *indicio*, *arationibus* pro *nationibus*, apud Lactantium *narinosis* pro *araneosis*, apud Theophrastum *ἀσπάζεσθαι* pro *ἱππάζεσθαι*, *καταισχῦναι* pro *κατεαγέναι*. (3) dum non assequeretur orthographiam, aut literas antiquiores; unde in Lactantio *oculis contrectari* pro *collustrari* legatur, quod monachi in claustris antiquam scribendi rationem

tionem ignorarint. Esse vere Critici munus, ut perspectam habeat cujusque seculi orthographiam; & e re fore, ut characteres MStorum, e quibus eduntur veteres Scriptores, æri incisi publicentur, quo sagaciores Critici, quibus non est aditus ad MStos, perspecta scribendi ratione in iis usitata, veram lectionem his vestigiis odorari possint. Porro distinctiones omissas, (quod in vetustissimis codicibus solenne est,) multa peperisse menda: neque tamen priscis sive Græcis sive Latinis ignoratam fuisse interpungendi rationem, ex Aristotele potissimum & Cicerone probat. Nec minus e compendiaria scriptura multos in libros irrepsisse errores affirmat. Sic in Livio ***navium virtus*** pro ***navalium*** corrupte legi; in Stobæo ex Φιλ. quod ibi extat, a nonnullis *Philemonem*, ab aliis *Philistionem*, a quibusdam ***Philetam*** esse efictum; in Diogene Laertio compendii causa Μλιος scriptum Leucippum, modo Μήλιον, modo Μιλήσιον, appellatum; in Dionysio Halicarnassæo Δῆμος ὁ Μάγνης vocatum legi ***Demetrium Magnetem***, & ***Socratem*** pro *Sosicrate*. Ad compendia scripturæ etiam referendos numeros, non integris vocibus, sed litteris aut notis descriptos, observat. Interdum ex mera incuria peccasse librarios affirmat, indeque profectas esse luxationes & transpositiones in scriptis veterum: quales in Hieronymi præfatione nuperi editores Benedictini, in Manilio & Virgilio Scaliger, in Horatii arte poetica Dan. Heinsius, sibi deprehendisse sint visi. Alterum fontem mendorum ex Criticorum temeritate vel imperitia scaturire ait; qua Aristarchus, Plutarcho judice, quatuor ex Homero versus perperam sustulerit, Gellius etiam quædam in Cicerone & Virgilio corrupta annotarit, & Hieronymus in Novo Testamento quædam viciata observarit. Ex Orosii editione veteri Basileensi MSCto Genevensi collata idem patere ait. Falsarorum quoque vestigia in sacris profanisque libris deprehendi, nec Christianos quosdam religioni sibi duxisse pia, quam vocabant, fraude veritati subvenire, exemplis in Barnabæ epistola, & Josepho, ipsa etiam sacra Scriptura occurrentibus, ostendit. Denique Vetustatem, quæ omnia absumit, libris inducere lacunas, & multas voces mutilare, annotat. Apelliconem in corruptis situ Aristotelis & Theophrasti operibus restituendis & explendis operam sic posuisse, ex Strabone narrat: in Clementis epistola Patricium Junium simile studium literarum vetustate exesarum supplendarum adhibuisse notat: ipse in Ciceronis

C 2

ronis quibusdam locis, & Psalmorum versiculis nonnullis, idem tentat. His mendorum generibus expositis, septem subjicit emendandi leges, secundum quas loca quædam Ovidii, Virgilii, Plinii, Lucretii, Lactantii, Ciceronis, Plauti, Aristophanis, emendat, aut ab aliis immerito tentata restituit, eorundemque emendationes examinat, præsertim Tanaquilli Fabri audaciam improbans. Progreditur deinde ad aliud artis Criticæ munus, dignoscendi nimirum loca & scripta spuria a genuinis; veterumque testimoniis confirmat, priscis Scriptoribus, quorum libri avidius versarentur, multa loca a librariis esse inserta, & integros libros suppositos; quod contigisse Ignatii, Hieronymi, Tertulliani, Cypriani, Ambrosii, Chrysostomi, Origenis scriptis, Constitutionibus item Apostolicis, observat. Indicia quibus falsa a veris, mutila ab integris, interpolata a sinceris, secerni queant, decem tradit, & totidem aphorismis doctrinam eorum includit; quibus interpretationem & exempla subjicit, quæ hic recensere nimis longum foret, quum jam prolixe nimis summa libri hujus exposuerimus capita. Et exempla si omnia recensere vellemus, ea etiam quæ e Sacris Literis Veteris & Novi Testamenti depromta clarissimus Autor attulit, dum sacros quoque libros vim vetustatis sensisse, nec intercessisse divinam providentiam quominus nonnulli longinquitate temporis vitiarentur, passim asserit, haud sine offendiculo Lectorum plerorumq; id futurum veremur. Quod minus in censura Curtii formidandum, quam postremo loco prolixe instituit, istius insigni exemplo monstrans, quale de scriptorum charactere & stilo, secundum artis criticæ regulas, ferendum sit judicium.

MENSONIS ALTING DESCRIPTIO, SECUNDUM ANTIQUOS, Agri Batavi & Frisii, una cum conterminis. Sive Notitia Germaniæ inferioris cis & ultra Rhenum, quæ hodie est in ditione VII Fœderatorum, repræsentata Tabulis Geographicis V. & Commentario, a C. Julio Cæsare ad Justinianum Augustum.

Amstelædami apud H. Wetstenium, 1697. fol.

Constat 49 plagulis, & 10 tabulis æneis.

BEne de republica merentur, qui non illorum modo, quæ sua cujusque ætas fert, sed antiquitatis etiam rationem habent. Vetera enim cognovisse, quis status rerum, quæ facies terrarum fuerit, non jucundum modo est, & mirifice delectat; sed fructum etiam perpulchrum

chrum adfert ad rempublicam. Intereſt enim ejus mutationes noſſe, ut, quæ in pejus abierint, ad priſtinam dignitatem reducantur: aut quo ſe melius nunc habet poſteritas, majori cura cuſtodiat atque conſervet. Præclarum itaque opus MENSO ALTING, Vir ampliſſimus, ſuſcepit, quum, cui quiſque debet, patriæ vicem rependens, induſtria effecit, ut, quæ illius antiquitus fuerunt, ne ignorentur a poſteris. Opus quod animo complexus fuit, & nunc feliciter perfecit, ut diſtributum ornatumque eſt, quæ noſtræ partes ſunt, carptim breviterque enarramus. Germaniam Inferiorem, quæ in ditione VII Fœderatorum eſt Ordinum, ab Julii Cæſaris ætate ad Juſtiniani uſque tempora, ut ſibi repræſentaret, quæ legit obſervavitque in Batavis & Friſiis, eorumque ſociis & conterminis nationibus fuiſſe, Geographica Tabula nobiliſſimus Auctor conſignaverat, ut conſpectus rem diſtinctiorem daret, & memoriæ rerum etiam adjumento alicui eſſet. Præſtantius vero id opus erat, quam ut privatis teneri cancellis poſſet, nec undique ab amicis, qui audiverant, expeteretur. Quorum precibus etiam id contendebatur, ut, quæ Tabella in conſpectum edidiſſet, amplioribus commentariis illuſtraret. Fecit Vir doctiſſimus, ut monitus ab amicis erat, & univerſam Tabellam retexuit, auxit, & in Cimbros uſque atque Suevos produxit, ut complecteretur utramque Germaniæ Inferioris, Veterem & Novam, cis & ultra Rhenum provinciam, quia conſtitutum erat de Batavis Friſiiſque agere, quorum illi Citerioris, hi Ulterioris & Transrhenanæ portio fuerunt. Nec contentus fuit Vir induſtrius, Tabellam illam, quæ cum amicis communicata fuerat, ampliatam ita exornaſſe, niſi ſpecialiores alias adjunxiſſet, ut in univerſum quinq; Tabellis, quod propoſuerat, diſtributum explicatumq; exhiberet. Duabus ergo, quarum altera veterem limitem, altera ulteriora etiam, ad Albim uſque producta tradit, adjecit Tertiam, quæ Cisrhenanam ſeorſum, ad lævam medii alvei ſitam, oſtentat; addidit & Quartam Quintamque; illam, pro Batavo agro intra & extra inſulam explicando; hanc, ad Friſiorum patriam, Bructerorumque fines ordinatius proponendos. In quibus ut certiori pede tum ipſe iret, tum aliis una lumen in numeris & ſignis Ptolemaicis præferret; *Scalam* pro dimetiendis diſtantiis ad parallelos Ptolemæi ſubjecit, ejusque inſignem uſum in Commentario demonſtravit. Eſt hic ordine alphabetico ita diſpoſitus, ut ſingula, quæ in Tabulis intra conſtitutum

limitem conſpiciuntur, perſpicue illuſtrentur, & quæ controverſa ſunt, ita diſputentur dilucide, ut ſuam Auctor opinionem, ſi a communi ſententia diſcedit, ubique argumentis & rationibus ſtabiliat. Ut exemplis commendemus, quæ rara & ſingularia in Commentario habentur, ex eo quædam breviter enotamus. Amiſiam Taciti cis amnem ponit in littorali tractu; non, ut vulgo fit, in illo loco, quo hodie ejusdem nominis urbs exiſtit nobiliſſima: amni vero Amiſio duplex oſtium, Burchana inſula diviſum, & orientale, & occaſum verſus alterum, quod Wider (Weiter) id eſt laxius, appelletur, diſtinctum a Vechta fluvio, ex Ptolemæo vindicavit, ejusdemque portum *Marnamanem*, qui inter Amiſium & Flevum ſitus eſt, in Unſingis oſtio demonſtrat, quod flumen etiam Tacito reddit annali I. cap. LXX, ſeu Viſurgi, quaſi perperam ibidem ſcripto, ſubſtituit. Ad ripam vero ejus *Corbulonis Munimentum*, a Tacito non dubie ſignificatum, quærit, & in Gröninga ſua quæſitum inveniſſe certas ob rationes exiſtimat. *Arenacum*, quod veteres laudant, ab Arnhemii loco, ubi vulgo ponunt, reducit: & *Jubones* populum unquam fuiſſe negat, Taciti verbis, unde unice probabantur, in dubium ſuſpectæ lectionis devocatis. *Prætorium Agrippinæ* haud procul Lugduno oſtendit, tanquam prope cum Armamentario conjunctum: & *Vada* quoque Taciti ſecus locat, quam a Cluverio factum fuerat. Hæc excerpſiſſe ſpecimina ſive exempla ſufficiat, unde de ceteris judicare pronum erit. Adjungit tandem Germaniæ Magnæ Ptolemaicam Tabellam, eamque quadripartitam ſecundum quatuor climata, quibus hanc ſolam diſtinxit Peluſiota Geographus, eandemque ad veram ab Æquatore diſtantiam ita correctam revocavit, ut ſitum oppidorum, quæ Ptolemæus delineavit, jam rectiorem præ ſe ferat. Expoſitionem ſubjecit ejusdem Tabulæ, ac quatuor illorum Climatum conditionem planiſſime demonſtravit, parallelis locis oſtenſis, quæ Ptolemæi in Germania oppidis noſtra ætate reſpondeant. v. g. Koinoënum in Stralſundi fere, Aſtuiam in Stetini, Argeliam in Berolini locum, ad Sprevum amnem, incidere, ex parallelis & conjecturis exiſtimat. Quod ſi firma ſunt Ptolemæi nomina, recteque collocata; diligentiori meditatione excuſſioneque non indignum erit, quod de illa locorum convenientia tradidit. Promiſit & alteram partem hujus Operis, qua patriæ communis faciem, qualis a Francorum ab Romano Imperio emancipatione ad uſque Auguſtæ

gustæ Suevicæ Domus excidium fuerit, expositurus est; quæ ut propediem hanc editam subsequatur, & vitam & otium amplissimo Auctori apprecamur.

LES MEMOIRES DE MESSIRE ROGER DE RABUTIN Comte de Bussi &c.

Id est:

Commentarii historici Rogerii de Rabutin, Comitis de Bussi. Parisiis apud Jo. Anisson, 1697, 12. Alph. 2.

Rerum præclare fortiterque gestarum gloria non minus, quam fortunæ inconstantis ludibrio, clarus est *Rogerius de Rabutin* Comes de Bussi. In exemplum ergo cum abierit, in quod intuentes, quæ fugere & evitare, quæve contra consectari debeant, condiscere possint, dignus etiam est, cujus vita non ignoretur posteris. Quod quidem cum aliorum ope facile effici potuisset, ipse tamen nec sibi nec aliis deesse voluit, sed accuratissime in hisce Commentariis, quæ scitu de ea digna sunt, exposuit. Quo difficilius autem est de se ipso verba facere, eo majorem Vir illustris promeruit laudem, dum nec vituperanda tacuit, nec laudanda dissimulavit; utraque autem ita narravit, ut nec modestiam, nec prudentiam in eo requirere quisquam possit, candorem autem quendam ubique se prodentem facile omnes sint agnituri. Accedit vis ingenii & eloquentia, & Gallici sermonis nitor, quo ipso obtinuit, ut communi consensu præstantissimis scriptoribus annumeretur, decusque singulare Gallicanæ Academiæ, cujus membrum fuit, afferre censeatur, tantum abest ut illi sit dedecori. Sed qui delicias ejusmodi sectantur, eos opus ipsum adire oportet. Nos per summa rerum euntes capita, pauca delibabimus.

Natus est Rogerius anno decimo octavo supra millesimum & sexcentesimum, & in Jesuitarum disciplinam traditus, humaniores quas vocant literas, quibus tenera ætas cumprimis erudiri solet, tanta aviditate hausit, ut undecimo ætatis anno dignus judicaretur, qui Philosophiæ sacris initiaretur. Nondum compleverat decimum sextum ætatis annum, cum Patris jussu, relicta Musarum sede, castra sequi inciperet, obsidionique urbis Motheæ (De la Motte) in Lotharingia sitæ interesset. Quo tirocinio posito, Pater volebat, ut ad literarum studia animum iterum adjiceret, cœptumque semel cursum feliciter continuare:

nuaret. Sed ut magiſtrorum imperio ſe ſubmitteret, qui jam militibus imperaſſet, a ſe impetrare vix potuit. Octo itaque menſibus in ſcholaſtico pulvere tranſactis, militiæ iterum nomen dedit. Quid in ſingulis expeditionibus memoratu dignum geſtum ſit, diligenter exponit. Cumprimis obſidiones expugnationesque urbium, Landreceji, Capellæ, Atrebati, aliarumque accurate delineat. Anno 1641 ſuſpicionem, quod minus accurate ſuo munere functus eſſet, ſubiit: cumque ipſe Lutetiam purgatum ſe veniſſet, Deſnogerii, qui Regi a literis ſecretioribus erat, gratiaque Mazarini Cardinalis florebat, odium, quo erga Rogerii patrem flagrabat, tantum potuiſſe ait, ut non auditus, planeque innocens, in cuſtodiam daretur. Quinque jam elapſi erant menſes, cum tandem & libertati & dignitati ſuæ reſtitueretur, ſtatimque ex muneris ſui lege ad exercitum ſe conferret. Dum expeditionem hujus anni proſequitur, mentionem injicit Domini de S. Preuil præfecti Atrebatenſis; quem capite truncatum fuiſſe memorat, non quod facinus ſupplicio iſto dignum admiſiſſet, ſed quod Melleræus Franciæ Mareſchallus & Deſnogerius ipſi infenſi eſſent. Damnari quidem a plerisque Hiſtoricis iſtum non diſſimulat, ſed id ſe mirari negat, cum plerique qui ad ſcribendam Hiſtoriam animum applicant, ipſius judicio, ad mendacia literis prodenda, veritatemque obſcurandam, mercede ſint conducti. In viam ex hoc diverticulo reverſus, legionem ſuam ad quatuor revocatam fuiſſe cohortes, hasque alii legioni admixtas narrat, ita ut & ſibi ad privatam ſortem tantiſper fuerit redeundum. Ægre hoc ſe tuliſſe non diffitetur, quod ita unico velut ictu ſe gradu iſto fortunæ, in quo ſe collocatum putabat, iterum dejectum animadverteret. Interim non dubitans, aliam occaſionem virtutem ſuam demonſtrandi ſibi oblatum iri, ſuaſu & auctoritate Patris matrimonium cum Tulongeonia virgine, præfecti Pinarolenſis filia, init. Anno 1644 Legati munus in cohorte equitum levis armaturæ ab Henrico Borbonio Principe Condæo obtinet, 12000 Imperialium pretio: moxque Patri jam mortuo ſuccedit, Præfectusque Regius in provincia Nivernenſi conſtituitur, poſtquam præter munera offerri ſolita, certam pecuniæ ſummam Reginæ dediſſet. Mazarino videlicet Cardinali hoc in more poſitum fuiſſe ait, ut haud vili pretio cuncta officia venderet. Nova mox dignitate auctus eſt Rogerius, Conſiliariique Status nomen titulumque opera Principis Condæi

dæi impetravit. Volvebatur, dum hæc contingebant, jam annus 1646, quem etiam multarum urbium expugnationes memoratu dignum reddiderunt. In his fuere Cortracum, Mardicum, Dunquerca, & aliæ Belgii civitates, quarum obſidionem & expugnationem diligenter deſcriptam hic legere licet. Sed & quæ in obſidione urbis Ilerdæ geſta ſunt, ordine recenſentur. Interim ſimultates & inimicitiæ inter Condæum Principem, Mazarinumque Cardinalem, magis magisque gliſcebant, donec tandem in civile bellum A. 1650 erumperent. Condæi partes & Rogerius ſecutus eſt. Et ſane Condæum, quod ita ſe geſſerit, minime reprehendendum eſſe palam profitetur, illosque qui ſecus cenſent, aut ſuſpectæ fidei eſſe, aut rem iſtam, de qua ſuam ferre ſententiam audent, non ſatis eſſe edoctos. Licet autem magnam animo conceperat indignationem, quod Guitaltum ſibi prætuliſſet Condæus, rurſus tamen illi conciliatus, in caſtris ejus contra Regem militavit. Ad ſecunda quoque tum tranſiit vota, Rouvillamque virginem matrimoniali fœdere ſibi junxit, quod ex priori conjuge maſculam non ſuſcepiſſet prolem. Refert hic celebre iſtud prælium, in quo Turennium vicit Pleſſi-Pralinus. Huic victoriæ maximam partem, quod in libertatem reſtitutus ſit Condæus, eſſe tribuendam obſervat. Fundatores enim, cum metuerent, ne potentia & auctoritas Mazarini per eam non ferenda incrementa ſumeret, Aurelianenſem Ducem ad ſuas pertraxiſſe partes, & ita junctis viribus eo elaboraſſe, ut liberato Principe, regno excedere cogeretur Mazarinus. Revocato A. 1651 Cardinali, Rogerius in ejus ſe inſinuare gratiam inſtituit, & incredibili ab eo humanitate exceptus, ingentibus oneratur promiſſis. Sed quam ſolenne fuerit Mazarino promiſſis homines fallere, ſuo ſe addidiciſſe damno ait. Tandem intellexit, Mazarinum animum Regis inſuper a ſe abalienaſſe. Multus in eo eſt, ut oſtendat, iram Regis ſe non promeruiſſe; Regi tamen id ſe vitio vertere neutiquam, cum a Mazarino, cui plurimum fidebat, deceptus & odio contra innocentem inflammatus, ſecus ſe gerere non potuerit. Quæ A. 1652 geſta ſunt, more ſuo proſequitur. Hoc ipſo vero tempore equitatui levis armaturæ a Rege præfectus eſt, aliis fruſtra eandem dignitatem appetentibus. De ratione equitatus levis armaturæ hic nonnulla erudite diſſerit, & quæ ad annum uſque 1655 contigerunt, ordine enarrat.

Alterum Tomum orditur texendo historiam obsidionis urbis Landreceji, & quid in ea singulis diebus gestum sit, indicando. Hic expeditiones etiam alias eodem anno susceptas sistit, & ita porro ad annum 1659 historiam suam deducit. Namque in sequentibus, infelicia quæ expertus est fata, variæque, quibuscum illi colluctandum fuit, calamitates calamum ejus occupant. Auctorem suorum malorum Turennium prodit, quocum primo æmulatio, mox simultas, denique inimicitia illi intercesserat. Sed occasionem, ut in Regis iram denuo incurreret, ipsemet suppeditavit, componendo A. 1660 libellum, quo amores fœminarum quarundam illustrium, ut erat ingenio festivo, & ad jocos salesque nato, descripserat. Obtrectationum & incusationum hinc nec modus nec finis fuit, quæ quam non fuerint irritæ, affatim est expertus. Parum fuit, quod ex aula discedere jussus, & velut in exilium missus est; in custodiam quoque datus est, & videbatur sævitia inimicorum ac vindictæ cupiditas ultra progressura, nisi innocentia contra quævis molimina invictum præstitisset. Et hæc quidem ad ipsum Rogerium pertinent. Inspergit & alia de Fouqueto, de Mazarino Cardinali, de Turennio, quem utut parum sibi faventem habuerit, sua tamen laude non privat, de receptione sua in numerum Sociorum Academiæ Gallicanæ; ut taceam carmina & epistolas, quæ ut lectoribus non possunt non voluptatem afferre, suaque varietate eos delectare, ita a nobis per instituti leges paucis saltem velut in transitu indicanda fuerunt.

Additus est hisce Commentariis libellus ejusdem Auctoris, de utilitate ex adversitatibus capienda. Continet is sermonem ad liberos suos, quo propositis in medium ex veteri pariter ac recentiori historia magnorum virorum exemplis, eos non tantum ad fortunam adversam fortiter ferendam adhortatur, sed ostendit quoque, quo pacto non alium in finem, dispensante ita res mortalium sapientissimo Numine, adversa immittantur, quam ut iis excitati ad cœlestia animum convertamus, deliciisque hujus seculi ultimum dicamus vale. Exempla autem non ut sese obtulere arripuit, sed studiose selegit, Jobumque, Tobiam, Danielem, Davidem ex historia sacra, ex profana autem Boetium, Belisarium, Ludovicum sanctum, Marignyum, Johannem Galliæ Regem, Riverium, Gyæum, Philippum Cominæum, Franciscum I, Samblancæum, Bellegardæum, Bassom-petrum & Chatræum sistit, idque

ea

ea ſtyli elegantia, ut licet maximam partem vulgata ſint & protrita, nova tamen & plane ſingularia eſſe videantur. Ultimo loco de ſe ipſo verba facit, vitæque ſuæ curriculum in compendio exhibet.

Holländiſcher Kirch- und Schulen Staat.
Hoc eſt:
ECCLESIARUM ET SCHOLARUM BELGICARUM STATUS, deſcriptus ab HENRICO LUDOLFO BENTHEM.

Francofurti & Lipſiæ, apud Nicolaum Förſterum, 1698. in 8.
Conſtat Alphab. 4. plag. 15. & figurarum æneárum plag. 2.

QUi hodie Paſtoris, Canonici & Superintendentis munere Bardovici ſumma cum laude fungitur, maxime reverendus libri hujus Auctor, duabus olim vicibus Belgium curioſis ipſe oculis perluſtravit. Fructus igitur peregrinationis iſtius & in alios transferre, ſuarum poſtquam duxit eſſe partium, præſens ipſi opus ſubnatum eſt, quod non eos modo, quibus domi Belgarum ſtatum cognoſcere volupe fuerit, delectare, ſed & peregre iſtuc abituros, & Theologiæ præſertim ſtudioſos, inſtruere poteſt, de quibus potiſſimum rebus ſolicitos ſe in iſtis regionibus gerere debeant. Nec primus hic Auctoris labor eſt in hoc ſcribendi genere, quandoquidem jam ante annos aliquot Angliæ ſtatum ſimilem in modum deſcriptum dedit; de qua tamen opera in præſens plura dicere non attinet, cum ſuum illa locum in Supplementorum nova ſectione propediem a nobis publicanda inventura ſit. Statum autem Belgicum prout ille in Eccleſiaſticum diviſit ac Scholaſticum: ita duas quoque partes liber hic ſortitus eſt, in quarum priori, poſt annotata quædam generaliora de his, quæ aut laudem mereantur in oris iſtis aut vituperium, ac poſt indicatam viam, qua omnium commodiſſime proficiſci eo ex Germania noſtra literatus valeat, de religione imprimis, cujus exercitium ibi florere deprehendatur, Auctor diſſerit. Atque heic in exaggeranda credendi ſentiendique libertate, qua fruantur iſtarum regionum incolæ, multus eſt. Reformatam tamen religionem altiores ibi radices præ cæteris egiſſe confitetur, cauſas, quæ Lutheranæ curſum olim retardarint, ea occaſione ſimul recenſens. Hinc libros Reformatorum Belgarum Symbolicos recenſet, ac Confeſſionis maxime Belgicæ & Catechiſmi Palatini hiſtoriam

 pan-

pandit; prout & illam integram, hujus vero epitomen ad verbum descriptam inserit. Mox publici cultus modos ritusque apud Belgas receptos contemplatur, dumque ab ipsorum studio, quo in Sacra ferantur Biblia, tractationem isthanc inchoat, plura inspergit de horum versione vernacula, jussu Synodi Dordracenæ olim adornata. Ab hac ad conciones Belgarum progreditur, quibus exacte delineatis, ceremonias ipsorum in baptismatis & sacræ cœnæ administratione, in precatione & cantatione publica, in neogamorum copulatione, ac mortuorum tandem sepultura observari solitas, jucundo non minus ac utili commentario persequitur. Maximum etiam incrementum Reformatæ in Belgio religioni Synodus Dordracena cum attulerit, hinc in peculiari capite istius acta recenset, & his ita deductis constitutiones, personas, congregationes sacras, disciplinamque ecclesiasticam eorum, qui religionem sæpius nominatam inibi profiteantur, considerat. Sed nec Lutheranorum obliviscitur, ac quo pacto Pontificii quoque, Armeni, Quackeri & Judæi in Belgio tolerentur, ostendit. In Arminianorum porro sive Remonstrantium historia diu detinetur, confessionem sive declarationem ipsorum super præcipuis articulis religionis Christianæ, decantatissimam illam quidem, sed quam hactenus nisi in Actis Remonstrantium Synodalibus haud unicuivis obviis legere vix concessum fuit, integram inserere haud pigratus. Pari ratione ubi de Anabaptistis verba facit, fidei articulos, quos addicti sectæ huic omnes atque singuli recipiant, in medium producit, ac in Socinianorum, sua itidem latibula in Belgio quærentium, commemoratione parti priori finem imponit. Posterior pars, quæ statui consecrata est Scholastico, Academiarum æque ac Gymnasiorum per istas provincias florentium plenam Lectori notitiam pollicetur, utpote cum uniuscujusque & fundationem, & collegia, & auditoria, & faciem hodiernam solicite referat. Sedulam vero imprimis diligentiam Auctor maxime reverendus in Professorum doctorumque apud Belgas Virorum aliorum mentionem impendit, & proin veteres æque ac recentiores magno numero allegat, & plerorumque vitas, munera, libros sistit, eorum etiam, qui adhuc sunt superstites, agendi rationem, quam notam sibi ex familiari cum iisdem conversatione reddidit, aperiens. Nec desunt literariarum disceptationum ab annis aliquot proxime elapsis inter quosdam e doctis hisce Viris agitatarum designationes. Quæ enim

enim v. g. Joannes Vander Wayen & Fridericus Spanhemius, quæ Marckius & Braunius, quæ Vitringa & Rhenferdius inter ſegeſſerint certamina, quæ lites motæ ſint Roellio, quæ nova dogmata proſeminarit Balthaſar Bekkerus, quæ paſſim ſub incudem revocarint alii, docte heic & bona cum fide relatum invenies. Joannis præterea Cocceji nomen frequentius in hoc libro apparet, & cui caput ejus tertium perlegere placuerit, is non hypotheſes modo, ſed fata etiam celeberrimi iſtius Viri diſtinctius perſpiciet. Inſcriptionum, quas hinc inde in urbibus præcipuis obvias habuit, abundantem Auctor ſupellectilem cum harum elegantiarum amatoribus communicat, & ne quicquam deſit, Bibliothecam inſtructiſſimam librorum, quos Belgæ concinnarunt, Theologicorum, Poſitivorum, Exegeticorum, Moralium, Hiſtoricorum & Polemicorum ſub calcem ſui hujus operis annectit. Æri inciſas exhibet effigies Rudolphi Agricolæ, Jac. Arminii, Jo. Cocceji, Mennonis Simonis. Nummos item ſiſtit in Synodum Dordracenam, in Coccejum, in Petrum Jurium, in Joannem & Cornelium, fratres de Wit, inque eventus quosdam notatu digniores excuſos; ut Synagogæ Judæorum Amſtelædamenſium conſpectum figurasque alias ſubinde repræſentatas taceamus.

JOH. PETRI ERICI ΑΝΘΡΩΠΟΓΛΩΤΤΟΓΟΝΙΑ, *SIVE Humanæ Linguæ Geneſis. Partis primæ Tomus primus.*

Venetiis, ſumptibus Auctoris, typis Franc. Tramontini, 1697. in 4.
Conſtat Alph. 1. pl. 3.

PRodromum hujus operis a clariſſimo Autore nobis olim benevole tranſmiſſum, & ſub *Renati Principii Philologici* titulo in vulgus editum in *Actis* anni 1686, p. 327. ſeqq. recenſuimus. De ſcopo illius itaque pluſcula jam tum dicta ſunt, atque monitum cumprimis, in ſollicita linguarum inveſtigatione vere novum illum eſſe atque παράδοξον, quippe qui in deducendis vocum etymologiis Græcam inprimis linguam matrem ſtatuat, & ex ea potiſſimum ceterarum origines eat arceſſitum. Hoc ipſum vero multo prolixius nunc fuſiusque manifeſtum reddere conatur in opere præſenti, quod nuper itidem pro ſuo in nos affectu nobiſcum communicatum voluit. In præfatione certe diſertis verbis ſe non ambigere teſtatur, quin Græca lingua non Latinæ ſolum & antiquæ Celticæ, ſed etiam Hebraicæ ceterarumque orienta-

entalium linguarum mater haberi queat. Quod ut comprobet, a prima ſermonis humani origine orditur.

Nam, cum Adamus recens a Deo conditus terram cœlumque admirabundus contemplaretur, & ſe inſuper Divinæ auræ particulam ac imaginem Creatoris deprehendiſſet: tum vero ait mira delectatione repletum, ex intimo pectoris fonte eum hauſiſſe & ore protuliſſe optatum humanæ loquelæ omen ω, & hoc uno ſono ſufficienter animi ſui ſenſa expreſſiſſe exiſtimat, eodemque ad animalia, in quorum medio ſtabat, humano clamore ſuo ad laudes Creatoris excitanda uſum, nec incondito varioque animantium beſtiarum ſono ac cantu impediri potuiſſe, quominus ceu baſin totius chori, ſimpliciſſimum ſuum vocum literarumque chaos ω conſtanter ingeminaret. Poſtquam vero e coſta dormientis Adami Divina virtute eſſet mulier creata, & olfactu primum, velut ſenſu ſopitis ceteris vivaciore, ab eo percepta, expergefactum e ſomno virum, ſpiritum naribus attrahendo, olfacientis pariter & admirantis ſonum edidiſſe ὖ ὖ, hacque prima confabulationis vocula ſobolem hanc ſuam, coſtamque & conjugem ſalutaſſe, & ἐν τρόπῳ νυμφίου multis miriſque amplexibus excepiſſe, baſiis quoque εὐώδεος ſuæ Evæ os exoſculatum fuiſſe. E complexu
p. 5. horum natam dein non unam prolem, & hujus plorantis vocem ἒ ἒ ἒ ἒ; alterius, ceu junioris, aliquantisper exiliorem ἲ ἲ ἲ ἲ fuiſſe: quæ notabilis differentia non niſi a ſupremo linguarum Moderatore obſervata, Regique & Prophetæ Davidi tum inſpirata fuerit, quando Pſalmo VIII. 9. pſallens dixerit: *ex ore parvulorum & lactentium fundaſti Deus fortitudinem propter inimicos tuos.*

Prima vero iſthæc vocum ſemina ἀυτοδιδάκτως & naturæ inſtinctu prolata, ceu poſtulata ſua prima, porro docet ex inſtituto aliter atque aliter pro re nata enunciati conſueviſſe, & paulatim incrementa accepiſſe. Ita poſt alia ad duas illas Græcorum particulas οὐ & εὖ, quarum illa negandi ac removendi, hæc approbandi & laudandi vim habet, devenit: quas fuſiſſime deinde ita pertractat, ut quam fuerint diverſis rationibus junctæ nominibus, verbis, adverbiis, quamque variam in linguis variis ſeu ſignificationem, ſeu formationem mutationemve faciant ſeu ſuſtineant, oſtendat; quod non potuit ſine immixtis quamplurimis vocum mille etymologiis fieri. Nos ſpeciminis ſolum
p. 9. gratia pauciſſimas ex his exhibebimus. E Græco εὔκολος *facilis*, &

εὐ-

εὐκολία facilitas, Germanicum nomen ekel deducit, a contrario scilicet, si stomachus non facile cibos capit, sed fastidiose respuit; ab *εὐλογεῖν bene precari*, ironice Belgicum *vloeken* & Germanicum fluchen; a Græco *ὔρος*, *custos*, *inspector*, deducit Latinum *Vir*, Italum *Guardiano*, Hispanum *Guardo*, Anglicum *Warden* & *Ward*, Belgicum *Weerd*, & Germanicum Wirth; ab ejus autem composito *οἰκουρός* derivat Latinum *uxor*, quippe quæ domi custos sit, & res domesticas curet. Sed & populorum, locorumque nomina hoc modo investigata addit. Sic enim ab *εὐνέτης*, *concubitor*, seu *maritus*, nomen traxisse illi videntur in Paphlagonia *Heneti*, in Italia *Veneti*, in septentrionali Europæ parte *Vandali*; ab *εὐσεβὴς* mons *Vesuvius*, qui & *Vesebius* aliquando scribitur; ab *εὔβουλος* Hebraicum nomen proprium *Jubal*, & *Jubilius* Hermundurorum dux apud Tacitum: ab *εὐθὺς* longa nominum derivatione primo *Biti* Celtarum populi, inde *Viti* Saxonum gens, tandem *Suiti* & *Suizzeri*. p. 11. p. 14. p. 17.

Generum origines secundæ sectioni servavit, easque Musicæ in acceptis esse ferendas ait, & quidem rudiori illi fabrili, de qua Poëta: p. 24. p. 42.

Illi inter sese magna vi brachia tollunt
In numerum.

Ex hac enim sonorum intonatione masculam vim unius, alterius fœmininam a Jubale esse observatam, sibi persuadet. In eadem Vulcani seu Tubalcaini officina casus quoque casus existimat. Ubi insimul observat, olim a recto accusativum fuisse proximum in declinatione, hinc dativum & tum genitivum esse secutos: nam Adamum, qui nominaverit & convocarit familiam, fuisse primum; post hunc incessisse Cainum, *quem* accusarit; exinde Abelum, *cui* dederit, & deniq; Evam *utriusque* genitricem. Hunc vero ordinem postmodum a Græcis esse neglectum, introducto novo casuum ordine, qui hodieque in scholis superest, monet. Nos, qui ex his, quæ diximus, institutum Auctoris, & modum suas assertiones illustrandi probandive abunde perspici posse credimus, nihil amplius præter etymologias paucas adjiciemus, quarum judicium esto penes lectorem. Cattos, bellicosissimam Germanorum gentem (cum quibus eosdem nomine Quados, Cattuacos, Chaucos, Abcassios, Circassios Hassosque, & nescio quos alios facit) dictos putat velut *τοὺς κάτω*, *maritimos*, quod maritima olim incolerent; cum contra *οἱ ἄνω* Hunni fuerint, & Heunen, id est gigan- p. 44. p. 45. p. 88.

gantes. Ea occasione de Illustrissimis Ruthenis Comitibus rem miram in notula subjecta narrat, quam ejus ipsiusmet verbis recensebimus. *Heunen* (dicit ibi) *in Germania gigantum nomine veniunt, quique aliis* Riesen/Reusen/ *Latinis* Rutheni, *Sarmatis* Russi *audiunt. Unde factum, quod in Illustrissima Comitum Ruthenorum (qui proceritate gigantea præ ceteris eminent) prosapia olim duo hæc nomina* Heune Reuse/*fuerint conjuncta, usque dum in Saxonici Imperatoris Henrici Aucupis, cujus cum sorore Heros quidam hujus nominis & stemmatis matrimonio junctus fuit, memoriam nomen* Heune *in* Heinerich/*sive Henericus, quo hodienum omnes & singuli appellantur, commutaverint.* Unde hauserit Autor suam isthanc sive conjecturam sive historiolam, non addit, adeoque dubitandi causam relinquit: quam etiam habebit, qui legerit p. 160. invictissimæ Domus Habspurgicæ etymologiam in Græco ὑψίπυργος, *altis turribus insignis*, quæsitam: & Absynthi Thraciæ urbis, nec non absynthii herbæ nomen deductum ab ὑψάντυξ, *altos fornices habens*; cui mox additur, Absynthum seu Absynthium postea denuo fuisse corruptum in *Byzantium*. Sed hæc sufficere possunt ad prægustum aliquem exhibendum libri, qui ipsemet totus nondum prodiit, sed, ut Autor sub finem ait, ad sollicitandam magis sitim, quam ad explendam nobis propinatus est. Multum utique laboris ad edolandum hujus generis librum requiri nemo negaverit, inprimis qui nostrum videbit. Sed, ut fit in istiusmodi etymologiarum studio, planum uni videtur maximeve probabile, quod alteri tale statim non est. Hoc vidit etiam ipse Autor, nec deprecatur, sed sub finem petit, quod est æquissimum, ut æquanimitate lectorum sua augeatur industria.

GODEFRIDI BIDLOO VINDICIÆ QUARUNDAM DELINEATIONUM Anatomicarum contra Animadversiones FRED. RUYSCHII, Prakt. Anat. Chirurg. & Botan.

Lugduni Batavorum, apud Jordanum Luchtmans, 1697, in 4.
Constant plagulis 8, & Figur. tabul. 5.

NOvem hactenus in lucem prodierunt *Epistolæ* a *Cl. Ruyschio* ad totidem Epistolas Problematicas tempore diverso rescriptæ, atque a nobis tum *anno superiori, mense Jan. p. 270*, tum *anno præsenti, mense Januar. p. 14. & mense August. p. 384. in Actis* exhibitæ. Verum cum nobilissimus *Bidloo* multas in iisdem notari acerbius deprehenderet earum

earum delineationum, quas ipse tredecim abhinc annis in *Anatomia* dedit *Corporis Humani*, in *Actis A. 1685* commemorata, amicorum hortatu præsentes reponere voluit *Vindicias*. In his quemadmodum sub examen *primum* vocando Epistolas Ruyschii, sexta tantummodo, septima & octava sepositis, errores sibi suisque figuris imputatos confutat: ita ex adverso delineationes nonnullas Ruyschianas mendorum postulat, novamque Ruyschii methodum condiendi & demonstrandi cadavera humana pro mero fuco reputat. *Hinc* specimen Ruyschianæ artis, doctrinæ & industriæ sistens, tam figuras a Ruyschio in *Dilucidatione Valvularum &c.* quondam repræsentatas, quam eam demonstrationem, qua hic pulmonum vasa sanguifera publice nuper exhibuit, itemque Observationes quasdam Medico-Chirurgicas ex ejusdem *Centuria*, in *Actis* A. *1691, p. 66* recensita, acriter perstringit. *Tandem*, ut Ruyschium in verbis non minus, quam in rebus, hic illic delinquere palam faciat, exempla sequioris ejusdem literaturæ annectit. Cæterum, præter figuras Ruyschianas, portiuncula imprimis cuticulæ a manus dorso avulsa, lien humanus flatu artificioque distentus, atque calculi ex bile in hujus folliculo concreti, aquæ innatantes, occurrunt delineata.

GEORGII BAGLIVI, DOCTORIS MEDICI ET IN ROMANO Archilyceo Anatomes Professoris, de Praxi Medica ad priscam observandi rationem revocanda libri duo. Accedunt dissertationes novæ.

Romæ, apud Cæsarettum, 1696. 8. plag. 25.

CUm ad Medicinam perficiendam nihil æque conducere manifestũ sit, quam experientiam rationi conjunctam, parumque conferat ad salutem ægris restituendam effrenis opinandi licentia, quæ hodie passim grassatur; doctissimus *Baglivus* philiatros ad priscam observandi rationem, duobus hisce libris, qui illustris Magliabechii cura ad nos pervenerunt, hortari constituit, communis utilitatis studio impulsus. Unde primo & secundo statim capite libri primi, de maxima in re medica observationum necessitate agit, quæ vel hinc pateat, quod origo, progressus, & quicquid inest certi in Medicina, observationibus maxima ex parte debeatur; quæ a ratione nunquam sint sejungendæ, si modo hoc nomine non illa vis animi intelligatur, quæ obscura naturæ investigat, & magis ad Physicam pertinet, sed ea potius, per quam mer-

morborum principia & caufas conjicit Medicus, eorundem progresſus eventusque auguratur, & ex rebus præſentibus proſpicit & aſſequitur futuras. Sequentibus capitibus impedimenta recenſet, quæ Medicorum in obſervando diligentiam hucusque retardarunt, quorum facile præcipua ſunt (1) Deriſio veterum Medicorum, a quibus tamen prima præſtantiſſimæ artis fundamenta jacta ſunt, magnisque acceſſionibus vera praxis locupletata, licet nonnulli Galenicorum in theorias non conſtantes nec ſatis certas nimium propenſi fuerint. (2) Falſa Medicorum idola, ſeu opiniones falſo præconceptæ; quorſum pertinent rejectio purgantium, veſicantium, & reliquorum Galenicæ praxis remediorum; hypotheſes univerſales ex paucis experimentis derivatæ; jactatio Dialectices, Critices, aliarumque ſcientiarum, ex quibus parum commodi ad praxin medicam redundat; inanis gloriæ deſiderium; accuſatio fictæ cujusdam in morbis malignitatis, & id genus alia. (3) Falſum genus analogiarum, quo incauti utuntur ad ipſam praxin dirigendam, v. g. cum ad ſanguinis miſſionem in febribus ardentibus diſſuadendam arguunt, ſicuti aqua in lebete ebulliens refrigerari non poteſt per imminutionem aquæ, ſed potius per ſubtractionem ignis ſuppoſiti, ita ebullientis in febribus ſanguinis evacuationem per phlebotomiam non poſſe calorem minuere; cum tamen ignis noſter febrilis ſanguini immixtus & alte immerſus ſit, non vero ſuppoſitus venis, ſanguinisque portione ſubtracta ipſe quoque minuatur. (4) Præpoſtera librorum lectio, dum alii tumultuarie legunt, alii contradicendi ſtudio, alii obliti ſuæ libertatis opinionibus auctorum, tanquam Sirenum ſcopulis adhæreſcunt, alii denique librorum lectioni fere immoriuntur, neglecta obſervandi induſtria. (5) Siniſtra librorum interpretatio, quæ plerumque fit ab illis, qui has ſibi partes ſumunt nulla inſtructi experientia, aut quos tenet ſcribendi & efficiendi ſyſtemata cacoëthes. (6) Intermiſſum ſtudium de morbis aphoriſtice tractandi, more Hippocratis & ſcholæ Coæ; cum omnis fere opera recentiorum in eo ponatur, ut Medicinam concludant methodis, & quibusdam ingenii commentationibus mere abſtractis digerant atque exornent. Ut ergo cognoſcant ſtudioſi, quomodo ſolidæ diutiusque repetitæ morborum obſervationes ſtylo brevi & aphoriſtico exponendæ ſint, ſpecimen aliquod affert experientiſſimus Auctor, in morbis nonnullis per ſedulam in xenodochiis Italiæ fa-
ctam

ctam observationem examinatis, nimirum pleuritide, febribus, lumbricis puerorum, variolis & morbillis, colica, phrenetide, asthmate, diarrhœa & dysenteria, apoplexia, dolore & convulsione, tussi, calculo denique & podagra. Decimo capite variæ Medicinæ ætates enarrantur; ut scilicet a veteribus Græcis, præcipue schola Coa, stabilita, a Cælio Aureliano, Aretæo, aliisque Græcis per subsequentia ad Galenum tempora promota, paulo post autem pernicioso Barbarorum impetu labefactata fuerit: ut devenerit porro ad Arabes, qui activam & masculam Græcorum Medicinam in quandam ingenii agitationem disputationumque exercitationem converterint, & hæc Arabica lues Europæ Academias invaserit; donec tandem primi Itali, inter quos M. Fabius Calvus, Martianus Septalius, eosque secuti Galli, Duretus, Ballonius, Hollerius, Jacotius, post excussum Arabicæ servitutis jugum, ad restituendam priscam Græcorum de re medica sapientiam omni studio contenderint: ut denique Paracelsus & Helmontius, quamvis novis remediorum inventis praxin locupletarint, novas dederint turbas, hosque secuti Philosophi recentiores per novas suas hypotheses praxin medicam in philosophiam contentiosam converterint, ejusque præcepta ita turbarint, ut inter peritissimos hodie non facile constet, quid tenendum, cui credendũ, quaq; demum via progrediendum sit, in absolvendis morborum curationibus. Capite undecimo examinat doctissimus Baglivus, quid quantumve tum recentiores tum antiqui in theoria & praxi profecerint, nec non quid quantumve unaquæque illarum conferat ad morbos recte curandos: statuitque, theoriam recentiorum multo certiorem esse theoria Galenicorum; contra autem horum praxin maximis propemodum intervallis praxin recentiorum antecellere, sive diagnoseos, sive prognoseos, sive curationum, theoriarum fecibus intermistarum, solertiam & pondus consideremus. Porro quamvis theoria, philosophiæ naturali & experimentali innixa, praxin dilucide explicari & confirmari concedat, eandem tamen illi superstruere vetat, cum minima componentia humorum, sive naturalium sive morbosorum, corporis humani viventis nulla arte nullisque speculationibus inveniri, aut determinari unquam possint; contra vero, quamvis ignota nobis sit humorum vera configuratio & textura, ad curationem tamen sufficiat, per experientiam nosse varios eorundem motuum progressus, exitus & declinationes,

quæ, utpote a natura excitata & directa, veros indicationum fontes nobis aperiunt, in exhibendis mutandisque remediis; tandemque concludit, artem curandorum hominum solo usu & exercitatione comparari, adeoque praxin plus quam theoriam ad curationem morborum conferre. Capite duodecimo de morborum hypothesibus recte constituendis exponit, inculcatque Astronomorum hac in re solertiam æmulari debere Medicos, qui ex accurate observatis motibus corporum cœlestium, non autem ingenio proprio, hypotheses condunt, quæ aliquando plane inter se pugnant, & nihilo secius tamen in prædicendis Eclipsibus probe consentiunt. Unde existimat, in re quoque medica, licet illa hypothesis, quæ principiis mechanicis superstruitur, præstantissima jure meritoque censenda sit, nullum tamen damnum allaturam hypotheseon varietatem, dummodo singulæ nitantur stabilibus & continuatis morborum observationibus, sed futurum ut singularum ope æque feliciter morbi debellentur. Quamvis ergo non neget, theorias & hypotheses necessarias esse in Medicina, cum ad investigandas morborum causas & effectus, tum ad methodum recte dirigendam: quoniam tamen cum ægrorum adstamus lectulis, ut de curatione aliquid decernamus, frequenter expectationem nostram deludunt, & aliquando quæ circulationi sanguinis (hypothesi sane omnium certissimæ) contraria sunt aut videntur, ægrotis utilia deprehenduntur, idcirco in Capite decimo tertio nihil in arte medica magis opportunum esse judicat, quam nova quotidie investigare præceptorum genera, sive sententias quasdam longo usu & matura confirmatas experientia, diagnosin, prognosin, curationemque morborum complectentes, quæ non solum raro fallunt, sed statim & absque multis theoriarum ambagibus veras perpetuasque agendorum indicationes nobis manifestant: cujus generis nonnullas in sequentibus exponit, quæ vel per optimorum librorum lectionem, vel per repetitam in variis Italiæ xenodochiis observationem, ipsi certo innotuerunt, ut ad illarum exemplar, tyrones nova indies præceptorum genera investigare conentur. Quandoquidem autem adminicula, quæ a remediis petuntur, frustranea quandoque sunt, imo noxia, in morbis ex animi passionibus dependentibus, Capite decimo quarto Medicos optat diligentes esse cautosque, in compellandis ægrotis de causa morbi occasionali, præsertim de animi passionibus, neque absque ullo facto examine

mine, ſingulorum morborum originem a repletionis & cacochymiæ fabula indiſcriminatim deducere; monens inprimis curandum, ut animo ſua reddatur tranquillitas, deinde vero ſtomacho primisque coctionibus eſſe proſpiciendum, nec non exhilarandos excitandosque ſpiritus oppreſſos & fere conſopitos. Deſiderat quoque hiſtoriam morborum ab animi curis provenientium, in qua ſcilicet explicetur, qui potiſſimum morbi a quovis animi motu oriantur, quibus comitentur ſymptomatis, quomodo augeantur, & quomodo declinent, quamdiu durent, aut in qualis ſpeciei morbum mutari ſoleant, quibus remediis leniantur, quibus exacerbentur, quæ medendi methodus ſingulis directe opportuna & ſtabilis detecta ſit, &c. Concluditur liber primus paræneſi ad Medicos, de inveſtiganda & ſtabilienda methodo incolis certæ regionis aut urbis præ cæteris accommodata, nec non de ſcribenda hiſtoria morborum, quibus illi frequentius ſunt obnoxii, cujus præcipua capita ſint de aere, fluviis, lacubus, fontibus, planitie & montibus, eorumque ad certas cœli plagas poſitu, de plantis & animalibus in patrio ſolo præcipue provenientibus, nec non de mineralibus, aliisque foſſilibus: porro de moribus & temperamentis incolarum, de morbis illis familiaribus, & methodo qua eliminantur, de medicina indigena, ſive medicamentis in patrio ſolo naſcentibus, de variis & præcipuis tempeſtatum influentiis, aliisque ſexcentis, quibus morborum origines tum foventur, tum curantur. Utque res exemplo clarior fieret, Cl. Auctor breviter exponit, quæ ipſe Romæ circa aeris temperiem, & medendi methodum, quotidiano uſu expertus eſt.

Libro ſecundo ſpecialius argumentum, de quo præcedenti libro generalia allata ſunt, pertractat doctiſſimus Baglivus, urgens imprimis, ut certa & ſtabilis morborum hiſtoria conſcribatur, retenta antiqua eorum diviſione in acutos & chronicos. Inquirit deinde in cauſas, cur cum tot ingentia paſſim proſtent obſervationum volumina, parum admodum profecerimus in accurata morborum deſcriptione, easque varias recenſet; nimirum quod recentiores Philoſophi nimium abſtractionibus mentis tribuunt, quod antiquum odium ſectæ rationalis in empiricam nondum extinctum, quod plurimi Auctores in faciendis obſervationibus methodum ac ordinem non adhibuerunt, quod multæ obſervationes in paucis tantum ægris factæ, nonnullæ autem theo-

 ria-

riarum commentis turbatæ & confusæ; quod praxis, qua usi nonnulli, speculativa magis & hypothetica fuit, quam ad naturæ mentem comparata, quo factum, ut morbi periodos suas non absolverint per leges sibi inditas naturales & constantes, sed progressus, exitus & symptomata magis debeantur perversæ methodo, quam immutabili & individuæ morborum naturæ; quod tandem ob mentem a prædictis hypothesibus occupatam, multa symptomata eisdem non recte quadrantia omissa sunt, multa contra iisdem magis magisque confirmandis necessaria ad libitum conficta. Sed hæc prioribus traduntur capitibus, tertio vero adferuntur regulæ instituendi & promovendi historiam morborum, & ab illa derivandi aphorismos curativos. Opera nimirum danda est sedula, ut infinitæ particulares acquirantur cujusvis morbi observationes, eæque describantur stylo rudi & incomto, iisdemq; loquendi formulis, quibus ægrotantes suas exprimunt affectiones, annotenturque minima non solum accidentia de die in diem in morbo apparentia, eorumque vehementia, progressus & exitus in melius vel deterius, verumetiam minimæ circumstantiæ temporis & loci, in quo fiunt observationes, constitutionis anni, causarum antecedentium & præsentium, methodi & remediorum; verbo, omnium quæ morbum antecedunt, concomitantur & consequuntur, quamvis vilia & inutilia videantur; ita ut nihil observator addat de suo, quod illi vel subtilis disputandi ratio, vel inanis eruditionis species possint suppeditare. Comparata sufficiens particularium historia debite separanda, ordinanda & digerenda est, factaque severa & exactissima particularium consideratione, præcepta generalia constituenda sunt, sed necessariis circumstantiis prudenter limitata. Quod opus cum ob ingentes labores multamque meditationem, quam sibi vendicat, non unius aut paucorum hominum, sed integri cœtus doctorum & in praxi exercitatorum virorum sit negotium, necessarium putat Auctor noster, ut Principes in urbibus suis, præsertim celebrioribus, & in quibus ingentia extant xenodochia, Medicorum Collegia praxeos per observationes promovendæ gratia instituant. Quæ in duas commode classes possint distingui, quarum altera legendis libris, morborum frequenter occurrentium observationes, non paradoxas nec raras, sed fideliter traditas continentibus, incumbat, ita ut unicuique classis hujus sodali unus duntaxat morbus tota sua vita tractandus com-

committatur, qui investiget naturam morbi in genere, signa diagnostica & prognostica, monita & præcepta generalia, medendi methodos accuratiores, remedia selectiora ac ferme specifica, symptomatum & morborum mutuas inter se transmutationes, diuturnitatem vel brevitatem eorundem, naturæ conatus, methodum & ordinem in expulsione materiæ morbosæ, & hujus generis alia, singulaque in sua capita dispertiat. Altera clasis tota sit in exquirendis de novo notandisque morborum observationibus, ita ut singuli hujus clasis sodales in singulis morbis indagandis versentur, & (1) omnia ad vivum delineent symptomata, prout ab ægro referuntur: (2) inquirant, & post longas inquisitiones determinent, quænam symptomata sint constantia, ac velut diagnostica perpetua morbi tractandi, eaque distinguant a fortuitis, communibus, aliisque pendentibus potius a diversa medendi methodo, & concursu causarum pæne infinito, quam ab ipsa natura: (3) adnotent cum cura, quæ indoles, quæ vehementia, qui progressus & exitus symptomatum, quæ demum unius in aliud mutatio, singulis morbi temporibus appareat; quæ facies, quæ vehementia, qui progressus & exitus, quæ tandem mutatio in melius vel deterius in ipso morbo succedant, post cujuscunque symptomatis adventum aut recessum; quæ symptomata recedant, quæ augeantur a quovis adhibito remedio, secundum methodum præscriptam, singulis morbi temporibus, quæque mutatio ipsius morbi remedia consequatur; quæ symptomata comitentur morbum usque ad finem, & qua vehementia quovis illo tempore; quæ contra illum brevi deserant, & quonam illius tempore, demum qui eventus observentur in morbo, dum illum relinquunt, vel iterum regrediuntur: (4) horum omnium inquisitionem non solum ad centenos atque millenos ægrotantes perducat, non neglecta sectione cadaverum morbis exstinctorum, ut de rei veritate certi omnino fiant, & axiomata generalia facile possint extruere, sed eodem quoque tempore cogitent de perficienda sigillatim historia causarum, signorum diagnosticorum, indicationum solidarum, sive methodi curativæ, remediorum specificorum, aliorumque ad essentiam morbi cognoscendam spectantium. Inter leges Collegii hanc facit Auctor præcipuam, quæ statuto tempore, & saltem semel in mense, convenire jubet sodales, censoribusque (qui ex sodalibus creati seniores, doctiores, judicio maturi, & longa praxi exercitatissimi) propone-

re

re observationes peractas, ita ut penes hos jus sit corrigendi, quidquid peccatum fuerit contra leges historiæ, & methodum eidem perficiendæ præ cæteris opportunam. Capite quinto solvuntur argumenta, quæ huic instituto possunt objici, ostenditurque frustra jactari, morbos esse effectus quosdam confusos, & instabiles, inordinatos, motusque naturæ destitutæ ac se defendere nescientis: cum ipsa experientia constet, morbos æquabilem quandam, certam & individuam in motibus periodisque suis constantiam servare, & humorum in morbis nonnullis specificationes ita esse constantes, ut qualemcunque demum partem morbus occupet, & qualemcunque personam induat, semper tamen manifestetur per characteres quosdam, specificationis suæ individulsos comites. Cæterum ut hæc eo planius intelligantur, non tantum capite sexto proponitur specimen historiæ in describenda podagra, & aphorismorum practicorum hinc deductorum, nec non capite septimo longa series eorum, quæ in arte medica adhuc desiderantur, quæque ex historia morborum fideliter consignata possunt restitui; sed specialius paulo agitur capitibus sequentibus, de morborum signis diagnosticis, causis, indicationibus, & remediis specificis. Nam capite octavo, quanti intersit rite nosse morborum signa diagnostica, inculcat experientissimus Auctor, morborumque nonnullorum signa specialius prosequitur. Capite nono causas morborum pertractat, monetque, male vulgo negligi causam procatarcticam, cum tamen illa non raro nos manu quasi deducat ad penitiorem morbi cognitionem, cæterisque sit manifestior. Quamvis autem doctissimi quidam Viri in eam descenderint sententiam, dummodo constet, quibus indicationibus & remediis curandus sit morbus, parum referre, si causam illius immediatam & a sensibus remotissimam ignoremus; nihilominus tamen vias quasdam patere ostendit, quibus sensim ad hujus causæ cognitionem pervenire possimus, si scilicet pulsum, feces, urinam, sputum, sudores, vomitus, sanguinem venæ sectione extractum, colorem cutis, unguium, linguæ inprimis constitutionem, nec non juvantia & lædentia, item mutationem unius morbi in alium speciei vel similis vel diversæ, læsionem partium & operationum principalium, symptomata item morbum comitantia vel antecedentia, eorumque naturam, vim & modum invasionis, nec non remissionem aut exacerbationem ab assumtis remediis, probe consideremus. Porro cum indicatio-

cationes curativæ constantes & a repetitis morborum observationibus depromptæ prima praxeos sint fundamenta, has capite decimo maxima indigere correctione asserit, cum falsis hodie hypothesibus innixæ nihil aliud nobis exhibeant, quam inania speculationum somnia. Existimat ergo, indicationes curativas aliunde certius deduci non posse, in morbis præcipue illis, in quibus mora omnis perniciosa est, quam a symptomatis tunc temporis gravioribus & supra reliqua prædominantibus; quippe quæ morbi genium & gravitatem præ cæteris aperte nobis ostendant. Verum cum in quolibet morbo quatuor sint consideranda, morbus ipse, causa, symptomata & vires, Medicum ita horum omnium motus, originem, vim, aliasque circumstantias callere debere, ut de indicationibus nihil audeat decernere, nisi quatuor illis attente consideratis & relatis inter se, ut urgentiori primum possit prospicere. In chronicis contra cum phænomena sint diuturna & constantiora, indicationes a juvantibus & lædentibus præcipue desumendas esse monet, & fideli earundem ætiologia, ex cadaverum morbis denatorum sectione petenda. Capite undecimo arctiori paulo fœdere conjungendas censet indicationes cum remediis, sed ita, ut non solum fideliter notentur remedia specifica, sed & præcepta stabilia circa usum, quantitatem, tempus, aliasque adhibendorum remediorum cautiones; cum intempestive usurpata plus noxæ, quam utilitatis, ægris afferant. Ultimo tandem capite illos impugnat, qui crises, criticosque dies derident. Quamvis enim concedat, crises olim felicius in Asiæ puriori tenuiorique aere successisse, non tamen hinc sequi putat, nullas apud nos posse observari, si modo post præscripta paucissima in principio morbi medicamenta, dum res ad statum tendit, a remediis, quantum licet, abstineamus, crisinque expectemus: cum constans adeo naturæ sit ordo, in perficiendis stato tempore humorum peccantiũ coctionibus & depurationibus. Arbitratur enim, defectum crisium hinc frequenter oriri, quod Practici recentiores, ignari naturam esse morborum, præsertim acutorum, medicatricem, toto febrilis accensionis tempore assiduis remediorum formulis turbant ita humorum motum, ut ad criticam despumationem venire nequeant.

Additæ sunt Dissertationes tres varii argumenti. Prima de Tarantula agit, quam Baglivus ideo conscripsit, quod illi qui, ante ipsum de hoc animalculo commentati sunt, vel ex alienis dictis scripserunt,

vel plurima ad arbitrium finxerunt, nemoque illorum vidit Apuliam, in qua Tarantula venenosam suam vim potissimum exerit, si unum excipias Epiphanium Ferdinandum Apulum. In eadem præ reliquis notatu digna occurrunt sequentia: Tarantula, a Tarento nobilissima olim Apuliæ urbe nomen adepta, ex araneorum fila texentium est genere, frequens in Apulia, regione plana æstivique Solis calore vehementer adusta, hyeme sub terra latens, nullisque vescens alimentis. Hostem habet animalculum vespæ non absimile, in dorso variegati coloris, in ventre vero nigricantis, quod tarantulas cæterosque araneos avide quærit, occidit, & depascitur. Si plures in uno vase concludantur tarantulæ, altera alteram interficit & comedit. Per initia æstatis ex specubus suis prodeunt, arva incolunt, & insidias struunt viatoribus. Ruricolæ, quando eas captare volunt, ad illarum latibula accedunt, tenuisque avenaceæ fistulæ sonum, apum murmuri similem, modulantur, quo audito foras exit tarantula muscas venatura; vel tenui vibice motum, & gratum sibilum efficiunt, deinde vibicis apicem ad oram latibuli apponunt, quo facto tarantula e nido prodiens super vibicem ascendit & capitur. Magnitudine æquat vel etiam superat glandem, habetque octo pedes, quorum singuli terna agnoscunt internodia, anterioresque duo reliquis sunt minores. Corpus ejus dividitur in duas partes principaliores, thoracem & ventrem, quæ tenui ligamento seu nodulo uniuntur. Caput thoraci & humeris continuum est, ex ejusque ore duo tela prodeunt similia forcipi hamato, quorum apex acutissimus est, suntque quasi duo veneni emissaria. Substantia eorum crustacea est & friabilis, & in maribus tarantulis firmiora sunt & acutiora, in fœminis contra obtusiora & laxiora. Post forcipes occurrunt duæ antennæ, quæ prope illas oriuntur, duo habentes internodia; extremusque harum antennarum apex in maribus latior est & crassior, in fœminis acutior & subtilior. Tarantula oculos habet octo læves & lucidos, nec monticulis sive tuberculis exasperatos, & ex his quidem quatuor majores hinc inde ad latera capitis sitos, reliquos minores vix oculo nudo conspicuos, linea parallela sub primis dispositos, colore quandoque nigro, quandoque subcœruleo. Est hoc animal pilosum, ejusque color externus est varius. Nonnullæ enim tarantulæ æmulantur colorem coturnicum, aliæ cineritium vel subalbum, aliæ subnigrum, ad instar coloris pulicum, suntque demum,

quæ

quæ maculis hinc inde stellatis consperguntur. Cutis illarum mollis est, in maribus tamen durior, sed ad crustaceam substantiam non accedit. Viscera mollia & friabilia sunt, ut vix possit minima eorundem structura determinari. Fœmina ovario gaudet, mas autem organis prolificum semen generantibus, & pene, qui exurgit ex media commissura thoracis & ventris, estque nigricans, intortus, & forma referens muscæ aculeum. Coëunt appetente Junio, & post elapsos aliquot dies fœmina folliculum parturit coloris cœlestis, figura & magnitudine luxino similem, seu congeriem ovulorum, tenuissimis & flaccidis filis, mucoque sui generis unitorum, quam arcte complectitur, & per 12, 15, aut 20 dies continet, deinde in campo deserit, ut ovula calore Solis excludantur, post 20 aut 30 a partu dies. Noxiæ tantum sunt tarantulæ, quæ Apuliæ campos incolunt, æstivo tempore, præsertim urente Canicula, quia tunc a flagrantissimis Solis radiis venenum illarum exaltatur, ipsæque aguntur in rabiem, ut irritatæ pariter & non irritatæ, quoscunque sibi obvios, vigilantes æque atque dormientes, impetant. Morsus tempore exiguam vixque perceptibilem liquorem eructant, qui utrum venenum sit, an potius inflammatorum venenatorumque spirituum vehiculum, incertum est. Exitiales quoque sunt liquores, in quibus tarantulæ suffocatæ. Hyeme si mordent tarantulæ, non offendunt, nec in alias translatæ regiones, imo quæ montes Apuliam terminantes inhabitant, quocunque tempore mordeant, sunt innoxiæ. Qui punguntur a tarantula, sentiunt ictum veluti a formica aut ape inflictum. Demorsa pars quandoq; dolore, quandoq; stupore insigni afficitur, circulo livido, nigro, aut subflavo coloratur, & paulo post in tumorem, acerbissimum dolorem commoventem, attollitur. Paucis elapsis horis, patientes ingenti cordis angore corripiuntur, & generaliter loquendo, talia occurrunt in ipsis symptomata, qualia in maligna febri ex coagulatione laborantibus observari solent, spirandi scilicet difficultas, omnimoda fere pulsus oppressio, animalium vitaliumque actionum repentina ac pæne fatalis jactura. Quæ symptomata tamen graviora aut leviora sunt, pro varietate tarantularum, & ægri temperie. Variis quoque delectantur ægri coloribus, præcipue rubro, viridi & cœruleo, raro autem nigricanti. Cum autem multiplicia ac fere incredibilia sint tarantatorum symptomata, quorum multa a depravata imaginatione pendere videntur, non a veritate alie-

num censet doctisſimus Auctor, venenum tarantularũ, poſt exacerbationem vehementiorum ſymptomatum primis diebus apparentium, creare demum melancholiam ſui generis, præcipuamque ſedem figere in liquido nervorum ſeu ſpiritibus animalibus. Notatu quoque dignum putat, mulieres chloroſi laborantes eadem fere in Apulia pati ſymptomata, quæ tarantatas affligunt, eodemque modo curari, atque hinc mulieres non paucas tarantiſmum ſimulare, ut opportuna Muſices occaſione, ſolis tarantatis permiſſa, uti poſſint. Non autem ſolum, quamdiu tarantula vivit, venenum viget, ut falſo nonnulli ſcripſerunt, ſed in his etiam, qui remediis ab imminenti morte liberantur, adeo intime veneni ſeminia humoribus inſeruntur, ut vix exſtirpari poſſint, ſed quotannis repullulent, potisſimum circa illud tempus, quo quis demorſus fuit, & maxima quidem cum vehementia, niſi ſtatim ad conſueta remedia confugiatur. Indicationes curativæ in eo conſiſtunt, ut diſſolvantur attenuenturque humores virulento afflati contagio, per medicamenta alexipharmaca & bezoardica, & demorſus locus ſtatim ſcarificetur, ipſique applicetur cucurbitula, ad veneni extractionem, deinde theriaca & allio contuſo foveatur, donec venenum aliquantisper fuerit debilitatum. Primas autem inter remedia interna tenet aqua Reginæ Hungariæ, vel ipſa eſſentia roriſmarini per ſe deſtillata, & ſumta cum aqua theriacali, corticum citri, vel hyſſopi, meliſſæ, aut ſerpilli, vel etiam brodio herbis alexiteriis alterato. Quæ tamen remedia fruſtranea ſunt, niſi adhibeatur Muſica, præcipuum hujus mali antidotum, qua audita, quamvis adinſtar apoplecticorum jaceant ægri, ſenſim movere incipiunt manus, pedes, & reliqua denique membra, donec tandem in pedes erecti ululent, ſuſpirent, & choreas inchoent, quas frequenter duas tresve horas continuant. Poſtquam vero paululum quieverunt in lectulo, ad ſudores abſtergendos viresque reficiendas, eadem vehementia ad ſaltationes proruunt, & duodecim fere horas impendunt in choreis vicisſim inſtitutis, donec tandem ab omnibus ſe ſolutos ſymptomatibus perſentiunt, quod fit frequentisſime poſt tertium vel quartum diem, & deinde per totum illum annum a pravi morbi inſultibus vivunt immunes. Redeunte vero anni tempore, quo a tarantula admorſi fuerant, ſi per conſuetas choreas morbi vehementiæ non antevertunt, paroxyſmus derepente ingruens illos occupat, ut ubicunque reperiantur, concidant velut apople-

plectici, aphoni, cum denigratione faciei & extremorum, fique nec tunc faltent, toto illo anno miferrime difcrucientur. Excitantur tarantati ad faltandum non folum diverfis fonorum modis, prout a diverfa fpecie tarantulæ fuerunt icti, fed etiam peculiaribus delectantur inftrumentis, alii fiftula paftorali, alii tympano parvo, alii cythara, alii lyra &c. omnes tamen velocisfima fonorum modulamina defiderant, quibus inftar amentium concitantur & moventur. Quod vero & tarantulæ Mufica gaudeant, & ad faltandum impellantur, majori probatione egere putat Baglivus, quamvis hoc ipfi non improbabile videatur; neque ipfe vidit bruta a tarantula morfa, ut vulgo ferunt, faltare. Cæterum Muficam hinc judicat vim habere folvendi fpirituum humorumque venenofum coagulum, quod ab inftrumentis commotus aër vehementius ferit fpirituum, humorum & membranarum fyftema, & ex valido illo impulfu vehementior pariter in humoribus exoritur fermentatio, exaltatio, & debita fluiditatis reftitutio: quæ a remediis diaphoreticis intus fumtis effici non poffunt, quia antequam ad fanguinem perveniant, vires fuas magna ex parte amittunt, aguntque in fluida tantum, non æque in folida. Eidem differtationi inferta eft fumma literarum P. Joh. Dominici Putignani S. J. quibus refert, in urbe Calabriæ Paula virtutem lapidis ferpentis Cobras de Cabelo alexipharmacam, a celeberrimo Redo in dubium vocatam, a fe comprobatam in ruftico a Calabro fcorpione icto, & in extremum vitæ periculum redacto.

Differtatione fecunda de ufu & abufu veficantium agitur, & cap. 1. proponuntur nonnulla experimenta circa effectus cantharidum, ex quibus colligitur, caufticum illarum fal diffolvere fanguinem & colliquare. Cap. 2. incommoda ab ufu veficantium oriunda recenfentur, quod fcilicet fitim vehementem producunt; quod ulcera a veficantibus excitata definunt quandoque in gangrænam, præfertim in cachecticis, hydropicis, aut qui lue Gallica graviter laborarunt; quod graviter capite vulneratis, & delirantibus febri acuta, convulfiones mortemque inferunt; quod non folum gangrænam, verum etiam mictus fanguineos & ardores urinæ, aliaque veficæ mala frequenter gignunt, præfertim in macilentis & gracilibus, tempore anni æftivo; quodque in falacibus viris fœdiffimas fatyriafes excitant. Cap. 3. oftenditur, quantum in conftitutione fanguinis acri & colliquativa obfunt veficantia, tantum

illa conferre in diathesi ejusdem crassa, viscida, & ad coagulationem stagnationesque se disponente, v. g. in febribus, quæ exilissimo pulsu, extremitatibus frigidis, anxietate, ad morbos soporosos propensione, aliisque coagulationis indiciis stipantur; in pleuritide, quando circa quintum circiter vel septimum diem magna spirandi & expectorandi difficultas ægrum in summum discrimen conjicit, si duo vesicantia tibiis vel cruribus admoveantur; nec non in oculorum & faciei morbis. Si arescant ulcera a vesicantibus excitata cum colore subnigro aut livescente, & quasi gangrænam minentur, consulit Baglivus, ut bis vel ter quotidie melle rosaceo inungantur, sed si difficulter cicatricem ducant, ut pulvis thuris subtilissime contriti bis in die vulneri aspergatur. Qui gravissima tussi cum sputo crasso & copioso laborant, hos a nullo remediorum genere tantam utilitatem recipere, quantam a vesicatorio cervici apposito, confirmat, hortaturque Medicos, ut in pertinacibus viscerum obstructionibus, cachexiis, suppressionibus mensium &c. usum cantharidum experiantur. Tandem cum vesicantia stimulando agant, & inter stimulos principem obtineant locum, eorum naturam, ad mentem doctissimi Bellini, in capite ultimo exponit.

Dissertatio tertia præter syllogen experimentorum, per infusoriam in vivis animalibus factorum, continet historiam tum apoplexiarum epidemicarum, anno 1694 & 1695 in Urbe & per Italiam observatarum, tum morbi & sectionis cadaveris sagacissimi Medici, Marcelli Malpighii, qui d. 29 Novembr. a. 1694 apoplexia correptus diem obiit supremum. Aperto capite, in cavitate dextri ventriculi cerebri duæ libræ circiter sanguinis nigri & grumosi extravasati, in ventriculo sinistro aqua subflava ad pondus sesquiunciæ, eique intermistæ minimæ arenulæ exigua quantitate, ipsaque vasa sanguifera cerebri undequaque varicosa fuerunt inventa.

JOANNIS CIAMPINI EXPLICATIO DUORUM SARCOPHAGORUM, sacrum Baptismatis ritum indicantium.

Romæ, typis Bernabò, 1697. in 4. Plag. 4. cum Fig. æneis.

ANtiqua duo monumenta marmori olim insculpta libello hoc illustrantur, quorum id, quod nobis non minus quam Editori celeberrimo momenti maximi visum, hoc quoque loco contemplandum Lectori benevolo exhibemus. Complusculi jam anni lapsi sunt, ex quo

Tab. I.

nondum baptizatam; cum in longius etiam tempus Baptismum differ-

re,

Tab. I. ctori benevolo exhibemus. Complusculi jam anni lapsi sunt, ex quo

quo ea apud Chiaiam, oppidum Neapoli suburbanum, in villa Excellentissimi Principis *Caramanici*, in cujus palatio hodieque asservantur, fuerunt detecta, eorumque delineatio a Principis affine Reverendissimo *Andrea ab Aquino*, Tricariensi olim Episcopo, Romam ad Illustrissimum *Joannem Ciampinum*, quem in omni Antiquitate curiosissimum noverat, transmissa. Et hic quidem utriusque monumenti figuras jamdudum celeberrimo *Mabillonio*, cum hic Romæ commoraretur, donaverat: qui easdem in *Itinere Italico Litterario* Parisiis A. 1687 edito, & a nobis in Actis hisce ejusdem anni mense Novembri pag. 503 recensito, in quo passim Ciampini officiositatem & erga se benevolentiam deprædicat, ad mensem Julium pag. 73. publicavit quidem, sed ita ut nihil aliud, quam repræsentari in iis baptismum per immersionem simul & superfusionem ab homine Laico collatum, Longobardos autem aut Græcos barba quorundam prolixiore indicari, monuerit. Tandem itaque Ciampinus ipse explicationem imaginum, & ejus inprimis, quam sistimus, in præsenti libello aggressus est, & Longobardos delineari agnoscit, per eos vero, qui in uno eodemque baptisterio sacris undis abluuntur, non alios, quam *Agilulfum* Longobardorum quondam Regem ejusque conjugem *Theodelindam* repræsentari, persuasum cupit Lectoribus. Et celebris utique est in Annalibus Theodelinda illa, Garibaldi Bojorum Regis filia, quæ Authari Longobardorum Regi primum nupta, postquam hic decessisset, Agilulfum Taurinatium eo tempore Ducem ultro sibi maritum ascivit, deditque universæ genti Longobardicæ Regem, & antiqua traditione Longobardos seu a Gentilismo, seu ab Arianismo ad fidem Catholicam convertisse creditur. Eam ergo Maritum quoque ad religionem Christianam perduxisse, ac una cum eo sacrum baptismum suscepisse, Ciampinus probabile existimat, anno etiam baptismatis, supra quingentesimum nempe post Christum natum nonagesimo primo, constituto. Cum vero conjecturæ huic suæ tria obstare deprehendisset, 1. quod Theodelinda jam diu ante Christianæ fidei fuerit addicta; 2. quod Longobardi etiam jam ante fuerint Christiani, licet Arii hæresin secati; 3. quod Longobardi Neapolin usque nunquam penetrarint: ad singulare spondere nititur. Ad primum: fuisse quidem jam antea Theodelindam Christianæ religionis dogmatibus utcunque imbutam, ast nondum baptizatam; cum in longius etiam tempus Baptismum differ-

re, infrequens inter Christianos ea ætate non fuerit. Ad secundum: Longobardis Arianis immixtos etiam fuisse Gentiles, & ex horum numero fuisse Agilulfum. Ad tertium: Longobardos Beneventanam saltem regionem jam anno 571 occupasse, posteaque & Neapolitanam subinde invasisse; cumque sub initium septimi seculi Joannes Consinus, Agilulfi forte consanguineus, Neapolitanæ civitatis & provinciæ præfectus esset, probabile videri, quod Agilulfus ad eum profectus Neapoli obierit, ac in ejus suburbio Chiaia fuerit tumulatus. Duo supersunt, de quibus disquiri possit: alterum baptizantis vestitus, qui Laicum prodere videtur; alterum forma baptismi per immersionem simul & aspersionem. Et circa posterius quidem facile se expedit Ciampinus, ritumque illum a temporum istorum consuetudine non abhorrere, ex picturis similibus aliis ostendit: quemadmodum idem confirmat *Mabillonius* in laudato supra *Itinere Italico*, ubi ad diem X. Augusti, pag. 81. in atrio Basilicæ S. Laurentii depingi ita memorat S. Romanum a S. Laurentio baptizatum, ut Laurentius dextra Romanum nudum utpote aquis immersum benedicens, sinistra urceum aqua plenum super ejusdem caput effundens repræsentetur; superfusione nimirum, quod caput in aquam mergi non posset, adhibita, ut nulla pars hominis expers esset sacri lavacri. Circa prius vero fluctuare Ciampinum videas, ita tamen, ut postquam varia conjectasset, in ea denique sententia acquiescat, Presbyterum fuisse, qui baptizat, sed metu Arianorum, qui inter Longobardos frequentes erant, Laici habitum indutum; prout olim hodieque Sacerdotes, in ditiones a Catholica religione alienas missi, Laicali habitu incedere consueverint. Hæc summa est eorum, quæ in libello ipso latius ab Illustrissimo Ciampino explicantur, non prohibituro, ut opinamur, quin & alii historiarum & antiquorum sacrorum rituum periti rem omnem sub exactius examen revocent, & si in conjecturas forte alias magis probabiles inciderint, eas cum publico benevole communicent.

DOMINI MARCHIONIS HOSPITALII SOLUTIO PROBLEMATIS propositi in hisce Actis mense Majo, A. 1697. a D. Jac. Bernoullo, desumpta ex Methodo de maximis & minimis.

Addun-

llecta,
ı. Ber-
ri-

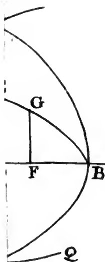
ıtiones
Gro-
diffite-
ıod il-
autem
fessor,
ıropo-
ıis, de

ı porro
ıs, pa-
ıfi AH
ıd da-
mis &
. Al-
ns ait:
ıs cy-
m ha-
: idem
ıltem
o co-
ım *de*
ır, o-
metris
eneris

enitor
Tum Tab. II. Fig. 1.
s alter
AND quavis ad libitum diametro AD, quæ constans maneat, dum interea mutatur continuo diameter AC circuli genitoris AMC, ut
G nempe

re, infreq
Longoba
mero fuiſ
ſaltem reg
ſubinde in
Agilulfi fc
fectus eſſe
li obierit, a
ſunt, de qu
prodere vi
aſperſione
ritumque i
picturis ſin
billonius in
81. in atrio
S. Laurent
pote aquis
ejusdem c
quod capu
expers eſſe
deas, ita t
tentia acqu
norum, qu
tum; prou
gione alien
ma eſt eoru
cantur, no
tiquorum
revocent,
eas cum pu

DOMINI
tis propo

minimis.

Addun-

Adduntur & aliæ Solutiones quinque, ex eadem methodo collectæ, Problematum huic affinium, nuper etiam ab altero D. Joh. Bernoullo fratre propositorum, in hujus anni 1697 Ephemeridibus Gallicis num. 33, pag. 394 & seq.

VIxdum rure Parisios redieram, cum attentius expendi Solutiones *mense Majo* in *Actis* editas Problematum a doctissimo Groningæ Professore *Joh. Bernoullo* propositorum. Nec sane diffitebor, mearum consensum cum illis magis eo placuisse mihi, quod illæ non essent nisi a Geometris insignioribus exhibitæ. Hos autem inter legitur clarissimus alter *Bernoullius* (Jac.) Basileæ Professor, qui una cum illorum problematum solutionibus duo nova proponit *ad promovendam* (inquit) *scientiam de maximis & minimis*, de quorum altero sic loquitur pag. 213:

Alterius generis nec minus elegans problema foret, si jam porro quæreretur, quænam ex infinitis Cycloidibus (aut saltem circulis, parabolis, aliisve curvis) per A transeuntibus, ac super eadem basi AH constitutis, illa sit per quam descendens grave minimo tempore ad datum perpendiculum ZB appellat. Qui speculationem de maximis & minimis promovere volet, tentabit; nobis sufficiat proposuisse. Altero deinde problemate præmisso, sic de ipso *Fratre* loquens ait: *Huic ne detrectare possit, adjungimus alterum quod de infinitis cycloidibus supra motum fuit, majoremque cum suo affinitatem habet, &c.*

Porro Problema hoc adeo commendat doctissimus hic idem Geometra, ut licet negotiis circumquaque pressus, ab eo saltem tentando abstinere non potuerim. Itaque tentavi, nec irrito conatu, cum mentem subierit statim Methodus, qua ad vulgarem *de maximis & minimis* id reduci possit & solvi; quod, ni fallor, omnino est ad Authoris sensum: idque gratius eo fore geometris autumo, quod hac eadem arte solvi quæstiones hujusce generis quam plurimæ possint.

Sit igitur Cycloidis (cujus initium A, semi-circulus genitor AMC) pars aliqua AB ad verticalem ZB usque protensa. Tum Tab. II. Fig. 1. ducta BPM ad Horizontalem AZ parallela, fiat semi-circulus alter AND quavis ad libitum diametro AD, quæ constans maneat, dum interea mutatur continuo diameter AC circuli genitoris AMC, ut

nempe hic omnes infinitarum cycloidum AB genitores exhibere possit.

Ponantur jam indeterminatæ AP $= x$, PM $= y$, & constantes AZ vel BP $= a$, AD $= b$; ac proinde AC $= \frac{xx + yy}{x}$. Hinc si fiat AC. AD :: AP. AQ, ducaturque ordinata QN, prodibit AQ $= \frac{bxx}{xx + yy}$. Adde quod ex natura cycloidis fiat arcus AM $= a + y$; adeoque etiam similis AN, quem appello $s = \frac{abx + bxy}{xx + yy}$. Ergo differentiando, duplus habebitur valor ipsius ds; primus nempe ex $\frac{abx + bxy}{xx + yy}$, secundus ex ipso circulo AND: ex quo duplici valore tandem conficitur æquatio differentialis $2x^3dy - axxdx - 2xxydx + ayydx - 2axydy = 0$, quæ dat naturam curvæ transeuntis per puncta M, una cum tangentibus ejus; Quod jam Problema novum est & eximium.

Præterea Geometrarum nemo nescit tempus descensus ex A per AB mensuram habere ab arcu AM diviso per radicem diametri AC, hoc est, a quantitate $\overline{a + y}\sqrt{\frac{x}{xx + yy}}$, cujus differentialis æquata zero, juxta methodum *de maximis & minimis*, dat $2x^3dy - axxdx - xxydx + ayydx + y^3dx - 2axydy = 0$.

Jam quia æquatione superiori definiuntur omnia puncta M respondentia punctis B, in quibus singulis singulæ cycloides, ex eodem initio A super eadem basi AH possibiles, occurrere possunt eidem verticali ZB; hac altera vero exprimitur, quodnam ex hisce punctis pertineat ad cycloidem celerrimi descensus: sequitur hac utraque simul æquatione hanc adæquate cycloidem definiri. Quapropter secundam extraho a prima, residuamque $y^3dx + xxydx = 0$ divido per $yydx + xxdx$; atque hinc prodit $y = 0$, seu M cadere in C, vel esse AC $=$ ZB in cycloide quæsita celerrimi descensus. Unde tandem patet ex infinitis cycloidibus AB ab initio communi A ad eandem verticalem ZB pertingentibus, quæ dimidia compre-
hen-

henditur inter A & ZB, vel (quod eodem recidit) cujus semi-circumferentia circularis genitrix AMC æquatur rectæ datæ AZ, eam ipsam esse per quam grave descendens ab A, minimo tempore ad datum perpendiculum ZB appellat. *Quod erat inveniendum.*

ADDITIO.

AD confirmationem ejus quod superius dictum fuit: eadem arte, qua Problema præcedens, plurimas ejusdem generis quæstiones ad methodum communem *de maximis & minimis* posse reduci & inde solvi; novas hic addere juvat solutiones Problematum illi affinium nuperrime propositorum ab altero pariter doctissimo fratre *Joh. Bernoullo* in *Ephemeridibus Gallicis hujus (1697) anni, pag. 394.* Sex ibi proposuit, e quibus illico jam quinque solvi: scilicet

1.° Data Curva CC tali, ut descripta quavis Ellipsi BC dati axis, cum ordinata communi CD, segmentum BCD sit ubique constans & æquale spatio dato: primum exquiritur ratio ducendi tangentes ejus. Tab. II. Fig. 2.

Data Ellipsium diametro describatur circularis arcus BCF, cujus centrum A, quique occurrat in F ordinatæ DC; tum fiat DC. AG :: BCD. $\overline{DF.}^2$ Dein assumpta DT tertia proportionali ad GD & DF, ducatur CT: Hæc tangens erit quæsita ad datum punctum C Curvæ datæ CC.

2.° Ex hac constructione sequitur æquatio differentialis curvæ CC, & inde valor ipsius $=\frac{dx}{dy}$, qui si fiat $=\frac{y}{x}$, nova prodibit æquatio Curvæ geometricæ qua secabitur data CC, in eo e suis puncto quod omnium minime distat a puncto B.

3.° Data Curva CC indolis ejus, ut descripta quavis parabola BC, axe BA & vertice B, arcus BC sit ubique constans & æqualis lineæ datæ: exigitur tangens ejus CT, ex quovis puncto in ea dato C.

Ducta parabolæ tangente CE, si fiat CE -- BC. BC :: BD. BT, erit CT tangens ipsa quæsita.

4.° Eadem arte qua superius (*art. 2*) hujus natura Curvæ invenietur una cum ejus puncto C, cui proximum est punctum datum B.

5.° Sit recta AC positione data, quæ Parabolas omnes iisdem axe BA & vertice B descriptas secet in C: Quæritur minimus arcuum BC. Fig. 3.

Ut generalius longe fiat hoc Problema, loco rectæ pono curvam quamvis, sive geometricam, sive transcendentem AC. Jam sit ex infinitis Parabolis aliqua BEC, cujus ad libitum sit parameter constans $= a$; ex quolibet puncto C lineæ datæ AC ducatur CD perpendicularis ad AB, quæ parabolæ constanti BEC occurrat in E; dein facto $\overline{CD}^2 . \overline{DE}^2 :: BD . BF$. ductaque ordinata FG, si in CD producta sumatur DH æqualis arcui BG, fiet curva BHO pendens a rectificatione parabolæ. Tandem ordinatis DH curvæ PQ positis $= z$, $BD = x$, $CD = y$, si fiat æquatio $z = \frac{axydx - axxdy\sqrt{yy + 4xx}}{y^3dx - 2xyydy}$ in qua si substituatur valor dy notus ex natura curvæ datæ AC, fluet inde valor ipsius z, solis x, y, & constantibus expressus, cujus ope describetur curva PQ eo in puncto H secans alteram BH, quod ducta HDC perpendiculari ad AB, definiet arcum omnium minimum BC. *Quod erat inveniendum.*

Advertendum, curvam hanc ultimam fore geometricam aut transcendentem, prout AC geometrica fuerit aut transcendens.

His autem quinque articulis continentur solutiones Problematum 2, 3, 4, 5, 6, D. *Joh. Bernoulli*, quæ cum ex eadem arte pendeant e qua superius D. *Jac. Bernoulli* fratris ejus de cycloidibus infinitis, non est quod in earum Analysi repetenda diutius immorer, præsertim ne quid suo Marte conficiendi voluptatem tyronibus adimam.

JOH. BERNOULLII, PROFESSORIS GRONINGENSIS, SOLUTIO Problematum, quæ Jacobus Bernoullius, Professor Basileensis, in Act. Erud. 1697, mense Majo p. 214 sq. frater fratri proposuit, excerpta ex Diario Eruditorum Gallico 12 Dec. 1697, pag. 458 sqq.

Cum *Pappus lib. V, Prop. 10, Collect. Mathem.* optime demonstraverit, circulum inter omnes figuras isoperimetras esse capacissimum, in hac probanda propositione non immorabor, sed ad rem

Tab. II. Fig. 4. ipsam veniam. Prima quæstio hæc est: *Ex omnibus curvis isoperimetris, super axe determinato BN constitutis, quæritur illa BFN, quæ non ipsa quidem maximum comprehendit spatium, sed facit, ut aliud, curva BZN comprehensum, sit maximum, prolongata applicata FP ita,* ut

ut PZ sit in ratione quavis multiplicata, vel submultiplicata, applicata PF, aut arcus BF; hoc est, quæ sit quotacunque proportionalis ad datam A & applicatam PF, aut arcum BF. Sensus hujus quæstionis est, ut *determinetur curva BFN, inter infinitas alias ejusdem cum illa longitudinis, cujus applicata PF aut arcus BF si eleventur ad potestatem datam & expressam per alias applicatas PZ, efficiant maximum spatium.*

Quamvis plures mihi suppetant hujus problematis solutiones, hic tamen simplicissimam dabo, quæ sufficit. Sit exponens potestatis n, recta arbitraria a; PF aut BG, x; BP aut GF, y; sumatur GF aut $y = \int \frac{x^n dx}{\sqrt{a^{2n} - x^{2n}}}$, dico punctum F fore ad curvam quæsitam, ita ut faciendo PZ in ratione potestatis n applicatæ PF, spatium BZN sit maximum ex illis, quæ ita formari possent per alias curvas, constitutas super BN, & ejusdem longitudinis cum BFN.

Hinc manifestum est, si n sit $= 1$, curvam BFN fore circuli semicircumferentiam: nam y aut $\int \frac{x^n dx}{\sqrt{a^{2n} - x^{2n}}}$ evadit $= \int \frac{xdx}{\sqrt{aa - xx}} = a - \sqrt{aa - xx}$. Id quod ita plane evenire debet, cum curva BZN hoc in casu eadem sit cum BFN. Si fiat $n = 2$ hoc est, PZ ut quadrata PF, curva BFN illa est quam repræsentat linteum a liquore pressum, & cujus curvaturam frater quoque tribuit suæ Elasticæ. Si $n = \frac{1}{2}$, hoc est, si PZ sunt in ratione subduplicata linearum PF, erit tunc BFN cyclois ordinaria, quæ nova est & pulcherrima hujus famosæ Curvæ proprietas. Cæterum generaliter moneo, quotiescunque n est fractio, cujus numerator est unitas & denominator numerus par quicunque, Curvam BFN semper construi posse per circuli quadraturam; & si denominator est numerus impar quicunque, Curvam BFN plane esse Algebraicam. E. g. si $n = \frac{1}{3}$, aut si PZ est in ratione subtriplicata lineæ PF, erit $y = 2a - 2a^{\frac{2}{3}} - x^{\frac{2}{3}} \sqrt{a^{\frac{2}{3}} - x^{\frac{2}{3}}}$, Æquatio Curvæ quæsitæ.

Antequam vero pergam ulterius, non præter rem erit, dare hic solutionem infinitis modis generaliorem quam id problema requirit, supponendo quod PZ, quæ antea tantum fuit ut potentia data PF, jam

sit composita pro lubitu ex PF & datis: ut si quis descripta Curva data quacunque BH super axe BG parallelo PF, applicataque PZ = GH velit, ut spatium BZN sit maximum; dico ad construendam curvam BFN, sumendam esse GF aut $y = \int \frac{bdx}{\sqrt{aa - bb}}$. Voco autem b integralem aut summam quantitatum $\frac{GHdx}{x}$. Unde evidens est, quod attinet ad arcum BF, qui alteram problematis partem constituit, si vel maxime PZ aut GH esset non solum ut potestas data arcus BF, sed etiam composita pro lubitu ex illo arcu & datis, semper haberi Æquationem differentialem, si non primi, saltem altioris cujusdam gradus, determinantem naturam curvæ BFN. Non possum præterire silentio pulcherrimam proprietatem, quam inveni in nostra Curva generaliter considerata; quod scilicet radius FS evolutæ aut circuli osculantis, sit semper ad partem FR comprehensam inter curvam & ejus basin, ut b est ad PZ aut GH. Unde efficitur, in casu simplici, qui mihi fuit propositus, quando PZ aut GH $= x^n$, semper fore FS & FR in ratione constanti, nimirum FS. FR :: $1, n$. Notandum quoque est, in eadem Curva, ubi $\int x^m dy$ est aliquod maximum, fore $\int \frac{dt}{x^m}$ aliquod minimũ, sumendo dt pro Curvæ elemento. Unde consequitur, quod Curva BFN, posito $m = \frac{1}{2}$ necessario sit, uti supra jam notavimus, eadem cum Curva celerrimi descensus, quia in hac $\int \frac{dt}{\sqrt{x}}$ est aliquod minimum, per ejus naturam. Sed satis de hoc primo Problemate.

Alterum in eo consistit, ut *determinetur Cyclois, quæ ex omnibus illis, quæ possunt describi ex eadem origine, & super eadem linea horizontali, hanc habeat proprietatem, ut ejus pars comprehensa inter originem & verticalem datam percurratur a mobili minimo tempore possibili, hoc est, minori tempore, quam alia quavis aliarum Cycloidum, pariter comprehensa inter originem & verticalem datam.* Ad quod tribus quasi verbis responderi potest: *Cycloidem descriptam a circulo, cujus circumferentia est æqualis duplo distantiæ inter originem & verticalem datam, quæstioni satisfacere.* Si loco verticalis supponatur linea recta quæcunque positione data, imo linea quædam curva, problema hinc non evadet difficilius, cum ex natura meæ synchronæ manifestum sit, cycloidem

dem

dem quæsitam semper illam esse, quæ concurrit ad angulum rectum cum linea positione data. Ut vero circulus ejus genitor jam repræsentetur, describendus est circulus tangens horizontalem in puncto, ubi secatur a recta positione data, efficiendumque deinceps, ut sicuti arcus circuli resectus ex parte originis cycloidum per lineam positione datam est ad suam diametrum, ita pars horizontalis interceptæ inter originem & intersectionem, sit ad quartam. Erit enim hæc quarta, diameter circuli genitoris Cycloidis quæsitæ.

Cæterum cum aliam quoque invenerim solutionem hujus posterioris problematis, quæ porrigitur non ad Cycloides tantum, sed alias quascunque Curvas similes & similiter positas, non invitus & hanc cum publico communicabo. Problema ipsum ita generaliter propono: *Sint AGB, AHD &c. Curvæ datæ similes & similiter positæ, GC recta positione data, quæritur per quamnam ex his curvis corpus grave incipiens descendere ab earum origine communi A, brevissimo tempore perveniat ad rectam datam GC.*

Solut. Assumatur aliqua ex curvis similibus ut constans, v. g. AGB, voceturque ordinata BL, y; curva AGB, z; deinde ducatur ad quodlibet punctum B tangens BR, quæ sumatur Tab. II. Fig. 5.

$= \frac{1}{2} \sqrt{y} \int \frac{dz}{\sqrt{y}}$, ita ut extremitates R omnium illarum tangentium describant Curvam novam AOR; qua descripta ducatur recta AR parallela GC; ex puncto autem R, ubi secat Curvam AOR, ducatur recta RB, quæ tangit Curvam AGB in puncto B, a quo si extendatur recta AB secans GC in D, & fiat super AD curva AHD similis Curvæ AGB, dico Curvam AHD fore illam, per quam corpus descendens veniet citissime ad rectam GC. Quibusdam in casibus particularibus problema evadit valde facile, e. g. si Curvæ AGB, AHD &c. sunt circuli, constructio facile absolvitur per Curvam quam *Frater* meus alias comparabat complicatæ in nodum fasciæ (à un nœud de ruban) quaque usi sumus ad constructionem Isochronæ paracentricæ Domini *Leibnitii*: ita ut hæc duo Problemata a se invicem dependeant; hoc est, unius constructione inventa, alterius quoque habeatur. Si AGB, AHD, &c. sunt Parabolæ, Problema quoque reducitur ad rectificationem Curvæ. Supposui Curvas AGB, AHD &c. esse similes, nihilominus tamen mihi suppetit methodus pro illis, quando

dotales non sunt. Quandoquidem vero nondum mihi satis fuit otii ad eandem expoliendam, & constructio valde evadit implicata in exemplo simplici curvarum dissimilium, licet sint tantum ellipses constitutæ super axe communi; eandem in aliam occasionem reservabo.

DIONYSII ORBIS DESCRIPTIO CUM VETERUM SCHOLIIS & Eustathii Commentariis,

Oxoniæ e Theatro Sheldoniano, 1697 in 8. Alph. 1. pl. 4.
Prostat Londini apud S. Smith &
B Walford.

NEmo eruditorum est, cui Dionysii, auctoris Augusto coævi, hæc Περιήγησις, seu Orbis Descriptio, cujus novam editionem hoc loco sistimus, ignota esse queat; cujus quippe triginta & tres editiones, Græcas Latinasve, novæ hujus curator, Vir doctissimus, Edv. Thwaites pag. 315, numeravit. Tametsi vero novissime Geographus hic Londini A. 1658, & iterum A. 1688, nitidissimo habitu ornatus, cum Eustathii hypomnematis, amplissimoque Guilielmi Hill commentario, & tabulis quoque geographicis, prodierit, ut cultus quidem uberioris vix capax videri posset: haud parum tamen decoris illi in nova hac editione accesfit, Hilli quidem commentario omisso, sed insertis aliis, quæ nunquam antea lucem adspexerant. In ea textus Dionysii Græcus ad exemplar Henrici Stephani Parisiense anni 1577 exhibetur, eique ejusdem interpretatio Latina subjungitur. Hanc excipiunt glossæ Græcæ interlineares nunquam adhuc editæ, imumque demum locum veteris Scholiastæ paraphrasis ex manuscripto itidem codice nunc primum eruta occupat. Sequitur dehinc separatim Eustathii commentarius cum duobus manuscriptis collatus ac emendatus, & post variantes Lectiones nonnullaque alia, Periegesis Prisciani cum Andreæ Papii notis variisque lectionibus, & indices denique, alter vocabulorum omnium, quæ in Dionysio reperiuntur, alter auctorum in commentario Eustathii allegatorum. Quin & tabulæ geographicæ quinque de novo delineatæ, & Dionysio ac Eustathio accommodatæ adjiciuntur.

* * * * * * * * *

ACTA
ERUDITORUM
Publicata Lipsiæ
Calendis Februarii, Anno M DC XCVIII,

ANECDOTA, QVÆ EX AMBROSIANÆ BIBLIOTHECÆ CO-dicibus nunc primum eruit, notis ac disquisitionibus auget LUDOVICUS ANTONIUS MURATORIUS, in eadem Bibliotheca Ambrosiani Collegii Doctor, Tomus prior.

Mediolani, typis Jos. Pandulphi Malatestæ, 1697, in 4. Alph. 1. pl, 12.
Prostant Augustæ Vindelicorum apud Laur, Kronigerum.

Quemadmodum vetera monumenta restituere utilitatis haud minoris est, quam nova condere: ita non poterit non Eruditorum applausum sibi polliceri clarissimus Muratorius, postquam scripta quædam antiquiora, hactenus tantum non deperditis annumerata, e scriniis potissimum Bibliothecæ, quæ Mediolani patet, Ambrosianæ eruere, ac notis suis illustrata cum viris doctis communicare instituit. Et hac quidem vice S. Paulini, Episcopi Nolani, Poëmata quatuor, a nemine adhuc, ut innuit, exhibita, Tomo hoc primo publicat, quorum priora tria Natali S. Felicis consecrata sunt, ultimum autem adversus Judæos & Gentiles (ac hos quidem imprimis) directum, eorum Numina, variam Philosophiam & plurimos errores solide non minus atque eleganter confodit. Singula se reperisse ait in codice vetustissimo, Venantii Fortunati, Prosperi, Juvenci, Aratoris, aliorumque veterum Christianorum carmina continente, quem nono jamtum seculo characteribus quadratis minutissimis venuste satis scriptum fuisse autumat. Tria igitur priora carminibus istis decem in S. Felicis Natalem a Paulino effusis, quæ eruditis affatim innotuere, sub undecimi, duodecimi & decimi tertii nomine associat. Dolet autem, in laudato codice repertum non fuisse decimum quartum, quod ultimum facit inter poëmata hæc natalitia. Minime enim iis assentitur, qui eorum quindecim enumerant, Dungali forsan auctoritate adducti,

qui in suo adversus Claudium Taurinensem de cultu sacrarum imaginum tractatu, versus quosdam ex Natali cum decimo quarto tum decimo quinto citarit; siquidem aut ipsum hunc auctorem, aut librarios eum exscribentes deceptos, & carmina ex Natali decimo quarto allegata in decimum tertium rejicienda, & quæ apud Dungalum ex decimo quinto citentur, ad decimum quartum referenda esse arbitratur, idque & codicem suum, & rerum ordinem ait evincere. Equidem non omni adeo ex parte ignota hactenus poëmata hæc fuerunt. Nam ex eodem Dungali libro excerpta ex Natali undecimo, decimo tertio, decimo quarto & decimo quinto Fragmenta, & a Frontone Ducæo atque Heriberto Rosweido in editione operum S. Paulini Antverpiensi A. 1622, & in Bibliothecis Patrum recentioribus, & in novissima Paulini editione Parisiensi A. 1685, a Joh. Baptista Le Brun adornata, & a nobis in Actis istius anni p. 482. seqq. delineata, exhibentur. Interim optime nihilominus de Paulino meritus hic est Muratorius, dum, quod nemo ante ipsum præstitit, poëmata illa integra, ultimo tantum, sive decimum quartum id, sive decimum quintum fuerit, excepto, una cum altero adversus Gentiles, nunc divulgavit. Sed & hoc præterea suarum duxit esse partium, ut ne sine notis suis eadem prodire pateretur, ac idcirco paginis quibusque hujusmodi subjunxit animadversiones, quæ ad sensum Paulini hinc inde melius noscendum quicquam conferre posse ipsi visa sunt. Poëmatibus quoque tribus posterioribus peculiaria præmisit monita, quæ de eorum tempore, materia, aliisque ad eadem attinentibus Lectorem informant. At ne in his quidem acquievit, sed plures insuper Dissertationes breviores annexuit, in quibus, desumpta ex his Paulini poëmatibus occasione, capita nonnulla ad historiam ecclesiasticam æque ac literariam spectantia illustrare studet, velut ubi de Turcio Aproniano, de Asterio Turcii istius filio, de Avita ac Eunomia, de Therasia, & aliis a Paulino nominatis disputat; prout & ipsiusmet Paulini dignitates ac res gestas paulo distinctius enarrat. Jam de Sanctorum Protasii & Gervasii inventis ab Ambrosio corporibus; jam de templorum apud veteres Christianos ornatu, & de diurno in iis cereorum usu; de eorundem sepulcris, votis & votivis oblationibus in Sanctorum venerationem factis; de sanctorum Martyrum natalibus, deque similibus aliis erudite commentatur. Recte etiam Paulinum in poëmate, quod inter quatuor hæc postremum locum obtinet, cœlum inter ele-

menta

menta retulisse, ac ignem omisisse, in Dissertatione integra contendit. Sub finem ex Msto suo spicilegium ex operibus Paulini deperditis instituit, & pauca quædam verba hinc excerpit, nec minus decem poëmata natalitia, ut in editione Plantiniana A. 1622 impressa sistuntur, cum isto comparat, & quæ omissa in hac fuere, exinde supplet. Tomum tandem integrum obsignat Appendix, quæ prolixam Muratorii nostri Dissertationem de jure antiquo Metropolitæ Mediolanensis in Episcopum Ticinensem complectitur.

GEOGRAPHICA ANTIQUA, HOC EST, SCYLACIS PERIPLUS Maris Mediterranei; Anonymi Periplus Mæotidis Paludis & Ponti Euxini; Agathemeri Hypotyposis Geographiæ, omnia Græco-Latina: Anonymi Expositio totius Mundi Latina. Cum Notis Isaaci Vossii, Jac. Palmerii, Samuelis Tennulii; edente JACOBO GRONOVIO, cujus accedunt emendationes.

Lugduni Batavorum apud J. Luchtmans, 1697 in 4. Alph. 1. plag. 16.

TErrarum Orbis notitiam habere non minus prisci mortales, quam nostræ ætatis homines, in primis partibus prudentiæ humanæ posuerunt. Quod vero difficile, tot terras peragrare; qui cupidi ejus rei sunt, faciliorem operam navigationibus invenerunt. Hinc tot *Periplos* numeramus, sive circumnavigati orbis descriptiones, quorum plures interciderunt temporum injuria, pauci ad nostram ætatem conservati pervenerunt. Inter quos carus eruditis Periplus ille adhuc fuit, qui *Scylacem Caryandenum* auctorem præfert, non minus antiquitatis, quam industriæ laude commendatum. Hunc Græce, & una alios minores Geographos David Hœschelius, Vir Græcis litteris ornandis natus, Augustæ Vindelicorum CIƆ IƆC anno ediderat: cum Latina vero interpretatione ac suis animadversionibus anno CIƆ IƆCXXXIX Isaacus Vossius, tum florente ingenio adolescens, donavit luce, adjecto Anonymi Periplo, quem ex Salmasii, Viri summi, bibliotheca acceperat, cui itidem Latinam tralationem & nonnullas adnotationes liberaliter impendit. Gratum opus eruditis fuit, atque ita avide adreptum, ut ex longo tempore in librariis tabernis nullum ejus exemplum reliquum fuerit. Nec vero quantivis pretii liber in pari apud omnes existimatione fuit. Magnus quippe Vossius, Isaaci pater, in Historicis Græcis aliter de eo judicavit. *Censeo*, inquit, ***quod opus habemus, esse compendium antiqui illius Scylacis, qui Hysta-***

ſpidis ætate claruit ; ac Scylacem inſcribi, quia ex Scylace ſit excerptus. Et paucis interjectis: *propius ad verum accedit, aliquem ante ſecula non ita multa feciſſe hoc compendium, fortaſſe temporibus demum Cæſaris Conſtantini Porphyrogennetæ.* Quum ergo Vir clariſſimus Jacobus Gronovius editionem novam meditaretur, utique pretium nonnullum duxit, a novitatis ſuſpicione hunc auctorem vindicare; quam operam in dedicatione, ſive ad ampliſſimum Virum Henricum de Bleyswyck epiſtola inſumſit, & Scylacem hunc eundem eſſe, quem Herodotus, & Ariſtoteles, & Strabo laudaverunt, argumentis non pœnitendis probatum ivit. Primum petit ex Hiſpania, quam ita hic Scylax delineatam det, ut ante Carthaginienſe in ea imperium ſcripſiſſe appareat. Et quod nec Brundusinum trajectum laudet, librum hunc prius conſcriptum putat, quam Romanorum res in transmarinas partes proferrentur. Addit, nullam ibi Lyſimachiam, nullamque Syriæ Antiochiam, nec inclytas poſtea urbes, Theſſalonicam atque Byzantium reperiri, & ipſas Thebas adhuc τῆχος fuiſſe, non quales fuerunt Epaminondæ temporibus. Quo etiam illud referendum, quod nobilem Bithyniæ urbem non Pruſam vel Pruſiadem, ſed veteri appellatione Cium nominaverit; quod itidem argumento eſt, ante Pruſiam & Nicomedes reges hujus libri auctorem exſtitiſſe. Neque illo, quod Voſſius pater urget, de ſententia ſua movetur, vetuſtum Scylacem, Strabone teſtante, ex Abydo; noſtrum a Dardano initium regionis Troadis deduxiſſe. Nam ait, ἐντεῦθεν, *hinc Troadem incipere*, poſt memoratam Abydum, non quaſi illam in Troade conſtituat, ſed ut finem relinquat regionis ſuperioris, haud ſecus ac Apollonii Scholiaſtes ad lib. I. v. 1115. dicat, ἡ δὲ Τρωὰς ἀπὸ Μυσίας ἀρχομένη μεγάλης, *Troadem a majore Myſia initium habere*, non ut illam in ſe contineat, ſed ut poſt Myſiam demum, ſive extra illam, ſuum capiat exordium. Commentationes, quas ad finem libri conjunctas Voſſius reſervaverat, ita doctiſſimus Editor diſpenſavit, ut quod pagellarum eſt ſingularium, ſingulis earum conveniente loco ſubjungat, etiam eruditiſſimi viri Jacobi Palmerii animadverſiones, nec non ſuas caſtigationes intermiſceat, ſingulas tamen auctoris nomine, cujus ſunt, ne confundantur, diſtinctas.

Quod autem Scylaci Geographo, ut diximus, *Periplum Ponti & Mæotidis*, ab anonymo Græce conſcriptum, quem Salmaſio debebat,

bebat, Isaacus Vossius adjunxerat; ejus nec societatem Gronovius dirupit, sed adjuvit potius, suis non minus notis, quam in Scylace fecerat, ad Vossianas, ubi visum fuit, adjectis. Id vero dignum observatu est, quod in eadem dedicatione memoratur, auctorem hunc esse poeticum, seu ex poeta excerptum librum; quemadmodum ipse Vossius senarios versus, sæpe longa serie notavit, plures inde Holstenius, Vir eminente doctrina, collegit, quos nuper Romani quidam, cum postumis ejus in Stephanum notis, sub Scymni Chii titulo, & quidem *nunquam editi antea*, in Batavis vulgaverunt: quod ita factum ridet Editor noster, quum Scymnus & ante prodiisset, & sub hoc anonymo scriptore lateat, quem in Palatina Salmasius exscripserit, Romæ, quo translata illa bibliotheca fuit, Holstenius in versus non invita Minerva tentaverit revocare. Unde ineditus ille post Holstenii fatum Scymnus Chius, cum Stephanianis ejusdem publicatus.

Hactenus, quæ Isaacus Vossius ediderat, præclare in publicum usum, & auctius quidem, repetita. Nec vero id satis clarissimo Editori fuit, sed *Agathemeri* etiam *Compendiariam Geographiam* Græce & Latine adjunxit, ab avunculo ejus doctissimo, Samuele Tennulio, adnotamentis illustratam, quibus nec suas observationes abesse voluit. Hunc auctorem circa Severi, Romani Imperatoris, tempora floruisse, Gothofredus Wendelinus probavit, qui & ipse editurus fuisset, nisi fata virum eruditissimum prævenissent. Duobus autem libris hæc Epitome continetur, nec vero generalem, quam dicunt, Geographiæ partem excedit, summas tantum dimensiones & marium cum insulis, & continentis terræ partium, cum potiorum gentium nominibus, exponens. Laudati Tennulii, & suas ipsius observationes eodem, quo in Scylace, modo, hoc est singulis paginis subjecit Gronovius. Tandem & *Expositionem totius Mundi & Gentium*, subrustico Latinitatis stilo, ut noster Barthius censebat, ab ignoto homine consignatam, superaddidit, quam Fr. Jureto, possessori hujusmodi antiquitatum, Jacobus Gothofredus, Vir elegantis æque litteraturæ, quam juris peritissimus, acceptam referebat, qui suspicatus ex Græco expressam esse, Græce eandem convertit, ut revocaret quasi ad originem. Nec Salmasius aliter, quam ex Græco translatam esse existimavit. Contra Philippus Brietius sub Constantio & Constante Latine tantum conscriptam fuisse autumat. In

hoc quoque nonnulla emendavit Editor, notas autem non adjecit, quod exilis scriptor est, qui tantum regiones & gentes ruditer designat, urbium aut nullam aut raro habet rationem. Additi sunt duo indices, Geographicus alter locorum & gentium, alter notarum Jacobi Gronovii, quatuor horum librorum meritissimi Editoris.

PSALTERIUM CUM CANTICIS, VERSIBUS PRISCO MORE distinctum, argumentis & orationibus vetustis novaque literali explanatione dilucidatum, studio JOSEPHI MARIÆ THOMASII, Presbyteri ex Congregatione Clericorum Regularium.

Romæ, typis Josephi Vannaccii, 1697, in 8.
Constat plagulis dimidiatis 104.

Psalterium integrum jam A. 1683 edidit clarissimus Auctor, tunc quidem sub assumto *Josephi Mariæ Cari* nomine; quam editionem, adhibitamque in ista diligentiam latius nos Tomo primo Supplementorum nostrorum p. 486. & seq. delineavimus. Divino tamen huic libro novam nunc, & eam a priori non parum in plerisque distinctam operam navare Noster haud pigratus est. Textum videlicet Psalmorum ipsum ex septuaginta-virali versione Latinum fecit, ut significantius ex Græco Latinas locutiones exprimeret; ita tamen, ut ad aliam B. Hieronymi interpretationem ex Hebræo animum simul intenderit. Et huic sane usque adeo adhæsit, ut & obelos atque asteriscos, quibus ille, quæ aut abundabant in LXX interpretibus, aut quæ ex Theodotione ipse addiderat, notavit, suæ etiam translationi inserendos existimaverit. Singulos deinde Psalmos in versus suos dispescuit, quos tamen non ad Jacobi Fabri Stapulensis exemplum, sed ad antiquissimi codicis Græci Vaticani fidem numeravit. Insuper cum plura eloquantur Psalmi aliorum dicta, vel etiam ipsiusmet Psaltis verba propria, quæ se hic dixisse asserit, aut dicere, hinc talia, ut evidentius a psallentibus primo statim conspectu internoscerentur, diverso charactere curavit imprimi; ubi autem ex abrupto interlocutores in Psalmo commutantur, novæ tunc periochæ exordium majoribus literis exprimitur, ac in margine personæ loquentis nomen additur. Psalmi cujusque argumentum Bedæ primum, post etiam Eusebii Cæsariensis ac Athanasii verbis exponit, suamque tandem epigraphen superaddit, qua, an meditationi inserviat

ſerviat Pſalmus, an precationi, an laudibus vel gratiarum actioni, declarat. Continuam porro expoſitionem literalem poſt cujuslibet Pſalmi contextum adjicit, quæ verbis tamen brevisſimis concepta eſt. Poſt hanc ſequuntur precationes contentis Pſalmi reſpondentes, quas ex Breviario Mozarabum depromſit, non omiſſa tamen ubivis ea oratione, quam Georgius Caſſander in Collectione precum eccleſiaſticarum, Ludovicus item de Saxonia aliique jam vulgarunt, quamque ex manuſcriptis codicibus Vaticanis ſe emendatiorem monet reddere. Pſalterio abſoluto (addidit vero Pſalmum quoque centeſimum quinquageſimum primum, quamvis, cum is nec in Hebræis habeatur codicibus, nec a LXX Interpretibus ad reliquos adjectus fuerit, repudiandum eum eſſe haud diſſimulet,) ſimili fere modo procedit cum Canticis, quæ pſallit Eccleſia Romana. Auſpicatus enim a Biblicis, ea, quæ in veteri pariter ac novo Teſtamento occurrunt, inſertis etiam, quæ habentur in libris apocryphis, perſequitur. Poſt pergit ad Eccleſiaſtica, & hymnum matutinum, *Te Deum laudamus*, hymnum Angelorum, Seraphicum, glorificationis, aliosque ejus generis; Symbola item, Apoſtolicum, Nicænum, Athanaſianum, Conſtantinopolitanum, Symbolumque Miſſæ exhibet. In Canticis tamen hactenus recenſitis argumenta ex aliis auctoribus petita, imo & nonnunquam penitus omiſſa ſunt. Nec precationum ſubjunctarum eadem, quæ in Pſalmis, ratio habetur, & explicationis ibi ſuppeditatæ locum ſcholia Emanuelis Sa heic occupant.

GUNTHERI CHRISTOPHORI SCHELHAMMERI NATURA ſibi & Medicis vindicata.

Kiliæ apud J. S. Richelium, 1697, in 4. Alph. 1. pl. 22.

OCcaſionem ſcribendi celeberrimo Auctori dedit recentiorum quorundam dogma, quo Naturæ vocabulum non tantum ſupervacaneum & inane, verum etiam pernicioſum tam Philoſophiæ, quam Chriſtianæ fidei declararunt. Etiamſi enim Philoſophiam Naturalem profesſi ei nuncium mittere posſint ac velint, Medicos tamen, qui in præternaturali hominis conſtitutione ad naturalem reducenda unice occupati ſunt, quique artem ſuam nihil aliud eſſe quam adjutricem & auxiliatricem Naturæ omni tempore publicarunt, eadem carere haut poſſe, Auctor exiſtimat. Id igitur hic operam dedit, ut oſtenderet,

deret, non satis causæ fuisse clarissimis viris, cur hoc totius Naturalis Philosophiæ & Medicinæ fundamentum de solio dejicerent. Neque enim aliud eo nomine intelligi doctis Medicis ac Philosophis, quam æternas motus leges, a Conditore sapientissimo in ipsa creatione sancitas. Ut enim lex naturæ moralis, justitiæ omnis & virtutis principium, a teneris insita sit animis atque immersa; ita corporibus creatis naturalem esse insitam, ad quam moveant & moveantur. Hanc explorare, hanc addiscere, hanc unicam, ut normam atque regulam suam sequi Medicos; quorum totum munus & methodum medendi morbis illa inniti, etiam parte altera manifestum facit. Ut autem specimen ejus doctrinæ habeatur, brevem delineationem totius operis dabimus.

In præfatione igitur, per dialogum quendam, more Platoni usitato, præparare conatur animum lecturi, atque id evincit: esse aliquid Naturam, perinde atque artem, fortunam, casum, etsi non tam corporis quam mentis oculis ea usurpentur. Hoc evicto, ne videatur Andabatarum more aërem ferire, varias vocabuli acceptiones exponit, idque porro allaborat, ut perspicue ostendat, quomodo sensim in naturali scientia ex ignorantiæ tenebris ad cognitionem Naturæ perveniri cœperit, & qua tandem ratione istoc vocabulum, re cognita, fuerit in scholas introductum, & a quibus cœperit celebrari. Quo nomine omnium antiquorum circa hæc philosophandi rationem recenset, mox etiam recentiorum sententias, & demum omnia ista tam horum quam illorum dogmata excutit, & revocat ad examen. Ex quibus comparet: de Natura antiquissimis quidem temporibus nondum fuisse cogitatum, plerisque autem agnita esse Deum & materiam, illumque hanc agitare existimatum, & hinc procreata omnia: Deum vero esse ignem in supremis cœli terminis hærentem, quæ sententia valuerit usque ad Democritum, qui primus dissensisse videatur. Platonis vero demum tempore Naturæ nomen innotuisse, qui Animam mundo adfinxerit, eum dirigentem, in cujus locum deinde Stoici Deum suffecerint, mundoque illum illigarint: dum interim Aristoteles repudiata Anima Platonica, Principium motus & quietis introduxerit, quod omnibus rebus naturalibus proprium insit, atque in aptitudine moveri varia consistat. His expositis, unde Campanellæ amicitia & inimicitia rerum orta sit, & Helmontii Archeus, nonnullorum porro Spiritus ab anima & corpore distinctus, & Hylarcha, ac similia

Cap. I. (margin, beside "tam corporis quam mentis…")
Cap. II. Cap. III. Cap. IV. (margin, beside "Quo nomine…" to "tam horum…")

similia principia moventia, differitur. Quibus omnibus rejectis, tandem ostendit, esse aliquod principium, ad cujus normam moveantur, oriantur & intereant cuncta, idq; esse Naturam; quod cum ex consensu philosophantium & vulgi, tum aliis etiam argumentis stabilit. Cum autem iis etiam admissis, objici tamen queat, a Deo, tanquam perpetuo motore omnia ista immediate agitari, deinceps ea depromit, quæ a Deo non moveri corpora singula persuadeant, & eorum, qui id asserunt, argumenta refellit: quo facto demum Naturæ descriptionem dat, quam esse credit *æternam Conditoris legem, ipso creationis tempore materiæ omni injunctam, secundum quam hoc universum & cuncta in eo moveri ab eo jussa sint*, donec ipse eam abrogans, omnia dissolvat in primum Chaos. Sequenti capite primum id agitur, ut summorum Virorum & excellentissimorum Philosophorum consensus clarius elucescat. In quibus cum perillustre sit Boyleanum nomen, ostenditur, eum nec satis idoneis rationibus esse usum, ut Naturam destrueret, nec evitare potuisse, quin in media illa oppugnatione ea ipsi exciderent, quibus tacite eam potius firmet: optimeque hanc doctrinam & cum corpusculari & cum Cartesiana Philosophia cohærere, esseque utrique commodissimam asseritur: denique Atheis convincendis nihil ea aptius, contra quos solidum hinc nectitur argumentum. His peractis, Natura quotuplex sit, universalis scilicet, seu universi, & particularis, seu corporum cujuscunque generis, exponitur. Illam quidem in legibus motus universalibus: hanc vero in fabrica & particulis, ex quibus corpora sint conflata, potissimum constitui docetur, & hic tota quasi facies Naturæ panditur. Tum porro, quid contra naturam & supra naturam sit, disputatur, eaque occasione de monstris agitur, & particulas illas, ex quibus morbi epidemici fiunt, esse monstrosas sui generis in aëre productas ostenditur. Porro autem omnia, quæ præter naturæ particularis fiant institutum, maxime tamen secundum naturam universam fieri, & hinc esse, quod Medici ex scientia rerum sibi adversantium morbos depellant, inque eo totius esse artis fundamentum. Multum autem differre existimat Autor, contra & præter naturam agere: hoc enim, ut dictum, ad particularium naturam pertinere, nec esse a natura universali alienum; at contra naturam esse, quæ huic vim inferant. Sequens caput, quod primæ partis ultimum est, exponit potentiam Dei, Dæmonum & hominum in natu-

Cap. V. Cap. VI. Cap. VII. Cap. VIII. IX.

naturam. Multa hic leguntur, in quibus cum a Theologorum, tum aliorum sententiis non parum clarissimus Autor dissentit. Nam & aliqua miracula Deum salvis naturæ legibus, & per istas edidisse asserit; & Dæmones contra naturam agere, & in corpora hæc inferiora magnum exercere imperium, contendit; spiritus vero corpora non posse movere, adeo non credit, ut experientiæ ac rationi potius id adversari, firmissime sit persuasus: ubi simul de vinculo animæ & corporis, & intercedente inter utrumque commercio singularis profertur sententia. Concluditur hæc disceptatio per solidam demonstrationem artis medicæ, & hinc patefaciendo, quid empirico verus Medicus intersit.

In altera jam parte Medicum Naturæ ministrum instruit, docens quo pacto ei fidem atque operam suam præstare possit; adeoque
1. primo ostendit, in quo consistat natura humana, cui unice studium
2. suum addicat: tum in quonam ejus erga istam officium, quod multiplex esse asserit, ponatur. Et primo publicum id, vel privatum esse: illud, ut a morbis epidemiis atque endemiis, vel imminentibus vel præsentibus, tutas præstet integras urbes & regiones: hoc, ut singulos,
3. idque eos præservando 1. a malignis, grassantibus & epidemicis, 2. ab iis,
4. qui caussarios affligere solent. Porro hoc privatum in abigendis etiam præsentibus occupari: esse vero triplicem in his Naturæ, cui opitu-
5. landum, conditionem; vel eam succumbere, vel morbo dominari, vel cum eo pugnare: quin & post victum morbum debilitatam eri-
6. gendam esse. Neque solum premi aut deficere naturam, sed etiam aliquando vehementius & concitatius eam agere, quam par sit, vel minus; item erronee & præter rem. Hæc omnia quo pacto intelligenda, atque ex legibus mechanicis interpretanda sint, ob oculos ponit, & quomodo his occurrendum declarat, eaque occasione medendi methodum prope omnem tradit, ut hæc pars tota sit medica,
7. omnibusque Medicis cognitu perutilis: multa enim hic docentur, quæ
8. alibi frustra quæras, quin &, quo pacto scientia & prudentia medica acquiri possit ac debeat, postremo ostenditur. Et in his finit Autor, spem faciens, se de Naturæ Miraculis in medicina supplementi loco aliquando esse acturum singulari libro, quem hoc multo prolixiorem, si Deus annuat cœptis, futurum intelligimus, nec injucundum, quippe quo reconditas operationum ejus rariorum caussas indagare animus

nimus est, viasque occultas, quibus ea peragit, quæ in admirationem Medicos rapiunt. Est autem altera isthæc pars libri de Natura variis observationibus practicis rem comprobantibus & curandi rationi, quam tradit, fidem facientibus referta.

ABBREVIATORIS DE CURIA COMPENDIARIA NOtitia JOANNIS CIAMPINI.

Romæ, ex typographia Cameræ Apostolicæ, 1696, in 4. plag. 12.

PEculiare est in aula Pontificia *Abbreviatoris*, qui vulgo nuncupari solet, *de Curia* officium, cujus partes eo potissimum tendunt, ut, si quando Pontifex supplicis petito annuerit, aut motu proprio gratiam singularem aliis concesserit, Abbreviator id, quod in Bulla eapropter publicanda exarandum venit, verbis decentibus exprimat, ac ad debitam formam juxta canones regulasque Cancellariæ reducat. Istud officii genus paulo copiosius describit illustrissimus Ciampinus, qui ipse eidem nunc præfectus est, diligentiam tamen præcipuam in id impendens, ut accuratum texat Catalogum eorum omnium, quotquot unquam functos isthoc munere fuisse, e monumentis antiquis pariter & recentioribus colligere potuit.

DE S. ROMANÆ ECCLESIÆ VICECANCELLARIO PECULIAris Enarratio JOANNIS CIAMPINI.

Romæ, typis Bernabo, 1697, in 4. Alph. 1. plag. 9.

CAncellarii Ecclesiæ Romanæ munus, quo fungitur hoc tempore Eminentissimus Cardinalis *OTTOBONUS*, antiquissimum & vel hinc ab ævo Damasi derivandum esse, celeberrimus Auctor innuit, ac dum in eo describendo versatur, cur receptum temporibus priscis nomen Cancellarii in Vice-Cancellarii appellationem hodieque usitatam transierit, sub ipsum initium disquirit: ubi quidem, posthabitis aliorum, quas recenset, opinionibus, ideo id factum existimat, quod officium istud a viris Cardinalitia dignitate haud illustribus quandoque fuerit administratum, qui Vice-Cancellariorum nomen ex modestia sibi sumserint, quod a successoribus, utut Cardinalium epomide ornatis, ex quadam incuria retentum postea in legem velut transierit. Ejus autem dignitatem esse ait maximam, ipsumque primum post Pontificem in curia Romana locum obtinere notat. Officia

ejusdem præcipua in eo innuit consistere, quod literarum Apostolicarum in Cancellaria expeditionibus præsit, ac ab iis, quibus Episcopatus, Abbatiæ, Prioratus Regulares & Conventuales, itidemque dignitates aliæ collatæ fuerint, fidelitatis juramentum recipiat; prout complures quoque Officiales alii Cancellariæ Apostolicæ addicti coram ipso jusjurandum præstare teneantur. Auctoritatem vero ejus antiquatam & intermissam non minus, atque eam quæ hodienum vigeat, describit; dubia item, quæ in Vice-Cancellarii munere indies oriantur, ad examen revocat, singulisque his expositis in peculiari capite solennia illa enarrat, quibus exequiæ Viri ad hoc dignitatis fastigium evecti cohonestentur. Nondum tamen hæc dimidiam libri hujus partem conficiunt. Prolixum namque spatium occupat Officialium, qui a Vice-Cancellario dependent, historia, plenamque sibi Lector notitiam hinc polliceri poterit de officio Regentis Cancellariæ, de Proto-Notariis Apostolicis, de Brevium, Archivi, deque minoris gratiæ Scriptoribus, Auditoribus rotæ, Abbreviatoribus, Advocatis Consistorialibus, Secretariis Scriptoribusque Apostolicis, de Plumbatoribus Bullarum, de Senescalco sive Custode Cancellariæ, & de pluribus ejuscemodi aliis. Quorum delineationi nova insuper appendix, eaque sat prolixa subjungitur, auctoritatem celebrans, quam exerceat Vice-Cancellarius in omnes Ecclesias, quæ Collegiatæ S. Laurentii in Damaso deserviant, inque cæteros Ministros Ecclesiarum aliarum istam pro matrice agnoscentium, quas sigillatim recenset, præcipua, quæ ad earundem statum pertinent, ubique pro instituti ratione simul declarans. Denique sub calcem libri de privilegio, quo gaudeant familiares Vice-Cancellarii, in literis Apostolicis citra ullius pretii solutionem impetrandis, nonnihil commentatur.

NOUVELLE DECOUVERTE D' UN GRAND PAYS &c.

i. e.

DETECTIO NOVA VASTISSIMÆ REGIONIS IN AMERICA inter Mexicam Novam & Mare Glaciale sitæ; auctore R. P. LUDOVICO HENNEPIN, Missionario Recollecto & Notario Apostolico.

Ultrajecti apud Gu. Broedelet, 1697, 12. Alph. 1.

NOU-

NOUVEAU VOYAGE D' UN PAYS PLUS GRAND QUE L' EUROPE &c.

i. e.

ITER NOVUM PER REGIONEM EUROPA AMPLIOREM; auctore eodem:

Ultrajecti apud Ant. Schouten, 1698, 12. Plag. 19. cum figuris æneis.

INgentem illum terrarum tractum inter Mexicam Novam & Mare Glaciale, a se primum perlustratum, gentiumque cum inhabitantium mores, accuratius hisce operibus describere aggressus est Ludovicus Hennepinius. Delibavit quidem jam nonnulla in Descriptione Louisianæ, (hoc nomine enim tractum istum olim insigniverat,) nobis quoque A. 1683 mense Sept. p. 374. commemorata: sed multa hic adduntur, ibi data opera prætermissa: cujus quidem instituti sui causas ipse affert. Nos ne semel dicta repetamus, de fluvio Meschasipi nonnulla commemorabimus. Accuratiorem enim ejus descriptionem, præsertim qua in Sinum Mexicanum se exonerat, Louisianæ non inseruerat, quod invito Sallio Equite, a quo ad provincias ad Septentrionem vergentes perlustrandas missus erat, necessitate tamen summa urgente, sociis quoque ejus alterum istud iter plane declinantibus, fluvio hocce ad Sinum usque Mexicanum descendisset. Voluisse enim ait Sallium gloria detecti per fluvium hunc in SinumMexicanum itineris solum frui. Sed eo suorum scelere e medio sublato, Hennepinius nihil sibi, quo minus cuncta promulgaret, nunc obstare arbitratus est.

Digressus autem Hennepinius fortalitio Crepicordii (Crevecoeur) d. 29. Febr. A. 1680, fluvio, qui Illinosiorum terras rigat, sese cum sociis commisit, secundoque flumine die 7. Martii subvectus nonnullos ex gente Tameroa seu Maroa obvios habuit; hinc cum glacie fluvium tegente per aliquot dies colluctatus, tandem die 12 ejusdem mensis celeberrimum istum fluvium Meschasipi ingressus est. Evolvit autem Illinosiorum flumen undas suas in fluvium Meschasipi, intra 35 & 36 gradum latitudinis, ut Auctor conjicit, adeoque 120 circiter aut 130 milliaribus (si flexiones non attendas) ab isto loco, quo Meschasipi postea in Sinum Mexicanum se exonerat. In ipso angulo, quem Illinosiorum illud flumen in Meschasipi cadens facit, rupes conspicitur, 40 circiter pedes alta, satisque

ampla, ut fortalitium, ad commercia valde opportunum futurum, in ea exſtrui poſſit. Ceterum montibus utrinq; fluvius cingitur, qui interdum a ripis longius recedunt, & pratis amœniſſimis faciunt locum, mox arctiori ambitu eas includunt, eodem autem fere modo, quo fluvius ipſe, per varios circuitus ſerpunt. Ultra montes ſpatioſiſſimi & longe patentes ſe aperiunt campi, omni frugum genere adeo affluentes, ut Americæ deliciæ vocandi videantur Auctori. Navigiorum quoque patiens, & alicubi ad dimidium milliare usque latus eſt fluvius, inſulisque ſubinde interſtinctus, in quibus arboribus innexæ vites denſi nemoris ſpeciem præbent. Inter gentes iſtum accolentes primo ſe obtulere Isſati, qui originem fluvii, quem ſex abhinc circiter milliaribus Meſchaſipi recipit, Auctorem edocuere. Oſagiorum ſcilicet & Meſſoritarum is fluvius eſt, qui ab occaſu venit, & ex quam plurimis rivulis per varias gentes transeuntibus componitur; hi autem omnes in montibus oriuntur, qui ad mare usque excurrunt. Sed in Meſchaſipi ſuſceptum iter proſequens, adhuc ſeptem fluvios, magnitudine & amœnitate illi non cedentes, cum eo aquas ſuas jungere vidit. Poſt Isſatos in ripa ejus meridionali viculum vidit, tum quidem incolis, utpote aut in bellum profectis, aut alia de cauſa abſentibus vacuum, quem tamen genti Tamaroa dictæ & antea memoratæ inhabitari exiſtimat. Hinc Ouadebachii ſequebantur, quos populi Chikacha ſeu Sikacha dicti excipiebant. Rurſus poſt aliquot dies magnam ferorum hominum turbam obviam habuerunt, ab eaque benevole excepti, & ad Akanſa gentem illis amicam perducti ſunt. Hæ gentes barbaræ quidem, longe tamen cultiores humanioresque ſunt, quam quæ ſeptentrionaliores Americæ partes incolunt. Liberali enim & ingenua alacrique ſunt indole; juniores mores ad omnem modeſtiam plane compoſitos præ ſe ferunt, ut præſentibus ſenibus, niſi interrogati, loqui non audeant. Varia quoque domeſticorum animalium genera apud eos conſpiciuntur, nihilque ad commode degendum, qua arborum fructus, qua ceteras res, natura illis negavit. Socii Hennepinii deliciis hiſce deliniti, iter libenter abrupisſent, niſi ipſe ad continuandum, quem cœperant, curſum illos auctoritate ſua permovisſet. Quas hinc ordine ad fluvii ripas offenderunt gentes, ingenti lætitia & acclamationibus eos exceperunt, una alteram de novorum hoſpitum adventu certiorem reddente. Fuit inter eas quoque gens Taenſa, per plures pagos habitans, circa haud adeo magnum lacum a flu-

a fluvio Meſchaſipi oriundum, quæ humanitate ceteras ſuperare ſtuduit. Ingenium docile & culturæ patiens, & quod facile ad omnem humanitatem traduci posſit, illi Auctor tribuit. Regio quoque ipſa fertilitate ceteras ſuperare videbatur, arboresque & fructus Europæis plane incognitos ibi vidit. Et ne quid ad ſignificandum erga hoſpites animum benevolum deeſſe videretur, ad vicinos & ſocios ſuos, Koroa dictos, legatos miſerunt, animos eorum & benevolentiam illis conciliaturos. Ab his ergo non minori humanitate excepti, juſſu Principis, qui genti præerat, comites, qui ad alias gentes eos deducerent, dati ſunt. Sex hinc milliaria emenſi, fluvium Meſchaſipi per duos alveos ſuas diſpenſare undas, inſula 60 milliaria longa in medio relicta, animadverterunt. A comitibus moniti alveum occidentalem ingresſi ſunt, rurſusque multas gentes nemini hactenus cognitas detexerunt. In his Quinipiſſa & Tangibao gentes fuerunt; & hac quidem eo tempore bello, quod cum alia natione geſſerat, victa, vacuas poſſeſſoribus ædes, cadaveribus tamen hinc inde projectis victoris crudelitatem prodentibus, horroremque haud modicum Noſtro incutientibus, ingredi licuit. Tandem 60 fere milliaria in hocce alveo Meſchaſipi emenſi, aquam dulcem ſalſedine quadam infici animadvertere cœperunt, indeque haud procul mare abeſſe edocti ſunt. Hinc paulisper procedentes tandem voti ſui compotes facti, orique fluvii in mare aquas ſuas egerentis admoti, intellexerunt hoc intra 27 & 28 gradum latitudinis fieri, eo fere in loco, quo in tabulis Geographicis plerumque Fluvius Abſconditus (*Rio Eſcondido*) conſpicitur, quem inter & fodinas S. Barbæ fluvius Magdalenæ decurrit. Ceterum conficit fluvius Meſchaſipi, ex ſententia Auctoris noſtri, 800 fere milliaria, a prima origine, usque ad mare, in quod ſe effundit; a fluvio autem Illinoſiorum, 340: nimirum ſi comprehendere miros circuitus ac flexiones crebras, quas facit ſerpendo, velimus. Socii autem Hennepinii Hiſpanos, qui Mexicam Novam incolunt, metuentes, circa os fluvii diu commorari noluerunt, indeque factum, ut multa notitiæ Auctoris ſe ſubtraxerint, quæ ceteroquin inveſtigare potuiſſet. Die 1. itaque Aprilis relegere fluvium cœperunt, ſalutatis iterum gentibus, a quibus tanta humanitate excepti fuerant. Feliciter vero continuarunt iter, donec die 12. Aprilis a barbara gente ſeptentrionales Americæ partes incolente capti, & in ſervitutem redacti, non tantum maximum vitæ diſcrimen adierunt

adierunt, sed per aliquot menses captivitatis incommoda inter homines feros, & ab omni cultu ac humanitate remotos, ferre coacti sunt, ut ut Barbari adoptionis specie tædia hæc utcunque mitigare conati sint: quæ omnia in Louisianæ descriptione prolixius etiam Auctor commemoravit. Jam quod ad istos terrarum tractus, qui ab utroque Meschasipi latere conspiciuntur, attinet, eos hic paulo accuratius describere Auctor pretium operæ duxit. Rivi & fluvii ibi omni piscium genere abundant, ut & ipse Meschasipi, in quo tamen crocodili hominibus maximum periculum creant. Taurorum silvestrium, cervorum, aliorumque animalium tanta est copia, quanta infinitæ hominum multitudini alendæ sufficit. Bestiæ autem, quæ hominibus metuendæ sint, ibi nullæ reperiuntur. Est quidem bestiarum species (Michibici incolæ vocant) quæ & magnitudine & forma leonem fere referunt, capite tamen ad lupos propius accedunt, & alias bestias quidem devorant, ast hominibus non nocent. In illis provinciis, quæ occasum spectant, nonnullæ reperiuntur, quæ equorum vicem subeunt. Non minor arborum & copia & varietas est. Cedri specie formosissima oculos intuentium alliciunt: sunt & quæ gummi longe præstantissimum suavissimique odoris fundunt. Nec desunt ligna maximis navigiis exstruendis apta. Terra adeo ferax, ut amplissimas colonias, præsertim si cultura accedat, nutrire possit. Frumentum Indicum ter aut quater per annum maturescit, colligiturque ab incolis. Carbones quoque ibi effodiuntur; cumprimis autem æris & plumbi fodinæ maximas divitias promittunt. Lapidum, præsertim marmoris nigri & albi, gemmarum quoque, cumprimis jaspidis, adest copia. In tanta regionum ubertate & felicitate, miserrima est incolarum conditio. Religionis nec sensus iis est, nec cura, cultusque Divini vix vestigium aut umbra apud eos extat. Videntur quidem Solem ut rerum omnium causam venerari, sed hoc ipsum quoque satis frigide faciunt. Nadueßani et Issati Solem ad fumum tabaci fistula trahendum, solenni formula, *Tchendiouba Louis*, invitant, eaque ratione se Deum suum posse placare putant. Americanis enim populis Solem nomine *Louis* venire, hic denuo repetit, ut appareat, id ideo, ut Regi Galliarum adularetur, ab ipso confictum non fuisse. Lunam autem, adjecto alio nomine, Louis *Basatsche*, h. e. Solem noctu fulgentem

gentem iis dici observat. Id vero merito miratur, quod cum hæc Americæ pars tot gentibus incolatur, singulis tamen sua lingua sit, quæ ab aliis intelligi nequeat. Quanta inde difficultas hæc loca lustrantibus, præsertim ad Christianorum sacra eas gentes perducturis objiciatur, quilibet cogitatione sua facile assequi poterit. Qui autem fluvium Meschasipi accolunt, & Auctori innotuerunt, ut moribus & indole, ita & corporis specie habituque a Canadensibus maximopere differunt. Regiminis, quod apud eos obtinet, ratio, ut mansuetiores paulisper mores arguit, ita a ceterorum Americæ populorum regimine quodammodo abit. Loca illis publica sunt satis spatiosa, conciliis ac ludis destinata. Qui imperio potiuntur, non tantum suadendi auctoritate, uti apud ceteros, sed & jubendi potestate pollent. Fasces illis alicubi, cum in publicum prodeunt, præferuntur, quos inter & Principem intercurrere nefas est. Sunt illis & servi & majoris dignitatis ministri, tum ad necessitatem, tum ad splendorem; dona pro lubitu distribuunt, Pulveris pyrii, & armorum ejus beneficio ignem evomentium, usus hisce populis ignotus est. Unde falli eos colligit, qui hosce populos 30 solum aut 40 circiter milliaribus ab Hispanis Novam Mexicam tenentibus abesse, & ab his ejusmodi armorum usum accepisse, & sibi & aliis perperam persuaserunt.

In altero horum opusculorum Tomo, infelices conatus Viri fortissimi Roberti Sallii Equitis narrantur. Is jam A. 1669. iter ingressus, ut ex Louisianæ descriptione alibi indicavimus, ultra fines tamen lacus Ontanii seu Frontiniaci non pervenerat, sed A. 1675 privilegiis quibusdam a Rege acceptis incitatus, denuo in animum induxit, regiones & populos hosce perlustrare. Adeoque Frontiniacum fortalitium communivit. Hinc A. 1678 cum Hennepinio nostro & aliis nonnullis iter ingressus, ad Illinosios usque penetravit, sed ibi amisso navigio pedes Frontiniacum remeare coactus est, Hennepinio ad Gentes, quas adire constituerat, perlustrandas præmisso. Exstruxerat etiam aliud fortalitium in Illinosiorum finibus, Crepicordium dictum, cui Dominum de Tonti præfecit, sed hic Barbarorum insultus metuens, ex fortalitio cum suis discessit, & Frontiniacum rediit. Successibus istis parum prosperis nondum fractus Sallius, in Galliam rediit, expositisque consiliorum suorum

rationibus, & milite & pecunia a Rege adjutus, A. 1684 tribus navigiis instructus, denuo Americam petiit, & A. 1685 Sinum Mexicanum ingressus est. Existimavit quidem, se ex Sinu hocce in fluvium Meschasipi navigaturum, sed in ore hujus fluvii quærendo operam lusit, adeoque naves portum, cui Ludovici nomen ipse dedit, subire, coloniamque quam ex Gallia secum abduxerat, ibi considere jussit, extructo eo in loco fortalitio, cui itidem Ludovici nomen inditum est. Regiones, quæ circumjacent, a variis gentibus, Quoaquis, Bohamus & Quinets dictis inhabitantur, quæ novæ coloniæ multum negotii facessivere. Sallio autem unice constitutum fuit os Meschasipi investigare; quem in finem campestri itinere, infinitis superatis difficultatibus & periculis, id facere constituit, sed rursus irrito eventu. Interea aut incuria, aut malitia nautarum, omnes Sallii naves perierant, Salliusque hoc ipso in maximas conjectus erat angustias: nec alia ratio hinc eluctandi supererat, quam ut ipse ad Illinusios contenderet, indeque res ad novas naves construendas necessarias afferri curaret; quod iter cum fere, incredibili licet cum labore ac molestia confecerat, ipse a suis perfide occisus est, morteque adeo tanta virtute profecto indigna periit. Hæc dum Auctor prolixius enarrat, de variis Americæ gentibus, quas Sallius, & qui illum ex Recollectorum ordine Sacerdotes comitati sunt, adierunt, uberius exponit. Ceterum magni hujus tractus, præsertim fluvii Meschasipi a se detecti, hunc præcipue fructum se sperare Auctor non dissimulat, quod breviori & commodiori via China adiri nunc possit. Ex sinu Mexicano enim in fluvium Meschasipi patere aditum; hinc per alios rursus fluvios septentrionalem Americam rigantes ad ea loca facili negotio perveniri posse, quæ regno Japan vicina sunt. Hoc enim per fretum Anian ab America secerni plane negat, & istud commentum rejicit, suæque sententiæ non tantum rationes haud contemnendas affert, sed eam Viris doctissimis jam probari testatur.

Η ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΕΒΔΟΜΗΚΟΝΤΑ.

i. e.

VETUS TESTAMENTUM GRÆCUM EX VERSIONE LXX Interpretum: cum LIBRIS APOCRYPHIS: juxta exemplar Vaticanum, Accessit NOVUM TESTAMENTUM juxta Oxoniensem editionem recusum.

Lipsiæ

Lipsiæ sumptibus Joh. Georg. Kœnigii, 1697. in 8. ch. aug. Constat Alph. 5.

Quæ inter antiquas S. Scripturæ versiones primum universæ veteris Ecclesiæ calculo locum olim tenuit, & cui etiamnum hodie debitus, etsi moderatus, honor haudquaquam abrogari potest, Græcam LXXviralem Veteris Testamenti Interpretationem, postquam ab aliquo tempore desiderari per Germaniam cœpit, nova eaq; emendatissima editione recudi suis sumptibus bibliopola, a doctissimis passim viris instigatus, curavit. Atque id eo quidem facilius sibi persuaderi passus est, quo magis e re omnium videbatur, esse Græcis Bibliis instructos, & quo minore cum cura vulgo, etiam apud Batavos, ea imprimi consuevisse, non absque dolore deprehendimus. Accedebat, quod, etsi multoties in Germania prodiisset versio LXXviralis, nunquam tamen juxta Vaticanam editionem expressa esset, sed vel ad Complutensem, vel ad Aldinam, duos reliquarum editionum omnium fontes, priusquam Vaticana prodiret. Siquidem Complutense exemplar, auspiciis magni illius Cardinalis Franc. Ximenii in Bibliis Complutensibus A. 1515 excusum, non solum Hispano Operi Regio Biblico Antwerpiæ A. 1571, & Parisiensibus Bibliis Polyglottis, queis sumptus Michael le Jay suos impendit, A. 1645 insertum est; sed & in Germania editum, a Commelinis Heidelbergæ A. 1599 in Bibliis Hebraice, Græce & Latine vulgatis: Latina vero versio separatim apud Andr. Cratandrum A. 1520 Basileensibus typis exscripta prodiit. Aldinam editionem, quæ post obitum Aldi Venetiis A. 1518 apud Andr. Asulanum publico exposita est, (Complutensi multo ad fidem codicum MStorum sincerior, cum illa in plurimis longe locis esset ad Hebræum textum ab editoribus emendata) secutæ maximam partem per Germaniam sunt Argentinensis anni 1526, Basileensis Hervagiana A. 1545, & Brylingeriana A. 1550, cui Latina etiam versio accessit: demum & elegantissima Francofurtensis Wecheliana A. 1596, quæ cum fragmentis veterum interpretum, Aquilæ, Symmachi, Theodotionis & reliquorum, a Francisco Junio, ut communi eruditorum consensu creditur, procurata est. Ita tamen hæ, quas commemoravimus, editiones Aldinam secutæ sunt, ut non solum in ordine librorum, quem immutarunt, sed & transsumptis hic illic ex editione Complutensi ali-

aliquibus, quæ magis ad Hebræum textum accedere videbantur, ab eadem recedant. Vaticana vero, quæ tertius, puriorque duobus præcedentibus, fons Græcorum Bibliorum, qualia hodie habemus, est, auspiciis Sixti V. Pontificis R. cura Antonii Caraffæ Cardinalis, Flaminii Nobilii, aliorumque eruditissimorum virorum aliquot, e vetustissimis codicibus splendidissime & emendatissime cum scholiis antiquis, & fragmentis veterum interpretum, Romæ anno 1587 in lucem emissa est, secutaque anno statim sequente 1588 Latina Flaminii Nobilii versio, e scriptis Latinorum Patrum, quoadusque fieri poterat, congesta, cum novis scholiis. Hanc igitur, etsi Joh. Morinus Parisiis A. 1628 duobus tomis in folio exactissime recusam repræsentarit, Latinum Græco in singulis paginis apponens, & versiculorum subnotationem ad marginem addens, cum præmissa luculenta præfatione: etsi præterea Londinenses eandem quoque Græce recuderint A. 1655 in 4. & 8. ordine tantum, ubi rem ita poscere existimabant, pauculisque aliis ad textum Hebræum emendatis (quod tamen ægerrime Brianus Waltonus tulit, a quo Londinensibus Polyglottis A. 1657 prorsus intemerata editio Vaticana inserta est) & secuti Londinense institutum Cantabrigienses A. 1665 in 12. 2. volum. cum eximia præfatione τȣ πάνυ Joh. Pearsonii; hosque iterum secuti Batavi Lugdunenses anno 1683. in 12: nondum tamen hactenus Germani e suis tabernis emiserant. Adeoque illam imprimendi desiderio, laudatissimo sane, tactus bibliopola, cum nec pretio neque prece, in tanta exemplarium raritate, Vaticanum ipsummet Romæ impressum exemplar nancisci posset, Londinense apographum elegit quod sequeretur; omissa editione recentiore Batava, quæ typographicis mendis scatet: a quibus vero ut perpurgata hæc editio in lucem prodiret, omni studio curaque omni laboratum sedulo est. Præterea non solum adjecta sunt scholia Vaticanæ editionis, & fragmenta insignia veterum interpretum; sed &, ut de variantibus a Vaticana editione lectionibus Aldinis simul constaret, eædem magno studio collectæ, suisque inter scholia locis, præmisso crucis signo, insertæ sunt. Denum, ut integer quoque Sacer Codex prodiret, annexum est Novum Testamentum, juxta postremam elegantem illam Oxoniensem editionem, quæ varias lectiones undique collectas complectitur.

Ne

Ne vero videretur procemium operi utilisſimo deeſſe, operoſa illi præfatio, velut iſagogica, præfixa eſt, de Græcis S. Scripturæ verſionibus & editionibus paulo latius diſſertans. Autor illius clarisſimus *Joh. Frickius*, noſter in colligendis Actis ſedulus Collega, id ſibi inprimis negotii dari credidit, ut ſuccinctam Græcarum omnium S. Scripturæ verſionum, quas quidem novimus, hiſtoriam e genuinis veterum ſcriptorum monumentis erutam exhiberet: tum recentiorum quoque Philologorum præſtantiſſimorum diſſidia & obſervationes, quæ ad rem facere viderentur, excuteret immiſceretve: tandem ſua quoque hic illic animadverſa inſpergeret. Ordinem chronologicum ſervat, adeoque ab initio ſtatim de antiquiſſima illa verſione Græca Bibliorum, quæ Perſarum quoque imperium antegreſſa a nonnullis, Ariſtobuli Judæi Peripatetici autoritate inductis, creditur, ita agit, ut eam explodat; Simonio tamen non aſſenſus, qui Ariſtobuli librum, & libros Hecatæi atque Clearchi gentilium ſcriptorum (Judæis paulo æquiores) pro ſuppoſititiis habet; cui Noſter ad allatas rationes reſpondet. Inde de Samaritica verſione Græca loquitur, quæ num fuerit olim, inter viros doctos ex frequenti apud Patres Græcos, Euſebium, Theodoritum aliosque τῶ Σαμαρειτικῶ allegatione disquiri ſolet. Eam non penitus eſſe in dubium vocandam judicat præfationis autor; ſed tamen illos refutat, qui verſione τῶν LXX antiquiorem exiſtimant, cum Juſtino Martyre haud dubie junior illa ſit. Monitus inde poſt publicatam iſthanc præfationem a quodam amico eſt, forte Symmachi Samaritæ verſionem Græcam ipſum illud eſſe τὸ Σαμαρειτικὸν, quod apud veteres toties allegatum legitur, nec alia ratione nomen Samaritici textus illi impoſitum fuiſſe, quam verſioni Aquilæ nomen textus Hebræi apud Juſtinum alioſque Patres. De qua conjectura alii judicent.

Noſter poſthæc de ipſa verſione LXXvirali agit, ejuſque hiſtoriam, prout a variis veterum relata eſt, enumeratis una circumſtantiarum varietatibus recenſet: tum & recentiorum conjecturas refert, Joh. Lightfooti, Rich. Simonii, Joh. Croji, Jos. Scaligeri, Dan. Heinſii, quas omnes, additis rationibus, rejicit: ut & Jac. Uſſerii de triplici verſione LXX virali ſyntagma: nec non errores aliquot B. Mich. Waltheri; & alios anonymi alicujus, contra

 quem

quem Ludov. Cappellus ſtilum ſtrinxit. Fruſtra ab his omnibus rei geſtæ, & tot veterum teſtimoniis confirmatæ, fidem meris conjecturis impugnari perſuaſus eſt: etſi nonnunquam fabuloſa veris immiſceri non dubitet. Totam S. Scripturam a LXX interpretibus ita verſam cenſet, ut non ſimul & ſemel, unave omnium opera, illud factum exiſtimet; ſed vel iterata editione, vel a ſingulis, poſt verſionem Pentateuchi manum reliquis libris ſenſim admoventibus. Autoritatem illius verſionis in Judæorum ſynagogis adeo magnam fuiſſe credit, ut non ſolum ſubnexa in publicis conventibus prælecto ante omnia textui Hebræo fuerit illa, quod Rich. Simonio videtur, ſed & ſola quibusdam in locis lecta. Obſervat inſuper e loco quodam Maimonidis, Judæos Græcis characteribus Hebræos codices Bibliorum aliquando ſcripſiſſe: plane, ut ſucceſſu temporis in Hexaplis ſuis fecit, Judæis id forſitan in acceptis ferens, Origenes.

De Aquilæ ætate, verſione duplicis editionis, quarum poſterior dicta *κατ' ἀκρίβειαν*, verſionis hujus autoritate apud Judæos atque Chriſtianos, & inprimis apud diſſentientem toties a ſe Hieronymum, deque aliis hujus generis quæſtionibus inde paulo fuſius diſſerit: inter alia paradoxam Iſ. Voſſii opinionem recenſens, qui e poſteriore editione verſionis Aquilæ Talmudica Judæorum Miſnajoth originem accepiſſe, aliis perſuaſum ibat. De Theodotionis Symmachique ætate nonnulla contra Petavium affert, qui Symmachum illo majorem ſtatuit, ab Epiphanio deceptus, quem excuſari non poſſe nec emendatione corrigi, Noſter credit. De his omnibus, ut & de quinta, ſextaque & ſeptima *ἀνωνύμων* verſionibus cum præter fragmenta nihil ſuperſit, de his quoque agit, & quam multa ſuperſint in MSS. codicibus Bibliorum Græcis, Nobilio, Druſio & Waltono non animadverſa, monet: noſtræ quoque Bibliothecæ Paulinæ codicem unum laudans, membranaceum bonæ notæ, qui partem Pentateuchi continet, & ad marginem variis veterum ineditis fragmentis ornatus eſt. Poſtmodum de *κοινῇ* veterum agit, & in quantum illa ſit ab editionibus Origenianis diverſa. Hac igitur occaſione Tetrapla Hexaplaque Origenis ſollicite explicat: nec non Octapla, quæ cum Hexaplis plane eadem eſſe poſt Huetium obſervat: Heptapla & Enneapla explodit. Editionem vero

vero obelis & asteriscis munitam (quæ & notavit, quæ apud LXX essent superflua, nec in Hebræo textu, & vicissim e Theodotione, Symmachove transsumsit, quæ juxta Hebræum fuerant τοῖς LXX addenda) omnino a Tetraplis fuisse peculiarem diversamque, modeste contra Huetium tuetur, & varia simul ad illam editionem explicandam in medium profert. Origenis laborem hunc per asteriscos & obelos rem agendi, adversus Hieronymum & recentiorum aliquot criminationes defendit, reliquiasque obelorum paucas recenset. Pamphili & Eusebii editiones Bibliorum Græcorum, olim in Oriente celebres, ab Origenianis nulla in re fuisse diversas, quam quod scribarum menda sustulerint, ex aliis animadvertit, & distingui debere addit editiones istas ab ea, quam diu post mortem Pamphili solus Eusebius auspiciis Constantini M. in usum Constantinopolitanorum procuravit. Exinde de Luciani & Hesychii claris per orbem Christianum τῶν LXX editionibus agit: & post alia illud inprimis annotat, errare, quotquot, Hieronymi quodam loco inducti, Eusebianeam, Lucianeam & Hesychianeam Græcorum Bibliorum editiones magno per orbem Christianum dissidio occasionem dedisse putant; cum eo loco Hieronymus causæ potius inservisse, quam vera locutus animadvertatur: quod cum Benedictini Parisienses ad Hieronymum annotassent, Noster novis rationibus confirmat. Rejicit quoque opinionem Henr. Valesii, obelos & asteriscos a Luciano etiam & Hesychio adhibitos existimantis. Annotat, Masium & Conringium autumasse, Vaticanum codicem esse ad editionem Luciani expressum, & Js. Vossium commemorare, reperiri in bibliotheca Christinæ Sueciæ Reginæ quendam ejusdem editionis codicem. Juxta Hesychii editionem esse scriptum codicem Alexandrinum, plurimos viros doctos secutus, non improbabile credit. Refert postmodum infelices Apollinarii in edenda versione Græca conatus ex Hieronymo, & ignotos Joh. Josephi cujusdam, nec non S. Basilii alios, quorum e veteribus libris Usserius mentionem facit.

Paulo prolixior est de Sophronii versione Græca versionis Latinæ Hyeronymi ad Hebræum factæ, quam universam S. Scripturam comprehendisse non quidem affirmat temere, sed nec improbabile tamen ducit. Notat porro haud levem Salmasii errorem, qui

qui in Commentario de Hellenistica, ex male intellecto quodam Photii loco, affingit Theodoro Antiocheno novas novæ cujusdam, post reliquas omnes, versionis Græcæ molitiones: cum potius eo loco Theodorus Mopsvestiæ Episcopus (quem vel a patria, vel, quod presbyter eo loci esset, Antiochenum cognominatum constat) Aramum (i. e. Hieronymum) ob tentatam novam versionem Latinam atro lapillo notet. Ceterum non inficiatur Autor præfationis, præter eas versiones Græcas, quarum distinctam notitiam habemus, alias quoque fuisse plures ἀνωνύμων, de quibus nil nisi allegata subinde apud Chrysostomum aliosve veterum loca quædam exigua supersunt, quarumq; auctores ii, qui fragmenta ejusmodi colligunt, communi termino τὰς λοιπὰς vocant, quo nomine & in MSS. codicibus notati inveniuntur. Addi vero tot versionibus Christianorum Græcis posset quoque Judaica Karræorum versio, quam in deliciis hi mire habent, & quam Constantinopoli Hebraicis literis impressam prodiisse, Rich. Simonius in Historia Critica Veteris Testamenti lib. II. c. 1. auctor est. Exciderat ea Nostro, cum præfationem scriberet, sed paulo post, cum relegeret absolutam, omissio est animadversa.

Hunc in modum cum de antiquis versionibus & editionibus S. Scripturæ Græcis ubertim Autor προλεγομένων egisset, ad recentiores editiones progreditur. Sed de quibus cum sub initium jam satis dixerimus, non est cur hic verbum addamus; nisi de iis editionibus, quæ ultra molitiones virorum doctorum aut promissa progressæ non sunt. Talis erat editio Frontonis Ducæi, Jesuitæ, qui multas illi vigilias insumsit: sed haudquaquam tamen, ut vulgo e Sarravii atque Colomesii relatione creditur, Sixtinæ tantum Vaticanæ editionis aliquam recensionem moliebatur; sed plane aliam τῆς κοινῆς, apud antiquos, Hieronymum præsertim, adeo celebratæ, Græco-Latinam obelis & asteriscis distinctam editionem: prout ex ipsiusmet Ducæi epistola apud Lambecium superstite Noster observat. Inspergit ea occasione aliqua de Cottoniano Geneseos codice vetustissimo lectu non injucunda, quem scilicet adhibuerat Ducæus, & qui post ejus mortem in Angliam remissus diu latuit, donec a Viro clar. Thoma Gale suo domino restitueretur. Codicem Alexandrinum, qui in Regia Londinensi bibliotheca asservatur, Patri-

Patricius Junius edere sibi aliquando proposuit, sed, etiamsi edidisset, parum dedisset sincerum, quod e Waltono monetur, eo ipso scilicet, qui sinceriorem codicis illius lectionem per epitomen in Polyglottis suis exhibuit. De promissa toties, sed nunquam data, & forte ne serio apparata quidem Js. Vossii editione τῶν LXX, nec non de similibus Pauli Colomesii promissis, dicere ex præfatione supersedemus, cum alias sat abunde nota sint. Sed illud non prætereundum, quod alicubi monetur de Colomesio a se ipsomet non obscure dissentiente, dum in notis ad Scaligerana, Vaticanam editionem non dubitet codici Alexandrino longe cum Isaaco Vossio postponere, & tamen in epistola ad Justellum, ut se in quibusdam a Vossio dissentire Simonio ostendat, Vaticanum producat τῶν LXX codicem, eumque se pro omnium præstantissimo reliquisque haud dubie præferendo, secus ac Js. Vossius judicet, habere referat. Unum adhuc, priusquam finiamus, monendum ab Autore præfationis rogati duximus: illum scilicet, errore calami festinantis, ultima pagina male Orationem Manassis ex Aldina editione in hanc, quam præ manibus habemus, translatam dicere, cum potius ex Complutensi manarit in Francofurtensem Wechelianam, & ex hac in Lipsiensem nostram: quam de cetero non displicituram publico putamus.

RESPONSIO DANIELIS PAPEBROCHII EX SOC. JESU Theologi ad Exhibitionem errorum per Adm. R. P. Sebastianum a S. Paulo Colonia A. 1693 evulgatam.

Antverpiæ, ex typographia H. Thieullier, 1696. 4. Alph. 1. pl. 20.

RESPONSIONIS EJUSDEM PARS II.

Antverpiæ apud viduam H. Thieullier, 1697. 4. Alph. 3. pl. 4.

PArum abfuit, ut in tanta novorum, qui undique confluunt, librorum copia, præsentis operis nos cepisset oblivio, (cujus quidem particulam in his Actis jam A. 1696 pag 500 seqq. recensueramus) nisi commodum ad nos pars ejus altera ab ipso Auctore celeberrimo transmissa pervenisset. Resumimus itaque in manus librum, & tanto libentius, quanto plura notatu digna in eo se offerunt. Et nunc quidem ex iis, quæ in parte prima reliqua sunt, quædam delibabimus, alteram in aliud tempus dilaturi.

Ad *Articulum III*, quo Adm. R. P. *Sebastianus a S. Paulo*, Ordinis Carmelitani in Belgio bis Provincialis, Papebrochium irreverentiæ erga Summorum Pontificum Bullas aliasque Literas Apostolicas accusaverat, respondet Papebrochius, Decretales Epistolas omnes, quæ in Ecclesia receptæ sint tanquam doctrinam sanam continentes, a se quoque recipi; ast quod eæ, quæ Siricium Papam præcedunt, suppositæ aut interpolatæ sint, tantum abest ut inficias ire cupiat, ut, dum ad Baronii, Bellarmini, Perronii, Sirmondi, Petavii aliorumque consensum provocat, *Philippi Labbe* non dubitet sua velut facere verba: epistolas illas *adeo deformes viris perspicacibus videri, hoc saltem tempore, ut nulla arte, nulla cerussa aut purpurisso fucari possint.* Infallibilitatem Romanorum Pontificum in rebus fidei & morum agnoscit, non item in rebus facti: unde fieri posse ait, ut in eorum Bullis subinde narrentur quædam ac referantur a veritate aliena, & a supplicantibus fraudulenter suggesta. Utique cum alia occasione controversiæ meminisset, quæ de S. Benedicti corpore inter Italos Gallosque intercedit, utrisque possessionem ejus jactantibus, negari non posse monet, & Italos & Gallos Pontificum niti Bullis, quæ proinde, velut contradictoriæ, simul veræ esse non possint. Etsi Papebrochius ipse profiteatur, *paratum se esse, S. Benedictum venerari, tam in eo quod in Italia, quam quod in Gallia est, corpore, nihilque se dubitare, quin id gratum Deo sit, non nimium scrupulosos nos volenti esse in hac parte, ne, dum locus deligitur, religio minuatur.* Porro & id objectum Papebrochio fuerat, quod contra diversa Pontificum diplomata, Ecclesiæ S. Aphræ Brixiensis Reliquias explodere fuerit ausus. Qua de re *Tomo I. Supplementorum Sectione III. p. 134. seq.* nos dixisse meminimus, cum Rev. Abbatis S. Aphræ *Onuphrii* (Honorium errore graphico tum vocavimus, quod mendum & in indicem irrepsit, facile a quovis corrigendum) *Stellæ* librum Henschenio & Papebrochio oppositum recenseremus. Sed perstat in sententia Noster; tum quod arbitretur, Stellam nonnisi *Guerrini Cerreti* Chronico, quod fabulosum tamen agnoverit ipse, dictas Reliquias & Brixiensis Ecclesiæ Martyrologium tueri; tum quod persuaderi sibi non patiatur, cognomina hodierni usus, ut sunt Lombardica, Teutonica, & illis recentiora Italica, tam antiquis, quorum Reliquiæ jactantur, Sanctis

ctis convenire. Postrema Articuli III Accusatione reprehensus Papebrochius fuerat, quod Joannis XXII Bullam, Sabbatinam vulgo dictam, qua Beata Virgo Maria Carmelitæ habitum induta Pontifici apparuisse, & sanctum suum ac devotum Carmelitarum Ordinem, per Eliam & Eliseum in monte Carmeli inchoatum, commendasse ac Indulgentiis munivisse fingitur, cum *Joanne Launoyo* velut spuriam ac suppositam rejecerit. Ast Noster intrepide neque Joannis XXII Bullam illam, neque aliam Alexandri V, qua istam confirmatam Carmelitæ credunt, ullius esse fidei contendit: sub finem licet professus, se *earum Indulgentias, utpote a successoribus Pontificibus confirmatas, non impugnare, eo quod subsequentium Pontificum Bullæ factis quidem particularibus veritatem non tribuant, Indulgentiis tamen etiam supposititiis valorem indere possint.*

Articulo IV violatorum Decretorum Pontificalium reus Noster, negat denuo Missalium, Breviariorum, atque Conciliorum extra materiam fidei tantam esse auctoritatem, ut factis etiam particularibus fidem quisque ideo solum, quia in Breviario, vel in Missali, aut Concilio quodam referuntur, tribuere teneatur, de falsitate licet eorum aliunde convictus. Negat denuo crimen esse, hæreticum ab ingenio, eruditione, diligentia laudare, aliisq; id genus elogiis, a quibus sanæ doctrinæ nihil immineat periculi, ornare: cum nec Ethnicis negari talia soleant, & in Tertulliano, etsi in Montani hæresin fœde prolapso, atq; Origene, anathemate licet a quinta Synodo generali Constantinopolitana percusso, quæ in iis sublimia fuerunt laudare, religioni nemo ducat. Negat a se peccatum, dum seculo post Christum natum undecimo morum eam fuisse corruptelam asseruerit, ut etiam qui Dei famulatum erant professi, non magno crimini sibi duxerint, pro tuendis possessionibus suis diplomata fingere aut interpolare: cum communem eam istius ævi infelicitatem Mabillonius etiam, Baronius aliique agnoverint.

Sacrorum Conciliorum auctoritatis labefactatæ *Articulo V* accusatus, initio statim monet, non postulandos illico hæreseos, qui Concilium aliquod erroris arguerint, nisi Bellarminum etiam, Joannem a Turrecremata, & Jo. Malderum suspectos de hæresi dixeris, quod scripserint, Concilium generale sextum errasse, dum Honorium Pontificem tanquam Monothelitam damnarit. Ipsa

dein Acta seu Capitula Concilii Romani sub Zacharia celebrati ad ineptias a se relegata inficiatur, etsi Appendiculam subscriptionum Episcopalium inepti cujusdam hominis esse scripserit. Libros de Hierarchia, qui S. *Dionysio Areopagitæ* tribui solent, suspicere se & venerari dicit ut Divino Spiritu scriptos, sed eorum auctorem Areopagitam fuisse, quamvis pro eo stet plurium seculorum possessio, & sub ejus nomine a quibusdam Patribus & Conciliis citentur, id vero est, quod a se negatum, & adhuc dum negari fatetur. Negat Concilio Florentino a se contradictum, dum Pontifices Romanos non Petri solum, sed & Pauli successores affirmaverit; idem etiam ab Irenæo, Bernardo aliisque factum ostendens. Plura ad *Articulum VII* ipsorum etiam Pontificum Romanorum aliorumque testimonia adducit, quibus comprobetur, Paulum recte Episcopum Romanum dici posse: etsi vicissim concedat, Paulum in Ecclesiæ Romanæ regimine Petro fuisse subjectum, Ecclesiæ vero universalis caput solum Petrum fuisse, adeoque summos Pontifices in Romano quidem Episcopatu Petri & Pauli, in Episcopatu autem universali & primatu Ecclesiæ solius Petri successores dicendos. Ad eundem Articulum repetit Papebrochius, ampliusque confirmat, quod olim statuerat, ante Nicæni Concilii tempora unius Ecclesiæ plures subinde Episcopos videri fuisse: imo asserere non dubitat, etiam nunc Romæ, præter Summum Pontificem, duos alios esse Episcopos, quorum alter *Vicarii*, alter *Vices-gerentis* titulo insigniatur.

Articulo VIII violatæ Eminentissimorum Cardinalium dignitatis accusatus, agnoscit, ex Historiis Conclavium Pontificiorum, etiam Clemente VII posterioribus, deprompta a se & Sanctorum Actis illata nonnulla fuisse, electis quidem Pontificibus non indecora, eligentium tamen & candidatorum quibusdam haud æque honorifica; nec sine fructu id a se factum confidit, quod ex his talibus appareat, quomodo Divina sapientia quandoque humanam ad stuporem omnium confundat, & maxime secretas callidasque negotiationes ad effectum ab intento diversissimum dirigat. Ast postquam cognovisset, institutum hoc suum minus probari aliis, ac istas Conclavistarum relationes nullius Romæ auctoritatis censeri, non mutasse tantum se ait sententiam, sed solenni etiam Protestatione,

tione, Tomo II Sanctorum mensis Junii præfigenda, Acta ista Conclavium, veluti Pontificiæ Historiæ gravitate parum digna, in omnibus jam editis exemplaribus aboleri cupit. In eadem Protestatione elogium, quod aliquando Innocentio VIII, ex verbis Iohannis Stellæ scriptoris coævi dederat, natum *Cyborum familia, mediocri, sed honorata*, non de mediocritate natalium, sed fortunarum intellectum se velle monet. Benedictum porro IX, duodecim circiter annorum puerum, per patris Alberici Comitis Tusculani largitiones & coempta suffragia, ad Pontificatum evectum fuisse, ita denuo confirmat, ut calamitate temporum excusare videatur. Dissensum in quibusdam suum a Baronio & Bellarmino Cardinalibus, aliorum magni inter Romano-Catholicos nominis exemplo tuetur. Non negat se docuisse, quod Episcopi olim in sublimiori dignitatis gradu, quam Cardinales, fuerint collocati: verum hoc non de Episcopis omnibus, sed solum de septem illis, qui jam tum Romani Pontificis suffraganei fuerint, qui & nunc primi sint inter Cardinales, & olim, cum ipsi Cardinales nondum essent, Cardinalibus fuerint prælati, assertum a se monet.

Articulis X, XI & XII criminum in ipsos Sanctos reus peractus erat Papebrochius, tametsi omnium studiorum laborumque suorum scopum fructumque statuisset, bene de Sanctis mereri. Sed tanto animosius istam accusationem depellit. Ut paucissima attingamus, pernegat, suspectam a se redditam historiam de Assumptione B. Virginis Mariæ: Tamaji *Martyrologium Hispanicum*, & Cardosi *Hagiologium Lusitanicum*, ex Dexteri, Luitprandi & Juliani Pseudo-Chronicis, de quibus & nos alibi, auctum fuisse ignotis ante hoc seculum Sanctis, auctoritate Nicolai Antonii & Eminentissimi Cardinalis d' Aguirre confirmat: Acta SS. Catharinæ & Barbaræ in dubium a se vocata non abnuit, dubitationisque suæ causas prolixe exponit: Vitam S. Suitberti, S. Marcellino socio ejus vulgo adscriptam, cum P. Joanne Bollando denuo reprobat, laudatque consentientem secum Mabillonium: perstat in sententia, martyrium S. Felicis Papæ (cruentum nempe) a Luciferianis esse confictum: quod S. Athanasius Treviris in cisterna sicca per annos septem delituerit, fabulam esse denuo asserit, ab ipso Christophoro Browero, Trevirensium traditionibus plus æquo cæteroquin indulgere

 solito,

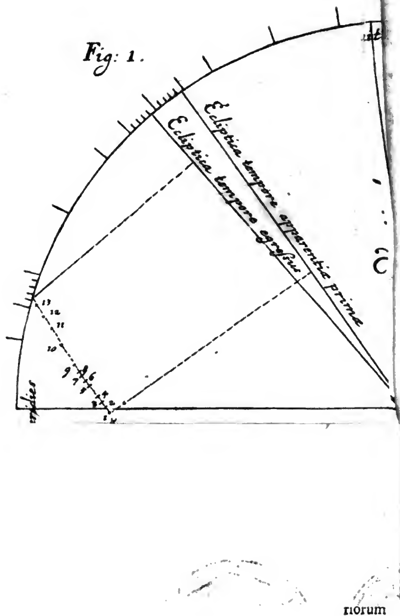
ſolito, in Annalibus Trevirenſibus ad A. 338 n. 40 exploſam: nec minus fabuloſa adhucdum agnoſcit, quæ de B. Angela, Raymundi Bohemiæ Regis filia, a Carmelitis jactantur; quæ dudum Bohuslao etiam Balbino, in Epitome Hiſtorica rerum Bohemicarum, ſuſpecta fuerint, quod Bohemia nullum ejus nominis Regem habuiſſet, nec patriis Scriptoribus Angela illa unquam fuiſſet cognita: Vitam S. Mauri, a quo Congregatio ordinis S Benedicti inſtituta eſt, literarum hoc tempore cultu in Gallia florentiſſima, quæ S. Fauſtum ſocium ejus auctorem præfert, confictam eſſe ſtatuit, certe mire depravatam demonſtrat, idque ingenue agnoſcentes ex ipſo ordine S. Benedicti Congregationis S. Mauri Duumviros clarisſimos, *Lucam Acheryum* & *Johannem Mabillonium*, in Actis Sanctorum ſuæ profesſionis, producit: Acta S. Canionis, ejus qui ſub Diocletiano & Maximiano paſſus creditur, ſuſpecta ſibi eſſe non diffitetur, huncque Canionem conjicit cum altero S. Canione, quem ſeculo V ex Africa in Campaniam veniſſe conſtat, confundi: Translationem Romanam S. Stephani Protomartyris, quam Eruditis quibusdam fabuloſam videri olim dixerat, nunc confictam omnino eſſe, erudite oſtendit. Sed hæc ſpeciminis loco ſuffecerint.

OBSERVATIO MERCURII SUB SOLE,

Noribergæ, anno 1697, d. 24. Oct. St. vet. inſtituta a
Dno JOHANNE PHILIPPO WURZELBAUR.
Excerpta ex Ejusdem Epiſtola ad - -

Hora oſcillatorii VII. 15′. 30″ limbus Solis ſuperior ab horizonte noſtro prorupit, Sole trans vapores ſpiſſiuſculos tanta luminis hebetudine conſpicuo, ut umbella Mercurii diſcerni inde prius nequiret, quam ſuperatis poſt horæ trientem vaporibus. Tunc enim hora oſcillatorii VII, 36′, diſcus Solis trans tubos, quibus ante ſeptennium in conſimili obſervatione uſus fui (unum $5\frac{1}{2}$, alterum 4 pedum; hunc tribus, illum duabus lentibus armatum, utrumque non ultimæ notæ) affluens Mercurium primum prodidit. Erat hic puſillo globulo uno fere gradu ultra diametrum horizontalem ad lævam elevatus, diſtabatque ſesquidigito fere a limbo meridionali; quem, primitus apparentem ſitum tamen, ductu poſteriorum

Fig: 1.
Ecliptica tempore apparentiæ primæ
Ecliptica tempore egressus

riorum

tiorum ad limbum usque Solis designatorum situum, in simili à limbo distantia infra diametrum horizontalem referendum censuimus. Comparebat autem plus quam dimidia parte exilior ac ante septennium, paulo tamen solidior, nec tum omnino rotundus: inferne nigricantior; circa medium umbra lumini sensim commixta, superne autem lumine, lumen disci Solaris si non superante, diverso tamen imbutus. Inde obliquo & incurvato aliquantulum tramite paulatim ascendens, horæ unius & $11\frac{1}{2}$ minutorum spatio, ad limbum Solis meridionalem, & ejusdem ab horizontali diametro numeratos gradus $16\frac{1}{2}$ (quod punctum limbi, diligenter attento Verticali, accurate notavimus) appulit, ibidemque contraria ac ante septennium ratione, figuram genuinam protinus amittens, instar fili attenuatus, hinc inde nutando, H. 8. 47. 36. discum Solarem omnino deseruit. Reliqua observationis momenta, præter figuram prototypo conformem, adjecta tabella uberius exhibet. TAB. III. Fig. 1.

23. Oct. p. m.						
H.	I.	II		O.	I.	II
2.	59.	0	altitudo Solis versus occasum - -	14.	30.	0
3.	17.	30	altitudo Solis - - -	12.	26.	0
5.	46.	0	culminat Saturnus - - -	20.	17.	10
24. Oct. a. m.						
5.	47.	30	altitudo Procyonis versus occasum	44.	57.	0
6.	4.	35	altitudo ejusdem - - -	43.	51.	0
	15.	15	altitudo hum. seq. Orionis vers. occ.	32.	5.	0
	23.	30	altitudo ejusdem - - -	31.	3.	0
	29.	15	altitudo ejusdem - - -	30.	8.	0
	36.	40	altitudo ejusdem - - -	29.	5.	0
7.	15.	30	limbus Solis superior oritur horizonti nostro circa Azimuth 65° a meridie.			
	19.	30	limbus Solis inferior nobis oritur.			
	39.	0	Mercurius in Sole primum apparet circa num. 1.			

39. 0

	39.	0	Idem ad n. 2.	
	41.	30	- - - - - 3.	
	45.	25	- - - - - 4.	
	53.	0	- - - - - 5.	
	56.	0	- - - - - 6.	
	59.	0	- - - - - 7.	
8.	1.	20	- - - - - 8.	
	5.	43	- - - - - 9.	
	18.	30	- - - - - 10.	
	28.	15	- - - - - 11.	
	34.	30	- - - - - 12.	
	42.	7	- - - - - 13.	
	45.	34	- tangit limbum Solis meridionalem.	
	47.	36	- - instar fili attenuatus egreditur & disparet.	
	57.	44	altitudo Solis versus ortum - -	13. 35. 0
9.	7.	0	- - - -	14. 37. 0
	14.	0	- - - - -	15. 28. 0
	20.	56	- - - - -	16. 10. 0
	28.	50	- - - - -	17. 0. 0
	33.	50	- - - -	17. 30. 0
	45.	38	- - - - -	18. 40. 0
	55.	0	- - - -	19. 28. 0
10.	1.	15	- - - - - -	20. 0. 0
12.	2.	0	altitudo meridiana Solis Quad. M.	25. 10. 50

Ex Solis & stellarum altitudinibus istis, circa annotata momenta Quadrante duorum pedum orichalceo azimuthali, nova regula instructo, captis colligo, horologia mea oscillatoria a meridie praecedentis diei 23 Octobris ad meridiem diei 24ti, cum revolutione ac motu Solis diurno aequalitate exacta processisse; sed die praecedenti, ob interruptam adventu amici observationem meridianam, 2' tempore vero promotius directa fuisse. Singulis proinde consignatis oscillatorii momentis, minuta prima duo pro correctione demenda erunt. Atque inde pro instituto nostro tanquam potissima eligimus, apparitionis primae & disparitionis egredientis e Sole

Sole Mercurii momenta, iisdemque ex Tabulis nostris & deductione trigonometrica conveniunt:

	H.	′	″	H.	′	″
	7.	34.	0	8.	45.	36
Locus ☉ M.	11.	35.	24	11.	38.	24
Asc. Recta	219.	8.	36	219.	11.	33
Gr. Æqu. culm.	152.	38.	26	170.	35.	33
Gr. Æqu. oriens	242.	38.	36	260.	35.	33
Gr. Ecl. oriens	15.	0.	48	28.	0.	36
Angulus orient.	54.	41.	37	49.	6.	20

Radius porro disci Solaris, intra quem, ad tabellam orbiculatam, pedes 6 a tubo distantem, Mercurium excepimus, erat partium decies millesimarum pedis Noribergensis 3180. In prima apparitione distabat Mercurius a centro Solis part. 2425, uno gradu infra diametrum horizontalem: portiuncula autem orbitæ observata erat part. 1130. Semidiametrum Solis ex tabula *Picardi* huic diei competentem assumimus 16′. 16″.

His datis ad bina ista momenta ope trigonometriæ eruuntur tempore apparitionis primæ

	0. ′ ″
Latitudo australis part. 2003, in part. circuli	0. 10. 15
Longitudinis a centro dist. in Ecliptica p. 1367, in p. circ.	0. 7. 0
Locus Solis tunc erat - - -	♏. 11. 35. 24
Ergo locus Mercurii retrogradi in Ecliptica numer.	♏. 11. 28. 24

At si primitus notatum apparitionis punctum uno gradu ultra horizontalem Solis diametrum a centro p. 2320 distans applicemus, erit

	0. ′ ″
Latitudo australis p. 1870, in part. circuli	0. 9. 34.
Longit. a centro distantia in Eclipt. p. 1374, in p. circ.	0. 7. 2.
Locus Solis tunc erat - - -	♏. 11. 35. 24.
Ergo locus Mercurii retrogradi in Ecliptica	♏. 11. 28. 22.

Consultum autem erit, ut utriusque hujus puncti deducta eousque, donec rationem diversitatis (si qua subsit) partium diametri Solaris veræ & per tubum projectæ rite exploravero, pro certioribus haud assumamus.

Tempore egressus Mercurii e Sole, qui rursum ad 16½ ab horizontali diametro gradum contigit, invenitur

M 0. 1.

	o.	i.	ii
Latitudo australis part. 1714, in partibus circuli	o.	8.	46.
Longit. a centro distantia in Ecl. p. 2679, in p. circ.	o.	13.	42.
Locus Solis tunc fuit - - - -	♏. 11.	38.	24.
Ergo longitudo Mercurii retrogr. in Eclipt. numerati	♏. 11.	24.	42.

Ex observatis his, indeque deductis, nunc non tantum conjunctio Mercurii cum Sole proxima, & momentum, quo limbum Solis aggressus est, sed & integra ejusdem sub disco orbita, ejusque angulus ad Eclipticam, & plura huc spectantia calculo subducenda forent: at quia exigua orbitæ observatæ, ad 6' haud excurrens portiuncula his determinandis haud sufficit; calculus etiam tabularum astronomicarum valde ab observatione dissentit (dum latitudo observata decrescens nodum & locum ejus inde deducendum retroagit, Mercuriumque ad eundem accessisse, non recessisse arguit) in dissidii istius causas, ex supradicta apparentiæ diversitate forsan oriundas, inquirendum, & induciæ, intra quas repugnantia sibi conciliari possint, ineundæ erunt.

Addimus tandem observatam Mercurii diametrum, quam ex tantilla, quæ intra discum observatorium, granum papaveris aliquantulum superante apparuit, umbella deducere haud voluimus; sed ex ea, quam in ampliore & 16 pedes a tubo distante disco Solis lucido, cujus diameter $1\frac{3}{4}$ pedes, vel accuratius partes supra memoratas 17420 continebat, ea magnitudine, quam Schema prope signum ☿ majusculum exhibet, excepimus, partium ejusmodi 98, quæ in partibus circuli, assumta semidiametro Solis 16'. 16", diametrum Mercurii 11" constituunt.

Atque hac vice visa fideliter retulisse sufficiat: quæ vero longe lateque (ita speramus) patente serena cœli facie, circa rarissimum istud phænomenon observata fuerunt, pro exoptatis rerum Uranicarum & Geographicarum usibus & incrementis, vicissim nobis communicatum iri, etiam etiamque confidimus.

MERCURII OBSERVATIO IN SOLE, HERVELSINGÆ, PAGO ab Ulma milliari Germanico Septentrionem versus distante, habita D. 24. Oct. St. vet. mane, A. Christi 1679.

TAB. III. Fig. 2. a M. Jacob. Honold. Pastor. Hervels. & Michaele Scheffelt, Ulmensibus.

Conferatur TAB. III. Fig. 2.

OR-

ORDO observationum.	Temporasecund. Horolog.		Altitudines		Tempora ex altitud.			Differentiæ.	
	Hor.	Min.	Gr.	I.	Hor.	I.	II.	I.	II.
			Arcturi						
I.	6.	37.	26.	58.	6.	36.	6.	-.	5½.
II.	6.	40.	27.	2.	6.	36.	29.	3.	31.
			Solis						
III. a	7.	18.	—		—			—	
IV. b.	7.	49.	—		—			—	
V. c.	8.	20.	7.	56.	8.	6.	4.	13.	56.
VI. d.	8.	50.	11.	50.	8.	35.	51.	14.	9.

LA ISTORIA UNIVERSALE &c.

i. e.

HISTORIA UNIVERSALIS ANTIQUIS MONUMENTIS CONfirmata, Veterumque Symbolis repræsentata a

FRANCISCO BLANCHINO, VERONENSI.

Romæ, sumtibus Autoris, 1697 in 4. alph. 3, plag. 8.

MUlta a variis diversa methodo, nostro æque ac antiquioribus temporibus, edita extant opera, quibus id efficere conati sunt eorum Autores, ut magis expedita ad Chronologica & Historica studia via redderetur. Cum enim Sapientem non unis circumdatum mœnibus, aut popularem unius loci, sed civem totius mundi, veluti unius urbis, sese agnoscere deceat; idque ipsum ut consequatur, per omnia retro secula animo oporteat vagari; mirum non est, certatim doctorum virorum excitata studia esse, quæ ad facilius reddendum istud iter conferrent: neque nos meminisse non possumus similis in Germania nostra industriorum Virorum instituti, de quo ipsius hujus anni mense Januario p. 9 seq. diximus. Sed nostrum non est, quas illi laboribus suis in literatorum Republica meruerunt adoreas, oratione fusius nunc persequi; aut comparatis inter se invicem eorum studiis, cui primæ debeantur partes, nostra sententia decernere. Omnibus fere, clarissimi Blanchini judicio, id defuit hactenus, quod claram, integram, omnibusque partibus suis cohærentem

M 2 rerum,

rerum a condito usque mundo gestarum notitiam, non nisi ægre admodum ex illis haurire licuerit. Ipse igitur rem nova plane ratione aggressus, symbolicis figuris, ex antiquissimis, quæ nobis restant, monumentis ingeniose combinatis, simul & argumenta, quibus rerum eventus temporumque ratio confirmantur, complexus est, & phantasiæ atque memoriæ inservivit; ut altius impressa hujusmodi imagine, omniumque symbolorum inter se invicem nexu probe percepto, facilius tantam varietatem retinere valeat. Et omne quidem tempus in duas periodos divisit, quarum prior a condito mundo ad Augusti usque & prima Romanæ Monarchiæ tempora protendetur; altera illud, quod ab ea ætate ad nostri usque seculi initium elapsum est, tempus ambitu suo amplectetur. Hinc in duos tomos universum opus abibit, quorum compendium, symbolicas nimirum figuras, duæ tabulæ comprehensuræ sunt, quibus tertiam se forsan ait additurum, cum nostri seculi historia, indicibusque toti operi inservituris. Primam ex istis tabulis quadraginta figurarum symbolicarum combinationes repræsentaturam esse ait, numero nimirum suo totidem seculis, quibus prior temporis periodus absolvitur, responsuras. Alteram vero, licet sedecim tantum secula ob oculos ponat, duplum tamen hujusmodi imaginum numerum complexuram esse dicit. Tempus enim illa repræsentatum in duas subdivisit periodos, ab Augusto nempe ad Carolum M. & ab hoc ad initium seculi XVII. quarum utraq; octo seculis integris absoluta, quadraginta combinationibus hujusmodi ob oculos ponetur. Cæterum prolixum nimis foret, si istam methodum, variumque imaginum, quibus absolvetur, ordinem fusius exponere nunc aggrederemur. Omissis itaque iis, quæ de ordine earum, numeri accurata proportione inter singularum periodorum imagines, juvandæ memoriæ causa, observata, variisque characteribus, quibus distinguuntur, afferenda nunc essent; ex omnibus imaginibus, in hoc prolixioris operis specimine, historiam profanam a condito orbe usque ad Homeri tempora continente, obviis unicam exhibere placuit. Ejus enim repræsentatione, quantum fieri potest, Lectori id, quod in hac methodo præcipuum est, e-
TAB. III. videns fore existimamus. Seligimus autem eam, quæ sextum mil-
Fig. 3. lenarii tertii seculum repræsentat, ideo potissimum, quod littera-

rum

rum in Græcia incunabula, Festorumque maxime solennium institutio in illa tempora incidat. Ad tertium millenarium eam pertinere, primo statim obtutu patet ex asterismo, qui in ea obvius est; quales nempe omnes tertii millenarii imagines habent: quemadmodum secundi millenarii imagines, inter alias, ex quibus componuntur, figuras, aquam semper, ob diluvii tempora in eum incidentia, & ita porro aliæ periodi alios sibi proprios characteres repræsentant. Aurigam autem sive Erichthonium ille asterismus exhibet, utpote quem, ob exercitas illo ævo Circenses agitatorum artes, inter sidera, hominum, qui admirati eum fuere, studia collocaverunt. Quicquid itaque in ista imagine conspicitur, ad Erichthonium fere pertinet, cujus gloria seculum, de quo agimus, potissimum illustravit. Paulo altius itaque repetitis antiquissimis Græciæ sub Pelasgi posteris, Deucalione itidem, Hellene, atque Græco fatis; variisque enarratis, qui eam diversis temporibus istis tenuerunt, populis; atque ea occasione de quinque Græciæ dialectorum origine nonnullis observatis: de litterarum, quas seculo præcedenti in Græciam attulerat Cadmus, origine Noster nonnulla minime vulgaria affert, ita tamen, ut longe potissimam eorum, quæ habet dicenda de isto argumento, partem peculiari, quam liberaliter pollicetur, dissertationi reservaverit. Contentus interea ostendisse, quod eandem cum doctissimo Bocharto viam, in derivandis reliquorum populorum ex alphabeto Phœnicum literis, jam superiori seculo Petrus Franciscus Giambullarus, Academicus Florentinus, iniverit; ex cujus libro de Originibus linguæ Hetruscæ, Florentiæ anno 1549 impresso, prolixum in eam rem fragmentum adduxit. Jam litterarum inventarum potissimum usum sub initium fuisse monet, ut in Amphictyoniis, (quorum originem & progressum ex Virorum doctorum ad Marmora Oxoniensia notis fusius persequitur,) gesta, legesque & pacta Græcorum, in tabulas æneas inciderentur, hæque in locis sacris suspenderentur. Ad Amphictyoniorum autem imitationem, ab Erichthonio, rerum Athenis potito, Panathenæa instituta esse, additis reliquorum ludorum in solennibus hujusmodi conventibus frequentatorum turbæ, tum aliis quibusdam, tum curru imprimis, ex Epochis veterum Græcorum in Marmore Oxoniensi descriptis docet. Atque ad hoc Erichthonii inventum designandum,

in imagine a nobis exhibita, non cœleste tantum sidus pertinet, sed altera etiam figura numeris 3 & 4 notata. Etenim cum omne ludorum solennium, sequioribus temporibus institutorum genus, Amphictyoniis, imo magis adhuc Panathenæis originem debeat, utpote in quibus, exemplo eorum, agitatorum semper fuerint instituta certamina, merito monumenta ad quoscunque ludos solennes spectantia, Erichthonii inservire memoriæ opinatur. Indeque jure huc ex Imperatoris Commodi nummo translatam a se esse credit eam, de qua agimus, figuram, licet ad Eleusinia repræsentanda ea primario ex mente ejus faciat: namque horum quoque Sacrorum ludos solennes, una cum aliis, originem Panathenæis debere contendit. Præter rem autem nos facturos putamus, si prolixius ea, quæ occasione ista de Eleusiniis sacris attulit, vellemus repetere. Quin

TAB. III. Fig. 4. potius Commodi nummum, eo quod ab Angelono olim parum exacte fuerit repræsentatus, hic quoque exhibebimus, prout a clarissimo Autore ex integerrimo prototypo, quod hodie apud Lugdunenses in Gallia in cimeliarchio suo asservat Petrus de S. Germano, fuit delineatus. Ejus partem aversam ita doctissimus Blanchinus explicat, ut illum, qui capite radiato quadrigas agitat, ipsum Commodum esse dicat, Solis figura repræsentatum; ita tamen, ut simul ad ejus Circenses ludos exercendi libidinem, a Lampridio notatam, respiciatur. Zodiaci signa, capiti ejus imminentia, explicare difficile non est, cum in isto circulo iter suum Solem peragere, notum sit: ejus tamen repræsentatio eo minus hic videtur esse otiosa, quod nominibus suis singulos anni menses Commodus, Lampridio & Dione Cassio testibus, appellari voluerit, ac si ipse esset, qui Solis instar mensibus annum distingueret. Jam porro non in nubibus, ut Angelono visum fuerat, sed in monte, quadrigas agere nobilis ille agitator Blanchino videtur. Virum autem facem præferentem ad Eleusinia sacra pertinere credit, atque huc tum Lactantii locum Divin. Inst. L. I. c. 21, tum alia complura refert. Denique per fœminam, cum cornu copiæ sub monte collocatam, Cererem eum intelligere, dubium non est, licet expresse id non edoceat. Cæterum adhiberi in Panathenæis sacras cistas sive canistra, unde virginum κανηφόρων natum est nomen, Erichthonius voluit: talem itaque virginem sub num. 5 repræsentavit. Cistam vero Bacchi, quæ num. 7 conspicitur, cum serpente

te ex ea prosiliente, ad natales & educationem Erichthonii refert, prout describitur quoque ab Hygino Poet. Astronom. l. 2. c. 13, atque Baccho ab Erichthonio eam tributam esse censet. Cumq; Isthmiorum, Pythiorumque & cæterorum apud Græcos ludorum origines ab Erichthonio & institutis ab eo ludis repetat, vasa quoque sive cistas cum inserto lauri ramo, quibus nummi antiqui ludos istos designant, exhibuit. Denique nummus sub numero 6 repræsentatus, & ex Golzii Magna Græcia desumtus, Argivorum est, id quod litera A notat. Eo autem clarissimus Auctor missas ab Argivis in Italiam hoc seculo colonias ob oculos ponere sategit, cum nimirum temo sive gubernaculum, & delphinus, navis qua iter fecerunt signum, trajectum ab iis ad quærendas in Italia sedes mare, luculente indicare videantur.

מזבח עולה

i. e.

DE ARA EXTERIORE TEMPLI SECUNDI EXERCITATIOnes Philologicæ, Auctore JOH. JACOBO CRAMERO, Tigurino.

Lugduni Bat. apud Jord. Luchtmans, 1697. 4. Alph. 1. pl. 7.

Ritibus sacris Ebræorum ex tenebris, quibus obruti atque sepulti fuerunt, eruendis, licet multi, iique doctissimi Viri gnaviter operam dederint: nunquam tamen, quantamcunque etiam doctrinam ad hocce negotium attulerint, eo usque profecerunt, ut non aliquid caliginis discutiendæ relinqueretur. Comprobari hoc potest præsenti Viri doctissimi, Jo. Jacobi Crameri, opusculo. Extant enim non contemnendæ de hocce argumento doctissimorum Virorum commentationes: sed eæ Nostrum impedire non potuerunt, quo minus iter hocce ingrederetur, simulque magnorum Virorum errores detegeret. Sed hoc quoque nomine hæc tractatio se commendat, quod Ebræorum ritus cum Gentium aliarum institutis subinde conferat. Ne specimen desit, pauca afferemus.

De loco altaris verba faciens, prolixe de altari ab Elia in monte Carmelo exstructo disserit. Videri poterat Vir sanctissimus

mus Divinas leges, templum Hierosolymitanum, ceu locum publicum & solennem, cultui Numinis consecrantes, de industria migrare. Sed tamen nihil eum, quod reprehendi debeat, admisisse, vel inde Noster probat, quod illi solum constitutum fuerit, uno sacrificio aram istam imbuere. Ut autem prava admodum mortalium est indoles, ita posteriorum superstitioni hæc ara occasionem præbuit. Hinc &, observante Auctore, profanis Scriptoribus templum Jovis in monte Carmelo laudatur. Vespasiano quoque Sacerdos ejus imperium prædixit, teste Suetonio. Sed vero tamen Deo ara hæc sacra mansit, utut invito & nolenti, quippe qui non alibi quam in Templo sibi sacra fieri volebat. Carmeli enim voce, qua Suetonius, Tacitusque montem, Deumque qui in eo colebatur, designant, non alium quam verum summumque Deum indigitari, vel ex Torrentio Auctori comprobatur, qui a Suetonio Carmelum vocari Deum docet, *qui sine nomine est & regnat in æternum.* Docet porro, aram exteriorem ἐν ὑπαίθρῳ, ut Philo loquitur, h. e. sub dio, & quidem prope templi vestibulum, positam fuisse. Idem de Gentilium aris constat. Varronis & Virgilii testimoniis non tantum probat, aras prope delubra fuisse, sed insuper ex Macrobio observat, ante aras apud Gentiles aream fuisse, quæ atrio, quod in templo Hierosolymitano ante aram hancce fuit, respondeat. Sub dio vero haud raro Gentilium aras fuisse, Lucianus, Homerus, Pausanias, apud Auctorem evincunt. Extat Exod. XX. 24, 25. lex Numinis de ara ex terra conficienda. Hanc & Moses ipse, & Salomon parum curasse videntur: quorum ille altare ex lignis construxit & ære obduxit Exod. XXVII. 1. & XXXVIII. 1. hic מזבח נחשת altare æneum in templo construxit, II. Par. IV. 1. Ista res largum disceptandi & altercandi argumentum Eruditis præbuit. Noster autem hæc ita componit, ut Mosis aram omnino terream, Salomonis autem lapideam fuisse asserat. Dicitur quidem, Mosen fecisse aram ex lignis Sittim, eamque obduxisse ære, sed nihilo secius fecit aram terream, quia corpus ipsum terra fuit, quam lignum primum & deinde æs ambierunt. Sic & Salomon construxit altare æneum, h. e. quod laminis æneis undique muniebatur, cætera saxeum fuit. Id quod pluribus firmat.

Vetuit

Vetuit quoque Deus lapides גזית *sectos* aut *politos* in altaris constructione adhibere, Exod. XX. 24. Quanta Judæorum hic fuerit ἀκρίβεια, ut Divinæ legi fieret satis, affatim Noster hic exponit. Sed & apud Gentiles simile quid deprehendere licebat. Meminit, inquit Auctor noster, Pausanias aræ ex crudo laterculo. Sed luculentius est testimonium Arriani, quod itidem adducit. Rationem legis non eandem omnes afferunt. Plerique putant, Deum ut omnem imagines conficiendi, adeoque idololatriæ occasionem Israelitis eriperet, hoc vetuisse. Qui ita sentiunt, illis exemplum prævit Maimonides. Sed Noster hanc quoque refert, eamque non contemnendam putat, Deum ornamenta ejusmodi abesse ab ara voluisse, ut eo clarius Messiam referret, cui *neque forma, neque decor* &c. Jes. LIII. 2. De constructione aræ verba cum facit Auctor, ostendit duas tantum in ea prominentias fuisse, nempe in fundamento & cingulo, ita ut fundamentum præ cingulo unum cubitum eminuerit, & simili ratione cingulum præ reliqua altaris parte, quæ מקום המעכה *locus foci* audit. Quibus rite explicatis & confirmatis, tum Capellum, tum Lightfootum, Viros celeberrimos, erroris hic postulat, quippe qui plures prominentias admiserint, nec focum altaris rite descripserint. In altitudine autem altaris definienda, Josepho cum cæteris Ebræis parum convenire, monet, nec infrequens Rabbinis esse dicit, mensuras, quas Josephus habet, tertia fere parte minuere.

Gentiles constat Diis cœlestibus in ara supra terram elata sacra fecisse. Terrestribus enim sacrificia super terram, Inferis sub terra in fossis offerebant. Non male Judæorum quoque Sacra cum hisce componi, Noster contendit, quippe qui Deo cœlorum in altari supra terram elato sacra ferebant. Sic & aram quadratam Deus postulavit, Exodi XXVII. 1. Gentilibus itidem hæc figura placuit. Testem Strabonem advocat Auctor, qui Arabum aras ad normam quadratas fuisse ait. Idem nummi comprobant, qui quadratas non minus quam rotundas aras exhibent. Præ cæteris Crispinæ uxoris Commodi nummum laudat Diis genitalibus sacrum, quem ex Vaillantio affert, & in quo aram quadratam conspicere licet.

De fundamento altaris observat, in quantum ultra cingulum

N promi-

prominere debuit, ad orientem & meridiem penitus illud abfuisse, nisi quod latus orientale ad cornu, quod inter aquilonem & occidentem, & latus meridionale ad cornu, quod inter occidentem & meridiem situm fuit, cubitum habuerunt. Prætermittere hoc ideo noluimus, quod hinc Auctori occasio enascatur, clarissimos viros Capellum, L'Empereur, Ligthfootum redarguendi, qui ad minutias istas, ut videri possunt, non attendentes, alios deinceps admiserint errores. Rationem autem hujus rei ex Ebræis adfert, quod ara pertinuerit tota ad tribum Benjamin, quorsum istud Jacobi vaticinium referunt: *Benjamin lupus, qui discerpit, mane comedit prædam. Gen. LI, 27.* Etenim si ad meridiem & orientem fundamentum prominuisset, jam pars altaris spectasset ad possessionem tribus Jehuda, cum tamen totam aram tribui Benjamin vindicet Divinum Jacobi oraculum.

Cingulum altaris postquam ex Ebræorum commentationibus erudite explicavit, addit etiam, illud circumdatum fuisse a חוט של סיקרא *filo serico.* Signavit illud dimidiam altaris altitudinem, maximumque usum præbuit, cum quorundam sacrificiorum sanguis supra illud, aliorum autem infra illud spargendus esset. Videntur Auctori cum hocce filo cognationem habuisse Gentilium vittæ, quibus aras suas ornare solebant. Sane in nummis quibusdam mediam aræ partem a vitta circumdari, illi est observatum. Quin & rubras vittas ab iis usurpatas, quibus ut Ebræi filo rubro aram cinxerint, ex Theocriti & Virgilii quibusdam locis colligit. Variis interpretum commentis vexatus est locus Ezech. XLIII, 15. *Harel quatuor cubitorum est, ab ipso denique Ariele sursum versus cornua sunt quatuor.* Quidam duo ista nomina Harel & Ariel confundunt, alii, judice Cramero, recte discernunt. Præterea miratur, quid Abarbaneli in mentem venerit, ut a cæteris gentis suæ doctoribus hic plane in diversum abierit, per הר אל h. e. *mons Dei* intelligendo locum altaris & spatium ejus, quod infra in terra occupat, quatuor cubitos amplum altumque, cui deinceps structuram altaris ipsius, nomine Ariel insignitam, imponat. Non dissimulat, sibi potius cæterorum Ebræorum sententiam arridere, nomineque Harel seu הר אל *ἐσχάραν* seu locum foci designari; τὸ Ariel autem sive אריאל Leonem Dei significare, eaque ipsum focum altaris h. e.

h. e. supremam ejus superficiem, quæ cornua & pyras sacras habuit, indicari: Leonis autem nomine recte insigniri ignem sacrum, quippe qui victimas omnes igne alio avidius ocyusque absumserit.

Quæ de cornibus altaris prolixe commentatur, non referemus. Saltem de loco celebri Psalm. CXVIII. 27. quæ ejus sententia sit, non possumus non indicare. Per cornua, latera altaris ibi intelligit, sensumque esse putat: *vincite sacrificia festi usque ad cornua altaris*, h. e. adferte tantam pecudum vim multitudinemque, ut ad aræ latera eas admoveri oporteat. Cæterum Gentilium quoque aras cornua habuisse, tantum abest ut diffiteatur, ut potius ex nummis id adstruat. Neutiquam tamen in sententiam Viri cujusdam eruditissimi, (Spenceri, ni fallimur,) ire potest, existimantis, Deum altare suum ideo cornibus instructum voluisse, quod cornua diu ante Mosis ætatem, tanquam religionis & excellentiæ singularis indices, altaribus addita fuissent. Namque hoc vel inde refelli posse putat quod cornua altaris Ebræorum plane aliam figuram habuerint, quam cornua altarium Gentilium. Porro num ante Mosen, & diu quidem, ut Vir ille eruditus asserat, cornua apud Gentiles excellentiæ & potentiæ fuerint symbola, valde adhuc dubium incertumque esse dicit.

Ignem perpetuum, quem lex Divina jugiter ali præcipiebat, considerans, plerisque gentibus simile quid in moribus positum fuisse docet. Sed addit, duplicem fuisse ignem conservandi rationem. Vel enim in vasculis conditum tenebant, inquit, per modum lucernæ, ea fere ratione, qua Diodorus Siculus, sed minus recte, Judæis λύχνον ἀθάνατον tribuit: vel ignem perpetuum in aris focisque colebant. Atque huc potissimum Vestam refert, cujus præcipuum symbolum in ara cum igne fuisse, plane contendit. Nimirum in memoriam ignis cœlitus delapsi, & Patriarcharum sacrificia consumentis, Gentiles Vestam veneratos fuisse, sibi persuadet. Cujus quidem rei documentum ex ipso nomine capit, cum vox Ἑστίας seu Vestæ Ebraicam redoleat originem, & ex אש יה *ignis Dei* seu *ignis Deus*, commode derivari posse videatur. Tacemus quæ ex nummis, ut idem confirmet, affert.

Rationem conscendendi altare explicaturo se offert Lex Di-

vina, per gradus in altare ascendere vetans, Exod. XX, 26. Plane hic se Auctori non probant, qui legis hanc causam afferunt, quod Deus hac ratione Israelitas ab obscœno cultu Baal-Peoris avertere voluerit. Namque quod alii de isto cultu tradiderunt, fabulis atque commentis annumerat. Istam nimirum Deum colendi rationem adeo absonam atque turpem esse, ut eam veteribus olim frequentatam fuisse, sibi nullo modo persuadere possit. Inductos autem fuisse viros doctos, ut ita existimarent, prava interpretatione vocis פער, quæ equidem in lingua Chaldaica *egerere* significet, sed longe rectius ad locum referatur, in quo apud Moabitas Baal colebatur. Tractum quippe montanum *Pehor* aut *Pegor* vocari Num. XXIII, 28. Deut. XXXIV, 5. Hac ergo opinione profligata, legis non aliam rationem esse probat, quam reverentiam, quæ sacris Divinisque rebus debetur. Quod cum facile ab omnibus intelligi possit, miratur, viros eruditos in ratione hujus legis investiganda tantopere fluctuasse. Cumprimis autem illi displicet Viri istius eruditi, quo cum supra etiam congressus est Spencerum sine dubio innuit) sententia, asserentis, Deum eo animo hanc legem tradidisse, non ut gradus omnes, sed ut gradus multos, altos, pompæ potius quam usui deservientes, in altaris sui structura prohiberet: noluisse enim Deum, ut Israelitæ Gentilium ritu sacrificarent in excelsis, i. e. altaribus, ad quorum verticem non nisi gradibus altis scandebatur; quorsum & pyramides Ægyptiacas referendas esse contendit. Enimvero & verba legis omnem cavillationem excludentia, & mores Judæis receptos, palam huic sententiæ refragari monstrat. Frustra quoque & contra optimorum Historicorum fidem pyramides Ægyptiacas pro altaribus, sive excelsis, in quibus Deo sacrificia oblata fuerint, venditari ostendit.

Ebræorum effatum est: *omnes qui montem domus ingrediuntur, ad dextram ingrediuntur & circumeunt, exeuntque ad sinistram.* Simile quid, observante Nostro, in Gentilium sacris deprehendebatur. Plura quidem hujus rei adducit documenta, sed illustre cumprimis est Pythagoræ præceptum: *per dextram templa ingreditor, per sinistram exito;* quod rem omnem plane conficit. Hæc & similia *ὡς ἐν παρόδῳ* observat, dum de clivo altaris ponticulisque ex Ebræorum monumentis accuratissime præcipit.

Magno-

Magno quoque consensu ab Ebræis doctoribus traditur, nefas plane fuisse victimam ligare. Columnæ istæ & annuli, qui in latere septentrionali atrii fuerunt, quosque accurate delineat, ut hac de re verba faceret, Auctori occasionem præbuere. Vocem vero עקידה qua Ebræi interdum utuntur, non de ligatione, sed de detentione, quæ manibus fit, capiendam esse monet. Quod ad Gentilium sacra attinet, dissentiunt quidem inter se Eruditi, fasne apud illos fuerit victimas ligare, an non; sed Auctor illis accedit, qui & apud eos nefas fuisse docent, ligare victimas. Idque postquam Servii aliorumque testimoniis comprobavit, nummisque idem evinci posse indicavit, quæ in contrariam partem afferri solent testimonia ita cum sua sententia conciliat, ut ante tempus sacrificii offerendi victimas ligatas fuisse, præeunte Servio largiatur.

Jussit quidem Deus Levit. I, 11. victimas sanctiores ad latus aræ aquilonare mactare, minus vero sanctas ubique in atrio jugulari permisit. Nihilo secius utriusque generis hostias super ara ipsa cædi, observante Auctore nostro, fas fuit. Documenta, quibus hoc evincit, non afferemus: id saltem addimus, & hic in Gentilium sacris eum simile quid deprehendisse. Namque & illis solenne erat, bestias ad vel prope aras ferire. An autem aliquando hostias aris ante imposuerint, quam mactarent, difficilioris indaginis esse pronuntiat. Nummi tamen nonnulli se illi obtulerunt, animantes adhuc viventes & a popis mox adoriendas in aris exhibentes, qui rem omnem illi conficere videntur. Sic & holocausta in sacris Gentilium, Ebræorum holocaustis plane similia, observat. Cum Ebræi in quibusdam sacrificiis אימורים h. e. *ablegmina*, ut Auctor vertit, sacrarent, Græci quoque *μηρὺς* sacros esse voluerunt, ipsa voce ritus istius natales ab Ebræis repetendos quodammodo prodente. Tacemus quæ de מנחות seu *fertis libaminibusque*, ut & salis thurisque in sacris usu, Gentilibus non minus quam Ebræis frequentato, ex Ebræorum pariter ac Græcorum Romanorumque monumentis commentatur.

Porro notum est, quod altare aliquando asylum criminis cujusdam reis, & hinc pœnam metuentibus, præbuerit. Legem hac de re sancivit ipse Deus Exod. XXI. 14. Sed non quibusvis hoc asylum patuisse, ex Ebræis Doctoribus Noster monet. Primo quidem huc

confugere poterant מחויבי גלות *rei exilii* h. e. quibus ceteroquin urbes in asyla institutæ securitatem immunitatemque a pœna præstabant. De solis tamen Sacerdotibus hoc capiebant Ebræi, si Auctori credimus. Nec semper tamen his quoque altare præsidio erat. Nisi enim rem Divinam facerent, & ipsum supremum verticem altaris occupassent, non proderat illis aut ad altare se recepisse, aut cornua ejus tenuisse. Unde quod Joabus jure ab altari abstrahi potuerit, colligunt. Deinde & illi præsidium in altari inveniebant, qui cum se reos nossent, metuebant, ne Reges ipsos ex jure Regio aut Synedrium ex singulari causa vita mulctarent. Exemplum hic illis Adonias præbet. Hæc Auctor ita edisserit, ut & hic Ebræorum rituum in Gentilium, præsertim Græcorum sacris, vestigia & diligenter quærat, & feliciter inveniat. Namque hi quoque non nisi in magno vitæ discrimine constitutis, & quidem insontibus altaria perfugium præbere voluerunt, ita quidem ut sontes quandoque inde abstrahere non esset nefas: sed & ut tum demum miseris saluti esset hocce asylum, si verticem altaris occupassent; id quod formulæ, quæ in ara eos consedisse testantur, comprobant.

Tandem & de altaribus Christianorum nonnulla commentatur, finemque operi imponit mystica applicatione altaris Ebræorum ad Christum Servatorem.

GEORGII ENGELBRECHT JCTI COMPENDIUM JURISPRUDENTIÆ secundum ordinem Digestorum concinnatum.

Helmstadii apud G. W. Hammium, 1697. in 4. Alph. 5. plag. 9.

Eundem scopum Autor Consultissimus, Serenissimorum Ducum Brunsvic. & Luneburgensium Consiliarius, in Academia Julia Codicis Professor, & Facultatis Juridicæ Senior celeberrimus, in hoc compendio concinnando sibi præfixit, quem hoc nostro tempore in tali commentandi genere Eckoldus, Lauterbachius, Struvius aliique observarunt; dum videlicet ea, quæ notatu digna & usui forensi accommoda in libris systematicis Juris Romani occurrunt, per positiones, secundum causarum seriem dispositas, animis lectorum compendiosa facilitate instillare allaborarunt. Et licet hoc nostro non minus, quam anteriore seculo complura Digestorum compendia conscripta fuerunt; forte tamen ad decus illustris Juliæ suæ aliquo modo pertinere arbi-

arbitratus est Autor Excellentissimus, si & ipsa, ut aliæ complures Academiæ, systema tale a suo Doctore compositum posset ostendere. Id omnino certum, quod ut ipsemet Autor fatetur, auditorum suorum animos egregie sibi devinxerit, quippe qui ea, quæ calamo ab ipsis avide primum excepta fuerant, typis nitide impressa obtinere enixe desiderarunt. Istud interea singulare in hoc compendio advertere par est, quod ea, quæ Jure provinciali per Ducatus Brunsuigo-Luneburgenses specialiter sancita sunt, sedula cura sub tabulis congruis notata reperiantur.

LYCOPHRONIS CHALCIDENSIS ALEXANDRA, CUM GRÆcis Isaacii Tzetzis Commentariis &c. Cura JO. POTTERI.

Oxonii e Theatro Sheldoniano, 1697. in fol. Alph. 4. pl. 13.

Inter Poetas septem, qui Ptolemæi Philadelphi tempore floruerunt, celebremq; illam Poetarum Πλειάδα constituunt, omnium consensu Lycophron Chalcidensis numeratur. Fuit itaque Poeta minime ignobilis, sed simul omnium obscurissimus, & data quidem opera, ut Sphingis etiam æmulum semet profiteri non dubitaverit. Ex ingenii vero, quæ reliquit, monumentis, non nisi *Alexandra* seu *Cassandra* superest, Poema, quod si non plane Tragœdiam, recte tamen Monodiam quandam Tragicam, Gulielmi Canteri in Prolegomenis ad Lycophronem judicio, dixeris. Quemadmodum autem in eo Alexandræ seu Cassandræ (quæ Priami Trojanorum Regis ac Hecubæ filia fuit, vaticinandi arte illustris; unde & a priscis quibusque Poetis velut vaticinans induci consuevit) oracula inprimis repræsentare constituit: ita vel eo nomine veniam affectatæ obscuritatis, quæ venerationem aliquam vaticiniis vel maxime conciliare creditur, videri poterat meruisse. Quicquid ejus sit, quanto se obscuriorem in Alexandra sua Lycophron noster præbuit, tanto magis Criticorum ingenia, qui illustrare eam & planiorem reddere allaborarunt, exercuit. Et primi quidem lucem aliquam Alexandræ Dection, Orus & Theon, Grammatici veteres, affudisse memorantur, ex quorum scholiis dudum deperditis Commentarios suos *Isaacius Tzetzes*, (Joannis illius Tzetzæ, cujus Chiliades in vulgus notæ sunt, frater) seculo post Christum natum duodecimo compilavit, Basileæ primum, quantum nobis quidem constat, A. 1546 typis descriptos. Latinam Alexandræ versionem primus,

mus, quod sciamus, *Bertrandus* quidam dedit, ediditque Basileæ A. 1558; quæ cum non æque omnibus probaretur, novam *Gulielmus Canterus* Ultrajectinus aggressus est, & feliciori absolvit successu, cum luculento ejusdem commentario Basileæ A. 1566, & iterum Parisiis A. 1601 typis vulgatam. *Josephus* etiam *Scaliger* eo in Cassandram affectu fuit, ut Latine eam, & carmine quidem Jambico redderet: de qua versione tamen dissimulare non possumus quorundam censuram, a Bailleto in Judiciis Eruditorum de Poetis Græcis tomo IV. parte I. pag. 258 repetitam, Scaligerum id videri egisse, ut ostenderet, æque obscurum exhibere quempiam se posse in Latinis, atque Lycophron in Græcis fecerat. Denique & *Johannes Meursius* Lycophroni manum admovit, denuoque Cassandram cum Scaligeri versione, sed centum a se in locis emendata, novo commentario illustratam, Lugduni Batavorum A. 1599 edidit. Sed vicit haud dubie omnium industriam, cui novissimam hanc editionem debemus, clarissimus *Joannes Potterus*, Collegii Lincolniensis in illustri Academia Oxoniensi Socius, quippe qui in eam non solum transtulit, quæ in prioribus quantivis pretii invenerat, sed & novo justoque nunc commentario eam Lycophroni vel invito lucem attulit, ut in Præfatione confidat, si cæterorum explicationibus adjungere commentarium suum Lector dignetur, adeo plana, perspicua & dilucida, paucis exceptis, fere omnia, ut nunquam posthac τȣ̃ Σκοτεινȣ̃ titulo se Lycophron efferre possit. Ejus rei experimentum quisque facile capiet. Nobis non nisi de dispositione recentis editionis paucissima erunt addenda. Præmittuntur universo operi, post breve Potteri præfamen & veterum nonnullorum de Lycophrone judicia, Isaacii Tzetzæ de variis Poetarum generibus, nec non de vita & scriptis Lycophronis prolegomena. Hæc Alexandra ipsa excipit cum versione Latina Canteri, subjectis, post variantes Lectiones, Tzetzæ scholiis Græcis, quæ ex manuscriptis codicibus correctiora nunc & auctiora exhibentur, nec non emendationum specimine. Sequitur Poematis versio Latina, a Scaligero, ut diximus, adornata. Inde post triplices interjectos indices, Gulielmi Canteri primum, posteaque & Joannis Meursii commentarii in Cassandram sistuntur. Postremum locum novi Potteri nostri commentarii occupant, quibus triplicis itidem generis indices subjiciuntur.

In Actis hujus anni pag. 10. lin. 3. a fine, post vocem hujusque, *addatur:* decennio sexto & ejus.

* * * * * * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendis Martii, Anno M DC XCVIII.

BIBLIOTHEQUE ORIENTALE &c. h. e.

BIBLIOTHECA ORIENTALIS, SIVE LEXICON UNIVERSALE, omnia ea, quæ ad notitiam orientalium populorum pertinent, complexum: Autore

BARTHOLOMÆO DHERBELOT.

Parisiis, sumtibus Societatis Bibliopolarum A. 1697. fol. Alph. 12.

SI omnium expectationi non satisfacit, quod nunc producimus, diu a nemine non inter eruditos desideratum opus, eam unice subesse existimamus causam, quod tanta omnium animos de Autore ejus & singulari illius in litteris hisce eruditione occupaverit opinio, ut mera miracula, quæ attoniti nimirum ipsi contemplarentur, ab eo sibi polliciti fuerint. Imo cum, ut sumus homines, semper ignota amare atque admirari magis soleamus, facile nobis persuaderi patimur, esse haud paucos, qui nescio quæ recondita atque stupenda in Arabum ceterorumque Orientalium libris delitescere antea opinati, jam, ubi reserato limine facilior ad istorum mysteriorum cognitionem patet accessus, vix operæ suæ pretium se relaturos putent, si istis, supercilio suo parum respondentibus, paulo diutius immorentur. Verum ut ita sentientes iniquiores esse in fœtum, quem tot annorum nixu nobis peperit Viri doctissimi Musa, non dubitamus: ita id quidem potissimum nunc cavendum esse existimavimus, ne nostra hac opera quispiam inducatur, quo minus justum utilissimo, variaque eruditione refertissimo operi pretium statuat.

Vix autem felicius alia via id consecuturos nos esse censemus,

quam si doctissimo Galandio manus quasi nostras ducente, paulo accuratius præstantissimum opus delineare instituamus. Ejus enim sive descriptionem hujus libri, sive de eo judicium tanto magis secure sequi licebit, quanto majorem in hoc eruditionis genere famam dudum sibi paravit, ipse quoque simile quondam, cum Constantinopoli adhuc versaretur, molitus opus; quod tamen in patriam reversus, & a Dherbeloto nostro jam occupatum esse audiens, abjiciendum esse existimavit. Ille itaque aptissimus dubio procul in hoc negotio judex, Dherbelotum post factos singulares prorsus in lingua Hebraica, Chaldaica, Arabica, Persica Turcicaque profectus, totum se libris istarum linguarum, quos vel Regia Parisiensis, vel Medicea apud Florentinos, vel privata sua, vel aliæ celebriores bibliothecæ ipsi suppeditabant, legendis dedisse ait. In eis pervolvendis primo id operam eum narrat dedisse, ut Lexicon Turco-Persicum concinnaret, atque eam in rem præstantissima lexica, Turcicis Persicisque vocabulis Arabica, vel Persica Arabicis explicantia, adhibuisse. Unde etiam subnatum ei esse dicit, quod pace tamen doctissimi Meninskii dictum cupit, Lexicon Turco-Persicum omnium perfectissimum, tribus voluminibus absolutum, quod hodie post fata Autoris, in fratris ejus museo asservari nos docet. Deinde in perlustrandis istarum gentium monumentis, ita eum versatum esse ait, ut quicquid notatu dignum sese offerebat, in Gallicam linguam conversum excerperet. Istæ postmodum ἐκλογαί, decenti ordine dispositæ, geminum opus constituerunt, quorum alteri Anthologiæ nomen fecit, (de cujus editione non desperare nos sinit, in cujus manibus est, præstantissimus frater ejus,) alterum Bibliothecæ titulo jam tenemus. Hujus vero, ut ad id, quod facere instituimus, propius accedamus, illa est facies, ut quicquid ad historiam populorum Orientalium pertinet, alphabetico ordine exhibeat. Cumq; ista methodus seriem & nexum succedentium sibi invicem eventuum repræsentare non permittat, duplici ratione morbo isti mederi voluit. Primo enim semper Dynastiæ cujusvis nomen, quo insignita fuit, loco suo exhibet, dumque in eo explicando versatur, omnium simul Principum, qui rerum summa in ea potiti sunt, nomina, eo quo sibi invicem successere ordine recenset, ut adeo facile continua serie cujusvis Dynastiæ historia ex hac Bibliotheca hauriri possit. Deinde cujusvis etiam Principis, de quo, loco quem litterarum ordo ei assignavit, disseruit,

ruit, & antecessorem & successorem indicat, ut proinde hac quoque ratione nexus historiæ non ægre inveniri queat. Historiam autem Orientalium omnem a primis usque, quas jactant, originibus tradere non dubitavit, ne ipsis quidem omissis iis, quæ de rebus ante Adamum gestis fabulantur. Quod ejus tanto magis probandum consilium est, quo difficilior sine accurata eorum notitia Poëtarum Arabum aliorumque redditur lectio. Historiam quoque Patriarcharum aliorumque Sanctorum, prout ab Orientalibus traditur, non prætermittendam duxit; quin & post Christi ortum, quotquot extiterunt celebres, sive sanctitate sive eruditione, Viri, fidem ejus amplexi, quorum in Orientalium scriptis est mentio, summo studio annotantur. Maximam tamen & potiorem partem profana tum antiquissimarum gentium, Persarum inquam, Sinensium, Scytharum & Tartarorum, tum recens exortorum Mahomedanorum, regnorumque omnium, fidem eorum amplexorum, absolvit historia. Quæ tanto majoris est facienda, quod de illustribus regnorum istorum conversionibus ne fando quidem antea ab Europæorum plerisq; aliquid fuerit inauditum. Nec hic tantum Principum ceterorumque in republica gerenda illustrium virorum res gestæ exponuntur: sed si quem sanctitas, si quem eruditio fecit conspicuum, de eo fusa pro re nata narratio instituitur. Et ut eo major rebus hic expositis constet fides, optimo consilio Orientales semper allegantur historici, a quibus accepit Dherbelotus quæ liberali manu nobiscum deinceps communicavit. Inter eos tres potissimum eminent, quorum integra fere opera in hoc volumine ille vertit & exhibuit: Kondemihir nimirum, Benschahnah, & Nighiaristan. Reliquorum, qui passim citantur, nec nomina recensere, nec numerum inire facile est. Jamque sufficere ista possent ad operis hujus commendationem; verum non sufficere videbantur doctissimo Dherbeloto, nisi Geographiam quoque Orientalium cum eorum historia jungeret. Præter ea itaque, quæ ex Abulfeda & Edrissi hausit, quorum opera integra, ab eruditis summo desiderio dudum expectata, huic Lexico suo per partes in locis suis inseruit, alia quoque huc spectantia undiquaque congessit. Et, quod imprimis mireris, non obiter nomina & situm locorum descripsisse contentus, ubi fieri id potuit, longitudines quoque & latitudines eorum indicavit. Qua in re tum aliæ complures variorum observationes, tum illæ imprimis, quæ Maragæ, Holagou, Mogolici in Persia Imperatoris, auspiciis, a Nassireddino, &

O 2 Ulug-

Ulugbegi, qui magnum Tamerlanem avum habuit, autoritate, ab excellentissimis Astronomis in Samarcandensi observatorio factæ sunt, egregie ei profuerunt. Verum de librorum Orientalium quoque notitia, quam Dherbelotus noster in hoc opere præstat, pauca adhuc sunt dicenda. Sane si cum iis, quæ hac ex parte illi debemus, Hottingeri comparetur Bibliotheca, pauperis hanc dicas pecus, quod numerare liceat, illa regios greges, quibus multorum pastorum vix sufficiat cura. Sane enim non eorum tantum, quos ipse vidit Dherbelotus in Regia Parisiensi, Medicea, aliisque quas lustravit bibliothecis, librorum Orientalium recensio instituitur: sed integra Bibliotheca librorum Orientalium, quam celebris Mohamedanus Philosophus & Historicus Hagi Khalfa concinnavit, Gallice versa in hocce opere passim inserta legitur. Jam quid de plantis, animalibus, aliisque rebus Orientalium naturalibus dicemus, de quibus multa hinc inde Bibliotheca ista nos docet quid? de innumeris Alcorani locis, ex optimis interpretibus ejus, occasione data, sæpius explicatis, ubi opus est etiam confutatis? Quid de multis Virorum doctorum observatis erroribus, aliisque, quæ ipse facilius deprehendet Lector hujusmodi rerum curiosus, quam a nobis poterunt commemorari?

Procul dubio autem sitim ista relatione sibi excitatam, si non restingui, sedari saltem volent, quibus in deliciis studia istiusmodi esse solent. Ut & iis itaque aliqua ex parte satisfaciamus, & paucis exemplis edoceamus, quanta hic rerum novarum messis sit expectanda, duo potissimum delegimus capita, de quibus Dherbeloto ad nostros Lectores edisserendi copiam quasi faceremus. Nimirum quæ de Zabiis, vel Sabiis, uti nonnulli vocant, itemque ea quæ de Zoroastre nos edocuit, paucis persequemur. Cum enim de istis, de quibus aliqua tamen adhuc inter Europæos increbuit fama, tam multa nova attulerit, facile conjectura fieri poterit, quanti facienda sint ea, quæ de inauditis plane rebus ex doctissima penu nobis depromsit. Zabiorum itaque, quos Sabiah, & Sabioun, & Sabah apud Arabes, Sabian vero apud Persas appellari ait, quæ sit religio, inter ipsos Orientales scriptores non satis convenire dicit. Id interea certum esse, a Magis, cum quibus a nonnullis confunduntur, esse diversos; cum Zabiis suo more Deum colere, sacrosque ritus suos obire, non minus ac Judæis Christianisque in Corano suo Mahommedes permittat, qui Magos contra

ob

ob idololatricum ignis cultum, una cum aliis idolorum asseclis, omnino tolerari prohibeat. Inde ex Houssain Vaez Persica Corani interpretatione (c. 2.) Zabiorum religionem ita describit, ut ex Judaismo, Christianismo, & Mahomedismo eam coaluisse dicat; imprimis vero in Angelorum cultu, psalmis Davidicis legendis, precibusque, modo versus Meridiem, modo ad Septentrionem conversa facie, fundendis assiduos esse Zabios tradat, quibus omnibus ex eodem autore addit, errorum, quibus Sadducei quondam infecti fuere, circa alterius vitæ expectationem, suspectos eos nonnullis esse. Hinc porro observat, omnino habere eos ritus quosdam, quos a Christianis videantur accepisse, inter quos eminere dicit baptismum. Imo & Joannem Baptistam apud eos in veneratione fuisse ait, a quo *Mendai Jabia*, h. e. uti Dherbelotus exponit, discipulos Joannis sese appellari volunt; quæ appellatio, ut obiter id notemus, a doctissimo Simonio (Crit. V. T. L. 1. c. 7.) & Autore Judiciorum quorundam in Belgio Theologorum de Critica Simoniana (p. 133) non satis intellecta, conjecturis parum certis occasionem dedit. Quod autem isto ipso baptismi simulacro inducti nonnulli Europæorum, qui Orientales provincias peragrarunt, Christianos illos esse crediderint, in eo erroris eos revincit. Jam non inhærebimus iis, quæ de libris Adami, a Zabiis jactatis, affert, aliis quoque observata, sed ad ea properabimus, quæ ex Ben Schuhna de iis excerpsit. Illum *Sirian* eos etiam appellare notat, eosque antiquissimæ mundi nationis propaginem facere, linguam Adami inter eos vigere nimis credulum existimare, religionem vero eorum a Scheith & Edris (h. e. Setho & Enocho) derivare. Ejusdem autoritate refert, septies eos quotidie in ardentissimas preces effundi, atque integros menses jejuniis accuratissime observatis transigere. Templum porro iis Mechanum in honore esse, quemadmodum & Pyramides Ægyptias, in quarum tertia Sabi filium Enoch sepultum esse opinentur. Locum tamen, quem præcipue religiosis peregrinationibus frequentent, prope Harran in Mesopotamia esse, quem Charras, Abrahami patriam, esse quidam credant. Hunc autem locum propterea majori religione eos venerari, nonnullos existimare, quod ibi vixerit Abrahami ætate Sabi Ben Mari, a quo illi potius quam a Sabi Ben Edris (h. e. filio Enochi) religionem suam derivandam esse sibi persuadeant. Post Ben Schuhnah producit Ben Hazem, qui Zabiorum religionem

antiquisſimam, & ad Abrahami usq; tempora catholicam fuiſſe docet: & Schehereſtanum, qui Muſulmannicæ & Zabiæ religionis diſcrimen in eo verſari teſtatur, quod illa inter creaturas ſpiritibus, hæc materiæ potiorem locum deberi ſtatuat. Ex Ebn Khalecan vero nonnulla obſervat, quæ ſupra poſitum inter Magos & Zabios diſcrimen confirmant, & fundamentum erroris confundentium eos luculente demonſtrant. Scilicet dicit ille Autor, non eſſe Zabios Zoroaſtris diſcipulos, qui Magi vulgo vocantur, ſed antiquitate hiſce non cedere, utroſque vero, ut ab Ibrahim, qui Zerdaſcht (h. e. Zoroaſter) fuerit cognominatus, & quem cum Abrahamo confundant, orti videantur, omnibus viribus eniti. Denique etiam æquivocationes vocis *Sabi* annotat, atque non tantum appellativo ſenſu pro apoſtata id quandoque uſurpari, ſed tam latæ ſignificationis etiam eſſe obſervat, ut Perſæ, Chaldæi, Aſſyrii, Græci, verbo, omnium religionum gentes, quæ antequam Judaiſmus, Mohamedaniſmus & Chriſtianiſmus invecti fuere, exſtiterunt, Zabiorum nomine deſignentur. Imo Chriſtianos Hiſtoricos de Conſtantini M. converſione loquentes, a Sabiis ad Chriſti caſtra eum tranſiiſſe, eodem ſenſu dicere obſervat. Sane ſi iſta omnia & cum iſtis, quæ modo allegavimus, locis, & iis quæ R. Majemonides, Stanlejus, Huetius & alii de Zabiis tradidere contendas, facile deprehendes, quam multa, antea parum explorata, optimorum autorum fide accurate nos edocuerit Dherbelotus, quem nunc de Zoroaſtre diſſerentem pauliſper etiam audiemus. Ejus nomen varie apud Orientales proferri, dum Zerdaſcht alii, alii Zaradaſcht, imo & Zerdouſt nonnulli eum appellant, monet. Ex libro autem Philoſophi cujusdam Giamasb, (quem Ketab alkeranat inſcripſit) qui proxime poſt Zoroaſtris tempora floruit, refert, 1300 anno poſt diluvium, quo magna Planetarum contigerit conjunctio, natum Zoroaſtrem eſſe. Poſt eum autem, nova Planetarum facta conjunctione, ex montibus tertii climatis prodiiſſe hominem, qui *Sabeb alaſſa*, h. e. *Magiſter virgæ*, cognominatus ſit, novæ religionis autorem, per quem Moſem intelligi Dherbelotus nos docet. Deinde autem oſtendit, non Moſe tantum antiquiorem facere, ſed cum ipſo etiam Abrahamo eundem eſſe exiſtimare Zoroaſtrem Perſarum Magos, atque hujus confuſionis originem ab ipſis Judæis eorumque doctoribus repetit. Illi enim locum Geneſeos interpretantes, quo ex Ur Chaldæorum exiviſ-

ſe

ſe Abrahamus dicitur, non urbem aliquam voce Ur, ſed ignem denotari cenſent, ex quo ereptus Abraham, cum a Nemrodo in eum conjectus eſſet, divina virtute fuerit. Magos vero huic fabulæ addidiſſe docet, fieri non potuiſſe, ut ignis læderet Abrahamum, qui devotiſſimus ejus cultor fuerit; cujus religionem poſt tantum miraculum aliis quoque gentibus haud ægre eum perſuaſiſſe, ſuæque adeo religionis autorem eſſe exiſtimant. Sed videamus porro, quæ ex Mahommedano ſcriptore Khondemiro de eo referat. Ille quoque de ætate Zoroaſtris cum Giamasbo conſentire videtur; eum autem Aſtrologicis imprimis ſtudiis operam navaſſe ait, quæ cum de imminente magno aliquo Propheta eum edocerent, de ſeipſo iſtam ſiderum prædictionem temere interpretatum fuiſſe dicit. Factum deinde eſſe ait, ut variis apparitionibus a malo Genio in hac credulitate ſua confirmatus fuerit, qui ignis ſemper ſpecie ei apparens, igneum quoque characterem ei impreſſerit; cujus poſtmodum oracula omnia, pro Propheta ſe jamjam, poſt exactum aliquod in ſolitudine tempus, venditans, in librum quendam, Zend appellatum, congeſſerit. Refert tamen ex eodem Khondemirio aliorum traditionem, qui multo juniorem Zoroaſtrem eſſe contendentes, ex Hebræorum libris Bileami prophetiam de ſtella in Jacob exoritura eum didiciſſe, atque inde de magni prophetæ perſona induenda animum ſumſiſſe dicunt. Cui forſan traditioni favet nominis Zoroaſtris interpretatio, quam autor Recognitionum Apoſtolicarum & Gregorius Turonenſis ſecuti ſunt, dum per vivum aſtrum, (quaſi ζωρόπυρον ἄςρον dicas) nomen iſtud explicant; attamen illius etymologiæ exiguam eſſe fidem, ipſi facile agnoſcimus, cum Græcæ originis nomen illud eſſe nulla ratio permittere videatur. Verum non prætermittenda eſt alterius libri Orientalis, quem Tarikh Montekeb titulo allegat, traditio: qui præterquam quod Eliæ & Eliſæi, ut & Rechabitarum diſcipulum, quorum prophetiis corruptis, librum Vitæ compoſuerit, Zoroaſtrem dicat; primum eum doctrinæ de bono & malo principio autorem fuiſſe teſtatur, a qua ſectatoribus ejus *Magorum* nomen impoſitum eſſe cenſet, quod corruptum eſſe ex Perſica voce Meikhouſch, quæ dulce & amarum notet, manifeſta ad duplex Magorum principium facta alluſione, exiſtimat. Jam prolixi non erimus in repetendis iis, quæ ex variis autoribus Orientalibus de ætate ejus diſſentientibus Autor noſter affert, quorum non-
nulli

nulli Esdræ quoque discipulum eum fuisse putant. Forsan illi ex parte conciliari inter se poterunt, si cum Græcis Latinisque Scriptoribus plures Zoroastres admittamus. Id notatu dignum videtur, quod Zoroastrem eundem cum Smerdi, qui post Cambysem Persicum thronum occupavit, fuisse, Dherbeloto dicere videatur Autor Tarik Montekheb, qui Mikhgousch eum vocat, voce auribus mulctatum significante: quodq; primum eum non fuisse, qui ignis religionem in Persiam invexerit, ex aliis Autoribus erudite observaverit.

Certe si eorum, quæ notatu digna ubiq; in hoc libro sese offerunt, rationem liceret habere, vix impetrare a nobis possemus, ut missum eum, paucis adeo ex eo decerptis, faceremus. Vel sic enim ægre admodum præterimus, quæ de Angelo Mortis ex Mahomedanorum doctrina affert, cujus non nomen tantum idem quod Mahomedani, (Asraëlis nimirum,) sed alia quoq; eorum doctrinæ de illo consentientia, Christianorum veterum prodidisse traditiones, opportune nos monet memoriæ nostræ sese modo offerens locus Auctoris operis imperfecti ad Mat. XXIV, 43. Non minus inviti omittimus, quæ de Abrahami genealogia observat, cujus parentem Azar, avum vero Tareh, ex Orientalium opinione esse docet. Ubi simul observat, eo quod Sacræ litteræ Tharam Abrahami parentem fuisse testentur, plerosque existimare, alium a Tharah Arabum Azarum non esse. Ipse vero censet, Chronologos nostros, si de Arabum Genealogia aliquid iis innotuisset, non opus habituros fuisse, ut conciliandæ cum ætate Abrahami & tempore mortis Tharæ epochæ transmigrationis Abrahami gratia, ad secundam ejus transmigrationem, cujus nulla in sacris litteris extat mentio, recurrerent. Multo magis enim credit ad expediendos nodos si conveniens esse, si duos admittamus Tharas, patrem alterum Azaris cognomine insignem, alterum avum Abrahæ; quam sententiam cum sacra Scriptura haud ægre conciliari posse sibi persuadet. Imo & de Platone quæ Arabes tradant quo minus referamus, vix continere nos possumus. Liceat saltem quandam ejus ad Philosophum aliquem de miseriis vitæ humanæ commemorare epistolam, quæ Arabica lingua in Bibliotheca Parisiensi extat, nobis hactenus incognita. At quis æquo animo a nobis prætermitti patiatur insigne ejus effatum, quod morti proximum eum edidisse Arabes tradunt? Cum enim interrogatus ab amicis, quænam ejus de hoc mundo nostro sententia sit, esset; *Necessitate*, respondit

ſpondit, *adactus in eum perveni*, *cum admiratione conjunctam in eo vitam duxi*, *jamque ubi linquendus mihi eſt*, *cum contemtu eum deſpicio*. Illa etiam attentionem forſan mererentur, quæ de Mahomedis miraculis affert, de quibus diviſæ eſſe videntur Chriſtianorum in Europa ſententiæ; dum alii cum Grotio (de Verit. Rel. Chr. l. 6. p. m. 202) & Pfeiffero (Theol. Jud. & Mahommed.) nulla vel ab ipſo ſibi, vel ab aſſeclis Mahemmedo tribui miracula dicunt; alii cum Simonio (in Hiſt. Crit. Fidei nationum Oriental. c. 15.) & Chevræo (Hiſt. Mundi lib. 5. to. 3. p. 8.) multa de fama miraculorum ejus apud Mahomedanos tradunt. Varia ab Autore noſtro Mahommedanorum Scriptorum loca afferuntur, quæ utriusque partis ſtabilire ſententiam queant, ita tamen ut paulo accuratiore inſtituto examine, plus ſoliditatis in priore eſſe videatur. Imprimis obſervandus locus, quem ex Alcorani interpretibus ad caput Raad produxit: ubi cum incredulitatis eorum, quos infideles Mahommedes, eo quod miracula ab eo flagitarent, appellat, facta mentio eſſet; iſta ex iis nonnemo fuit commentatus: Solere Deum miraculoſa ea potiſſimum patrandi poteſtate inſtruere Prophetas, quæ maxime iis in locis, in quibus munere ſuo illis fungendum eſt, in pretio habeantur. Cumque adeo in Ægypto magia, in Judæa vero medendi ars Moſis & Chriſti temporibus magni apud omnes facta fuerit, iis quoque miracula conceſſa fuiſſe huic ſeculi genio maxime convenientia. Contra, eloquentiam linguæque Arabicæ puritatem Mahomedis ævo omnes potiſſimum cepiſſe, indeque maximum ejus miraculum ipſum Alcoranum eſſe, tanto nitore ab eo, idiota & plebejo homine, conſcriptum.

At enimvero charta nos deficeret, ſi iſtiuſmodi omnia annotare vellemus. Hoc forſan malam Lectorum noſtrorum gratiam non inibimus, ſi quis qualiſve fuerit Dherbelotus, cujus diligentiæ præclarum hocce opus debemus, paucis indicaverimus. Cum enim ille, antequam prælis abſolutum, luce frui hunc fœtum ſuum cernere poſſet, præproperis fatis deceſſerit, merito juſta, quæ Dn. Couſin brevi vitæ hiſtoria perſolvere illi voluit, hic quoque breviori illius repetitione ei reddenda ducimus. Natus itaque eſt anno hujus ſeculi XXV, parentibus inſigni inter cives Pariſienſes loco poſitis. Juvenis ſtatim, poſt alia hauſta potius quam deguſtata ſtudia, linguis orientalibus addiſcendis totum ſeſe mancipavit. Quarum amor in Italiam mox eum

P per-

pertraxit, ubi ob crebriora cum istis populis commercia, majores in isto studio progressus sibi pollicebatur. Romæ itaque potisfimum commoratus, familiarem Lucæ Holstenii & Leonis Allatii amicitiam meruit. Quin & Cardinalis Barberini atque Grimaldi ita sibi conciliavit animos, ut dignus a Grimaldo judicatus fuerit, qui Reginæ Sueciæ Massiliam honoris causa obviam mitteretur, quam eruditione sua jam tum in admirationem rapuit. In patriam reversus in Fouqueti, redituum Regiorum tum Præfecti, familiam, magnifico stipendio sollicitatus, pervenit. Cujus sequior fortuna adeo ei non obstitit, ut illo licet lapsu graviore jam præcipitato, Secretarii tamen & Interpretis linguarum Orientalium Regii munere fuerit ornatus. Verum Italiam denuo appetebat animus, insatiabili discendi cupiditate accensus. In quam anno 1666 delatus, Florentiæ a Serenissimo Magno Duce Ferdinando illis honoribus fuit cumulatus, qui privati Viri sortem fere excederent. Magnifice enim instructa sumtibus ejus non tantum fuit, quæ Dherbelotum exciperet domus, rhedaque & equi ex stabulis Magni Ducis designati, qui usibus ejus inservirent; sed locupletissima etiam Bibliotheca orientalium codicum, ei, antea ut pretium illi statuere vellet rogato, (Duce nimirum illam sibi vendicare velle simulante) emta atque dono data est munificentisfime. Auxit illa res ejus in Gallia famam. Quamobrem ab illustri Colberto magnis pollicitationibus revocatus, non antea a Cosmo, Serenissimo hodie Magno Hetruriæ Duce, ut dimitteretur impetrare potuit, quam Colberti litteras ei ostendisset. In patriam itaque redux a Potentissimo Rege suo ad familiare sæpius gratiosissime admissus colloquium, annuo 15000 librarum stipendio auctus fuit, atque in id incubuit totus, ut Orientalem, quam in Italia concinnare cœperat, Bibliothecam absolveret. Arabica lingua eam scribere primum ipsum ceperat impetus: jamque typos illi excudendæ necessarios fundi jusserat Colbertus. Nescio tamen quid consilium istud interverterit, adeo, ut in Gallicam linguam convertere, quæ Arabica commentatus fuerat, atque hac, qua nunc tenemus, forma edere coactus fuerit. Interea eruditione sua meruit, ut Regia Syriacæ linguæ Professio post Auvergnii mortem ei demandaretur. Quæ quantacunque fuerit, pietatem ceterasque virtutes ejus non superavit; quibus id indeptus est, ut sexto Id. Decemb. A. M DC XCV fatis suis concedens, neminem funeri suo non illacrymantem reliquerit.

DES

DES POINTS FONDAMENTAUX DE LA RELIGION CHRETIENNE &c.

i. e.

DE ARTICULIS FUNDAMENTALIBUS RELIGIONIS CHRIstianæ: auctore JOANNE GRAVEROL.

Amstelod. apud Georg. Gallet, 1697. in 8. Plag. 8.

Nihil solennius est in Theologorum scholis, quam doctrinæ cœlestis capita, vel ut vocari solent, articulos fidei in fundamentales & non-fundamentales dispescere. Nec tamen dum id faciunt, omnibus ita se probant, ut desint, qui palam hic dissentiant, eosque impugnent. Quin alii totum hocce institutum damnant, omnia doctrinæ cœlestis capita æque creditu necessaria esse clamantes; alii recte quidem hæc ita discerni autumant, sed fundamentalium capitum sive articulorum exiguum adeo numerum constituunt, ut ex illorum sententia vel turpissimos Mahomedis asseclas in Christianæ Ecclesiæ consortium admittere non sit nefas. Utrisque sua commentatione obviam ire voluit Johannes Graverolius: illis tamen præcipue certamen indicit, cum his in transitu velut pugnans, & Johannem Clericum, ut ipse profitetur, subinde feriens. Demonstrato itaque vario multiplicique, quem ista articulorum Christianæ doctrinæ distinctio præbet, usu, Romanenses, ut parum ei æquos, atro notat lapillo. Ut autem rite, quid articuli fundamentalis nomine veniat, demonstret, in tres classes ordinesque omnia ea, ex quibus Christiana religio, ceu corpus ex suis partibus, componitur atque conflatur, distribui posse observat. Quædam, inquit, plane necessaria sunt, utilia alia, alia ἀδιάφορα seu indifferentia. Indifferentia ea vocat, quibus Ecclesia carere potest, quæque prout temporis, loci & personarum ratio postulat, immutare non est nefas. Utilia autem ea dicit, quæ ad fidei, ut loquitur, perfectionem quidem faciunt, ita tamen comparata sunt, ut Ecclesia & sine iis subsistere, singulique credentes æternæ felicitatis compotes fieri possint. Necessaria denique vocat, sine quibus nec Ecclesia salva est, nec singuli credentes ad æternam pertingere salutem possunt. Et hæc ad fundamentum fidei pertinere judicat, ut quod tale quid continet Theologiæ caput, pro fidei articulo funda-

[margin: cap. I.&II.] [margin: cap. III.]

cap. IV. mentali debeat reputari. Cumque porro in ſcholis, ut Auctor docet, ab articulis Catholicis, quos a nemine, qui inter Chriſtianos nomen ſuum profitetur, ignorari fas eſt, diſcerni ſoleant Theologici, quorum accuratior cognitio a docentibus ſolum exigitur, hoc pluribus confirmat, & ipſorum Romanenſium teſtimoniis comprobat. Et licet omnia, quæ Deus revelavit, ab omnibus ceu divina effata ſumma animi ſubmiſſione ſint amplectenda, quantum ad auditores tamen, ſufficere putat, ſi fide generali & implicita hoc faciant, ſi diſceſſeris ab iis capitibus, quæ ad fundamentum pertinent. Ne autem alicui dubium ſuboriatur, quo pacto dogmata hæc Chriſtianæ religionis capitalia neceſſaria dici poſſint, more in ſcholis recepto aliud ad eſſe, aliud ad bene eſſe neceſſarium eſſe docet; præterea a neceſſitate medii diſtinguit necesſitatem præcepti, & hæc omnia rite ad inſtitutum
cap. VI. ſuum accommodat. Quibus ita præmisſis, articulos quosdam fundamentales dari, & rationibus, & conſenſu doctorum hominum ex præcipuis orbis ſectis, comprobare annititur. Nimirum a ratione, inquit, prorſus abhorret, Deum impoſuiſſe hominibus necesſitatem diſtincte & explicite ea credendi, quæ ut cognoſcere posſint, in illorum viribus poſitum non eſt, quantamcunque etiam curam & diligentiam ſecum afferant. Jam, ita pergit, ſi res omnes divinis literarum monumentis proditæ æque creditu neceſſariæ eſſent, ſequeretur ſane, Deum tale quid, quod a paucisſimis præſtari poteſt, hominibus impoſuiſſe. Quod cum nemo admittere posſit, invictum inde robur ſe ſententiæ ſuæ conciliaſſe, ſibi perſuadet. Conſenſu omnium fere ſectarum idem confirmaturus, ad Judæos, Mahumedanos, Anabaptiſtas, Arminianos, Socinianos, Lutheranos, quin ipſos Romanenſes, vel invitos veritati teſtimonium perhibentes, provocat, prolatisque teſtimoniis
cap. VII. ſuam ſententiam comprobat. Hinc caliginem, quæ veritati hic a quibusdam offunditur, diſpulſurus, cum Richelio Cardinali, cui inter novæ methodi inventores haud ultimus debetur locus, congreditur, oſtenditque quam parum firmo nitantur talo, quæ pro adſtruenda omnium articulorum fidei æqualitate Cardinalis attulerat. Hoc labore defunctus, & ipſa Scripturæ S. teſtimonia, & exempla conqui-
cap. VIII. rit. Refert huc ipſa Servatoris effata, ſummam Legis & Divinorum Vatum in eo poſitam dicentis, ut quæ ab aliis nobis fieri volumus, nos ipſis quoque præſtemus, Matth. VII, 12. itemque maximum Numinis

nis mandatum hoc esse, quod de eo diligendo præcipit, alterumque illi æquale de diligendis aliis, prædicantis, & similia. Idem colligit ex Matth. XXII, 36. sq. I. Cor. III, 11. 12. 13. Eph. II. 20. Et ita rem omnem plane se confecisse putans, ad alia digreditur, & quo pacto fundamentales articuli a non-fundamentalibus discerni possint, disquirit, deque characteribus fundamentalium articulorum exponit. Primo itaque ad ipsum lumen naturale, sive ut cum Claudio loquitur, *gustum conscientiæ* provocat, non certiorem evidentioremque characterem reperiri posse autumans, quam quem illud suppeditat. Addit alterum, quod scilicet Scriptura sacra ea, quæ præcipue necessaria sunt, subinde repetere & ita diligentius inculcare soleat, secundum regulam ipsi Chrysostomo quoque laudatam: *Sacra Scriptura non est multiloqua in his, quæ non sunt multum necessaria.* Tertium petit ab ipsa evidentia & claritate. Nimirum quæ creditu factuque ad salutem æternam consequendam sunt necessaria, tam clare tamque perspicue in divinis literis tradita esse, ut omnibus diligentiam studiumque in veritatem inquirendi sincerum adhibentibus sua sponte sese offerant. Nec contemnendum inde quoque characterem capi ait, quando ipsa Scriptura S. dogmatis aut articuli cujusdam necessitatem commendat, ut cum Paulus Ebr. XI. 6. dicit: *Credendum est* (seu oportet credere) *ei qui ad Deum accedat, Deum esse & sui studiosis præmia rependere.* Porro quando Deus certis dogmatibus aut virtutibus promissiones vitæ æternæ addit, de illorum præstantia & necessitate, judice Auctore, dubitari nequit. Sic Paulus 1. Tim. IV. 8. de pietate dicit, *quod promissiones habeat & præsentis & futuræ vitæ.* Non aliter quoq; judicandum, quando aliquid in Scriptura sacra ut finis & scopus Evangelii ac gratiæ Divinæ proponitur, ut cum Joh. XX. 31. dicitur: *hæc autem scripta sunt, ut credatis Jesum esse Christum filium Dei, & ut credentes vitam per ejus nomen adipiscamini.* Sed istud quoque pondus ac momentum censente Auctore habet, quando ipse Christus & Apostoli Christianam religionem velut ad summa quædam capita contrahunt, ut cum Christus dicit: *hæc est vita æterna, si te solum cognoscant verum Deum & quem misisti Jesum Christum* Joh. XVII. 3. Hæc omnia postquam prolixius deduxit, haud difficile esse pronuntiat, cognitis veritatibus fundamentalibus errores dijudicare, & quinam fundamentum ullo modo labefactent, quinam vero illud non attingant,

cap. IX.

cap. X.

 cogno-

cognoſcere. Simul tamen obſervat, articulos fundamentales inter ſe connexos & velut arctisſimo quodam vinculo colligatos eſſe, ut uno labefactato ceteros quoque corruere neceſſe ſit. Poſſe itaque eos duplici ratione conſiderari, primo quidem in ſe, non attendendo ad veritates quæ inde pendeant & legitime derivari queant, aut ad errores per quos deſtruantur: deinde ita, ut ad hæc omnia ſimul reſpiciatur. Priori modo ſi ſpectentur, pauciores articulos fidei conſtitui
cap. XII. poſſe; aſt longe plures eſſe, ſi poſteriori modo conſiderentur. Quæ cum ita ſint, mirandum non eſſe concludit, quod Theologi in numero articulorum fundamentalium definiendo non conſentiant, cum alio alioque modo eos intueantur. Sed quod Latitudinarii cum Socinianis autumant, nullum articulum pro fundamentali habendum, niſi diſertis verbis a Scriptura S. proferatur, id falſum eſſe ex ſuis principiis colligit, nec minus eos errare, dum numerum horum articulorum adeo coarctant, ex hactenus allatis comprobari poſſe confidit. Ultimo loco cum Romanenſibus denuo congreditur, jureque Proteſtantes ab eorum communione diſceſſiſſe docet.

PINDARI OLYMPIA, NEMEA, PYTHIA, ISTHMIA. UNA cum Latina omnium verſione carmine Lyrico, per Nicolaum Sudorium.

Oxonii e Theatro Sheldoniano, 1697, fol. Alph. 7. pl. 15.

DE Pindaro, Lyricorum Poetarum principe, quid olim nuperque Viri docti ſenſerint, late *Bailletus* in Judiciis Eruditorum de Poetis parte I, pag. 134. ſqq. expoſuit. Itaque de eo plura hoc loco dicere, ſupervacaneum foret. Odæ etiam ejus, quæ ſuperſunt, toties ſeu una cum Scholiis antiquis Græcis, ſeu ſine illis, typorum adminiculo deſcriptæ, & per orbem literatum diſperſæ fuerunt, ut nullius facile ſubterfugere posſint notitiam. Præ reliquis tamen editionibus ea hactenus eminuit, quam *Eraſmus Schmidius*, Græcarum eo tempore & Matheſeos in vicina Wittebergenſi Academia Profeſſor, ſummo adornavit ſtudio, cumque luculentis Commentariis ſuis Wittebergæ A. 1616 evulgavit. Neque contemnenda altera eſt, quæ hanc excepit, & a *Johanne Benedicto*, Græcæ linguæ in Salmurienſi Galliæ Academia Profeſſore curata, A. 1620 Salmurii cum notis novaque Latina

na Paraphrasi lucem adspexit. Istæ vero cum in officinis librariis dudum disparuissent, novæ, quam nunc sistimus, Pindari editioni ex Collegio Magdalenensi Oxoniensis Academiæ Duumviri doctissimi, *Ric. West* & *Rob. Welsted* manus admoverunt, ab ejusdem Collegii Præside eodemque Admodum Reverendo hoc tempore *Oxoniensi Episcopo*, ornatissimo item Viro D. *Aldrich* Ædis Christi Decano, nec non eruditissimo Viro D. *Mill* Aulæ S. Edmundi Principali, quod ipsimet in Præfatione grati deprædicant, excitati adjutique. In qua quid præstitum fuerit, id vero est, quod paucis a nobis erit indicandum. Exhibetur textus Pindari Græcus cum versione Latina Erasmi Schmidii, quem in mentem Poetæ altius, quam Criticorum cæteros penetrasse, candide clarissimi Editores profitentur. Subjiciuntur textui primum quidem Johannis Benedicti Paraphrasis, inde Editorum notæ ex Schmidianis magnam partem excerptæ, quibus & variæ Lectiones ex duobus manuscriptis Bibliothecæ Bodlejanæ collectæ immiscentur. Denique Scholia antiqua Græca (quæ nec in Schmidiana, nec in Benedictina editione comparent) subjunguntur integra, & multo quidem, quam olim prodierant, emendatiora. Ast maximum novæ huic editioni ornamentum præfixa Operi Chronologica Series conciliat, Olympionicarum cum annis Mundi, ante Nativitatem Christi, ab Urbe & ab Epocha Christianorum collationem ostendens, a Reverendo Admodum Episcopo Lichfieldensi *Gulielmo Lloyd*, cujus magnum opus Chronologicum dudum avidissime Eruditus Orbis expectat, adornata. Nec Index Vocum & Locutionum Operi suffixus, quem Editores ipsi confecerunt, tacendus est, prioribus omnibus multo locupletior, ut Lexici Pindariani loco haberi possit. Denique cum ad finem jam perducta editione, *Nicolai Sudorii Parisiensis* elegantissima Pindaricorum omnium versio Latina carmine Lyrico juxta numeros Horatianos sub finem superioris seculi composita, beneficio clarissimi *D. Hannes* ad manus Editorum pervenisset, operæ pretium se facturos existimarunt, si & eam universo operi attexerent.

DE VIRTUTIBUS ET VITIIS DISPUTATIONES ETHICÆ, in quibus accurate differitur quicquid fere spectat ad Philosophiam Moralem, ab Aristotele traditam decem libris Ethicorum ad Nicomachum: Auctore JOSEPHO SAENZ DE AGUIRRE.

Romæ ex typographia Antonii de Rubeis, 1697. in fol. Alph. 7.

Quem

QUem Maxima Conciliorum omnium Hiſpaniæ & Novi Orbis Collectione, nec non edita in lucem Nicolai Antonii Bibliotheca Hiſpanica Veteri, egregie nuper de Orbe Erudito meritum alibi laudavimus, Eminentiſſimus Cardinalis de Aguirre, jam olim, cum in Salmanticenſi Academia Doctoris adhuc Philoſophiæ munere fungeretur, Philoſophicis etiam ſcriptis inclaruit. Nam & Contemplatricem Philoſophiam tribus comprehenſam voluminibus, & Ethicam ſeu Moralem duobus tomis abſolutam, tertio etiam de Virtutibus & vitiis adjecto, Salmanticæ luci publicæ expoſuit. Eorum vero operum pleraque reviſa & emendata cum in devexa nunc ætate Romæ recudere conſtituiſſet (quemadmodum jam antea Theologiam S. Anſelmi Commentariis & Diſputationibus tum dogmaticis tum ſcholaſticis illuſtratam, & Salmanticæ primum tribus voluminibus editam, Romanis etiam typis deſcribi curaverat) nunc quidem Opus illud de Virtutibus & Vitiis, quod poſtremo inter Philoſophica loco commemoravimus, nitidiori charta & charactere exhibuit. De quo plura hoc loco dici, cum jamdudum Eruditorum manibus fuerit verſatum, nec ſine applauſu ab iis exceptum, noſque non niſi libros recens elaboratos recenſere conſueverimus, non attinet. De Virtutibus & Vitiis, non Theologicis, ſed quatenus intra terminos rationis naturalis & moralis continentur, agi, vel ex eo intelligitur, quod Philoſophicis Eminentiſſimi Auctoris ſcriptis Opus hoc annumeravimus. Methodum vero ſervatam in illo eam, quam in decem libris Ethicorum ad Nicomachum Ariſtoteles tenuit, ipſum libri frontiſpicium teſtatur.

JOH. MOLLERI HOMONYMOSCOPIA HISTORICO-PHILOlogico-Critica, ſive Schediaſma παρεργικὸν de Scriptoribus Homonymis.

Hamburgi, ſumptibus Goth. Libezeitii, 1697. in 8.
Alph. 2. plag. 15.

QUum difficultatibus multis involuta ſit antiquitatis cognitio & inveſtigatio, haud exiguæ ſunt iſtæ cenſendæ, quæ in veterum auctorum hiſtoria explicanda obveniunt. Quo magis hi enim a memoria noſtra ſunt remoti, eo denſioribus involuti ſunt tenebris, ut pro-

proclivis sit circa eosdem & facilis etiam circa eorum nomina lapsus. Nam ut taceamus, quoties mutata auctorum nomina lectoribus imposuerint, cognomina item ignorata, & vel a parentum vel patriæ nominibus imposita, quot confusiones pepererint; plurimas nebulas eadem nomina diversis auctoribus communia studiosis antiquitatis offundunt. Reperiuntur in antiqua historia, observante Jonsio lib. I. cap. 2. de Script. Hist. Phil. viginti octo Pythagoræ, viginti circiter Hippocrates, totidemque Socrates, sedecim Platones, quinquaginta quasi Dionysii, triginta fere Aristoteles, totidemque Heraclides: qui si minus distincte cognoscantur, & quæ huic tribuenda sunt scripta alteri assignentur, horrida necesse est nascatur confusio. Quocirca utilem se præstiturum credidit diligentissimus in omni literatura Auctor operam, si errores ab ὁμωνυμίᾳ Scriptorum exortos investigaret, & exempla non magis quam causas confusionis inde exortæ ob oculos poneret. Nata hinc ipsi Homonymorum hæc διάσκεψις studiose collecta, causas & species homonymiæ hujus inquirens, confusiones erroneas inde ortas detegens, rationes discernendi Scriptores eodem nomine gaudentes enumerans, & jucundis digressionibus de nominibus eruditorum, eorumque vitis & ætate, lectorem instruens. Classes homonymorum Scriptorum constituit undecim, cap. 2. sect. I. enumeratas, quarum decimam implent ψευδώνυμοι, de quibus p. 29. seq. Prima autem quum eos complectatur, qui κατ' ἐξοχὴν ὁμώνυμοι nuncupantur, eodemque & nomine & prænomine vel cognomine gaudent, haud paulo prolixius de iisdem commentandum duxit cap. 3. Multos ex veteribus Philosophis observatos a Diogene Laertio, Meursio, & Jonsio, ex Rabbinis a Buxtorfio, ex ævi prisci & medii Scriptoribus Christianis a Caveo, affirmat; eandem confusionem in Scriptoribus ætati nostræ proximioribus peperisse nomina Pauli Æmilii, Rudolphi Agricolæ, Hier. Aleandri, Wilh Amesii. Jo. Andreæ, Jo. Aurifabri, Jo. Benedicti, Jo. Boisii, Jo. Brochmanni, Erasmi Brochmanni, Jo. Breidenbachii, Jo. Calvini, Jo. Capellani, Petri Castellani, Alphonsi a Castro, Chr. Coleri, Nic. Cusani, Jo. Deckheri, Em. Diazii, Jo. Drusii, Jo. Duræi, Jo. Eckii, Jac. Fabri, Octav. Ferrarii, Jo. Fischeri, Matthiæ Flacii, Ant. Fernandezii, Æg. Gonzalezii, Jac. Gordoni, Ant. Goveani, Jo. Gravii, Jo. de la Haye, Jo. Himmelii, Franc. Hottomanni, Thomæ Jamesii, Aug. Justiniani,

Jo. Langii, Jo. Lasci, Andr. Laurentii, Jobi Ludolfi, Aldi Manutii, Jo. Marquarti, Mart. Martinii, Jac. Martini, Jo. Matthæi, Ant. Matthæi, Phil. Matthæi, Julii Mazarini, Jac. Meieri, Jo. Merceri, Jo. Michaelis, Henr. Mori, Thomæ Mori, Ant. Musæ, And. Osiandri, Hier. Osorii, Jo. Oweni, Franc. Patricii, Ben. Pererii, Theodori Petræi, Franc. Piccolominei, Jo. Polyandri, Ant. Possevini, Henr. Regii, Jo. Regii, Franc. Rodriquezii, Franc. Romani, Guerneri Rolfincii, Casp. Sanctii, Jo. Schroderi, Casp. Schwenkfeldii, Jac. Sylvii, Jo. Sylvii, Francisci Sylvii, Eman. Vegæ, Andr. Velleii, Petri Pauli Vergerii, Jo. Viguerii, Franc. Xaverii, Franc. Zabarellæ, Theod. Zwingeri, observat. Jo. Molleri nomen, quod ipse gerit, cum multis sibi esse commune annotat, & peculiari commentatiuncula sub *Mola Musarum Castalia* titulo, recensum Scriptorum vel eodem secum gavisorum cognomine, vel alia huic affinia a molendinis ac re molitoria adeptorum, se editurum esse p. 82. promittit, & quot Molleros, Molitores, Mylios, Malderos, Monerios, Meulenios, Molanos, Molinæos, Molinas, Molinos, Muhlios, Mulenios, Mulmannos, Muhlpfortios, inter eruditos observaverit, enarrat; in Appendice p. 932. quinquaginta scriptores & libros eorum recensens, qui *Jo. Mulleri* seu *Molleri* nomen gerant. Homonymia istæc quum in multis sit fortuita, nec ratio evidens, cur idem plures gesserint nomen, dari possit; (p. 84.) plurimos tamen ob certas causas idem cum aliis nomen habere commune, vel a parentibus impositum vel certo consilio acceptum, cap. 4. ostendit. Nam ex veneratione Deorum ethnicos ab iisdem nomina mutuatos esse, ex Diodori, Diomedis, Diophanis, Herodoti, Herophili, Posidonii, Hermetis, Hermogenis, Hephæstionis, Apollonii, Dionysii, Heracliti, Athenæi, Epaphroditi & similibus nominibus constare, & Judæos veteres, ac Christianos postea, idem consilium esse secutos, ex Johannis, Danielis, Ezechielis, Samuelis, Josiæ, Jeremiæ, Esaiæ, Eliæ, Theodori, Theodosii, Theophili, Timothei, Adeodati, Godofredi, Godeschalci, & aliis hujusmodi appellationibus esse manifestum: Angelorum autem, Gabrielis, Urielis, Raphaëlis, & sanctorum Apostolorum, Martyrum ac Ecclesiæ Doctorum nomina ob eorundem cultum liberis esse imposita, non dubitandum. Affectum & amorem in parentes, majores, aut necessitudine junctos, etiam causam esse impositorum liberis nominum istorum quos isti gesserunt, jam Aristote-

lis

lis interpreti Ammonio observatum p. 90. annotat; indeque profectum docet, plurimisque exemplis illustrat, quod passim in Academiis, & claris urbibus aliis, eruditionis non minus quam nominis reperiantur hæredes multi. Cultui Principum obsequioso vel adulatorio sæpe deberi ὁμωνυμίαν, & subditos imperantium nominibus delectari, p. 113 ostendit. Vana persuasione etiam de quorundam nominum felicitate induci plurimos, ut idem multi expetant nomen, cap. 5. docet, ubi de infelicitate fatali quorundam nominum p. 118. agit, & quæ nomina quibus gentibus familiaria & usitata magis sint, p. 130. annotat: caput hoc denique elencho eorum inter eruditos claudit, qui cognomen prænominis loco simul adhibuerunt, v. g. *Alexander ab Alexandro*, *Benedictus de Benedictis*, *Galilæus de Galilæis*, *Oddus de Oddis* &c. p. 140. seq. In Sectione *secunda* erroris ex homonymia sæpius orti exempla tam prisca quam recentiora enarrat & prolixo recensu exhibet, ordine juxta literarum seriem instituto, Scriptoribus autem in septem classes redactis, & totidem capitibus inclusis. Inter cæteros notabilis est error Cornelii a Lapide, Danielem prophetam ab Attico capite plexum fingentis; cum martyr Christianus eo nomine fuerit, cum tribus sociis, seculo quarto supplicio capitis affectus, observante Reinesio, p. 160. Elias duos, & Esras duos, nec non Hoseas & Jacobos geminos, errorum ansam præbuisse, p. 162. 163. 164. demonstrat. De Jobo, & Johannis capite, pluribus in locis, apud Ambianenses & Angeliacenses & Romanos, superstite, p. 169. de Johanne Evangelista, Apocalypseos scriptore p. 173. de Juda epistolæ auctore, p. 181. de Nicolao, Nicolaitarum patriarcha, p. 189. de tribus Obadiis p. 191. de duobus Philippis, altero Apostolo altero Evangelista, p. 196. de Simeone p. 199. de Simone Mago p. 205. de Thoma Indorum Apostolo p. 210. de Zacharia, filio Barachiæ, inter templum & altare occiso p. 212. de Philone Judæo p. 224. de variis scriptoribus Ebræis & Rabbinis ob παρονομασίαν inter se confusis, Gedalia, Jonathane, Josepho Gorionide, Onkelosio, Bensira p. 229. de Syris, Jacobo Nisibensi p. 248. Isaaco monacho p. 249. Mose Barcepha p. 249. de Arabum Abunzare Alpharabio p. 251. Locmanno p. 252. Jo. Mesua p. 253. de Ægyptiorum Thaauto vel Hermete Trismegisto p. 255. de Persarum Zoroastre p. 260. Osthane p. 267. de Septentrionalibus Oshinis p. 269. de Sibyllis p. 271. copiose differit, Græcos Scriptores ob homonymiam

confusos cap. III. recenset, inter quos eminent Æneæ p. 279. Alexandri Aphrodisæi p. 280. Antipatri p. 283. Aristæneti p. 284. Aristoteles p. 287. Asclepiadæ p. 291. Chœrili p. 295. Demetrii Phalerei p. 298. Euclidæ p. 305. Harpocrationes p. 307. Heraclidæ p. 308. Hierocles p. 313. Homeri p. 316. Isocrates p. 318. Musæi p. 321. Orphei p. 323. Palæphati p. 327. Philostrati p. 330. Plutarchi p. 332. Porphyrii p. 334. Pythagoræ p. 335. Timæi p. 344 Vettii Valentes p. 345. Xysti p. 347. Zosimi p. 349. Inter Latinos veteres auctores cap. IV. enumeratos præ cæteris eminent ob homonymiam confusi Æthici p. 352. 378. Apuleii p. 354. Arriani p. 356. Polliones p. 358. Attilii p. 359. Cassii p. 362. Catones p. 364. Eutropii p. 369. Fab. Pictores p. 371. Hygini p. 373. Juliani p. 374. Julii Cæsares p. 379. Justini p. 387. Livii p. 383. Macri p. 386. Petronii p. 394. Plinii p. 396. Quintiliani p. 401. Rufini p. 403. Senecæ p. 405. Severi p. 408. Suetonii p. 409. Varrones p. 411. Victores p. 412. Inter Græcos Scriptores Christianos, cap. V. recensitos, homonymia locum dedit confusioni, præ reliquis, in Anastasiis p. 414. Apollinaribus p. 417. Asteriis p. 418. Athanasiis p. 419. Athenagoris p. 426. Barlaamis p. 428. Basiliis p. 429. Chrysoloris p. 430. Clementibus p. 432. (quo loco de Clemente II. P. R. latius disserit, & an gente Holsatus an Brandenburgicus fuerit, cum Cl. Tenzelio disquirit) Constantinis p. 443. Cyrillis p. 444. Dionysiis p. 447. Dorotheis p. 452. Egesippis p. 454. Eusebiis p. 459. Eustathiis, Eustratiis p. 464. Germanis p. 465. Georgiis p. 466. Gennadiis p. 468. Gregoriis p. 472. Heliodoris p. 474. Hermis p. 475. Chrysostomis p. 484. (ubi de Epistola ad Cæsarium contra Apollinaristas, publicæ luci nunc exposita, fuse narrat) Juliis Africanis p. 492. Justinis p. 497. Macariis p. 499. Methodiis p. 502. Psellis p. 504. Nicephoris p. 505. Olympiodoris p. 507. Origenibus p. 511. Palladiis p. 512. Procopiis p. 514. Simeonibus p. 516. Sophroniis p. 517. Theodoris p. 521. Themistiis p. 522. Theophanis p. 523 Theophilis, Titis p. 525. Xiphilinis p. 527. E Scriptoribus Christianis Latinis vetustioribus, capite VI. recensitis, confusionem præ reliquis ob nominum paritatem dederunt Adones p. 530. Aimoini p. 531. Alani p. 533. Ambrosii p. 537. Anastasii p. 539. Arnobii p. 541. Berengarii p. 544. Bernhardi p. 546. Brunones p. 549. Cypriani p. 562. Durandi p. 557. Eucherii p. 559. Fulgentii p. 562. Gelasii p. 564. Gregorii p. 569. Haymones p. 574. Hieronymi p. 577. Hilarii p. 479. Udalrici p. 582. Idacii, p. 585. Isidori p. 587. Paulini p. 601.

601. Prosperi p. 608. Raymundi p. 612. Remigii p. 616. Scoti p. 620. Tertulliani p. 627. Thomæ p. 628. Victorini p. 633. Vigilii, p. 635. Vincentii p. 640. Inter recentiores Scriptores, cap. VII. expositos, præcipui videntur qui ὁμωνυμίᾳ errori ansam præbuere, Aretini p. 647. Bacmeisteri p. 648. Brownii p. 656. Cæsii p. 658 Camerarii p. 659. Fabri p. 668. Fabricii p. 672. Gerhardi p. 676 Grynæi p. 679. Jansenii p. 685. Laurembergii p. 689. Lindenbrogii p. 691. Magiri p. 695. Majores p. 696. Martyres p. 699. Meibomii p. 700. Molinei p. 702. Molleri p. 703. Neandri p. 705. Oldenburgeri p. 706. Osiandri p. 709 Porti p. 712. Reusneri p. 716. Socini p. 723. Vossii p. 729. Ortelii p. 730. Wolfii p. 731. Wowerii p. 735 Zwingeri p. 737. Sectione *tertia* modi ostenduntur, quibus confusioni isti, quæ ab homonymia possit oriri, eatur obviam: nempe distinctionis causa si certæ nominibus addantur notationes patronymicæ, p. 748. aut nominibus adjiciantur numeri p. 749. aut nomina prorsus mutentur p. 751. Quo loco quæstionem, an licita sit nominis mutatio? copiose pertractat p. 753. sq. & Majoragii p. 755. Biblica etiam p. 759. Romanorum item veterum p. 761. Judæorum p. 762. veterum Christianorum p. 763. Ecclesiæ orientalis p. 765. & Pontificum Rom. p. 766. ac monachorum monialiumque p. 769. exempla adducit: arbitrariis nominum mutationibus, ab eruditis diversas ob rationes institutis, aliisque nominibus adscitis, in cap. III. expositis. Huc refert Homeri, Platonis, Aristotelis, Theophrasti, Catonis nomina, a Melesigene, Aristocle, Batto, Tyrtamo usurpata, p. 773. 774. Ex recentioribus insignia μετονομασίας documenta dedisse ait Jul. Pomponium Lætum, antea Petrum Calabrum vel Bernhardinum dictum p. 775. Domitium Calderinum, Jo. Bapt. Egnatium, M. Ant. Flaminium, p. 780. M. Ant. Majoragium, Janum Parrhasium, Fabium Vigilem, Phædrum Volaterranum, Phil. Cosmium p. 781. Justum Jonam, Ph. Aur. Theophrastum Paracelsum, Ad. Pastoris, p. 782. Publ. Vigilantium, Alex. Alesium, Amatum Lusitanum p. 783. Gabr. Acostam, Act. Syncerum Sannazarium p. 784. Jo. Pierium Valerianum p. 785. & alios, qui vel a patria p. 791. vel a parentibus p. 792. vel a die natali p. 744. vel ob εὐφημίαν p. 796. vel εὐφωνίαν p. 798. nomen immutarunt. De his qui vernacula sua nomina in linguas peregrinas transformarunt, significatione retenta, caput IV. agit; copiosumque eorum indicem exhibuit Adr. Baillet in tractatu Gallico *Des Auteurs deguisez sous des noms etrangers*,

empruntez, *suppofez* &c. a nobis in Tom II. Supplement. fect. 4. & 5. recenfito, ut cæteros taceamus, qui de Pfeudonymis fuerunt commentati. Doctiffimus autem Auctor nofter plures hujusmodi Scriptores detegit ex fchedis Joach. Peufchelii & Jo. Vogelii p. 801. fed qui nominibus iftis non perpetuo, verum in uno alterove libro folum, aut fecretiori epiftolari commercio, crypticis nominibus funt ufi. Per omnem vitam qui adoptata in aliam linguam converfa nomina retinuerunt, p. 806. feq. recenfet, ex antiquis Cepham & Petrum, Porphyrium, Pelagium p. 807. ætati autem noftræ propiores Armandum de de Bello vifu, Hugonem de Prato Florido, Petrum de Vineis p. 808. Felicem Fabri, Matthiam Farinatorem, Johannem de Indagine, Johannem a Lapide, Felicem Malleolum, Thomam Malleolum, Conr. Molitorem p. 809. Jacobum de Paradifo, Radulphum de Rivo, Ægidium Aurifabrum, Henricum Eutrachelum, Petrum a Rivo, p. 810. & alios longe plurimos. Quo etiam refert barbari ævi Scriptores, non minus abfonis nominibus infignitos, in clauftris plerosque delitefcentes; quorum nonnulli in Epiftolis & Lamentationibus obfcurorum virorum exagitantur p. 814, alii p 816. indicantur. Seculo noftro plurimos extitiffe cognominum fuorum metaphraftas inter eruditos, (etfi Camerario, Lud. Vive, p. 819. & Frifchlino p. 821. minus probantibus iftum morem) exemplis multis p. 821. 825. feq. oftendit, quæ recenfere nimis foret prolixum. Nec abludit Thuani ratio, qui in opere hiftorico nomina pleraque Gallica Latinum in habitum efformavit, quorum copiofum Indicem nomina vefte Latina donata patrio idiomati reddentem Genevæ 1634 excufum contexuit Petr. Beffinus, fecundum Bailletum tom. IV. p. 203, vel potius Puteanus, fecundum Menagium in Antibailleto cap. 33. p. 109. tom. 1. Acceffiones nominum, feu agnomina, homonymis diftinguendis idonea, cap. V. exequitur, & tam apud Hebræos p. 866. quam Romanos p. 867. ufitata ea fuiffe tradit Auctor. Omnia corporis atque animi morumque vitia vel virtutes, omnes fortunæ cafus, ifta fuppeditare, & a locis nativitatis, officiis, vitæ genere, honoribus, ea derivari p. 869. docet, exemplisque Græcorum p. 870. Romanorum p. 873. Ecclefiæ Patrum p. 875. Scholafticorum p. 878. Jurifconfultorum p. 882. Medicorum & Philofophorum p. 883. Societatum item integrarum & Collegiorum, nomina fuis fociis tribuentium p. 884. illuftrat. Qualis eft Societas frugife-

ra

ra anno 1617 fundata p. 885. Cæsianæ poeticæ Societates p. 886. Ristianus ordo Cycneus p. 887. Birckeni seu Betulii Societas Pegnicensis p. 888. Academia Naturæ Curiosorum Leopoldina p. 888. Italicæ eruditorum Academiæ p. 890. Sectio *quarta* consilia suggerit Bibliothecæ Scriptorum homonymorum concinnandæ, & simul varias rationes exponit, quibus instrui ea & apparari possit. Desiderari eam monuit jam Adr. Bailletus, quem præ cæteris idoneum isti conscribendæ Auctor existimat p. 893. & summopere utilem & necessariam esse censet p. 894. Verum ingentem eruditionis apparatum, & exactam omnium Scriptorum notitiam requiri observat; qua gavisos esse nonnullos, quorum in hoc argumento versata est industria, cap. II. & III. indicat. Exempli loco eos, quorum industria circa prænomina v. g. Adrianos, Antonios, Apollonios, Bernhardos, Simeones &c. cap. IV. & cognomina, v. g. Capellos, Psellos &c. cap. V. fuit occupata, profert; tandemq; appendicis loco p. 932. quinquaginta auctores enumerat, qui *Molleri* sive *Mulleri* & *Mylii* nomen, commune cum auctore, gesserunt. Plures proferri potuisse ait, sed eos, ut supra jam innuimus, peculiari operi, cognomina vel a molis & re molari vel eidem affinia adeptos Scriptores exhibituro, reservari, quod prolaturus sit cum titulo *Mola Musarum Castalia* seu *Schola Eruditorum Panepistemonica*. Hæc *Mola*, æque ac *Cimbria literata*, cujus ἀποσπασμάτιον septem abhinc annis vidimus, nec non *Notitia Reipublicæ Ecclesiastico-literariæ Geographica*, aliquoties in libro jam recensito allegata, ut quamprimum lucem publicam adspiciant, optamus; certi monumenta haud proletariæ eruditionis ea futura, quum in hoc *de Homonymis* commentario longe plura, quam titulus præfert, invenerimus, & de eruditorum vita ac ætate haud obvia cognoverimus; qualia in istis, quæ promisit doctissimus Auctor, operibus plura exhibitum iri non dubitamus.

CHRONICON COENOBII MONTIS FRANCORUM GOSLARIÆ, Francofurti, 1698. in 4. Plag. 15.

NOn incelebre olim Monialium in Monte-Francorum (Franckenberg) Goslariæ cœnobium fuit, cujus Annales præsenti opusculo complecti Auctor anonymus sustinuit. Et primordia quidem illius ad annum seculi decimi tertii vigesimum quintum aut sextum referenda is existimat; fundamenta vero a Conrado II Hildesiensium Episco-

piscopo jacta; etsi Leznerus in Chron. monast. manuscripto Agnetis, quæ Henrici Ducis Saxoniæ & Comitis Palatini ad Rhenum conjux fuit, auspiciis id factum tradiderit. Exstructum vero cœnobium Goslariæ fuit in Monte Francorum, a Francis olim ita dicto, qui ad prædivites prope Goslariam metalli fodinas, ab Ottone M. primum, ut vulgo creditur, detectas, advolarant, sedemque ibi collocaverant. Dicatum Sororibus Pœnitentibus S. Mariæ Magdalenæ Ordinis S. Augustini, illis nimirum, quæ post vitam in luxu ac libidinibus actam, insignis illius peccatricis Mariæ Magdalenæ exemplo, seriam pœnitentiam præferebant, &c, ut in tabulis nonnullis dicitur, *mundi vanitatibus abnegatis semetipsas Domino laudis sacrificium offerebant*. Atque hæc indicasse obiter, pro instituti nostri ratione, suffecerit. In Opere autem ipso Lectores, præter ea quæ ad Cœnobii Historiam pertinent, tum de civitatis Goslariæ, vicinarumque ditionum, nec non illustriorum in iis Familiarum fatis plurima notatu non indigna, tum inprimis Episcoporum Hildesiensium, ad quorum diœcesin Francobergense nostrum monasterium spectabat, seriem integram ad Ernestum usque Bavarum, qui A. 1573 Burchardo ab Oberge successit, deprehendent.

RARIORUM PLANTARUM HORTI MEDICI AMSTELODAmensis Descriptio & Icones. Auctore JOANNE COMMELINO. Opus posthumum.

Amstelodami apud P. & J. Blaeu & Abr. a Sommern, 1697. in fol. Alph. 4. Plag. 20.

SI quo in toto terrarum Orbe loco Botanices hoc tempore studium floret, in Hollandia certe floret quam maxime. Uti enim celeberrimæ huic provinciæ nunquam excellentia defuerunt ingenia, quibus omne literarum genus excultum promotumque fuit: ita Plantarum imprimis amore accendi in ea plurimos videas, & amœnissimæ Arti magis magisque exornandæ incumbere. Accedit negata aliis gentibus commoditas exoticis quibusque plantis potiundi, per commercia ab Inclytis Indiæ Orientalis & Occidentalis Societatibus per universum fere Orbem propagata. Neque sumptibus eam in rem impendendis parcunt, qui ad clavum Reipublicæ sedent. Nam & Academiæ Lugduno-Batavæ Curatores Amplissimi Hortum Lugduni Medicum

dicum publico usui instruxerunt, de quo nostris temporibus imprimis *Paulus Hermannus*, Vir in hoc studiorum genere exercitatissimus, dum viveret, egregie meritus est, cujus & nos *Plantarum Horti Medici Lugduno-Batavi Catalogum* in his Actis A. 1687, pag. 245, & *Floræ Lugduno-Batavæ Flores* A. 1690, pag. 217. recensuimus: & Amstelodamensis Reipublicæ Proceres gravissimi hortum similem commodo in nova urbis regione loco adornandum censuerunt, cura ejusdem tum D. *Joanni Huydecoper*, Equiti, Toparchæ in Marsoveen &c. Consuli ac Senatori urbis amplissimo, nec non Societatis Indiæ Præfecto, tum *Joanni Commelino* Senatorii itidem ordinis Viro, dum in vivis esset, spectatissimo, demandata. Quorum insigni industria, brevi temporis spatio, novus hortus tanta exoticarum inprimis rarissimarumque, nec ante in Europa spectatarum plantarum copia fuit instructus, ut hoc tempore non sine admiratione perlustrari a Botanophilis queat. Cui rei vel præsens hic, quem sistimus, Catalogus selectiorum centum & duodecim Plantarum documento esse potest, isq; Belgico-Latinus, a *Joanne Commelino* nimirum patrio sermone compositus, inque Latinum a *Frederico Ruyschio* Botanices Professore clarissimo & *Francisco Kiggelario* conversus, notisque illustratus. In quo non solum plantæ singulæ accurate describuntur, cujusq; fere natali solo, radice, pediculis, foliis, caule, floribus, seminibus, tempore quo floret, viribus, sapore, usu, cultura & propagatione designatis, sed & nitidisimis iconibus ad vivum ita delineantur, ut, qui in lectionem libri inciderit harum rerum cupidus, in horto ipso spatiari, rarissimasque, nec nisi e regionibus alio sub Sole calentibus in Hollandiam advectas plantas, maxima cum oculorum animique delectatione, coram intueri sibi videri queat.

RESPONSIO DANIELIS PAPEBROCHII AD EXHIBITIONEM Errorum per Adm. Rev. P. Sebastianum a S. Paulo Coloniæ A. 1693 evulgatam. Pars secunda.

Antverpiæ, apud viduam H. Thieullier, 1697. 4. Alphab. 3. plag. 4.

DElationibus Hispanicis coram Inquisitionis tribunali A. 1693 factis peculiarem responsionem se oppositurum pollicetur celeberrimus Papebrochius, quem interim cum Adm. Rev. P. Sebastiano

a S. Paulo decertantem binis jam tum vicibus in Actis nostris introductum benevoli Lectores meminerunt. Quemadmodum autem primam modo Apologiæ Adversario ab ipso oppositæ partem hactenus recensuimus: ita nunc secundam exhibemus, quæ responsionem ad residuos P. Sebastiani Articulos tredecim complectitur.

Et Articulo quidem XIII in Patrum scripta injurius ab Adversario suo vocatur Papebrochius, eo quod horum aliqua istis abjudicasset. Sed merito id abs se factum regerit, ac idcirco Dionysium Areopagitam librorum de Hierarchia auctorem esse denuo inficiatur, pluresque secum ita sentientes allegat; Dionysii autem cæteroquin opera hæreseos suspecta se unquam reddidisse pernegat. Librum Josephi Antiocheni de primitivæ Ecclesiæ perfecta militia spurium se vitulamen nuncupasse ait ideo, quod nulla ejus tanquam adeo antiqui mentio idonea proferri queat: Brocardi enim, quæ audiant, Constitutiones, in quibus ille allegetur, nequaquam seculo XII, sed XIV demum scriptas, adeoque isti manifeste esse suppositas. In sententia de Symbolo Athanasiano ad recentiorem longe Athanasio scriptorem relato persistit, ac ad Cardinalis Ursini auctoritatem rationesque ab Oudino congestas Lectorem remittit; in canone vero Synodi Augustodunensis ab Adversario allegato, per fidem S. Athanasii Nicænum intelligi Symbolum contendit. Tractatum de virginitate Athanasium composuisse non absolute negat, sed ob styli diversitatem suspectum eum sibi reddi asserit. Joanni, Hierosolymitano Patriarchæ, librum de institutione monachorum, suffragiis Auctorum plurimorum in subsidium vocatis, iterum abjudicat, & quod a Carmelita quodam, ortu Hierosolymitano, seculo XIII exeunte fuerit consarcinatus, pro verisimillimo agnoscit. Ut S. Augustini regulam viris esse præscriptam neget fortius, totam ejus historiam repetit; eidem vero Augustino librum de fide seu de unitate Trinitatis contra Manichæos aut Henschenium aut se negare, prorsus abnuit, nec tamen, si negasset, temeritatis notam se meriturum fuisse admittit, cum & Bellarminus, Sirmondus, Labbeus, Benedictini S. Mauri, aliique idem fecerint. Quamvis Damascenum in sermone de assumtione B. Virginis Mariæ Euthymianam historiam incertam citasse affirmarit, inde tamen sequi haud vult, quod illum librum tanquam suspectum fictumque impudenter traduxerit. Visionem & plura ejus generis de Elia in Epiphanii

nii de vitis Prophetarum libro enarrata, fabulis utique accensenda esse affirmat, eumque in finem ex hoc ipso libro fabulosissima nonnulla alia excerpit. S. Bertham Benedictinis vindicari non posse, melioribus, quam existimet quidem Adversarius, argumentis se probasse innuit. Datam a S. Alberto Carmelitis regulam nuspiam se nimis brevem & diminutam appellasse, aut ex argumento quoquam alio vituperasse testatur. Epistolam de processu & variis regulis Carmelitarum, genuinum fœtum S. Cyrilli Constantinopolitani esse, non se solum negasse ostendit, atque similem in modum declarat, quod & alia ejusmodi scripta haud præter rem in dubium vocaverit.

Antiquitatis indulgentiarum impugnatæ reus factus est articulo XIV Papebrochius, sed nonnisi fictas ac omnino falsas a se proscribi respondet, qualium nimis multas reperiri, ex quodam S. Congregationis A. 1678 habitæ decreto uberius demonstrat. Ac in horum numero recte haberi censet indulgentias, quas Leo IV Carmelitarum Ecclesias visitantibus perhibeatur concessisse, aliasque, quas quidem Adversarius falso pro fictitiis venditari causetur, sed suam hanc assertionem idoneis firmare rationibus omittat. Indulgentias trium, quinque, septem vel plurium annorum ante XI vel XII seculum in usu non fuisse, Morini quoque argumentis confirmat, & hunc, si Commentarium suum de disciplina in administratione pœnitentiæ ultra decimumtertium seculum produxisset, indicaturum fuisse nullus dubitat, quam velocia indulgentiæ seculo decimo quinto & sequenti incrementa sumserint.

Dum objecta sibi Articulo XV placita historias sacras impugnantia amoliri a se studet, multa affert de repetenda ab Eliæ temporibus origine Ordinis Carmelitici, de qua & Janningum in Papebrochii defensionem latius egisse, in Actis his A. 1696. p. 133. indicavimus. Eliam Monachum dici posse haud negat, negat tamen eum vocandum Religiosum, & duo hæc vocabula, minimum quoad statum Veteris Testamenti, nequaquam coincidere opinatur, cum Religiosi titulus insinuet tria vota, perpetuæ paupertatis, castitatis & obedientiæ, quibus certe in Veteri Testamento nemo se obstrinxerit; sigillatim vero Eliam eorum observatorem fuisse negat. De Essenis non omnibus locutum se fuisse annotat, ubi eorum religionem Græcanicis superstitionibus permixtam dixerit, neque hoc judicio hæreticos hos pronunciatos,

ciatos, cum superstitionis aliquid oriri possit etiam simplicioribus subinde Catholicis, qui tamen cum pertinacia errorem contra fidem non tueantur. In explodenda fabula de primo sacello in honorem B. Virginis Mariæ in monte Carmelo tempore Apostolorum ædificato, Taciti auctoritate, utut ethnica, se nixum impune fuisse innuit, cum in rebus historicis non tam quæratur, cujusnam religionis fuerit scriptor aliquis, sed potius, quam verax sit, quamque certo scire potuerit ac reipsa sciverit rem illam, de qua testimonium suppeditet. Ante Constantini tempora in memoriam Deiparæ aut quorumvis aliorum Sanctorum extructa fuisse templa, multis quidem rationum momentis probatum dare Papebrochii nostri Adversarius conatus est; verum ille modo auctores adductos nullius in historia fidei, modo eorum testimonia aliis de causis parum huic probationi idonea esse regerit. Fratrum B. Mariæ nomen Carmelitis non invidet; modo ut ad Apostolica fere tempora istius nominis principium, occasione sacelli jam tunc sub eo nomine extructi in Carmelo, attollatur, minime admittit. De barratis Carmelitarum palliis prolixam commentationem inerit, qua finita ostendit, quod nec primus nec solus Carmelitarum Florentinorum monumenta impugnaverit. Quod Carmelitas ex Terra Sancta in Europam transmigrasse ante seculum XIV negarit, id errori aut scribentis aut excudentis tribuit, & in istius locum seculum XIII substitui postulat. Quæ alias pro defendenda impugnatione antiquitatis Carmelitani Ordinis urget, referre singula ob institutum nostrum minime valemus; quemadmodum nec iis prolixius licet inhærere, quæ affert circa explosam narrationem de quatuordecim millibus infantium Bethlehemiticorũ martyrum; circa repudiatam historiam S. Brunonis, quoad damnationem Doctoris Parisiensis; circa S. Theodori miraculosam draconis debellationem fabulis accensitam, & circa argumenta alia, ad quæ stylus Accusatoris parum, ut Noster heic conqueritur, intra justæ methodi cancellos sese continens, ipsum subin deduxit.

Articulo XVI Chronologiam Carmelitarum P. Sebastianus texuit, & ex Sacra Scriptura, Pontificum Bullis, Breviariis, Missalibus, Martyrologiis, Historiis ac Revelationibus ostendere allaboravit, quod Carmelitarum Ordo inde ab Eliæ ævo, citra ullam interruptionem, ad hæc usque tempora continuatus fuerit. At enimvero præter crambem recoctam nihil heic apponi censet Papebrochius, eamque ob rem passim

passim ad antea jam abs se disputata provocat. Interim presso ubivis pede Adversarium insequi, & quam lubrica sint ejus fundamenta, denuo ostendere nequaquam pigratur. De Missalibus etiam & Breviariis non satis reverenter habitis, etsi jam ad Articulum IV satis suam mentem exposuerat, respondere tamen, Articulo XVII sic requirente, rursus cogitur; ubi inter alia Breviariorum minime vetustam originem urget, ac singulas Ecclesias sua sibi Breviaria arbitratu suo formasse & reformasse, nullum autem, nec etiam Romanum, ante Pium V, Pontificis auctoritate munitum reperiri objicit.

In Articuli XIIX titulo læsæ Martyrologiorum & Kalendariorum auctoritatis insimulatur Papebrochius, qui tamen circa Kalendaria hoc accusationis caput ne verbo quidem unico probari miratur. Sub Martyrologiorum vero nomine non illa, quorum vel olim fuerit vel nunc sit publicus inter divina Officia usus, adeoq; & aliqua auctoritas ecclesiastica, intelligi, sed in sensu valde improprio ac alieno ab eo, quem Fideles Martyrologiorum sacrorum tabulas citari audientes sibi concipiant, sermonem annotat institui de Martyrologio Gallicano Saussayi, Brixiensi Fayni, & Franciscano Arturi, quæ certe singula passim erroribus obnoxia haud levibus deprehendantur, ob quos proin per omnia iisdem adhærere religioni sibi duxerit. Ast Martyrologium Romanum undiquaque se dilacerare & suspectum reddere, differte negat; quædam vero, ubi res ita exigere videatur, se emendare non dissimulat: id quod jure optimo fieri exinde colligit, quoniam Usuardi Martyrologium, cujus non minor per tot secula, ac Romani illius, obtinuerit auctoritas, a Maurolyco, Galesinio, Molano corrigi tulerit, quin & totum abrogarit Ecclesia, substituto alio a Baronio & cæteris Romanæ Curiæ ministris quibusdam eruditis, jussu Gregorii XIII curato editoque A. 1584, quod ipsum etiam A. 1591 non minus visum fuerit variæ correctionis egere, quam porro sub Urbano VIII adhibitam constet; neque sic tamen plurima, quæ adhuc possint corrigi, deesse, ex Luca Holstenio observat, cujus hac de re epistolam sub Articuli hujus calcem producit.

Ad accusationem novam, quæ Articulo XIX continetur, quasi traditiones omnes a synchronis non scriptas rejiceret, respondet Papebrochius, traditiones neque nullas neque omnes recipiendas esse aut rejiciendas, & argumentum a coævorum silentio petitum quando-
que

que nullam, quandoque mediocrem, sæpe maximam vim habere, quam discernere Critici eruditi sit officium, ubi ex instituto cuncta sedulo expenderit. Se interim in Sanctorum Actis rigidum adeo traditionum censorem ubivis minime egisse addit, quippe qui solum distinxerit varios verisimilitudinis, adeoque & fidei illis tribuendæ gradus; quemadmodum traditiones quoque, licet nudas, ubicunque potuerit, per conjecturas verosimiles stabilire, multasque prima etiam fronte absonas, dilucidare modis omnibus annisus sit. Ut vero promiscue omnes atque singulas passim occurrentes recipiat, injungi sibi posse nequaquam admittit, exemplisque non unis probat, traditiones sæpe receptissimas successu temporis, ad curiosorum veritatis scrutatorum indicium, suo merito explosas fuisse & rejectas. Similiter revelationes, ob quarum neglectum Articulo XX accusatur, non ubivis historici testimonii vices probe sustinere affirmat, & talium aliquot in medium adducit, quæ veritati alias receptæ in nonnullis contradixerint. Non enim semper impedire Deum ait naturalem hominis phantasiam e speciebus ante ecstasin impressis oriundam; unde fieri nequeat, quin aliqui subinde errores istis revelationibus ex conditione hominum naturali accedant. Istas vero, quas sigillatim rejectas P. Sebastianus conqueratur, non præter rem rejectas a se innuit, cum testibus idoneis destituantur.

Quod in regna civitatesque injurius non fuerit, (quæ quidem in Articulo XXI occurrit accusatio,) dum monumenta quædam, historias & traditiones in iis frequentatas, pro veris assumere detrectarit, evictum dare hinc allaborat, quod solum supposititia repudiare sustinuerit; qua quidem in re nihil abs se peccatum existimat, cum certe & Eminentissimus Cardinalis D' Aguirre plurima Hispanorum Pseudo-Chronica rejecerit, ac prudentiorum secum in hoc negotio lubenter facientium suffragia passim cumularit. Non ergo sibi idem attentanti succensere posse Hispanos, non Mediolanenses, aut alios, quos concitare nitatur Adversarius; quandoquidem illorum monumenta, quæ in Sanctorum Actis venerari noluerit, supposititiorum nomine insigniri omnino mereantur. Quid? quod ipsi regnorum aliquot & civitatum nominatarum Eruditi id agnoscant; prout hoc testimoniis aliquib9 Brugensium, Henschenianam de nece Caroli Boni, Comitis Flandriæ, narrationem, quamvis receptæ Brugis traditioni contrariam, per

omnia

omnia probantium illustrare imprimis satagit. Ita quoque omnium fere Ordinum historias, traditiones, monumenta, Sanctos & Scriptores Papebrochium lædere, Articulus XXII contenderat; verum Noster & paucos tantum Ordines Accusatorem allegare, & de his paucis id solum reapse probare asserit, quod eorum paucula quædam vel pro suspectis habita, vel ut manifeste erronea proposita, nec tamen sine ratione, fuerint. Infinita vicissim alia se innuit laudare, probare atq; illustrare, ultra quam ipsimet Ordinum eorundem Scriptores unquam fecerint, aut facere unquam tentaverint. Hinc neque in Ordinem Carmelitarum, neque Franciscanum, neque alios se injurium fuisse, neque D. Thomæ auctoritati quicquam proterve detraxisse, ex hoc ipso capite confirmat. A magistris vero suis, Bollando & Henschenio, ubi interdum secedat, impune id abs se suscipi existimat, cum in facti quæstionibus in magistri verba jurare nemo prorsus teneatur.

Quibus modis liberet se Papebrochius ab argutiis, conjecturis, fallacibus protestationibus, contradictionibus, injuriosisque satyris, (de quibus singulis accusatur Articulo XXIII) ad unguem heic referre nimis longum foret. Tacta quoque jam sunt in primæ partis delineatione, quæ ad Articulum XXIV denuo repetit, ubi ob allegatos laudatosque Ethnicos, Saracenos, Judæos, Hæreticosque se defendit.

Cæterum in Articulum suum XXV promiscuas quasdam accusationes conjecit P. Sebastianus, quibus qua ratione satisfecerit Papebrochius, adductis hinc exemplis nonnullis demonstrabimus. Negat, se uspiam asseruisse, aut ullo modo statuere, quod Maria & Josephus contraxerint matrimonium cum animo illud consummandi: sententiam de Josepho, Deiparæ patruo, denuo tuetur, eamque non novam, sed ab aliis jam olim defensam esse scribit, peculiaribusque argumentis corroborat; neque tamen ideo incestus insimulari sanctum hoc par largitur; conjugia enim inter patruos & fratrum filias Judæis usitata fuisse, prævio Possino ostendit: Christum anno ætatis trigesimo completo baptismum suscepisse, nondum sibi a vero alienum videri profitetur: Josephum & Mariam extreme pauperes fuisse, ne nunc quidem admittit: sicut olim a fabulis minime abesse dixerat narrationem de Josephi virga præ virgis cæterorum cognatorum omnium, instar Aaronicæ illius, frondente, unde Sacerdotes templi Virginis bea-

beatiſſimæ conjugio ipſum divinitus deſtinatum eſſe cognoverint, ita mentem eandem ſe conſtanter retinere innuit. Chriſtum vero d. 3. Aprilis eſſe mortuum nunquam ſe ſtatuiſſe, ſed Natalem modo Alexandrum ita ſentientem citaſſe, palam cuivis apparere monet.

FREDERICI RUYSCHII RESPONSIO AD GODEFRIDI BIDloi Libellum, cui nomen Vindiciarum inſcripſit.

Amſtelædami, apud Joannem Wolters, 1697. in 4. plagul. 6.

QUos *Nobiliſſ. Bidloo* adverſus *Clariſſimum Ruyſchium* anno ſuperiore paravit *Vindicias, menſe Januar. præſentis anni p. 32.* paucis indigitavimus. Siſtitur nunc ipſius *Experientiſſimi Ruyſchii* ad eundem Bidloi libellum *Reſponſio*, qua hunc promiſſis ſuis plane excidiſſe, & nec accuſatoris nec defenſoris partes rite ſuſtinuiſſe, prolixe oſtendere nititur. Nec uberiorem poſthac reſponſionem detrectat, modo Bidloo in ſubjecto prius humano publice ſibi demonſtraverit:

1. Glandulas cutaneas pyramidales eſſe, uti eas pronunciavit & delineavit.
2. Quæ de membrana cerebri media ſive arachnoide, ejusq; vaſis ſanguiferis in Figuris ſuis repræſentari curavit;
3. Aortæ diſtributionem & diviſionem Figuris ſuis convenientem;
4. In liene humano cellulas, fibras tranſverſales, glandulas, aut medium illud inter venam & arteriam;
5. Radices veſiculæ felleæ e fundo emergentes, ſicuti eos delineavit, ſcilicet ea organa, quæ pro radicibus delineavit, revera eſſe radices veſiculæ felleæ, e fundo emergentes, & contentam bilem in veſiculæ cavitatem effundentes;
6. Vaſa ſanguinea talem obtinere reptatum ſub papillis pyramidalibus, glandulisque cutaneis, qualem iis affinxit; glandulasq; inter papillas ſibi invicem ita conſitas, uti eas delineari curavit, una & capillamenta vaſculorum aquoſorum glandulis interpoſita;
7. Mercurium fluere per ipſa papillarum pyramidalium foramina;
8. Arterias per cerebrum diſperſas, ſemotis membranis, cerebri ſubſtantia, cæteraque cum figuris ſuis convenientia, &c.

ſtionem deſtillatum; in arthritide vero curanda ſuccum parietariæ interne, ac externe folia urticæ, imprimis commendat.

S JOHAN-

.1698.

Lapis et Calculi ex arenular: una cum a

fila componen. crustaceum.

Arenulę Microscopio auctę.

Integrę prout exeunt e foraminibus caruncularun

Fractę ui Speculi

AA. Ren diss
B. Sinus amplus,
C. Vreter deorsum
DDD. Tubuli ureteris
EEE. Carunculæ pa

stantia, cæteraque cum figuris suis convenientia, &c,

BREVE INSTRUZIONE MEDICA &c.

i. e.

BREVIS INSTRUCTIO MEDICA DE GLUTINE IN CORPOribus humanis producto, ejusq; effectibus, Calculo & Arthritide &c. Autore JOHANNE BAPTISTA CONTOLI, Iatrophysico Bononiensi.

Romæ, apud Bernabò, 1697. in 4. plag. 3. cum fig. æn.

CL. Autor, quo Excell. Bontii desiderio satisfaceret, sua circa calculi & arthritidis non minus generationem ac curationem paucis hic communicat cogitata, Illustris Ciampini, cujus favore ad nos pervenerunt, inscripta nomini. Utriusque affectus, alias frequentissimi, genesin a glutine cum Hippocrate derivaturus, ante omnia hujus tum formationem ex alimentorum particulis, solidioribus æque minusq; gravibus, ac fluidioribus & gravioribus; tum differentiam, qua gluten aliud in corpore nostro naturale, & fibris partim sanguinis colligandis, partim carnibus, ossib9, aliisq; partibus solidis lamellarum interventu concinnandis necessarium: aliud præternaturale & excrementitium, in rugis ventriculi, vel acidi fermenti, vel assumtorum alimentorum culpa enatum, nunc tenuius, nunc crassius perhibetur, sistit enodatam. Hinc in arthritide gluten, modo naturale, occasione solum transpirationis, in sedentaria v. g. vita, impeditæ coacervatum, modo præternaturale, tenuius tamen, pro causa venditat. Calculorum autem productionem excrementitio potius glutini crassiori, per renum carunculas, vel sub filamentorum, vel globulorum etiam, intus concavorum & ad speculi ustorii calorem concrepantium schemate, eum ad modum, quem Figuræ appositæ illustrant, transcolato, TAB. IV. atque in vesica cum urinæ amurca lapideas crustas, tunicis cepæ analogas, acidi medio compaginanti, fert acceptam. Tandem præter alia medicamina diversis temporibus adhibenda, pro comminuendo calculo liquorem ex foliis parietariæ, eruca sylvestri, floribus papaveris erratici, alkekengi, limonibus parvis in particulas dissectis, atq; aqua fontana, in debita proportione commixtis, post præviam digestionem destillatum; in arthritide vero curanda succum parietariæ interne, ac externe folia urticæ, imprimis commendat.

JOHANNIS PHILIPPI WURZELBAUR, URANIES NORICES BASIS.

Hoc est:

INCLYTÆ CIVITATIS NORIBERGÆ SITUS GEOGRAPHICUS, secundum latitudinem & longitudinem.

Noribergæ, sumtibus Autoris, anno 1697, fol. Alph. 1, pl. 4, cum fig. æneis 4.

PRæcipuum Observationum Astronomicarum, quarum ope, tanquam principii infallibilis, scientia hæc nobilissima humano generi divinitus indulta est, fulcrum, basinque unicam esse Latitudinis locorum, ex quibus phænomena æetherea contuemur, exactam notitiam, rerum cœlestium consultis adeo extra aleam positum est, ut citra hanc omnem in tam dissita jactum inanem merito pronuncient. Quo magis commendandus nobis est publice clarissimus tractatus hujus *Autor*, quod solertiæ suæ, vigiliarumque Astronomicarum, non paucis abhinc annis Astronomiæ incremento præclare susceptarum toleratarumq;, primum potissimumq; momentum esse voluerit, exactam situs civitatis Noribergæ, observatorii sui splendidissimi, indaginem: quam non sine expressis doctrinæ Astronomicæ reconditioris documentis, pro ulteriori operationum Uranicarum & Geographicarum promotione, publico nunc impertivit. Et causam quidem satis prægnantem tum exantlandi, tum evulgandi laboris hujus *Autor* habuit, diversas diversorum Astronomorum circa Latitudinem urbis memoratæ determinationes; quarum incertitudo justum observationibus Noribergæ olim habitis pretium imminuit, ipsas etiam Atlantis Uranipag. 8. burgici *Tychonis* circa restitutionem motus Solaris constitutiones, minus alicubi accuratas effecit.

Ut ergo & antecessorum & suæ aliorumque deinceps observationes Noricæ sibi constarent, hoc est, cœlum & Astronomiam propitiam haberent, aliisque rerum cœlestium scrutatoribus fide minus ancipiti probare se possent, inquisitioni huic qua oportuit cura incubuit, & negotio isthoc dexterrime defunctus est. Quanquam autem diversitas sententiarum, circa locorum complurium latitudines hinc inde obvia, scrupulum *Autori* primitus injiceret, dissensusne hic libra-

librationi alicui axis mundani transcribendus esset: eodem tamen a celeberrimo Mathematicorum pari, *Hevelio* & *Sturmio* exemto, nihil porro cunctatus, manus operi cum sumtibus & idoneis instrumentis ea ratione commodavit, quam in limine tractatus exposuit. Observandæ autem latitudinis probatissimas Recentiorum rationes tenuit, observationes, meridianas Solis tropici, & circumpolarium stellarum minimæ maximæque altitudinis; quam ad leges refractionum (etiam ultra 45 altitudinis gradum, & ad usque verticem fere, sensibilium) *Cassinianas*, utut *Ricciolo* improbatas, insuper etiam habitis *Maignani* circa incertitudinem refractionum objectionibus, exegit: ex propriis tamen experimentis, pro atmosphæræ Noribergensis conditione, aliquando ampliores statuere adactus. Cæterum, ob certas, quas exponit rationes, lentium telescopicarum usum, Anglis Gallisque Astronomis tantopere hodie commendatum, missum fecit. Assumsit autem, ductu quamplurium tentaminum animadversionumque, refractionem Solis tropici brumalis meridianam Noribergæ, paulo majorem 5' (adeoque majorem *Cassiniana* 3'. 11''; minorem vero *Tychoniana* 6'. 30'', in pari utrobique altitudine) horizontalem vero 30'. 28''; & his suppositis deinde auræ refractivæ, sive atmosphæræ altitudinem praxi trigonometrica deduxit unius milliaris Germanici, eamque in calculo refractionum, pro reliquis altitudinum gradibus determinandarum, adhibuit, quas peculiari hic Tabula expressit. Parallaxin Solis horizontalem elegit *Cassinianam* 10''. pag. 18.

His præstitutis, Quadrante primum bipedali altitudines stellæ polaris probatissimarum observationum cepit, minimam 47°. 12'; maximam 51°. 48'; unde neglecta refractione, suffragantibus præterea altitudinibus meridianis Solaribus annorum 1682, 83, 84, latitudinem Noribergæ 49°. 30' indeptus est. Quia tamen diversis aliis observationibus per diversa alia organa institutis, altitudines stellæ polaris, illam (minorem) majorem; hanc (majorem) minorem reperit: consilio Cel. *Hevelii*, majoribus instrumentis orichalceis rem aggressus, impedimentis etiam loci observationis remotis, maximam demum consecutus est 50°. 47'. 23''; minimam 47°. 8'. 40''; & inde latitudinem No- pag. 21. pag. 23. p. 24. seqq.

ribergæ $49^{\circ}\ 28'\ 7''$: quam insuper ex observationibus aliarum circum-
pag. 29. polarium (humeri & pectoris Ursæ minoris) nec minorem $5''$, nec majorem $2''$, differentia utique nullis instrumentis certo assignabili; ex Solis vero altitudinibus tropicis ipsissimam eandem exactissime
pag. 31 consecutus est: *Autore* nostro fidem suam interponente, nullo fuco temeratum observationum suarum recensum, earumque consensum non casui, sed certæ & indubitatæ explorationi attribuendum.

Visum etiam est *Autori* operæ pretium, ulterius in latitudinem
pag. 34. Noribergæ a Veteribus traditam inquirere. Quo loco non tantum disceptat, utrum Segoduno (quod *Conrado Celti* visum) an vero Logorito, utrique inter loca Norici a *Ptolemæo* relato, cum Noribergæ situ conveniat: sed & ex *Bernhardi Waltheri*, concivis olim sui & *Regiomontani* discipuli, ac solertissimi suæ ætatis Astronomi, observati-
pag. 44. onibus correctis latitudinem Noribergæ deducit $49^{\circ}\ 28'$; solis $7''$ a sua
pag. 46. differentem. Coronidis porro loco subjungit stellas Noribergæ, Horizontem Boreum stringentes; prope verticem culminantes; & asterismos circulo semper apparentium conclusos; longitudines demum dierum, ad singulos Eclipticæ gradus.

Circa longitudinem, non alia hactenus via consultius quam per phænomena cœlestia, Eclipses Lunæ & præcipue Satellitum Jovialium indagandam, *Autor* juxta cum aliis conqueritur de difficultate, ab adversis Geographorum circa primum Meridianum sententiis oborta; nimiaque, & nulla probabili causa subnixa quorundam licen-
pag. 52. tia, qui eundem jam Hesperidum, jam Azoridum seu Flandricarum insularum alicui, vario inter se dissensu, affixerunt: spreta temere *Ptolemæi* autoritate, cui locus Fortunatarum occidentalissimus delectus est. Hunc eundem *Autor* noster, juxta placitum Domini *La Hire*, Insulæ Ferri, cum distantia a Parisiis $20^{\circ}\ 25'$, ex observationibus emersionis primi Satellitis Jovialis, in Insula Promontorii viridis Goe-
pag. 54. rée & Parisiis, a mathematicis Gallis A. 1682 mensibus Aprilis & Maji peractis, collecta attribuit; Parisios vero inter & Noribergam, ex collatis momentis Eclipseos Lunaris, 30 Nov. st. vet. anno 1685 a Dno *Cassino* & *La Hire* ibi; hic vero ab *Autore* observatæ, differentiam statuit

statuit 8° 5'. His porro adjungit differentias meridianorum Noribergensis, aliorumque plus minus quadraginta locorum totius Orbis, nuperrimis famigeratissimorum Astronomorum observationibus celebratorum, ex dictis observationibus accurato calculo subductas. Promittit vero *Autor* clarissimus Rationes motus Solaris, eorumque quæ inde pendent, aut eo spectant, ex suis & *Walberi* observationibus Noribergicis, observatis aliorum antiquis & recentibus amice respondentibus, Tabulis propriis concinnatas: quas ut auxiliante Deo propediem publicæ luci indulgeat, e re Astronomiæ fore oppido confidimus.

DANIELIS SEVERINI SCULTETI ITERATA ECCLESIÆ Reformatæ Invitatio ad pium in doctrina fidei consensum, occasione Jurianæ Consultationis facta.

Jenæ, apud Jo. Bielckium, 1697. in 8. Alphab. 2.

UNdecimus jam annus agitur, ex quo celeberrimus Jurius inter Irenicos nostri temporis comparuit, edito Roterodami libello: *Jugement sur les Methodes rigides & relaschées d' expliquer la Providence & la Grace, pour trouver un moyen de reconciliation entre les Protestans, qui suivent la Confession d' Augsbourg & les Reformés*, in Actis hisce A. 1687. pag. 148. seqq. a nobis prolixe recensito, in quo commendata multis nominibus sententia Dordracena, mutuam inter Protestantes tolerantiam enixe suadet. In hoc cum doctissimo Viro placuerit, Libri, quem nunc recensituri sumus, Auctorem nominatim compellare, motus is humanissima isthac invitatione, haud detrectandum sibi duxit officium publico scripto exponendi, quid sibi in Juriano isthoc libello probetur, quid minus; publicatis Hamburgi A. 1687 Animadversionibus suis in librum Jurianum modo indicatum ostendens, non Dordracenæ, sed Augustanæ Confessionis doctrinæ competere, quod Antagonista suus de illa prædicaverat. Quod tamen uti charitatis Christianæ atque officiorum vinculo illæso protulerat, ita ipsemet pauculas piæ unionis conditiones articulis quibusdam tum dogmaticis tum practicis comprehensas subjunxerat, quarum ope universas Ecclesias Protestantes quam citissime ad amœnissimam animorum conjunctionem pervenire posse pollicebatur, si singulæ suarum

BENEDICTI PICTETI, THEOLOGI GENEVENSIS, DE CONsensu ac dissensu inter Reformatos & Augustanæ Confessionis Fratres Dissertatio.

Amstelodami, apud Georgium Gallet, 1697, in 12. plag. 8.

DUm in recensenda doctissimi Sculteti iterata ad pacem in religione sanciendam Invitatione occupamur, commode in manus nostras incidit novum clarissimi Picteti consilium, quod priori illi non incongrue a nobis subjicietur. Motum autem se imprimis ad istud propalandum ait Auctor opere illustris Pufendorfii, quod de consensu & dissensu Protestantium composuit. In eo namque uti plurima sibi probari confitetur, quæ subinde hinc excerpit & commendat, ita vicissim nonnulla dolet occurrere, quæ de Reformatis judicium non satis æquum exhibeant. Ut igitur demonstret, quam nihil penitus impediat, quominus Lutherani atque Reformati in amicissima conspirent fœdera, in eo maxime totus est, ut dissensum, qui utrinque observetur, fundamentalem esse neget. Ante tamen, quam ipsas, quæ agitantur, controversias enumerat, manifestum illum assensum urget, quem circa plerosq; Augustanæ Confessionis articulos Reformati Lutheranis præbeant. Dissensum autem sigillatim post excutiens, ante omnia de quæstione agit: num Christi corpus sit in, cum & sub pane Eucharistiæ? quam a Reformatis negari ait, sed ita tamen, ut de sola verborum, *hoc est corpus meum*, explicatione disceptetur. Placere Reformatis figuratam, quam Lutherani improbare tantopere haud valeant, cum ipsimet a litera recedant, & verbum *est* pro *inest*, *subest*, *continetur*, invita prorsus litera, exponant. Corpus Christi una cum pane ore corporis a singulis tum credentibus tum incredulis revera manducari, Reformatos impune autumat abnuere, cum & Sancti Patres olim ita senserint, & ex Augustanæ Confessioni addictis multi asserant, quod Christi corpus per fidem tantum manducetur; ubi præcipue ad Syngramma Suevorum, cujus auctor habeatur Brentius, Lectorem remittit, atque testimonia Lutheri addit, qui partes de ea quæstione dissentientes posse & debere dilectionem inter se colere asseruerit, prout & ille Melanchthonem, quamvis in hoc negotio dissentientem, pro charissimo nihilosecius Collega habuerit. In voluntate Dei circa hominum salutem describenda, fundamentalem dissensum deprehen-

prehendi negat, cum utrinque pro certissimo constituatur, solos credentes servatum iri; redemtionis Christi pretium esse infiniti valoris, ita, ut ad servandos plures etiam mundos sufficeret; Christum redemisse homines ex omni tribu, gente, ordine; Deum amore quodam generali ferri in homines tanquam creaturas suas, & varia iisdem beneficia largiri; serio ipsum mortalibus injungere, ut credant & resipiscant, si servari velint; delectari eum potius conversione & vita peccatoris, quam ejusdem morte, ita, ut ipsi gratum foret, si omnes crederent. Sicubi interim heic duriores quædam in Reformatorum scriptis obveniant locutiones, mirum id non esse ait, nec Lutherum a talibus abstinuisse contendit. Electionem ex mero Dei beneplacito pendere Reformatos quidem affirmare concedit, verum & istud ipsos monet addere, eodem decreto, quo salutem aliquibus destinarit, decrevisse quoque Deum mittere Filium, qui salutem electis compararet, ac pro iis satisfaceret, Spiritumque Sanctum, qui fidem ipsis ingeneraret, ac proinde neminem adultum servatum iri, nisi credentem ac bonis operibus incumbentem, quamvis non propter fidem ac bona opera. Augustanos vicissim, quos vocat, Fratres existimare, electionem fieri ex prævisione fidei, quæ tamen fides prævisa in solidum ex gratia & Dei donum sit. Talem vero dissensum a nemine fundamentalem appellari posse autumat. Quoad decretum reprobationis, & sigillatim quoad præteritionis actum, duas formari posse quæstiones innuit. Unam: cur Deus hunc vel illum prætereat? ad quam respondendum sit: quia peccator est. Alteram: cur Deus Paulum potius prætereat, quam Antonium, cum tamen uterque sit peccator? & hic respondet, causam esse Dei beneplacitum, qui misereatur, cujus velit, & quem velit, induret. Nullam igitur esse admittit controversiam, an damnet Deus homines ob impœnitentiam prævisam? nec, an Deus prætereat quosdam homines ob peccatum? sed, an ideo Deus hunc elegerit, & illum præterierit, quia istum crediturum, hunc minus, præviderit; an vero tantum, quia Deo sic placuerit, cum uterque meruerit rejici? Prius defendi ab Augustanis, sed a Reformatis posterius; quos tamen ab istis ideo in fundamento dissentire nequaquam largitur. Circa gratiam convertentem utrinque concedi monet, eam non agere in truncos ac lapides, hominibusve suum liberum arbitrium adimere; nos resistere gratiæ externe vocanti per Evangelium, & quidem quotidie; peccatores initio gratiæ internæ reluctari; electos tamen gra-

tiæ efficaci nunquam finaliter resistere, & superari tandem naturam a gratia, carnem a Spiritu, ac proinde electos infallibiliter converti. Dissensum igitur in hoc articulo fundamentalem demonstrari sibi petit. Ad quæstionem: num veri fideles justificati possint gratia Dei excidere? nihil respondere Reformatos asserit, quod a Patribus itidem affirmatum non fuerit, nec ullam unquam litem super sanctorum perseverantia movisse Lutherum ac Melanchthonem monet. Equidem in Augustana Confessione damnari Anabaptistas, docentes, justificatos Spiritum Sanctum non posse amittere; verum istos existimasse, dari quosdam ita perfectos, ut non quidem immunes sint a peccatis ignorantiæ, incogitantiæ, involuntariis, sed tamen a peccati coram Deo damnantis macula; qualia certe Reformatis in mentem nunquam venerint. Ubiquitatem Christi multis quoque Lutheranis displicuisse contendit; circa reliquas vero proprietates divinas humanæ Christi naturæ communicatas observat, fore tunc dissensum fundamentalem, si consequentiæ admitterentur, quas ex doctrina Reformatorum nonnulli elicuerint. Similem deinceps in modum circa baptismi efficaciam, necessitatem, aliaque ad hunc locum attinentia, in fundamento discrepare se a Lutheranis, nulla ratione concedit. Reliquas de imaginibus, de cereis, de placentis orbicularibus, de detegendo ad Jesu nomen capite, de confessione, & aliis ejuscemodi, disceptationes levissimas pronunciat. Labefactatam autem Dei cum omnipotentiam tum sanctitatem, propugnatam fati stricti coactionem, hæresin item Manichæam aut Nestorianam, nonnisi per calumniam Reformatis imputari superaddit. Talis ergo cum sit horum a Lutheranis dissensus, manifestum esse credit, quod mutuam ille tolerantiam minime impediat; cumque tot votis ab utraque parte expetita semper fuerit concordia, (id quod ex historia late probat,) facile eam iniri posse confidit, atque suum de ea statuminanda consilium suppeditat. Colloquia nempe utriusque partis Theologorum minus sibi utilia videri profitetur, uti nec nova scripta promulgare consultum autumat. Novam quoque confessionem condi non vult, cum alia, quam Augustana, sed ea paucis immutata, opus non sit. Suadet vero, ut negotium per Politicos potius quam Theologos tractetur, aut seligantur mitioris ingenii Theologi. Suadet, ut Principes Protestantes omnes, Electoresque ac Reges, ad hoc opus summo cum studio se accingant,
&

& sibi historiam dissensus Protestantium prælegi curent; ut Confessionem Augustanam cum Reformatorum Confessionibus conferri faciant; ut doctores suos ab omnibus convitiis & contumeliis abstinere jubeant, eosque hortentur, velint expendere, annon charitati Christianæ repugnet, nullam velle pacem colere cum iis, qui in quibusdam tantum, sed iis minime fundamentalibus, articulis dissentiant. Lutheranos vero Theologos, quorum moderatiora sint ingenia, excitat, ut aliis rigidioribus eandem moderationem insinuent. Ab omnibus denique cogitari vult, quod de mutua tantum concordia agatur atque tolerantia, minimeque ulli parti sententia mutanda injungatur.

REMARQUES SUR LA TRADUCTION DU NOUVEAU TESTAMENT &c.

i. e.

ANIMADVERSIONES IN VERSIONEM NOVI TESTAMENTI Gallicam, jussu Cleri Gallicani a Dionysio Ameloto Oratorii Presbytero concinnatam: auctore CLAUDIO BRUSSONO, Evangelii Ministro.

DelphisBatavorum, apud Adr. Beeman, 1697. 12. Alph. 1. pl. 3.

UT subditos suos Reformatæ, quæ vocari solet, religioni addictos ad Ecclesiæ Romanæ sacra amplectenda adduceret, nihil fecit reliqui Galliarum Rex Potentissimus, Ludovicus XIV. Sed & Clerus Gallicanus, ut idem institutum promoveret, omnem gnaviter dedit operam: cumque Rex vi & terrore adversus dissentientes uteretur, Clerus alias quoque rationes inivit, quibus aut persuaderet iis, ut Romanæ Ecclesiæ nomina darent, aut ejus jam sacris initiatos magis magisque confirmaret. Inter alia vero, quæ hunc in finem inventa & excogitata fuerunt, præsentis libri auctor Claudius Brussonus (is, cujus *Manna Mystica in Deserto*, seu Conciones in Gallia in locis desertis ad populum sub persecutione gementem habitæ, Amstelodami A. 1695 in lucem publicam prodierunt) referendam etiam censet librorum Novi Testamenti in Gallicam linguam translationem, auspiciis Cleri Gallicani a Dionysio Ameloto adornatam. Hanc enim non eo com-

paratam contendit, ut textui Græco aut Vulgatæ ſaltem Verſioni exacte reſponderet, ſed ut veritati potius caligo objiceretur, hominesque Divinas literas ſcrutari ſueti, ſed Græcæ aut Latinæ etiam linguæ minus periti, in errorem inducerentur; locis quamplurimis eum in ſenſum inflexis aut detortis, ut dogmatibus, qualia Eccleſia Romana profitetur, Reformata autem improbat ac rejicit, palam favere deprehenderentur. Id evincere, præcipuus Bruſſoni in hoc opere ſcopus eſt, quem quo ſucceſſu ubique attigerit, penes Lectorem eſto judicium. Nam ut paſſim cauſæ religionis ſuæ ſerviviſſe Amelotum, nemo facile negaverit, (ut cum e. g. verba Actorum XIII. 2. λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ Κυρίῳ, καὶ νηστευόντων, ut Miſſæ ſacrificium ſtabilire viderentur, ita tranſtulit, *pendant qu' ils offroient le ſacrifice au Seigneur, & qu' ils jeûnoient*, id eſt, *dum illi Domino ſacrificium offerrent, & jejunarent*; cum in ipſa tamen Vulgata ſimpliciter tantum & recte quidem vertantur, *miniſtrantibus illis Domino & jejunantibus*:) ita defutura forte Ameloto non ſunt, quibus in multis locis verſionem ſuam tueatur. Verum id diſſimulare non poſſumus, dum Bruſſonus verſioni Ameloti caſtigandæ incumbit, magno eum ſimul ſtudio & contentione dogmata ipſa per ſingulos Fidei Chriſtianæ articulos excutere; ut juſtum adeo Reformatæ religionis adverſus Romano-Catholicos aſſertæ ac propugnatæ Syſtema in hoc opere exhibuerit.

DISSERTAZIONE EPISTOLARE DEL FOSFORO MINERALE &c.

i. e.

DISSERTATIO EPISTOLICA DE PHOSPHORO MINERALI, ſeu Lapide Bononienſi illuminabili, ad Actorum Eruditorum, quæ Lipſiæ publicantur, Collectores perſcripta a Dn. LUDOVICO FERDINANDO Comite MARSILIO, S. S. Cæſ. & Reg. Maj. Cubiculario & Legionis peditum Tribuno.

Lipſiæ, apud viduam & hæredes Groſſianos, 1698. 4.
Conſtat plagulis 4, & tabulis 19 æri inciſis.

CUm Diſſertatio hæc Epiſtolica ad nos manuſcripta primum perveniſſet,

nisset, ab Illustrissimo Auctore, quo est in nos affectu plane singulari ac benignissimo, submissa, committere non potuimus, quin ejus summam sine mora cum Orbe Erudito communicaremus. Itaque anno jam superiore, mense Septembri, pag. 404 sqq. compendio exhibuimus, quæ de loco natali Lapidis Bononiensis, deque partibus eum componentibus, ac modo denique eum, ut Phosphori munus sustinere possit, rite præparandi, uberius in Dissertatione ipsa ab Excellentissimo Auctore exponuntur. Postquam vero typis descripta Dissertatio elegantissima est, sumtibus ab Auctore ipso liberaliter suppeditatis, de eo nunc certiores reddendos harum rerum Curiosos existimavimus, quibus nempe integram nunc perlegere, & singula accuratius, adhibitis inprimis in auxilium figuris æneis, comprehendere licebit. Gaudebunt vero iidem non immerito, adhuc rerum etiam naturalium studiis decus suum constare, cum Viri non natalium minus splendore, quam aulicis perinde ac militaribus muniis illustres ea minime dedignentur.

GODEFRIDI GUILIELMI LEIBNITII ACCESSIONES HISTORICA, quibus utilia superiorum temporum Historiis illustrandis scripta, monumentaque nondum hactenus edita, inque iis Scriptores diu desiderati, continentur.

Lipsiæ, apud Nicolaum Forsterum Bibliopolam Hannoveranum, A. 1698. in 4. Alph. 3. pl. 5.

NOn infrequens in his Eruditorum Actis est Illustris Viri Godefridi Guilielmi Leibnitii nomen, cujus ingeniosissima inprimis meletemata Mathematica large in iis cum Orbe Erudito communicavimus. Nec contentus tamen Vir celeberrimus Mathematicarum scientiarum pomœria latissime protulisse, in omni liberalioris doctrinæ genere de Republica Literaria nunquam non annisus est præclare mereri. Triginta jam, & quod excurrit, lapsi sunt anni, ex quo Francofurti ad Mœnum Novam Methodum discendæ docendæque Jurisprudentiæ ex artis didacticæ principiis & experientiæ luce, magno Eruditorum cum applausu publicavit; utque plura alia ingenii, quæ vulgavit, monumenta taceamus, quotusquisque est, cui non in deliciis sit Codex ille Juris Gentium Diplomaticus, quem laudabili exemplo

A. 1693 Hannoveræ edidit & nos in Actis illius anni mense Augusto pag. 370 sqq. prolixe recensuimus? Quemadmodum vero in isto tabulas authenticas Actorum publicorum maximam antea partem ineditas in lucem protraxit: ita nunc, instituto non minus commendando, Scriptores antiquos ad Germanicam cumprimis Historiam illustrandam spectantes, nec adhucdum typis exscriptos, ut omnium usui paterent, in certa volumina distributos edere suscepit. Tametsi enim jam ante eum Viri docti ac diligentes, Marquardus Freherus, Justus Reuberus, Simon Schardius, Christianus Urstisius, Melchior Goldastus, Henrici Meibomii, Erpoldus Lindenbrogius, Henricus Canisius aliique, simili labore defuncti, quamplurimos rerum Germanicarum Scriptores, in justa spissaque satis volumina collectos, typorum beneficio publici juris fecerunt; existimandum tamen minime est, ita exhausta jam esse bibliothecarum omnium scrinia, quin bene multi supersint Scriptores alii, quos eripi e tenebris ac in lucem produci, publice intersit. Quod studium a Leibnitio nunc occupatum tanto magis nobis gratulamur, quanto rectius Viri industriam, ac in discernendis, qui luce publica donari mereantur, qui minus, Auctoribus exactum judicium habemus exploratum. Et nunc quidem primo hoc, quod prodiit, volumine, quatuor exhibentur Auctores, tales quidem omnes, qui & a viris doctis jam lecti memoratiq; sunt, & prælo dudum destinati, multumque expetiti, quos paucis indicabimus.

Primus Anonymus est, *Chronographus Saxo* Illustri Editori dictus, quod per annorum seriem a nato Christo usque ad annum æræ vulgaris MCLXXXVIII decurrat, ac Saxonica præ cæteris diligentius tradat. Codicem ipsum olim Christophori Broweri e S. J. cujus Annales Fuldenses & Trevirenses nemini ignorantur, fuisse, & ab eo subinde citari, Clarissimi vero Papebrochii beneficio ad Editorem pervenisse, ex Præfatione universo operi præmissa discimus. Alter, Anonymus itidem (etsi Goldastus in Apologia pro Henrico IV *Golscherum* fuisse dictum, persuasissimum habuit) *Gesta Trevirorum* composuit; quæ cum jam olim & Caspar Bruschius, & Marquardus Freherus, & Petrus etiam Lambecius edere constituissent, nec stetissent tamen promissis, Noster tandem tribus codicibus manuscriptis instructus, publici juris fecit. Tertius est *Johannes Vito Duranus*, Chronici auctor, quo suorum ac paulo superiorum temporum res gestas descripsit. Refert vero Editor, a Vossio quidem tradi,
Dura-

Duranum hunc Ludovici Bavari ac Caroli IV ætate vixisse, & Historiam, quæ manuscripta extet in monasterio S. Galli, ad annum usque 1348 produxisse: sed codicem suum eo usque non produci, (quippe qui ultra obitum Rudolphi Habsburgici, de quo varia narrantur, non porrigitur) & cum apud Sangallenses inquisivisset, responsum esse non reperiri. Memorat quoque obiter, insignem apud Bremenses Theologum Gerhardum Mejerum, a quo sibi manuscriptum exemplar Chronici hujus fuerit suppeditatum, hortatu suo præclarum opus aggressum esse *Glossarii Saxonici* titulo, quod eruditis gratissimum fore, neque nos dubitamus. Ultimus iterum Anonymus est, cujus *Chronicon Vetus Holsatiæ*, quod jam ante Joh. Adamus Cypræus, deinde & Petrus Lambecius edere decreverant, seu (ut in codice Lambecii, beneficio celeberrimi Viri Danielis a Nessel, Consiliarii & Bibliothecarii Cæsarei, ad Nostrum delato inscribitur) *Continuatio Chronici Slavorum Helmoldi*, hic exhibetur. Etsi enim incultum Scriptorem Editor Illustris agnoscat, odioque in Danos abreptum multa contumeliosa in eos effutiisse non dissimulet; perire tamen librum non voluit, quod notatu non indigna alia contineret, nec inclytæ Danorum gentis virtuti hominis, ut appareat, simplicis & affectibus indulgentis judicio quicquam possit deteri.

LIBRI NOVI

ORcades seu Rerum Orcadensium Historiæ Libri tres, auctore Thormodo Torffæo, Historiographo rerum Norwegicarum Regio. Hafniæ, literis Justini Hög, 1697. fol.

Lexicon Philologicum Matthiæ Martinii. Accesserunt nonnulla alia. Trajecti ad Rhenum apud Ant. Schouten, 1697. fol. Tomi II.

Jacobi Lydii Syntagma Sacrum de Re Militari, nec non de Jurejurando Dissertatio Philologica; cum notis Salomonis Van Til. Dordraci apud Corn. Willegardum, 1698. 4.

Jo. Schefferi, Professoris quondam & Bibliothecarii Upsaliensis, Miscellanea. Amstelod. apud Jansonio-Waesbergios.

Glossarium Universale Hebraicum, quo ad Hebraicæ Linguæ fontes Linguæ & Dialecti pene omnes revocantur. Auctore Ludovico Thomassino Oratorii D. J. Presbytero. Parisiis ex typographia Regia, 1697. fol.

Vera

Veræ Theologiæ Mysticæ Compendium, sive Amoris Divini occultæ semitæ &c. Auctore R. P. F. Constantino de Barbanson, Prædicatore Capucino & Conventus Coloniensis Guardiano. Coloniæ, apud B. Gualterum, & Amstelodami apud H. Wetstenium, 1698. 12.

Catti Aborigines Batavorum. Dat is: De Katten de Voorouders der Batavieren, ofte de twee Katwyken aan Zee en aan den Ryn; door Adrianus Pars. Tot Leyden by Jo. du Vivie, 1697. 4.

Letres du Cardinal d' Ossat. Nouvelle edition. Avec des Notes Historiques & Politiques de Mr. Amelot de la Houssaie. A Paris, chez Jean Boudot, 1698. 4.

Historia trium Gordianorum. Daventriæ apud Albertum Fronten, 1697.

Thomæ Crenii Animadversionum Philologicarum & Historicarum Pars III. Lugd. Bat. apud Fred. Haaring, 1698. 8.

Veteris ævi Analecta, seu Vetera aliquot Monumenta &c. Collegit primus & edidit, & observationes suas passim adjecit Antonius Matthæus. Lugd. Bat. apud Fr. Haaring, 1698. 8.

Cornelii Van Bynkerhoek ad L. Lecta 40 Dig. de Reb. Cred. Si cert. pet. Liber singularis. Et Dissertatio de Pactis juris stricti Contractibus in continenti adjectis. Hagæ Comitis, apud Abrah. De Hondt, 1697. 8.

La Rhetorique d' Aristote, traduite en François par feu Mr. Cassandre. A Amsterdam chez J. Louis de Lorme, 1698. 12.

Joachimi Targiri Medicina Compendiaria. Lugd. Bat. apud Fred. Haaring, 1698. 8.

Jo. Conradi Barckhusen Pyrosophia, succincte atque breviter Iatrochymiam, Rem Metallicam & Chrysopœiam pervestigans. Lugd. Bat. apud Corn. Boutenstein, 1698. 4.

Jugement du Public, & particulierement de Mr. L' Abbé Renaudot, sur le Dictionaire Critique du Sr. Bayle. A Rotterdam chez Abraham Acher, 1697. 4.

Reflexions sur un imprimé qui a pour titre Jugement du Public *&c. A Rotterdam, 1697. 4.*

ERRATA.

In Actis hujus anni pag. 32. lin. antepenult. pro *anno superiori* lege *anno* 1696, & pro *anno præsenti* lege *anno superiori*. Pag. 108. lin. 15. sic lege: *nos docet? Quid de.*

* * * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis, Anno M DC XCVIII.

HISTOIRE DE FRANCE.

i. e.

HISTORIA FRANCIÆ, A PRIMA MONARCHIÆ FRANCICÆ in Galliis constitutione. Auctore P. GABRIELE DANIELE. Tomus I.

Parisiis apud Simonem Benard, 1697. 12. plag. 22.

NUnquam equidem Gallicanæ genti defuerunt decora ingenia, quæ in patria historia ornanda excolendaque, operam atque industriam suam collocarunt. Sed si quis forte existimet, per illorum curas vigiliasque historiam Gallicam ad istud jam fastigium pervenisse, ut nihil illi omnino aut cultus, aut ornamenti, addi possit, is lecta luculenta admodum, quam tomo primo Historiæ suæ Francicæ præmisit Vir eruditissimus Gabriel Daniel, præfatione, secus sentiet. Sunt qui contendunt, saltem natales, originemque ultimam gentis hujus, plus quam Cimmeriis involutam esse tenebris, ut qui eam in lucem protrahere instituant, operam, quod ajunt, oleumque non possint non perdere: si quæ autem forte literarum monumentis prodita ad nos pervenerint, ea jejuna admodum & sicca esse, & ita comparata, ut tædio potius repletura sint lectorem, tantum abest, ut suavitate quadam & jucunditate eum sint allectura. Hi si de ipsius gentis Francicæ origine, ejusque fatis, priusquam in Gallia consedit, regnique, quod hodie floret, fundamenta jecit, loquantur, plane consentientem sibi habent Nostrum: sin de regni Francici in Gallia origine initioque verba faciant, adeo illis non suffragatur, ut regni hujus primordia, nec varietate eventuum, nec Regum fortissimorum celebritate, nec ulla alia re, Romanæ reipublicæ primordiis cedere, fidenter asserat. Quod autem jejuna & sicca, parumque ad delectandum com-

comparata videantur, quæ de primis Galliæ Regibus traduntur, id inscitiæ Historicorum, tum veterum, tum recentiorum, unice imputandum esse affirmat. Paucissimos enim linguæ, qua scripserunt, indolem accurate perspectam habuisse: alios autem styli, quo Historicum uti decet, rationem ignorasse: plerosque legum, ad quas historiam suis numeris absolutam exigere fas est, fuisse rudes. Quod ne temere asseruisse videatur, leges istas, ad quas Historicus se componere debeat, uberius edisserit, & quam iis non fecerint satis, qui in Francica Historia ad posteros transmittenda elaborarunt, demonstrat, simulque scopulos, ad quos ceteri fere omnes naufragium fecerint, summo studio se evitaturum pollicetur. Hoc autem num præstiterit, ii quam rectissime judicabunt, qui librum ipsum evolvere instituerint. Nobis hic indicasse sufficit, Auctorem doctissimum non tantum notas, difficultatibus quibusdam enodandis destinatas, vitis singulorum Regum subjecisse, sed & dissertationes octo addidisse, in quibus cum multa scitu haudquaquam indigna afferat, eas paucis delibasse nos non pigebit, nec ab instituto nostro alienum erit.

Dissertat. I. De Francici regni in Gallia conditore, anceps inter eruditos est disceptatio. Sunt qui Pharamundum pro eo venditant: alii Clodioni filio ejus honorem huncce deberi non ambigunt: saltem Merovæum & Childericum rerum in Gallia potitos esse, nemini non persuasum est. Ab hisce vero omnibus quo minus longe abiret Auctor, & Clodovæum demum primum Francorum in Gallia Regem assereret, gravissimis documentis adductus, temperare sibi non potuit. Primo itaque ad veterum scriptorum, Prosperi scilicet, Idatii, Apollinaris, Procopii, Gregoriique Turonensis & ceterorum, qui ea ætate scripserunt, silentium provocat. A vero plane abhorrere ait, eos rem tanti momenti silentio præterituros fuisse, siquidem ante Clodovæum Franci fixam rerum suarum sedem in Gallia posuissent. Ipsumque Prosperum rem omnem prorsus conficere, autumat. Hunc enim de Pharamundo, Clodione, Merovæoq; aperte testari, quod *regnarint in Francia*. Franciæ autem nomine ea ætate neutiquam venisse Galliam, sed eum terrarum tractum, quem olim incoluere Franci in Germania. Nondum hic argumentorum finis est. Descendit ad singulos Reges, qui ante Clodovæum summam rerum tenuere, probaturus eos non regnasse in Gallia. De Clodione Gregorius Turonensis refert, eum

Came-

Cameracum urbem tractumque circumjacentem occupasse. Consentiunt Prosper, Cassiodorus aliique. Colligunt hinc plerique, huncce Regem sedem suam fixisse in Gallia. Id vero inde sequi, negat Auctor. Nimirum huncce Regem ceterosque sæpius excursiones in Galliam fecisse, fudisse Romanorum copias, urbes expugnasse, fatetur: sed eos ibi stabile regnum condidisse suarumque rerum fixisse sedem, id vero est, quod abnuit. Atque id eo manifestius esse putat, quod Historici, Merovæi cum Romanis bella litterarum monumentis consignantes, eum non ex Gallia, sed ex propria priscaque Francorum sede copias contra Romanos educentem nobis sistant. Quæ autem de Childerico traduntur, fabulæ Romanensis speciem, judice Nostro, palam præ se ferunt. Gregorius insuper Turonensis, aliique veterum, Childericum, vastata Gallia, iterum trajecisse Rhenum & cum Odoacro Alemannis bellum intulisse commemorantes, illi rem omnem extra dubium ponere videntur. Ultimo loco luculenta Procopii Cæsariensis, Gregorii Turonensis, & Jonæ, qui fuit discipulus S. Columbani, testimonia profert, probatque, quæ Auctores isti de epocha conditi in Gallia Francorum regni tradunt, non in alium quadrare, quam in Clodovæum. Objici posse sibi dicit sepulchrum Childerici A. 1653 Tornaci detectum. Inde autem ut non diffitetur probari posse, huncce Regem in Gallicana quadam expeditione occubuisse: ita eum in Gallia fixum stabileque regnum obtinuisse, hinc demonstrari posse inficiatur. Majoris ponderis esse dicit, quod alii objiciunt, in exercitu Clodovæi, cum Syagrio Romanorum duce rem habentis, fuisse Galliæ quosdam Regulos, Clodovæi cognatos, interque alios Ranacarium Regem Cameracensem. Observat itaque, Francorum gentem in plures Dynastias olim distributam fuisse, quarum qualibet Regulum suum, vel ut Sulpicius vocat, Subregulum habuerit, qui tamen totius gentis Regi paruerint. Hisce Regulis Clodovæus certas provincias in Gallia administrandas, ut porro censet, attribuit, a quibus deinceps nomen titulumque sortiti sint. Ex his itaque Ranacarium fuisse, Francorum, qui post conversionem Clodovæi Christianorum sacris imbui noluerunt, caput & propugnatorem: qui adeo cum ceteris, post Clodovæi demum in Galliam transitum, Regis Cameracensis titulo uti cœperit. Reliqua dubia non minori diligentia & ingenii acumine dissolvit.

Differt. II. Childericum Regem Merovæi filium, regia dignitate a Francis exutum, quod in libidines fine modo & fine fe daret, fœminarumque primi ordinis pudicitia ab eo minime tuta effet, funt qui tradunt. Addunt, tum a Francis Romani exercitus ducem, cui Ægidii nomen fuit, in Regem electum, donec novi Regis pertæfi Childericum a Thuringis, ad quos confugerat, accerfitum, denuo Regem conftituerent. Hofce in fecunda differtatione ex inftituto fibi confutandos fumpfit Auctor. Tale quid enim unquam contigiffe, plane negat. Nec contemnenda fententiæ fuæ affert argumenta: cumprimis tamen temporum rationes huic commento plane repugnare obfervat. Affirmat quippe Idacius, Ægidium mortuum effe anno tertio Imperatoris Severi, h. e. quinto poft mortem Merovæi. Qui itaque, ita infert Auctor, octo annos, poftquam Childericus regno exutus eft; Francorum genti præeffe potuit? Totidem enim annos eum rerum fumma apud Francos potitum fuiffe, qui fecus fentiunt, autumant.

Differt. III. Tertia differtatio de antiquitate & conditore Legis Salicæ exponit. Illis qui hanc legem a Philippo Longo demum latam aut inventam fuiffe autumant, plane fuffragari nequit. Non tantum enim Conradum de Lichtenau Abbatem Urfpergenfem, Sigebertum Gemblacenfem, aliosque Scriptores Philippo Longo multum antiquiores, legis hujus meminiffe: fed Vendelinum, Pithœum, Lindenbrogiumque affatim dediffe probatum, jam tempore Caroli M. legem hancce notam fuiffe. Agathiam quoque legis hujus injicere mentionem: & Childericum Auftrafiæ Regem, in edicto A. 595 Coloniæ promulgato, quoddam Salicæ legis caput antiquaffe. Stilum infuper, fermonisque genus antiquitatem hujus legis tam manifefte prodere, ut omnis antiquitatis rudem effe pronuntiet, qui eam in lege ifta non veneretur. Id faltem fupereffe, ut inquiratur, num Pharamundus, aut Clodovæus pro legis iftius auctore fit reputandus. Pro Clodovæo Auctor pronuntiat, hisce potiffimum rationibus inductus. Primo quidem, quod monetæ ex argento confectæ in hac lege injiciatur mentio, quæ Francis, priusquam in Gallia confederunt, non fuerit ufitata. Deinde quod hæcce lex fubinde de Romanis h. e. Gallis inter Francos degentibus verba faciat. Gallos autem Francis permixtos, priusquam hi in Galliam tranfierint, quis, inquit, dixerit? Ceteras, quas affert, rationes inftituti memores prætermittimus.

Circum-

Circumferuntur quidem varii antiquissimorum Franciæ Regum nummi, quos tamen Noster partim genuinos esse negat, partim indignos, qui commemorentur, judicat. Equidem Childeberti I & Clotarii I quosdam nummos mereri, qui diligentius revocentur sub examen: sed cumprimis tamen in nonnullis Theodeberti I Austrasiæ Regis nummis exponendis, ingenii sui vires, in quarta dissertatione, periclitari voluit. Ex pluribus autem, quos *Le Blanc* in Tractatu Historico de Nummis Franciæ sistit, duos hic accuratius explicandos sibi sumpsit. Et is quidem, quem primo loco affert, sistit Principem, cujus caput mitra tegit, duobus margaritarum aut gemmarum ordinibus ornata, & in cujus apice crista aut simile ejusmodi ornamentum conspicitur: dextra hastam tenet is humero innixam: sinistram clypeus tegit, in quo eques pictus est. Inscriptio hæc est: D. N. THEODEBERTUS VICTOR. In altera nummi facie Victoria conspicitur, manu dextra crucem oblongam, sinistra globum cruce minori signatum tenens, addita inscriptione: VICTOR AAVCCCI; ad latus Victoriæ sinistrum leguntur litteræ: RE; sub pedibus: C. N. B. Non referemus hic eas rationes, quibus aliorum explicationes impugnat Auctor, sed solum quæ ipsiusmet de hoc nummo mens sit, paucis indicabimus. Primo itaque evincit, non Justinianum, aut alium quempiam, sed ipsum Theodebertum in prima nummi facie exhiberi. Id indicare ipsam inscriptionem: D. N. THEODEBERTUS, i. e. *Dominus Noster Theodebertus*. Cum vero Theodebertus hic Victor audiat, isque non unam ab hostibus suis reportarit victoriam, quænam hic indigitetur, disquirit, eamque quam victis fusisque in Italia ad Padum fluvium Gothis retulit, designari demonstrat. De inscriptione autem in altera nummi facie ita censet: VICTOR AAVCCCI RE idem esse, ac *Victoria Augustorum Inlustrium Regum*, aut *Victoria Augustissimi Regis*, aut denique *Victoria Austrasiorum Captis Casis Gothis Intercepto Romanorum Exercitu*, vel quod eodem fere recidit, *Victoria Austrasiorum Captis Casis Gothis Italiæ*. De litteris C. N. B. deinceps ex instituto agit. Ceterum quod leges antiquas inscriptiones exponendi hanc interpretationem admittant, insignia quoque & tituli Imperatoribus ceteroquin proprii a Francorum etiam Regibus olim fuerint usurpati, id quidem est quod pluribus demonstrat. Alter nummus, de quo Sirmondus, Harduinus, aliique disceptarunt, in prima facie effigiem Theodeberti sistit, addita inscriptione: D. N. Dissert. IV.

THEODEBERTUS. C. in altera Victoria conspicitur, dextra coronam tenens, cum inscriptione: VICTORIA A. C. C. C. N. & ad pedes victoriæ: RE; item: CONOB. In priori inscriptione littera C Harduino aliisque negotium facessit, illo quidem vocem Comitis ea designari existimante. Sed Noster C pro G more in nummis recepto poni, Regemque Theodebertum, exemplo Imperatorum, Sarmaticorum, Parthicorum &c. titulo, ob gentes hasce devictas superbientium, se Gothicum ob fusos fugatosque Gothos, appellitasse autumat. Alteram autem inscriptionem: VICTORIA A. CCC. N. RE. citra ambages ita interpretatur: *Victoria Augustorum Dominorum Nostrorum Regum*; aut: *Victoria Augustissimi Domini Nostri Regis*; aut denique: *Victoria Austrasiorum Captis Cæsis Gothis Domino Nostro Rege.* De litteris C. N. B. sive quod perinde est CONOB, quæ in nummis variis non tantum Imperatorum, sed aliorum quoque Regum, non tamen ante Constantini M. ætatem, nec post Leonem Isauricum, conspiciuntur, ita censet, neutiquam eas ita interpretandas: *Constantinopoli Obsignata*, ut nonnulli sibi persuadent; sed hoc sibi eas velle: ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Usum quidem iis in nummis primum fuisse ipsum Constantinum ait, sequentes autem Imperatores eas retinuisse, ut significarent, se Magni illius Constantini legitimos esse successores: hinc ad aliarum quoque gentium Reges morem litteras istas nummis imprimendi profluxisse, qui hoc ipso, censente Auctore, demonstrare voluerunt, se nec Constantino, nec ejus successoribus inferiores deterioresque esse.

Differt. V. Quæ in quinta dissertatione de Childeberti I & Clotharii I quibusdam nummis observat, cum momentum non trahant, prætermittimus.

Differt. VI. In sexta autem de nomine Britanniæ disceptat. Dederitne enim Britannia magna minori, Galliæ scilicet provinciæ, nomen: an vice versa, illa ab hac acceperit, disquiri inter eruditos solet. Auctori nostro talis hac de re sedet sententia. Britanniam magnam a Britonibus, Gallica gente, in ista insula considente, nomen accepisse, pro explorato habet: sed Britones istos non ex Britannia minori, sed ex ea Galliæ Belgicæ parte, ubi hodie Monasteriolum (Montreüil) & Hedinum (Hesdin) est, si ad Somonam fluvium procedas, in Angliam transiisse; licet hic ipse tractus Armoricæ vel Aremoricæ nomine olim quoque

que fuerit insignitus. Unde excusari posse Bedam, dum ex tractu Armorico Britones in Britanniam venisse scripsit: licet Auctori verosimilius videatur, eum censuisse, quod ex Britannia minori advenerint. Interim Britonum quosdam ex Britannia ab Anglis rursus pulsos, in Britanniam minorem se recepisse, & ita provinciæ huic Britanniæ nomen fecisse, arbitratur.

Sed quæ de antiquis Britanniæ minoris Regibus traduntur, ea paulo accuratius revocare sub examen, operæ pretium duxit. Paucis: quicquid de iis vulgo traditur, id commentis inanibusque annumerat fabulis. Historiam enim Chronologicam Britanniæ, unde series & genealogia horum Regum plerumque petitur, ex fabulis commentisq; ineptissimis plane compositam consarcinatamque esse. Frustra quoque citari Gildam, cum antiquus ille genuinusq; Gildas, cujus nonnulla opuscula in Bibliotheca Patrum extent, ne verbo quidem horum Regum injiciat mentionem. Gregorium insuper Turonensem de Britanniæ minoris Principibus diserte & citra ambages dicere: *Comites, non Reges appellati sunt.* Ceterum Bitanniæ minoris fata hac occasione edisserens, observat, paruisse eam cum Gallia reliqua Romanis, donec accisis inclinatisque undique Romanorum in Occidente rebus, & ceteri Galli, & hujus quoque provinciæ incolæ, in libertatem se asserturi arma caperent. Sed reductos eos ad fidem obsequiumque fuisse ab Aetio. Deinde Britones ex Britannia magna pulsos, Romanis volentibus consentientibusque, in hacce Galliæ parte, quæ nomen ab illis accepit, consedisse, & in amicitia Romanorum semper permansisse. Sed Romanos Visigothorum impetum non amplius sustinentes, spemque retinendæ Britanniæ minoris abjicientes, ut gentem nihilo secius in fide utcunque retinerent, principem Britonum nomine tituloque Comitis, ut tum moris erat, honestasse: Riothimumque Comitem, vel successorem ejus, non alio honoris titulo fulgentem, Britanniam tenuisse, cum Clodovæus Francici regni fundamentum in Gallia collocaret. Gessisse quidem Clodovæum cum Britonum Comite bellum, sed huncce victum, Clodovæoque imparem, pacem tandem ea lege impetrasse, ut urbes occupatas, saltem præcipuas, retinerent Franci, Britonumque domini Comitum titulo contenti, Francorum Regi ita parerent, ut Romanorum Imperatoribus hactenus paruissent. Atque hæc ita se habere, ex quodam Gre- Dissert. VII.

Gregorii Turonensis loco elicit. Non ignorare se ait, Riothimum a Jornande vocari Regem: sed observat, tum hoc titulo eum insigniri, cum Romanis contra Visigothos auxilium tulerit, adeoque id saltem inde confici posse negat, Francis in Gallia rerum potientibus, Britonum Principes Reges dictos, quod præcipue sibi impugnandum sumsit: addit tamen, Jornandem hominem Gothicum, & ex suæ gentis consuetudine ceterorum mores metientem, facile adduci potuisse, ut cuilibet gentis cujusdam Principi Regis nomen titulumque daret. Hunc ipsum quoque Riothimum ne quidem in fictitia ista Regum Britannicorum serie comparere. Childeberti I autem epitaphium, nullum plane negotium sibi facessere ait. Licet enim in eo Britonum Rex memoretur, nondum tamen liquere, an non Britanniæ Magnæ Rex intelligatur. Ab homine insuper illepido, & quaslibet voces, ut versus Leoninos componeret, conquirente, magnam ἀκρίβειαν expectari aut exigi non posse, contendit.

Dissert. VIII Ultimo tandem loco de conditore templi cathedralis, quod Lutetiæ Parisiorum est, disquirit. A Childeberto I illud exstructum multi sibi persuadent, versibus quibusdam Fortunati Episcopi Pictaviensis inducti: sed eos hoc sibi non velle, uberius monstrat. Nihil aliud quippe iis indicari, quam templum cathedrale fenestris vitreis ab hocce Rege ornatum, ejusque reditus nova accessione bonorum quorundam auctos fuisse.

NOUVELLE BIBLIOTHEQUE DES AUTEURS ECCLESIASTIQUES.

Hoc est:

NOVÆ BIBLIOTHECÆ AUTORUM ECCLESIASTICORUM Tomus VIII. Autore L. E. DUPINIO.

Parisiis, apud Andream Pralardum, 1697. in 4. Alphab. 2.

Eadem methodo, qua septimum Bibliothecæ suæ Ecclesiasticæ tomum Clarissimus Dupinius conscripsit, (de qua in Actis anni 1696, p. 31, 32. abunde diximus) octavum non ita pridem etiam composuit, ediditque in lucem. Qui cum in duas partes divisus, decimum, pariter ac undecimum seculum complectatur, ex iis, quæ ad deci-

decimum seculum pertinent, quædam pro instituti nostri ratione delibabimus.

In præfatione ad historiam seculi decimi, Ant. Arnaldum commemorat ab omnibus, qui hujus seculi res memoriæ prodiderunt, mire discrepare, ut qui in libro de Perpetuitate Fidei seculum decimum inter Ecclesiæ felicissima reponi velit; quod scilicet, cum præter consuetos corruptæ disciplinæ nævos, nihil novarum hæresium aut turbarum habuerit, prioribus omnino præferendum censeat: cum contra ceteri ad unum omnes conspirent, obscurissimum seculum fuisse, ignorantiæ tenebris late obsitum, & vitiorum mole oppressum. Quæ inter duo extrema Dupinius medium ita tenet, ut posteriori tamen sententiæ longe magis adhæreat, Arnaldumque instituta morum, librorum, Pontificum & Virorum doctorum cum anterioribus seculis comparatione, confutet.

Atque his ita generatim in præfatione monitis, ipsam historiam controversiarum aggreditur, capiteque I Ecclesiæ Græcæ res exponit. Pag. 1.
Has inter primum locum obtinent quartæ Leonis Philosophi Imperatoris nuptiæ, a Nicolao Patriarcha Cplitano, quod essent contra leges Ecclesiæ Græcæ, ab ipsomet Imperatore paulo ante id tempus confirmatas initæ, cum anathemate improbatæ: quod etiam retractare noluit Nicolaus, etsi Sergius Papa, cujus opem imploraverat Imperator, missis legatis, & ipse Leo, enixis precibus hominem placare tentassent: quapropter in exilium tandem A. 901 missus est, suffectusque Euthymius, qui cum magna Cleri Constantinopolitani parte quartas nuptias illas defenderat. Verum decennio post revocatus iterum est Nicolaus & in honore magno habitus, pulso Euthymio, cum quo tamen Pag. 2.
paulo post in synodo quadam unionem iis legibus sanxit, ut non equidem damnarentur amplius quartæ nuptiæ Leonis, quod olim factum, sed ut tamen, ne posthac a quoquã similes inirentur, sub anathematis pœna caveretur; irrogata insuper quinquennali pœnitentia iis, qui post annum ætatis quadragesimum tertias nuptias contraherent, & triennali his, qui post tricesimum annum secundas inirent, si e primo matrimonio liberos suscepissent. Quas leges insecuto tempore tertius successorum Nicolai, Polyeuctes, Patriarcha rigidioris disciplinæ severus custos, inprimis ursit, adeo ut Nicephoro Phocæ, Imperatori suo, qui Romanum, Constantini Porphyrogenneti filium & Leo-

nis Philosophi nepotem, in Imperio excepit, ægre parceret, quum is spretis canonibus Theophanen Romani viduam secundis nuptiis duxisset. Inter viros doctos, quos hoc seculo Oriens habuit, illustrissimum haud dubie nomen ipsemet Constantinus Porphyrogenneta Imperator est, cujus scripta etiam recensentur. Clari præterea Simeon Metaphrastes, & Hippolytus Thebanus, cui esse tribuendum Indiculum XII Apostolorum a Combefisio editum, post alios Autor noster quoq; monet. Floruit & Eutychius Alexandrinus Patriarcha, natione Ægyptius, patriaque lingua Said Ibn Batrik dictus, scriptor Arabs, cujus Annales non adeo magni æstimat Dupinius, sed fabulis & vulgaribus historiis plenos censet. Dum vero non solum partem Annalium, quæ de Episcopis Alexandrinis agit, sub Originum Alexandrinarum titulo, cum Latina versione & notis Londini A. 1642, sed & ipsosmet integros Annales ibidem A. 1658 edidisse Seldenum ait, fallitur Vir doctissimus: siquidem non Seldenus, sed Edwardus Pocockius editor integrorum Annalium Eutychii Latine a se versorum est, tametsi præfationem Seldeni repetiit, imaginemque æri incisam præfixit: quo ipso deceptus Noster videtur.

pag. 3.

pag. 4.

Caput secundum historiam Romanæ, ceterarumque Italiæ Ecclesiarum complectitur: in qua cum Autor se ad plurima referenda coactum cerneret turpia Pontificum Romanorum gesta, & infanda scelera seculi; ne in invidiam raperentur dicta, non solum in præfixa libro eam in rem admonitione, se nonnisi invitum & historici legibus, *ne quid falsi audeat, ne quid veri non audeat*, coactum hæc talia scribere testatur, qui de cetero omnem reverentiam S. Petri, quam vocat, Sedi in perversis etiam illis Pontificibus deferendam agnoscat: sed & in ipso aditu capitis verba profert Baronii, quem de neglecta Romanæ Curiæ autoritate suspectum esse non posse monet, & qui tamen ad A. 912. n. 14 ab acerrima longe invectiva sibi temperare non potuerit. Huic testimonio Arnulphi quoque Aurelianensis Episcopi, testis oculati, querelas addit, Romam e luce, quam aliis olim suggerebat, in caliginem portentosam, futurisque seculis memorabilem incidisse conquesti. Atque sic auspicatur historiam ab ordinatione Formosi Papæ, cui scilicet insecutam omnem calamitatem originem debuisse judicat. Ejus vero post fata e sepulchro effossi & truncati trib9 digitis damnationem, præcipitationemque in Tiberim a Stephano VI Papa factam

pag. 5.

ctam, ut horrendum barbarumque facinus abominatur. Sergium Papam, qui post alios (neq; enim nunc integram Pontificum seriem exhibemus) Stephano successit, & Formosi damnationem iteravit, monstrum hominis vocat, ambitiosum, sævum, spurcæ libidini immersum: qui ex Marozia meretrice filium genuerit, patri simillimum, & qui secuto tempore nefariis matris artibus ipse quoque ad Pontificiam sedem evectus est A. 931, cum paulo antea illam tenuisset Johannes X haud absimilis farinæ homo, quem Maroziæ mater, æque meretrix, Theodora cum deperiret, pro sua, qua tum pollebat, autoritate ex Diacono Ravennate Episcopum Bononiensem, mox Ravennatensem Archiepiscopum, & denique Papam fecerat, dum interea Italia perpetuis intestinis dissidiis semet attereret, & Romam sub specie quadam libertatis teneret Albericus. Post mortem Alberici filius illius Octavianus, urbis regiæ dominus, ut omnem potestatem solus Romæ teneret, post Agapetum II, melioris commatis Papam, sed cui una cum tribus qui eum antecesserant, non tam vires ad bonum, quam voluntatem attulisse Noster ait, Pontificem quoque eligi sese fecit, primusque mutato nomine Johannes XII vocari voluit. Atque hic ille est nulla virtutum præditus, quæ Episcopum decerent, sed portentum luxuriæ & libidini mancipatum, ut Noster prolixe satis exposuit: qui, cum Othonem M. tum Germaniæ Regem, & Italiæ jure belli acquisitæ dominum, Romanum Imperatorem coronasset, mox fracta fide, quam sacramento dederat, adversus Cæsarem cum ejus hostibus præter jus fasque conspiravit, &, cum ab Othone corrigi se non pateretur, sed in apertam seditionem prorumperet, in Concilio Romano, post patefacta plura etiam scelera, dignitate sua exutus est, electo in ejus locum Leone VIII, quem tamen mox per factionem Roma expulit, & post atroces vindictas, quas de adversariis suis sumsit, priusquam a reduce Imperatore puniri posset, horrenda morte in ipsa libidine extinctus est: quæ omnia fuse satis candideque Dupinius enarrat, nec Othonem ob motum sede sua Johannem peccati arguens, nec Leonem VIII Antipapis accensens, quem potius *Venerandum Leonem* vocat: imo Benedictum, quem in Johannis locum Romani contra Leonem surrogaverant, & qui, Cæsare adventante, paulo post dejectus a sede, quam occupaverat, & Hamburgum in exilium missus

pag. 6. pag. 7. pag. 10. pag. 11. pag. 12, 13.

X 2 est,

eſt, diſerte Antipapam vocat, dignumque cetera Romano Epiſcopatu, ſi modo canonice ad eam dignitatem evectus fuiſſet. Neque etiam improbat jus eligendi Papam, & inveſtiendi Archiepiſcopos Epiſcoposque, quod Othoni & ſucceſſoribus ſolenni Synodi Romanæ decreto ita conceſſum eſt, ut nec poſſet poſthac ſine conſenſu Imperatoris eligi Pontifex, nec ordinari Epiſcopus, quem non ipſe prius inveſtiiſſet.

Præterimus alia, quæ de Pontificibus Romanis, tum & de Epiſcopis Italiæ aliis dicuntur, ut ad Scriptores pergamus, quorum hoc capite, poſt recenſitas epiſtolas Pontificum, & quæ ad ipſos ab aliis ſcriptæ ſunt, mentio fit. Inter eos inprimis clarus eſt Ratherius, ex Lobienſi
pag. 19. monacho Veronenſis, deinde Leodienſis, iterumque Veronenſis Epiſcopus, terque ob morum ſeveritatem exul, Vir non minus probitate, quam eruditione, pro illorum temporum ratione plane inſignis.
pag. 20. Hujus ſcripta a Dacherio Spicilegii Tomo II & XII edita Noſter ſedulo recenſet, & ſubinde excerpit, quæ indicant, longe plus aliis hominem ſuo ſeculo vidiſſe, & imprimis acrem fuiſſe vitiorum ubivis fere regnantium reprehenſorem. Graviter enim in vitia Cleri ſui, & in univerſum omnis invehitur, luxum, avaritiam, pauperum neglectum, ſuperbiam, contemptum Canonum, laſciviam, indignos Procerum ſacris muneribus inhiantium conatus, & cognata his alia; nullumque adeo in tanta corruptione hominem reperiri credit dignum Epiſcopali munere, nullum qui rite electo & ordinando puras manus imponat. Pontificem Romanum, cum ad illum de Clero ſuo humiliter conque-
pag. 21. ſtum ſcriberet, *Summum primæ, hoc eſt, Romanæ ſedis Pontificem, Archipræſulum Archiepiſcopum, &, ſi de ullo mortalium jure dici poſſit, univerſalem Papam nominandum* vocat. Et, quod mireris, Cleri incompoſitos mores aliquando, cum jam de anathemate cogitaret, non ad Pontificem, ſed ad Imperatorem detulit, ejus voluntatem expectaturus, quam ſequeretur. Poſt Ratherium Dupinius Attonis Epiſcopi Vercellenſis libros recenſet, moderatioris, ut ait, neque adeo obſcuri. Inde agit de Luitprando, cujus uti Chronicon & Paparum Vitas haud cunctanter cum aliis proſcribit: ita ſex poſtrema Hiſtoriæ Luitprandi capita, quæ longe alterius eſſe communiter exiſtimantur, non indigna eodem autore judicat, etſi fragmentum alterius libri eſſe, Hiſtoriæ imperite aſſutum, non neget.

Tertio

Tertio capite ad Hiſtoriam Eccleſiarum Gallicarum pro-
greditur, præmiſſaque ſtricta narratione rerum civilium, quarum
ſumma, poſt varios expirantis Carolini ſtemmatis motus, hoc ſeculo
ad Hugonem Capetum circa annum 987 devoluta eſt, ſollicite
omnes Eccleſiarum viciſſitudines, & Epiſcoporum, aliorumque
clarorum virorum merita, fata atque libros commemorat: de
quibus omnibus pauca nunc adducemus. Celebre eſt imprimis
Concilium Rhemenſe, quod in cauſa Arnulphi, Rhemenſis Archi- p. 39.
epiſcopi, ab Hugone Capeto Rege A. 992 convocatum eſt, ut ille,
qui Carolo Lotharingiæ Duci, fratri ſuo & poſtremo e ſtirpe Ca-
rolina Principi, per ſeditionem noctu portas urbis Rhemorum ape-
ruerat, cognita in Synodo cauſa, læſæ majeſtatis condemnaretur,
& e ſede ſua ejiceretur. Huic vero damnationi cum & ſilentium
Romani Pontificis Johannis XV, ad quem cauſa prius delata fu-
erat, judicium ſuſpendentis, obſtaret, & antiquum Damaſi decre-
tum, quo non poſſe, niſi Romæ, judicari Epiſcopum cautum eſt:
non obſtantibus tamen his, de Arnulphi cauſa Synodus cognovit,
eumq; Archiepiſcopatu indignum cenſuit, & Gerbertum ſurroga-
vit; cauſam pro Synodo in ejusdem congregatione imprimis ani-
moſe adverſus Pontificem perorante Arnulpho Aurelianenſi Epi-
ſcopo, cujus ſane memorabilis oratio eſt, & prolixe a Noſtro re-
cenſetur. Aſt vero, quum ægerrime ferret iſtam damnationem
Johannes Pontifex, nec prius minitando deſiſteret, quam de con- p. 42.
gregando novo quodam ad cauſam cognoſcendam Concilio con-
ſentiretur: tum prævidens tempeſtatem Gerbertus, Arnulphi crea-
tus in Synodo ſucceſſor, ad Siguinum intrepidam epiſtolam ſcripſit.
Nec minores ſpiritus in Concilio Moſomenſi A. 995 adverſum ſe p. 43.
congregato præ ſe tulit, ut & in literis ad Adelheidem Reginam:
quæ omnia apud Autorem videri poſſunt. Nobis incidit hac oc-
caſione in mentem, quod de Synodo Rhemenſi & Gerberti epi-
ſtola ad Siguinum, una cum oratione in Synodo Moſemenſi habita
ſibi propoſuerat aliquando Vir Clariſſimus, Steph. Baluzius. Novam
ſcilicet eorum editionem moliebatur, cum Conringii ope e codice
MS. Helmæſtadienſi caput LVI illius Synodi obtinuiſſet, quod deeſt
in editis codicibus, & quo continentur Canones Africani, qui de ju-
dicandis intra provinciam Epiſcopis agunt, quos in Gallia usque

ad Gerberti tempora vim legum obtinuiſſe credit Baluzius in epiſtola ad Conringium, quæ habetur Syntagm. II. Epiſtol. Conringii ep. 3. Ceterum quam diverſum adhibuerit ſtylum Gerbertus, poſtquam excidit quidem Rhemenſi ſede (paulo enim poſt in alia Synodo Rhemenſi motus iterum loco eſt, reſtituto Arnulpho) ſed
p. 44. Othonis Imp. favore, primo Ravennatenſem Archiepiſcopatum, & mox Pontificatum Romanum, dictus Sylveſter, impetraſſet, Noſter ſedulo annotat, & deinde ſcripta ejus commemorat, ac eruditio-
p. 45. nem collaudat, Mathematicam imprimis, e qua necromantiæ crimen male exſculptum non dubitat. Hinc ad alios Scriptores pergit.
p. 46. Flodoardi Chronicon perperam eſſe pro dubio habitum a Pet. Pithœo, cenſet. Contra pro ſuppoſititiis habet Gauterii Senonenſis Conſtitutiones. Aimoinum Hiſtoriæ Franciæ conditorem recte qui-
p. 50, 51. dem Floriacenſem fuiſſe monachum obſervat, quem male aliqui pro San-Germanenſi habent, & poſtrema libri IV capita inde a 42, una cum toto libro quinto non eſſe Aimoini, ſed continuatoris monet: ſed tamen in eo labitur Vir doctus, quum apud Jodocum Badium A. 1514 primo autorem illum Aimonium fuiſſe dictum refert; ut & cum ait, quinquaginta poſt primam editionem annis Pet. Pithœum verum autoris nomen reſtituiſſe, edidiſſeque librum Pariſ. A. 1567; cumq; Marq. Freherum in Corpore Hiſtoriæ Franciæ A. 1613 Hanoveræ Aimoinum repetiiſſe ſcribit. Siquidem Ioh. Parvus, qui editionem Badianam curaſſe creditur, Annonium vocat autorem illum, quod nomen longe etiam pejus in Ammonium detorquet in Catalogo ſuo Trithemius, & ſecutus illum Geſnerus in Bibliotheca: Aimonium vero vocat Sigebertus Gemblacenſis in libro de Scriptoribus Eccleſ. c. 101. ex editione Aub. Miræi, cum in eodem libro editionis Suffridi Petri ſcribatur Aumonius, cui ſcriptioni Voſſius de Hiſtor. Lat. p 355. inſiſtit, ubi perperam Aumonium ab Aimonio diverſum credit. Deinde Pet. Pithœus nunquam edidit Aimonium; ſed eo anno, quem ponit Dupinius, Joh. Nicotius reſtituit autori verum nomen, & librum illius ad MS. codicem recenſitum edidit. Hujus vero editionis exemplari Pithœus poſtmodum in ſuum uſum varias adſcripſit notas, & quæ ex collatione membranarum veterum obſervaverat, egregia profecto, ſed nunquam edita; niſi quod libro Pithœi, Emer. Bigotii beneficio uſus per aliquot menſes eſt Phil. Labbeus, prout ipſemet indicat
in

in Dissertatione de Aimoino, quæ secundo tomo illius de Scriptoribus ecclesiasticis loco Appendicis adjecta est, & in quam varia Pithœi observata fluxerunt. Vid. p. 835. 837. seqq. Quod editionem Freheri attinet, nemo non videt, vicinitate nominum Hanoveram pro Hanovia esse captam. De Gallis nunc non plura: nisi quod unicam solum Autoris observationem de Hilduino adhuc adjicimus, cui scilicet a Trithemio falso tribui Historiam Lobiensium Abbatum contendit, capto per errorem Hilduini nomine pro Fulcuino. p. 51.

De Germanicis Ecclesiis caput quartum agit. Harum Præsules ob sanctitatem vitæ, sacrarumque rerum peritiam vehementer extollit Noster: Ulricum scilicet Augustanum Episcopum, de quo pluribus agit; Brunonem Coloniensem Archiepiscopum, Regis Henrici Aucupis filium & Othonis M. Imp. fratrem, quem, cum alias inter Scriptores ecclesiasticos relatum non videas, scripsisse tamen commentarium in Pentateuchum, qui Bononiæ in bibliotheca Dominicanorum asservetur, ut & Vitas Sanctorum aliquot, Autor e Sixto Senensi observat. Notgerum sive Notkerum Balbulum (hunc enim unum e veteribus Scriptoribus eligemus) monachum Sangallensem, quem alii Othonis M. Imperatoris nepotem vocant, Noster ex Carolino stemmate ortum ait, & maximam vitæ suæ partem nono seculo transegisse, anno 912 defunctum. Conjicit quoque cum Goldasto, hunc ipsum Notgerum esse autorem librorum duorum, quos de vita & gestis Caroli M. anonymus monachus Sangallensis ad Carolum Calvum ejus jussu scripsit, utpote qui se *senem & edentulum* scripsisse ait, quod ad balbum hominem egregie applicari posse censet: attribuitque illi insuper cum eodem Goldasto Vitam S. Galli, in dialogi forma scriptam. p. 56.

In historia Ecclesiæ Anglicanæ, quæ caput quintum implet, imprimis Regum in instauranda disciplina ecclesiastica studium commendatur: tum laudatur Dunstanus, Cantuariensis Archiepiscopus, & referuntur illius gesta. Inde concilia quædam referuntur, Scriptoresque pauci, qui hoc seculo in Anglia floruerunt. p. 58. p. 60.

Postremum caput varias observationes continet, quæ vel ad fidem vel ad ritus hujus seculi spectant. Quod fidem attinet, inter alia observatur, etsi communis fuerit opinio, corpus Christi vere, non figurate in S. Cœna offerri: non defuisse tamen apud Anglos & alibi, qui Ratramni opinionem tuerentur: non obstante, quod panis consecratus p. 62.

ali-

aliquando per miraculum, cum frangeretur, sanguinis guttas emisisse dicitur. Observatur præterea, Romano Pontifici non fuisse concessum, quicquam antiquis canonibus novis suis decretis derogare: fuisse tamen in ejus potestate, novos erigere Archiepiscopatus & Episcopatus, quales hoc seculo in Germania Magdeburgensis, Mersburgensis, Passaviensis, in Italia Placentinus constituti. Quod ritus attinet collapsamq; disciplinam, notatur, Romæ omnia fuisse argento vendita:
p. 63.
p. 64. indulgentias cœpisse: cœpisse plures Episcopatus uni viro tradi, ordinarique juvenes octodecennes: esse productos gradus consanguinitatis usque in septimum, & affinitatem spiritualem proximis consanguinitatibus annumeratam, adeo, ut pro incestu tales nuptias haberent; quod præter alios Robertus Galliæ Rex, Hugonis Capeti filius, cum Bertha uxore est expertus: cœpisse baptizari campanas, quod contra
p. 47. Menardum Noster nunquam prius fuisse factum tuetur: cœpisse primum sacri cultus loco haberi & recitari Officium B. Mariæ: cœpisse
p. 65. canonizari solenni ritu a Pontifice Sanctos, quorum omnium primus Ulricus Episcopus Augustanus a Papa Johanne XV Divis adscriptus est; nondum tamen adhibita voce canonizationis, quam demum in Bulla Alexandri III, cum is Eduardum Angliæ Regem Sancti titulo honoraret, A. 1161 deprehensam observat, vindicatque adversus dissentientes Autor; priores Ulrico canonizationes spuriis tantum libris niti fassus, & elegantissimam de Sanctis veteris Ecclesiæ observationem annectens, lectu dignissimam. A qua ad canonizationem reversus, illam seculo XI & XII mire invaluisse annotat, ita tamen, ut Calixtus II & Eugenius III Pontifices nonnisi in Concilio generali talem canonizatio-
p. 66. nem suscipi posse existimarint, quod hodie secus fit, nec abrogaretur Metropolitanis atque Episcopis jus Sanctos vocandi, quos eo titulo dignos existimarent, & exponendi fidelium cultui; donec Alexander III & Innocentius III sibi solis hanc etiam potestatem adscripserint. Sub finem libri solide illos refutat Noster, qui Serenissimum septem Im-
p. 67, 65. perii Electorum Collegium a Gregorio V Papa institutum ferunt.

AD PERILLUSTREM ATQUE EXCELLENTISS. DN. CHRISTOPHORUM DITERICUM BOSIUM, Potentiss. Poloniarum Regis & Elect. Saxoniæ Consiliarium Intimum, ac nuper ad Conventus Tractatus Pacis Legatum Extraordinarium & Plenipotentiarium &c. Epistola CHRISTFR. WÆCHTLERI, D.

Dresdæ

Dresdæ apud Jo. Conrad. Rüger, 1698. in fol. plag. 3.

AVidisſimam pacis Europam in contemplationem Inſtrumentorum Pacis modernorum rapere ingenia, vix mirum eſt. Neque alium in finem, quæ nunc recenſenda venit, ſcripta eſt Epiſtola. Ubi enim commemoravit Autor Conſultiſſimus obitum Caroli, Electoris Palatini, & Maximiliani Henrici Electoris Colonienſis, unde lites bello aptæ videbantur enatæ, felix auſpicium Gulielmi III Anglorum Regis, librandis juribus armorum ſuccurriſſe animadvertit, ut pax, qua nunc gaudemus, eo celerius fieret. Et hinc orſus ab Inſtrumento Pacis Gallo-Hiſpanicæ, Pacem Pyreneam, Aquisgranenſem ac Neomagenſem cum Ryſvicenſi moderna ita componit, ut articulum ex articulo illuſtret, quidq; de controverſia limitum, aliisq; capitibus nondum confectis metuendum ſperandumve ſit, indicet. Deinde ad Pacem Gallo-Britannicam progreſſus, inſtituendo comparationem Pacis modernæ cum Pace Bredana anni 1667 obſervat, cum Guilielmo III paulo honoratius quam cum Carolo II Rege Magnæ Britanniæ Gallos nunc egiſſe. Ad impetrandam tamen plenariam reſtitutionem in Principatum Arauſionenſem, & circa reliquas innovationes & immutationes, tum reditus, jura & commoda cum intereſſe debito, vix ſuffecturam Commiſſariorum induſtriam. Neque enim cum jure Arbitrii eos conſtitui, atque adeo officium illorum ad exercendos actus juridicos in invitum non porrigi. Eodem pertinere controverſias ſuper executione Capitulationis V Sept. 1696, itemque ſuper limitibus & commutatione locorum quorundam ortas. Ex Inſtrumento Pacis Gallo-Belgicæ, duo tantum annotantur hic capita inſigniora. Articulus enim quintus accedere innuitur ad illud genus fœderum, quale in omnibus tabulis Ryſvicenſibus non occurrat. Articulo autem undecimo contineri renunciationem prætenſionum, non tantum præſente bello natarum, ſed & de temporibus præteritis: atque id propter artic. VI & VIII tenendum eſſe. Jam ad Pacem Gallo-Cæſaream deſcendens, non potuit non tenorem art. IV ex Tabulis Pacis Weſtphalicæ & Neomagenſis illuſtriorem reddere, & Dn. Legato Plenipotentiario Verjio in memoriam revocare ea, quæ ipſo præſente de jure Statuum Proteſtantium Ratisbonæ & Francofurti acta ſint anno 1682 ac ſequentibus. Tum vero laudat Excuſationem Legatorum Gallicorum, ab ipſis eo tempo-

re, quum infecta re Francofurto discederent, publicæ luci expositam. Digressusque ad formulam primordialem, *præsentibus, suffragantibus & consentientibus* &c. monendum censuit, hic opus quodammodo cultura quadam esse, & non nisi ex Protocollo Mediatoris judicium ferendum. Vicissim quoad restitutionem eorum, quæ extra Alsatiam sita, laudatur Recensio Dominorum Legatorum Cæsareorum, post Tractatus Neomagenses ad Augustissimum Imperatorem d. 29 Januar. 1681 scripta, cum Responsione ad Literas Regis Christianissimi, Versaliis d. 10 Octobr. 1680 ad Comitia datas. Dein controversia Palatina, ejusque initium, & quousque ante belli incendia perventum in ea fuerit, quidque Romæ jam tunc actum, & quomodo super Mediatoris Arbitriq; charactere disceptatum; quid iterum Ratisbonæ 12 Martii, 1686 allegatum sit a Dn. Verjio; quomodo, super possessorio, quod vocant, summarissimo ultro citroque in Curia Viennensi quæsitum; quid sperandum denique a Super-Arbitro Romano videatur, recensetur, innuitusque magis, quam disquiritur. Similiter controversiæ Bipontinæ cum Episcopo Metensi tanguntur, & num is recte allegaverit pro se Grotium, expenditur. Commendatur deinde moderatio circa causam Lotharingicam, ac illustrantur iterum plures articuli. Quid hodie ante Ratificationem Statuum Imperii Protestantium actum, & qua quidque cautione monitum fuerit, non persequendum hic judicavit Autor, ad Illustrissimum utpote Dn. Bosium, arcanorum illorum omnium conscium & prorsus gnarum, se scribere recordatus. Transgressus autem ad Jura Statuum circa pacem faciendam cum exteris, singula hæc seculo demum instanti liquido elaboranda autumavit. Repetitis etiam initiis Pacis Westphalicæ & ad moderna tempora transductis, quærit, an compareant tunc Status ut Partes pacificentes, an ut Ordines & per modum Comitiorum? an concurrat subinde character uterque? Hoc enim esse caput illud nobilissimum, quod neque distinxerit, neque animo complexus sit Autor nuperus Templi Pacis. Certe ex Tractatu præliminari Hamburgensi nil allegari posse contra Jura Statuum: favere autem iis diserte Tabulas Westphalicas. Et non debuisse excidere nupero Suprematus Autori illa, quæ hic animadvertuntur. Plenipotentiam etiam Ordinum Imperii modernam multum lucis inferre huic negotio, ipsumq; articulum Pacis LIX, LX & L causæ tantæ non parum prodesse; factaq; comparatione inter stylum

lum Neomagensem & Rysvicensem facile dicit intelligi, recte habere se, quæ ab Illustri Kulpisio in hanc rem jam ante sint observata; neq; pugnare cum iis, quæ ab Illustri Lynckero in eandem disputentur, si bonum cautumq; nanciscantur interpretem. Similiter rem non conficere eos, qui sub harmoniæ titulo & civilitatis cum humanitate inter Imperatorem & Status compensandæ, rem tantam tentent exhaurire. Et Reservatorum titulum non abjiciendum, sed cautius securiusque, quam olim sit factum, purgandum. In quam rem proferuntur argumenta uno plura, & plurimi modernorum Scriptorum vel excusantur, vel laudantur, vel castigantur. Ex Pace Gallo-Sabaudica illustrantur inprimis articulus I, IV, V, & XIII, monenturq; nonnulla, quæ huc transscribere singula operosius foret instituto nostro. Concludit deniq; Autor, nihil superesse ad summam rei, nisi ut tota Historia conventuum, qui hujus seculi finem insignivere, decore prudenterque consignetur: sive ad exemplum Operis Conringiani de Finibus Imperii, cui nunc plurima supplementa parata sint, sive quis Wicquefortii ductui, libro II, capite XIV egregie repræsentato malit inhærere, & non tam jurium, quam rerum transactarum Historiam, pragmaticam scilicet & civilem, condere.

HISTORIA VITÆ ET OBITUS JOHANNIS LUDOVICI FABRICII, scripta auctore JO. HEINRICO HEIDEGGERO.

Tiguri, typis Davidis Gesneri, 1697, in 4. Constat plag. 20.

MAgnorum virorum meritisq; vel in Ecclesiam vel in Rempublicam eminentium vitas literis consignare, laudabile semper in orbe eruditorum institutum fuit. Nam & æquissimum est, non pati eorum famam cum corporibus interire, sed eandem, quantum licet, cum seculorum perpetuitate exæquare: magnumque excitatioribus ingeniis addit stimulum, intueri in alios, in quibus virtutum decora tam pulchre exsplendescunt. Hoc enim dum faciunt, conantur quoque subinde, quæ tam pulchra atque honesta sunt, laudumque præconiis post suprema etiam fata feruntur, studiosa imitatione adsequi. Ut taceamus nunc, multa in relationibus hujus generis contineri, quæ ad rerum memoriam conservandam, temporumque illorum historiam penitius cognoscendam, egregie faciunt. Quapropter magnam ce-

leberrimus in Helvetiis Theologus *JO. HEINRICUS HEIDEGGERUS* iniit a rerum curiosis gratiam, cum *JOHANNIS LUDOVICI FABRICII*, summi inter Reformatos Theologi, haud ita pridem placide defuncti, vitam atque obitum eleganti utique commendatione delineavit. Nam ut ipse *Fabricius* ad sublimem eruditionis apicem feliciter erat enixus, summisque muneribus in ecclesia atque academia Heidelbergensi adhibitus, ita non possunt non eximiæ virtutes resque gestæ tanti Viri mereri, ut in publicum orbis eruditi theatrum productæ, seculorum memoriæ diligenter commendentur. Quod cum singulari dexteritate, qua polluit, præstiterit *Heideggerus*, & Rempublicam sibi obstrinxit, & specimen amicitiæ honestissimæ edidit erga amicum studiorum consiliorumque omnium socium, quod æmulatione alios accendere perquam idoneum fuerit. Sequemur enimvero ejus vestigia, Fabriciumque Lectoribus nostris, qualis erat, cum tantus fuisse dicatur, conspiciendum sistemus.

Natus est *Jo. Ludovicus Fabricius* Scaphusii, Helvetiorum Pago
1632. primario, die 29 Julii anni seculi hujus trigesimi secundi, patre Jo. Fabricio anno 1630 vi externa e Palatinatu in exilium ejecto, & a Scaphusanis promtissime recepto. Fuit vir ille litteris sic satis excultus, quique, ut Fabricius noster familiari in sermone retulit, adversus *Roseæ Crucis Fratres* calami quoque telum strinxit, cujus quidem Sectæ auctorem fuisse *Jungium*, Mathematicam Hamburgi professum, eumque librum, cui titulus est *Fama Fratrum Roseæ Crucis* cudisse, pariter ex ore Secretarii Heidelbergensis, rei illius conscii, confirmavit. Matrem habuit *Evam*, Georgii *Fischeri*, civis Wislocensis filiam. Sexto ætatis anno domesticos intra parietes litteras Germanicas atque Lati-
1638 nas addidicit. Quamvis vero A. 1638 patrem amiserit, non destitit tamen solicita admodum pro filio mater fidis eundem magistris committere, qui virtutis & eruditionis omnigenæ semina tenerrimo concrederent animo, quæ in amplissimas olim fruges adolescerent. Cum vero eas doctrinas, quibus ingenua juventus impertiri solet, feliciter
1646 hausisset, Coloniam Agrippinam petiit, ubi & meditationi mature adsuevit, a corporis quippe atque oculorum imprimis viribus desertus; & lectioni auctorum classicorum, Poëtarum præsertim Græcorum & Latinorum, strenue incubuit, Philosophiamque pene totam delibavit, ubique memoriæ localis subsidia hinc inde conquisita cum judicio ad-

adhibens. Redux deinde Scaphusium, Hoferi opera in Philosophia ulterius profecit, Alstediique Cyclopædiam in usum suum convertit. Gestiens autem Coloniam repetere, in viam se dedit, cumque haud diu ibi sedisset, fratrem Heidelbergam abeuntem comitatus est, quorsum & matrem atque sororem abduxit. Postea Ultrajectum abiit, & Gisberto Voëtio diligentissime operam dedit, qui eum vicissim, ingenio juvenis impense delectatus, diu summa fovit benevolentia. Hic cum docendi licentiam impetravisset, Chronologicas Tabulas, Historiam usque ad Constantini ætatem continentes edidit; Ordines quoque Ultrajectinos comtissimo sermone compellans. Ea in oratione artificialem memoriam, quam singulariter æstimabat, summopere commendat, eamque a Simone Ceo inventam, postea a multis maxima eruditione viris usurpatam atque excultam, a Schenkelio Lovaniensi in systema redactam, ab Alstedio interpolatam, a Torrentio denique Lipsiensi perfectam fuisse, memorat. Quanquam judicium Fabricii, quod senior hac de arte tulit, memoratu dignum sit: artificiosam memoriam usui esse posse, si ex veris rerum naturæ & humano ingenio consentaneis principiis, non ex impostorum, quorum in numerum Schenkelium & Cæcilium Frey reponit, præceptionibus petatur; sed vix eam ex scriptis addisci posse, sed vivæ vocis doctrina & exemplis, præeunte præceptore, opus esse. Ipse interim huic arti junxerat & artem notatoriam, qua usus exiguo tempore plurima scripsit ipse, excerpsit atque excepit. Cum ergo studia ejus fierent jam magis magisque conspicua, *Antonius de la Lane* præsidii Reesani gubernator adscivit hominem, filiique sui ætati & studiis præfecit, & utrumque Parisios misit. Hæsit in urbe hac regni principe quatuor integros cum dimidio annos, summis Viris, Dallæo, Drelincurtio, Falcario, Metrezatio & Albertino familiariter usus, Dallæo imprimis, cui multum se debere confessus est semper. Heidelbergam reversus, *de Theologiæ principio* conscriptam accurate disputationem, ipso Carolo Ludovico Electore præsente, sub umbone Friderici Spanhemii sustinuit. Hoc tempore cum Jo. Henrico Heideggero, recensionis hujus auctore, amicitiam contraxit arctissimam, quæ in summa animorum studiorumque consensione ad finem usque vitæ utriusque perduravit; quæ summa voluntatum conspiratio effecit quoque, ut eodem anno ad supremos in Philosophia honores capessendos animum uterque appelleret.

1648 · 1651. · 1656

Paulo post vero Fabricius ad sacram functionem ordinatus fuit, licet
1657 ipse nondum esset certus, cui Ecclesiæ præponendus foret; interea vero Græcam linguam extra ordinem profiteri jussus. Hanc spartam nactus, de omni re Philosophica disputantes suo frequenter præsidio moderabatur. Præfectus deinde est *Ludovico de Rothenschild* Baroni Saletionensi, quem Elector ex sanguine suo genitum impense diligebat. Sic factum est, ut sub anni finem in Galliam iterum proficisceretur, Salmurii pedem fixurus, & ex mandato Principis, cum *Amyraldo*, de concordia Ecclesiæ procuranda consilia initurus; a quo licet magno ipse honore affectus esset, non tamen temperare sibi potuit, quin subinde, quam parum utiles essent ejusmodi in disputando argutiæ, Studiosos submoneret. Salmurio Cadomum concessit, in qua urbe tum temporis conversationes litterariæ, ut dicebantur, a viris doctissimis statis diebus celebrabantur, quibus & Fabricium interesse
1659 sæpe contingebat. Qui tamen, cum Heidelbergam vix redux factus esset, statim cum Saletionensi Hagam Comitis Electoris jussu abiit; ubi
1660 cum substitisset per tempus, in Angliam trajecit, nec ibi diu moratus Caletum transfretavit, ubi in diversum discedentes Baro & Fabricius, ille Lutetiam, hic Lugdunum Batavorum petiit. Hic litteræ eidem a Senatu Academico adferuntur, quibus ad docendam Theologiam Heidelbergam vocabatur. Statim vero ipse parere constituit, & ad suscipiendam functionem oblatam se comparare cœpit, petitis quoque ac obtentis, *Coccejo* brabeuta, summis in Theologia honoribus. Et Coccejum quidem semper fecit maximi, ita tamen, ut vilia nonnulla a pretiosis separare consueverit. Professionem Theologicam oratione de *immortalitate animorum* auspicatus est, cui mors alumni in Gallia defuncti occasionem dederat. Cum ita eo in munere latera cingeret doctissimorum Virorum, Hottingeri puta atque Spanhemii, summa fide, studio atque dexteritate muneri suo satisfacere conatus est. Interea commissa ipsi quoque fuit tum directio studiorum Principis hæredis Electoralis, & ephoria Collegii Sapientiæ, nec non & professio Philosophiæ. Hoc inclusus spatio diligenter se exercuit, & mox meditationes varias luci exposuit publicæ, quas inter illa imprimis excellit, quæ de *meditatione* in genere agit. Edidit deinde *Typum disciplinarum omnium*, & meditationem geminam, qua subtiliter, contra Hobbesium imprimis. Deum infinitum a finito intellectu concipi non posse affe-

asseverantem, disputat. Quo labore defunctus *Apologiam pro humano genere contra Atheismi calumniam* texuit, quam in Actis hisce A. 1683 pag. 176. a nobis recensitam meminimus. Scripsit & *de symbolica visione Dei* disquisitionem elegantem. Instituit porro *de ludis scenicis* 1663
disquisitionem, quos agere juventuti politiori & licitum esse, et ad mores formandos, et ad hominum animos dignoscendos, & ad rerum cognitionem animique præsentiam conciliandam aliaque multa necessarium quodammodo esse, idoneis argumentis confirmat, & contra adversarios obstrepentes defendit. Secuta deinde alia disquisitio est *de controversia de persona Christi* Evangelicos inter agitata, in qua id ostendendum sibi sumserat, litem omnem tantis studiis disceptatam in solis loquendi formulis consistere; quanquam varie ipsa a parte adversa accepta est. Eodem fere tempore de *Baptismo infantibus heterodoxorum* conferendo commentatus est, quos non ex libera parentum voluntate, sed vi & coactione legis civilis, Ministro oblatos sacro fonte non abluendos esse scitcit. Porro *Euclidem* illum *Catholicum*, septem epistolis distinctum, & genere scribendi mire festivo & sarcastico conscriptum, publici juris fecit, fratribusque Walenburgiis inscripsit. 1665 1666
A *Comenio* de *visionibus & revelationibus novis*, quales ille evulgaverat, consultus, respondit, quamvis bonos & afflictos suspicionibus onerare subvereatur merito, sibi tamen videri, visionibus istis atque prædictionibus nil supra naturam et imaginationis morbum inesse. Cum vero *Jo. Duraus* pacem inter Protestantes vellet constituere, Fabricio quoque id negotii commendabat sedulo, cui tamen ipse, intercedente Principe, quod dolebat, immiscere se ausus non est. Cogitavit interim de ineundo matrimonio, virginemq; nobilissimam *Agnetem Sibyllam de Bildebeck* duxit. Circa hoc tempus exercebant Mittelburgensem Ecclesiam contentiones *Johannem* inter *de Labadie* & *Ludovicum Wolzogium*, prævalidis utriusque partibus. Fabricius de hac causa consultus pacem serio suasit, & ne novo schismati majoribusque turbis occasionem subministrarent, rogavit; partibus autem, quibus involvere eum nonnulli volebant, prudenter abstinuit. Qualem etiam moderationem circa doctrinas vulgo non receptas, qualis illa est *de regno Ecclesiæ florentioreque ejus statu*, imprimis commendavit. Cum deinde *Spinozæ Tractatum Theologico-Politicum* primum oculis suis usurpasset, horribile scriptum, effusamque licentiam & blasphemandi furo- 1668 1669 1671

rem

1673 rem summopere detestatus est; magna quoque circumspectione usus, cum ex mandato Electoris Mathematum professionem offerre homini jussus esset, ut religioni consuleret, Spinosamque ab accipienda
1674 da conditione averteret. Ipse vero a Franekeranis ad professionem Theologicam invitatus, accedere noluit, altercationes atque lites, quibus tum temporis collidebantur in Belgio Theologi, reformidans. Incidebant annis insequentibus ea tempora, quibus per Gallorum arma in Palatinatum ingens invehebatur vastitas, & misera quoque Heidelbergæ erat facies; in quo tamen rerum statu, Fabricii prudentia, Academia ista ab interitu feliciter est vindicata. Ea tempestate *Tinensis Episcopus*, ortu Belga, Regis Hispaniæ Consiliarius, quem Patris *Rocka* nomine venisse meminimus, concordiam inter dissidentes in religione conciliaturus, aulas Principum obibat, cumque de Palatini Electoris fa-
1676 vore multum sibi pollicitus esset, Cæsareis literis instructus Heidelbergam venit, Baronis Keinensis nomine assumto. Disceptandæ hujus causæ negotium Fabricio demandatum fuit, ea dicta lege, ut cum Tinensi quæstionem præcipue de imperii civilis politia circa Ecclesiæ regimen institueret. Versatus in eo negotio est Fabricius integra fide & summa conscientia, ut cum Hierarchiam Romanam cum Ecclesia conciliari non posse, jam dudum esset persuasissimus, hominem intempestive solertem protelaret. Præsertim cum satis paterent ejus consilia, non ut pacem sanciret, sed ut per amicitiæ redintegrandæ speciem Protestantium colla Papæ dominationi subjiceret. Libentius in se suscepit negotium, quod Elector concordiæ studiosissimus ipsi imposuerat, ut nempe dissensiones inter Protestantes, si qua fieri posset, sopirentur, instituto eam in rem cum Menzero & Gerlachio, imprimis vero cum Conringio & Calixto commercio litterario, cui tamen quod eventus minus responderit, mors Electoris & Conringii impedivit. Interea tamen, cum Elector templum Concordiæ Manheimii fundasset, Fabricio sermonis primi officium, licet invito, impositum est, qui & Liturgiæ communis in Ecclesias Palatinas Evangelicas introducendæ auctor extitit, quæ quidē cum ad Darmstadinos & Helmstadienses missa esset, ut judicium subiret, ab illis quidem rejecta, ab his vero utroque
1680 pollice probata fuit. Carolo vero Ludovico die 20 Augusti demortuo, dici non potest, quam perniciosæ insidiæ Fabricii famæ atque fortunis a sycophantis structæ fuerint, quas ille recte agendo potius quam

quàm scriptis defensionibus refutavit; nec, iterum a Franekeranis vocatus, venire voluit. Non desinebat interim Palatinos tentare Tinensis Episcopus, quantumvis frustra semper. Successit mors Electoris Caroli sine prole decedentis, quæ in luctus infinitos conjecit Fabricium. Edidit vero hoc anno triplicem dissertationem, unam, qua ostendebat, controversiam *de fide infantum* inter Evangelicos nullam esse; & aliam, *de baptismo per laicum vel mulierem* administrato, quam quæstionem non ad capita fidei, sed ad ea, quæ boni ordinis sunt, spectare adfirmabat. Hic singularis ejus animi moderatio clarissime eluxit, cum hostem, quem senserat capitalem, grave Dei judicium perculit; hunc enim, cum sententia sua mirum quantum adfligere posset, benefaciendo potius ulcisci voluit. Cæterum liberum Romani cultus exercitium per universum Palatinatum introducebat novus Elector; cui conatui licet intercesserit frustra Fabricius, hoc tamen ab Electore impetravit, ne exercitium simultaneum in templis Evangelicorum introduceretur. Et quia *Quæstio octogesima Heidelbergensis Catechismi* valde impetebatur, evulgavit Fabricius dissertationem Historicam aliasque observationes perutiles. Ingruebat haud ita multo post funestissimum bellum, quo totus Palatinatus, atque Heidelberga crudeliter a Gallis devastata fuit. Hic cum complures Pastores Palatini Gallis obsides darentur, Fabricio ea gratia facta est, ut cum familia in Helvetiam proficisci potuerit. Substitit parumper Tiguri, Tiguro vero Badam concessit, & inde per Neoburgum & Ratisbonam, Heidelbergam a Gallis desertam rediit. Hic Leidam vocabatur ad professionem Theologicam, obsequium tamen suum pro more negavit. Intervenerunt tamen nova Ordinum Fœderati Belgii consilia, quibus Fabricium Angliæ Regis suoque nomine in Helvetiam ablegare res suas curaturum statuerunt. Cessit petitioni instanti, & Tigurum feliciter appellens injunctas sibi curas prudenter executus est. Valdensibus restituendis præclaram operam hac occasione navavit, quam ob causam Genevam quoque excurrit, & paulo post cum Duce Sabaudiæ Ordinum jussu pactum & fœdus iniit; quo confecto Heidelbergam remigravit, & pene collapsum Ecclesiæ Palatinæ statum deprehendit, unde ingravescentibus malis ad exterorum, Helvetiorum imprimis, auxiliaria subsidia se convertit. Turbatus tamen mediis istis in curis a Tinensi est, qui & litteris eum urgebat, &

1683 1685 1688 1689 1690 1692

ut a Cæſare Viennam evocaretur, perfecerat, quorſum tamen concedere noluit; cumque Tinenſis ipſe Heidelbergam rediiſſet, ipſum re infecta diſcedere oportuit. Sed jam noviſſima Heidelbergæ fata imminebant, quæ horrendo excidio ab exercitu Gallio deformabatur. Fabricius autem illa tempeſtate præviſa, Eberbachum atque inde Francofurtum ſecedens, Archivum Palatinum Eccleſiaſticum & Academicum in loca tutiora tranſtulerat. Francofurti cum eſſet, Eccleſiæ ſemper Palatinæ in tanto diſcrimine ſtudioſe invigilabat, præcipue cum Cleri Romani molitionibus in magnum periculum adduceretur.
1696 Sic cum variis curis infeſtaretur Fabricii animus, inſtabat ei ſuprema neceſſitas, cum lethalis morbus die 4. Januarii anni ſuperioris
1697 ipſum invaderet; in quo cum verſaretur, ut varia animi ad mortem ſubeundam imperterriti, & fidei devotionisque ſingularis edidit ſpecimina, deque rebus variis prudentiſſime doctiſſimeque diſſeruit, ita placide demum die 1. Februarii expiravit.

Hæc de vita & morte eruditiſſimi Fabricii eleganter commentatus eſt celeberrimus Heideggerus: quo opere ut erexit ſane amicitiæ monumentum ære perennius; ita ipſe quoque ob rara in Rempublicam litterariam merita digniſſimus eſt, cui ſimilis nunc opera ab alio præſtetur. Hoc ipſo enim tempore, quo hæc conſignata a nobis literis ſunt, fama nunciat, rebus humanis eximium Virum valedixiſſe.

CONCILII TRIDENTINI ADEOQUE ET PONTIFICIORUM Doctrina publica, exhibita a PAULO ANTONIO, S S. Th. L. P. P. & Conſiſt. Magd. Aſſeſ.

Halæ, apud Jo. Frid. Zeitlerum, 1697. 8. plag. 12.

PEculiari equidem edicto cavendum olim Pius IV Papa cenſuit, ne cui, prout liberet, Concilii Tridentini decreta liceret exponere, privataque auctoritate interpretari, ſed ut, ſi cui dubium aliquod oriretur, ad Sedem ille Apoſtolicam accederet, quæ per delegatos eam in rem Cardinales id reſolveret atque enodaret. Prohibitionem tamen iſtam ad eas ſolum difficultates ſequentibus temporibus reſtrictam fuiſſe conſtat, quæ peculiari ipſiusmet conſtituentis declaratione egeant, exceptis omnino iis, quas e regulis Juris Doctorumque reſolutionibus decidere haud grave ſit. Natæ hinc fuerunt plures iſtius Concilii

Concilii editiones, quæ decreta ejusdem canonesque diversis illustratos annotationibus exhibuerunt. Quemadmodum enim Cardinalium declarationes collegit Joannes Gallemartius, sic citationes Johannes Soteallus & Horatius Lucius, Theologus ille, hic Jureconsultus, ac remissiones, quas vocat, Augustinus Barbosa addidere. Sed & novas præterea additiones Jureconsultus Cæsaraugustanus, Balthasar Andreæ, submisit, prout varias Rotæ Romanæ decisiones eodem spectantes Prosperi Farinacii museum suppeditavit. Quæ singula in unam Concilii Tridentini editionem, anno 1664 Coloniæ Agrippinæ vulgatam, constipata prostant. Et harum quidem annotationum auctores mentem Concilii non explicare solum, sed & defendere imprimis, postulante id, qua eidem se obstrictos norant, fide studuerunt. Neq; tamen est, cur ab Ecclesia Pontificia alieni conquerantur de defectu istiusmodi annotationum, unde ea haurire concedatur, quæ Tridentinis placitis opponere quis valeat. Nota est in vulgus opera, quam (ut alios nunc omittamus,) e Lutheranis Martinus præcipue Chemnitius, atque e Reformatis Jo. Henricus Heideggerus huc pridem contulit. Nec talibus carere notis patitur novam hanc Concilii Tridentini editionem in studiosæ Juventutis usum abs se adornatam publicus in Academia Fridericiana, quæ Halis floret, Theologiæ Doctor, Maxime Reverendus Antonius, qui insuper enotanda sibi sedulo sumit insigniora illa loca ex Augustana Confessione aliisque scriptis nostratium publicis, quibus Concilii hujus verba aut aperte aut tectius opposita deprehendit; quorum allegationem textui quandoque ipsi inspergit, quandoque ad marginem apponit, totus adeo in id incumbens, ut sub uno conspectu thesin æque ac antithesin exhibeat, Lectoresque suos ad verum controversiæ statum cognoscendum manuducat. Uti autem brevitati modis omnibus studere nititur, ita bonos non raro Auctores in supplementum abs se dictorum consulendos allegat. De cætero Concilii Tridentini verba, quæ ad doctrinam faciunt, integra plerumque apponit, utque rerum ac rationum nervi ubique eo melius percipiantur, indicia eorum diverso typorum genere impressa sistit. Sed cum in Sessionibus Concilii hujus non dogmatica modo, verum & plurima canonica, sive decreta ad Jus Pontificiorum Canonicum spectantia occurrant, ea penitus hinc semovet, neque nisi obiter & in compendio insinuat, quæ ad Sessiones ab ipsismet Tri-

 denti-

dentinis sæpe interruptas, sæpe prorogatas, sæpe rebus aliis impensas faciunt, & ex decretis de reformatione ea solum adducit, quæ ad scopum suum quid conferre arbitratur.

SAMUELIS STRYKII ICTI TRACTATUS DE ACTIONIBUS. Forensibus investigandis & caute eligendis, ut & de Actionum Præscriptione.

Halæ Magdeburgicæ, apud Henr. Joh. Meyeri hær. & Godofr. Zimmerman, 1698 in 4. Constat plag. 67.

REm non minus necessariam, quam gratam judicibus patronisque causarum facturus Illustris Auctor, utilissimam de Actionibus investigandis & eligendis materiam aggressus publicisque XI Disputationibus complexus est. Quoniam enim fori usus nomen actionis in libello exprimi haud desiderat, cœco nonnulli impetu in eum prolapsi sunt errorem, quod supervacua sit hodie actionis indagatio; cujus satis acerbas sentiunt pœnas, vel imperite judicando, vel actionem non competentem aut non salutarem eligendo. Itaque ante omnia supra laudatus Auctor actionem accurate investigari, & ex pluribus concurrentibus eam, qua vel facilius vel brevius vel plenius suum quis consequi possit, eligi jubet: totam vero hanc doctrinam quatuor persequitur sectionibus, quarum prima Actiones personales, secunda reales, tertia Actionum præscriptionem, & quarta appendicis vice, diversas temporum præscriptiones recenset; frustra enim contenditur actione mota, quæ exceptione præscriptionis eliditur. In singulis partibus ita versatus est, ut theoriæ praxeosque curam gereret, institutum vero suum sedulo oculis præfigeret, ne, de investigandis eligendisque actionibus tractaturus, ad specialem considerationem actionum, cui, adversus quem, & ad quid darentur, attentius, quam materia postulabat, transiret. Hinc, ut ex multis pauca referantur, obligationem ad alimenta ex facto generationis deduxit, ostenditque quam bene ea sententia conspiret cum moribus, etiam ex damnato
Sect. I m. 2. coitu natis alimenta decernentibus. In remedio *l. 32. ff. d. reb. cred.* ob
§. 9. generalitatem rationis, extensionem ad casus alios, secus atque non-
d. m. §. 46. nulli sentiunt, permisit: & actione communi dividundo præ actione pro socio electa, quantum sit in spe adjudicationis commodi declaravit.

ravit. Ad Cambiorum materiam delatus, diversitatem ex personis intervenientibus & circumstantiis enascentem circa producendas actiones diligenter excussit; præterea Actionem de recepto contra præfectum postarum veredariumque ordinarium locum invenire, rationibus & præjudiciis adversus dissentientes confirmavit. Actionem Furti in duplum vel quadruplum perperam abrogatis accenseri monuit, atque in concursu interdicti *unde vi*, remediique *c. sæpe 18. X. d. rest. spol.* & *can. redintegranda. III. q. 1.* postremum reliquis juxta usum fori præferendum esse duxit. Immissionem ex *l. f. C. d. edict. D. Hadr. toll.* non produci posse ad codicillos contendit. Quam late pateat usus utilis confessoriæ & negatoriæ actionis manifeste exposuit, normamq; alterutrius eligendæ in eo constituit, quod in libertate naturali fundamentum quærentes negatoriam, in privilegio aut jure singulari autem confessoriam actionem eligere teneantur. Postea præscriptionem Actionum ope axiomatum inculcavit explicavitque; unde præscriptionem accusationis hodie ad inquisitionem produci ostendit, recteque feudum ecclesiasticum 30 annis præscribi, contra Pagenstecherum defendit. Denique diversa tempora præscriptionum e. g. momentorum, horarum, dierum, mensium, annorum, petitis ex vario jure exemplis, commemoravit. Ad calcem tractationis accessit, ob affinitatem materiæ, Dissertatio de Juribus & Actionibus non cessibilibus, a Christophoro Schucharto quondam sub Excell. Auctoris præsidio habita.

m. 6. §. 21. m. 7. §. 18. m. 9. §. 36. sqq. m. 10. §. 6. Sect. II. m. 2. §. 22. m. 3. §. 11. m. 4. §. 5. Sect. III. m. 2. ax. 5. n. 7. d. Sect. m. 3. ax. 5. n. 9. Sect. IV.

D. LUDERI MENCKENII, SUPREMÆ CURIÆ PROVINC. Lips. Assessoris, Tractatio Synoptica Institutionum Juris Justinianearum Theoretico-Practica usui moderno Imperii, & præcipue Saxonico, accommodata.

Lipsiæ apud Martin. Theodor. Heybey, A. 1698, in fol. plag. 49.

QUam in sublevando Juris studio circa Pandectas suscepit curam præterito, eam præsenti anno ad Institutiones produxit Auctor Consultissimus, ratus ex paritate methodi iis, qui Juri operam dant, viam ad Digesta multo fore expeditiorem. Ac proinde id egit solicite, ut commentatio hæc ad Institutiones, in formam tabularum redacta, singulorum titulorum paragraphorumque ordinem ac summam, cum neces-

neceſſario definitionum, diviſionum, declarationum & materiarum ſupplemento complecteretur; ita enim ſtudioſæ Juventuti novum credidit adminiculum in apprehendendo & repetendo Jure iri comparatum. Experientia docet, nihil magis cupidas Studioſorum mentes remorari, quam deficientem facultatem præparandi animum ad cognitu neceſſaria Juris fundamenta in ipſo collegio Inſtitutionum proponenda & confirmanda; præterea diſcendi cupiditate ardentes, principiis theoreticis practicisque recte intellectis, difficultate repetitionis angi: itaque ut utrique, pro virili ſua, obviam iret impedimento, nucleum eorum, quæ ſolidam Inſtitutionum peritiam ſectanti prætermittenda non ſunt, in tabulas conjecit, inceditque diligentiam illorum, qui indagaturi ſunt §§. ſententiam, per numerum majuſculis literis impreſſum, nec non axiomata caſuum deciſioni applicata ſub finem titulorum, ut in promtu eſſent, collocavit; iſta tamen cum circumſpectione, ne eadem regula ſæpius prelo repetita chartam oneraret. Præmiſit autem tabulam nexum titulorum in Inſtitutis ſiſtentem, &, præter potiſſimas diviſiones, ſub literarum diverſitate, titulos uſitatiſſimos referentem, quo ſingula perluſtrare aut repetere impeditus titulos, qui maximi ſunt uſus, reliquis præferret memoriæque fideli committeret. Deinde, quoad fieri potuit, eandem, quam in Pandectis obſervavit, proponendi, dividendi, definiendique rationem ſecutus eſt, ut iter per ampliſſimam Pandectarum tractationem æqualitate methodi inſtrueretur. Sed quia ante undecim ſecula conſcriptæ Inſtitutiones haut exiguum exigunt definitionum, diviſionum, declarationum uſusque moderni ſupplementum, curam adhibuit, ne quid neceſſarii in his deſiderari poſſet. Quo inſtituto computationem graduum miniſterio ſchematis, Latinum Germanumque idioma ſimul exhibentis, adjuvit, ſucceſſionemque veterem paucis, noviſſimam ſtudioſius, eſt executus. Pariter ordinis facilitate uſusque hodierni haud perfunctoria tractatione inprimis ſubvenit titulis intricatis, e. g. de fidei commiſſariis hæreditatibus & ad SCtum Trebellianum, de ſatisdationibus &c. nec non a prolixitate notiſſimis, v. g. de rerum diviſione & acquirendo ipſarum dominio, de legatis, actionibus &c. Jus controverſum, quod circa Inſtitutionum interpretationem variis ſe ingerit locis, haud neglexit, neque tamen amplius, quam res inſtitutumque deſiderabat, tractavit, ad probatiſſimos JCtos remit-

mittendo & obſervantiam Imperii Saxoniæque fideliter recenſendo. Specialiora ex ſingulis titulis addi poſſent, verum ea brevitatis ſtudio L. B. in perluſtrando induſtriæ relinquimus conſideranda.

DE LAPIDE ANTIATI EPISTOLA AD ILL. AC REV. DOM. FRANCISCUM AQUAVIVAM &c. Auctore FRANCISCO BLANCHINO.

Romæ, typis Antonii de Rubeis, 1698 in 4. Plag. 3. cum fig. æn.

ANtium, Campaniæ Romanæ ignobile hactenus oppidum, celebrari ſermonibus hominum cœpit, ex quo tempore hodiernus Pontifex Maximus navale ibidem non ſine ingenti ſumptu reſtituere conſtituit. Huic fini dum foſſores antiqua rudera verſarent, inciderunt forte exeunte anno ſuperiore in fragmentum marmoris, pavimento ſplendidi operis olim adhibitum, cujus ſuperficies ſuperior diligenter lævigata, ima vero & quæ ſolo adhærebat, impolita quidem ac rudis, duplici tamen ſignaculo inſignita deprehendebatur. In horum ſignaculorum, quæ plumbo lapidis lacunis olim infuſo, & altius quidem, ne ex attritu ſoli vitium caperent, impreſſa erant, altero imago Hadriani Imperatoris exhibetur, ſimillima omnino ei, quæ frequens in ejusdem numiſmatibus occurrit, cum inſcriptione, HADRIANVS AVGVSTVS: in altero ſolæ litteræ L. COC. nomen L. Cocceii prodentes comparent. Eorum interpretationem cum Vir Illuſtriſſimus & Reverendiſſimus Franciſcus Aquaviva Aragonius, ex Atriæ Ducibus Archiepiſcopus Lariſſenſis, & Pontificis Cubiculo hoc tempore Præfectus, a Viro Clariſſimo ſæpiusq; a nobis in Actis hiſce laudato, Franciſco Blanchino Caſparis F. Veronenſi, S. Th. D. S. M. ad Martyr. de Urbe Canonico & Bibliothecæ Otthobonianæ Præfecto requiſiviſſet, eam hic prompto obſequio aggreſſus eſt, atque ita præſens ipſi ſubnata commentatio, ex qua pauca delibaſſe quid prohibet?

Primum vero monet, Hadrianum Principem duos præſertim ſeceſſus frequentaviſſe, Antiatem & Tiburtinum. Et de Tiburtino quidem nihil porro memorandum duxit, quod ab Athanaſio Kirchero æneis tabulis graphice delineatus jam eſſet, & a Pyrrho Ligorio luculento, ſed luci publicæ nondum expoſito, commentario illuſtratus.

tus.

tus. Antium vero oppidum jam olim Principum otio & vacation a civilibus curis dicatum, magnificisque ac splendidis ædificiis exornatum fuisse, comprobat. Nero utique, quod Antii natus esset, magno studio villam, Suetonio teste, prosecutus est, colonia iterum deducta, portuque operis sumptuosissimi facto. Hadrianum vero in Antiati agro regiam suam statuisse, qua præ cæteris Augustorum secessibus delectaretur, testem advocat Blanchinus certissimum, proximum nempe ab Hadriano scriptorem Philostratum, qui in Vita Apollonii Tyanei L. 8. c. 8. p. 421, cum de Apollonii libello Pythagoræ sententias ab Oraculo Trophonii comprobatas complexo dixisset, libellum istum narrat una cum Apollonii epistolis quibusdam, post mortem Apollonii ad Imperatorem Hadrianum fuisse delatum, & ab hoc ista omnia in regia, quam Antii habebat, fuisse collocata, *quod præter cæteras Italiæ civitates Antio maxime delectaretur.* Ex quo factum etiam, ut illuc ex Ionia familiares omnes Apollonii confluxerint, & incolis oræ Antiatis permixti florentissimam juventutem præceptis Philosophiæ, quæ ab Apollonio nomen consecuta est, imbuerint. Hinc vero manifestum esse colligit, fragmentum hoc lapidis apud Antium nuper effossi pavimentum indicare splendidissimi ædificii ab Hadriano in villa ista, quam adeo in deliciis habebat, regio cultu exstructi. Neque minus villæ magnificentiam comprobari censet ex monumentis aliis longe nobilioribus, ibidem jam patrum memoria repertis & in Urbem transvectis. Nam & Apollinis signum, quod inter elegantissimas Urbis statuas referri consuevit, & in hortis Vaticanis visitur; & celeberrimam istam gladiatoris statuam, quæ in hortis Burghesianis custoditur, aliaque illius villæ ornamenta; quin & complures elegantis sculpturæ statuas, quæ hodie in suburbana Pamphiliorum villa ad Janiculum spectantur, imprimis Cybelem sive Junonem Tyriam aut Deam Syriam leoni insidentem, & Berenicem stolatam ac stantem, quas æneis tabulis Descriptio Villæ Pamphilianæ typis vulgata exhibet, e ruinis Antii egesta fuisse, idoneis testibus confirmat. Nec silentio prætermittendum, quod novisse omnes Blanchinus asseverat, in fundo hortorum suburbanorum Pamphiliorum in Antiate colonia sito, dum recentissimum opus navale a Summo Pontifice restitutum inchoaretur, duo signa pastorum, unius lac expressum e vase porrigentis, alterius cum hœdo ludentis, fuisse reperta. Cæterum inter causas alias

alias, cur Antiatem oram Hadrianus frequentaret, & eam Auctor doctissimus censet, quod Princeps abditarum artium, divinatoriæ inprimis, astrologicæ & magicæ studio impense deditus, Templum Fortunæ, quod apud Antium erat oraculis reddendis celebre, invisendum crebro duxerit. Quibus ita expositis, ad alterum ex signaculis plumbeis, quod literas L. COC. exhibere supra innuimus, progreditur, Compendium nominis *Lucii Cocceii* id esse cum nullus dubitaret, & ex Clarissimo Raphaele Fabretto cognovisset, in epigraphe templi Puteolani quendam L. Cocceium Architectum memorari, disquirit primum, idemne forte sit cum hoc Cocceio noster. Id quod negat tamen, cum templum Puteolanum ejusque nuncupationem ad Octavianum Augustum referri debere, cum omnibus fere auctoribus persuasissimum habeat, eoque palam sit L. Cocceium templi illius architectum, cujus nomen in epigraphe ejus legi raro exemplo meruit, vitam ad Hadriani usque tempora producere non potuisse. Nostrum itaque in plumbeo saxi Antiatis signaculo adnotatum, alium putat fuisse, Cocceiæ tamen gentis hominem. Si vero quæratur, cur Cocceius hic, cum Principis ac suum nomen ad posteros transmittere decrevisset, utrumque tamen ita occuluerit, ut nemini nisi opere subverso pateret: (signacula enim superficiei lapidis imæ, quæ solum spectabat, impressa jam supra diximus) ejus rei non desunt Blanchino ingeniosissimo conjecturæ. Primum enim Hadrianum ipsum ædificiorum plurimorum auctorem, ut decretum etiam ei in nummis elogium fuerit *Restitutoris Orbis Terrarum*, in appositione tamen sui nominis temperantem & moderatum haberi voluisse observat; quod vel ex his Spartiani in Hadriano n. 19. verbis elucescat: *cum opera ubique infinita* (Hadrianus) *fecisset, nunquam ipse, nisi in Trajani patris templo, nomen suum scripsit.* Deinde tanto minus monet ausum esse architectum proprium exponere nomen suum, quod Principem a suo temperare nosset; maxime quod apud antiquos parcius ille honor inscribendi nominis artificibus etiam præstantibus tribueretur, & Hadriano, teste Dione, insolitum non esset, excellentes artifices ex invidia tollere ac subvertere. Itaque Cocceium putat maluisse nomen suum sub pavimento furtim saxo inserere, Principis tamen imagine, ne, si forte saxum erueretur, fraudi id sibi foret, adjuncta, eaque ex nummo publica Senatus auctoritate decreto petita. Atq; hæc ex Epistola præsen-

ti decerpta suffecerint. Reditura enim sæpius est occasio Blanchini mentionem faciendi, cui non ingenii tantum felicitas & doctrina haud vulgaris, sed cumprimis insignis Eminentissimi Cardinalis *OTTHOBONI* Bibliotheca, cui præfectus est, lucubrationibus id genus pluribus Literatum Orbem ditandi facultatem abunde subministrant.

VETERIS ÆVI ANALECTA, SEU VETERA ALIQUA MOnumenta, quæ hactenus nondum visa. Collegit primus, & edidit, & observationes suas passim adjecit ANTONIUS MATTHÆUS.

Lugduni Batavorum, apud Fred. Haaring, 1698 in 8. Constat 1 alph. 16. plag.

Analecta hæc ævi veteris, notis atque animadversionibus suis instructa atque ornata, in lucem protulit, cui plura hujus generis monumenta debemus, in Actis nostris suo quæque loco laudata, celeberrimus Antonius Matthæus, de Historia non minus quam Jurisprudentia præclare meritus. In iis primum locum occupat *Antonii Ponti*
p. 1. *Hariadenus Barbarossa*, seu Bellum Tunetanum, quod Carolus V Cæsar cum famoso illo pirata Turcico anno 1535 gessit, Halahasan Mahumeti filium, quem alii Muleassem vocant, in Tunetanum regnum feliciter & gloriose restituens. Idem argumentum persecutus est Jovius Hist. lib. 34, cujus fidem alioquin sublestam in hac parte historiæ minime laborare censet Editor, Pontum cum Jovio passim conferens, illumque ex hoc subinde illustrans. Pontus vero, qui huic ipse expeditioni interfuit, Hariadeni ejusque fratris natu majoris Horuccii ortum, progressus & fata breviter exponit, & quibus artibus post Algerios, Tenenses (pro quibus *Telesinos* substituendos conjicit Editor) Trimesenses, ab utroque fratre subactos, Hariadenus cæso ab Hispanis fratre Horuccio, Tunetanum quoque regnum, Muleasse pulso, in ditionem redegerit, commemorat. Hinc bellum ipsum pro Muleasse reducendo a Cæsare susceptum aggreditur: & in hoc primum Guletam arcem, in intimo Byrsæ vel Carthaginis sinu a Barbarossa egregie munitam, post mensis unius oppugnationem a Cæsare expugnatam, nec multo post, copiis Barbarossæ profligatis, Tunetum ipsam ab hoste relictam in deditionem X. Cal. Aug. venisse narrat; atque sic Halahasane restituto finem huic expeditioni impositum fuisse. in qua Cæsaris

ſaris humanitas, conſtantia, invictusque animus eluxerit, multisque documentis ſit comprobata. Succedit *Ant. Schonhovii Commentatio epiſtolica ad Corn. Gualterum de origine & ſedibus Francorum*, quam licet Bon. Vulcanius ut magni pretii theſaurum ſibi ſervaverit, nec cum quoquam communicare voluerit, Matthæus tamen publico non amplius cenſuit invidendam. Schonhovii vero ſententia de Francis, quam Hadr. Junius quoque, eodem Vulcanio teſte, in Batavia eſt ſecutus, huc redit: Francos a Trojanis minime oriundos, verum origine eſſe Germanos, & inter eos Cattis potius quam Chaucis adſcribendos; ab ultimis vero Germaniæ oris in mediterranea evaſiſſe, atque Gallias ſuis incurſionibus terra marique, inde usque a Probi imperio, & maxime ſub Conſtantio vexaſſe, easque nonnunquam diutius inſediſſe, ab obitu vero Aetii regnum in iis condidiſſe. Nomen Francos traxiſſe vel a libertate, vel a ferocia; plures autem eorum fuiſſe gentes, ex quibus duarum nomina celebrentur, Saliorum & Anſuariorum. Salios non a fluvio Sala dictos, ſed nomen illud domo ſecum extuliſſe, & ex veteri gentis conſuetudine, ut ait Ammianus Marcellinus lib. 17. cap. 8. ſic fuiſſe appellatos, licet poſtea inter Mœnum Salamque conſederint. Immigraſſe vero illos antea in ſedes Chamavorum, qui hodie Campenſes; Bructerorum, quos dicas paludum incolas, ubi hodie Zwolla; Tencterorum, ubi hodie Daventria, & quorum regio præcipua hodienum Drenta, in qua columnæ Herculis ſpectentur; Tubantum, quorum regio hodie Tuwente vel Twente. Ab his ergo Francis Saliis adhuc in Bructeris ſupereſſe nomen *Saland*, eorumque fuiſſe legem Salicam, a Pharamundo Rege latam; cujus caput, quo fœminæ a regni ſucceſſione removentur, Franci in controverſia cum Burgundis proferre nequiverint, extet tamen loco aliquo ſibi non temere prodendo, ejusque veſtigia in Procopio quoque inveniri. Aliam fuiſſe legem Francorum Gombetam, quæ forte ad Anſuarios ſpectaverit. Strabonis ævo nomen Francorum fuiſſe ignoratum, & in alterius gentis Germanicæ nomine delituiſſe. Sapientes Francorum dictos fuiſſe *Gaſtos*, Germanica voce die Weiſeſte *Sapientiſſimi* a Gallis corrupta. Sub finem docet, quod genus fuerit Gonildæ Auguſtæ quæ Henrico III Imp. nupſit. Altera ad eundem Gualterum epiſtola in etymon Germanorum inquirit, eosque dictos putat primum *Wermannos*, viros eblicoſos, & inde a Gallis *Germanos*, mutatione W in G adeo ipſis

p. 57.

p. 69.

familiari, ut se *Gallos* appellarint, quos Germani *Walos* dixerant. Has
p. 73. Schonhovii epistolas excipit incerti Auctoris *Chronicon Belgicum*, idiomate Belgico perscriptum, quod incipit in anno 1285, & desinit in anno 1479, quo nata est Margaretha Austriaca, Maximiliani & Mariæ Burgundicæ filia. Persequitur vero res præcipue Belgicas, & in his Nassoviæ gentis illam familiam, quæ Engelberti matrimonio cum Joanna dominio Leccæ & Bredæ anno 1400 est potita. Alicubi & externa annotat, veluti Ptolemaidem urbem, quæ & *Acon*, atque adeo ab auctore Belgice *Aken* appellatur, a Gentilibus, hoc est Saracenis, anno 1292 fuisse destructam; Comitem autem Nivernensem aliosque magnates a Turcis fuisse captos prœlio anno 1396 d. 28. Aug. quod aliud esse non potest, nisi famosum illud ad Nicopolim inter Sigismundum Regem Hungariæ & Baiazethem Turcarum Imp. depugnatum; quo res Christiana temeritate Gallorum, inter quos præcipuus Johannes Burgundus Comes Nivernensis, summum in discrimen fuit adducta. Editor vero in notis subjectis existimat subesse mendum, & aliud prœlium innui inter Ludovicum (forte Vladislaum) & Amurathem com-
p. 92. missum. Annexum est huic Chronico *fragmentum alterius Chronici*, quo Johannis primi, Hannoniæ, Hollandiæ Selandiæq; Comitis, anno 1305 defuncti, ejusque filii Wilhelmi Boni anno 1337 extincti, res gestæ exponuntur. Quando vero & qua occasione Hannonia Flandris subdita acceperit Comites, in notis docet Editor; qui & aliud
p. 97. *fragmentum Chronici rhythmici* adjecit, de Margarethæ Imperatricis, Ludovici Bavari viduæ, prœlio cum filio Wilhelmo, & Delfensium rebellione contra Albertum Ducem anno 1358, quibus cohærent alii
p. 102. rhythmi gnomici. Deinde comparet *Joannis de Lemmege Chronicon Groninganum*, in quo, præmissa divisione Frisiæ primum in septem, postea in tres partes, Groningam anno 1110 primum muro circumdatam memorat. Editor vero in notis observat, ab Episcopo Ultrajectino Harberto anno 1138 iterum fuisse nudatam muris, iisque adhuc anno 1222 caruisse. Auctor Chronici vetustiora illa sicco pede præterit, ad annum vero 1345 notat, Wilhelmum Com. Holl. Ultrajectum occupasse exercitu centum & octoginta millium armatorum, in quo fuerint sexcenti proceres auro gestato dignitatis suæ indicium præferentes. Quem numerum alii quidem ab Editore laudati minuunt, at qui minimum ponunt, centum millia & octingentos nominant. Hinc

Auctor

Auctor attingit Alberti Bavari Comitis Hollandiæ in Frisios bella, ejus filii Johannis in Groninganos studium, horum fœdus cum Ommelandis, certamina cum vicinis, motusque civiles, Senatu urbis anno 1413 trucidato, & definit in Friderico a Blanckenheim Episcopo Ultrajectino, qui Groningam a se obsessam tandem in fidem accepit, & anno 1419 in sua verba adegit. Sequuntur vernaculi rursus *Annales Henricæ ab Erp*, Abbatissæ cœnobii in suburbanis Trajectensibus, quod vulgo *Vrouwen-clooster* dicitur. Præmisit Editor doctissimus observationem de fundatione & dotatione cœnobii monachorum Oestbroken S. Laurentio dicati, ex quo cœnobium illud monialium anno 1131 propagatum sit, in eamque rem nonnulla affert diplomata. Annales vero ipsi ab anno 1421 initium capiunt, inque rebus suæ ætatis & maxime monasterii sui commemoratur Abbatissa, quæ ab anno 1505 ad annum 1548 cœnobio præfuerit. Continuatio Annalium istorum ad annum 1583 alterius studio debetur, cujus in fine exponitur, quæ monasterio inferenda sint ab ea, quæ monialis recipi desiderat. Hinc exhibetur instrumentum Notarii confectum anno 1322 de electione Jacobi de Outshorne Decani Ultrajectensis in Episcopum Ecclesiæ illius, ex quo cognoscere licet ritus & ceremonias in hujusmodi electione tum temporis receptas: unde ab Editore *Conclave Ultrajectinum* inscribitur. Profertur porro *Vita Philippi Burgundi* a Gerardo Noviomago, viro aliis quoque ingenii monumentis claro, eleganter perscripta. Philippus vero ille filius fuit Philippi Boni Ducis Burgundiæ e Margaretha Posthia naturalis, qui Maximiliano Imp. ejusq; filio Philippo & nepoti Carolo operam suam domi militiæque probavit, legationem Maximiliani Imp. ad Papam obiit, in qua corruptissimos aulæ Pontificiæ totiusque Cleri Romani mores deprehendit, Caroli sororem ad Regem Daniæ Christiernum deduxit, tandem Præfectus mari cum esset, auctoritate Caroli Regis Hispaniarum adduci se passus est, ut anno 1517 Episcopatum Ultrajectinum susciperet, quo Fridericus Badensis se abdicaverat. In qua statione, flagrante cum Geldris bello, quod Campensium Zwollensiumque discordia conflaverat, anno 1524 decessit; Princeps literarum amans nec imperitus, qui omnes fere Historias veterum Gallice legerat, Latinos vero Historicos omnes prælectore hoc Gerardo audiverat, quin & sacros utriusque Instrumenti libros ita excusserat, ut Erasmi versionem cum Vulgata acri judicio con-

p. 130, p. 142. p. 188. p. 216.

p. 238. conferret. Subjectum est huic Vitæ *Stemma Burgundicum*, ab Emondo de Dynter contextum, per Merovingicos, Carolingicos, Lovanienses Brabantiæ Duces, ad Burgundos, & hinc ad Austriacos deductum. In hanc Vitam uberiores notas Editor composuit, quibus
p. 242. partim acta & monumenta inseruit integra, veluti *Legationem Caroli ad Trajectenses*, ut illos adduceret ad Episcopatum Philippo conferendum, *Leonis X Papæ privilegium* de non evocandis civibus Trajectinis, *Philippi Episcopi inthronisationem*, *constitutiones de annona*, *de modo procedendi coram curia Episcopali*, *inventarium bonorum ab eo relictorum*, & alia hujusmodi; partim quædam Auctoris capita & dicta illu-
p. 246. stravit, ut cum de voce *curtisani*, *curtu*, *curia* agens, observat morbum Gallicum in paralipomenis Urspergensi adjectis vocari *morbum*
p. 268. *curialem*. Aulæ etiam Pontificiæ avaritiam pluribus perstringit, quæ novos Episcopos exhauriat sumptibus. Quodnam fuerit munus *De-*
p. 294. *canorum* & *Provisorum*, & cur iidem provincialibus fuerint graves & odiosi, allata de his transactione inter Ducem Burgundiæ & Rudolphum a Diepholt, exponit. Porro in his Analectis locum dedit Edi-
p. 356. tor *Rationario aulæ & imperii Caroli Audacis* Ducis Burgundiæ, quod *Olivarius Marcanus*, Aulæ istius præfectus, in castris ad Nussiam anno 1474 Gallice conscripserat, sed cujus versio Belgica ab æquali Olivarii, ut Editor suspicatur, confecta nunc primum prodit, cum Gallica editio vix habeatur. Ac in aulicis officiis & ministeriis hæ classes constituuntur: *prima* eorum, qui sacra cultumque divinum curabant, quorum præter Eleemosynarium fuere quadraginta. 2. Consilii status & justitiæ, cujus caput Cancellarius: Principem vero ipsum bis in quaque hebdomade, diebus Lunæ & Veneris, cuicunque etiam tenuiori aditum ad se præbuisse, & desideria libellosque supplices excepisse: quod qua pompa & ceremonia factum sit, Auctor describit. 3. Consilii bellici, quod ex quatuor viris equestris ordinis constitutum fuit. 4. Præfectorum ærarii & redituum; ipsumque Principem non dubitasse subinde sedere ad calculos & rationes subducere, hoc tantum discrimine, quod ipse calculis aureis fuerit usus, minister argenteis. 5. Eorum, qui in comitatu Principis non tam ministerii quam splendoris causa alebantur: in quibus sex Duces fuere, duodecim Principes, Marchiones, Comites, & in universum præter plures equestris ordinis, quadraginta quatuor eminentioris Nobilitatis. 6. Palatinorum & eorum

eorum maxime, qui in cubiculo Principis ministrabant. Inter officia vero Palatina primum locum tenuisse Cubicularium seu Camerlingum primum; ab eo proximum fuisse Aulæ Præfectum seu Magistrum; hinc quatuor Summularios, qui circa lectum & cubiculum Principis occupantur, sedecim Nobiles, sex Archiatros, quatuor Chirurgos, quadraginta Pueros nobiles &c. 7. Dapiferi & aliorum qui cibos in mensam inferrent; mensæ autem cum cibis semper impositum fuisse vasculum instar navis habens, in quod conjiciebantur frusta in pauperes distribuenda. 8. Pincernæ & eorum qui potum curabant: ubi inquiritur in etymologiam vocis *echanson*, quæ Gallis pincernam significat, & quis prior digniorque in accumbendo habeatur locus, definitur. 9. Carptoris præcipui, qui cibos secat, cui alii quinquaginta subserviunt. 10. Eorum, qui in culina parandis cibis occupantur. 11. Stabuli & equitii curatorum, quorum Magister, in quinquaginta equestris ordinis habens imperium, Principi gladium præfert, & in prœlio labarum seu vexillum primarium gestat. 12. Fecialium, in quibus sunt sex Reges armorum & octo Heroldi. 13. Tubicinum & tibicinum. 14. Custodum corporis & stipatorum. 15. Metatorum, qui assignant hospitia, quorum primicerius Mareschalcus. 16. Janitorum. Expositis Aulæ officiis progreditur ad statum militarem, Principemque aluisse refert octo equitum, octodecim peditum millia, cum omni instrumento bellico, annuasque duas myriades vel milliones, ut loquimur, insumsisse. Notis etiam hoc Rationarium instruxit Editor, qui- p. 455.
bus varia officiorum genera explicat, & subinde ex Jure publico Ro- p. 456.
mano illustrat: veluti quam varie accipiatur vox *capella* & *capellani;* p. 463.
Cancellarii olim qui sint dicti, & qui hodie intelligantur; de *Mare-* p. 469.
schalci nomine & munere; quatuor Festa majora appellari *de vier* p. 473.
hoocbtyden; & plura alia quæ enumerare non fert instituti nostri ratio.
Agmen in his Analectis claudit *Hermanni Goudani historia belli* anno p. 495.
1507 inter Hollandos Geldrosque gesti, ex duobus MS. inter se collatis cum variantibus lectionibus edita. Belli eventa solum perscripsit in ea auctor, causas & consilia de industria omittens, ne quem offenderet. Narrat vero, in hoc bello oppugnatam esse arcem puerorum, p. 505.
vulgo *Puderoyen*; eamque sic appellatam putat in memoriam partus illius, quo Hollandiæ Comitis uxor, mendicæ geminos trahenti impudicitiam exprobrans, ex hujus imprecatione tot partus enixa fer-

tur,

tur, quot annus habet dies, totidemque fenestras in rei gestæ argumentum arci fuisse insertas. Inter cætera Waterlandiæ, quæ pars est Insulæ Batavorum, & ex qua anno 1421 septuaginta pagi aquis fuere mersi,
p. 529. situm & incolarum mores describit, quos a fide, robore & laboris studio commendat; negat vero in illa regione alı equos, unumque eo delatum ab Assendelphis pro prodigio fuisse occisum, & in memoriam
p. 541. hujus facinoris insignibus publicis esse insertum. Subjecta denique est appendix quindecim epistolarum, quas Petrus Scriverius ad Jo. Isacium Pontanum dedit. Versantur eæ in rei literariæ argumentis, variamque doctrinam continent: veluti Christophorum Butkenium insignem esse impostorem, qui diplomata confingat, & vera falsaque juxta habeat. Fluvium, qui Amstelodamum alluit, perperam scribi *Tyam*, rectius *Yam*, Belgis *het Ye*, ut in priscis monumentis legitur. Marquardum Freherum in animo habuisse edere Ottfridum cum commentariis linguæ Germanicæ & Glossario Alemannico; quod utrumque jam animo volvit celeberrimus Argentoratensis Antecessor Jo. Schilterus, a cujus industria & consummata doctrina *Glossarium Teutonicum*, & novam *Otfridi Evangeliorum* a Matthia Flacio Illyrico Basileæ 1571 editorum exspectare jussi sumus editionem. A Florentio V Comite Hollandiæ anno 1290 ordinem equestrem D. Jacobi esse institutum. Hæc speciminis loco sufficiant: neque enim omnia vel vacat vel decet excerpere.

D. VITI RIEDLINI MEDICI AUGUSTANI LINEARUM Medicarum Annus II seu MDCXCVI.

Augustæ Vindel. apud Kronigerum & Hæredes Gœbelii, 1697, in 8. Alph. 2. pl. 4.

EJUSDEM LINEARUM MEDICARUM ANNUS III, seu MDCXCVII.

Augustæ Vind. apud eosdem, 1698. in 8. Alph. 2. pl. 16.

PRomissis stetit Auctor Clarissimus, ut more apum vitiosum otium se fugere ipso opere testaretur, & non ita pridem secundum Linearum Medicarum Annum, ut & nuperrime tertium exhibuit, quorum uterque tot, quot annus dies, continet observationes; quarum, pari methodo, qua Annum primum in Actis A. 1696, p. 474 recensuimus,

ex

ex ſingulis menſibus unam producere lubet. Sic ex I Menſis Obſerv. XXV intelligitur, & mortuis baſia non ſemper impune infigi; cum quædam mulier Turcica, ſic amorem ſuum verſus quendam febri maligna extinctum ſervum teſtatiorem reddere volens, ipſam hanc febrem inde contraxerit. Secundi Obſervatio XXIII teſtatur, quandam, licet aliquoties gravida venæſectionem in pede inſtituerit, nunquam tamen inde abortum eſſe paſſam; unde, neceſſitate urgente, ut hæ venæ in prægnantibus interdum ſecentur, haud adeo difficulter concedi poſſe, facile colligitur. Inter varia alia, quæ ſternutationem concitant, aliquando & lac oculis ophthalmiæ ergo inſperſum ut numeretur, meruiſſe, tertii Menſis prima Linea indicat; quam ipſam ſternutationem ebrietatis imminentis ſignum cuidam tam certum extitiſſe, ut illam ſemper inde ſibi certo prædixerit, nec eventus eum unquam, niſi quando tum pocula ſepoſuerit, fefellerit, Aprilis Linea XXIII teſtis eſt. Dari morbos, qui, niſi rite tractentur, ſi vel maxime curentur, graviora poſt ſe trahant mala, exemplum ſcabioſæ, quod ipſis Maji Kalendis narratur, quæ ſic curata in epilepſiam tam gravem incidit, ut hæc & mortem poſt ſe traxerit, non parum confirmat. Ex Obſervatione XXVII ſexti Menſis patet, quod, ſi opus fuerit, acidularum potus per bene longum temporis ſpatium ſat tuto continuari poſſit; cum quædam ibi deſcribatur, quæ per integrum biennium, non ſine inſigni ſuo fructu, in melancholia in maniam degenerante uſa fuit. Catarrhum, qui ſuffocare ſolet, non ſolum illis eſſe infeſtum, qui aqualiculum alunt, ſed & eos necare, quorum cutis vix oſſibus hæret, binis huc ſpectantibus hiſtoriis Julii Linea XXVIII probat. Apoplecticum Germanum, qui olim Italico quoque & Gallico ſermone animi ſui ſenſa promere didicerat, linguæ uſu a morbo aliquandiu privatum, hujus redeuntis indicia non tam vernacula, quam illis linguis exſeruiſſe, ultima Menſis Auguſti linea narratur: quem ſequentis XXII Medicos excitat, ne deſperent, ſi vel maxime morbis graviſſimis laborantes ægroti, in devexa jam ætate conſtituti, curandi iisdem obveniant; & his enim ſæpius medicamenta non omnino fruſtra adhiberi, exemplo hydropicæ feliciter curatæ evincitur. Utut Anatomia, ob egregios, quos in detegendis etiam plurium morborum cauſis præſtat uſus, ſufficienter laudari non poſſit, interdum tamen & illa mediante nos exoptatum ſcopum non obtinere, Menſis Octobris Linea antepenultima exemplo

puellæ, quæ pus ante mortem cum urina excreverat, cujus tamen vestigia in cadavere aperto nullo modo inveniri potuere, demonstrat. Ex tertia undecimi Mensis Linea innotescit causa, cur cuidam clyster applicari non potuerit, haud ita communis, turgens nempe urina vesica; cujus si memores in similibus casibus praxin medicam exercentes fuerint, eadem merito accusanda, in alias frustra non inquirent. Decoctum denique herbæ Thee uti passim in his Lineis laudatur, ita ultimi Mensis Linea XXVIII patefit, quod quandam hypochondriacam, pluribus aliis remediis frustra omnino in usum ductis, sic juverit, ut omnino antihypochondriacorum medicamentorum classi inseri mereatur.

Ut ad annum III progrediamur, Mense Jan. Lin. XVIII innuitur, aurium dolorem gravissimum facili levique remedio, hydromeli nempe auri instillato, feliciter fuisse sublatum, rupto inde abscessu quodam, qui in aure latuerat. Vulgo jam constat, icterum omne, quod in corpore humano reperitur, serum flavo colore tingere. Confirmatur id M. Febr. Lin. VII exemplo matronæ, quæ dum ictero vehementibus stipato symptomatibus laboraret, quoties capillum evulsit, guttulam flavo colore tinctam ex eodem extillasse deprehendit. M. Martio Lin. XXVI bellidis usus egregius adversus tussim domestico Auctoris Experientissimi exemplo comprobatur. Inter remedia antidysenterica M. Apr. Obs. XIII commendantur myrtilli baccæ instar pultis cum pane & sacchuro coctæ, & eo quidem magis laudantur, quod nec iis, qui a medicamentis abhorrent, fastidiantur. M. Majo, Lin. XV aquæ pluviæ instar acidularum, primo paulatim ascendendo, hinc in summo gradu per aliquot dies pergendo, & tandem iterum descendendo, potæ usus in cachecticis & tabe afflictis, exemplo Pastoris cujusdam, qui hoc remedio, aliis frustra adhibitis, convaluerit, ostenditur; nec inimitabile remedium Auctor Clarissimus censet, si & aliæ admittant aut requirant circumstantiæ, quod pluvia, adulto præsertim vere & ipsa æstate, particulis variis, etiam medicatis, sit impraegnata. M. Jun. Lin. XXI uti generatim monetur, in arthriticis morbis haud raro scorbutici quid latere, adeoque antiscorbutica medicamenta arthriticis exhibenda: ita speciatim essentia antiscorbutica ex conis abietis cum spiritu cochleariæ laudatur. M. Jul. Lin. IX docetur, opium in parva dosi nonnunquam plus præstare, quam in magna. Cum febris alba originem suam plerumque aut a mensibus jamjam instan-

stan-

ſtantibus, at impeditis, aut ab iisdem non rite fluentibus aut denuo obſtructis trahat, morbus ille puellis creditur proprius, quæ decimum tertium ad minimum ætatis annum attigerunt. Auctor vero M. Aug. Lin. XVI octennem ſiſtit puellam febre iſta divexatam. M. Sept. Lin. XI icterum memorat a motu corporis nimio obortum. Uti lac quorundam morborum ſalutare remedium a pluribus celebratur: ita lac calidum vaccinum ſpeciatim & in hypercatharſi conducere, M. Oct. Lin. X. comprobatur. Dentium dolorem capillis reſciſſis ceſſare, docetur M. Nov. Lin. IV exemplo puerperæ, quæ acerbiſſimis dentium doloribus adeo afflicta, ut totas noctes inſomnes trahere cogeretur, remediis laudatiſſimis & opiatis etiam fruſtra adhibitis, dolore omni, ſimul ac capillorum ſat magnam quantitatem abſcindi ſibi curaſſet, fuerit liberata. M. Dec. Obſ. XXIV exemplum adducitur tum maris, tum fœminæ, qui a pupis, quibus delectari puellæ conſueverunt, a prima infantia per totum vitæ tempus ſic abhorruerunt, ut earum conſpectum ſuſtinere plane non potuerint.

ADAMI RECHENBERGII VOLUMEN DISSERTATIONUM Hiſtorico-politicarum varii & curioſi argumenti, in Academia Lipſienſi publice propoſitarum.

Lipſiæ, apud Gotf. Enoch. Grosſium, 1698, in 8. alph. 4.

QUid Autor celeberrimus hoc diſſertationum conjunctim editarum volumine promittat, ex ejusdem adpoſita inſcriptione apparet. Moris nempe in Academiis eſt, ut adoleſcentes vires ingenii periclitaturi, ex conſilio præceptorum ſuorum, varia argumenta ventilare inſtituant. Rechenbergius vero hic ſuis quondam diſcipulis, ex hiſtoria & civili doctrina, non protrita nimis aut ignobilia argumenta ſuggeſſit elaboranda, aut ipſe elaboravit. Quorum indicem cum nominibus eorum, qui in conflictu reſpondentium partes ſuſtinuerunt, volumini huic præmiſit, idque in duas partes diſpeſcuit. In *Prima* diſſertatio prima eſt de quæſtione, *an mundus exigua ſapientia regatur?* ſecunda, de *caſibus miniſtrorum in republ. eminentium* &c. In *parte ſecunda* prima eſt *de inconſultis clericorum conſiliis*; ſecunda, *de ſtratagematibus politicis ex S. hiſtoria*; tertia, *de vitiis, quibus civitas impar eſt*, ex *C. Tacit. Annal. III. 53*; quarta *de eo, quod licet pro amico*

ex *Gellii N. A. I. 3.* &c. Omnes nempe illæ dissertationes numero XLIV argumenti non injucundi sunt: quarum excerpta dare hic supersedemus, cum rerum variarum indices adjecti sint.

Des Herrn DE LA CROIX algemeine Welt-Beschreibung &c.

i. e.

A. PHER. DE LA CROIX GEOGRAPHIA UNIVERSALIS ex Gallico idiomate in Germanicum traducta, & hic illic aucta, nec non indicibus accuratis instructa ab HIERONYMO DICELIO.

Lipsiæ apud Joh. Ludov. Gleditsch, 1697, 4. Constat Alph. 9. pl. 8. & figurar. æn. plag. 24.

JAm dudum de studiosa Geographiæ juventute, aliisque nobilissimæ hujus scientiæ cultoribus optime meruit Vir Clarissimus, Hieronymus Dicelius. Inprimis vero proximis abhinc duobus annis suam in hoc genere industriam publico comprobavit, editis vernaculo nostro sermone scriptis, e quibus in Geographiæ studio proficere haud parum & illi possunt, qui Latinæ aut exoticarum linguarum periti non sunt. Cum enim Dictionarium Geographicum, non magnum quidem illud, at iis, quibus vasta in hoc genere opera evolvere non licet, utilissimum, Bruxellis A. 1694 Gallico sermone prodiisset, dignum id censuit, quod in Germanicum nostrum transferret, passimque a se auctum ac suppletum Lipsiæ A. 1696 publici juris faceret. Eodem anno Martini Zeileri Germanicum de Decem Germaniæ Circulis librum, quem non contemnendis accessionibus auctum jam A. 1688 publicaverat, denuo edidit, Genealogia Principum & Historia rerum notabilium ad annum usque 1696 producta. His absolutis, majus Opus, quod hic exhibemus, aggressus est. Cum enim A. Pher. De la Croix Geographi Regii Geographiam universalem tabulis æneis illustratam, quam is Parisiis A. 1693 Gallico idiomate edidit, publico cum applausu exceptam intellexisset, ob facilem inprimis commodamque, quam is adhibuit, methodum; eam quoque Germanice vertendam, ut omnium usui pateret, censuit, tandemque anno superiori publicæ luci exposuit, multis in locis, præcipue ubi Germanica tractantur, emendatam. Quatuor vero Geographia ista partibus absolvitur, quarum

quarum prima Sphæricam & Coſmographiam, nec non Geographiæ generalia, partemque Europæ, altera Europæ reliqua præter Galliam, tertia Galliam, quarta Aſiam, Africam & Americam complectitur. Specialiora excerpere ſupervacaneum ducimus ex opere, quod ſeu ut editum Gallice eſt, ſeu ut hic Germanice exhibetur, dudum omnium manibus verſatur.

LIBRI NOVI.

JOh. Philippi Datt Volumen Rerum Germanicarum novum, ſive de Pace Imperii Publica Libri V. Ulmæ apud Georg. Guil. Kühn. 1698. fol.

Franciſci Mariæ Pechii Tractatus de Servitutibus in genere. Genevæ apud Fratres de Tournes, 1698. fol.

Ferdin. Chriſtoph. Harprecht Conſiliorum Tubingenſium Volumen III & IV. Tubingæ apud Joh. Georg. Cottam, 1698. fol.

Joh. Chriſtiani Itteri de Honoribus ſive Gradibus Academicis Liber. Francof. ad Mœnum apud Frid. Knochium, 1698. 4.

Arcana Pacis Weſtphalicæ, ſive Relatio Hiſtorica de S. R. Imperii Pacificatione Osnabrugo-Monaſterienſi. Francof. ad Mœnum, apud eundem, 1698. 4.

Anſaldi de Anſaldis Diſcurſus Legales de Commercio & Mercatura. Genevæ apud Fratres de Tournes, 1698. fol.

Jacobi Wenckeri Diſſertatio de Pfalburgeris. Acceſſerunt Diſquiſitiones duæ de Usburgeris & Glevenburgeris. Argentorati apud I. Reinh. Dulſſeckerum, 1698. 4.

Gothofredi Chriſtiani Leiſeri Jus Georgicum ſive Tractatus de Prædiis. Lipſiæ & Francof. apud Hæredes Friderici Lanckiſii, 1698. fol.

Traité de la Preuve par Temoins en matiere civile. Par Mr. Danty. A Paris chez Charles Oſmont, 1697. 4.

Ottonis Philippi Zaunſchlifer Opera Juridica. Francof. ad Mœnum apud Viduam Hermanni a Sande, 1698. 4.

Jo. Schilteri Jurisprudentiæ totius tam Romanæ quam Germanicæ privatæ Legitima Elementa. Argentorati apud J. R. Dulſſeckerum, 1698. 8.

Mich. Bernardi Valentini Medicina Nov-Antiqua. Francof. ad Mœnum, apud Jo. Dav. Zunnerum, 1698. 4.

Pharmacopée Univerſelle, contenant toutes les compoſitions de Pharmacie,

cie, leurs vertus, leurs doses &c. Par Nic. Lemery. A Paris, chez Laurent d' Houry, 1697. 4.

Le Thresor de la Medecine, contenant l' Anatomie des parties du Corps humain, les maladies ausquelles elles sont sujetes, les remedes specifiques &c. A Paris chez Barth. Girin, 1697. 12.

Traité de Physique & de Chirurgie, par Jean Fontrailles. A Paris, chez la Veuve de Claude Thiboust, 1697. 12.

Les Oeuvres d' Hipocrate traduites en François avec des remarques, & conferées sur les manuscrits de la Bibliotheque du Roy. A Paris, par la Compagnie des Marchands, 1697.

Rosini Lentulii Miscellanea Medico-Practica tripartita. Ulmæ apud G. W. Kühn, 1698. 4.

Petri Poterii Opera omnia Practica & Chymica, cum Additamentis Friderici Hofmanni. Francof. ad Mœnum, apud Frid. Knochium, 1698. 4.

Caroli Musitani Chirurgia Theoretico-Practica, seu Trutina Chirurgico-Physica. Coloniæ Allobrogum apud Cramerum & Perachon, 1698. 4.

Philosophia Eclectica, h. e. Exercitationum Academicarum Tomus II. Auctore Jo. Christoph. Sturmio. Altorfii apud Jo. Wilhelmum Kohlesium, 1698. 8.

Jo. Jac. Francisci Basis universæ Medicinæ. Constantiæ apud F. X. Straub, 1698. 8.

Les Anciens Liturgies, ou la Maniere dont on a dit la Sainte Messe dans chaque Siecle, dans les Eglises d' Orient & dans celles d' Occident. A Paris, chez Jean de Nully, 1697. 8.

La Vie en abregé de Madame de Chantal, Mere & Fondatrice de l' Ordre de la Visitation de S. Marie. A Paris, chez Simon Benard, 1697. 12.

Apparatus ad Bibliothecam Maximam veterum Patrum &c. Opera Domni Nicolai le Nourry. Tomus II. Parisiis apud Jo. Anisson, 1697. 8.

Rituale Parisiense autoritate Illustrissimi D. Ludovici Antonii de Noailles, Archiepiscopi Parisiensis &c. editum. Parisiis apud Ludovicum Jesse, 1697. 4.

Explication des Maximes des Saints sur la Vie interieure, par Messire Fr. de Salignac Fenelon, Archeveque Duc de Cambray &c. Editi-

dition nouvelle, où on ajoute diverses pieces, qui concernent ce livre. A Amsterd. chez Henri Wetstein, 1698. 12.

De Canonicorum Ordine Disquisitiones, quibus ejus origo, propagatio varia & natura dilucide tractantur. Parisiis apud. Edm. Coutcrot, 1697. 4

Memoire & pieces concernant l' exemption de l' Eglise Catedrale & Metropolitaine de Tours. A Paris, chez F. H. Muguet, 1697. fol.

Synopsis Theologiæ Judaicæ, veteris & novæ, auctore Jo. Henrico Majo. Gissæ Hassorum, 1698. 4.

Davidis Psalmi XII, & totidem S. Scripturæ veteris Testamenti integra capita, quæ novi speciminis loco Biblicarum suarum Emendationum & Interpretationum, prisco Hebræo metro restituit Marcus Meibomius. Amstelodami apud Henr. Wetstenium, 1698. fol.

Jo. Ludovici Fabricii Theologi Palatini Opera omnia. Tiguri apud Dav. Gesnerum, 1698. 4.

Christ. Francisci Paulini Rerum & Antiquitatum Germanicarum Syntagma. Francof. ad Mœnum apud Frid. Knochium, 1698. 4.

Joannis Clerici Opera Philosophica in quatuor volumina digesta. Amstelod. apud Georg. Gallet, 1698. 8.

Dernieres Decouvertes dans l' Amerique Septentrionale de Monsieur de la Sale, mises au jour par Mr. le Chevalier Tonti. A Paris chez Jean Guignard, 1697. 12.

Relation Historique de la Pologne, contenant le pouvoir de ses Rois, leur election & couronnement. A Paris chez Nic. Le Gras, 1697. 12.

Histoire des Dietes de Pologne pour les elections des Rois, par Mr. de la Bisardiere. A Paris, chez J. Jombert, 1697. 12.

De l' Art de la Verriere &c. La maniere de faire les Perles &c. par Mr. Haudicquer de Blancourt. A Paris chez J. Jombert, 1697. 12

Nouveau Voyage autour du Monde, par Guillaume Dampier. Traduit de l' Anglois. A Amsterdam chez Paul Marret, 1698. 12.

De Nederlandsche Herbarius, ofte Kruidboek der voornaamste Kruiden &c. met kopere platen verciert door Steph. Blankaart. T' Amsterdam by Jan Ten Hoorn, 1698.

S. S. Patrum qui temporibus Apostolicis floruerunt, Barnabæ, Clementis, Hermæ, Ignatii, Polycarpi Opera. J. B. Cotelerius Soc. Sorbon. Theologus, ex MSS. codicibus eruit, ac correxit, versionibusque & notis illustravit. Accesserunt notæ integræ aliorum &c. Antverpiæ, Huguetanorum sumptibus, 1698. fol.

M. Fabii Quintiliani Declamationes innumeris locis emendatæ, ex recensione Ulrici Obrechti. Argentor. apud J. R. Dulsseckerum, 1698. 4.

Chronicon Universale & Alsaticum Jacobi de Konigshoven Presbyteri ad D. Thomæ Argentorati A. 1383. Nunc primum editum ex MS. & observationibus illustratum a Jo. Schiltero. Argentorati apud Josiam Städel, 1698. 4.

Ferd. Christoph. Harprechti Tractatus Academici de Successionibus. Ulmæ apud Georg. Wilh. Kuhn, 1698. 4.

Jo. Wolffgang Textoris Disputationes Academicæ duabus partibus distinctæ. Francof. ad Mœnum 1698. 4.

Marcelli Malpighii Opera posthuma. Supplementa necessaria addidit, innumerisque in locis emendavit Petrus Regis. Amstelod. apud Georg. Gallet, 1698. 4.

Nouvelle Fortification Francoise, Espagnole, Italienne & Hollandoise. A Amsterd. chez George Gallet, 1698. 8.

Martini Lister octo Exercitationes Medicinales &c. de quibusdam Morbis Chronicis. Editio ultima. Amstel. apud eundem, 1698. 8.

Jo. Clerici Compendium Historiæ Universalis ab initio Mundi usque ad Carolum Magnum. Amstelodami apud eundem, 1698. 8.

Joannis Balthasari Braun Historia Augusta, seu Vitæ Romanorum Cæsarum a C. Julio Cæsare usque ad modernum gloriosissime Imperantem Leopoldum. Augustæ Vindel. apud Jo. Casparum Bencard, 1698. 4.

D. Justiniani Institutionum Libri IV. notis maxime necessariis explanatæ a Jo. Samuele Stryckio. Halæ Magdeb. apud J. F. Zeitlerum, 1698. 4.

Vesperæ Groninganæ, sive Amica de rebus sacris Colloquia. Amstelod. apud Henr. Desbordes, 1698. 12.

Iconologia, ou la Science des Emblemes, Devises &c. Par J. B. de l'Academie Francoise. A Amsterdam chez Adriam Braackman, 1698. 12.

* * *

ACTA
ERUDITORUM
Publicata Lipsiæ
Calendis Maji, Anno M DC XCVIII.

GLI ANTICHI SEPOLCRI, OVERO MAUSOLEI ROMANI ET Etruschi, trovati in Roma & in altri luoghi celebri; nelli quali si contengono molte erudite memorie; raccolti &c.

h. e.

SEPULCRA ANTIQUA SEU MAUSOLEA ROMANA ET Etrusca, Romæ aliisque celebribus in locis inventa, in quibus multæ eruditæ antiquitates continentur; collecta, depicta ærique incisaa PETRO SANCTI BARTOLI.

Romæ ex typographia Antonii de Rossi, 1697, fol. plag. 4. & Tab. 110.

Qui anno 1680 Sepulcrum Nasonianum, & 1691 Lucernas antiquas sepulcrales, notis Johannis Petri Bellorii illustraras, aliisq; temporibus alia in lucem produxit publicam Vir solertissimus, jam insignem aliquem veterum sepulcralium monumentorum numerum simul perlustrandum Lectoris antiquarum rerum studiosi exponit oculis. Orsus enim ab illo, quod Curiatiorum esse creditur in Albano, Tab. I & II, in quinque quasi classes reliqua dividit, quarum *prima* comprehendit sepulcra antiquissima familiarum Romanarum, quæ detecta simul fuerunt in illa parte viæ Aureliæ, in qua villa Corsina sita est; *secunda*, sepulcra familiarum, quarum nomen ad nos pervenit, quæq; tempore Reipublicæ Romanæ floruerunt; *tertia*, sepulcra ejusdem ætatis, sed familiarum, quarum nomen tempus delevit; *quarta*, sepulcra tempore Imperatorum Romanorum constructa; *quinta*, sepulcra peregrina lingua, inprimis Etrusca, inscripta. *Prima* ergo classi tribuuntur Tab. III - - - XXIV, in quibus non ædificia tantum sepulcrorum, sed inscriptiones quoque, picturæ, sigilla, sculpturæ, opera plastica, musiva, urnæ, lacrymatoria, aliaq; vasa ad sacrificia pro mortuis facienda spectantia repræsentantur. Quod

ad *secundam* attinet classem, in ea reperiuntur delineata (1) sepulcrum familiæ Furiæ in eremo Camaldolitana A. 1665, ubi Tusculum olim erat, detectum, Tab. XXV & XXVI. (2) Caji Poblicii Ædilis plebis, cui honoris virtutisque causa senatus consulto populiq; jussu locus monumento, quo ipse posterique ejus inferrentur, publice in Urbe datus est, Tab. XXVII. (3) Familiæ Scipionum in via Appia vulgo tributum, Tab. XXVIII, XXIX. (4) Familiæ Serviliæ in via Appia prope castrum prætorium & circum Caracallæ, Tab. XXX & XXXI. (5) Plautii ultra pontem in via, qua Tybur itur, Tab. XXXII, XXXIII, XXXIV. (6) Ceciliæ Metellæ, quod vulgo caput Bovis dicitur, in via Appia, Tab. XXXV, --- XXXIIX. (7) Familiæ Pompejorum in via Appia intra Romæ mœnia, Tab. XXXIX. (8) Sexti Lartidii Erasmi, aliorumque diversis nominibus gaudentium, vicinum portæ Capenæ, Tab. XL & XLI. (9) Q. Verannii in via Appia, Tab. XLII. (10) M. Antonii Antii Lupi in via Ostiensi, Tab. XLIII (11) P. Vibii, in via Cassia, quod falso Neronis esse dicitur, Tab. XLIV. *Tertio* in ordine comparent (1) sepulcrum antiquum detectum in vinea Cavalleriorum, inter S. Sabam & mœnia Romæ, depictum Tab. XLV & XLVI, cernunturque in eo canales testacei, urnæ defuncti respondentes, ut illam vino lacteque perfundere possent in sacris anniversariis. (2) Repertum in vinea Dominici Gentilis, Tab. XLVII. (3) Aliud in eadem vinea inventum, Tab. XLIIX. (4) Tyburi vicinum, Tab. XLIX. (5) Ex vivo saxo excisum in radicibus montis Apennini detectum A. 691, Tab. L. (6) In via Portuensi, cujus marmora Romam translata tempore Alexandri VII, Tab. LI, LII. (7) Ex lateribus totum constructum, in via Asinaria, distinctumque in cameram sepulcralem, ambitum qui hanc cingit, & vestibulum, cum arca sepulcrali, Tab. LIII --- LVII. (8) Extra portam Næviam, in via Prænestina, Tab. LVIII. (9) Musivum opus repertum in tumulo antiquo, quod erat in via Asinaria, eleganter referens effigiem sacerdotis Ceteris currentis, unaque manu facem, altera tria papavera tenentis, ut symbolum esset cursus velocissimi Solis, cujus calorem, humidum terræ (per papavera designatum,) fœcundantem fax repræsentat, Tab. LIX. Ad *quartam* classem pertinent (1) Pyramis Caji Cestii Septemviri epulonum, quæ Romæ extat, Tab. LX --- LXX. (2) Mausoleum Augusti in Campo Martio, Tab. LXXI LXXII. (3) Sepulcrum quod Virgilii esse creditur, in Pausilyppo prope Neapolim, Tab. LXXIII.

(4)

(4) Columna Trajana, Tab. LXXIV. (5) Moles Imperatoris Ælii Adriani, Tab. LXXV - - LXXIIX. (6) Columna Antonina, Tab. LXXIX. (7) Sepulcrum Alexandri Severi Imperatoris & Juliæ Mammeæ, Tab. LXXX - - LXXXVI. (8) Munatii Planci, quod Cajetæ visitur, Tab. LXXXVII, LXXXIIX. (9) Juliæ Saturninæ & Caji Sulpitii Clyti, Tab. LXXX. Inter sepulcra *peregrino idiomate* inscripta primum illud est, Tab. XC, cujus inscriptionem Herrichius noster restitutam explicatamque dedit in Actis Erud. 1696, mense Octobr. p. 482. Quam restitutionem genuinam esse quoq; censuit doctissimus Johannes Pastritius, dum a Bellorio celeberrimo rogatus Græcos versus ita convertit:

Tantisper sistens hic urnam cerne puelli
 Erepti subito matris ab uberibus.
Perpetuum patri luctum hoc in funere linquens,
 Bis quinque expletis mensibus interiit.
Indole talis erat, fuit olim qualis Iacchus,
 Acer & Alcides, pulcher & Endymion.

Huic succedunt monumenta Etrusca, Perusiæ fere omnia reperta, expressaq; Tab. IXC. - - - IIC. Totum opus clauditur repræsentatione *vasorum cinerariorum* seu urnarum, Tab. IC - - - CVII, in quibus tamen non comparent foramina illa, quibus instructæ urnæ in villa Corsina repertæ, per quæ lac vinumque infundebant inferias Manibus defuncti mittentes. Appendicis tandem loco accedunt (1) sculptura aliqua reperta in sepulcro Viæ Appiæ, tres fœminas capite turres gestantes referens. (2) Duo signa, quorum unum in cryptis martyrum extra viam Aureliam A. 1661 repertum fuit, & Bacchi Cererisq; triumphum exhibet, alterum aquilam, ex cratere a Ganymede porrecto bibentem. Manifestum autem est ex diligenti inspectione horum sepulcrorum, (inprimis Tab. LXXX) veteres sepulcra sua data opera terra contexisse, neq; casu factũ esse, ut ipsa sepulcra sepulta quasi deprehendantur. Horum enim monumentorum reconditæ, internæ, & angustæ viæ, instar canalium & Labyrinthorum factæ, non casui, sed consilio artificum, suam se debere originem clare satis loquuntur. Urnarũ autem receptacula olim *Columbaria* dicta fuisse, patet ex Inscriptione veteri, quæ in camera sepulcrali XXVII (triginta enim quatuor Auctor perlustravit) villæ Corsinæ extitit:

Q. CAECILIVS. Q. L.
PRIMVS. EMIT. IN

MONVMENTO. PALANGARIORVM
IN. AGRO. FONTEIANO. QVOD. EST
VIA. AVRELIA. IN. CLIVO. RVTARIO
PARTE. SINISTERIORE. COL
VMBARIA. N. X. OLLARVM
N. XXXX. SIBI. ET

CAECILIAE. Q. Q. L. ATTICE
CONIVGI SVAE. ET
Q. CAECILIO. FRVCTO. L. SVO
ET. LIBERTIS. LIBERTABVS
SVIS. POSTERISQVE. EORVM
HAEC. COLVMBARIA. ET. OLLAE.

NVMISMATA SVMMORVM PONTIFICVM, TEMPLI VATICAni fabricam indicantia, Chronologica ejusdem fabricæ narratione ac multiplici eruditione explicata atque uberiori numismatum omnium Pontificiorum lucubrationi veluti prodromus præmissa, a Patre PHILIPPO BONANNI, Societatis Jesu.

Romæ sumtibus Felicis Cæsaretti & Paribeni 1696, in fol. Constat plag. 64 & tabulis ære expressis 86.

Quamvis multi doctissimi viri in describenda Vaticana Basilicæ eximia cum laude fuerunt versati, & ante paucos annos nobilissimus Eques Carolus Fontana copiose, in libro, quem in Actis Eruditorum Anni 1694 mense Novembr. laudavimus, illorum satisfecit desiderio, qui Architecturæ studio tenentur; non contemnendam tamen publico præstitisse operam censendus est doctissimus Bonanni, aliis jam editis scriptis celeberrimus, quod illius templi historiam conscribere aggressus est. Cum enim illustrissimi Præsulis Johannis Ciampini, ad quem libri hujus præfatio dirigitur, jussu accurate numismata Pontificum indagaret, in multisq; deprehenderet Vaticanæ Basilicæ molem diversis temporibus expressam, ejusdemq; fabricæ ætatem chronologicis quasi tabulis consignatam,

cupido

cupido ipsum incessit, singula ad ipsam spectantia intime perlustrandi, & accurate designatas singulas hujus Basilicæ partes, servata ubiq; justa temporum serie, uno volumine comprehendendi ac describendi, ut non ipse tantum ædificii hujus splendidissimi apparatus, sed & magni nominis viri, qui operam suam in eo exstruendo collocarunt, nec non maxima opum vis, quæ in eodem exornando a Pontificibus erogatæ fuerunt, hinc possint cognosci. Itaq; numismata Pontificum ad hoc argumentum spectantia, quæq; in majori opere sparsa & separata proferenda erant, conjunctim hic exhibet & declarat, orsus *capite primo* a Vaticano colle & Basilica a Constantino Imperatore primum in eo excitata, quam describit *capite secundo*, ejusque mensuras affert ex Severano *capite tertio*, ita ut non dissimulet, eas neq; cum tabulis ichnographicis Oldoini, Ferrabosci, Alpharani, Fontanæ, convenire, neque etiam has tabulas inter se consentire. *Capite quarto* de atrio ejusq; mensuris, januis & scalis agit, denuo conquestus de varietate mensurarum, quam in diversis auctoribus deprehenderit; *quinto* autem partes Basilicæ interiores delineat, errores que notat, quos incisoris fortasse incuria in orthographiam ejus templi, quam Eques Carolus Fontana lib. II cap. 10. de templo Vaticano exhibet, irrepsisse putat. De circo autem Neroniano sub Basilica latente *sexto* disputat capite, verumque ejus situm & longitudinem ex Grimaldi autographo, quod in Archivo Vaticanæ Basilicæ adservatur, tradit, vindicatque a Fontanæ objectionibus, Pyrrhi Ligorii rejiciens auctoritatem, quem, cum Pompejo Ugonio, antiquitatum quidem curiosissimum indagatorem, sed literarum plane rudem fuisse affirmat. *Septimo capite* fabricas exteriores Basilicæ additas, oratoria, sacraria, cœmiterium, *octavo* altaria Basilicæ recenset, quorum cum magno sit numero, illa eodem tempore simul extitisse haut credendum censet, sed diverso; cum post fundatam a Constantino Basilicam, varii Pontifices ac Romanæ Ecclesiæ proceres eadem diversis temporibus excitarint, ipsaque vario ætatum intervallo vel diruta, vel refecta, nomen mutarint & situm. *Capite nono*, in quo apsidem, fenestras, tectum, picturasque describit doctissimus Auctor, illas etiam commemorat, quas fieri curavit Formosus Pontifex, quasque salutasse ferunt ejusdem cadaver, cum ad sepulcrum deferretur, narratque fabrum quendam lignarium, Nicola delli Agnelleti da Vetralla vulgo dictum,

cum elaborandæ tecti a Benedicto XII restituti trabi insisteret, illaque commota ipse casui esset proximus, hoc periculo ita fuisse exterritum, ut dimidia ejus barba statim canesceret. *Decimo capite* de fronte & porticu Basilicæ exponit, non omittens inter sculpturas & picturas, quibus exornata fuere sensim a Pontificibus, illam, quæ coloribus repræsentavit inventionem corporum beatorum Apostolorum Petri & Pauli, quam accidisse perhibent A.C. 251 sub Cornelio, cui dubitanti, quænam essent Petri, quænam Pauli ossa, vox cœlo emissa dubitationẽ ademerit dicens, majora ossa sunt prædicatoris, minora piscatoris. Eodem in capite monet, binas fenestras, per quas lumen naves majores irradiabat, non expressas esse in tabula Equitis Fontanæ, crucemq; ex albo marmore, quæ in apice frontis collocata a Sylvestro, formam Græcæ habuisse crucis, neq; fuisse radiatam aut eo modo exsculptam, ut a Fontana repræsentatur. *Sequentibus duobus capitibus* agit de novæ Basilicæ exstructione, a Nicolao V ope Bernardi (non Antonii aut Hieronymi) Rossellini & Leonis Bapstæ Alberti inchoata, & a Julio II continuata, qui usus architecto primum Juliano (non Julio) a Sancto Gallo, eoque non ex Rhætia sed Etruria potius oriundo, deinde vero Bramante, cujus jussu veteris Basilicæ dimidium disjectum statim fuit, quam ruinam ægerrime tulit Michael Angelus Bonarota, qui Bramantis audaciam incusavit, quod pretiosas columnas a Constantino magno erectas temere prosterneret, cum eas novis ædibus servare potuisset incolumes. *Capite decimo tertio & quarto* refert Cl. Autor, ut Leo X, demortuo Bramante, Romam revocaverit Julianum a S. Gallo, eique adjunxerit fratrem Jucundum Veronensem Dominicanum & Raphaëlem Sanctium Urbinatem, qui nova & profundiora fundamenta ad parastates Bramantis suffulciendos jecerint, utque prioribus quidem Roma discedentibus, ultimo autem in ætatis flore mortuo, cura hujus fabricæ demandata fuerit Balthasari Peruzio Senensi, novam ideam Pontifici offerenti, Juliano vero suffectus fuerit patruus, Antonius a S. Gallo, qui Paulo III (parum enim sub Adriano VI & Clemente VII promotum fuerat opus) novam rursus ideam, eamque longe ampliorem Peruziana, obtulerit, cujus exemplar ex ligno a Labacco compactum & publicæ censuræ expositum, longitudinemque habens palm. 35, latitud. palm. 26, altitud. vero $20\frac{1}{2}$ palm. constiterit 4084 scutat. artifici munere 1500 scutatorum addicto: deniq; ut demortuo Laurentio Floren-

Florentino, vulgo Lorenzetto, qui fundamenta primum jacta novis saxorum molibus obfirmavit,& arcuatis circumquaq; operibus admovit fulcimenta, & anno sequenti Antonio a S.Gallo morte abrepto, in MichaelemAngelumBonarotam,quamvis invitum,illorum partes translatæ fuerint,qui reprobarit ideam Antonii tanquamGothici quid olentem,nimis spatiosam,tenebricosam & vix 50 annorum intervallo absolvendam; quindecim autem diebus aliam composuerit.25 nummis tantum expensis, qua novam Basilicam repræsentarit minorē quidem mole, sed augustiorem forma, & pulcherrimo ornatu splendidiorem, quæ mirifice placuerit Pontifici. Quousque ergo opus produxerit Bonarota, qui seipsum in epistola quadam Italica ad amicum Michel Agniolo appellat, in hoc quoque capite exponitur, sed quæ gesta sub Julio III, in *sequenti*, ubi Cl. Auctor fusius explicat, quantis cum difficultatibus confligendum fuerit illustri huic Architecto, quanta ille sedulitate & dexteritate, quamq; excelso cumprimis animo fuerit præditus, ut nec illum voces sinistræ vulgi, nec artificum æmulatio, nec calumniæ obtrectantium, nec Principum contumeliæ adeo perculerint, ut de firma statione mentis consiliique sui depelleretur. Quamvis enim honeste discedere Roma potuisset, evocatus Florentiam a Magno Duce Etruriæ, omnia tamen perpeti maluit, quam ædificium, cui tot annos gratis operam suam impenderat,tali relinquere in statu, quo liceret adhuc architectis discedere a præscripta norma, ejusque recte facta aut consulta suo errore corrumpere. Cum autem inter Bonarotæ inventa præ cæteris emineat tholus Basilicæ impositus, cujus exemplar primum ex argilla,deinde ligno,a Gallo quodam fieri curaverat Michaël, qui id unius anni spatio perfecit; totum *caput decimum sextum* tribuitur hujus tholi delineationi, cujus constructio ad Sixtum usque dilata fuit.Quamvis enim Pius IV Bonarotam novis æmulatorum molestiis afflictum in patrocinium suum recepisset, ipse tamen, ut *capite decimo septimo* traditur, Bonarota post aliquot annos die 17 Februarii A. C.1564 e vivis excessit,Florentiamque translatus tumulo,quem collegium pictorum,statuariorum & architectorum suis manibus exstruxerat, cohonestatus fuit. Pyrrho ergo Ligorio, quem jam Paulus IV fabricæ præfecerat,Pius IV socium addidit Jacobum Barozium, cui deinde soli Bonarotæ opus absolvendum commissum est, cum Pontifex Ligorium a Bonarotæ vestigiis discedere animadvertisset. Barozio defuncto, ejus discipulo Jacobo a Porta,

Romano

Romano, eadem provincia demandata fuit a Gregorio XIII, qui hujus directione & Thomæ de Cevaleriis consiliis multa magnifica molitus est. Idem quoque Architectus, ut porro narratur *capite decimo octavo*, auspiciis Sixti V, cum Equite Dominico Fontana, vestigia legens Bonarotæ, tholum illum magnum viginti duorũ mensium spatio, adhibitis sexcentis operariis dies noctesque collaborantibus, & centum aureorum millibus quovis anno consumtis, exceptis laminis plumbeis, quibus tholus contegitur, & bracteis aureis, quibus costæ mirifice exornantur, nec non laterna, pila & cruce: quæ omnia deinde septem mensibus confecta sunt ab eodem architecto, præcipue auspiciis Clementis VIII, quoniam, ut ex *capite decimo nono* constat, Urbano VII, Gregorius XIV, & Innocentius IX, qui biennii spatio Pontificiam occuparunt sedem, temporum angustia prohibiti Sixti opus absolvere non potuerunt. Hujus ergo jussu erismata quoque æneis bracteis inauratis texit Horatius Censor, Romanus, artis fusoriæ peritissimus, quibus postmodum ad alios templi usus adhibitis similia plumbea suffecta fuerunt; pilam autem æneam & crucem deauratam, cujus altitudo 25 palmis comprehenditur, ex ære conflavit Sebastianus Torrisanus, patria Bononiensis. Qui Gregorio successit Leo XI nihil memoria dignum in Vaticanæ Basilicæ fabrica peregit, sed Paulus V, cujus acta prolixius referuntur *capite vigesimo*, omnes ipsum præcedentes Papas tantum non post se reliquit, dum diruta reliqua parte Basilicæ Constantinianæ, ope Caroli Maderni, ut verba inscriptionis ab Urbano VII compositæ habent, Vaticanum templum a Julio II inchoatum & usq; ad Gregorii & Clementis sacella assiduo centum annorum opificio productum, tantæ molis accessione universum Constantinianæ Basilicæ ambitum includens, confecit, Confessionem Petri exornavit, frontemque orientalem seu porticum extruxit. Capite *vicesimo primo* doctissimus Bonannus, sacella, altaria, tumulosque Vaticanæ Basilicæ describit, artificumque, qui illa sculpturis aut picturis condecorarunt, nomina commemorat, meritis celebrans laudibus statuam beatissimæ Virginis filium exanimem in gremio gerentis, quam Michael Angelus Bonarota, nondum annum agens vigesimum quintum, exsculpsit. Cum autem artificem reprehenderent nonnulli, quod seniorem matre filium, & juniorem filio matrem, effinxerit, causam ab illo inquirenti Ascanio Condivo suo familiari respondit Michael, non temere, sed

ſed jure a ſe id factum, quandoquidem Deiparæ virginum dotes conveniant, quæ puerperii, floridam juventæ venuſtatem utplurimum deturpantis, damnis non affliguntur; redemptoris vero corpus pœnis conſumtum a ſe efformatum, eam referens ætatem, in qua mortem obivit. Id quoque commemoratu non indignum cenſemus, cum picturæ bene multæ præſtantiſſimorum artificum, non tam temporis edacitate, quam humiditate & nitroſa carie parietum corroſæ & pæne obliteratæ eſſent, paucos ante annos Joſephum Montanum e patre Piſaurenſi Laureti natum, & non minus pictoria quam poëtica arte inſtructum, modum inveniſſe non ſolum pretioſas illas tabulas in priſtinum ſtatum reſtituendi, ſed inpoſterum etiam ab injuriis ſervandi incolumes, eumque ob hanc peritiam nontantum munere quingentorum & quinquaginta nummorum dignum judicatum ab Eminentiſſimis Patrib9, ſed & decreto generali facto A. 1694 d. 16 Junii & a Pontifice Innocentio XII probato, ſingulis eidem menſibus, quoad vixerit, duodecim ſcutatos nummos exſolvendos fuiſſe ſancitum. Ultimum ſacellum, ubi ſacri baptiſmatis fons aſſervatur, *capite vigeſimo ſecundo* delineatur. Hujus autem labrum Illuſtriſſimus Præſul Veſpinianus, auſpiciis Innocentii XII, ex porphyretico lapide, quo tecta olim fuit arca marmorea Ottonis II Imperatoris oſſa continens, ſecundum delineationem Equitis Caroli Fontanæ, fieri curavit conchæ figura, in qua perficienda ſudant adhuc artifices, & ſacellum quoque pretioſo & variegato lapide exornant. *Vigeſimo ſecundo capite* de antiquitate ligneæ cathedræ B. Petri ſtudioſe agit Auctor, & quod genuina eademque ſit, quæ a Pudente, qui Apoſtolum Romam venientem domi excepit, Petro oblata fuerit, contra ſecus ſentientes defendit, nihil ejus ſanctitati officere cenſens, quod Herculis monſtra domantis imagines præ ſe ferat; cum divinam virtutem in Petro nobis repræſentent, qui Herculis inſtar falſorum Deorum monſtra miraculis & doctrina feliciſſime confecerit. Hanc Eques Berninus ſub majori apſide inter ſepulcra Pauli III & Urbani VIII collocavit, juſſu Pontificis Alexandri VII, cujus numiſma A. 1663 cuſum opus illud magnificum repræſentat, cum hoc lemmate: *Prima ſedes, Fidei regula, Eccleſiæ fundamentum.* Includitur autem lignea cathedra æneæ, cui aurum ſuperinductum, quæque manibus quatuor Eccleſiæ doctorum ſuſtinetur, quorum duo Latini ſunt, S. Ambroſius Mediolanenſis Epiſco-

Dd

piſcopus, & S. Auguſtinus Hipponenſis Antiſtes; totidemque Græci, S. Athanaſius Alexandrinus, & Johannes Chryſoſtomus Conſtantinopolitanus Patriarcha, quorum ſtatuæ palmos 17 altæ, ex ære quoque fuſæ & deauratæ ſunt. Hujus operis magnificentia vel hinc colligi poteſt, quod Equiti Bernino in præmium delineationis erogati fuere nummi ſcutati 8000, Joanni Artuſio de Piſcina, pro fundendi labore, ſcutati 28000, ærisq; pondus æquavit 219061 libras, reliquos ſumtus ut taceamus. Sed huic tamen monumento palmam præripit Confesſio Petri ab Urbano VIII exornata, de qua fuſe exponit Auctor in *capite vigeſimo quarto*, traditque confeſſionis vocem non infrequenter ſcriptoribus eccleſiaſticis pro ſepulcro vel corpore Martyrum uſurpari, propterea quod, cenſente Bulengero, in altaris, quod martyri dedicatum, palliis aut tabulis argenteis, marmoreisque Confeſſio illius expreſſa plerumque fuit. Porro autem antiquam ejus ob oculos ponit ſtructuram, nec non immenſam auri argentique copiam, quam ſummi Pontifices in exornando Petri dormitorio effuderunt, altare ſimul deſcribens, quod ſubterraneæ huic ædiculæ imminebat, refertque ut ſepulchrum illud muris obſtructum fuerit anno 1200 ab Innocentio, ne Pſeudopapis ad illud acceſſus pateret, denuo vero apertum a Paulo V, pretioſisq; lapidibus, nec non auro & argento condecoratum, qui etiam ſacras cryptas Vaticanas, quas Clemens VIII figura crucis extruxerat A. 1594, ſacris veteris Baſilicæ monumentis ditarit, denique ut coronidem adjecerit exornationi altaris D. Petri Urbanus VIII, opera Equitis Bernini adjutus. Multi equidem fuerunt, qui Pontificis iſtius mentem ab hoc molimine avertere voluerunt, variis uſi argumentis; periclitari *primo*, ajentes, erga principem Apoſtolorum venerationem, ſi forte, cum terra egereretur, ſacri ejus cineres eo loco abeſſe deprehenderentur, ubi fidelium cœtus illos latere pie opinabatur, & perduelles Romanæ Eccleſiæ hoſtes negabant, multumque dedecoris in Pontificiam auctoritatem redundaturum, ſi (ut olim Sixto V accidit, cum D. Hieronymi corpus in extructo a ſe ſacello reperire non potuit) ſepulchrum quoque Petri non detegeretur: *ſecundo*, tanti theſauri jacturam imminere, propterea quod, cum eodem de loco quamplurima ſepulcra nulla inſcriptione notata alio transferenda ſint, facile accidere poſſit, ut Apoſtolorum principis monumentum, nulla fortaſſis nota inſignitum, cum iisdem amoveatur: *tertio* denique, ſepulcralem urnam, longa annorum ſerie facile

cile consumtam, posse operariorum incuria in effodiendo dilacerari, atq; pretiosos cineres cum terræ glebis ita confundi, ut nunquam separari, neque recognosci amplius possent. Neque tamen a suo proposito dimoveri se passus est Urbanus, sed ex ære Corinthio auro obducto Mausoleum ædificavit, cujus splendorem omnis merito mirabitur posteritas. Tota moles, præter aurum quo fulget, æquare dicitur 186392 libras, in eaque perficienda Berninus novem integros annos insumsit, quorum spatio trecentos nummos singulis mensibus illi exsolvere jussit Pontifex, ea vero absoluta, decies mille nummos Bernino largitus est, unumq; ex ejus fratribus in Basilica Lateranensi Canonicum constituit, alterum Clericis Vaticanæ beneficiatis addidit. Neque vero hic substitit Urbani magnificentia, sed ut *sequenti* traditur *capite*, quatuor ingentia loculamenta, quæ in pilis maximo hemisphærio suppositis vacua erant, A. 1630 variis marmoribus incrustavit, ac in iisdem ingentes statuas marmoreas, 22 palmorum altitudine, collocavit. Harum prima est effigies Veronicæ efformata a Francisco Mocho, cui præstantissimo alias artifici id vitio datum fuit, quod currentis formam expressit, non vero stantis, ut statuam decet, quæ a stando vel statuendo nomen habet; altera est Longini Centurionis ab Equite Bernino expressa, tertia Helenæ ab Andrea Bolgio elaborata; & quarta S. Andreæ Apostoli, formata a Francisco Quesnoy, vulgo Fiammingo dicto, qui quinque annis in statua exsculpenda consumtis, cum intellexisset, eam non eo in loculamento, quod illi destinaverat, collocatam, sed Helenæ quasi cedere jussam, mœrore consumtus vivere desiit. Post Urbanum Innocentius X novo cælaturæ opere ornatis sacellis, interjectis in utraque templi ala marmoreis columnis, stratoque e vario lapide pavimento, Basilicam magnifice terminavit, ita ut eidem pavimento restituendam curarit rotam illam porphyreticam, supra quam Romanorum Imperator coronandus olim sistebatur, antequam ad sacrum Apostolicæ confessionis locum duceretur. Hæc ex illis, quæ de ipsa Basilica retulit Bonannus, excerpere visum nobis fuit. In reliquis enim capitibus de illis agit, quæ extra Basilicam digna commemoratu occurrunt, nempe de porticu a Paulo V excitata plasticoque opere exornata *capite vigesimo sexto*, in quo etiam ex Donati recenset Roma, quomodo restitutum illud nobis fuerit, quod longa temporum series & hominum oblivio ex officinis removerat. Factum id Julii II tem-

tempore a Johanne Utinensi, juvene promto & sagaci, qui Romæ in comitatu & contubernio Raphaelis erat artis pictoriæ studiosus. Cum enim in cryptas, quas in Titi Cæsaris palatio ac thermis Esquiliarum ea tempestate effoderant, cum magistro frequenter descenderet, miratus parietinas plasticis toreumatis loricatas, quæ quamvis tot ante seculis sepulta, adhuc tamen vegeta & integra vetustatem sub terra, quasi ex tuto, non senserant, factis aliquot experimentis deprehendit, nihil aliud fuisse intritam veterum plastarum, quam marmoris contusi candidum & cribro excretum pulverem, macerata cum calce subactum ac mollitum. *Capite vigesimo septimo* versatur in describendis quinque Templi januis, quæ modo æneæ, modo argenteæ, modo ligneæ olim fuerunt; *vigesimo octavo* autem in delineanda porticu & Mœnianis, in quibus soliti Pontifices triplicem capere coronam, & plaudentem populum salutari prece signoque lustrare, & *vigesimo nono* in designandis turribus campanariis, quarum fundamenta jacere jussit Paulus V, sed non absolvit, hac potissimum de causa, quod labile fundamentum judicatum fuerit, ineptumque ad novum pondus turrium ferendum, quas Madernus delineaverat. Nihilominus tamen Urbanus VIII Berninum in australi angulo turrim exstruere jussit, sed cum a turris mole fornicum porticusque rimulæ magis indies relaxarentur, mortuo Urbano Innocentius X destrui fecit illam molem, conquestus postmodum, quod imperiti cujusdam ministri suasione importuna, ad demolitionem turris præcipiti decreto properasset, quæ incolumis servari potuisset, si Martini Longi consilio locus fuisset relictus. Porro *capitis trigesimi* argumentum sunt scalæ ante Basilicam positæ, quarum successu temporis varius fuit numerus graduum, donec tandem Alexander VII illos ad 21 gradus in triplicem seriem distributos reduxit. Rectas scalas interjacet semicircularis, per quam Pontificis & Regum sedilia facile convehuntur, adsceditque singulis annis, solenni D. Petri festo, tributarius Regni Neapolitani mannus. Eam Numidico lapide stravit Berninus, gradibus ita sagaciter incurvatis, ut cum rectis gradibus, licet altioribus, apte conjungantur, planamque intermediam aream apte superent. *Capite trigesimo primo* de porticibus ab Alexandro VII ovali figura magnifice extructis, *trigesimo secundo* de fontibus exponit Auctor, in amplo porticus theatro collocatis. Quorum unum, quem in Vaticana platea Paulus V constituerat,

tuerat, postquam aquam olim dictam Trajanam in agro Braccianensi e saluberrimis fontibus collectam, veteribus aquæ Alseatinæ ductibus restitutis, novisque additis, (unde & Paulam e nomine suo adpellavit) in Urbem derivaverat, Alexander VII suo loco amotum collocavit in area porticus, eique similem Eques Carolus Fontana in opposita parte meridiem respiciente posuit. Sed pergamus cum Auctore ad obeliscum a Sixto V in foro Vaticano erectum, ad quod arduum opus, ut ex *capite trigesimo tertio* patet, Pontifex e quingentis architectis, qui Romæ convenerant, elegit Dominicum Fontanam, ex pago Miliagri Novocomensem, eique primum addidit Jacobum a Porta & Bartholomeum Ammanatum, deinde vero soli Fontanæ, metuenti ne, si forte optime a se cogitata alii minus recte exsequerentur, sibi ut inventori culpa tribueretur, totum opus commisit; quem deinde, re feliciter confecta, non solum operarii humeris exceptum, nova triumphi pompa, inter faustas acclamationes, nec non tympanorum sonitus & tubarum clangores, domum detulerunt, ut tanti artificis peritia celebraretur, sed etiam lætus summus Pontifex regiis muneribus ditavit. Collo enim ejus torquem aureum jussit imponi a Cardinali Azzolino, cui addidit quinquies mille aureos nummos, pensionemque annuam duorum millium nummorum aureorum, nec non fructus decem millium aureorum, quos decem milites Lauretani singulis annis percepturi erant; trabes insuper omnes, funes, ferrum, ac instrumenta omnia, quibus in glorioso opere usus ille fuerat, quorum valor viginti millia nummorum æquabat. Tandem postquam Cl. Auctor partem Basilicæ exteriorem minoresq; tholos *trigesimo quarto* capite descripsit, de palatio quoque Vaticano agit in tribus capitibus ultimis. Nam *capite trigesimo quinto* de porta commentatur palatii Vaticani extructa a Paulo V, quam evertere coactus fuit Berninus, cum eidem ab Alexandro VII amplissimæ porticus ac novæ scalæ construendæ cura fuisset commissa. Hic enim Pontifex animadvertens scalam, per quam ad aulam Regiam adscendebatur, pessime constitutam, & tanti palatii dignitati parum esse consonam, adeoque obscuram, ut summi Pontifices, cum e palatio in templum sella gestatoria deveherentur, ac Purpuratorum ipsos comitantium cœtus tenebricosum transitum exhorrescerent, præcepit Bernino, ut arduum illud opus moliretur; qui non raro fassus est amicis, quod si unquam ex aliquo opere gloriam lucra-

tus fuerit, ex hac certe scalarum constructione, in qua tot difficillimæ res generosis ausis superandæ fuerint, a posteris se sibi laudem aliquam polliceri. Sunt autem scalæ illæ exornatæ a Bernino exsculpto simulacro Magni Constantini, equo insidentis admirantisque crucem, quæ auro splendida in opposito arcu rutilat. *Capite trigesimo sexto & septimo* habetur tum chronologica palatii Vaticani descriptio, ostendens quæ nam partes a quibusque Pontificibus vel ædificatæ, vel exornatæ fuerint; tum ichnographica ejusdem explicatio, quod ita spatiosum est, ut plura quasi oppida comprehendat. Sunt enim in eodem duodecim amplissimæ aulæ, duo maxima sacella ad sacras Pontificum functiones accommodata, duodecim alia minora, scalæ nobiliores viginti, atria plura quam decem, officinæ quamplurimæ, cubicula pro omnibus palatii administris, alia denique pro ipso Pontifice millenarium superantia numerum, præter inferiora domicilia famulorum, subterraneasque cellas variis usibus destinatas, quæ cubicula, si in unam summam redigantur, numerum 3000 excedunt.

Ultimo loco monendus est Lector, Bonannum, ubi ad Auctores provocat, pleraque propriis ipsorum verbis, barbarie licet inquinatis, protulisse, ne stylo elegantiori, ut ait, depravarentur; partesque Basilicæ præcipuas tabulis eleganter pictis ærique incisis repræsentasse.

JUS DEI FOEDERALE, DELINEATUM A JOH. WOLFG. JAGERO, S. S. Theol. D. Sereniss. Wirtemb. Ducis Consiliario, General. Superint. & Abbate Maulbronnensi.

Tubingæ, apud Joh. Georgium Cottam, 1698, 8. Alphab. 1.

Operis majoris de fœdere gratiæ ejusque sponsore prodromum appellat librum hunc in ipso titulo Maxime Reverendus Auctor, quandoquidem in eo de fœdere solum primo, quod cum stante adhuc homine supremum Numen iniisse novimus, agere instituit, ad fœdus istud novum, quod per Christum sancitum fuit, alio tempore progressurus. Ubique vero ad partes vocat Illustrem Pufendorffium, quem in tractatu de jure Dei feciali utrumque fœdus magno cum acumine exposuisse confitetur, sed ita tamen, ut eum nihilominus a veri linea interdum abiisse,

su-

superaddat, ideoque incumbere sibi arbitretur, ut ipsum modeste in viam reducat. Quo autem inoffenso pede in hoc campo progrediatur, tricas prius, quæ ex nominibus suboriri possent, removet, sensumque vocabulorum, & Hebraici ברית & Græcorum συνθήκη atque διαθήκη latius examinat, ac de fœdere proprie sic dicto se heic acturum pollicetur. Et tale omnino cum primo homine, inque eo cum toto genere humano, per temperamentum quoddam majestatis ac bonitatis suæ Deum pepigisse affirmat, sententiamque suam ex præmio vitæ æternæ, Adamo sub conditione præstitæ legi obedientiæ liberaliter promisso, imprimis roborat. Alieni vero cum nonnulli sint ab hac sententia, hinc rationes eorum ad examen Auctor revocat, non obstare ratus, quod Deus absolutus creaturarum omnium sit dominus, ac proinde leges ad arbitrium & ex mero placito præscribere valeat: dominio enim hoc absoluto circa hominem, sicuti & circa angelos, eum uti noluisse, sed id per miram quandam συγκατάβασιν temperasse respondet. Porro in fœderibus de mutua utilitate, lucro, defensione, utrique parti prospici, nihil autem horum ad Deum redundare, adversariis concedit quidem, sed inde tantum istud sequi ait, non dari fœdus quoddam æquale inter Deum & creaturam, nec tale, quale sit inter homines; plane sicut recte asseratur, justitiam commutativam non dari inter Deum & hominem, & ex eo tamen colligere haud liceat, quod justitiæ commutativæ virtus in Deo plane non reperiatur. Tametsi denique officium ab homine præstandum antecedenter ad fœdus utique debitum jam fuerit, Deum tamen in hoc ostendere voluisse notat, quam liberaliter cum homine ageret, dum cultum & obsequium haud frustra, verum sub opulentæ remunerationis spe exegerit, istaque ratione semetipsum debitorem, non vi quidem justitiæ, sed vi tamen veritatis, effecerit. Atque in hoc fœdere considerandum sistit Adamum tanquam totius humani generis caput, & naturale, primumque ejus parentem, & morale, ac velut quendam syndicum, qui non pro se tantummodo contraxerit, sed & pro universa posteritate, & bona sibi qua statim collata, qua promissa, tanquam bona communia toti naturæ, & sibi & suis habuerit vel amiserit. Voëtium igitur, Maccovium, aliosque e rigidioribus Calvinianis, qui labem originalem non per naturalem & seminalem, sed per fœderalem cursum propagari statuant, refellit. An vero & Pufen-

fendorfius iisdem fuerit adstipulatus, non satis liquere ait; fœderis certe solius ipsum meminisse, capitisque naturalis rationem omisisse observat. Placæum dehinc, Amyraldum, & sequaces, qui Adamum caput morale & fœderale fuisse negent, itidem refutat. Quod ad promissionem divinam in hoc fœdere attinet, vitæ illam æternæ fuisse probat, indeq; non adversus Socinianos modo & assentientem hisce Episcopium, quorum hic non minus atque illi nihil fuisse promissum doceat, verum Cameronem quoq; & Amyraldum, Paradisi solum terrestris beatitudinem in fœdere hoc promissam statuentes disputat. Vitam vero æternam Deum sub conditione legis perfecte implendæ hominibus pollicitum fuisse, istamque conditionem Protoplastos acceptasse, uberius evictum dat. Sigillum atque Sacramentum fœderis arborem vitæ constituit, ac vicissim in arbore scientiæ boni & mali nullam Sacramenti rationem agnoscit, istoque pacto & a Witsio & a Pufendorfio, hanc ad istam dignitatem evehentibus, plane recedit. Arborem enim scientiæ boni & mali argumentum fuisse & signum voluntatis divinæ absolutæ, & indicasse, quod Deus imperium habeat illimitatum in creaturam rationalem, etiam quam imagine sua instruxerit: Sacramenta autem esse media efficacia & collativa alicujus favoris divini, uti arbor vitæ medium conservandæ & in infinitum prorogandæ vitæ fuerit, cum contra arbor scientiæ boni & mali mortem fuerit minata; sicuti & per eam conditio hominis primi facta fuerit deterior, cum naturalem libertatem circumscripserit; at Sacramenta esse pignora gratiæ & sigilla promissiones Divinas obsignantia, quorum usus utentium felicitati inserviat. Ne tamen quis existimet, ac si eo pacto favere velit Reformatis, qui Sacramenta pro nudis signis habeant, idcirco magnum esse inter Sacramenta fœderis operum & fœderis gratiæ differentiam ostendit. Prolixus porro est in eo, ut evincat, primum hominē sufficientibus ad implendam fœderis conditionem instructum viribus fuisse, eaque fini singulas ejus potentias perlustrat, ac in intellectu primum sapientiam & concreatam, & supernaturalem, & acquisitam deprædicat; Adamum quoque vi Theologiæ naturalis cognitionem de Deo ut uno & trino habuisse affirmat. Ast potentiam credendi in Christum eidem abjudicat, si τὸ credere id, quod fiducialiter meritum Christi apprehendere, designet. Fidem namque in illo sensu spectatam non contentam fuisse ait in lege cordi Adami insculpta, sed datam a Deo post lapsum, ut esset instrumentum apprehendens meritum & satisfactionem Christi, qui sit sponsor, mediator &

fun-

fundator fœderis Evangelici; nec vitam spiritualem in primo homine constitisse in fide seu potentia credendi in Christum, sed in illa habituali sanctitate & justitia; adhæc fidem seu fiduciam in Christi meritum accendi tantum verbo Evangelii, hoc autem esse specialissimum beneficium gratiæ fœderalis in Christo sancitæ. His deductis, circa voluntatem primi hominis libertatem atque sanctitatem, & circa appetitum sensitivum rectitudinem ejusdem considerat. Singulas vero istarum qualitatum non supernaturales fuisse, sed naturales, asserit, purorum vero naturalium statum penitus exterminat, eaque occasione ad Vincentii Contensonii ζήτημα excurrit: an Deus creare potuerit hominem tantum ut animal rationale, risibile, admirativum, & sic in suis constitutivis atque consecutivis, non ut in se sentiens rebellionem inter appetitum sensitivum & rationalem, sed ut habens omnia in se, in ordine & in pace? Ubi quidem Deum de potentia sua absoluta hominem ita creare potuisse haud inficiatur; at si de potentia & processu divino ordinario sermo sit, possibilem illum statum non fuisse existimat, quippe cum eundem nunquam extitisse in confesso apud omnes sit. Sicut autem hactenus de anima primi hominis disseruit, ita nunc ad corpus ejusdem pergit, atque præter hujus impassibilitatem, immortalitatem maxime adversus Socinianos vindicat, ac Pufendorfio quoque non satis pro dignitate hujus qualitatis primo homini concessæ judicanti contradicit. Dominium in creaturas non ad constitutiva divinæ imaginis, sed ad ejus consecutiva refert. Ad legem primo homini datam delatus, duplicem eam facit, inscriptam alteram, alteramque præscriptam. Istam quoad radicem & fundamentum, amorem nempe Dei & proximi, eandem constituit cum Decalogo, ejusque fontem justitiam & sanctitatem Dei essentialem nuncupat, ac ideo cum Vitriario, indifferens voluntatis divinæ arbitrium potius allegante, in pugnam descendit; quocum Pufendorfium per omnia facere minime largitur, hujusque sententiam de moralitate actionum ex impositione legislatoris dependente, eo sensu admitti posse docet, ut restringatur ad moralitatem relativam, quæ per ordinem ad legem emergat; præter quam tamen alia adhuc sit moralitas fundamentalis seu intrinseca, quæ a lege præscindat, ita, ut etiamsi lex non esset, tamen actus aliquis, sicuti & ejus objectum, intrinsece aut bonus aut malus diceretur, & hanc non aliunde nisi a divina sanctitate dependere autumat.

tumat. Legem dehinc primo homini præscriptam ex Gen. II, 16. 17. repetit, inque ea palmariam fœderis conditionem latuisse, prout contendat Pufendorfius, haudquaquam concedit. Nam uti positiva hæc lex palmaria non fuerit, sed titulus hic legi de amando Deo & proximo potius conveniat: ita neque istam conditionem fœderis palmariam fuisse regerit; unde & Jacobus mandatum illud de Dei proximique amore legem regiam appellet, quod cognomen ad nullam e positivis trahendum sit. Post insinuatas rationes, cur ea lex a Deo data? & refutata denuo ex instituto Witsii, arborem scientiæ boni & mali Sacramentum efficientis argumenta, ad arborem vitæ se confert, ac nec ejus vim medicam, nec ipsam typum Evangelii fuisse censet. Legem de Sabbatho jamtum in statu primo locum habuisse, vero putat esse simillimum. Circa quæstionem: an in primo fœdere locum habuerint sacrificia? ita se gerit, ut & Pontificios redarguat, qui ea Juris esse Naturæ statuant, & quosdam e Patribus, qui ad alterum extremum prolapsi, ne a Deo quidem præcepta, sed permissa tantum eadem fuisse sentiant. Ipse autem medium tenere allaborans, per sacrificia novi fœderis dedicationem factam fuisse perhibet; unde pro eorundem primaria intentione & scopo principali Evangelicam repræsentationem habet. Quemadmodum autem hominem cito nimis factum constat fœdifragum, ita non potest Auctor maxime Reverendus, quin de tristissimâ fœderis primi violatione suas meditationes subjungat. Et ejus quidem auctorem designat Diabolum, cujus machinationes ex historia Mosaica distincte proponit, ac gravitatem peccati a Protoplastis commissi urget, Helmontii commenta de carnis luxuria primo peccato mortisque causa simul explodens. Ad perseverantiam homines primos auxilio divino opus omnino habuisse contendit, ab eorum tamen liberrimo motu, flexu & nutu istud pependisse ait, an adjutorio illo uti vellent aut nollent: unde auxilium in statu integro collatum non fuerit adjutorium voluntatis seu volitionis & actionis, sed tantummodo possibilitatis, quo fieret, ut possent perseverare, si vellent, sive quo sola possibilitas perseverandi juvaretur. De cætero fœdus illud ex parte quidem Dei adhuc stare monet, nullusque dubitat, quin, si hodie daretur homo, qui in Adamo non peccasset, & impleret fœderis conditionem, promissum ille præmium vitæ æternæ esset obtenturus. Ast culpa tamen hominis antiquatum istud testatur, dum, quia homo fidem

fidem datam fregerit, Deus ideo non amplius teneatur ad promissa sua, idque eo magis, quoniam se homo prorsus incapacem fecerit ad fœderis conditiones adimplendas; unde jure optimo Deus declararit, nullum amplius hominem per fœdus hoc vitam æternam posse consequi. Cum interim fœdus omne, in casum violationis, sanctionem pœnalem adjectam habeat, inde & mortis comminationem, a Deo fœderi primo superadditam, ex Gen. II, 27. allegat, eamque non præcepto solum positivo de non comedendo, sed naturali itidem adjunctã, ac sub mortis nomine, præter solutionem animæ a corpore, mortem etiam spiritualem, imo æternam, intelligendam; minas quoque istas divinæ & justitiæ, & sanctitati, & majestati quam maxime conformes fuisse innuit. Nec iniquam vocari debere factam posteris istius fœdifragii imputationem probat, & hanc non mediate tantum per labem inhærentem ab Adamo in singulos homines propagatam fieri, adversus Placæum fusius demonstrat. Hominem præterea, etiam antiquato fœdere legali operum, nihilosecius ad exacte servandam legem divinam connatam adstrictum mansisse infert, cumque hanc assertionem nervose admodum statuminarit Pufendorfius, prolixius eandem contra Arminii alia omnia sentientis objectiones defendit. Denique in providentia divina circa primi istius fœderis violationem explicanda, ita inter duos scopulos navigandum præcipit, ut neque otiosum Deum spectatorem faciamus istius certaminis, ex quo totius generis humani fata, quin & universæ naturæ ordo pependerint, neque injurii simus in ipsius sanctitatem, causam mali in eum refundentes, qui hujus severissimum ultorem se exhibeat; quem postremum tamen scopulum omnium minime evitent Prædeterminantes, prout nec celeberrimi Viri, Spanhemius, Burmannus, Pictetus, diversas licet vias ingressi, ab eo satis sibi caveant.

THE ABYSSINIAN PHILOSOPHY CONFUTED, OR, Telluris Theoria neither sacred, nor agreeable to reason, &c.

h. e.

HABESSINIANA PHILOSOPHIA CONFUTATA, SEU Telluris Theoria nec sacra, nec cum ratione conveniens, &c. auctore ROBERTO St. CLAIR.

Londini apud W. Neuton, 1697, 12. plag. 12.

Quem

QUem in Actis Eruditorum A. 1692 M. Nov. pag. 505 sqq. laudavimus, doctissimi Ramazzini libellus de fontibus Mutinensibus, in Anglicum idioma conversus, dissertationeque præliminari contra Burnetium, & notis doctissimi Roberti S. Clair auctior, superiori rursus anno in lucem prodiit, titulum ideo præferens Habessinianæ Philosophiæ confutatæ, quod Ramazzinus cap. IV ex Francisci Patricii libro Italico de antiquorum Rhetorica, excuso Venetiis apud Franciscum Senense A. 1562, ostendit, Burnetii hypothesin novam non esse, sed jam inter Habessinos quosdam olim fuisse receptam. Ut ergo paucis edisseramus illa, quæ contra Burnetium disputat Robertus, primum loca Scripturæ S. quibus hypothesin suam superstruit Burnetius, ab ejusdem explicationibus vindicat, & ad *2.* Pet. 3. v. *5. 6.* respondet, ipso Burnetio fatente, sacram Scripturā non esse consignatam literis, ut Philosophiam nos edoceret; deinde nullum Apostolo coævum scriptorem hanc fovisse sententiam, aquas terram circumdedisse, ut albumen ovi vitellum, neque Apostolum reprehendere homines propter ignorantiam in philosophiæ naturalis quodam argumento, sed propter atheistica principia (vid. v. 3;) adeoque hunc textum contra Burnetium militare, cum illos objurget Petrus, qui mundi originem ex materia legibus mechanicis mota derivant, exclusa divina potentia, cujus neque Burnetius mentionem faciat. Ad aliud argumentum ex Ps. *24.* 2. petitum, quo super aquas fundatam crustam terræ probare satagit Burnetius, regerit, particulam על in idiomate Ebræo significare etiam *juxta*, ut ex Ps. *2.* v. 3 patet; Proverb. VIII. 27. autem jungenda monet esse loca Job. XXV. v. 10. 11. Ps. 104, 9, ex quibus loci controversi explicatio petenda, cum diserte satis testentur, littora esse terminos, quibus cohibetur mare, ne terram inundare possit. Contra autem objicit Burnetio Ps. 104. v. 5, qui evincat, terram a Deo semel fundatam perstitisse, nec, ut vult Burnetius, in abyssum ruisse præcipitem. Negat quoque, si vel ipsa Burnetii hypothesis admittatur tantisper, tantam, post primam præcipitationem, particularum terrearum copiam in aere potuisse manere residuā, ut magnæ crustæ terræ oleo admixta constituendæ sufficeret. Porro urget terram jam aridam fuisse & densatam, teste Gen. I. v. 9, ante creationem Solis, quæ demum quarta contigerit die, neque proinde consolidatam ab æstu Solis. Atque si vel maxime detur, fieri id potuisse in Zona torrida, negat tamen id accidere potuisse

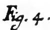
potuisse circa polos, atque ideo ob pressionis inæqualitatem ne quidem formari ovalem illam figuram potuisse. Præterea objicit, a Burnetio non definiri rationem, quam oleum ad terram admiscendam habuerit, neq; determinari, ad quam olei profunditatem terra commiscenda descenderit, ut calore Solis potuerit hæc mistura in crustam excoqui, cum in ipsa Zona torrida Solis radii aquam non admodum alte penetrent; ut nautarum constet experimento, qui potum refrigerandum in mare immergant. Si autem dicat, prope superficiem olei coaluisse crustam, monet hinc consequi, magnam adhuc olei copiam perstitisse infra crustam, fractaque terræ testa, Oceano innatare debere, quod tamen nullibi compareat. Porro absonum esse judicat, dicere terræ crustam ante creationem piscium & volucrum, quæ quinto die facta est, concrevisse, cum rationi consentaneum non sit, pisces usque ad diluvium in clausa vixisse abysso, neque explicari satis possit, quomodo crustam illam perrumpere potuerint aves recens creatæ, aut qua ratione benedictio divina locum habuerit, quæ homini dominium tribuit in pisces maris, si densa illa crusta ab homine fuissent sejuncti. Questus porro, Burnetium contradicere Scripturæ in situ Paradisi definiendo, dum illum in Africam transtulit, ad Waltherum Rawleigh provocat, qui in Asia illum fuisse demonstrarit. Tandem ad hypothesin fractæ telluris crustæ diluvii tempore falsi coarguendam, quærit ex Burnetio Robertus, quid factum illi terræ parti, cui arca insistebat? quæ procul omni dubio, si & ipsa desidisset in abyssum, arcam quoque in mare præcipitasset, ingenti cum exitio animalium eadem comprehensorum. Tandem vero aliam proponit hypothesin circa modum, quo probabiliter diluvium fieri potuerit, supponens magnas in terræ visceribus esse cavitates aquis repletas, quæ cum Oceano communicent, in ilisque dari mineralia & metalla varia. Quemadmodum ergo in siphone, cujus crus brevius sphæra vitrea instructum, si eidem aqua repleto injicias limaturam ferri, affundasque parum olei vitrioli, ex colluctatione metalli cum sale acido aer generatur, qui occupans sphæram siphonis deprimit aquam in crure breviori, & in productiori adeo attollit, ut quoque extrudat, cessante vero illo conflictu aqua denuo subsidit: ita censet potuisse diluvii tempore talem fieri congressum salium cum metallis variis in terræ cryptis conclusis, ut genitus subito & se expandens aer, non tantum quibusdam in locis disjiceret terræ molem

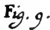
lem incumbentem, fontesque abyssi aperiret, exitum præbentes variis effluviis mineralibus & metallicis, ingentes illos nimbos cum maximo fragore tonitruque concitantibus, turbataque aeris temperie contrahentibus hominum post diluvium viventium ætatem; sed etiam aliis in cavitatibus collectus & rarefactus ita urgeret aquam subjacentem, ut inundaret terram, ipsosque montes contegeret, sopita autem effervescentia illa denuo intra pristinos terminos rediret. Adjecit huic Dissertationi Auctor experimenta nonnulla miscellanea, primum agens de lampadum æquabiliter semper lucentium præparatione, jubensque vasculum præparare *aa*, instructum operculo & tubulo ex ejus fundo assurgente *bb*, ejus altitudinis, ad quam oleum infundi solet. Huic aqua primum immittitur ad altitudinem *cc* inferius os tubuli operiens, cui deinde oleum superfunditur. Accenso vero ellychnio, tubulo *b* aptatur vasculum aliud, ex quo tantum aquæ guttatim destillat in ipsum, quantum olei absumitur, quo fit, ut olei superficies in eadem semper altitudine detineatur. Porro modum proponit majori in copia sulphuris oleum per campanam adipiscendi, si adhibeatur vas *bb* duobus tubis recurvis *aa* instructum, per quos aer ingredi possit, cui aptandum vitrum *cc* collo *pp* præditum, cui deinde recipientia aliquot vasa *ff* aqua aliquousque repleta, mediante canale recurvo *ee* applicantur. Tandem monet, multo sibi prius quam Hombergio phosphorum (qui tamen vix hoc nomine dignus sit) innotuisse ex sale Ammoniaco & calce viva paratum, & a Boyleo salis fusilis nomine fuisse donatum, cum massa hæc facile per deliquium solvatur in liquorem, qui evaporatus diu fluorem retineat, sed remotus ab igne statim concrescat, atque modico igne denuo fundatur. Quamvis autem hic liquor singularis sit, in frigido quippe dissolvens sublimati corrosivi pondus sibi æquale, & ex hac solutione spiritum sanguinem depurantem, moschique odorem spargentem, parare doceat Quercetanus, testatur tamen Auctor experientia nixus, fallere hac in re Quercetanum, graviterque invehitur in auctorem Londinensis Dispensatorii, quod hunc processum libro suo inseruerit. Notæ Ramazzini libro adjectæ paucæ admodum sunt, & ad Hydrostaticam potissimum referendæ. Præcipuæ ex illis sunt sequentes. Male Ramazzinum dubitare, utrum pressura fluidi horizontalis sit æqualis pressioni perpendiculari ejusdem altitudinis, necne. Urinatores nullum sentire dolorem a pressione

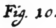
TAB. IV. Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 2.

Fig. 4.

Fig. 9.

Fig. 10.

one aquæ Oceani, quoniam aer ſuccis animalibus admixtus, qui fibras corporis humani tubuloſas replent, efficit elaſticitate ſua, ut preſſione illa fibrarum parietes quidem arctius conjungi, non vero ſibi adprimi vehementer poſſint, ut adeo, perinde ac veſica, quando excreta urina contrahitur, doloris expers eſt, nec ipſæ fibræ ſua contractione moleſtiam aliquam nobis afferant. Rationem, cur urinator aſcendat aquam deorſum pellens, deſcendat aquam ſurſum protrudens, hanc eſſe, quod aqua reſiſtat motui manuum, atque ita corpus in contrariam partem projiciatur. Qui deſcendunt in campana urinatoria, ſentire aliquam compreſſionem, dum deorſum feruntur, non vero quando in fundo maris quieſcunt. Mare Caſpium ſe exonerare in Sinum Perſicum. Ætnam furentem aquam cum igne ſimul quandoque eructare, quia rarefactus in viſceribus montis aer aquam, cui imminet, qua data porta expellit.

JAC. B. DEMONSTRATIO SYNTHETICA PROBLEMATIS DE Infinitis Cycloidibus absque adminiculo infinite parvorum; item Constructio aliorum huic affinium a se propositorum mense Majo A. 1697.

CUm ſub finem anni 1696 ſolutione mea Problematis de Curva celerrimi deſcenſus, quam omnibus nunc conſtat eſſe Cycloidem, Lipſiam paranda occuparer, animum ſubiit aliud, huic quidem quoad materiam affine, ſed quoad applicationem methodi de maximis & minimis plane diverſum, quo videl. porro quæritur, quænam ex infinitis Cycloidibus illa ſit, per quam deſcendens grave ad datam quandam poſitione lineam citiſſime pertingat. Et quoniam ex conſideratione ſimilitudinis Cycloidum ſolutioni viam patere illico videbam, indeque animadvertebam, modum operandi in omnibus aliis Curvis ſimilibus eundem exiſtere, imo non ad deſcenſum tantum celerrimum, ſed ad plurimas alias curvarum functiones applicari poſſe; quemadmodum ſi quæratur ex infinitis curvis ſimilibus illa, cujus inter commune principium & datam poſitione lineam interceptus vel arcus, vel area, vel nata converſione arcus ſuperficies, aut ſpatii converſione ſolidum ſit minimum &c conſtitui Problema non minus utile quam elegans publice proponere, ut & alii ejus contemplationi vacare, mecumque in par-

partem solutionis venire possent. Ad imitationem itaque Fratris, qui in Programmate suo Problemati de Curva celerrimi descensus alia minus principaliora adjunxerat, primario meo de Figuris Isoperimetris Problemati ipsi vicissim proponendo alterum hoc secundarium subjeci, sed duobus tantum verbis, & in casu duntaxat simplicissimo lineæ rectæ verticalis, nec nisi Cycloidis, Circuli, Parabolæque facta mentione, studioque etiam suppressa voce curvarum *similium*, tum quod persuasum haberem, qui in una quæsitum præstiterit, in omnibus pariter illud præstiturum esse, tum quoque ne fundamentum solutionis nimis aperte darem. Factum autem est, hoc non obstante, ut præter Fratrem Illustrisſimus quoque Vir D. Marchio Hospitalius adyta problematis optime penetraret, solutionemque non tantum hujus, sed & aliorum hujus occasione a Fratre m. Aug. 1697 Diarii Gallici propositorum nupero Actorum Januario exhiberet. Ego itaque, ne actum agam, nec tamen etiam nihil inventi mihi afferam, cum totum jure potuissem, illa tantum quæ ab Illustrissimo Viro Fratreque meo intacta relicta sunt, delibare breviter, ac primo quidem Problematis a me in in Cycloide propositi demonstrationem syntheticam citra adjumentum infinite parvorum, in gratiam eorum qui horum calculum vel ignorant vel improbant, exhibere animus est; quod faciam suppositis tantum vulgo notis Lemmatibus: 1. quod arcus circuli major ad sinum suum majorem habeat rationem, quam minor ad suum: 2 quod tangens major sit arcu suo.

Prop: Si super eadem base horizontaliter constituta AR duæ consistant Cycloides AFC, ABP, quarum altera AFC datum perpendiculum ZB ad angulos rectos secat in C, ac demittantur super illis duo gravia ex communi principio A, illud quod per AFC descendit, breviori tempore ad perpendiculum appellet. (fig. 1.)

TAB. V. Fig. 3. *Dem*: Sunto axes Cycloidum ZC, RP; semicirculi genitores ZLC, RTP, quorum ille radio GL in duos quadrandes sit divisus. Fiant AR, AZ. AH $\because$, ducanturque rectæ HF, FDS, CI, BE, illa perpendicularis, hæ parallelæ basi; nec non ZDI & huic parallela FM, ut ex fig. liquet: erunt AR & AZ, AZ & AH, RP & ZC, RTE & ZLD partes Cycloidum similes, adeoque proportionales. Quare

1. Hypoth. Si AR > AZ: LD. GS < (lemm. 1.) LZ. GZ, & permutando LD. LZ < GS. GZ, componendoque DLZ, LZ < SZ. GZ, sum-

ſumtis conſequentium duplis DLZ. CLZ < SZ. CZ :: SD. CI < (lem. 2.) SD. CD; inverſe & permutatim CLZ. CD > DLZ. SD, & tandem per converſionem CLZ. DLZ > DLZ. DLZ — SD, h. e. ex nat. Cycl. AZ. AM < AM. AH; unde √AZ. √AH (:: √RP. √CZ) < AM (DLZ.) AH :: ETR. AZ :: ETR. CLZ. Ergo ETR : √RP > CLZ : √CZ. Sunt autem hæ quantitates, ut tempora deſcenſuum per AB & per AC, demonſtrante Hugenio in Tractatu de pendulis, & nuper id quoque aſſumente Illuſtrisſimo Hospitalio. Tempus igitur per AB majus eſt tempore per AC. *Q. E. D.*

2. Hyp. Si AR ⋜ *AZ*: ZM = FD = CD > DS = HM; cum igitur hoc caſu fiat AH > AZ, erit AM major media Arithmetica, eoque fortius media Geometrica inter AZ & AH; unde ſtatim in ipſis terminis habetur AZ. AM < AM. AH. e quo cætera deducuntur, ut prius.

Cæterum generaliter obſervabam, in omnibus ejusmodi quæſtionibus, ubi ex infinitis Curvis ſimilibus aliqua invenienda eſt, quæ functionem quampiam optime præſtet, quod duarum curvarum, quarum interſectione quæſitum determinatur, altera ſemper poſſit eſſe *Linea*, quam voco, *Functionis*, adeoque nunc Mechanica nunc Algebraica, dum altera perpetuo eſt Algebraica: quod hujus vices ipſa ſemper Recta præſtare poſſit, quo caſu altera, utut plerumque *a linea functionis* diverſa, ab ejus tamen deſcriptione dependet: quod ambæ denique datæ cuidam e curvis ſimilibus ſic adaptari queant, ut earum ordinatæ vel inter ſe ſint parallelæ, vel hujus fiant tangentes, aut perpendiculares, aut alio aliquo modo illi applicentur. Exempla ſunto:

1. Ex infinitis Circulis per A tranſeuntibus & centra habentibus in horizontali AB, illum invenire, per quem deſcenſus ſit celerrimus ex puncto A ad datum perpendiculum. (fig. 4) TAB. V. Fig. 4.

Conſtr. Datus ſit ſemicirculus AQB diviſus in duos quadrantes ANC, BNC, in cujus circumferentia ſumto indefinite puncto Q agantur rectæ QP, QB, quarum illa parallela eſt radio NC, hæc ipſum ſecat in T: & fiat Linea Functionis ASX, nempe talis, ut ejus ordinata PS tempus deſcenſus per AQ repræſentet, hoc modo: Super diametro circuli AB erigatur quadrans curvæ Lemniſcatæ ARB (vid. Act. Lipſ. 1694, p. 337 +, & 1695 p. 543) cujus nodus A, e quo ſubtendatur curvæ recta AR media proportionalis inter AB & 2PQ, ac ſumatur PS = arcui AR pro ſiniſtro, aut ARB + BR pro dextro circuli quadrante. Quo

facto

facto fiat Curva Algebraica AVX, cujus applicata PV quarta sit proportionalis ad rectas AR, AB & 2NT; hæc priorem intersecabit in puncto aliquo X, unde demissa in AB perpendiculari XM erit, ut AM ad AB, sic distantia perpendiculi a puncto unde grave demittitur, ad diametrum circuli quæsiti.

2. Positis, quæ prius, invenire Circulum, cujus inter punctum A & datum perpendiculum interceptus arcus sit minimus. (fig. 4)

Constr. Fiat Linea Functionis, nempe Linea Sinuum ASX, sumta ubique PS = arcui AQ. tum describatur Curva Algebraica AVX, facta PV = NT, & ex puncto intersectionis X demittatur perpendicularis XM, eritque ut supra, AM ad AB, sicut distantia perpendiculi a puncto A ad diametrum circuli quæsiti. Nota tamen, Problema simplicius quodammodo construi intersectione solius lineæ rectæ & lineæ functionis, si hujus ordinatæ in tangentes datæ curvæ projiciantur. Vid. gener. constr. infra in solutione sex Problematum fraternorum.

3. Ex infinitis Curvis similibus, & circa punctum A axemque communem AC similiter constitutis, quarum una data sit AB, invenire aliam AD occurrentem rectæ positione datæ DE in D, e quo demissa in axem perpendiculari DM; vel comprehensum spatium ADM, vel natam conversione curvæ circa axem superficies, vel natum conversione spatii solidum sit maximum minimumve. (fig. 5)

TAB. 5. Fig. 5.

Constr. Sumto indefinite in curva data AB puncto B, ducatur tangens BG, axi perpendicularis BC, & hinc tangenti perpendicularis CL; quo facto functio primæ quæstionis, h. e. spatium ABC dividatur per $\frac{1}{2}$CL; functio secundæ sive superficies sphæroidis geniti conversione curvæ AB per semicircumferentiam radii BC; functio tertiæ seu solidum spatii ABC rotatione effectum per rectangulum sub dicta semicircumferentia & triente CL: quotienti semper abscindatur ex tangente æqualis BG, erit G ad curvam quandam AGH, quam secet recta AG datæ rectæ DE parallela in G. Ex G ducatur GB tangens datam curvam, sitque punctum contactus B; tum juncta AB, quæ datam DE secet in D, fiat curva AD similis ipsi AB. Hæc erit optata.

EJUSDEM SOLUTIO SEX PROBLEMATUM FRATERNORUM in Ephem. Gall. 26 Aug. 1697 propositorum.

Probl. 1. In superficie dati Conoidis vel Sphæroidis, ex. gr. Parabolici, inter duo data puncta geometrice describere Lineam omnium in illa superficie sic ductarum brevissimam. (fig. 6.)

Sol.

Sol. Notanda primum ambiguitas in voce *geometrice*, quæ procul dubio in causa fuit, cur Illustriss. D. Marchio Hospitalius in solutionibus suis m. Jan. Actorum exhibitis hoc Problema prorsus neglexerit. Si hac voce talis constructio poscatur, qua indefinite omnia puncta curvæ inveniantur per meras quantitates ordinarias seu algebraicas, dico, Problema in ipso Cono Cylindroque non minus difficile imo impossibile, atque in cæteris Conoidibus Sphæroidibusque. Sin vero & illa constructio *geometrica* esse concedatur, in qua quantitates quoque transcendentes seu quadraturæ, quæ ipso Cel. D. Leibnitio adstipulante non minori jure *geometricarum* quantitatum nomine veniunt, adhibentur, Problema in omnibus pariter Conoidibus ac Sphæroidibus, æque ac in Cono Cylindrove, est facillimum: Esto enim Curva quæcunque ABC, cujus tantum tangens dari concedatur, sitque basis ejus CD = a, applicata quædam arbitraria basi parallela BG = c, alia indeterminata MN = x, tangens ME data per x = t; rotetur autem curva ABC circa axem AD, & gignat conoides ABCFDA, cujus polus A, meridianus ABC, æquator CF, eiq; parallelus per M transiens MH. Tum sumto æquatoris arcu CF = $\int acdx : xx\sqrt{xx-cc}$, transeat per F meridianus AHF, secabit hic parallelum MH in puncto aliquo H curvæ cujusdam BH, quæ talis, ut qualibet ejus portio omnium aliarum in eadem superficie ductarum, & iisdem punctis interceptarum curvarum sit brevissima; ipsa autem longitudo curvæ BH = $\int tdx : \sqrt{xx-cc}$.

Applicatio constructionis ad Conum. (fig. 7 & 8) Sit Conus ACFD factus conversione △li rectanguli ACD circa cathetum AD; ponatur hoc △lum seorsim super recta infinita GD, centroque C radio CA describatur quadrans circuli KIG, & radio minori CD circulus PRQ; tum sumto in latere coni AC puncto utcunq; B, transferatur AB in CS, & ducatur SL parallela ipsi CK secans rectam KL ipsi CD parallelam in L, ac denique per punctum L intra asymptotos CD, CK trajiciatur hyperbola LO; quo facto per punctum quodvis O in hyperbola acceptum duæ ducantur rectæ asymptotis parallelæ OI, OT, quarum illa quadrantem KIG secet in I, hæc latus coni AC in T; arcuique quadrantis KI ex circumferentia minoris circuli PRQ, i. e. basis coni CF, resecetur hinc inde æqualis arcus PR seu CF, qui nonnunquam totam circumferentiam excedit; ac tandem in latere coni TAB. V. Fig. 7. 8.

 per

per F transeunte sumatur AH = CT; eritque H punctum optatæ curvæ BH; ipsa vero $BH = \sqrt{CT^2 - CS^2}$, adeoque nequit esse (quod quis suspicari posset) aliqua sectionum conicarum, cum harum nulla rectificationem admittat: tota vero curva conum serpentis in modum ambit, duoq; coni latera a supremo curvæ puncto B utrinq; æquidistantia sibi asymptota habet, subinde & unum tantum, cum curva coni superficiem aliquoties exacte circumit; circumit autem semel, ubi latus Coni AC radii basis DC duplum est, bis ubi quadruplum, ter ubi sextuplum &c. Effici præterea potest facile, ut curva per duo quævis data puncta transeat, prout supremum ejus punctum B in alio aliove latere coni, propiusque vel remotius ab ejus vertice assumitur.

Schol. Quia constructio hæc requirit, ut ex circulis utcunque inæqualibus KG, PQ æquales abscindantur arcus KI, PR, quod supponit anguli sectionem in data ratione; hæc vero generaliter non nisi per quantitates transcendentes absolvitur; constat, quod dixi, curvam *geometrice*, i. e. algebraice non esse descriptibilem. In superficie Cylindrica puncta curvæ reperiri possunt continua arcus bisectione, sed inventio omnium indefinite punctorum pariter sectionem arcus in data ratione vel ejus rectificationem supponit.

Atque hæc de primo Problemate dicta sufficiant: Cætera supra laudatus Vir Illustris. D. Marchio Hospitalius nupero Januario plene & eleganter soluta dedit. Sed quia observo, paulo generaliora a Fratre proponi potuisse, ea sequentem in modum formo ac solvo:

Probl. 2 & 3. Axi ET insistant infinita curvæ BL, BF genere eadem, h. e. quarum ordinatæ ML, MF constanter sint proportionales; sitque alia curva CL ex prioribus spatia auferens BLM, BCD, tum inter se, tum dato spatio æqualia. Quæritur, quæ sit natura Curvæ CL, quæ ratio ducendi ejus tangentes, & quodnam in illa punctum alteri ubivis dato puncto proximum? (fig 9)

TAB. V. Fig. 9.

Sol. Esto data ex infinitis una BL, datumque in curva CL ubivis punctum C, e quo demissa in axem applicata CD, quæ secet datam curvam in G, ducatur tangens GE; super DE constituatur ▭ EH = spatio dato BCD, fiatque CH. HD :: DE. DT; juncta C T curvam CL tanget in C. Nota ratione ducendi tangentes, natura curvæ latere nequit; estque semper, quod hic specialiter annoto, reducibilis ad casum Problematis Beauniani generalius concepti m, Dec. 1695, adeoque, con-

construibilis per Logarithmicam, vid. m. Jul. 1696. Punctum curvæ CL proximum ipsi B quodnam sit, generaliter ostendit Vir perillustris, potestq; nullo negotio ad aliud quodvis datum punctum accommodari.

Probl. 4 & 5. In eadem fig. sunto BC, BL infinita curvæ similes seu specie *eadem, e quibus curva CL auferat arcus æquales BC, BL; quæritur natura curvæ CL, ejus tangens in puncto C, & punctum curvæ dato cuipiam puncto proximum.* (fig. 9)

Sol. Exemplum proponit Frater in parabolis. Huic sæpe laudatus D. Marchio ita satisfacit, ut ducta per C parabola BC, ejusque tangente CE, faciat CE-BC. BC :: BD. BT. Addo, si in hac proportione duntaxat BD vertatur in BE, constructio generaliter ad omnes curvas similes se extendet; unde & componendo semper erit CE. BC :: ET. BT. Quemadmodum etiam si curva CL talis esse ponatur, ut ex curvis similibus areas abscindat æquales BCD, BLM, reperitur △CDE. BCD :: ET. BT, quæ Theoremata observari merentur. De natura curvæ CL, punctoque in illa alteri cuidam proximo eadem tenenda, quæ in §. præced.

Probl. 6. Sint infinitæ Curvæ similes BH, DL, circa idem punctum A similiter constitutæ, quas trajiciant duæ rectæ positione datæ AH, ED, quarum altera AH transeat per A: quæritur arcuum ambabus rectis interceptorum maximus minimusve. (fig. 10) TAB. V. Fig. 10.

Sol. Data sit una curvarum similium BH secans rectam positione datam AH in H, alterique positione datæ ED ducatur per A parallela AG. Evolvatur curva HB, principio evolutionis facto in H, & gignat curvam HG, quæ rectam AG secet in G; filum autem evolvens, dum describit G punctum, sit GB tangens curvam in B. Jungatur AB secans rectam ED in D, ac per D transeat portio curvæ DL similis portioni BH, erit arcus DL omnium rectis AH, ED interceptorum maximus minimusve.

Coroll. Patet hinc insignis Evolutionum usus, nondum quod scio consideratus, nempe: Si sit Curva quævis HB, ejus evolutione descripta HG, filum evolvens BG, atque ex punctis H & G inflectantur rectæ HA, GA, concurrentes in quolibet puncto A, & posteriori per B agatur parallela recta infinita BF, erit evoluta BH omnium circa idem punctum A similiter descriptarum ac rectis AH, BF interceptarum cur-

varum maxima minimave. Quin & amplius, si accipiatur in curva HG quodvis aliud punctum C, quod filum evolvens IC dum describit tangit curvam BH in I; atque ex I recta agatur IM ductæ CA parallela, erit arcus BI omnium rectis IM, BF interceptorum maximus minimusve.

EJUSDEM SOLUTIO PROBLEMATIS FRATERNI IN ACTIS m. Maj. 1697 p. 211 propositi de Curva infinitas Logarithmicas ad angulos rectos secante.

Problema de Curva invenienda, quæ infinitas Lineas ordinatim positione datas tangit, jam m. Octobri 1695 solutum dedimus. Quæstio hic est de tali, quæ datas omnes ad angulos rectos secet. Dependet autem Problema a methodo tangentium inversa, ut nullam generalem solutionem admittat, estque pro varia datarum positione miræ diversitatis; neque gradus vel species curvarum est character facilitatis vel difficultatis problematis, cum nonnunquam in algebraicis res difficulter, in transcendentibus contra facile succedat.

Exempla promiscue algebraicarum & transcendentium Curvarum, in quibus solutio facilis:

1. Si eidem axi insistant infinita Parabolæ æqualium parametrorum sed diversorum verticum, *sive* (quod eodem recidit) *si ex infinitis una super plano suo ita protrudatur, ut singula ejus puncta rectas describant axi parallelas*, erit Curva, quæ infinitas illas parabolas, seu unicam ita motam perpetuo ad angulos rectos secat, Logarithmica, cujus subtangens æquatur semiparametro parabolæ. Et vicissim, si Logarithmica dicta ratione super axe promoveatur, Curva quam continuo ad rectos secat angulos, est Parabola. Ita si Parabola Cubica super axe propellatur, quam ad rectos secat, est Hyperbola; si altiores Parabolæ, ab altioribus gradatim Hyperbolis normaliter secantur, & vicissim &c.

2. Si infinitæ æqualium parametrorum Parabolæ axibus parallelis insistant, & vertices habeant in linea his axibus perpendiculari, sive, si Parabola ita feratur, ut singula ejus puncta rectas describant axi perpendiculares, Curva quam infinitæ vel unica sic mota normaliter intersecat, Parabola est cubicalis secundi generis, cujus latus rectum ad parabolæ parametrum est, ut 9 ad 16. Si alia Paraboloidea ita ferantur, aliis itidem Paraboloideis normaliter secantur, & vice versa. &c.

3. Si

3. *Si infinita Paraboloidea ejusdem gradus (cujus index sit m) sed diversorum laterum rectorum, circa eundem axem & verticem consistant*, Curva quæ has omnes normaliter trajicit, constanter est Ellipsis, cujus centrum in communi vertice, latus transversum in axe, ejusque ratio ad latus rectum, ut 1 ad m.

4. *Si infinitæ æqualium subtangentium Logarithmicæ super totidem axibus parallelis consistant, transeantque per commune punctum B; quæritur Curva eas omnes normaliter intersecans.* (fig. 11) *Constr.* Esto una earum data FBf cum suo axe AG, inque hunc demissa perpendiculari BA; sumtoque quolibet in Logarithmica puncto F, agantur ad axem perpendicularis FG, tangens FL, & huic parallela BM, ac insuper ad partes Logarithmicæ ab axe remotiores statuatur in axe recta AN arbitrariæ longitudinis, major tamen subtangente GL: quo facto sumatur inter duplam subtangentem & excessum, quo NG superat AM, media proportionalis, eique in recta BA æqualis abscindatur BI sursum deorsumve, prout punctum F supra infrave B assumtum fuerit; ac denique ex I ducatur IH parallela axi secansque applicatam GF in H; erit H punctum in optata Curva CHD, cui similes & æquales in cæteris rectarum BA, BC sese decussantium angulis constitui possunt. Nota, Maxima Curvæ altitudo BD $= \sqrt{2 GL \text{ in } AN - GL}$. Si GM = AN, cadit IH in BC, fitque maxima curvæ latitudo. TAB. V. Fig. 11.

5. *Quæritur denique Linea* (quod est exemplum speciale Fratris) *quæ omnes Logarithmicas super eodem axe & per idem punctum ductas ad angulos rectos secat:* (fig. 12.) *Constructio* talis: Esto axis communis Am, punctum intersectionis Logarithmicarum B, earum una data FBf; demissa in axem perpendiculari BA, per punctum F utcunq; acceptum in Logarithmica agantur rectæ FT, FN, secantes rectam BA in T & N, quarumque illa axi parallela sit, hæc tangat Logarithmicam (prætereaque supra T, si quidem punctum N inferius sit ipso T, abscindatur TN = inferiori TN) quo facto diametro AN, nempe AT + TN, describatur semicirculus APN, cui occurrat recta FT in P; sumtaque arbitraria quadam constante L abscindatur in BA ex puncto T recta TR $= \sqrt{\frac{1}{2} TA^2 \text{Ꝗ} L^2}$, & jungatur RP, (vel si punctum T superius sit ipso B, descripto super TR semicirculo applicetur illi prius TP, ac tum demum jungatur RP; junctæ in recta FT æquales hinc inde abscin- TAB. V. Fig. 12.

ſcindantur TS, TS; eruntque puncta S, S ad Curvam quandam mC MCm, quæ omnes Logarithmicas circa punctum B conſtitutas ad angulos rectos ſecabit, ut requirebatur. Nota, ſumta $TR = \sqrt{\frac{1}{2} TA^2 \pm L^2}$, occurret Curva axi in puncto m, ut ſit $Am = L$; ſed ſumta $TR = \sqrt{\frac{1}{2} TA^2 - L^2}$, tranſibit inter puncta A & B, nec ad axem pertinget. Maxima Curvæ latitudo $BC = \sqrt{\frac{1}{2} BA^2 \mp L^2}$.

Atque horum omnium ſolutio facilis admodum fuit: dari autem poſſunt aliæ curvarum poſitiones, quæ Problema magis arduum reddunt, & vel in ſimplici Parabola ad caſus methodi tangentium inverſæ nondum exploratos deducunt; veluti, *ſi quæratur Curva, quæ omnes Parabolas ſuper eodem axe extructas, lateraque ſua recta reſpectivis verticum a puncto fixo diſtantiis æqualia habentes, ad rectos angulos trajicit. &c.* Cui addi poteſt & hoc: *Quæritur Curva, quæ Parabolam aut aliam datam Curvam ſuper plano ſuo circa datum punctum in orbem converſam in angulo dato ſecat*; quemadmodum conſtat, rectam ita converſam circa extremitatem ſuam in angulo recto ſecari a Circulo, in obliquo a Logarithmica ſpirali.

NOUVELLE BIBLIOTHEQUE DES Auteurs Eccleſiaſtiques,

h. e.

NOVÆ BIBLIOTHECÆ AUTORUM ECCLESIASTICOrum Tomus VIII. Autore L. E. DUPINIO.

Pariſiis, apud Andr. Pralardum, A. 1697, in 4.
Conſtat 2 alph.

DAmus itaque, quam promiſimus nuper, partem alteram Tomi VIII Piniani, quæ hiſtoriam controverſiarum & librorum ſeculi undecimi complectitur, eo quidem minus temnendam, quo majoris momenti res hoc ſeculo agitatæ ſunt: controverſia Sacramentaria, quam hæreſin Noſter vocat: jus Pontificum Romanorum in Reges & Imperatores per excommunicationem e ſolio quoq; deturbandos: Græcorum a Latinis aperta ſeceſſio: bonarum literarum reſuſcitatio aliqua, quæ tamen præ nimia barbarie antegreſſa, qua plurimorum adhuc

huc animi tenebantur, intra exiguos paucorum virorum eruditorum cancellos includebatur: dum alibi jejuna ſurgebat dialectica ſubtilitas,& ſterili Theologiæ Scholaſticæ ortum præbebat hoc ſeculo infelicem. Hæc quum ita in præfatione, velut conſpectum ſeculi præbiturus Pinius prælibaſſet, hiſtoriam a Fulberto Carnotenſi orditur, præcipuo ſcilicet liberalium artium, nec non Theologiæ reſtauratore, cujus ſchola quamplurimos prodiiſſe viros ſcientia pietateque inclutos, & per Galliam ac Germaniam prorſus illuſtre nomen magiſtri ſui reddidiſſe memorat. E ſcriptis vero Fulberti,quæ ſuo more prolixiuſcule recenſet, epiſtolas magni præ ceteris æſtimat, utpote caſtigato ſatis dicendi genere compoſitas, & plurimum ingenii ac nitoris præ ſe ferentes. Non tam placent illi reliqua ejus ſcripta, & inprimis poëtica, quæ invitis admodum Muſis compoſita cenſet. Editionem operum Fulberti, quæ a Corolo de Villiers Pariſiis anno 1608 adornata eſt, haud paulo negligentius, quam decebat, eſſe tractatam, non diffitetur. p. 1. p. 6.

Inde agit de Berengarii cauſa, qui unus diſcipulorum Fulberti fuit, magiſtro ſuo moribundo, ut fama eſt, jam ſuſpectus. Non dubitat Autor noſter, adſtipulatum eſſe ejus de Euchariſtia dogmati Euſebium Brunonem, Andegavenſem Epiſcopum, ad quem ſeſe primo contulerat Carnoto egreſſus Berengarius: atque id, cum e Durandi Troarnenſis,& Deoduini Leodienſis coævorum ſcriptorum teſtimoniis conſtet, negari non poſſe putat: etſi ſucceſſu temporis Brunonem, re rectius conſiderata, ad Eccleſiæ fidem rediiſſe, factumque Berengarii adverſarium,ſimul annotet. Ipſius autem Berengarii pœnitentiam, & ſeriam erroris, ter licet, editis totidem confeſſionibus, ejerati rejectionem, aut nullam fictamque, aut ſero admodum factam credit; cum Mabillonius adverſus poſtremam quoque confeſſionem, ab ipſomet Berengario editum aliquod ſcriptum in Italiæ quadam bibliotheca, inter vetuſtos codices manu exaratum videri,& Bertholdus Conſtantienſis Presbyter nunquam mutaſſe ſententiam Berengarium diſerte ſcribat. De cetero, poſtquam reliquos ejusdem errores, ſcripta, & adverſarios commemoraſſet, dicendi genus aridum & ſcholaſticum atro carbone notat, recteque illi ſophiſmatum dialecticorum contra ſimplicitatem Apoſtolicæ fidei abuſum a Sigeberto Gemblacenſi objectum ait: nec magnam ejus in antiquitate eccleſiaſtica pe- p. 8. p. 10. p. 12.

ritiam judicat. Berengarium excipit capite III Lanfrancus, Cantuarienſis Archiepiſcopus, perpetuus illius hoſtis & impugnator: inter cujus opera libellus etiam de celanda confeſſione habetur, quem
p.17. Noſter ob intricatam obſcuritatem, frigidas allegorias, ac debilem argumentorum vim, cum Dacherio mallet alii quam Lanfranco tribuere, ſi modo hæc ad librum falſi convincendum ſufficerent. Quærit, quomodo ſit intelligendum, cum in illo libro dicit Lanfrancus, confeſſionem publicorum peccatorum nonniſi ad ſacerdotem eſſe inſtituendam, occulta vero cuivis clerico, etiamſi ſacris ordinibus non initiato, quin & laico homini confiteri licere? Exiſtimat, occultorum nomine venialia peccata innui, mortalia publicorum; vel potius, per publicorum confeſſionem intelligi ſedulam peccatorum ſingulorum enumerationem, per confeſſionem occultorum ſummariam ſolum & generalem confeſſionem absque ſingulorum enumeratione, qualem laici ad ſemetipſos inſtituere poſſint, & quam Lanfranci ævo maxime obtinuiſſe notat. Lanfranco reliqui adduntur hoc capite, qui Berengario ſe oppoſuerunt, Hugo Lingonenſis Epiſcopus, Durandus Troarnenſis Abbas, Guitmundus Archiepiſcopus Averſanus, & Algerus Cluniacenſis Monachus & Diaconus Leodienſis. Poſtremus hic ad inſequens ſeculum rectius pertineret, quippe quo ſcripſit, ut Autor non diffitetur: ſed ob argumenti vicinitatem huc tractus eſt. Scripſit librum de Sacramento corporis & ſanguinis Domini, quem Lanfranci etiam & Guitmundi ſcriptis antetulit olim Petrus Venerabilis; ſed a quo Pinius diſſentit, ampliorem quidem librum illum & allegatis vete-
p.22. rum Patrum locis ditiorem non negans, aſt nervis ac dictione Lanfranco multo inferiorem judicans. Recenſet etiam reliqua ſcripta Algeri: quibus addi adhuc poſſet liber de Gratia & libero Arbitrio, cujus meminit Trithemius in Catalogo ſuo.

Poſt hæc tribus capitibus hiſtoriam Pontificum Romanorum hujus ſeculi tradit: quarto ſcilicet Paparum, qui ante Gregorium VII regnarunt, quinto ipſius Gregorii, & ſexto eorum qui Gregorium inſecuti ſunt. Agmen inter omnes ducit Gerbertus, ſeu Sylveſter II, de quo jam antecedente ſeculo dictum eſt, & qui ſub initium hujus Papalem quoque thronum tenebat. Sergium IV, qui juxta Dithmarum Os porci antea nominatus legem de mutando nomine Pontificum tulit, falſo a nonnullis credi primum etiam ſuum nomen mutaſſe monet;

monet, cum id jam antecedente seculo esset a Johanne XII aliisque Romanis Pontificibus factum. De successoribus Sergii usque ad Leonem IX, excepto tamen Clemente II, dicit, mirum non esse, quod nullum eorum vigilantiæ pastoralis monumentum supersit: siquidem non ut pascerent Christi gregem, sed ut ambitioni suæ ceterisque immoderatis cupiditatibus facerent satis, curam suam omnem intenderint. Mallet etiam Leonem IX, quem alias magni æstimat, a sua in Normannos expeditione abstinuisse, nec præfuisse ducem infelici prælio, quo concisa acie sua omni ipsemet captus est: allegat vero Bennonem, qui Hildebrandi consiliis & bellum & infelicem ejus eventum adscribit. Istius igitur Hildebrandi, qui jam tum in aula Leonis IX multum valuit, & postmodum sub diversis Pontificibus, inprimis sub Alexandro II rebus majoribus, imo summis admotus, tandem Pontifex Gregorius VII post Alexandri mortem evasit, res gestas fuse omnes enarrat, & tentatam per tot artes omnipotentiam in his terris: ut scilicet summus fieret spiritualium ac temporalium rerum totius orbis dominus; negotiorum civilium & ecclesiasticorum judex & arbiter supremus; omnium gratiarum, cujuscunque demum illæ generis essent, diribitor; & non minus Episcopatuum ceterarumque functionum ecclesiasticarum, quam regnorum atque provinciarum, quin & bonorum opumque quæ privati possidebant, qui pro arbitrio decerneret dispensator. Quibus vero modis ista omnia vel tentarit, vel obtinuerit, ex ipsiusmet Gregorii epistolis, servato temporum ordine, diligentissime Autor enarrat. Verum ipsa eorum copia prohibemur, quo minus inde aliqua excerpamus, rectius apud Autorem ipsum legenda. Sufficiat judicium ejus de Gregorio, quem, post laudatas ingenii, eruditionis & animi imperterriti nonnullas dotes, præcipiti more esse ad Papalem dignitatem evectum, zelo pro magnitudine Romanæ Sedis præpostero iniqua ausum, quæ ultra potestatis limites essent suscepisse, longe maximas in ecclesia & republica turbas excitasse, in personas provinciasque Regum ac Principum jus sibi non debitum usurpasse, atque adeo ultra terminos ecclesiasticam Romanæ Sedis potestatem evexisse, non diffitendum putat. Post Gregorium Victor III & Urbanus II Sedem Pontificiam tenuerunt, nihilo remissius tentata a Gregorio prosecuti: de quibus agit caput sextum. Inde controversias Latinorum cum Græcis peculiari capite exponit Noster: quæ primo quidem

p. 24.

p. 32.

p. 68.

p. 77.

sub Imperatore Constantino Monomacho spectare ad concordiam videbantur, mox tamen, indignante Cæsare, Michaele Cerulario Patriarcha Constantinopolitano autore, in apertum schisma, & secessionem manifestam prorupit: frustra laborante Principe, nec quicquam agentibus cum excommunicatione sua Legatis Papæ: frustra etiam tentato ab Occidentalibus per Venetum Patriarcham Petro Patriarcha Antiocheno, quanquam is Cerulario non in omnibus adstipularetur. Harum turbarum culpam omnem in Græcos devolvit Pinius, nec o-
p. 83. mittit tentatæ iterum sub Stephano IX Papa pacis, nunquam tamen secutæ, mentionem.

Tum ad Scriptores regreditur, & octavo capite de Petro Damiani agit, quem male cum Petro de Honestis confundi persuasus est.
p. 84. Hujus postquam vitam recensuisset, epistolas commemorat: quas inter notatu inprimis digna libri primi duodecima ad Alexandrum II Papam scripta: quippe in qua duos abusus reprehendit, quod anathematis pœna omnibus promiscue decretalibus utplurimum apponatur, absque tamen sufficienti causa, & quod non liceat minorum gentium clericis laicisve vitia suorum Episcoporum reprehendere, reosque, ut corrigantur, ad superius tribunal deferre. Eo vero magis digna notatu posterior hæc epistolæ pars est, quo insignior observatio Autoris nostri, quam nemini hactenus obtigisse prorsus miramur.
p. 98. Nempe hanc ipsam esse librum Petri Damiani *de Correctione Papæ & Episcopi*, qui Argentorati primum anno 1562 editus νοθείας erat a Possevino non sine acerbitate, & a secutis Possevinum Labbeo atque Natali Alexandro insimulatus: cum alii, genuinum quidem librum cum esse Petri fœtum, sed tamen in editione operum illius a Constantino Cajetano curata, quæ Romæ primum, postea & Lugduni atque Parisiis prodiit, locum non habere existimarent. Sed utrumque scrupulum tollit nunc doctissimus Pinius, novimusque adeo & haud dubie esse scriptum Damiani, & in omnibus, nulla etiam excepta, epistolarum editionibus suo comparere loco. Ceterum mallet Noster, epistolas hujus autoris esse juxta seriem temporum, quibus scriptæ sunt, aut pro materiarum vicinitate digestas, quam juxta personarum, ad quas scriptæ sunt, dignationes, ut factum est: nec satis æquo animo ferı divulsa ab epistolis opuscula Damiani, quorum longe maxima pars nihil aliud quam epistolæ sint, & hinc multo rectius in pri-

ma

ma editione inter epistolas una fuerint excusa. Commemorat & editionem epistolarum, quæ separatim apud Nivellium Parisiis anno 1610 in 4 prodiit.

In Ecclesiarum Anglicanarum historia hujus seculi, quæ capite IX traditur, magnum præ ceteris nomen Anselmi est, Cantuariensis Archiepiscopi, cujus vitam satis fuse Autor exponit, nec minore accuratione de scriptis ejus agit. Nos libri de Fide Trinitatis & de Incarnatione Verbi solum meminimus, quem Anselmus Urbano II Papæ nuncupatum, adversus Roscelinum, Franciæ clericum, Petri Abælardi magistrum scripsit, qui de tribus in Divinitate Personis peculiari modo aut senserat, aut locutus minimum fuerat. *Si in Deo*, dicebat, *tres personæ sunt una tantum res, & non sunt tres res, unaquaque per se separatim, sicut tres Angeli, aut tres animæ; ita tamen, ut potentia & voluntate omnino sint idem: ergo Pater & Spiritus S. cum Filio est incarnatus.* Hoc itaque assertum sub examen revocat Anselmus, & concedit quidem, tres Personas dici posse *tres res*, si per *res* non substantiæ, sed relationes intelligantur. Ast substantias a Roscelino innui, doctrinamq; adeo ejus falsam esse, ex eo patere putat, quod subjungit, *unaquaque per se separatim*, idemque data Roscelini de Angelis & animabus similitudine (quam tamen ipsius esse Roscelini, & non ab eo potius, qui sententiam ejus sibi narraverat, additam, ipse non satis certus est) indigitari. p. 101.

Caput decimum de Autoribus agit, quorum scripta ad disciplinam ecclesiasticam spectant. Est inter eos Burchardus Wormatiensis Episcopus, qui magnum illud, sed exigui momenti, Decretorum volumen conscribillavit, adjutu & ope Olberti, Gemblacensis Abbatis, ut Noster ait Sigebertum secutus; dum alii dictante & magistrante Olberto illud fuisse centonisatum, cum vetusto autore libri de Gestis Gemblacensium dicere malunt. Anselmo Luccensi Collectionem Canonum tribuunt vulgo, & extat sane talis manuscripta in pluribus bibliothecis, etiam sub nomine ejus in bibliotheca Barberiniana. Verum falso adscribi Anselmo librum eum, Noster cum Anton. Augustino & Baluzio, adductis eorum rationibus, monet. Voluit aliquando Collectionem illam ex antiquis codicibus edere Tomo XII Spicilegii sui Dacherius, ut Baluzius in præfatione ad Ant. Augustini Dialogos de Emendatione Gratiani testis est: sed illa neque XII nec XIII p. 104.

Tomo factum. E vitatum ſcriptoribus,& qui hiſtoriam eccleſiaſticam
p.108. pertractarunt, de quibus caput undecimum agit, unicum ſeligimus Ademarum, Chronici Francici ſcriptorem, cujus nimirum ineditam hactenus epiſtolam a Baluzio ſecum communicatam Autor recenſet. Scripta eſt poſt Concilium primum Lemovicenſe A. 1029 habitum, ad Jordanum Epiſcopum urbis ejus, ceterosque Abbates & clericos totius dioeceſeos, ad Arnulphum Rutenenſem Epiſcopum, ad Theodoricum Metenſem, ad Kunigundam Henrici II Imp. viduam, ad Conradum Imperatorem, ad Guilielmum Aquitaniæ Ducem, & ad Johannem XVIII Papam; quem ait ut ferum hominem, iracundum & crudelem deſcribi. Eſt vero argumentum epiſtolæ quæſtio, num Martialis Lemovicenſis Epiſcopus jure in Apoſtolorum numero habeatur? Quod cum negaſſet Benedictus quidam, Abbatiæ S. Michaelis Cluſini in Pedemontio Prior, & Aquitanos affirmantes aſinos & rerum ignaros eſſe publice etiam pro concione dixiſſet; Ademarus, qui aſſenſum omnes ſui monaſterii monachos, excepto adhuc præter ſe unico, Benedicto præbuiſſe ægre ferebat, epiſtolam, quam diximus, acrem adverſus illum compoſuit, cujus excerpta legi merentur. Refert vero Autor, plures adhuc de eodem argumento ſermones Baluzium poſſidere, quos & ab eodem ſcriptos autore cenſeat. Græcorum ſcriptorum hujus ſeculi, quorum recenſionem Autor capite XII inſtituit, præcipui
p. 112. ſunt Mich. Pſellus, cujus ſcripta etſi magnopere Leo Allatius extollat, in materiis tamen eccleſiaſticis nec utilia admodum, nec inſigniter erudita, neque etiam ſatis diſerta & facunda Noſtro videntur: Simeon, Junior dictus, quem Heſychaſtarum ſive Quietiſtarum principiis fuiſſe
p. 113. addictum, cetera optimæ notæ ſcriptorem, Pinius obſervat: Theophylactus, Acridæ in Bulgaria Archiepiſcopus, cujus commentarios magni præ ceteris æſtimat, multo pluris adhuc habendos, ſi ab emboliſmis aliorum, quibus undique ſcatent, puriores e MSS. codicibus Regiis Pariſienſibus ederentur; quod fieri poſſe, luculenter Rich. Simonius inter pulcerrimas plurimas de Theophylacti libris obſervationes oſtendit in Hiſtoria Crit. Interpretum Novi Teſtamenti cap. 28.

Scriptorum hiſtoriam ſequitur c. XIII hiſtoria Conciliorum, atque huic demum poſtremo capite XIV Obſervationes Eccleſiaſticæ
p.129. ſubjiciuntur. In his inter alia profitetur Autor, ſe Roſcelinum pro Tritheita neutiquam habere, ſed plane credere, illum per tres res, incom-

commodius solum locutum, tres unius naturæ Divinæ personas indigitasse, subsistentes per se & distinctas. Observat, imminutam hoc seculo Pontificum Romanorum, & inprimis Gregorii VII artibus, non Regum solum Principumque, sed & Archiepiscoporum & Episcoporum auctoritatem, crescente cum horum omnium detrimento, & ultra id quod decebat, Paparum & Cardinalium potentia: hoc enim seculo Cardinales cœpisse primas in electione Pontificis, & in rebus gerendis partes tenere. Notat præterea peculiarem quarundam Ecclesiarum in celebrando Missæ sacrificio ritum, quo solebat Sacerdoti recens ordinato, ipso die ordinationis dari hostia, quacum in tot particulas divisa per integros quadraginta dies oblationem instituere necesse habuerit, ut sic Christi meminisset, post suam resurrectionem intra quadraginta dies Apostolis suis apparentis: qua de re Fulbertus in epistola quadam agit. Ceterum legi hæc & alia præclara multa apud Autorem ipsum merentur, qui libro indices suo more luculentissimos annexuit.

SYNOPSIS THEOLOGIÆ JUDAICÆ VETERIS ET NOVÆ, adornata a JO. HENR. MAJO.

Giessæ, apud Henningum Müllerum, 1698, 4. Alphab. 2.

TAmetsi in recensendis pariter ac examinandis Judæorum circa præcipua religionis capita sententiis hoc & superiori seculo plures e Theologorum ac Philologorum numero occupatos se gesserunt, (ignota namque nemini sunt, quæ in hoc negotio præter Lutherum Reuchlinus, Fagius, Münsterus, Havemannus, Helvicus, Müllerus, Hoornbekius, Coccejus, Hulsius, Wagenseilius, a Lent, aliique præstitere;) non deesse tamen sibi sensit Maxime Reverendus Giessensium Theologus Jo. Henr. Majus, quæ istorum laboribus cum fructu superadderet. Postquam enim vulgata, publicisque Disputationibus pertractata Theologiæ qua Symbolicæ qua Moralis Synopsi, Judaicam quoque simili ratione proponere consultum ratus est, eam sibi operam strenue perficiendam sumsit, ut non veterem modo, eamque nonnisi appellatione a Christiana diversam, sed novam quoque a tradita antiquitus per Prophetas cœlesti veritate prorsus alienam, ac ideo improprie sic dictam Judæorum Theologiam exhiberet, istamque uberius deduceret ac confirmaret, hanc vero argumentis maxime ido-

neis

neis configeret. Ordine igitur articulorum fidei systematico servato, qua in parte Judæi vel nobiscum faciant, vel a nobis discrepent, ad oculum ostendit, ac deinceps ad Judaicorum errorum oppugnationem clypeos & gladios ex S. Scripturæ promtuario ante omnia est mutuatus; sed tamen domestica quoque Judæorum testimonia, e scriptis Cabbalistarum, Talmudistarum Rabbinorumq; petita adversus ipsosmet adhibuit. Nec antiqui solum Fœderis, sed novi etiam libros cum Magistrorum verbis diligenter contulit, ac præcipuas adversariorum objectiones exceptionesve, quæ in utroque Nizzachon, Chissuk æmuna, & similibus scriptis contra Christianos directæ ex instituto sunt, suo quamque loco accurate dissolvit. De cætero synopsin duntaxat & sciagraphiam plenioris Systematis se dare innuit, ac secundam aliquando editionem multo auctiorem promittit, inque ea imprimis omnia Hebræorum testimonia jam Latine reddita multaque horum alia Hebraice, si quis sumtus impendere voluerit, suppeditaturum sese pollicetur.

THOMÆ CRENII ANIMADVERSIONUM PHILOLOGICArum & Historicarum Pars tertia.

Lugduni Batavorum, apud Fr. Haaring, 1698, 8. plag. 16.

QUi e duabus Animadversionum Philologicarum & Historicarum partibus, a Nobilissimo Crenio hactenus vulgatis, & a nobis suo loco recensitis, non exiguam percepere voluptatem Eruditi, eandem & ex tertia, quæ nunc in lucem prodiit, polliceri sibi omnino poterunt; quandoquidem ille larga rursus manu, quæ & prodesse queant & delectare, more suo curiosis elegantiarum litterariarum æstimatoribus in hac suppeditat.

Nobis igitur nonnullas ex iisdem deliciis turis nominandæ primum hac vice videntur epistolæ, quas aut e MStis suis, aut aliis e latebris protractas exhibet, quasque inter p. 143. comparet aliqua Lutheri nostri ad Martinum Glaserum, qua ille huic de uxore ducta deque suscepta ex eadem prole gratulatur, eumque de cætero ad constantiam in puriori religione excitat. Post eam statim Jo. Calvini literæ ad Petrum Martyrem sistuntur, abitum huic in Palatinatum suadentes. Pag. 146 Brentii ad Joachimum Camerarium directa profertur exhortatio,
ut

ut Notationem figurarum in libros Novi Testamenti edere haud cunctetur. Ad Marinum Mersennum p. 83. & seqq. scribens introducitur Sixtinus Amama, prolatis quibusdam a Mersenno adversus Antibarbarum suum Biblicum conviciis motus, ut & hæc a se amoliatur, & libri istius sui argumentum, scopumque & usum prolixius delineet. Vicissim p. 93. adfertur Mersenni ad medicum quendam, Florianum Crusium, epistola, de ratione atheos convincendi quædam differens. Francisci Junii ad Muusholium literæ p. 195. inter alia locum Hebr. IX, 2. illustrant. Peuceri ad Electorem Brandenburgicum Joachimum missæ, Chronici sui commendatitiæ p. 191. leguntur. L. Carrio ad J. Lipsium scribens p. 15. & istud maxime efflagitat, ut ab hoc Jurisprudentia publice laudetur. Ad se ipsum vero exaratam Auctor valde celebrat & integram repetit Maxime Reverendi Præsulis hodie Wunstorfiensis, nostri quondam Collegæ, D. Polycarpi Lyseri epistolam, satis abundeque ostendentem, minus congrue in præcedenti secunda Animadversionum harum parte, Pauli Dolscii nomen pro ficto atque a Philippo Melanchthone assumto venditari; cum Paulum certe Dolscium Rectoris primum Gymnasii, Doctoris deinceps Medicinæ ac Physici, tandemque & Consulis officio Halis Saxonum functum fuisse constet, prout eundem quoque Ecclesiasten pariter ac Ecclesiasticum Græco sermone expressisse dubium haud sit.

Alia ab his lustrantibus notatu imprimis dignæ visæ sunt coacervatæ passim observationes de extantioribus Auctorum quorundam nobilissimorum editionibus, aut in eorundem libros indicibus, Julii puta Cæsaris, Catulli, Tibulli, Propertii, p. 6. Taciti, Lucani, p. 7. Virgilii, Horatii, p. 8. Plauti, p. 9. M. Terentii Varronis, p. 11. Sallustii, p. 12. Juvenalis, p. 15. Persii, p. 16. Martialis, p. 17. &c. Quæ de Casaubono p. 76. afferuntur in utramq; partem judicia, aliena magis sunt, quam Nostri propria. Alibi tamen a p. 153 usq; ad 176. in eo totus est, ut magnorum quorundam Virorum ἁμαρτήματα μνημονικὰ ostendat, lapsosq; ubi ubi potest, erigat. Sed nec justas horum aliorumq; laudes reticet, ac Oberti imprimis Giphanii p. 99. Jo. Pricæi, p. 130. Pauli Gerhardi, cujus cantionibus ecclesiasticis se valde delectari dicit, p. 179. Jo. Reuchlini, p. 202. & plurium merita ac dotes celebrat, prout eorum etiam munera enumerat, ac genium moresque non raro depingit.

Angelum Politianum utut a nota illa adversus Scripturam Sa-

cram voce prorsus impia liberare G. J. Vossius nitatur, profanum tamen maxime & in verbum Domini iniquissimum fuisse, p. 22. nullus dubitat. Aristotelem in Papatu olim Viris θεοπνεύστοις æqualem, imo superiorem, ab imperitis Concionatoribus fuisse judicatum, testimoniis non unis p. 25. probatum dat.

Ad dicta Scripturæ illustranda interdum quoque excurrit, velut ubi p. 128. in excutiendis verbis Principum Sacerdotum & Seniorum ad Judam directis, σὺ ὄψει, occupatur, & Atticismum in iisdem obvium ostendit; nec non ubi p. 181. Lightfootum notat, quod in Horis Hebraicis ad Matth. XVI, 19. claves soli Petro commissas, at potestatem ligandi & absolvendi Apostolis quoque reliquis datam, licet alio plane sensu, quam velint Pontificii, existimet. E decimo quarto Geneseos capite, in quo de Abrahamo narratur, quod arma sua conjunxerit cum populis infidelibus, occasionem apprehendit disceptandi super quæstione: an in bello justo milites infideles in auxilium vocare, aut auxilium ipsis ferre Principi sit licitum? & heic quidem in negativam sententiam se propendere non dissimulat.

Physicam propius attingunt, quæ p. 209. de æstu marino illiusque causis disserit, sicuti ad Medicos imprimis spectant lemmata, quæ p. 143. de voluntaria ecstasi accumulat. Nec injucundus lectu est Catalogus eorum, qui artem quidem Medicam professi, Theologica tamen simul scientia instructi fuerunt, aut controversiis minimum Theologicis frequentes se immiscuerunt.

Curiosi tandem quilibet invenient, in quo paulisper subsistant, ubi raram, quam vocat Auctor, sterilemque & a nemine Romano præter unum Apicium, & hodie nuspiam extantem C. Matium, justo hactenus commentario expositam materiam de Coquis paulo uberius illustratam sub secundi capitis initium deprehendent.

B. GEBHARDI THEODORI MEIERI HISTORIA Religionum.

Helmstadii, apud Georg. Wolfg. Hammium, 1697. 4.
Alphab. 2. plag. 5.

GRavissimum in luctum conjecta fuit Illustris Academia Julia, ubi anno 1693. finiente, post amissos paulo ante celeberrimos Duum-Viros

Viros, *Heigelium* & *Busmannum*, tertium quoque *Gebbardum Theodorum Meierum*, Theologiæ & Antiquitatum Ecclesiasticarum per annos bene multos Professorem sibi eripi cognovit. Nec dubium, quin Literatus Orbis universus eundem, utut jam sexagenarium, diutius superstitem optarit, ut editis abs se scriptis aliis maxima eruditione refertis ea etiam, quæ affecta modo reliquit, potuisset addere. Multum namque Theologiæ non minus ac Antiquitatum sacrarum cultores delectarunt exasciata, quæ in lucem publicam emisit, opera, e quibus nominare jam liceat *Historicam de Collectionibus Canonum relationem*, Codici Canonum Ecclesiæ universæ a Justiniano Imperatore confirmato & juxta editionem Christophori Justelli recensito præmissam; quam excepit accurata *in universum Theologiæ Moralis cum dogmaticæ tum pragmaticæ studium Introductio*, partem primam & secundam *Theologiæ Moralis* comitem mox nacta. Nec ignotus est eruditissimus *de recondita veteris Ecclesiæ Theologia & solenni sacrorum coram profanis & nondum initiatis occultatione* liber, Historicusque *de tribus novellorum nascentis Ecclesiæ Christianorum initiamentis* Commentarius. Collecta ab ipso *Academiæ Juliæ Monumenta*, cum Theologorum tum Jureconsultorum in eadem quondam docentium memorias complectentia, magis adhuc juvarent Eruditos, si Medicorum quoque ac Philosophorum vitas addere, prout quidem constituerat, eidem licuisset. Aliena, quæ in Studiosorum usus recensuit, quæque in præmissa huic operi ejusdem vita indicantur, opuscula silentio præterimus, sicuti prolixum nimis fore reputamus, Academicas enumerare Disputationes, in quibus themata lectissima ab ipso perquam eleganter atque erudite tractata deprehenduntur. Ne tamen penitus interciderent, quos moriens in scriniis suis reliquit, doctissimi tractatus, cavendum merito putavit Moralium hodie apud Helmstadienses Professor Clarissimus *Phil. Ludovicus Böhmerus*, qui uti post hac peculiarem B. Meieri *de Notariis Ecclesiæ veteris* librum, *tertiamque Moralis Theologiæ partem* se editurum est pollicitus, ita nunc *Religionum*, quam nominavimus, *Historiam* præmisit. Ea maximam partem in descriptione *Religionis divinitus revelatæ* occupatur, quippe cujus non antiqua modo facies, quam inde a prima sua origine ad Novum usque Testamentum habuit, sed & recentior, quam per singula a nato Christo secula diversimode sortita fuit, & ad nostrum usque ævum tenuit, delineata *ὡς ἐν συνόψει*

cernitur. Istam dehinc tractationem Religionis & priscæ illius *Ethnicæ*, & hodiernæ *Judaicæ* brevior excipit consideratio, qua finita *Muhammedana* quoque sub censum vocatur. Ubivis autem in cujusque originem, incrementaque pariter & decrementa, & hodiernum statum solicite inquiritur. Sed antequam ad specialiorem Religionum modo recensitarum historiam accessus fit, nonnulla generatim monentur de *Religionis* nomine, existentia, natura, notis; prout & Atheismi pariter ac *Naturalismi* succincta quædam historia suppeditatur.

GEORGII CALIXTI DE TOLERANTIA REFORMATORUM circa quæstiones inter ipsos & Augustanam Confessionem professos controversas Consultatio.

Helmstadii, apud Georg. Wolfg. Hammium, 1697, 4.
Alphab. 1. pl. 4.

MAgni cujusdam S. R. I. Principis, natam Reformatos inter atque educatam conjugem sibi delecturi, conscientiæ fluctuanti ut consuleret celeberrimus post fata quoque sua Georgius Calixtus, peculiarem aliquando de Reformatorum circa controversas quæstiones tolerantia consultationem conscripsit, non ea quidem fini, ut in lucem publicam protraheretur, sed ut, ubi humillimo defuncta esset obsequio, ab aliorum conspectu penitus remota delitesceret. Incidit tamen mox in manus alicujus, qui, licet inconsulto prorsus Auctore, in lingua vernacula Francofurti A. 1650 eam fecit imprimi, ast mendis plurimis fœdatam; unde post octennium, Calixto interea A. 1656 vita functo, emendatiorem illius editionem Latinam optime de Manibus paternis meritus filius Fridericus Ulricus in lucem publicam emisit. Multum ergo vel prima Actorum nostrorum initia cum anteverterit tractatus hic, non est, ut de contentis illius plura in medium afferamus.

Sed cum iterata vice anno superiori eundem prælo submittens Maxime Reverendus Fridericus Ulricus Calixtus, hodie superstes, præfatione ipsum satprolixa ornaverit, non possumus, quin ex hac nonnulla delibemus. Et in pressiori quidem tolerantiæ hujus declaratione ea occupatur, variaque ad scripti istius illustrationem uberiorem attinentia accumulat. Nervus autem eo generatim tendit, ut ostendatur, posse aliquem, ututerrori sacrorum communionem impedienti implicitum,

citum, nihilosecius ceu verum Christianum, ceu ejusdem cœlestis Patris filium, ceu concorporem & cohæredem omnino tolerari, dummodo salvificam in Symbolo Apostolico, eoque sensu catholico ac orthodoxo intellecto, definitam fidem sartam tectamq; ille custodierit. Inde prout Socinianos furfurisque similis in Christianam religionem quammaxime injurios ab omni tolerantiæ concedendæ spe exclusos cupit penitus: ita Pontificios certe atque Calvinianos, ut in foro civili suam ii libertatem in Imperio obtineant, ita in foro quoque Theologico ad modum hunc sufferri posse, nullus abnuit. Tolerantiam interea dum nominat, ab iis longius recedit, qui sublato prorsus schismate, in religionum, quæ audiant, discrepantium unione sancienda desudent; eam namque nec sperare se, nec molitum unquam fuisse Parentem suum testatur, cum impedimenta remoram huc allatura pertinacius certe negotio huic incumbant, quam ut eis amoliendis humanæ vires sufficiant. Quodsi enim vel istud largiamur tantisper, omnia in controversiam hactenus vocata sopita esse, pacata & conciliata, superesse vero solum istum dissensum, qui in articulo de S. Eucharistia emergat, tunc nondum ita comparatum esse ait Ecclesiæ statum, ut schisma removeri possit, cum, quousque certamina Eucharistica non cessatura sint, nostrûm aliquis nec cum Pontificiis, nec cum Reformatis de eodem pane edere, & cum iis de eodem calice bibere valeat; quemadmodum nec neutri horum id nobiscum facere, rebus ita se habentibus, concessum sit. Non obstante tamen hoc, inter Lutheranos Pontificiosque & Reformatos, quoad articulos in tribus œcumenicis Symbolis propositos, unionem communionemque actualem dari asserit, at, quantum ad doctrinas schisma excitantes, unionem duntaxat virtualem deprehendi contendit, quam in infucato desiderio, voto, affectu & studio unam eandemque communionem restaurandi atque frequentandi sitam esse ait, quamque uberius contra Illustrem Pufendorfium, eam ceu inane commentum explodentem, statuminare nititur. Tolerantiæ vero, cui patrocinatur, fundamentum istud substernit, quod tria cardinalia Symbola omnes, quæ ad salutem necessario pertineant, doctrinas complectantur, (in qua hypothesi roboranda multus est,) & quemadmodum hæc a trium in Imperio Romano vigentium religionum sociis æque monet recipi, ita singularum asseclas Christiana charitate dignos habendos, & tanquam veros veri nominis Christianos diligendos, spiri-

tualique tolerantia sufferendos venire concludit. Quod ipsum postquam argumentis adhuc quibusdam aliis confirmavit, imprimis etiam ad istud provocat, quod connubialia inter diversæ religionis personas pacta hodie nequaquam infrequentia sint; nisi vero supponatur hypothesis, quæ utrique contrahentium parti veri Christianismi atque salvificæ religionis possessionem relinquat, fore pacta talia abominanda & illicita infert, quæ tamen inter Christianos nulla lege publica interdicta esse manifesto satis constet.

De cætero præfationi huic subjecit Catalogum Scriptorum omnium, quotquot aut a Patre suo composita accepit, aut ipse unquam evulgavit, & illa quidem sic disposuit, ut unicuivis pronum fiat cognoscere, quo ordine in certos tomos ita digeri & compingi debeant, ne materiarum inter se cohærentia luxetur; id quod eorum Lectoribus gratissimum fore, certo nobis persuademus.

COURS DE MATHEMATIQUE, QUI COMPREND TOUtes les parties de cette Science les plus utiles & les plus necessaires à un homme de Guerre, & à tous ceux, qui se veulent perfectionner dans les Mathematiques.

h. e.

CURSUS MATHEMATICÆ COMPREHENDENS OMNES Ejus partes maxime utiles & necessarias viris, qui militia nomen dederunt, omnibusque illis, qui perfectam hujus scientiæ cognitionem affectant, auctore Dn. OZANAM, Matheseos Professore.

Parisiis apud Johannem Jombertum, 1697. in 8. Tomi V. Constant Alph. 4. plag. 11., cum multis tabulis ære expressis.

NOn infrequens est in Actis Eruditorum nomen Ozanami, qui disciplinas Mathematicas militib9 cumprimis utiles, post Architecturam militarem seorsim excusam, & in Actis A. 1694 commemoratam, quinque tomis non adeo spissis comprehensas, satisque perspicue explicatas in lucem emisit publicam. Continentur autem Tomo primo Introductio in Mathesin & breve Algebræ speciosæ compendium, cum Geo-

Geometria practica, nec non Elementorum Euclidis libris sex prioribus & undecimo duodecimoque, brevi facilique methodo explicatorum & demonstratorum, cujusvis propositionis usu simul addito. Secundus tomus complectitur Arithmeticam, Trigonometriam, tabulasque ad illam pertinentes, tam vulgares quam logarithmicas. Tertium tomum Geometria occupat cum partibus suis, Geodæsia, Longimetria, Planimetria & Stereometria. In quarto tomo doctrinam Machinarum, tam simplicium quam compositarum, nec non Staticam & Hydrostaticam Auctor proponit, una cum Perspectiva; ultimo autem Cosmographiam & Gnomonicam. In hoc ergo opus non transtulit solum illa, quæ in opusculis quibusdam mathematicis seorsim olim editis tradiderat, sed multa quoque superaddidit theoremata & problemata, nonnulla quoque emendavit. Quo pertinent illa, quæ olim asseruerat in Dictionario Mathematico de stellis Borbonicis, nec non de proprietatibus Quadratricis Tschirnhausianæ. Ingenue enim agnoscit errorem (quem etiam in recensione illius libri jam tum notavimus) a se commissum, monitus a Nicolao, Patre S. J. in Geometria versatissimo, cujus literas duas Tolosæ A. 1691 datas Staticæ suæ inseruit. Harum in prima non solum Nicolaus demonstrationem theorematum, quæ in dubium vocarat Ozanamus, proponit, sed refert quoque, se considerasse penitius Quadratricis hujus novæ naturam, cum spatiorum ejus & solidorum, quæ rotatione ejus gignuntur, mensuras indagando, tum tangentes ejus & continuationem, quæ superius inferiusq; in infinitum fieri possit, relationemque singularem quam ad Cycloidem habet, & id genus alia perquirendo, cunctaque congessisse in libellum triginta propositionibus constantem. In altera determinat situm centri gravitatis novæ Quadratricis, respondensque negative ad Ozanami quæstionem, num Zonæ hemisphæroidis & cylindri ejusdem basis sint inter se æquales, eundem certiorem facit, se non absolvisse tantum librum de Superficiebus rotundis, sed opus quoque de Conchoidibus in tres libros divisum, in quibus agat de Conchoide Nicomedis pariter ac de reliquis omnibus aliis, quæ formari possunt aliarum figurarum, v. g. Trianguli, Ellipsis, &c. adminiculo, examinetque Quadraturas, Tangentes, solida rotatione formata, & centra gravitatis: his autem adjectum fuisse de variis Cissoidibus tractatum, propter magnam affinitatem, quam inter Cissoides & Conchoides deprehen-

henderit. Ceterum rationes, quibus fretus Ozanamus Cosmogr. parte 1. cap. 2. p. 37. contendit, fixas quoque ſtellas corpora eſſe opaca, & a Sole lumen mutuari, rerum cœleſtium conſultis examinandas relinquimus.

Meminit haud dubie *Lector Benevolus* Problematum, quæ Clariſſimus *Jacobus Bernoullius*, Profeſſor Mathematum Baſileenſis, Clariſſimo *Joanni Bernoullio*, Profeſſori Mathematum Groningenſi, Frater Fratri in Actis hiſce noſtris, anno ſuperiore, menſe Majo, pag. 214 propoſuit. Solutionem Problematum illorum a *Johanne* inſtitutam exhibuimus menſe Januario præſentis anni pag. 52. ſqq. & excerptam quidem ex Diario Eruditorum Pariſienſi. Nunc vero cum ex eodem Pariſienſi Diario d. 17 Febr. 1698. p. 78. intellexerimus, *Jacobo* primarii problematis, quod de figuris iſoperimetris agit, ſolutionem non omni ex parte probari, eumque hanc ob cauſam ad genuinam ſolutionem indagandam Geometris pluſculum temporis, antequam ſuam publicæ luci exponat, relinquere, hac de re admonendos rerum harum curioſos exiſtimavimus.

ERRATA.

Anno ſuperiori pag. 115. l. 6 pro $\frac{n}{\sqrt{1-n}}$ leg. $\frac{n}{\sqrt{1-n}}$. Pag. 128. l. 4. del. *&c.* Pag. 129. l. 2 poſt *&c.* inſeratur $=$ (*ut ſupra oſtenſum*) $\frac{dx}{x}, \frac{dy}{y}, \frac{dz}{z}$, &c. ibid. lin. 14. del. *dn*. Pag. 130. l. 15. pro :: *dy*. *dy* leg. :: *dy*. *dx*. Pag. 209. l. 16. priori *adx* præfigatur ſignum —. ibid. l. 18. pro *zdx* leg. *adx*. Pag. 211. l. 9. pro *& axe* leg. *axe*.

Hoc anno pag. 54. l. 5. pro *integralem aut ſummam quantitatum* $\frac{GHdx}{x}$ leg. *applicatas GH*. In eadem linea deleantur hæc tria verba *Unde evidens eſt*. Ibid. l. 8. poſt *haberi* inſeratur *poteſt*. Ibid. l. 14. pro *ut b eſt ad PZ aut GH* leg. *ut ſubtangens curvæ BH eſt ad abſciſſam BG*. Pag. 55. l. 21. pro *tangit* leg. *tangat*. Pag. 139. pro $50^{\circ}.\ 47'.\ 23''$ legatur $51^{\circ}.\ 47'.\ 35''$.

* * * * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ
Calendis Junii, Anno M DC XCVIII.

JACOBI LYDII SYNTAGMA SACRUM DE RE MILitari, nec non de Jurejurando Dissertatio Philologica. Opus posthumum, e tenebris erutum ac notis illustratum a SALOMONE van TIL, Theologo Dordraceno.

Dordraci, apud Cornelium Willegardum, 1698. 4. chart. aug. Alphab. 2. plag. 7. figg. æn. 12.

Discessit equidem jam ante annos aliquot ex vita hac, sed non item ex Eruditorum memoria Vir celeberrimus, Jacobus Lydius, Ecclesiæ, dum viveret, Dordracenæ Antistes, de cujus Manibus bene meritus est Maxime Reverendus Salomon van Til, dum libris ejus, quos ipse adhuc superstes edidit, *Belgio* puta *glorioso*, Dialogo de *Cœna Domini*, *Agonistica Sacræ*, Annotationibus in historiam Passionis Christi sub *Florum sparsionis* titulo vulgatis, similibusque forsan aliis, bipertitum hoc opus tanquam fœtum posthumum associavit.

Horum alterum sacri *de re militari* syntagmatis nomen præfixum gerit, potissimamque ibi industriam in eo Auctor collocat, ut non solum ex eruditione profana singulas militiæ veteris partes uberius delineet, verum & loca imprimis Biblica, in quibus rituum apud milites tunc receptorum aliqua occurrit mentio, aut quicquam insuper, quod ad pristinam belli rationem attinet, innuitur, abunde illustret.

Eum igitur in finem consuetudinem belligerandi universam ad oculum legentibus demonstrat per integros sex libros, exorsusque a belli indictione, militum deinceps delectum & factam signi sive vexilli ad hunc promovendum erectionem commemorat. Inde ad auspicia & omina in bello suscipiendo progressus, de inspectione jecoris, de commixtione sagittarum, de graviori solito signorum pondere, deque

aliis, quæ antiqui vulgo crediderint, ominibus curiosa quædam in medium adducit, at pleraque horum a sapientioribus non raro neglecta fuisse simul innuit. Tum de ætate militum conscribendorum agit, ejusdemque considerationi privilegia, quæ vacationem a militia concesserint, adjungit, & hanc sane nonnisi anno quinquagesimo datam innuit. Sed a necessitate bellandi penitus immunes Deum præstitisse ædificantes, plantantes, neogamos & meticulosos, ex Deuteronomio probat; attamen hanc libertatem in bello solum spontaneo pro dilatatione imperii suscepto, non æque in bello legali a supremo Numine mandato obtinuisse superaddit; heic autem non minus atque illic plerosque aut omnes ἑκουσίως in bellum proruisse, ac hos servilem in morem notis stigmatibusque insignitos, modo in manu, modo in brachio Imperatoris sui nomen tulisse observat. Quæ singula posteaquam libro *primo* latius exposuit, in *secundo* ordinem militarem carptim delibat, & quænam veteribus Legio fuerit, quæ ordinis equestris dispositio, quænam Chiliarchis, Hecatontarchis, Signiferis seu Vexillariis, Buccinatoribus, Exploratoribusque munia incubuerint, disquirit. Præmissa libro *tertio* militarium vestium, chlamydis, paludamenti, sagi, calceorum descriptione mox arma canit, quorum materiam æs admodum durabile constituit, quorumque officinas oppidatim apertas fuisse monet. Sigillatim vero galeam, thoracem, &, quæ minus ab hoc differat, loricam, clypeos item & scuta; atque horum φυλακτικὰ, vaginam, baltheum, cingulum, pharetras contemplatur, & dum instrumenta ad ordinem in militia servandum usurpata huc quoque refert, de signis, interque hæc quam maxime de vexillis, differit, ac horum varias figuras enumerat, plurima præ cæteris de aquila & dracone in signorum vicem adhibitis commentatus, nec receptum ævo demum inferiori labarum omittit, prout & de tubis nonnihil adjicit. Arma ad nocendum damnumque inferendum conflata duorum facit generum. Alia namque leviora & magis communia appellat, gladium puta, hastam, lanceam, arcum, sagittas, fundam, secures; alia graviora, machinas nimirum bellicas, quibus ballistas, arietem, currus, naves, cattos annumerat, & singulorum formam pariter ac usum distincte tradit. Libro *quarto* in castra, aciem, ipsaque prælia pergit, classicumque & pugnam meditatur. Nunquam autem in bellum progressos ait veteres ante invocationem Numinis, institu-

tamque

tamque per sacrificia quoque & devotiones præparationem, cui distributas etiam tesseras, militumque adhortationem & facis ardentis projectionem accenset. Pugnam præterea indictam refert aut per coccineam vestem, aut per clypeum in altum elevatum, quæ signa statim insecutus fuerit conflictus ipse, in quo clamorem inconditum undique exauditum, vasa & arma cum fragore percussa, brachiaque militum denudata sistit, & Regis tunc præsentis conspectum mira quadam vi militum animos ad fortitudinem excitasse colligit. Urbes aut corona cinctas & admotis utplurimum scalis invasas, aut circumvallatione arctatas & ad deditionem impulsas, vel vi paulatim captas annotat. Librum *quintum* disciplinæ militum contemplandæ destinatum voluit. Et iis certe peregrino cuipiam negotio se immiscere, aut ultra stipendia quid appetere neutiquam licuisse, e contra obedientiam duci per omnia præstandam, & curam circa castrorum ordinem munditiemque strenue adhibendam incubuisse, testimoniis non unis evincit, ac de cætero eorum exercitia venatione, cursu, prælio imaginario discoque absoluta fuisse edocet. In tentoriis eos dormivisse & ab aeris inclementia tutos quievisse, alios tamen interim, ut vigilias probe observarent, decuisse, & alibi alios custodum apud captivos vicem obiisse; delinquentes vero aut hybernatione extra castra, aut fustigatione, aut sanguinis missione, aut transitione per agmen hastis configentium, aut vestium abscissione punitos legi asserit. Exitum denique belli *sextus* liber spectandum proponit, cumque ille aut per fœdera obtineatur aut per victoriam, de istis non minus ac de hac Lectorem Noster instruit. Fœdera humano non raro sanguine coaluisse, aut pecore mactato firmata; victoria autem obtenta cantatum epinicium, oblata sacrificia, agitata convivia ludosque, choreas etiam ductas fuisse ait. Triumphi porro pompam prædaque ac spoliorum e loco publico suspensionem, gladii in bello adhibiti consecrationem, armorum hostilium combustionem, & equos subnervandi consuetudinem sigillatim enarrat. Captis urbibus signum in muris erectum, istasque sale conspersas ac aratro inducto solitudini & vastitati perpetuæ devotas ostendit. Cibum super hostium devictorum cæsis corporibus sumtum, & capita eorum amputata afferri ac ostendi jussa, superstitesque in ignominiam tonsos ubi introduxit, vicissim præmia exercitui vincenti data, prædam nempe inter milites divisam, promotionem be-

ne meritorum ad majores dignitates, coronas ac honestam interdum missionem; ast mortuorum decus aggestos pro monumento tumulos & enses armaque cum iisdem sepulta celebrat.

Sicut autem singula, quæ hactenus a nobis recensita sunt, justo eruditissimus Auctor studio pertractat, ita unusquisque haud difficulter colliget, lucem utique clarissimam hinc accepisse Scripturæ Sacræ loca plurima, quæ alias rerum in hoc opere commemoratarum ignaris nonnisi obscurissima apparere poterant. Apponemus pro instituti nostri ratione pauca quædam istius rei specimina. Dum per vestem aut tunicam coccineam datum fuisse pugnæ signum perhibet, Danielis Prophetæ verba ex Cap. XI. comm. ult. adducit, ubi ambiguitatem quandam oriri notat ex voce אפדנו, quam vulgo *palatium* interpretentur, atque integrum sensum ita reddant: & *figet tentoria palatii sui inter maria.* At enimvero cum Hebraicum illud vocabulum ejusdem cum אפד originationis sit, nihil obstare autumat, quin per vestem aut tunicam id exponat, ut *tentoria tunicæ suæ* sint tentoria, unde tunica coccinea, signum pugnæ, extendi consueverit. Jobum Cap. XLI, 20. in verbis, quæ alii vertant, *& deridebit vibrantem hastam*, potius ad conquassationem facis a Pyrophoro prælium jamjam committendum denunciante susceptam respexisse putat, unde & LXX Interpretes digitum huc intendentes non inepte ea sic reddiderint: καταγελᾷ δὲ σεισμοῦ πυρφόρου. Circa locum 2. Sam. XII, 31. qui vindictam, quam David contra cives Rabbat exercuit, in plerisque versionibus hoc sensu exhibet, quasi eos transire fecisset *per fornacem lateritiam*, suspicionem allegat Menochii, existimantis, potius hoc significari, quod mandarit David, ut per ordinatam militum aciem quadrangulam & laterum typum ac figuram referentem medii transirent Ammonitæ, & militum Israëlitarum hastis telisque configerentur & occiderentur. Quam certe suspicionem non repugnare censet Veterum moribus, utpote qui in delinquentes milites sic animadvertere omnino sueverint. *Cornua* Amos VI, 13. jactata non illubenter de illo munitionum genere, quod hodie ab acutorum angulorum prominentia vocetur *Hornwerck*, accipere se velle innuit. Paulum in effato, quo *stigmata Domini Jesu in corpore suo se portare* Gal. VI, 17. asseruerit, stigmata, quibus olim insignitos constet milites, in mente habuisse arbitratur. Ex eo, quod disciplina bellica quon-

quondam postularit, ut miles cæteris rebus ac negotiis relictis uni se militiæ daret, abunde perspici posse censet mentem Apostoli, qui 2. Timoth. II, 4. idem affirmaverit. Quam pulchre corpora nostra σκηναὶ & σκηνώματα appellentur, & in morte καταλύεσθαι & ἀποτίθεσθαι 2. Cor. V, 1. II. Pet. I, 13. 14. dicantur, ex descriptione tentoriorum in castris erigi ac iterum dissolvi solitorum demonstrat. Triumphum Christi Col. II, 15. insinuatum ex triumphatione veterum non parum illustrat. Victoria parta coronas laureas in gremio Jovis depositas fuisse meminit, & eo fortassis respexisse Johannem censet, dum fideles jam victores & in cœlo triumphantes *ad Christum throno insidentem coronas suas deportasse*, Apoc. IV, 10. scripserit.

Sed nec infrequentes insuper excursus ad varia, quæ philologiam & historiam propius attingunt, themata in opere præsenti Auctor instituit, utpote quando agit v. c. p. 29. de Jacobitis, qui abs se baptizatis ferro candenti stigma inurant; p. 50. de usu æris in antiquis imaginibus; pag. 83. de columba Babyloniorum, & p. 86. de Luna Turcarum insignibus; p. 139. de navibus ex papyro constructis; p. 171. de Diis stercore humano cultis, & de quadam constitutione Ecclesiastica stercoris & pediculorum esum urinæque potum prohibente. Jucundum quoque lectu est, quod de *calceatis dentibus*, quorum apud Plautum mentio, p. 45. s. commentatur. Sicut nempe milites calceis pedes suos muniverint, ut tuto viam asperam ac scrupulosam calcare possent; ita parasitum sibi quoque dentes autumat promittere calceatos, ad asperrimum quemvis cibum comminuendum, etiamsi sentes essent manducandi.

Piis vero accensendum venit meditationibus, quando prolixam inter Christum crucifixum & Imperatores triumphantes comparationem a p. 213. ad 221. instituit. Eidem Salvatori optimo, quem patientem milites Romani multifariam ludibrio exposuerint, istam quoque pœnam, quæ per sanguinis e vena cæsa missionem fiebat, irrogatam fuisse, p. 197. a vero parum abludere existimat.

Atque hæc de primo hoc tractatu dicenda nobis fuerunt. Jam pergendum est ad alterum, ubi in describendo *juramento* Noster occupatur, soliciteque ea congerit, quæ de personis jurantibus, de juramenti formulis, de personis rebusque per quas juratum, de gestibus & ceremoniis in juramento usurpatis, de loco item ac denique de tem-

pore juramenti passim apud Auctores reperiuntur. Videlicet Senatum olim, Imperatoresque ac Consules, sponsum quoque & sponsam, itemque milites solenniter jurasse, capite *primo* ostendit. Capite *secundo* Judæos utplurimum cum imprecatione alicujus mali ac pœnæ, si fallerent, juramenta concepisse narrat, sed & alias cum Christianorum tum Gentilium jurandi formulas enumerat. Personas atque res, per quas juratum, ubi Capite *tertio* insinuat, per Deum perque res ad Numina relatas, per Anchialum, per octo Numina, per legem, per Evangelium, per cœlum, Solem, aquam, terram, per Hierosolymam, per Templum, per caput, modisque innumeris fere aliis, quin & non raro per res ludicras, veluti per barbam, per anserem, canem, hircum, per allium cæpasque juramentum fieri solitum observat. Gestibus jurantium caput *quartum* assignatum est, ubi de elatis ab his duobus digitis prioribus, & manu interdum integra, interdum utraque, deque eadem femori (quo nomine indigitari censet genitalia,) supposita, de contactu Evangeliorum aut universi sacri Codicis, de transitu per medium divisorum pecorum, de tactis lauro, cereis, annulo, de sceptro elevato, de admoto cervici gladio, deque aliis hujuscemodi ritibus pro more suo docte perquam atque eleganter agit. E locis, quorsum jururaturi se receperint, templa, in iisque aras, sepulcra Martyrum & aliorum defunctorum, lacusque & similia capite *quinto* commemorat; inque *sexto*, quod unum superest, novo cumprimis anno Juramenta militibus tempestiva habita, die autem Dominico jurare nefas olim creditum; ad hæc mane aut a jejunis jusjurandum exactum fuisse innuit, & his deductis de perjurii pœnis peculiare corollarium subnectit.

De cætero ne solas editoris partes sustineret laudatus supra a nobis Tillius, absoluto opere notas quasdam a se conceptas & ad priorem de re militari tractatum referendas exhibuit, in quibus præter ulteriorem lemmatum, quæ Lydius accumulavit, nobilissimorum illustrationem, ea quoque in Supplementorum vicem adjunxit, quæ, utut ad rem præsentem maxime pertinerent, a Lydio tamen omissa deprehendit, qualia sunt tympana, galearum ornamenta, ocreæ, conatus evocandi Deos tutelares ab hostibus ideo susceptus, ut ablata tutela urbem facilius occuparent, & alia, quæ nullo negotio a curiosis harum elegantiarum scrutatoribus suo loco reperiri poterunt.

EMA-

EMANUELIS THESAURI IDEA ARGUTÆ ET INgeniosæ dictionis, ex principiis Aristotelicis sic eruta, ut in universum arti oratoriæ, & inprimis lapidariæ atque symbolicæ inserviat. Omnia nunc primum ex Italico Latine conversa.

Francof. & Lipsiæ, sumptibus Jo. Melch. Sustermanni, 1698. in 4. Constat 4. Alph. 5. plag.

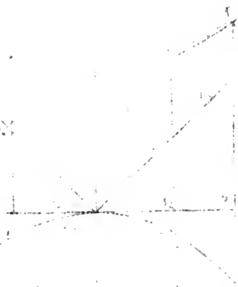
EManuel Thesaurus, non magis stemmatum gloria & Comitis dignitate ac insignibus, quam eleganti eruditione illustris, eam sibi famam Inscriptionibus suis comparavit, ut unicus quasi, præstantissimus certe artifex in arguto hoc scribendi genere suspiciatur, ad cuius opera velut ad Polycleti regulam scripta sua exigere solent, qui in concinnandis huiusmodi ingenii foetibus elaborant. Neque vero exemplis modo juvit argute dicendi studiosos, sed ipsam argutiarum artem protulit, primusque solide constituit, vestigia quædam secutus Aristotelis, quæ in eius Rhetoricis sagacissime deprehenderat. Quod in mentem nobis revocat judicium de eodem Rhetoricorum libello Boilei, Poetarum inter Gallos principis, qui in fine Præfat. in versionem suam libelli Dionysiani περὶ ὕψους negat, se ullo ex libro plura didicisse, quam ex Aristotelis Rhetoricis, quos Gallica lingua proinde nuper venustissime expressit Cassander. Cæterum artem hanc suam ex Aristotelicis principiis erutam Thesaurus sub titulo: *Il Cannocchiale Aristotelico, o sia Idea delle argutezze heroiche, vulgarmente chiamate Imprese*, primum Taurini anno 1654 Italice evulgavit, quod opus deinde Romani Venetique typi sæpius & minimum sexies iterarunt. In nostris vero regionibus, quo rari importantur libri Italici, nec a multis adeo inter doctos leguntur, vulgo ignoratum fuit insigne hoc opus; ut, dum beneficio & studio Viri cl. *Casparis Corberi*, humaniorum literarum in Academia Julia Professoris doctissimi, eleganter Latine conversum nunc primum prodit, novum illud videri possit. Non igitur speramus invidiæ Lectori fore, ut libri huius, Italicus si spectetur ortus, paulo vetustioris, summam & formam paucis pro instituti ratione exhibeamus. Primum erudite Auctor inquirit in nomina, quibus Græci, Romani, Itali & Galli argutias significant, & ex his colligit duo argutiarum genera, alterum in opere & facto, alterum

in

in verbis positum: quorum illud artem Symbolicam, hoc Lapidariam parit. Vtriusque prolem partusque postquam enumeravit, ad quatuor causarum genera doctrinam artis revocat, & argutiarum primo considerat instrumenta, quorum beneficio formantur argutiæ: videlicet mente, (quam argutiam vocat archetypam) voce, literis, gestu, figura picta vel sculpta, aut modo ex hisce scripto & composito. Deinde causas effectrices argutiarum, seu illas qui fingant pariantque, persecutus, alias refert ad auctorem Deum, veluti sensus tropologicos, allegoricos, anagogicos, quos in sacris literis inveniunt Interpretes; alias ad spiritus vel angelos, veluti oracula, somnia, ostenta; alias ad naturam in admirandis eius operibus, seu ordini ejus consentientibus, seu ab eo aberrantibus, veluti monstris; alias ad animalia, quæ illi videntur argutari, si quid ominosi perficiunt, ut apes ori Platonis insidentes; alias denique, de quibus hic maxime quæritur, ad hominem, quæ nascuntur vel ab ingenio, vel a furore, vel ab exercitatione. Ingenium a prudentia quomodo differat, & quid intersit inter opera artificialia docta & ingeniosa docet; exempla ingeniosæ & argutæ artis ex architectura, pictura, automatis, optica, & inventione tubi petens. Furoris argutias in affectu, afflatu, enthusiasmo divino & poetico, dementia seu ridicula seu atroci, collocat. Exercitatione comprehendit praxin, lectionem, observationem, indicis categorici præsidium, (cui Morhofius quoque multum tribuit) & imitationem, singula præceptis exemplisque copiose illustrans. Quod hic semel admonitum, in cæteris omnibus intelligi volumus: nusquam enim deest vel præceptorum lux, vel selectissimorum exemplorum varietas. Formam artis huius ponit in figuris ingeniosis: figuras vero definit novitate quadam dictionis ad oblectandum auditorem reperta, quæ vel sensus afficit, unde nascitur figurarum genus harmonicum; vel affectus, unde quædam sunt patheticæ; vel intelligentiam, quas proprie ingeniosas vocat. Harmonicum figurarum genus in periodorum constructione cernitur, quas in concinnas distinguit & rotundas. Concinnitatem in æqualitate membrorum, contrapositis, & similiter cadentibus spectat, tabulisque metricis ante oculos ponit. Rotunditatem proficisci docet a dimensione pedum, pulchritudine verborum, & iusta quantitate. Quæ singula quomodo dignoscamus & consequamur, accurate luculenterque tradit. Eodem modo Inscriptiones observat

ſervat eſſe vel conciſas vel rotundas: & harum duo profert exempla, alterum ævi Auguſtei, alterum Conſtantini M. quas acri iudicio inter ſe contendit. Figuras patheticas nova quadam ratione diſtribuit in duo genera, quæ vel intellectus operationes, vel animi motus in oratione exprimunt. Vtriusque varias aliisque inobſervatas ſpecies, & bonorum Auctorum exemplis, & perpetuo quodam ſuo exemplo, per omnes figuras ducto, comprobat. Ad ingenioſas denique figuras, quibus omnis argutia nititur, accedens, proprii ſermonis indolem prius exponit, & Latinæ atque Italicæ linguæ ætates diſtinguit, ex quibus de cuiusque puritate iudicari poſſit. Ingenioſam vero orationem aut Grammatica vocum immutatione niti, cum pro propriis priſca, peregrina, derivata, mutata, compoſita, ficta adhibentur; aut in ſignificatione peregrina ſpectari, quam uno verbo appellat Metaphoram, & omnis argutiæ parentem iudicemque agnoſcit. Diſtinguit Metaphoram in vocem, propoſitionem, & argumentum: de voce autem metaphorica, a qua reliquæ ſpecies propullulant, & cuius ea eſt natura, ut rem alterius rei beneficio velociter ſignificet, primum præcipiens, in octo illam ſpecies diducit. Nam res ſignificatur vel ſimilitudine rei, quæ eſt metaphora *proportionis*, aut nominis, quæ eſt metaphora *homonymiæ*; vel ex re conjuncta, eaque plana, quæ eſt metaphora *attributionis*, aut profunda, quæ eſt metaphora *Laconiſmi*; vel ex contrario ſeu re ipſa, quæ eſt metaphora *oppoſiti*, ſeu opinione hominum, quæ eſt metaphora *deceptionis*; vel denique facilitatem rei cognoſcendæ atque adeo ſuavitatem affert eius magnitudo, quæ eſt metaphora *hyperboles*, aut evidentia, quæ eſt metaphora *hypotypoſis*. Singulas porro ſpecies diſtincte fuſeque perſequitur, materiam & exempla cuiusque metaphoræ ad ſumma genera indicis categorici referens, uſumque in variis argutorum operum generibus commonſtrans. Pergit deinde ad metaphoras continuatas, ſeu propoſitionem metaphoricam, hoc eſt allegoricam; eamque collectis ſecundum ſeriem categoriarum ſimplicium vocum, quæ inter ſe transferuntur, proprietatibus facile pertexi poſſe, exemplo Roſæ & Reginæ deſcribendæ oſtendit. Argumentum denique metaphoricum, in quo ſita ſit præcipua vis argutiarum, decem exemplis propoſitis, in fallacia quadam & cavillatione poſitum obſervat; quæ differat a Dialectica, quod ſit urbana, hoc eſt, in alia prorſus verſetur materia, ad ali-

um finem referatur, & alia figura ac forma induatur. Rationem fabricandi enthymematis arguti facit triplicem, ut vel arguta rei propositæ afferatur ratio, vel argutum aliquid consequens ex ea derivetur, vel animadversio quædam mirabilis subiiciatur. Cum vero Hispani argutam quandam concionandi rationem in Italiam invexerint; istam quoque præceptis suis contineri ostendit, & per singulas species metaphoræ thema concionatorium argute & ingeniose tractare docet. Forma argutiarum hoc modo late exposita, finem quoque earundem & materiam attingit; eosdemque esse argutiarum fines, qui sint Rhetoricæ, ut vel ad deliberandum, vel ad demonstrandum, vel ad iudicandum pertineant; hisque tribus generibus omnem earum materiam quoque contineri demonstrat. Affert deinde theoremata practica duodecim, quæ exemplo perpetuo apis electro inclusæ arguta enthymemata condere & formare docent. His in universum de omni argutiarum genere expositis, speciatim agit de ridiculis & inscriptionibus: & ridiculum in deformitate physica vel morali, sed innoxia, situm esse ostendit, eiusque gratiam ab aliqua metaphora proficisci, exemplo thematis ridiculi, per omnes metaphorarum species variati, ostendit. Inscriptiones vero argutas conciso stilo, qui plurimum differat ab oratorio, conscribendas esse monet; & elogium Ciceronis de legione Martia, & Taciti de Galba, in formam inscriptionis redigit, illud quibusdam detractis mutatisque, hoc nullo verbo mutato. Hinc transit ad Symbolicam artem, quæ in figura & facto exhibet argutias, eiusque totidem esse species, quot argutiarum verbalium, & ex eodem metaphoræ fonte promanare, exemplis e quaque metaphoræ specie derivatis demonstrat. Primum vero exquisite & κατ' ἀκρίβειαν philosophicam agit de argutiis heroicis, perfectissima symbolorum specie, quæ Itali vocant *imprese*; quorum naturam & formam postquam investigaverat, una & triginta legibus ea circumscribit, & ad has celeberrima quæque symbola examinat: cumque nullum exacte istis respondere deprehendat, captum humani ingenii excedere pronunciat, ut omnes symboli heroici perfectiones dotesque assequatur. Subiicit deinde peculiarem de Emblematis tractationem, in quibus excolendis summam laudem tribuit Alciato; suaque ipsius emblemata in statuas horti Raconisii signum aliquod cœleste exhibentes profert. Reliqua symbola in facto posita, veluti saltationes perfona-

TAB. VI. ad A.

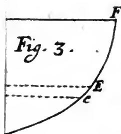

Fig. 3.

Fig. 1.

ſonatas, ludos equeſtres, tragœdias, comœdias &c. breviter definit, & quomodo ex his inter ſe mixtis, veluti facta quadam inſitione, novæ ſpecies produci poſſint, admonet, & poſtremo thema quoddam in omnes argutias tam verborum quam ſymbolorum convertens, colophonem operi imponit.

DE METHODO ARCUS CURVÆ PARABOLICÆ inter ſe comparandi, per D. T.

Cum hoc in argumento, niſi quis genuinam ſequatur methodum, proclive ſit in magnas incidere prolixitates, hac vice oſtendam, qua ratione, eaque ſatis facili, comparatio illa inſtituenda, & qua via huc usque in hac re progreſſus fuerim.

Sit A R S T V Parabola, cujus ſemilatus rectum A C, & Hyperbola C F I L N, cujus aſymptotos A M; factis reliquis, quæ TAB. VI. erudito Lectori ex ipſa figuræ inſpectione manifeſta ſunt, notum eſt Fig. 1. (1) ſi fiat, ut A D ad A G, ita AK ad AM, ſpatia F D G I & L K M N ſemper æqualia, adeoque infinita ſpatia reperiri poſſe æqualia aſſumto F D I G; id quod methodo Cavalleriana facillime demonſtratur. (2) Rectangulum ex A C in arcum Parabolicum R S æquari ſemper ſpatio hyperbolico F P Q I. Unde efficitur, quia aſſumtis arcubus Parabolicis, R S, T V, menſuræ ſpatiorum P F I Q & W L N O inveniri, atque ex his cognitis porro ſola additione & ſubtractione ſpatiorum rectilineorum derivari poſſunt ſpatia F D G I, L K M N, æquationem hanc elici poſſe, ejusque ope, ſi ex eadem arcus R S & T V tollantur, Geometrice determinari, quid in determinatione arcuum Parabolicorum datam ad ſe invicem rationem habentium poſſibile ſit aut impoſſibile.

Sit ergo $AB = BC = a$, $AD = b$, $AG = c$, $DF = d$, $GI = e$, $AK = f$, $AM = g$, $KL = h$, $NM = i$, $RS = x$, $TV = y$, ſitque brevitatis cauſa $3aa = kk$, & $AC = k$.

Poſito primum, arcum R S ad T V eſſe, ut 1 ad 2, reperitur F D G I

$$\frac{4kx - cc + 2ce + bb - 2bd - dd + ee}{4}, \quad \& \; LKMN = \frac{8kx - gg + 2gi + ff - 2fh - hh + ii}{4}.$$

 Qui-

Quibus positis æqualibus, statim adparet, x tolli non posse, sive dupla sive alia quæcunque ratio assumatur. Id ergo cum impossibile sit, si unum spatium L K M N assumatur, ex sola inspectione figuræ liquet, id multo minus esse possibile, si spatia L K M N dupla, aut in data ratione, ut r ad s assumantur; quoniam spatia WLNO continue fiunt majora. Quo perspecto non duxi operæ pretium, id calculo experiri ulterius: sed dudum est, quod hanc disquisitionem seposui, vix illam in memoriam revocaturus, nisi nunciatum mihi fuisset, rem ab alio Geometrice determinatam esse. Cum vero certus quoque essem de methodi meæ universalitate, per quam idem indagare possem, quidquid alia methodo alius investigarit, ad manus sumsi disquisitionem sepositam, positisque calculis denuo reperi, verissimum esse, quod olim asserueram, absolute impossibile esse, ut inveniatur arcus Parabolicus, a vertice remotior, qui ad arcum alium vertici propiorem datam habeat rationem, sine data Hyperbolæ Quadratura. Porro autem universaliter sumens, ut r ad s, sic figura F D G I $= \frac{4kx - cc + 2ce + bb - 2bd - dd + ee}{4}$ ad figuram L K M N $= \frac{8kx - gg + 2gi + ff - 2fh - hh + ii}{4}$ inveni $4rkx = 8skx$ & proinde $r = 2s$, ut sublato x oriatur æquatio inter solas cognitas, quæ, cum nihil absurdi contineat, indicio est, Geometrice rem determinari posse. Non diffiteor, me miratum primum fuisse, quomodo hæc cum priori mea positione possent consistere: statim tamen ex constructione, quæ facilis admodum est, perspexi, arcum T V debere includere arcum R S, si ille hoc major sit, aut si plures assumantur, nonnullos in unum latus, reliquos in alterum cadere debere, de quo casu fortassis nunquam cogitassem, nisi hæc occasio ad reiterandum data fuisset calculum, qui ad hanc rem manu quasi me reduxit. Non ero prolixus in his ulterius explicandis. Si enim nullus possit dari arcus a vertice remotior, qui in data sit ratione ad illum, qui vertici propior, ut supraostensum, necesse est, ut major minorem includat. Hæc autem publice ideo commemoranda duxi, quoniam hæc via facilis admodum est, nec prolixum calculum requirit: unicum hoc adjiciens, methodum hanc meam particularem esse, & ad solam parabolam accom-

commodatam, sed præsto tamen esse mihi aliam methodum, paulo profundius latentem, & ab hac plane diversam, cujus ope non solum arcus curvæ Parabolicæ, sed quarumvis curvarum, quantum equidem possibile est, comparari possunt; meque eandem, quamprimum ea, quæ ad ipsam pertinent, ad perfectionem erunt deducta, cum publico communicaturum.

JOH. BERNOULLI INVESTIGATIO ALGEBRAICA arcuum Parabolicorum assignatam inter se rationem habentium. Demonstratio Isochronismi Descensuum in Cycloide &c.

JAm diu est quod novimus extensionem curvæ parabolicæ & quadraturam spatii hyperbolici mutuam connexionem habere; novimus etiam areas hyperbolicas inter asymtoti applicatas secundum progressionem geometricam procedentes esse æquales; quod pariter intelligendum de ipsis segmentis hyperbolicis, quibus illæ areæ a trapeziis rectilineis deficiunr, sunt enim etiam hæc trapezia rectilinea inter se æqualia. Unde non difficulter ad assignatam aream hyperbolicam inter asymtoti applicatas comprehensam inveniri potest alia hujusmodi area in data ratione.

Quod si igitur portiones curvæ parabolicæ in eadem essent ratione cum istis areis, oppido factum haberemus quod quærimus, hoc est a dato quovis in parabola puncto in promtu esset statim resecare arcum, qui haberet ad alium datum rationem datam. Verum enim vero portiones curvæ parabolicæ licet generaliter dicantur per quadraturam hyperbolæ rectificari, non tamen istis areis inter applicatas asymtoti proportionari possunt, sed aliis areis comprehensis inter applicatas axis conjugati: ast hæ areæ ut alteræ illæ inter se æquari nõ possunt, nisi binæ tantum, & quidem similiter ultra citraque axem sumtæ, unde etiam contingit, ut impossibile sit dato arcui parabolico alium æqualem sed dissimilem abscindere, hoc enim si fieri posset, ipsam quoque rectificationem parabolæ, hyperbolæve quadraturam post se traheret. Hinc etiam accidit, quod etiamsi ratio data sit inæqualitatis, non tamen a quovis in parabola ad lubitum assumto puncto resecari possit arcus quæsitus; sed idipsum punctum per constructionem demum sit determinandum.

Ut igitur modum invenirem comparandi arcus parabolicos, in ratione data quavis inæqualitatis; vidi quidem perfacile, areas illas hyperbolicas super axe conjugato esse prius in data ratione sumendas, sed hoc ipsum est quod aliquid laboris & industriæ requirere videbatur. Qua tamen via Algebra duce sola (hic enim methodus differentialis aliave infinitesimalis nihil omnino præstat) redditus fuerim voti compos, calculi quem inivi capita principaliora indicabo.

TAB. VI. Fig. 2. Esto (fig. 2) Parabola CAN, cujus axis AX, semiparameter AD; inque ea arcus datus BC, ad quem assignandus sit alius MN rationem habens datam n ad 1. Ducta normali RAδ, centroque A & semiaxe AD descripta hyperbola æquilatera IDZ; erit, ceu notum est, rectangulum sub AD & arcu parabolico quovis BC æquale areæ seu trapezio hyperbolico correspondenti HRSI; quod nimirum continetur inter applicatas axis conjugati HR, IS: hoc est, arcus parabolici BC, MN sunt ut correspondentia trapezia hyperbolica RI, αZ. Res itaque eo recidit, ut dato RI determinetur aliud αZ, quod se habeat ad illud ut n ad 1, id quod sic efficio.

Ductis asymtotis AG, AT & ad eas applicatis DE, HF, IG, intelligantur AK, AL, AQ, AT continue proportionales in ratione AF ad AG: palam est quod ductis applicatis KV, LW, QY, TZ non solum trapezia hyperbolica KW, LY, QZ tam inter se quam ipsi trapezio hyperbolico FI sint æqualia: sed etiam ductis subtensis IH, VW, WY, YZ, ipsa segmenta hyperbolica VW, WY, YZ sint inter se & ipsi segmento IH æqualia: ideoque si sumantur tot continue proportionales AK, AL &c. quot sunt unitates in $n + 1$, erit numerus segmentorum inter V & Z $= n$: & proinde summa segmentorum VW + WY + &c. est ad segmentum HI ut n ad 1. Jam vero si prima continue proportionalium AK sumatur debitæ magnitudinis, ita ut demissis applicatis ad axem conjugatum Vα, Wβ &c. summa trapeziorum rectilineorum αW + βY + &c. seu polygonum rectilineum αVWYZδ sit ad trapezium rectilineum RI ut n ad 1, (quod utique fieri potest, quamvis trapezia rectilinea αW, βY, &c. inter se non fiat æqualia; sufficit enim quædam majora esse, quædam minora, ut ita per compensationem simul omnia toties præcise contineant ipsum RI, quoties n continet unitatem) hoc inquam si ita factum sit; manifestum est aream hyperbolicam VZ$\delta\alpha$ seu summam

mam trapeziorum hyperbolicorum $\alpha W + \beta Y + \&c$, fore ad trapezium hyperbolicum RI ut n ad 1: est enim totum ad totum, seu polygonum rectilineum $\alpha VWYZ\delta$ ad trapezium rectilineum RI, ut ablatum ad ablatum, seu ut summa segmentorum $VW + WY + YZ$ ad segmentum HI; utrobique nempe ut n ad 1: ergo etiam reliquum ad reliquum seu trapez. hyperb. RI, & per consequens arcus parabolicus MN ad arcum parabolicum BC, datam habebit rationem n ad 1. Id unicum igitur intendendum est, ut determinetur punctum K: in hunc finem voco cognitas DE seu $AE = a$, $AF = b$, $AG = c$; incognitam $AK = x$; erunt $AL = \frac{cx}{b}$, $AQ = \frac{ccx}{bb}$, $AT = \frac{c^3x}{b^3}$, &c. reperietur autem $\alpha V = x\sqrt{\frac{1}{2}} + \frac{aa}{x}\sqrt{\frac{1}{2}}$, $\beta W = \frac{cx}{b}\sqrt{\frac{1}{2}} + \frac{aab}{cx}\sqrt{\frac{1}{2}}$, $\gamma Y = \frac{ccx}{bb}\sqrt{\frac{1}{2}} + \frac{aabb}{ccx}\sqrt{\frac{1}{2}}$ &c. Item $A\alpha = x\sqrt{\frac{1}{2}}\ \frac{ac}{x}\sqrt{\frac{1}{2}}$, $A\beta = \frac{cx}{b}\sqrt{\frac{1}{2}} - \frac{aab}{cx}\sqrt{\frac{1}{2}}$, $A\gamma = \frac{ccx}{bb}\sqrt{\frac{1}{2}} - \frac{aabb}{ccx}\sqrt{\frac{1}{2}}$, &c. ideoque $\alpha V + \beta W = \frac{cx + bx}{b}\sqrt{\frac{1}{2}} + \frac{aac + aab}{cx}\sqrt{\frac{1}{2}}$, $\beta W + \gamma Y = \frac{ccx + bcx}{bb}\sqrt{\frac{1}{2}} + \frac{aabc + aabb}{ccx}\sqrt{\frac{1}{2}}$, &c.

multiplicatis respective per

$A\beta - A\alpha(\alpha\beta) = \frac{cx - bx}{b}\sqrt{\frac{1}{2}} + \frac{aac - aab}{cx}\sqrt{\frac{1}{2}}$, $A\gamma - A\beta(\beta\gamma) = \frac{ccx - bcx}{bb}\sqrt{\frac{1}{2}} + \frac{aabc - aabb}{ccx}\sqrt{\frac{1}{2}}$, &c.

provenit,

ec-

$\frac{cc - bb}{2bb} xx + \frac{aacc - aabb}{bc} + \frac{cc - bb}{2ccxx} a^4 = \alpha V + \beta W$ in $\alpha\beta = 2$ trpz. rectilin. αW, $\frac{c^4 - bbcc}{2b^4} xx + \frac{aacc - aabb}{bc} + \frac{bbcc - b^4}{2c^4xx} a^4 = \beta W + \gamma Y$ in $\beta\gamma = 2$ trpz. rectil. βY, $\frac{c^6 - bbc^4}{2b^6} xx + \frac{aacc - aabb}{bc} +$
&c. &c.
$\frac{b^4cc - b^6}{2c^6xx} a^4 = \gamma Y + \delta Z$ in $\gamma\delta = 2$ trpz. rectilin. γZ,
&c. &c. &c. &c. = &c.

$\frac{c^{2n} - bbc^{2n-2}}{2b^{2n}} + \frac{aacc - aabb}{bc} + \frac{b^{2n-2}cc - b^{2n}}{2c^{2n}xx} a^4 =$ duplo ultimi trpz. rectilin.

His omnibus in summam collectis (quod commode fieri potest, omnes enim primi termini, ut & omnes ultimi constituunt progressionem geometricam, cujus numerus terminorum est *n*, medii vero faciunt seriem æqualium) habebitur adhibendo vulgares regulas pro summandis progressionibus geometricis.

$\frac{c^{2n} - b^{2n}}{2b^{2n}} xx + \frac{naacc - naabb}{bc} + \frac{c^{2n} - b^{2n}}{2c^{2n}xx} a^4 = 2$ sum. trpz. rectil. $= 2$ polyg. rectil. $\alpha VWYZ\delta$: sed multiplicando RH + SI per RS prodibit duplum trapezii rectilinei RI, $= \frac{cc - bb}{2} + \frac{aacc - aabb}{bc} + \frac{cc - bb}{2bbcc} a^4$; & secundum ea quæ supra dicta sunt, trpz. rectil. RI est ad polyg. rectil. $\alpha VWYZ\delta$, ut 1 ad *n*, hoc est $\frac{ncc - nbb}{2} + \frac{naacc - naabb}{bc} + \frac{ncc - nbb}{2bbcc} a^4$

debet

debet æquari $\frac{c^{2n} - b^{2n}}{2b^{2n}} xx + \frac{naacc - naabb}{bc} + \frac{c^{2n} - b^{2n} a^4}{2c^{2n} xx}$

quibus reductis pervenietur ad hanc æquationem quadratam

$$\frac{c^{2n}}{cc - bb} x^4 = \frac{nc^{2n} b^{2n} + na^4 c^{2n-2} b^{2n-2}}{c^{2n} - b^{2n}} xx \quad \frac{a^4 b^{2n}}{cc - bb}$$

Sumta itaque AK = radici hujus æquationis x, factoque ut b^n ad c^n ita AK ad AT, determinabunt applicatæ KV, TZ puncta V & Z, ex quibus eductæ axi parallelæ VM, ZN auferent ex parabola arcum optatum MN, qui scilicet ad arcum expositum BC rationem obtinebit datam *n* ad 1. Q. E. F.

Quod notatu dignum hic venit, atque mihi ad longe operosiorem calculum ab initio animum præparanti supra votum tamen & expectationem successit, est, quod trapezia rectilinea α W, ϵ Y, &c. formaverint tres progressiones indefinite summabiles; si enim aliæ prodiissent a geometricis diversæ & non indefinite summabiles (quod facillime accidere potuisset, si pro incognita alia quævis quam A K accepta fuisset) problema sane per unam & generalem æquationem pro numero indefinito *n* solvi non potuisset, sed pro singulis numeris iisque integris & rationalibus duntaxat, singulares semper de novo æquationes fuissent quærendæ, magis minusve compositæ pro re nata. Hoc vero incommodum opportune sublatum est progressionibus illis geometricis; adeo ut pro numero *n* non solum numerum integrum, sed & fractum surdumve quemvis substituere possimus in æquatione generali, quæ ideo tamen nunquam supra quadratam ascendet, unde problema in omni casu est planum. Suppono autem datarum b & c etiam datas esse potestates b^n & c^n quarum quidem ratio si *n* sit numerus surdus, haberi non potest nisi mediante Logarithmica.

Dixi supra, non posse citra ipsam rectificationem parabolæ inveniri duos arcus æquales & dissimiles. Jam dico porro, si ratio data 1 ad *n* sit inæqualitatis, arcum majorem debere intra limites suos complecti minorem; seu extremitatem unam M majoris fore viciniorem vertici A, quam extremitatem minoris B, alteram vero majoris extre-

mitatem N, ab eodem A remotiorem fore, quam minoris alteram extremitatem C: Id eſt, ſi intelligantur BO, CP normales ad axem AX, cadet neceſſario arcus OP, qui utique ipſi BC eſt æqualis, totus intra MN. Quod ſi quis ſe habere putet aliam methodum, quæ aliud doceat, per quam ſcilicet arcus minor BC vel OP ſive totus ſive pro parte extra majorem caderet, ſciat ex hoc ſolo aut abſolute eam eſſe fallacem, aut inventam ſe habere quadraturam hyperbolæ, hactenus fruſtra quæſitam.

Quod ſupereſt, ex iisdem fundamentis, quibus hic uſus ſum, poteſt etiam ſolvi ſequens: *Datis duobus, tribus pluribusve arcubus parabolicis diſcretis, aſſignare alium arcum continuum omnibus illis ſimul ſumtis æqualem.* Memorabile quoque eſt, quod quamvis omnis arcus parabolicus rectificationem recuſet, poſſit tamen inveniri arcus, qui datum alium arcum excedat vel ab eodem deficiat exceſſu vel defectu rectificabili. Hujusmodi alia multa omitto.

Hæc jam jam dimiſſurus accipio D. L. H. Tractatum Mechanicum A. 1695 Pariſiis impreſſum, quem aperiens fortuito incidi in propoſitionem 120, ubi demonſtrare nititur *Author* Iſochroniſmum in Cycloide ab *Hugenio* primo inventum. Poſteriora tantum hujus demonſtrationis verba legens vidi eum concludere, tempus deſcenſus per Cycloidem eſſe duplum temporis deſcenſus per Diametrum verticalem circuli generatoris; hoc autem cum abſolute falſum ſcirem (ipſo quippe *Hugenio* jam demonſtrante, tempus per Cycloidem ſeſe habere ad tempus per Diametrum, in ratione ſemicircumferentiæ circuli ad Diametrum) animum inceſſit, explorare unde gravis iſte error originem traxerit.

Hanc itaque ut detegerem, demonſtrationem memoratam (quam alias, quod de propoſitionis veritate diu ante perſuaſus eſſem, forſan nunquam legiſſem) legere cœpi, ſed ulterius progredi non erat neceſſe, quod in ipſo ſtatim limine deprehendi anguem in herba non latentem ſed patentem. Concludit enim poſitis quotcunque & quibuscunque analogiis a. b :: c. d | m. n :: p. q | r. s :: t. u fore aggregatum omnium primarum a + m + r ad aggregatum omnium ſecundarum b + n + s, ut aggregatum omnium tertiarum c + p + t ad aggregatum omnium quartarum d + q + u; quod num verum ſit, judicent alii. Hoc ſaltem dico, quod ſi id verum eſſet, circulus, hyper-

hyperbola & nulla non figura foret quadrabilis, & nulla non curva rectificabilis: mirabile quoque compendium nobis subministraret investigandi dicto citius tempus descensus per quamcunque curvam; foret enim semper, secundum ratiocinium *Authoris*, tempus per curvam ad tempus per altitudinem ejus verticalem, ut ipsa curva ad ipsam altitudinem.

Ex dictis liquet quanto consultius fecisset, nudam allegasse propositionem nobilissimi hujus inventi, & Lectorem remisisse ad demonstrationem *Hugenianam*. Quod si vero *Hugeniana* licet legitima, sed ob multarum propositionum farraginem & perplexitatem non arrisit, laudo propositum succinctiorem tradendi, modo tradidisset genuinam. Qua in re cum a scopo multum aberraverit, hic ego vices ejus supplebo, demonstraturus brevissime simul ac perspicue, quod *in Cycloide cujus axis ad perpendiculum erectus est, vertice deorsum spectante, tempora descensus quibus mobile a quocunque in ea puncto dimissum, ad punctum imum verticis pervenit, sunt inter se aequalia.* Sit (Fig. 3) Cyclois FDC, cujus axis AD, circulus generator ABD; dico tempus per quamvis portionem GMD fore aequale tempori per integram semicycloidem FED. Concipiatur DG divisa in partes indefinite parvas Mm, ut & DF in alias numero aequales Ee; unde erit partium una in DF, ad partium unam in DG, ut ipsa DF ad DG; assumantur jam ex illis partibus duae homologae Mm, Ee, id est tales quae secent DF, DG proportionaliter in E, M, ducanturque applicatae ET, MN, item DB, DO, DL. TAB. VI. Fig. 3.

Quoniam igitur per hyp. DF, DE, & DG, DM, sunt proportionales, ergo etiam earum semisses, quae per naturā cycloidis sunt DA, DB, & DL, DO harumque quadrata sunt proportionalia, id est DA q. DB q (DA. DT) :: DL q. DO q (DH. DN) dividendo AT. DT :: HN. DN, ideoque AT q. HN q (seu per naturam gravium descendentium velocitas in E ad velocitatem in M) :: DTq. DNq :: DB. DO :: DE. DM :: (per hyp.) Ee. Mm; quoniam itaque velocitas in E est ad velocitatem in M, ut Ee ad Mm, patet quod tempus per Ee sit aequale tempori per Mm, id quod de omnibus aliis portionibus homologis demonstratur, unde tempus per omnes Ee id est per DF erit aequale tempori per omnes Mm id est per DG; ergo descensus per DF & DG sunt isochroni. Q. E. D.

EXPLICATION DES MAXIMES DES SAINTS, sur la vie interieure &c.

i. e.

Præcepta Sanctorum de vita interiori explicata a Dn. FR. DE SALIGNAC FENELON, Archiepiscopo Duce Cameracensi &c.
Editio nova.

Amstelodami apud Henr. Wetsteinium, 1698. 12. Plag. 12.

QUi Theologiam, quam mysticam vocant, in Ecclesia Romanensi profitentur, nunquam tot admiratores habent, ut non apud suos quoque quosdam hostes experiantur. Ipse Robertus Bellarminus Cardinalis hoc intellexit, asseruitque, Mysticorum Theologorum hæc esse fata, ut sublimiores eorum loquendi formulæ laudentur ab aliis, ab aliis vituperentur, cum in diversum plerumq; trahi possint sensum. Idque suo hodie exemplo comprobat Reverendissimus Archi-Episcopus Dux Cameracensis *Franciscus de Salignac Fenelon*. Quam enim edidit explicationem sententiarum, quibus viri sanctitate inclyti usi sint, de vita interiori, tantum abest, ut omnibus sese probaverit, ut potius celeberrimi Galliæ Præsules, *Ludovicus Antonius de Noailles* Archiepiscopus Parisiensis, *Jacobus Benignus Bossuet* Episcopus Meldensis, & *Paulus de Godet des Marais* Episcopus Carnotensis, edita declaratione nonnulla atro in ea notaverint carbone. Lis hinc exorta plurium jam celebratur sermonibus. Galliæ Rex autem, cum eam indies magis magisque gliscere videret, ad Romanum Pontificem, ut ejus judicio atque sententia finiretur, illam deferri curavit. Nos itaque lectoribus nostris haud ingratum fore speramus, si summam libri antea memorati ea, qua decet, fide exhibeamus, quæque in eo reprehendantur, paucis indicemus.

Constitutum nimirum Auctori Illustrissimo est, cuncta Mysticorum effata, ad *amoris*, ut vocat, *puri* fontem revocata, ita explicare, ut quid verum rectumque, quid falsum & erroneum sit, luculenter & citra ambages ab omnibus perspici possit. Quod ut rite efficeret, statim in limine varios amoris gradus vel species potius constituit. Primo namque, inquit, homines quidam, qui se Deum amare profitentur, non ipsum Deum amant, sed bona & munera varia quæ ab ipso se impetra-

petraturos sperant. Talis amor Judæorum carnalium fuit, Deum colentium, ut eo largiores terræ proventus consequerentur. Hunc amorem *pure servilem* vocat. Nonnulli Deum quidem ipsum amant, sed ut instrumentum saltem & medium suæ felicitatis, ita ut ad se ipsos ceu ultimum finem cuncta referant. Hic amor *concupiscentiæ* illi audit. Sunt porro, qui Deum propter ipsum Deum amare incipiunt, simul tamen suæ quoque felicitatis rationem habent, ita ut magis Deum propter suam felicitatem, quam propter ipsum Deum ament. Hinc *amor spei*, ut Auctor vocat, enascitur. Alii ulterius progrediuntur, Deumque ita amant, ut omnem felicitatem suam illi postponant: non quidem quod hanc quoque non concupiscant, sed quod amorem suæ felicitatis, amori quo Deum solum propter Deum ejusque gloriam amant, subjiciant. Longe perfectior quidem iste amor est, quam hactenus enumeratæ species: imperfectus idem tamen & impurus adhuc, si conferatur cum purissimo amore, de quo mox dicetur; hinc Auctori semper *amor impurus* audit. Nonnulli denique Deum amant tantum quia amore dignus est, nulla proprii commodi exinde ad se redundaturi ratione, nullaque aut æternæ aut temporalis felicitatis spe adducti. Hæc est perfectissima amoris species, Auctorique *amor purus* salutatur.

Hisce itaque præmissis asserit, amorem concupiscentiæ utpote plane mercenarium, Deo placere non posse, cum ejusmodi homo non Deum, sed seipsum amet: posse tamen per eum hominem ad veram justitiam consequendam (utitur stilo Romanensis Ecclesiæ) quodammodo præparari, si per eum pravis cupiditatibus utcunque frenum injiciatur. Sed ab hoc amore sedulo & summa circumspectione secernendum esse eum amorem, in quo nostris commodis deus anteponitur. Damnat itaque & rejicit illorum sententiam, ut decretis Concilii Tridentini contrariam, qui & istum amorem, quo quis suam felicitatem amat, sed ita ut Deum commodis suis præferat, homine pio & sancto indignum pronuntiant, proculque facessere jubent, & per amorem concupiscentiæ homines ad sanctitatem quodammodo præparari inficias eunt. Ex eodem autem fundamento tres *status justorum*, quorum subinde apud ejusmodi Scriptores injicitur mentio, derivat. Nimirum qui Deum præcipue quidem amant, sed ut suæ quoque felicitatis suorumque commodorum habeant ratio- Artic. I. Art. II.

tionem, in duplici constituti sunt discrimine: apud nonnullos amori puro admixtus est timor aliquis, ne incommodum aliquod accipiant: apud alios spes felicitatis obtinendæ huic amori adhæret. Illi primum justorum ordinem constituunt, in quibus adhuc est spiritus servitutis: hi secundum, de spiritu mercenario adhuc participantes. Sed ad tertium pertinent, qui pure amant, indeque filiorum nomen titulumque promerentur. Tres hisce statibus decantatas in scholis Mysticorum vias, *purgationis*, *illuminationis* & *contemplationis* respondere docet. In via purgationis homines non tantum amore Dei, sed & metu pœnarum infernalium concitatos, debellare vitia: in via illuminationis in studio virtutum eos proficere, hinc amore Numinis, inde spe felicitatis obtinendæ eos quodammodo impellente: in via contemplationis autem sive unionis, nec filialem amorem, nec spem, quæ filios Dei deceat, cessare quidem, interim homines tantum puro amore adductos recte agere, virtutibusque operari. Fatetur itaque, in hominibus pure Deum amantibus, & timorem filialem & spem esse, sed pure, non habita ulla ratione commodi proprii, h. e. ut non aliam ob causam aut timeant aut sperent, quam quia hoc Deus jussit, ejusque voluntati istud est conveniens. Hinc si supponant ejusmodi homines cum Augustino aliisque, quod tamen plane fieri nequit, Deum velle animas suas annihilare, aut æternis cruciatibus affligere, non minus tamen Deum amaturos, quam cum persuasi sunt, se æternæ felicitatis aliquando participes fore. Hæc ut recte dici putat, ita rejicit contra illorum sententiam, qui dicunt, hominem per amorem purum ne velle quidem ulla ratione præmium, quod ipse Deus est, nec timori, nec spei in illis

Art. III. locum superesse, & id genus alia. Tantum autem abest, ut omnibus ad purum amorem ceu summum & perfectissimum gradum ex sententia Auctoris adspirare liceat, ut paucis concessum sit adire Corinthum, multique sanctissimorum virorum ad eum non pervenerint. Unde & rursus eos damnat, qui omnes promiscue ad istum amorem perducendos contendunt, istum autem amorem, cui impuritatis aliquid ad-

Art. IV. huc adhæret, ut indignum homine sancto rejiciunt. Ceterum si quis ad istum amoris gradum pervenerit, in eo nihilo secius spem & amorem distinctas esse virtutes. Licet enim fine conveniant, cum ejusmodi homo nec amet aliam ob causam, quam quia Deus hoc vult, nec

nec speret aliam ob causam, quam quia Deus vult: nihilo secius tamen aliud esse objectum formale amoris, bonitatem scilicet Divini Numinis absolute & in se spectatam; aliud objectum formale spei esse, bonitatem scilicet Numinis relate & quoad nos spectatam, & quidem prout difficulter obtineri potest, atque hoc ad distinguendas a se invivem hasce virtutes sufficere. Damnat itaque eos, qui spem cum amore puro consistere posse abnuunt. Quid *resignatio sacra* & *indifferentia sacra* in scholis Mysticorum sibi velint, hinc itidem luculenter exponit. Art. V. Nimirum per resignationem sacram homo felicitatis suæ cupiditatem voluntati Numinis subjicit, ut felicitatis quidem desiderio teneatur, sed tamen ut nihil concupiscat, quod voluntati divinæ adversetur. Indifferens autem nihil amplius suæ felicitatis aut sui commodi causa concupiscit, sed simpliciter & pure omnia ea vult, quæ Deus vult. Vult itaque æternam felicitatem, non quod sui commodi causa istam desideret, sed quoniam novit Deum velle, ut ejus particeps fiat. Perperam itaque & improbe eos sentire ait, qui per indifferentiam sanctam homines nihil plane velle, ne ea quidem, quæ Deus piis impertire decrevit, ut æternam felicitatem, autumant. Ut autem juxta Auctorem omnino desideria hominum pure Deum amantium, quibus ea desiderant, quæ Deus vult, eorundemque preces, quibus itidem a Deo ea petunt, quæ ipsius voluntati sunt convenientia, ex sancta hac indifferentia procedunt: ita neutiquam miraculosam & extraordinariam inspirationem secum conjunctam habet. Art. VI. Adeoque docente porro Auctore, cum homines pure Deum amantes, non aliis inspirationibus aut afflatibus Divinis gaudeant, quam qui omnibus piis sanctisque communes sunt, nisi manifestis documentis comprobetur rem secus se habere: non possunt quoque aliam actionum suarum regulam constituere, quam verbum Divinum. Art. VII. Errare ergo eos pronuntiat, qui homines pure Deum amantes & ex sancta indifferentia agentes, lege scripta velut solutos esse docent, suosque motus ex miraculosa inspiratione ortos ceu normam & regulam suarum actionum eos sequi posse. Si magnæ spiritualesque tentationes accedant, indifferentia ista sancta vocari solet *derelictio* (*abandon*) qua anima se totam, quantum ad commoda propria, Deo permittit: estque revera, judice Auctore, nihil aliud quam *abnegatio sui ipsius*. Art. VIII. Istæ autem tentationes extremæ, de quibus apud Mysticos multus sermo

est,

est, ut eo tendunt, ut anima magis magisque purgetur: ita sedulo cavendum monet, ne vulgaris tentatio statim pro suprema ista habeatur. Idque tum illis qui facile sibi persuadent, se ejusmodi tentationibus affligi, tum conscientiarum directoribus, sedulo esse observandum. Damnat autem eos, qui in ejusmodi tentationibus nec amori, nec reliquis virtutibus locum concedunt, nec aut tentatorum, aut directorum conscientiæ officia justis hic limitibus circumscribunt.

Art. IX. Animam tamen in hisce tentationibus constitutam neutiquam a Deo deseri, fidei quoque explicitæ, spei, ceterarumque virtutum non esse expertem: utut suavitatem, quam ceteroquin ex virtutum exercitio percipere solebat, non sentiat, nec ex actibus mentis reflexis certior reddatur, se, quod sui officii erat, sincere & bona fide præstitisse. Actus tamen mentis directos, veros utique esse, virtutesque omnes in anima producere, utut anima vix sentiat se eas edere: atque hanc esse eam operationem mentis, quam Franciscus de Sales *apicem mentis* appellet. Rejicit ergo illorum sententiam, qui animam in hoc statu omnium virtutum expertem, certitudine conscientiæ destitutam, nec directos quoque actus edere statuunt.

Art. X. Docet porro, cum Deus piis omnibus sanctisque vitam æternam promiserit, nefas esse credere Deum velle, ut aliquis æternum miser sit. Animas itaque se ceu victimas Deo offerentes, paratasque Deum amare etiamsi æternum excruciandæ essent, nunquam absolute hoc velle, ut æternum crucientur, sed hoc ceu conditionem, quæ tamen in effectum deduci nequeat, ponere, ac si dicerent: amabo te Deus, etiamsi me æternis cruciatibus adjudicares. Fieri tamen posse, ut, si extrema tentatio accedat, anima peccatorum suorum conscia, eorumque fœditatem sibi sistens, plane sibi persuadeat, se æternum damnatum iri, simul tamen constans propositum Deum nihilo secius amandi retineat. Et tum quidem directorem recte facere, si animam persuasioni justæ condemnationis & reprobationis tantisper acquiescere patiatur, nec rationibus ad aliam sententiam eam transducere laboret, donec tentatio cesset. Sed ut sua sponte & libere aliquis hoc sibi persuadeat, summum esse nefas.

Art. XI. Legis veteris & novæ inter alia quoque hoc discrimen statuit, quod hæc non tantum ostendat, quid faciendum omittendumve sit, sed vires etiam conferat, quas ab illa frustra quis expectaverit. Animam itaque sanctam nihil facere posse, nisi gratia divina fuerit adjuta. Hanc, si sa-

si sapiat, sequi gratiam, non autem eam præcurrere, quod illi non possit non male cedere. Posse eandem cooperari cum gratia, sine strepitu ac tumultu amoris ad proprium commodum spectantis, sed placide: sine motu, vere tamen. Atq; hoc sibi velle Mysticos, qui *activitatē* ab anima abesse volunt. Hoc nomine enim turbidos & inquietos animæ motus, ex amore nostri commodi ortos, ad bonum tamen finem tendentes, eos intelligere. Qui autem animam non tantum tali activitate privant, sed omni actione eam destitui, nihil cooperari, & mere passive se habere asserunt, turpiter, censente Auctore, errant. Nec probat Art. XII. illorum effata, qui animam puro Dei amore flagrantem se ipsam revera odisse, nullamque sui curam amplius gerere profitentur. Quin eas summa vigilantia & studio ea, quæ ad se pertinent, curare ait, non tamen suæ felicitatis amore abreptas, sed ut voluntati divinæ faciant satis. Et ita quoque eas seipsas amare. Abnegationem autem & odium sui ipsius in divinis literis, non hoc sibi velle, quod seipsos nullo modo homines amare debeant: hoc enim impium esse, cum inde sequeretur, animam creaturam Dei quoad essentiam malam esse, qui Manichæorum olim error fuerit. De actibus mentis directis atque refle- Art. XIII. xis postquam iterum nonnulla monuit, docet, in extremis istis tenta- Art. XIV. tionibus, ad animam purgandam, partem ejus inferiorem a superiori separari, ita ut in hac quoad intellectum & voluntatem pax & quies & summa tranquillitas esse possit, cum eodem tempore in illa, quoad sensus & imaginationem sit conturbatio, dolor, anxietas. Atque hujus rei exemplum ipsum Christum Servatorem cruci affixum nobis præbere. Hæc quamvis ita se habeant, addit tamen, quoad partem inferiorem animæ nihil committi, cujus ratio a superiori quoque exigi nequeat; cum hæc separatio neutiquam eo usque extendenda sit, ac si pars animæ inferior partis superioris imperio plane amplius obnoxia non sit. Ut ergo non probat illos, qui actiones a parte inferiori tum commissas nemini imputari posse putant: ita nec illis suffraga- Art. XV. tur, qui corporis carnisque castigationes coercitionesque, ut hominibus ad sublimiorem sanctitatis gradum evectis parum utiles, contemnunt. Observat porro, studium sibi ipsi consulendi sibique omnia Art. XVI. vendicandi (*proprieté*) duplex esse: vel enim homines ita sibi consulere prospicereque, ut divinæ gloriæ voluntatisque nullam omnino

Mm habe-

habeant rationem, intolerabilem suam ambitionem hoc ipso prodentes: vel contra, eos ita sibi rebusque suis bene cupere, ut tamen præcipue ad divinam gloriam cuncta referant. Optat videlicet ejusmodi homo, ut in virtutibus proficiat, præcipue quidem ideo, ut Divini Numinis inde amplificetur gloria, secundario tamen ut & ipse præmium suæ virtuti respondens accipiat. Quando ergo Mystici scriptores abdicationem studii sibi consulendi (*desappropriation*) commendant, nihil aliud sibi volunt, quam quod per eam anima ita purgari debeat, ut virtutem, sanctitatem, sapientiam neutiquam ideo desideret, ut etiam secundario ullum inde ad se redundet commodum, sed ut omnia simpliciter ad gloriam Divini Numinis referre discat. Interim illis, qui studium sibi consulendi posteriori modo acceptum, non tam imperfectionem, quam vitium atque peccatum esse contendunt, & revera omnes virtutes odiumq; peccati ab anima pure Deum
Art. XVII. amante abesse jubent, neutiquam suffragatur. Redit hinc ad tentationes & a communibus extraordinarias sedulo discernendas, nec quæ his
Art. XVIII. solum conveniat, illis afferendam medelam, diligenter inculcat. Cæterum ut voluntas Dei, docente Auctore, alia esse censetur, quando aliquid præcipit, alia quando quid permittit: ita monet, non statim pro licitis ea esse reputanda, quæ eum permittere credimus, ita scil. ut violenta & physica quadam ratione hæc non impediat. Magnopere ergo eos errare inde concludit, qui & peccata ea licita putant, quæ hac ratione a Deo non impediuntur, & peccata quoque amant, ut per ea
Art. XIX. purgata anima ad majorem perfectionis gradum evehatur. De precibus ita censet, eas quæ ore proferuntur, Deo placere non posse, nisi mente quoque simul peragantur: quin fieri quandoque posse, ut expediat sola mente Deum precari, verbis nullis ore prolatis: quod tamen omnibus tanto minus imitandum putat, quanto majorem vim ad continuandas cum zelo preces ista mentalis oralisque precationis
Art. XX. conjunctio habet. De librorum sacrorum asceticorumque lectione eodem modo judicat. Ad explendum vanum istud, quo multi laborant, sciendi desiderium lecti, parum, inquit, prosunt. Contra ad excitandam mentem, & alimentum velut quoddam salutare cogitationibus præbendum multum juvant, si rite tractentur, nec internæ Spiritus Divini operationi inde forte impedimentum aliquod
Art. XXI. afferatur. Non minus quoque, ut in contemplatione caute se gerant disci-

disciplinæ hujus alumni, monet. A meditatione scilicet contemplationem ita differre, quod illa ratiocinatione peragatur, comiteturque amorem impurum, dum scilicet homo super commodis aut incommodis suis ratiocinando, hinc ad virtutem se ipsum magis magisque incitat: hæc autem, contemplatio scilicet, amoris puri exercitium sit, & in actibus mentis simplicibus, directis, placidis uniformibusque consistat. Licet itaque contemplatio perfectior sit meditatione, hanc tamen Deo non minus gratam esse, adeoque plerisque sanctorum fuisse frequentatam, omnibusque qui ad summum amoris gradum non pervenerunt, commendandam, tantum abest, ut ceu jejuna ac sterilis rejici debeat. Posse autem monet animam ab ista meditatione ad contemplationem progredi, si animadvertat, meditationem non eam amplius utilitatem afferre, quam antea attulerat, & si nullibi, quam in Dei a se pure amati præsentia, quo delectetur, nutriatur, & ad virtutes excitetur, reperiat. Art. XXII. Fatetur tamen, posse animam, si conditio ejus hoc exigat, a contemplatione rursus ad meditationem regredi; Art. XXIII. quin etiamsi habitum quoque contemplationis obtinuerit, fieri tamen posse censet, ut eundem rursus, si forte donis divinis non probe fuerit usa, amittat: & tum omnino ad meditationem illi esse recurrendum. Art. XXIV. Habitum autem istum, qui tamen mutationis non sit expers, ex amore puro omnes actiones deliberato animo susceptas ad gloriam Dei referendi, esse *perpetuam istam orationem* a Christo & Paulo commendatam, & a contemplatione in hoc inter alia differre, quod hæc per alias virtutes quandoque interrumpatur, illa non item. Art. XXV. Rejicit ergo illorum sententiam qui contemplationem nunquam interruptam in quibusdam statuunt. Art. XXVI. Eo ipso autem tempore, quo interrumpitur, virtutes omnes non minori animi tranquillitate exerceri, quam cum contemplationi litat, docet. Sed pergit de contemplatione, ostenditque, eandem negativam esse, dum circa rem, quæ aut in sensus cadit, aut imaginatione comprehenditur, voluntarie non occupatur: positivam contra recte vocari, prout actus simplex, immaterialis & pure intellectualis per eam indigitatur. Art. XXVII. Occupari tamen, hoc non obstante, istam contemplationem circa essentiam pariter ac attributa divina, quin & circa S.S. Trinitatem, ut & circa humanam Christi naturam, & quæ hinc fluunt mysteria: quæ non tantum probat, sed & secus sentientes graviter redarguit. Quo pacto autem fieri possit, ut tum in primo Art. XXVIII.

incipientis contemplationis fervore, tum in summis illis tentationibus, distincta, sensibili & reflexa consideratione sive visione Christi anima privetur, uberius hic explicat. Nec prætermittit contemplationem, quam Mystici *passivam* vocant. Quod non ita capiendum monet, ac si anima tum nihil agat, sed quod omnes motus & actus turbidi & inquieti tum ab ea procul absint. Hinc & *orationem silentii & quietis* eam vocari, summæque perfectionis esse documentum. Refellit ergo eos, qui contemplationem quandam pure passivam statuunt, ita ut anima nihil tum revera agat aut cum gratia cooperetur: itemque qui hanc contemplationem pure infusam, pure gratuitam, nec meritoriam esse docent, eamque pro miraculosa venditant, similiaque de ea comminiscuntur. Atque eo modo, quo contemplationem passivam explicavit, *statum* quoque *passivum* Mysticorum intelligendum monet: eumque in perpetua quadam contemplatione passiva consistere, aut speciem ecstaseos esse, plane abnuit. Sed qui in eo constituti sunt, in simplicitate columbarum retinere prudentiam serpentum. Nimirum eos totos quidem sese Divinæ providentiæ permittere, & nullo casu moveri, securosque futurorum esse, ex prudentiæ tamen regulis dispicere quid faciendum, quidve omittendum sit, adeoque prudentia ceu dono Dei recte uti, non sui commodi aut felicitatis causa, sed ut patris sui cœlestis voluntati faciant satis. Ac licet servili metu procul facessere jusso, per filialem libertatem & simplicitatem cuncta agant, caute tamen & circumspecte eos se gerere, nec suas propensiones temere sequi, ne quid, quod nefas sit, admittant. Omnes autem virtutes, quæ ab ejusmodi hominibus exerceantur, ad amorem, ceu caput & fontem ultimum, revocari, quin ipsas virtutes nihil aliud esse quam hunc amorem purum, qui pro diversitate objectorum in varias virtutes abeat. Non ergo concedit, quod nonnulli autumant, ab ejusmodi hominibus virtutes non amplius exerceri, quod amor eminenter omnes virtutes in se contineat. Ad alia hinc digrediens, per *mortem spiritualem* purgationem animæ a motibus amoris impuri in ea adhuc residuis: per *resurrectionem spiritualem* ipsum habitum amoris perfecti & puri, ad quem post tentationes spirituales homo pervenit, intelligit. *Transformationis* autem nomine, cujus itidem frequens apud Mysticos mentio, non mutationem naturæ humanæ in Divinam, aut unionem hypostaticam, vel simile quid apud sobrios hujus Theo-

Art. XXIX. Art. XXX. Art. XXXI. Art. XXXII. Art. XXXIII. Art. XXXIV. Art. XXXV.

Theologiæ cultores indigitari; sed tantum ipsum statum animæ in eminentiori gradu passivum, in quo omnis activitatis & turbidorum motuum amoris impuri expers, lineamenta imaginis Divinæ recipiat, ut hæc in ea exsplendescere incipiat, idque veteres quoque *Deificationem* appellitasse. Hunc tamen statum mutari posse docet. Art.XXXVI. Addit porro, animas ita transformatas, formulis & præscriptionibus cultum internum dirigentibus, ut ceteros, non habere opus: interim eos quotidie actus indistinctos contemplationis puræ, & distinctos omnium virtutum, sed placide & tranquille, modo statui, in quo vivunt, convenienti producere. Easdem quoque adhuc peccare posse, Art.XXXVII. tum venialiter, ut in scholis Romanensium loquuntur, tum mortaliter, iisdemque non tantum conducere, sed & plane incumbere, ut peccata Art.XXXIIX. sua confiteantur. Adhærere sæpius hisce animabus, non obstante pu- Art.XXXIX. ritate amoris, certas imperfectiones ex naturæ potius quam voluntatis infirmitate procedentes: per quas ut ut lex Divina non migretur, multum tamen eas inde affligi, Deumque ea ratione ad patientiam, obedientiam superioribus præstandam, aliasque virtutes eas magis magisque excitare. Sed negligentiam supinam in tractandis rebus sacris, officiorum intermissionem, & id genus alia vitia in ea excusari aut tolerari non posse, nec in animam contemplantem aut transformatam cadere, nisi sibi ipsi turpiter illudere velit. Ceterum unitam esse ejus- Art. XL. modi animam cum Deo immediate variis modis, dum scilicet Deum per se, non intercedente proprii commodi ratione, amat: dum eum contemplatur nulla intercedente operatione imaginationis aut ratiocinationis &c. Neutiquam eam cum Deo ita unitam esse, ut nec fidei locus concedatur, nec gratiæ aut muneri mediatorio Christi, aut ut omnes infirmitates plane abesse credantur. Præterea licet per *nuptias* Art. XLI. *spirituales* arctissime cum Deo conjungatur, ut unus quasi cum eo spiritus censeri debeat, ejusque voluntas voluntati Divinæ plane sit conformis: originalem tamen integritatem eam non recuperare in hac vita, sed & concupiscentiam pravam in ea remanere, nec peccatorum quotidianorum eam esse immunem; quæ tamen non obstent, quo minus summa puritas & perfectio illi tribui possit, cum per ea revera anima non commaculetur. Unionem hanc, ut porro docet, Mystici Art. XLII. *essentialem* aut *substantialem* vocant, non quod revera essentialis sit, sed ut indicent, actus amoris puri, in quo hæc unio consistit, æquales

ſemper & uniformes eſſe, atq; ab actibus amoris impuri multum differ-
Art. XLIII. re. Sed & iſtud monet, animam transformatam, licet Divino quodam lumine interdum repleatur, cujus etiam ſapientiſſimi expertes ſint, præſertim ſi plus humanæ ſapientiæ & eruditionis habeant, quam experientiæ & gratiæ: nihilo ſecius deciſionibus Eccleſiæ & directioni Paſtorum, utpote qui ad regendum gregem ſibi commiſſum peculiari-
Art. XLIV. bus donis inſtructi ſint, eam lubentiſſime ſe ſubmittere. Hos ipſos tamen Paſtores ſanctosque homines arcana diſciplinæ myſticæ non promiſcue omnibus proponere, cum non omnes ad eum perfectionis gradum perveniant: atque hinc diſciplinam hanc arcanam eſſe, non quod ipſi Eccleſiæ ſit aut fuerit unquam ignota, quæ potius ſemper ea perſonuerit conſtanti traditione, ſed quod prudentes Paſtores homi-
Art. XLV. num, quibus proponatur, inſtituant ſelectum. Tandē addit, omnes vias interiores etiam eminentiſſimas nonniſi ad ſtatum habitualem amoris puri ducere; ſimulque ſedulo inculcat, magna opus eſſe cautione, ne nubem prenſemus pro Junone, vanisque illuſionibus mens ſe ipſam decipiat. Sæpius enim contingere, ut multi id ſe jam conſecutos credant, a quo tamen longiſſime ſint remoti: contra ut ab eo prope abſint, qui tam prope ſe abeſſe ſibi non perſuadent, quorum certiſſimus character ſit obedientia, quam ſuperioribus præſtant. Finit totum opuſculum præcipua capita per ἀνακεφαλαίωσιν paucis repetendo.

Nunc quid ſupra memorati Galliæ Præſules in hocce libro reprehendant, paucis ex illorum Declaratione huic editioni ſubjuncta indicabimus. Profitentur autem, ſe ad Declarationem hancce edendam hac præcipue de cauſa fuiſſe adductos, quod viderint, Archiepiſcopum Cameracenſem ad ſuam ſententiam ſtabiliendam ſubinde ipſorum auctoritate uti, præcipue autem ad 34. articulos occaſione libri, cui titulus, *Moyen court &c.* aliorumque ſcriptorum, a fœmina Quietiſmi propugnatrice profectorum, ab Archiepiſcopo Pariſienſi, Epiſc. Meldenſi, & Tronſſono totius Sulpitianæ Societatis Superiori promulgatos provocare. Quod tamen cum perperam faciat, & a doctrina in hiſce articulis ſtabilita plane recedat, ipſi quoque librum Archiepiſcopi Cameracenſis non probent, publice hoc declarare ſuarum eſſe partium ſe judicaſſe.

Cumprimis itaque hoc redarguunt, quod ſpes Theologica in libro

bro Archiepiscopi Cameracensis plane tollatur, cum extra statum gratiæ, tum inter perfectos in ipso gratiæ statu. Licet enim id abnuat Auctor, & diserte secus se sentire profiteatur, ex ejus tamen de amore proprii commodi placitis nihil aliud consequi: solam vocem spei hic usurpari, rem ipsam plane everti: quanquam & manifeste secum pugnantia loquatur. Nec probant quod scripserit: *vitæ æternæ desiderium bonum est, sed nihil desiderandum nisi Dei voluntas*; & istud quidem a Francisco Salesio etiam assertum abnuunt, quem minus recte subinde ab Auctore in partes trahi, passim conqueruntur. Afferunt & alia eo fere collimantia, quibus & istud addunt, itidem ab Auctore prolatum: *sancta indifferentia admittit generalia desideria omnium latentium voluntatum Dei*; quibus voluntatibus, inquiunt, etiam reprobationis & aliorum & suæ decreta continentur, & desiderium ad ea usque extenditur. Cui effato licet articulus V, quo dicitur, optandam & postulandam salutem ut rem quam Deus velit, favere quodammodo videatur: rem tamen secus se habere, probare annituntur. Non minus & illud advertunt, quod ex indifferentia diligenter ab Auctore inculcata consequatur, e.g. in extremis probationibus seu tentationibus invincibiliter animæ esse persuasum, se juste a Deo esse reprobatam, & tum sacrificium salutis, quod ordinarie conditionatum sit, fieri absolutum; posse quoque animam, permittente directore, suæ justæ condemnationi ac reprobationi simpliciter acquiescere, & id genus alia. Longe aliter hæc in articulis definita esse, a quibus & in eo abeat Auctor, quod virtutum Moralium & Theologicarum distinctionem obscuret, quin virtutibus omnem honorem detrahat, asserendo amore puro id effici, ne quisquam virtutis studiosus esse velit. Nec istud prætermittunt, quod scripserit, animas transformatas ex præsenti disciplina peccata confessas, remissionē peccatorū optare, non ut purificationem & liberationem propriam, sed ut rem quam Deus vult; itemq; quod concupiscentiæ vim in quibusdam hominibus, adeoq; & mortificationis utilitatem necessitatemq; extenuet: quod docuerit, contemplationem cum pura & directa est, nunquam voluntarie occupari ulla imagine sensibili, ulla idea Divinitatis distincta & nominabili, h.e. limitata, sed tantum purissima atque abstractissima ratione entis illimitati; unde sequatur, eam in alia objecta, v. g. in attributa quævis personasque Divinas, atque adeo in ipsam Christi humanitatem,

tem, propria electione non ferri. Porro arguunt, quod docuerit, animas contemplativas duobus in statibus (supra indicatis) Christo distincte viso ac per fidem præsente privari, & quod distinctam visionem Christi in ipsa contemplationis intervalla conjecerit. Sed & de gratia non recte eum sentire queruntur, cum scripserit, nunquam licitum gratiam prævenire, neque quicquam expectare a se, propriaque industria, & propriis conatibus. Cumprimis autem ægre ferunt, quod *actum continuum*, quem absurdissimum & Patribus inauditum vocant, a Quietistis introductum, sub nomine placidæ & æquabilis cujusdam uniformitatis lectoribus suis denuo propinaverit, & quod orationem passivam sive quietis in scenam rursus produxerit, affirmaritque ipsam contemplationem in purissimo amore consistere, hunc autem non modo per se justificantem atque purificantem, sed consummantem atque perficientem statuerit. Sed & istud notant, quod doctrinam de amore puro arcanam dixerit, non temere quibusvis, nec etiam omnibus sanctis proponendam, cum tamen illud Christi, *Estote perfecti*, ad omnes Christianos pertineat. Progrediuntur hinc ad alia, objiciuntque Auctori, quod cum Gnosticos, Beguardos, Illuminatosque hinc inde reprehenderit, Molinosi tamen, ut & fœminæ, cui articuli antea memorati oppositi erant, nullam unquam fecerit mentionem. Rejiciunt quoque hoc assertum, quod amor concupiscentiæ, etsi impius atque sacrilegus, ad justitiam & conversionem præparet animas, cum tamen ejusmodi motus, quibus animæ præparentur, a Spiritu Sancto excitentur: quod amor justificans, quo propria felicitas ideo tantum requiritur, ut medium ad finem ultimum, subinde mercenarius vocetur: quemadmodum & istud reprehendunt, quod casus impossibilis, ut anima justa Deum licet usque ad finem diligens, æterno tamen supplicio mulctetur, fiat possibilis: quod actus directi, qui animæ reflectentis aciem effugiant, sint ista operatio, quam Franciscus Salesius *apicem animæ* appellitet: quod in his mira illa & inaudita animæ divulsæ separatio fiat, ita ut in parte superiori sit spes summa, in inferiori desperatio, & quod illa in directis, hæc in reflexis artibus consistat, & quidem quod hoc fieri dicatur ad exemplum Christi exemplaris nostri, quasi in Christo, ut in nobis, involuntariæ fuerint illæ perturbationes. Mirantur insuper, quod in hoc libro altum sit silentium de amore gratitudinis erga Deum, & Redemptorem Christum,

ſtum, cum de perfectorum amore agitur: quod cum decretum Concilii Tridentini ſpem per ſe eſſe bonam definientis laudaverit, ex eodem decreto tamen non addiderit, ſanctiſſimos quosque & perfectiſſimos eo incitamento eſſe permotos. Addunt, dogmata in libro hocce tradita eo tendere, ut actuum directorum beneficio vitium cum virtute oppoſita ſtare poſſit. Tandem & iſtud conqueruntur, Eccleſiæ peregrinantis ac in patriam ſuſpirantis gemitus hic extingui: alia autem quæ adhuc redargui poſſent, alia occaſione ſe in lucem protracturos profitentur. Additæ etiam ſunt in hac editione, præter articulos ſupra memoratos, epiſtolæ aliquot, duæ quidem ipſius Archiepiſcopi Cameracenſis, quarum altera Romano Pontifici cauſam ſuam commendat, ſummamque doctrinæ ſuæ exhibet, altera nihil gratius ſibi contingere potuiſſe, quam quod ad Romanum Pontificem controverſia iſta fuerit delata, teſtatur: & una Galliæ Regis ad Romanum Pontificem, qua litem hanc illi denunciat, atque ut eam quam citiſſime finiat, rogat.

INSTRUCTION PASTORALE ETC.

i. e.

Inſtructio Paſtoralis Dn. FRANCISCI DE SALIGNAC DE LA MOTHE FENELON, concernens librum illius de Præceptis Sanctorum circa vitam interiorem.

Editio nova.

Amſtelodami apud Henr. Wetſteinium, 1698. 12. Plag. 10.

QUæ in Declaratione trium Galliæ Præſulum Illuſtriſſimo Auctori objiciuntur, ea in Paſtorali hac, ut vocat, Inſtructione ita diluere annititur, ut mentem ſuam uberius explicet atque declaret. Omnem autem doctrinam in libro ipſo uberius explicatam, ad duo revocat capita, quorum unum eſt, quod charitas, virtutum Theologicarum princeps, ſit talis amor Dei, quo eum ſine ullo intuitu præmii alicujus amamus, quamvis in ſtatu charitatis perfectiſſimo ſemper præmium deſideremus: alterum, quod ſit ſtatus charitatis perfectus, in quo amor hic ſit velut fons & ſcaturigo cæterarum actionum, ita tamen, ut nec cauſas actionum impulſivas, nec ſpecificam illarum diſtinctionem tol-

lat, amor autem mercenarius & ad commodum aliquod spectans procul hinc facessere jubeatur.

Artic. I. Ad specialia descendens, fatetur nullam traditionem arcanam & Ecclesiæ incognitam de summa etiam Christianismi perfectione admittendam esse: sed tamen cautis Pastoribus omnino id observandum, ne quælibet quibuslibet proponant, & summæ perfectionis exercitium non nisi animabus maximo ejus desiderio laborantibus commendent. Id quod Cassiani atque Clementis Alexandrini testimoniis comprobat, atque huc trahit illud Christi: *non potestis portare modo*, & Apostoli monitum de lacte infirmioribus præbendo. Quod

Art. II. ad spem attinet, monet distinguendum hic sedulo esse inter amorem puræ concupiscentiæ, utpote naturalem, & amorem spei, supernaturalem, & solis veris Christianis proprium. Quæ ne confunderentur, diligenter gnaviterque se dedisse operam. Porro ab *actu spei* discernendum esse *statum* hominis peccatoris, qui hunc actum edit: per actum enim spei Deum ceu summum bonum cæteris amoris nostri objectis præferri, cum status hominis peccatoris, sperantis tamen, non ejusmodi sit, ut Deum sibi ipsi præferat. Quod autem Auctor per quinque amoris gradus totidem status hominum intellexerit, id quidem est, quod hic prolixius probat. Cæterum, ita pergit, licet animæ

Art. III. perfectæ se plane componant ad voluntatem divinam, non tamen inde desinunt æternam sperare salutem, multo minus fas est consentire in suam reprobationem. Nunquam hoc se docuisse profitetur, adductisque variis documentis evincit. Quin addit, animas perfectas non tantum desiderare æternam salutem, quia Deus hoc jubet, sed & quia nostrum bonum est: nec enim hæc sibi invicem repugnare. De voce *commodi* (*interêt*) monet, eam dupliciter capi posse; aut enim ea denotari objectum, quod nobis bonum est, aut propensionem, qua per amorem sui ipsius naturalem aliquis ad tale objectum fertur, ea designari. In priori sensu recte dici: beatitudo est maximum nostrorum commodorum; sed in posteriori significatione imperfectionem simul connotari, quæ ab animabus perfectis abesse debeat. Hoc ut probe observetur, rogat, cum ex vero sensu hujus vocis tota doctrina sua pendeat: interim se eadem ita usum ad exemplum cæterorum scriptorum

Artic. IV. Mysticorum. Observat porro, se per *objectum formale spei* idem indicasse, quod in scholis *motivum* spei vocari solet, causasque cur hac voce

voce uti noluerit, affert. De spe autem non minus ac cæteris virtutibus repetit, eas omnino distinctos suos habere actus, causasque impulsivas sibi proprias; nihilo secius omnes ex amore puro, ceu communi fonte, proficisci, ut verum omnino sit illud Augustini: *nihil omnino virtutem esse affirmaverim, nisi summum amorem Dei.* Et hanc doctrinam articulis sæpius memoratis non adversari demonstrat. Sibi quoque constat, quando discrimen inter animas perfectas & imperfectas, sive mercenarias exponit. Nimirum in his præter amorem supranaturalem, quo in Deo se ipsas amant, amorem naturalem, quo se ipsas amant, esse docet, unde mercenaria voluntatis dispositio oriatur: quæ licet positive in actus supranaturales non influat, diminuit tamen, ut Auctor docet, perfectionem voluntatis, quæ fortius amat, si solo amore puro amet. Unde & statum ejusmodi animarum mixtum esse docet ex duobus amoribus, etsi actus supernaturales virtutum puri, & sine mixtione maneant. In animabus perfectis autem omnes actus virtutum & puri sunt, & nihil ex commodi proprii intuitu secum vehunt. Addit, quando dixerit statum hunc habitualem & variabilem esse, hoc intelligendum esse de modo ordinario, quo voluntas suos actus edit. Charitatem, quando hac voce tertia virtus theologica denotatur, semper puram & sine intuitu ad commodum proprium esse, non abnuit: quartam amoris speciem tamen ideo impuram & ad commodum proprium spectantem a se dictam, quod in animabus in hoc statu constitutis adhuc amor quidam mercenarius superfit, utut actus charitatis ab hac anima profecti plane puri sint. Si quis autem neget, Deum amari non posse, nisi nostræ beatitudinis amore adducti hoc faciamus, eum Mosis & Pauli exemplo rectiora edoceri posse, quorum ille, ut ex libro vitæ deleretur, hic, ut anathema fieret in gratiam fratrum, optavit. Sed & alia, quæ hinc sequantur, absurda subjicit. Quod porro asseruit, amorem puræ concupiscentiæ præparare animas ad justitiam, hoc non aliter intelligi cupit, quam quod ita saltem obstacula passionum vehementiorum tollantur. Bernhardi quoque hic se tuetur auctoritate. Nec istud argui posse ait, quod cum Augustino dixerit: *Omne quod non venit ex principio charitatis, venit ex cupiditate.* Namque per charitatem se intelligere omnem amorem ordinatum in se consideratum, per cupiditatem autem omnem amorem particularem sui ipsius. Hisce ita expeditis, de extremis,

Art. V.
Art. VI.
Art. VII.
Art. VIII.
Art. IX.
Art. X.

quas vocant, probationibus seu tentationibus paulo uberius mentem suam declarat. Et primo quidem denuo inculcat, suppositionem animarum, quod Deum amare velint, etiamsi æternis ab eo adjudicentur cruciatibus, impossibilem esse. Deinde docet, easdem animas, etsi sibi imaginentur se æternam damnationem promereri, revera tamen illud non credere. Nec aliter unquam hac de re se docuisse. Posse tamen animas heroicas Deo offerre sacrificium, quod quoad vitam æternam saltem conditionatum sit, in quantum ista nonnisi bonum creatum est, & ut in amore Numinis semper persistant. Multis Sanctorum exemplis hoc confirmat. Interim non negat, esse unicum casum summe extremarum probationum, ubi animæ non amplius conditionate, sed absolute loquantur. Tum non dicere eas: *ego vellem*, sed *ego volo*. In priori casu ubi sacrificium hoc conditionatum est, spectare istud ipsam beatitudinem formalem seu creatam, in quantum hæc separata est ab amore Numinis. In posteriori casu, ubi hoc sacrificium absolutum est, neutiquam ad ipsam beatitudinem, sed tantum ad amorem vel propensionem nostram ad beatitudinem (*interêt propre pour l'eternité*) istud spectare. Atque hic amor commodi nostri cum imperfectio sit, non videt quid obstet, quo minus sacrificium offerri possit; atque hanc suam mentem fuisse pluribus demonstrat. Hinc autem lucem affundere porro annititur alteri effato, quod Gallicani Præsules itidem impugnarunt, scilicet, Directorem tum posse permittere, ut anima simpliciter acquiescat jacturæ commodi proprii & condemnationi justæ, in qua respectu Dei se esse putat. Acquiescit, inquit, jacturæ non beatitudinis, sed commodi proprii: imaginatur sibi, ac si propter peccata sua Deo displiceat, & hinc propter Deum angitur. Neutiquam autem per hanc condemnationem, qua scilicet condemnat sua peccata, æternam intelligi reprobationem, cui quod anima acquiescere possit, se unquam statuisse prorsus inficiatur, idque pluribus probat. Et ita cætera quoque, quæ cum hac doctrina connexa sunt, diluit.

Art. XI. Monet porro recte capienda esse, quæ de indifferentia sancta docuerit, nec ulla ratione inde inferendum, ac si nefas sit æternam salutem expetere.

Art. XII. Multo minus tale quid se docere aut admittere ait, unde sequatur, perfectos homines a Deo expresse bona tum spiritualia tum temporalia petere non debere. Quin se ita sentire, quod anima perfecta omnia bona, quæ Ecclesia a Deo petit, itidem preci-

precibus suis a Deo efflagitare debeat: hæc tamen non amore naturali, ut animæ imperfectæ, sed amore supernaturali, puro, quem & amorem charitatis vocat, eam desiderare. *Activitatem* quoque denuo ab anima perfecta facessere jubet: gratiam semper præsentem statuit, licet motus ejus non semper sentiantur, qui etiam intempestive & per animi inquietudinem non sint consectandi: si tamen per excitationem cooperatio intelligatur, ad eam omnes citra controversiam obstrictos esse. Sed & *actus reflexos* animæ se plane rejecisse negat, eosque omnino aliquando admittendos esse demonstrat. Quod autem ad distinctionem seu separationem partis animæ superioris & inferioris attinet, nunquam se docuisse dicit, hanc separationem esse totalem, supernaturalem & miraculosam, multo minus, quod quæ a parte inferiori geruntur, superiori imputari nequeant: sed hoc saltem se velle, quod pars inferior, quorsum præcipue imaginationem refert, possit turbari, ut superior; intellectus & voluntas, quieta & tranquilla sit, ita ut, cum utriusque partis communicatio permaneat, illorum quæ ab inferiori geruntur, a superiori ratio exigi queat. Monet etiam, neutiquam hoc se statuere, quod actus reflexi tantum sint in parte inferiori, directi in superiori, cum reflexi omnino ad superiorem pertineant. De contemplatione ita statuit, eam quidem esse exercitium amoris puri, sed tamen ejusdem amoris alia quoque esse exercitia. Namque eundem amorem per omnes actus virtutum sese exerere: interdum etiam per meditationem. Hinc omnes quidem fideles vocatos esse ad perfectionem, sed non ad eadem exercitia amoris perfecti. *Statum* autem, quem *passivum* vocat, nihil aliud sibi esse contendit, quam statum amoris puri, in quo omnes actus virtutis placide & tranquille exercentur. Passivum autem hunc statum dici, non quod vera & efficax cooperatio cum gratia excludatur, nec ut animæ ejusmodi minus vigilantes circa seipsas esse jubeantur, aut ut a laboribus, quibus vincere tentationes oportet, liberentur, sed ut omnis excludatur *activitas*, hoc est turbidi & inquieti motus, qui amorem impurum & imperfectum comitantur. Hinc *passivitas*, ut vocant, non actioni, sed activitati, juxta Auctorem opponitur, neque miraculosam quandam, sed ordinariam inspirationem gratiæ, quæ omnibus justis communis est, secum conjunctam habet. Tandem de contemplatione addit, per eam nunquam reipsa animam privari visione Christi.

Art. XIII. Art. XIV. Art. XV. Art. XVI. Art. XVII. Art. XVIII.

Nec hoc ſe docuiſſe. Hoc ſaltem ſe velle, quod aliquando anima viſione diſtincta, ſenſibili & reflexa Chriſti privetur, quæ privatio tamen apparens ſaltem ſit & tranſiens. Idque fieri in initio contemplationis, ob ejus imperfectionem, & in extremis tentationibus: quæ cum cito tranſire ſoleant, niſi forte anima gratiæ Divinæ reſiſtens ipſa efficiat, ut diuturniores ſint, ipſam hanc privationem tranſitoriam quoque eſſe, inde infert. Quod autem ad contemplationem negativam attinet, quæ ſecundum Dionyſium nullam imaginem aut ideam diſtinctam aut nominabilem admittat, eam circa ſolam Divinitatem, limitum omnium expertem, occupari. Interim nullam eſſe contemplationem fatetur, quæ non aliquando interrumpatur, & tum quidem in intervallis iſtis, omnia objecta fidei, cumprimis humanitatem Chriſti,
Art. XIX. intellectui exhiberi. Cæterum Chriſto perturbationes involuntarias ſe tribuiſſe negat, iſtasque voces ab aliis libro ſuo inſertas fuiſſe conqueritur, indeque inter alia probat, quod cum antecedentibus & ſe-
Art. XX. quentibus nullum nexum habeant. Sic & ad accuſationem, quod mala fide ad Franciſcum Saleſium provocaverit, reſpondet, illos, qui librum imprimi curarunt, certa loca pro ipſis Franciſci Saleſii verbis habuiſſe, cum tamen mentem ſaltem ejus exprimere, non referre verba, ſibi fuerit conſtitutum. Oſtendit etiam, quo pacto judicandum ſit de effatis ejusmodi virorum, quæ duriora videntur.

Cæterum cum Auctori omnis difficultas ex voce commodi proprii (*interêt propre*) oriri videatur, nihil amplius ſupereſſe putat, quam ut demonſtret, hanc vocem, ut & vocem *mercenarii*, a præſtantiſſimis Theologiæ, præſertim Myſticæ, ſcriptoribus ita uſurpari, ut imperfectionem quandam iisdem innuant. Et in eo quidem ſatis prolixus eſt, initiumque facit a Catechiſmo Tridentino, deinde Patrum, Clementis Alexandrini, Tertulliani &c. Scriptorumque Myſticorum verba huc facientia affert & illuſtrat. Colligit autem inde porro, hæc Theologorum effata de ſtatu habituali, non actibus tranſitoriis loqui, nec tamen Doctores iſtos a ſtatu perfecto deſiderium vitæ æternæ abeſſe voluiſſe; id autem manifeſtum eſſe, amoris perfectionem idem eſſe, ac quod Myſtici abdicationem virtutum (*desappropriation des vertus*) appellitant. Subnectit hinc ex libro ſuo varia loca, iisdem oſtenſurus, ſe non aliter locutum, ac Theologi ac Doctores loqui conſueverint,

rint, repetitque paucis, in quo caput totius causæ consistat, & ita addita adhortatione opus suum finit.

Addita quoque est huic editioni damnatio propositionum Michaelis de Molinos per Bullam Innocentii XI, ut & Epistola Auctoris ad Romanum Pontificem, sed Latino sermone conscripta; Gallica enim ejusdem epistolæ versio subnexa est libro ejus de Sententiis Sanctorum. Præterea Breve Apostolicum Innocentii XII ad Auctorem, ut & Epistola Auctoris ad Amicum, qua conqueritur, sine ratione nonnullos ægre tulisse, Epistolam ad Amicum, libro de Sententiis Sanctorum subjunctam, publicæ luci expositam fuisse, hic quoque comparent.

MELANGE CRITIQUE DE LITTERATURE ETC.

i. e.

Miscellanea Critica Litteraria, ex familiaribus DAVIDIS ANCILLON colloquiis congesta. Tom. I. & II.

Basileæ apud Jo. Georg. König, 1698. in 8. Alph. 1. plag. 18.

VEnerandi Parentis sui Davidis Ancillon, Reformatæ apud Metenses Ecclesiæ olim Ministri, postea cum parte gregis sui, persecutionis in Gallia acerbitate, ad Potentissimi Electoris Brandeburgici Regiam confugere compulsi, dicta factaque illustriora studiose annotavit Filius, illo parente non indignus, Daniel Ancillon. Qui & optimo Parenti debitæ pietati satisfaciendi, & publicis commodis inserviendi studio, in præsenti opusculo utraque in lucem producere voluit. Facta enim illius quod attinet, vitæ ejus historiam & titulus & præfatio nobis pollicentur, tomo forte novo reservatam, cum in his, qui nunc prodierunt, nullibi hæc compareat: Dicta vero illustriora, ad rem ecclesiasticam & litterariam maxime spectantia, primis his duobus tomis nobis exhibentur.

Ancilloniana istud opus forsan appellandum foret, si seculi genius, quod in hujusmodi scriptorum appellatione plerique faciunt, esset sequendus. Verum contemtus, in quem nostro ævo hujus generis titulis insignita opuscula adducta fuerunt, Clarissimum Editorem movit, ut eum ab hisce Parentis sui λειψάνοις quam longissime abesse voluerit.

luerit. Imo ut eo minus iſtiusmodi librorum, quibus poſt edita *Arlequiniana* publicam turpitudinis notam pene inuſtam credit, faciem habitumque præſens opuſculum referret, ordinem quoque voluit immutatum; litterarumque alphabeti ſeriem propterea, in enarrandis rebus, de quibus aliquid memoria dignum Patri ſuo excidiſſe eſt arbitratus, obſervans, ad unum ſive titulum ſive caput omnia refert, quæ quacunque ratione ad illud ſpectantia, diverſis temporibus ab eo fuere prolata.

Inter ea vero, quæ primis his tomis continentur, non diſſimulamus eſſe quædam, de quorum certitudine forte alii dubitabunt, aut
Part.I. p.19. de quibus aliter hactenus Viri eruditi ſtatuerunt. Veluti cum duæ tantum admittuntur apud veteres Societates eruditæ, quæ exemplum omnibus hodiernis in Italia, Gallia, Angliaque Academiis præbuerint, alteraque earum Platonis fuiſſe dicitur, altera Ciceronis, ex qua Aca-
p. 43. demicæ Quæſtiones aliique ejus libri prodierint. Cum Tertulliani Apologeticum anno Chriſti 192 vel 193 prodiiſſe ſtatuatur, quicquid
p. 78. contra accuratiores Critici argumentis ſuis moliantur. Cum *Alcoranus* non nomen habetur, ſed verbum, *confeſſus* eſt ſive *correxit* ſignificans, quaſi dicas Alcoranum vel confeſſionem doctrinæ & fidei Ma-
p. 69. hometicæ, vel correctionem Vet. & Novi teſtamenti eſſe. Cum Henricus Cornelius Agrippa in xenodochio ſupremum diem obiiſſe narra-
p. 170. tur, ſecus quam optimi ſtatuunt autores. Cum dicitur, ante Bedam neminem in Apocalypſin Comment. ſcripſiſſe, nec poſt eum quenquam iſtius libri explicationem aggreſſum, usque ad an. 1389, quo in Polonia
p. 196. aut Livonia novus in eam Commentarius prodierit. Cum dicitur, Ariſtotelem Dialogorum in ſcribendo formam maxime adamaſſe, ſummumq; in iſto ſcribendi genere extitiſſe artificem, quem Cicero imprimis ſibi in eo imitandum propoſuerit. Cum duos tantum eſſe Diony-
p. 213.
p. 308. ſios, Alexandrinum nempe & Rhetorem, ſcriptis celebres traditur. Cum Bedam Romæ haud dubie fuiſſe, eique rei firmandæ Juelli Epiſcopi
Part.II.p.70. Saliſburienſis ſufficere autoritatem dicitur. Cum Cardanus, utcunque ea de re dubitet ipſe, omnino tamen Dæmonis familiaris converſatione pollutus fuiſſe memoratur, ejusque rei argumentum habetur,
p. 359. quod omnia aſtrorum motui atque influentiis adſcripſerit. Cum maximum quondam Galliæ ſuæ ornamentum Petrus de Marca, Proteſtantium, apud quos Miniſtri Eccleſiæ partibus defunctus jam fuerat, caſtris

castris desertis ad Romanam Ecclesiam transfugisse perhibetur: quam fabulam esse, doctissimi quidam Viri luculentis argumentis dudum conati sunt ostendere. Cum Colomesio non Pauli, sed Petri praenomen tribuitur. p. 94. Cum Davidis Paraei filius fuisse Daniel dicitur, quem nepotem ejus extitisse alii nos docent. p. 410. Cum is, qui de Legibus Hebraeorum eruditissime commentatus est Spencerus, cum eo, qui Origenis contra Celsum libros eruditis notis illustratos evulgavit, idem fuisse statuitur: quos alias Joannis & Gulielmi praenominibus a se distingui invicem novimus &c. p. 454. Sed his similibusque aliis missis, quaedam ex hoc opere deligemus, quae non omnibus hactenus innotuere, & observatu tamen non indigna videntur. Cum autem Miscellanea Critica Litteraria illud inscribatur, ab iis ordiri liceat, quae ad litterariam rem maxime spectant. Multos, ut id primo loco annotemus, anonymos pseudonymosve Scriptores passim occasione data detexit, ad quorum notitiam non adeo facile unusquisque pervenerit. Sic Part.I. p.166. Commentarium in Apocalypsin, qui sine autoris nomine prodiit, ista tantum verba, *Sis Organon Jesu*, in frontispicio exhibens, *Stephani Gros*, V.D. apud Genevenses Ministri esse notat: a quo ipso accepit, verba paulo ante adducta ideo ab eo in fronte libri posita fuisse, quod utrumque nomen ejus, litteris transpositis, fere referrent. Alium vero Commentarium, qui *Jonae de Buy* nomine in eundem librum extat, p. 167. celeberrimi Launaei, Cleri metu nomen suum occultantis, foetum esse docet. Libri Gallica lingua sub titulo Considerationum liberiorum p. 404. Collectionis Actorum authenticorum a *Blondello* congestorum scripti, quo acerbissime vir ille doctus exceptus fuit, ob impugnatam Joannae Papissae historiam, parentem *Galthierum*, Verbi Divini in tractu Rupellensi quondam Ministrum esse: librum autem, qui de Religionū Part.II. p.86. conciliatoribus sub Johannis Rolegravii nomine circumfertur, *Graverolo* deberi, qui Lugduni in Gallia olim, hodie Londini in Anglia Gallorum exulum Ecclesiam moderatur. Inter scripta, quae Tridentino p. 133. Concilio subvertendo inserviant, maxime commendat Gallica lingua editum volumen, cujus hic fere titulus est: Examen Concilii Tridentini, quo causae quae irritum illud faciunt, una cum vi Regibus & Principibus Christianis, nec non Ecclesiae Gallicanae omnibusque Catholicis ab eo illata, luculenter exponuntur; cujus libri autorem *Gulielmum Ranchinum* esse, sibi certo constare ait. *Mezeraeo* insigni Gallo- p. 149.

rum Historico a nonnullis tribui, quæ sub *Perefixii* nomine circum-
fertur, Henrici Magni Vitam, magis forte notum est, quam ut hoc lo-
p. 177. co dici mereatur: ut &, quod Catechismi Tridentini autor sit *P. Fran-
ciscus Forieri*, Ordinis Dominicani Monachus, natione Lusitanus, qui
p. 163. jussu Cardinalis *Caroli Borromæi* eum concinnasse dicitur. Majus au-
tem forsan operæ pretium nobis erit sperandum, si tentatam ab Ancil-
lono nostro castigationem quandam clarissimi Bailletti retulerimus.
Ille in libro suo de Scriptoribus personatis *Cæsarem Aquilinium*, qui de
tribus Historicis Concilii Tridentini tractatum edidit, *Scipionem Hen-
ricum* esse dixit; quod falsissimum Nostro videtur. Primo enim Sci-
pionem Henricum Romanam Ecclesiam manifeste secutum esse ait,
cum contra Calvinistam fuisse eum, qui sub Cæsaris Aquilinii nomine
delitescit, omnes Pontificiarum partium Viri eruditi credant. Deinde
Scipionem Henricum manifestissime Petrum Suavem impugnare in ea,
quam edidit, Censura Historico-Theologica; cum contra Aquilinius
p. 164. eum laudet atque defendat. Sed non contentus hac censura Ancillo-
nus, duos quoque ab Hedovilleo (in Ephemeridibus Gallicis anni 1663
d. 23. Martii) commissos errores observat. Prior est, quod Calvini-
stam crediderit Autorem sub Aquilinii nomine latentem Hedovilleus,
quem tamen in Romanæ Ecclesiæ communione vixisse constet. Alter,
quod post Pallaviciniani operis editionem, nullum alium istius argu-
menti librum, præter eum quem Aquilinius concinnavit, prodiisse
putet; cum tamen doctissimus quidam ex Scotis Vir, Romanæ itidem
Ecclesiæ addictus, Comes Julius Clemens, notas 64 morales, censorias,
historicas, ad inscriptionem, epistolam ad Lectorem, & tredecim ca-
p. 238. pita Introductionis Pallavicini scripserit. Quanto celebrior est in
Gallia olim Anti-Cottoni titulo concinnati operis fama, eo obscurior
hactenus de autore ejus fuit mussitatio. *Servino* nonnulli, Generali
quondam in Senatu Parisiensi Advocato, eum tribuerunt; alii Mona-
cho cuidam, quibus etiam assentiendum esse putavit *P. Petrus Josephus
Aurelianensis, Soc. Jes.* in vita Cottoni. At falli illos omnes sibi per-
suasissimum esse Ancillonus ait: certis enim testimoniis sibi constare,
a celeberrimo illo Reformatæ Ecclesiæ Doctore, *Petro Molinæo*, fœ-
p. 242. tum istum exclusum esse. Vitæ Philippi Mornæi partem fere dimi-
diam nobilem quendam Picardum, *Davidem Lixium*, concinnasse te-
statur, a quo acceptam illam telam duo Mornæi amanuenses perfece-
rint,

rint; præfationem autem operi præfixam illustris *Conrarti* ingenio deberi. Celebrem quondam Ecclesiæ Reformatæ apud Metenses Ministrum *Paulum Ferrium*, inter alia quæ edidit doctissima scripta, ejus quoque esse autorem, quod Gallica lingua hoc fere titulo anno 1624 evulgatum est: Notæ historicæ ad dissertationem, quam de morte & miraculis S. Liberii nuper evulgavit Dominus de Rambervillier, Balliviæ in Episcopatu Metensi Præfectus; ejusque rei fidem facere illius libri exemplum, ab ipso Ferrio sibi donatum, in cujus frontispicio propria manu se illius fœtus parentem fuerit professus. Gallici libri, qui *Bellum Autorum* inscribitur, fabrum Gueretum fuisse. Male autem a quibusdam Brayero Doctori Sorbonico & Canonico Verdunensi tribui tractatum *Religio Hollandorum* insignitum, cui Dn. de la Fontaine, qui Regis Galliæ negotia quondam Hagæ-Comitum obiit, materiam suppeditasse perperam quidam suspicentur. Legionis enim cujusdam Helvetorum non ignotum quondam præfectum, Stouppam, qui Cromwello per aliquod tempus operam navaverat, illum librum composuisse, ab ipso se accepisse Ancillonus noster testatur. Qui deniq; etiam *Mercurium Helvetum* & *Militem Suecum*, Gallica lingua concinne adeo facta opuscula, ut ex Balzaci calamo profluxisse visa nonnullis fuerint, Friderico Spanhemio restituit, quem *Commentarii Historici* quoque *de Vita Comitis de Dobna* autorem esse prodit.

p. 269. p. 418. p. 439. p. 451.

Nec desunt alia, quæ ad Virorum doctorum vitam, mores & scripta cognoscenda pertinent, oppido jucunda, quæ ex Ancillonianis hisce discere liceat. Sane notatu non indignum videtur, quod de Davide Blondello refertur, eum a Præside Parliamenti Parisiensis Domino *De Mesmes* annuum 1200 librarum, ab alio autem ejusdem Parliamenti Consiliario 600 librarum stipendium accepisse, ut Romani Pontificis oppugnaret primatum; quorum tamen uterque & corpore & animo cum Ecclesia Romana communionem exercuisse dicitur. Idem Blondellus, in terra prostratus, librisque circumvallatus, operam litteris navasse, similesque olim Jacobi Cujacii fuisse mores observantur. De Bodino narratur, Dialogum ejus, quo Turca, Judæus & Christianus inducantur loquentes, Turcæ partes Postello, Judæi ipso Bodino sustinente, in Bibliotheca Potentissimi Galliarum Regis inveniri. Nec dubitamus ulli, ad Dialogum Bodini ἑπταπλομερῆ Ancillonum nostrum respexisse, cujus tamen paulo aliam rationem esse no-

P. I. p. 407. Part. II. p. 2.

runt, quibus ipſum iſtud opuſculum, cujus in Germania quoque aliquot ἀπόγραφα extant, perluſtrare licuit. Sane ex illo vix confirmari poſſe putemus quorundam traditionem, qui Bodinum animam Judaicis ſuperſtitionibus imbutam efflaſſe dicunt; quod tamen haud
p. 5. obſcure Noſter inſinuare videtur. Aſt elegans eſt, modo vera ſit, de Bodino & ſapientiſſima Angliæ Regina Eliſabetha fabula. Ægre illa tulerat, quod parum honorifice de fœmineo ſexu in libris de Republica Bodinus ſenſiſſet. Quamobrem ut vindictam ab eo ſumeret, in Angliam allectum, & ad colloquium admiſſum, frigide admodum eum a ſe dimiſit, verbis, quæ, quod Latine non inconcinna ad nomen Bodini alluſio exprimi nequeat, prout ab ipſa prolata fuerunt, apponere liceat. Dixit igitur: *Bodin apprenez en me voyant, que vous n'eſtes*
81. *qu'un Badin.* De Caſaubono multa fuſe diſſeruntur. Inter alia præcipuum ſuæ in rebus Eccleſiaſticis peritiæ ſpecimen daturus fuiſſe dicitur, in libro ſingulari de Libertate Eccleſiaſtica: verum ex improviſo accidiſſe, ut cum 264 illius libri paginæ typis exſcriptæ jam eſſent, Henricus IV, compoſitis jam Venetorum cum P. R. controverſiis, ultra progredi prohibuerit, iis quoque, quæ excuſa jam fuerant, diligenter
p. 89. ſuppreſſis. De religione Caſauboni iſtud judicium fertur, ad Romanam Eccleſiam illam forte, quam jactant nonnulli, ejus haud fuiſſe animi propenſionem, cœco tamen Patrum & antiquitatis Eccleſiaſticæ amore religionis ſyſtema eum ſibi finxiſſe, quale forſan nemo mortalium alius hodie ſequatur; ejusque rei ex quadam ejus ad Danielem Heinſium epiſtola (quæ inter epiſtolas præſtantium & eruditorum
p. 93. Virorum 143 eſt) confirmatio petitur. Ceterum notabile eſt induſtriæ ejus exemplum, utpote qui ut ſomnum quaſi averruncaret, aceto
p. 270. adſpergere nocturno tempore oculos ſolitus fuerit. De Paulo Ferrio, cujus ſupra jam facta fuit mentio, referri meretur, quod Hiſtoriam reformationis urbis Metenſis, Conſiſtorii Eccleſiæ Reformatæ in illa urbe precibus, deſcribendam ſuſceperit. Ediderat enim Epiſcopatus Metenſis Suffraganeus, *De Madaure*, Hiſtoriam natæ, promotæ, & collabentis in ea urbe hæreſeos, cui opponere Ferrium volebant, qui hæreticorum nomine Metenſi Suffraganeo appellabantur. Ille itaque utiliſſimum opus quidem ſuſcepit, magnaque Hiſtoriæ Metenſis, temporum quoque ante reformationem elapſorum, parte expoſita, quam longiſſime perduxit, ſed imperfectum hæredibus ſuis, morte præventus

reli-

reliquit, dignum quod iſta quoque conditione lucem publicam intueatur. Inter hæredes illos quidam nepos ejus fuiſſe refertur, *Du Vivier*, p. 272
qui ab ipſa licet nativitate ſua oculis captus, tantos tamen in elegantioribus litteris, Hiſtoricis item, Philoſophicis & Theologicis fecit progreſſus, ut in territorio Metenſi eccleſiaſtico officio dignus fuerit judicatus. Ille cum Carentonæ verba ad populum aliquando faceret, cum preces pro ægrotis pro more eſſent faciendæ, nec exiguus eſſet eorum, pro quibus orandum erat, numerus, omnes tamen, unica tantum vice ſibi antea recitari juſſos, feliciter adeo ejus memoria reddidit, ut unicum ante preces prætermiſſum, in ipſis precibus adhuc commemoraverit, inſigni eo ipſo omnium præſentium excitata admiratione. Repeteremus, quæ iſta occaſione adducuntur, ab aliis quoque cœcis patrata cum ſtupore aliorum facinora, niſi de celebri autore Gallo, Go- p. 293.
dello, quædam potius commemoranda eſſe duceremus. Et magni momenti forſan non eſt, quod de poemate ejus, quo vitam Pauli Apoſtoli deſcripſit, narratur; in ſecunda ſcilicet ejus editione omiſſa eſſe, quæ de Paulo, picturas in atrio Sacerdotis Summi contemplante, ficta fuerant: monuerat enim doctiſſimus Dallæus, picturis hujusmodi locum apud Judæos religionem neutiquam reliquiſſe. At magis notari merentur, quæ de Eccleſiaſtica ejus Hiſtoria notantur. Cum primo enim ejus tomo ita comparatum eſſe dicitur, ut nihil merito in fide atque ſinceritate Autoris deſideres: verum aliam ſequentium rationem eſſe. Cum enim eo lecto Cardinalis Grimaldus, ob nimiam adverſus Eccleſiam Romanam ſtyli libertatem, hæreſin Godello ad ſe accerſito exprobraret, ſeque Romæ redditum, ad Papam quicquid legiſſet exacte relaturum minatus eſſet, territus minis iſtis bonus ille Vir minus candidum deinceps ſe præſtitit. De Launojo denique tantum quæ p. 331.
narrantur addere liceat, qui librum de Regia in matrimonium poteſtate invitus juſſu regio compoſuiſſe dicitur. Occaſionem mandato illi conjugium cujusdam ex Galliæ magnatibus, cum illuſtri quadam ex familia Lotharingica fœmina dediſſe fertur: Launojum autem quavis data occaſione dixiſſe, nihil minus animi ſui ſenſis, quam iſtum librum ſuum, unquam conveniens fuiſſe.

Sunt quoque ad Hiſtoriam tam Civilem quam Eccleſiaſticam ſpectantia in hoc libro nonnulla, ex quibus ſpeciminis loco pauciſſima ſaltem attingere liceat. Eminent inter ea, quæ de origine acerbiſ- Part.I. p.113.

ſimarum inter Colinæum & Guiſium diſſenſionum, quarum ſuperiori ſeculo mœſta ſpectatrix Gallia fuit, narrantur, quæ in manuſcripto volumine, omnia Colinæi Guiſiique contra ſe invicem molimina complexo, & in Bibliotheca Segueriana aſſervato, luculenter exponitur. Scilicet arctiſſimæ amicitiæ nexu ſibi mutuo a teneris alligatos fuiſſe duos iſtos Galliæ Heroas dicitur; Furiam autem, quæ acerbiſſimorum diſſidiorum cauſam inter ipſos excitaverit, Valentinenſem Duciſſam extitiſſe. Cum enim pila aliquando ſe forte ambo exercerent, Colinæus, ut ſolebat liberius cum Guiſio loqui, non poſſe ſe ajebat animum inducere, ut credat, Guiſium, quod fama tum ferebat, meretricem in torum ſibi adſciturum, qui homo eſſet & prudentia & generis ac meritorum laudibus illuſtris. Per meretricem autem illuſtrem illam fœminam intelligebat, quam adeo tum deperiſſe Guiſius narratur, ut ferali ob verba iſta concepto contra Colinæum odio, paulo poſt averſum ab eo animum publice declaraverit. Et hanc, ſi non præcipuam, non ultimam ſaltem exercitæ in nuptiis Pariſinis omnibus ſeculis deteſtandæ crudelitatis cauſam fuiſſe, Ancillonus exiſtimat. Colinæum enim vivum ferre nec Guiſius, nec illa fœmina poterant: occidere vero, iis qui partes ejus ſequebantur ſalvis, non valebant. Obtinuit itaque cum furore conjunctus amor tantum, *quantum* nunquam *religio* potuiſſet *ſuadere malorum*: ipſo Guiſio haud raro id teſtato, plus factum eſſe, quam ipſe quidem fieri voluiſſet, qui, modo unius Colinæi ſanguinem exſorbere licuiſſet, contentum ſe futurum fuiſſe, quavis data occaſione ſolebat dicere. Verum de iſtis ſatis. Quæ de Curiæ Romanæ moliminibus, quibus Concilio Tridentino in Gallia autoritatem parare, quantum conniti animo, quantum labore contendere potuit, conata eſt, narrantur, adhuc referre animus erat: accuratiſſime enim ea omnia, una cum fortiſſimis, quibus contra niſi Clerus Proceresque Gallicani fuerunt, conatibus Ancillonus expoſuit. Verum ſit modus in rebus. Ea quoque, quæ ad ipſum Ancillonum pertinent, paſſim disjecta colligere volebamus, ſed cum pauca ea ſint, magisque luculenta in vitæ ejus deſcriptione Clariſsimus filius ipſius expectare nos jubeat, iſto quoque labore duximus eſſe ſuperſedendum.

p. 136.

EXCER-

VII.

TAI

p. 136

EXCERPTUM EX EPISTOLA WITTENBERGA MISSA ad Amicum a D. IO. GOTHOFREDO BERGERO, in Academia Wittenbergensi Medicinæ Professore primario, de Arteriæ Aortæ divisione in ramos Carotides & Subclavios.

QUum aliquot abhinc annis in cadaveribus humanis falsas complurium Anatomicorum delineationes arteriæ aortæ, e corde egredientis, ex eademque orientium arteriarum subclaviarum, atque carotidum, in theatro Anatomico non semel demonstraverim, ortæque nuper admodum ea de re lites fuerint inter clarissimos Belgii Anatomicos, Fridericum Ruyschium & Godefridum Bidloo; non injucundum fore putavi, si, quam præterito mense in Anatome cadaveris fœminei delineandam curavi, earundem arteriarum originem, divisionemque naturalem, Tecum communicarem. En itaque Figuram, Cordis & Arteriæ Aortæ magnitudinem, hujusque divisionem in ramos Carotides & Subclavios naturalem, exhibentem. Ubi

A. Cor puerperæ XX annorum. TAB. VII.

B. Vena Cava dextrorsum paulum reflexa, hiansque in C, dextram cordis Auriculam, cujus magna pars corde tegitur.

D. Pars Sacculi membranosi, in quem expansa cava, communem cum auricula cavitatem constituit.

E. Truncus cavæ superior.

F. Inferior.

G. Aorta, emergens e sinistro cordis ventriculo, flexuque amplo se supra cor attollens.

G. H. Arcus, quem supra cor progrediens aorta, inferioraque versus incurva, efformat.

I. Ex convexa arcus parte egrediens Trunculus, abiens in K Arteriam Carotidem dextram, & L Subclaviam ejus lateris.

M. Subclavia sinistra, quam olim quodam spatio cum Arteria cervicali coalitam offendi, quemadmodum etiam in Fig. II D. Ruyschii observatur.

N. Ar-

N. Arteria Cervicalis sinistra, hic distincta origine ex ipsa prodiens aorta.

O. Arteria Carotis sinistra, ex ipso pariter arcu aortæ, inter trunculum carotidis & subclaviæ dextræ, ac cervicalem sinistram existens, quam vulgo ex subclavia sinistra emitti opinantur.

P. Arteria pulmonaria, sive Vena arteriosa, ex dextro cordis ventriculo prodiens.

Q. Canalis arteriosus, qui ex prædicta arteria sanguinem in aortam ducit in fœtu.

R. R. Aorta descendens.

LIBRI NOVI.

Reliquiæ Spelmannianæ. The Posthumous Works of Sir Henry Spelman. With the Life of the Author. London by Aunsham and Churchil, 1698. fol.

A Commentary upon the third Book of Moses, called Leviticus, by Simon Lord Bishop of Ely. London, by R. Chiswel, 1698. 4.

Antonii Bynæi de Morte Jesu Christi Liber III. Amstelodami apud G. Borstium, 1698. 4.

Phædri, Augusti liberti, Fabularum Æsopicarum libri V. cum integris commentariis Marqu. Gudii, Conr. Rittershusii &c. curante Petro Burmanno. Amstel. apud Henr. Wetsteinium, 1698. 12.

Histoire de Nestorianisme, par le P. Louis Doucin de la C. de J. A Rotterdam chez R. Leers, 1698. 4.

Thomæ Gatakeri Opera Critica. Trajecti ad Rhenum apud Franc. Halmam &c. 1698. fol.

P. D. Huetii Tractatus de Situ Paradisi terrestris, nunc primum Latine factus. Accedit ejusdem Commentarius de Navigationibus Salomonis. Ultrajecti apud Wilb. van de Water, 1698. 8.

Laurentii Zacagnii Collectanea veterum monumentorum Ecclesiæ Græcæ & Latinæ. Romæ, typis Collegii de Propaganda Fide, 1698. in 4.

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendis Julii, Anno M DC XCVIII.

DELLA NATURA DE' FIUMI TRATTATO FISICO MATEMATICO &c.

h. e.

DE NATURA FLUMINUM TRACTATUS PHYSICO-MATHEmaticus Doctoris DOMINICI GUGLIELMINI, primarii Mathematici Gymnasii Bononiensis, & Membri Academiæ Regiæ Scientiarum.

Bononiæ apud Ludovicum Mariam Ruinettum, 1697. 4.
Constat plag. 48. cum 15 tabulis ære expressis.

Nota dudum sunt Orbi Litterato, quæ Celeberrimus Auctor in libris de Mensura aquarum currentium, a nobis in Actis A. 1692. p. 431. 510. commemoratis, non sine laude ingenii proposuit. In quibus tradendis cum rigore Geometrico procedere sibi proposuisset, abstinendum sibi censuit a consideratione impedimentorum, a quibus nunquam fere libera esse solet aqua per canales profluens. Jam vero theoriam aliquam fluminum daturus probe animadvertit, non sibi fore licitum tali abstractione uti, sed omnino consideranda esse impedimenta, non quidem particularia omnia, quod factu impossibile, sed generaliora, ut hinc derivari possit, quid secundum circumstantias certas, vel in mutando aquæ cursu valeant, vel producendo effectus alios, qui miratu digni videri solent. Unde & æquos sibi sperat futuros Lectores, si tantam hic non inveniant ἀκρίβειαν, quanta exigi solet a Geometris, nec illam universalitatem, qua con-

cipi solent propositiones magis abstractæ; cum maxima illa circumstantiarum varietas, quæ incertas reddere solet plerasque scientiæ naturalis partes, non patiatur, ut quis in hoc argumento physico-mathematico, majori cum certitudine versetur. Quod eo magis futurum sperat, quo pauciores sunt scriptores, qui operæ pretium fecerunt in hac scientia locupletanda, & quo pluribus falsis suppositionibus ipsa huc usque fuit contaminata. Harum non paucas detexit perspicacissimus Auctor, alveorum proprietates nondum cognitas invenit, non raro etiam ab ipsa theoria digressus est, tradendo regulas præcipui usus in architectura, quæ circa aquas occupatur. Neque dubitat in posterum omnia hæc perfectius traditum iri, si modo diligentius elaboretur in illa mechanices parte, quam nemo alius adhuc tetigit, præter Dn. Nevvtonum, qui tamen ita eam proposuit, ut nondum ad doctrinam de fluminibus eandem applicare liceat. Orditur autem Cl. Auctor opus, in quatuordecim capita divisum, a consideratione liquidorum in genere, duas ad illorum constitutionem requirens conditiones essentiales: ut nimirum corpus illud, quod liquidum dici debet, unum nobis appareat, non vero instar acervi ex pluribus particulis congesti; deinde ut permeabile sit, neque relinquat apertum, quem pervasit aliud corpus, locum, sed permeans semper circumdet, quicunque etiam fuerit ejus velocitatis gradus, si perfecte liquidum sit, omnique lentore destitutum; cujus generis tamen pauca liquida dari fatetur. Atque jamjam propositam ideam mentalem vocat; physicam autem traditurus, poscit non solum, ut particularum liquidum corpus constituentium magnitudo insensibilis sit, sed etiam nulla, aut tam exigua sit particularum illarum connexio, ut gravitas illarum facile possit superare cohæsionis momentum, eaque illarum figura, ut una alteri imposita quiete consistere non diu possit, sed data vel minima occasione provolvatur deorsumque ruat. Quæ ut clarius intelligantur, duo facit fluidorum genera, quorum primum est fluidorum artificialium, aut potius corporum liquefactorum, alterum naturalium. Primum omnem fluiditatem violentæ ignis agitationi divellenti particularum unionem cum debeat, non putat illius particulis necesse esse ut tribuatur determinata aliqua figura, quoniam violentia motus omne cohærentiæ momentum potis est, sive a figura particularum minimarum, sive ab externa pressione proveniat. In secundo gene-

genere agitationem corpusculorum intestinam non requirit, quamvis lubenter concedat, vix unquam illa motu esse destituta, cum propter perfectum æquilibrium cuilibet impressioni facile cedant; sufficere judicans figuram corpusculorum talem, ut se in puncto tantum contingere possint, convexam scilicet, quæcunque etiam sit curvitatis species, sive sphærica sive sphæroidea aut his affinis, modo connexionem particularum vicinarum impediat. Et cum pauca censeat esse talia fluida, aquam nimirum, aerem, & argentum vivum, reliqua autem ex varia particularum salinarum, terrearum, bituminosarum &c. commixtione cum illis orta, figuras quoque particularum, ex quibus ipsa constant, determinare satagit, aquam constare affirmans ex sphærulis solidis, quæ poros inter se relinquant sensibiliter in recta linea dispositos, & hoc modo componant non fluidum tantum corpus ob figuram suam rotundam, sed & diaphanum, propter pororum rectitudinem, & grave pariter ac incompressibile, propter suam soliditatem. Mercurii corpuscula minima sphæroidea esse conjicit, quorum diameter major maximam habeat rationem ad diametrum minorem, non multum excedentem diametrum particulæ æthereæ; quo fiat, ut non solum interstitia admodum parva relinquantur, per quæ æther transire quidem sed non libere satis possit, atque adeo ejus actio, in qua essentia lucis consistit, vel perturbetur, vel insensibilis fiat, sed etiam propter magnitudinem diametri majoris respectu minoris, tam pauca sint illa interstitia, ut Mercurii corpus grave pariter sit ac opacum. Fluiditatem aeris cum elasticitate conjunctam melius, quam factum huc usque fuit, explicari posse putat, si ponatur, esse illum congeriem spirarum sphærice contortarum & æthere repletarum, qui tantum per angustas revolutionum distantias in earum cavitatem penetrare possit. Manifestum enim hinc fieri, non tantum leve corpus esse aerem, quia singulæ sphærulæ parum habent materiæ, & nullos inter se porulos relinquunt, sed elasticum etiam, ob ætherem inter helicum interstitia continue fluentem, quodq; compressum etiam fluiditatem retineat, quoniam sphærica corpuscula compressa sphæroideam induunt, quæ fluidi naturæ non repugnat. Existimat præterea, ætheris particulas ab aqueis sola differre exilitate & varietate motus, quo agitantur, ita ut ob hanc exiguitatem, quo major in rerum natura non detur, æther in determinato spatio, v. g. pedis cubici, minus ha-

beat materiæ quam ullum aliud corpus, cum inter ejus particulas intercedant quam plurima ſpatia vacua, quæ a nullo alio corpore repleri poſſint. Suam ergo de aqua ut probabiliorem reddat hypotheſin Celeberr. Auctor, oſtendit, poſito aquam eſſe aggregatum minimarum ſphærularum gravium, omnia hinc conſequi, quæ in aqua occurrunt, phænomena, nonnullasque ex præcipuis propoſitionibus hydroſtaticis demonſtrat. Porro de origine fontium agit, præ reliquis hypotheſibus Carteſianam ſibi probari faſſus, qua origines fontium ex aquis in terræ viſceribus contentis & cum mari communicantibus deducuntur; ſi ſcilicet ſtatuatur, a calore ſubterraneo illas in vaporem redactas elevari, concretasque rurſus in receptacula colligi, & a pluvia niveque liquefacta, per terræ poros huc penetrante, ſenſim augeri, donec tandem exundent, flumenque conſtituentes in mare procurrant. Hujus aquarum fluentium motus principium gravitatem eſſe ut intelligatur, probat Guglielminus, easdem motus leges, quas ſolida deorſum ruentia obſervare oſtendit Galilæus, fluidis etiam applicari poſſe; quamvis, ut diverſæ corporum affectiones variant eorum proprietates, ita quoque efficiant, ut in quibusdam caſibus diverſimode exerceantur impreſſiones a gravitate receptæ. Quem in finem ſollicite exponit, in quibus conveniant aut diſcrepent phænomena corporum ſolidorum & fluidorum cadentium, atque hinc regulas derivat, quas flumina ſuo in curſu obſervare ſolent. Ad has autem rite adplicandas cum penitior conſideratio alveorum requiratur, & proprietatum, quæ ipſis ratione profunditatis, latitudinis & declivitatis competunt, hanc quoque diligentem inſtituit, ſtabilitaque paradoxa opinione, quod neceſſe non ſit, ut fluminis, ſuum ad terminum procurſuri, fundus aliquam habeat declivitatem, explicat quid poſſit vis aquarum in alveorum declivitate aut latitudine vel augenda vel minuenda. Deinde progreſſus ad ea, quæ de rectitudine aut tortuoſitate alveorum ſcitu ſunt neceſſaria, diſquirit, qui fiat, ut fluvii recto prius pergentes tramite exedant quaſi littus, & tortuoſe procedant, traditaque ratione, qua munienda littora, ut a malo hoc immunia reſerventur, proprietates & effectus fluminum tam rectorum quam tortuoſorum recenſet. Hac quoque occaſione ad quæſtionem a Varenio Geographo de origine alveorum motam reſpondet, non negari poſſe, quosdam alveos hominum opera effoſſos, cum id diſerte ab Hiſto-

Historicis, v. g. de Padi alveo ab Æmilio Scauro elaborato, memoriæ sit proditum; sibi tamen videri, maximam alveorum partem a natura factam, & illos vel excavatos vi aquarum ex fontibus proruentium, vel formatos in planitie camporum, per alluviones. Cæterum cum varii aquarum motus in fluminibus pro diversis observentur circumstantiis, ad quas pertinent gurgites, & vortices tam cœci quam voraginibus imminentes, quæ aquam & res innatantes absorbent, cataractæ ex quibus aquæ præcipitantur, derivatio fluminis in aliud flumen aut in mare, nec non fluviorum plurium conjunctio; omnia hæc, & ultima quidem illa duo distinctis capitibus explicat, simul effectus enumerans noxios interdum, quandoque vero utiles, qui a conjunctione aut separatione fluviorum ortum habent. Jam cum nullum flumen sit, quod eandem semper aquæ quantitatem vehat, nec unquam crescat aut minuatur; quoniam si ad quantitatem aquæ absolutam respicias, palam est, ejus incrementum ex majori vigore scaturiginum, multitudine pluviarum niviumque liquefactarum, & aqua fluviorum influentium aucta, procedere; si autem aream sectionis, quam occupat aqua in dato situ fluminis, consideres, ad priora quoque concurrere possunt restagnatio maris & fluminum majorum, in quæ aquas suas emittunt minora, imo, licet insensibiliter, vis ventorum currenti contrariorum, restrictio alvei, & generaliter omnia impedimenta inferiora, quæ velocitatem cursus fluminis imminuunt: ideoque de his omnibus doctissimus Auctor magna cum cura exponit, simul commemorans effectus, qui sequantur, quando fluvii pleno fluentes alveo perrumpunt aggeres, quibus alias coercentur. Solent autem, præter fluvios perennes & torrentes aquam pluviam ex montibus convehentes, fluvioli quoque reperiri in planitie ortum habentes, quorum alvei maximam partem ab hominibus effossi sunt eum in finem, ut in illos confluat aqua pluvia alias stagnatura, & campi agrique ad culturam idonei reddantur; unde nec hos omittendos sibi censuit, sed luculenter ostendit, quomodo alvei illorum disponendi, ut commode se exonerare possint in vicina flumina, paludes aut mare; quibus machinis impedienda fluminum in illas fossas regurgitatio; quomodo rite collocanda ostia; qua cautione utendum, cum de eo agitur, utrum satius sit, cunctas unire alicujus regionis aquas, & in unam fossam deducere, an vero illas per plures aquæ ductus ad suum terminum derivare,

re, factaque mentione fornicum subterraneorum, differentiam & usum eorum explicat. Ejusdem fere census sunt canales, in quos a fluminibus majoribus aliqua aquæ portio, ut vel irrigationi, vel movendæ alicui machinæ, vel aliis usibus humanis inserviat, ita corrivatur, ut influxus aquæ minui pro lubitu, aut plane sisti possit, extructis hunc in finem emissariis. Hæc ergo incilia quomodo construenda, quibus efficienda in locis cataractæ, emissaria & ostiola, quæ Italis Paraporti vocantur, & aperta flumini aquam reddunt, fundumque canalis excavant, qui cognoscere desiderat, perspicuis ea regulis a Cl. Auctore comprehensa reperiet; qui deinde media quoque proponit, quibus navigabilia reddi possint flumina, modo impedimenta illa tollere liceat, quæ vel ex parte alvei, vel aquæ per illum currentis existunt. Porro cum magno cedat hominibus commodo, si steriles ob nimiam humiditatem terræ ad culturam aptæ reddantur, neque id semper effossione fossarum, de quibus antea dictum, fieri possit, præsertim in locis depressioribus, sed quandoque requiratur, ut aqua fluminum turbidorũ iis immittatur, quæ deponendo terram fundum sensim elevet; de hac quoque re copiose præcipit, monstrando, quibusnam in casibus, & quibus modis cum fructu suscipi possit, tandemque ob oculos ponit ea, quæ probe consideranda sunt, quando flumen per novum alveum, sive ad ostium suum, sive ad aliud plane deducendum est, ne cum Nerone vestigia irritæ spei posteris relinquamus.

THESAURUS ANTIQUITATUM ROMANARUM, CONGEstus a JO. GEORGIO GRAEVIO. Tomus VII & VIII.

TRAJECTI AD RHENUM APUD FR. HALMAM, ET LUGduni Batavorum apud Petrum vander Aa, 1698. fol.

Constant ambo tomi 16 alph. & plurimis iconismis.

ITerum ex libraria sua instructissima penu gazas depromit & evulgat celeberrimus Graevius, elegantiores rarioresque digerens & in classes veluti redactos suisque voluminibus inclusos proferens libros: qui etsi novi non sunt, venustiores tamen quia eos reddidit, ut typorum nitidorum & elegantissimorum iconismorum gratia priores editiones

tiones superent; non minus doctissimo Editori se debere agnoscit Respublica Literaria, quam recentes quando prorsus nec editos antea profert libros. Eos indicasse sufficiat, e quibus excerpere nonnulla, aut argumentum eorum latius exponere, operæ nostræ ratio non permittit, in his fusius enarrandis solum occupata, qui nunquam antea publicam adspexere lucem.

In septimo tomo exhibentur Richardi Streinnii p. 1069. Ant. Augustini p. 1143. & Fulvii Vrsini p. 1178. *de gentium & familiárum Romanarum ortu & successione* commentarii; ex quibus Streinnius Baro Schvvarzenavius anno 1558 librum suum *de gentibus & familiis Rom.* Argentorati publicæ primum luci exposuerat, sub auspic is Hottomanni ad istam eruditionem provectus; Augustini autem & Vrsini commentarii e majoribus ipsorum operibus sunt excerpti. Iis subjecta est p. 1309. *Notitia dignitatum utriusque Imperii*, cum prolixo Guidi Panciroli commentario, qui in Italia & Gallia sub seculi hujus initium excusus, nunc sexaginta & pluribus æneis tabulis nitidissime cælatis venustior est exhibitus. Agmen claudit Valentis Chimentellii, doctissimi Itali, *de Honore Bisellii* commentatio p. 2021. cui occasionem dederat in Pisano agro reperta basis, seu arcula marmorea, cui incisa hæc inscriptio:

D. M
Q. LARGENNI
Q. F. GAL. SEVER
AEDILI. PISAS
Q. LARGENNIV
CHRESIMVS. PA
QVI. OB. HONOR
BISELLI. HS. L. N
REI. P. PISANOR
DEDIT

Hanc epigraphen erudita Dissertatione explicandam cum sibi sumsisset Chimentellius, in Pisano Lyceo eloquentiæ & politices Professor anno 1666, de variis sellarum generibus, quibus tum magistratus tum privati homines sunt usi, duxit differendum; deque sellis curulibus, subselliis senatoriis, lecticis consularibus, thronis, soliis, cathedris, & similibus, multa haud proletaria attulit: appendicis loco *de odoris mu-*
sciis

scii Pisani epistolam adjiciens, quam & ipsam non omittendam ratus, p. 2199 collocavit Thesauri doctissimus promulgator.

Octavus tomus pluscula complectitur opuscula, pleraque ad anni Romani supputationem & solennia festorum spectantia. *Kalendarii* itaque *veteris Romani* aliquot exempla seu ectypa oculis subjiciuntur: *urbanum* Augusti temporibus marmori incisum, ex aedibus Maffaeorum p. 1. cum notis Ariae Montani & Petri Ciaconii p. 16: *rusticum* e Farnesiana bibliotheca depromtum p. 19. cum notis Vrsini p. 21: alterius *Kalendarii* fragmenta, ex aedibus Capranicorum p. 29. & apud Vrsinum p. 31. His subjicitur Sibrandi Siccamae *in Fastos Kalendares Romanorum* commentarius anno 1599 editus p. 33. ejusque *de veteri anno Romano* dissertatio p. 81. Sequitur *Kalendarium*, quod in libris antiquis Ovidii Fastis praefixum cernitur p. 89. quod autem multis in locis aliter in suo MSto legi annotat Cl. Editor in Praef. Hoc excipit aliud *Kalendarium* circa annum Chr. CCCLIV sub Imp. Constantio Constantini M. filio compositum p. 96. cum iconismis eidem praefixis, singulos anni menses delineantibus: quod a Petro Lambecio in appendice Libri IV Biblioth. Vindobonensis p. 277 proditum, cum ejusdem notis sistitur p. 103. Commentarios in istud Marcum Velserum scripsisse, asservatos olim in Mazariniana bibliotheca, indicavit Nicolaus Heinsius per literas Christophoro Arnoldo, qui id memorat in Praef. Operum Velserianor. p. 8. Kalendariis istis antiquis subjiciuntur recentiora duo a Th. Demstero p. 115. & Dion. Petavio p. 125. adornata, adjecta *expositione compendiaria Kalendarii Romani*, a Petro Gassendo instituta p. 139. Sequitur Petri Violae *de veteri novaque Romanorum temporum ratione* libellus Venetiis 1546 excusus, parum obvius p. 139. Hadr. Junii *de annis & mensibus* commentatiuncula, quae anno 1556 prodierat p. 199. ejusdemque *Fastorum* liber p. 229. Inde sistuntur *de anno Romano* diversorum auctorum diatribae, Jo. Lalamantii p. 259. Jac. Christmanni p. 285. Jos. Scaligeri p. 307. Dion. Petavii p. 325. Sam. Petiti p. 371. Wilh. Langii p. 397. petitae omnes ex majoribus eorum operibus chronologicis. Succedit Erycii Puteani *de Bissexto* liber, qui intercalandi rationem exponit p. 419. Petri Taffini *de Romanorum anno seculari*, ejusque potissimum per ludos seculares celebritate, & horum chronologia, opus historicum, chronicum & criticum anno 1641 editum p. 467. Erycii Puteani *de Nundinis Romanis* liber anno

1645

1645 evulgatus, quem *Fastorum novam faculam*, ut superiorem de Bissexto *temporis faculam*, ipse auctor insignivit, p. 641. Gregorii Tolosani ex Syntagmate decerptum *de nundinis & mercatibus* fragmentum p. 697. Jo. Bapt. Belli diatriba *de Pharsalici conflictus mense & die* p. 705, in qua vigesimus Julii prælio isti ex Maphæano marmore assignatur. Petri Morestelli *de triplici anno Romanorum, mensibus, eorumque partibus, deque die civili & diversitate dierum* libri quinque, anno 1604 sub titulo *Philomusi* editi p. 732. ejusdem *Alypius*, sive *de priscorum Romanorum feriis* liber p. 789.

His tot hominum doctorum commentationibus, quæ anni & solennium festorum apud veteres Romanos rationem exponunt, attexuit doctissimus Editor alterius argumenti Dissertationes, quæ Romanas alias antiquitates attingunt: nempe Julii Cæsaris Bulengeri de *tributis ac vectigalibus Populi Rom.* librum, qui est *nonus* majoris operis *de Imperio Romano*, p. 819. Vinc. Contareni *de frumentaria Romanorum largitione*, & *de militari Romanorum stipendio* commentarium Patavii 1609 editum p. 923. Jo. Schefferi *Agrippam liberatorem*, sive dissertationem *de novis tabulis*. Argentorati a. 1645 publici primum juris factam p. 975. Barn. Brissonii *de veteri ritu nuptiarum & jure connubiorum* p. 1007. Ant. Hotmanni *de veteri ritu nuptiarum* p. 1107. ejusdemque *de sponsalibus, jure matrimoniorum, spuriis* item & *legitimis* p. 1145. dissertationes. Jo. Meursii *de luxu Romanorum* librum anno 1631 editum p. 1215. ejusdemque argumenti commentarium Stanislai Kobierzykii anno 1628 publicæ luci expositum p. 1251. Coronidem huic tomo imponit Joachimi Johannis Maderi *de coronis sacris & profanis* Helmstadii anno 1662 excusus libellus p. 1403.

DAVIDIS GREGORII M. D. ASTRONOMIÆ PROFESSORIS Saviliani & S. R. S. CATENARIA, ad Rev. Virum D. HENRICUM ALDRICH S. T. P. Decanum Ædis Christi Oxoniæ.

Transcripta ex Actis (Transactions) Philosophicis Anglicanis mensis Augusti, 1697, pag. 637. seqq.

Cum Problema de figura Catenæ (id est lineæ flexilis, versus centrum longinquum gravis, & pondere suo dum a duobus extre-

mis immotis dependet incurvatæ) sit inter hujus ævi Philosophos imprimis nobile, ac a Celeberrimis Viris *Hugenio*, *Leibnitio* & *Bernoullio*, plurimæ figuræ istius proprietates fuerint detectæ, & in Actis Eruditorum *Lipsiæ* (at sine demonstratione) editæ: Libuit harum omnium demonstrationes pertexere, ope Methodi *Newtonianæ* Geometris hodie familiaris, fluxiones e fluentium relatione data determinandi & vicissim; & alias insignes Curvæ hujus proprietates nunc primum detectas adjicere, tibique, Reverende Decane, harum rerum Judici idoneo mittere.

Prop. I. Problema.

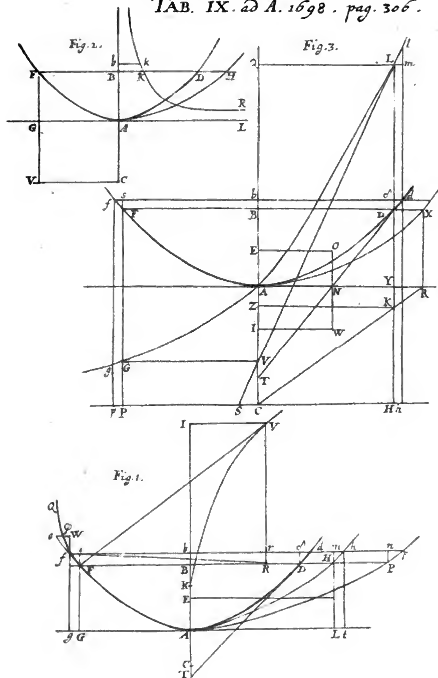
TAB. IX. *Fig. 1.* Invenire relationem inter fluxionem axeos & fluxionem ordinatæ in Curva Catenaria.

Sit Catena F A D ab extremitatibus F & D dependens, cujus punctum imum (seu Curvæ vertex) A, axis A B ad horizontem erectus, eique applicata B D horizonti parallela. Invenienda est relatio inter B b seu D δ & d δ; posito b puncto ipsi B proximo, & b d ad B D, item D δ ad BA parallela.

Ex Mechanicis constat, Potentias tres in æquilibrio positas eandem habere rationem cum rectis tribus ad ipsarum directiones parallelis, vel in dato angulo inclinatis, a mutuo occursu terminatis; Adeoque si D d exponat gravitatem absolutam particulæ D d (ut in Catena æqualiter crassa rite fit) d δ repræsentabit gravitatis partem eam quæ normaliter in D d agit, quaque fit ut d D (ob Catenæ flexilitatem circa d mobilis) in situm verticalem se componere conatur. Adeoque si δ d (sive fluxio ordinatæ B D) constans sit; gravitatis actio in partes correspondentes Catenæ D d normaliter exerta etiam constans erit sive ubique eadem. Exponatur hæc per rectam a. Porro ex supra citato Lemmate Mechanico, D δ sive fluxio axeos A B exponet vim secundum directionem ipsius d D exerendam, quæ priori conatui lineæ gravis d D ad componendam se in situm verticalem æquipolleat, eumque impedire possit. Hæc vero vis oritur a linea gravi D A secundum directionem d D trahente; estque proinde (cæteris manentibus) lineæ D A proportionalis. Est igitur δ d fluxio ordinatæ ad δ D fluxionem abscissæ, sicut constans recta a ad D A curvam. q. e. f.

Coro-

TAB. IX. ad A. 1698. pag. 306.

Corollarium.

Si recta DT tangat Catenariam, & axi BA producto occurrat in T, erit DB.BT : : (d δ. δD : :) a. DA Curvam.

Prop. 2, Theorema.

Fig. 1. SI ad perpendiculum AB tanquam axem, vertice A, describatur hyperbola æquilatera AH, cujus semi axis AC æqualis a; & ad eundem axem & verticem, parabola AP cujus parameter æqualis quadruplo axi hyperbolæ, & producatur semper hyperbolæ ordinata HB, donec HF æqualis Curvæ AP: Dico Curvam FAD in quo puncta F & D versantur (positis BD, BF æqualibus) esse Catenariam.

Vocetur AB x, erit Bb $= \dot{x}$, & BH $= \sqrt{2ax + x^2}$. Unde ex methodo fluxionum, fluxio ipsius BH (sive mh) $= \frac{a\dot{x} + x\dot{x}}{\sqrt{2ax + x^2}}$. Rursus quia parabolæ AP parameter $= 8a$, erit BP $= \sqrt{8ax}$. Unde np (hoc est fluxio ipsius BP) æqualis $\frac{2a\dot{x}}{\sqrt{2ax}}$. Quare fluxio Curvæ AP ($=$ Pp $= \sqrt{npq + Pnq}$) $= \sqrt{\frac{4a^2\dot{x}^2}{2ax} + \dot{x}^2}$ $= \sqrt{\frac{2a\dot{x}^2 + x\dot{x}^2}{x}}$ quæ, ducendo tam numeratorem quam denominatorem in $\sqrt{2a + x}$, $=$) $\frac{2a\dot{x} + x\dot{x}}{\sqrt{2ax + x^2}}$. Et cum HF sit ubique $=$ AP, erit fluxio HF rectæ, hoc est mh $+$ sf $= \frac{2a\dot{x} + x\dot{x}}{\sqrt{2ax + x^2}}$. Sed hactenus inventa est mh $= \frac{a\dot{x} + x\dot{x}}{\sqrt{2ax + x^2}}$. Unde sf sive fluxio ipsius BF ordinatæ ad axem Catenariæ, est æqua-

æqualis $\frac{a\dot{x}}{\sqrt{2ax+x^2}}$. Et igitur fluxio Curvæ A F (sive ipsa $Ff = \sqrt{sfq + Fsq} = \sqrt{\frac{a^2\dot{x}^2}{2ax+x^2} + \dot{x}^2}) = \frac{a\dot{x}+x\dot{x}}{\sqrt{2ax+x^2}}$, cujus fluens modo ostensa est $\sqrt{2ax+x^2}$. Et igitur $AF = \sqrt{2ax+x^2}$. Patetque fluxionem ordinatæ B F sive $\frac{a\dot{x}}{\sqrt{2ax+x^2}}$ esse ad $\dot{x}$ fluxionem abscissæ A B sicut data a ad Curvam A F, quæ est superius inventa Catenariæ proprietas. Igitur Catenariæ puncta recte determinantur per præcedentem constructionem. q. e. d.

Corollaria.

1. Ex constructione patet, B F ordinatam Catenariæ æquari Curvæ parabolicæ A P, dempta B H correspondente ordinata hyperbolæ conterminæ A H.

2. Ex demonstratione constat, Catenariam Curvam A F æquari B H correspondenti ordinatæ Conterminæ Hyperbolæ æquilateræ. Cum enim harum linearum fluxiones æquentur, & simul nascantur ipsæ lineæ; patet illas ubique esse æquales. Unde data catena, dabitur A C sive a, quippe æqualis semi-axi Hyperbolæ æquilateræ cujus vertex A, & ordinata ad abscissam A B catenæ A D est æqualis.

3. Catenariæ omnes sunt inter se similes, cum ex simili similium & similiter positarum figurarum constructione generentur. Unde duæ rectæ ad Horizontem similiter inclinatæ per Catenarum vertices ductæ abscindent figuras similes, & Catenarum portiones abscindentibus rectis proportionales.

4. Si Catena Q A D suspendatur a punctis Q & D inæqualiter altis, Curvæ pars F A D eadem manet, ac si ex punctis æquialtis F & D esset suspensa, quoniam nihil refert utrum punctum F affixum sit vel non affixum ad planum verticale.

5. Si Catenæ vis trahens secundum directionem d D exponatur per D d, dividetur, ut vulgo notum, in vim ut d δ secundum directionem horizontalem, & vim ut δ D secundum directionem verticalem:

lem: Igitur vis in Catenæ extremo directe accedendi ad axem, est ad vim in eodem descendendi secundum perpendiculum; sive vis sustinentis pars secundum directionem B D agens, est ad ejusdem partem secundum directionem D δ agentem, ut semi-axis Hyperbolæ conterminæ A H ad DA longitudinem Catenæ usque ad verticem Curvæ: Unde data Catena ratio hæc datur. Et in eadem Catena nunc magis nunc minus laxe suspensa, vis ista Horizontalis est ut Hyperbolæ conterminæ axis, cum D A eadem maneat si extrema æquialta sint.

6. Catena in plano verticali, sed situ inverso, figuram servat, nec decidit, adeoque arcum seu fornicem facit tenuissimum: Hoc est sphæræ minimæ rigidæ & lubricæ in inversa Curva Catenaria dispositæ, arcum constituunt cujus nulla pars ab aliis extrorsum vel introrsum propellitur; sed manentibus infimis punctis immotis, virtute suæ figuræ sustinetur. Cum enim punctorum Curvæ Catenariæ situs, partiumq; inclinatio ad Horizontem eadem sit, sive in situ F A D, sive in situ inverso, dummodo Curva sit in plano ad Horizontē recto, patet illam æque servare figuram immutatam in uno situ ac in altero. Et e converso solæ Catenariæ sunt fornices sive arcus legitimi: Et cujuscunque alterius figuræ Arcus ideo sustinetur, quod in illius crassitie quædam Catenaria inclusa sit: Neque, si tenuissimus esset, partesque haberet lubricas sustineretur. Ex præcedente Corol. 5. colligitur quali vi arcus, muros quibus insistit extra propellit; nempe hæc eadem est cum parte vis Catenam sustinentis, quæ secundum directionem Horizontalem trahit. Quæ enim in Catena introrsum trahit vis, in arcu Catenæ æquali, extrorsum propellit. Alia omnia de murorum quibus fornices, imponuntur firmitate requisita, ex hac Theoria Geometrice determinantur, quæ in ædificiorum extructione præcipua sunt.

7. Si loco gravitatis alia qualibet vis similiter agens in lineam flexilem vires suas exerat, eadem producetur linea. V. g. Si ventus æquabilis supponatur, & secundum rectas datæ positione rectæ parallelas spirans, linea vento inflata eadem erit cum Catenaria. Nam cum omnia quæ in gravitate consideravimus, in altera hac vi obtineant, patet eandem Curvam productum iri.

Prop. 3. Theorema.

Fig. 2. SI manente prædicta Hyperbola A H, per A ducatur recta G

AL axi AB normalis, & describatur Curva KR ejus naturæ, ut BK sit tertia proportionalis rectis BH & AC, & ad AC applicetur rectangulum AV æquale spatio interminato ABKRLA, erit F concursus rectarum HB, VG ad Catenariam.

Nam ex constructione est $BK = \frac{a^2}{\sqrt{2ax + x^2}}$, quare fluxio spatii ABKRLA $= (BK\,kb = BK \times \dot{B}b =) \frac{a^2 \dot{x}}{\sqrt{2ax + x^2}}$. Cumque $BF = \frac{\text{spatio } ABKRLA,}{AC}$, & AC detur, erit fluxio ipsius $\dot{B}F = \frac{\text{fluxioni spatii } ABKRLA}{AC} = \frac{a\dot{x}}{\sqrt{2ax + x^2}}$. Sed in præcedentis Prop. constructione, fluxio ordinatæ $\dot{B}F = \frac{a\dot{x}}{\sqrt{2ax + x^2}}$. Quare hæc constructio eodem redit cum constructione Prop. præcedentis, & consequenter punctum F est ad Catenariam. q. e. d.

Corollarium.

Sicut in Prop. præced. Catenaria describitur ex data longitudine Curvæ parabolicæ, ita in hac, illius descriptio pendet a quadratura spatii in quo $x^2 y^2 = a^4 - 2axy^2$. Nam y (sive BK) $= \frac{a^2}{\sqrt{2ax + x^2}}$.

Prop. 4. Theorema.

Fig. 1. SPatium AGF sub Catenaria AF & rectis FG, AG ad AB, BF parallelis comprehensum, æquale est rectangulo sub semi-axe AC, & DH intervallo applicatarum in Hyperbola & Catenaria.

Nam

Nam $\dot{D}H = (\dot{B}H - B\ddot{D} =$, ex Prop. 2. hujus, $\frac{a\dot{x} + x\dot{x}}{\sqrt{2ax + x^2}} - \frac{a\dot{x}}{\sqrt{2ax + x^2}} =) \frac{x\dot{x}}{\sqrt{2ax + x^2}}$. Quare fluxio rectanguli sub data AC & DH $= (\frac{ax\dot{x}}{\sqrt{2ax + x^2}} = x \times \frac{a\dot{x}}{\sqrt{2ax + x^2}} = fs \times FG =)$ fluxioni spatii AGF. Cumque figuræ hæ simul nascantur, sequitur rectangulum sub AC & DH æquari spatio AGF. q. e. d.

Corollarium.

Hinc sequitur spatium FAD, sub Catena FAD & recta Horizontali FD comprehensum, æquari rectangulo sub FD & BA, dempto rectangulo sub Hyperbolæ AH axe alterutro, & DH excessu rectæ BH, vel Curvæ AD, supra ordinatam BD.

Prop. 5. Theorema.

Fig. 1. Si ad rectam AL applicetur rectangulum LE æquale spatio Hyperbolico ALH; erit E centrum Æquilibrii Curvæ Catenariæ AFD.

Concipiatur Curva gravis FA librari super axe GL. Ex Centrobarycis constat momentum gravis FA exponi per superficiem Cylindrici recti super FA erecti, & resecti plano per GL transeunte, cum plano Curvæ angulum semirectum faciente. Et hujus superficiei fluxio, sive $\dot{F}A \times FG$, æqualis est fluxioni spatii ALH sive $\dot{B}H \times HL$; quia $\dot{F}A$, $\dot{B}H$, item FG & HL æquantur. Ac propterea (cum simul nascantur) dicta superficies Cylindrici recti æqualis est spatio Hyperbolico ALH. Hoc proinde applicatum ad ipsum grave AF, vel illi æqualem rectam AL, facit latitudinem AE æqualem distantiæ centri gravitatis ab axe librationis GL. Unde Curvæ FAD, æqualiter ad utramque axeos AB partem jacentis, centrum æquilibrii est E. q. e. d.

Corollaria.

1. Spatia ABHL, BAH, & AGF sunt Arithmetice propor-

portionalia. Nam fluxio ſpatii A L H $= \left(\frac{a\dot{x}+x\dot{x}}{\sqrt{2ax+x^2}}\, x x = \frac{\overline{ax+x^2}\, x\dot{x}}{\sqrt{2ax+x^2}} = \frac{\overline{2ax+x^2} - ax\, x\dot{x}}{\sqrt{2ax+x^2}} = \dot{x}\, \sqrt{2ax+x^2} - \frac{ax\dot{x}}{\sqrt{2ax+x^2}} = \right)$ fluxioni ſpatii B A H, multatæ fluxione ſpatii A G F, per Prop. 4. hujus. Cumque hæ tres figuræ ſimul naſcantur, erit B A H — A G F (A L H =) B L — B A H. Quare 2 B A H = B L + A G F. Unde ſequitur ſpatia B L, B A H & A G F eſſe in proportione Arithmetica.

2. Catenæ centrum gravitatis eſt omnium linearum ejusdem longitudinis, eosdemque terminos habentium, infimum. Nam tantum deſcendet grave quantum poteſt. Cumque tantum deſcendat figura, quantum ejus centrum gravitatis deſcendit, ſe ſic diſponet linea gravis flexilis, ut ejus centrum gravitatis ſit inferius quam ſi aliam quamcunque figuram indueret. Atque ex hoc ſymptomate lineæ gravis flexilis, reliqua omnia facile deduci poſſent.

3. Si ſuper quaſcunque Curvas eandem longitudinem eosdemque terminos D & F cum Catenaria F A D habentes, erecti Cylindrici recti ſecentur plano per D F tranſeunte; ſuperficierum Cylindricarum ſic reſectarum maxima eſt quæ ſuper Catenariam inſiſtit. Hæ enim ſuperficies (ſi angulus ſub planis fuerit ſemirectus) ad ipſas Curvas (quæ ſunt in caſu præſenti longitudinis ejusdem) applicatæ, latitudines faciunt æquales diſtantiis centrorum gravitatis Curvarum a D F recta: Cum diſtantia hæc ſit in Catenaria maxima (ob maximum deſcenſum centri gravitatis) erit Cylindrica ſuperficies applicanda etiam maxima. Et quoniam ſuperficierum Cylindricarum reſectarum plano cum plano baſeos angulum quemvis continente, eadem eſt ratio atque cum dictus angulus eſt ſemirectus, patet propoſitum univerſaliter.

Lemma.

Fig. 1. SI in cujusvis Curvæ A F Q, deſcriptæ evolutione alterius Curvæ K V, ordinatam quamvis F B ad axem A B normalem,

lem, a correſpondente in KV puncto V demittatur normalis VR ordinatæ occurrens in R: Erunt, manente fluxione axeos AB eadem, fluxio fluxionis ordinatæ BF, fluxio Curvæ AF, & recta FR continue proportionales.

Producatur rectula Ff donec proximæ ordinatæ w φ occurrat in o. Et quoniam ex hypotheſi Fs = fw, erit of = Ff, adeoque oφ erit fluxio ipſius fs, hoc eſt fluxio fluxionis ordinatæ. Porro triangula oφf, fFR ſunt æquiangula, quia oφf = alterno fFR, & foφ = (Ffr =) FfR, quia illorum intervallum Rfr alterutrius reſpectu evaneſcit, cum Rr præ fr nulla ſit. Et igitur oφ. f :: fF. FR: ſed φf, fF æquales ſunt, cum fluxione utriuſvis tantum differant. Quare oφ. fF :: fF. FR. q. e. d.

Prop. 6. Problema.

Fig. 1. INvenire Curvam KV, cujus evolutione Catenaria AFQ deſcribitur.

Vocetur ut prius AB, x; item BF, y. Eſt, ex Prop. 2 hujus, $\dot{y} = \frac{a\dot{x}}{\sqrt{2ax+x^2}}$, ſive $2ax\dot{y}^2 + x^2\dot{y}^2 = a^2\dot{x}^2$. Quare, per ſatis nunc uſurpatam *Neutoni* methodum, $2a\dot{x}\dot{y}^2 + 4ax\dot{y}\ddot{y} + 2x\dot{x}\dot{y}^2 + 2x^2\dot{y}\ddot{y}$ $(= 2a^2\dot{x}\ddot{x}$ quæ, propter $\ddot{x} = 0$ cum conſtans $\dot{x}$ non fluat $) = 0$. Quare $\ddot{y} = \left(-\frac{a\dot{x}\dot{y} - x\dot{x}\dot{y}}{2ax+x^2} = -\frac{\overline{a+x}\ \text{in}\ a\dot{x}^2}{\overline{2ax+x^2}\ \text{in}\ \sqrt{2ax+x^2}}\right)$, ponendo loco $\dot{y}$, ejus valorem $\frac{a\dot{x}}{\sqrt{2ax+x^2}}$. (Nam ſignum — quantitati $\ddot{y}$ præfixum, tantum denotat locum puncti R ex F ſpectati, oppoſitum eſſe loco puncti F ex B ſpectati, cum curva AFQ eſt cava verſus axem AB) Et Ff, per Prop. 2 hujus, $= \frac{\overline{a+x}\ \text{in}\ \dot{x}}{\sqrt{2ax+x^2}}$. Quare per præcedens Lemma, $FR = \left(\frac{Ffq}{\ddot{y}} = \frac{\overline{a+x}^2\ \text{in}\ \dot{x}^2}{2ax+x^2}\ \text{in}\ \frac{\overline{2ax+x^2}\ \text{in}\ \sqrt{2ax+x^2}}{\overline{a+x}\ \text{in}\ a\dot{x}^2} = \right)$

$\frac{\overline{a+x} \text{ in } \sqrt{2ax+x^2}}{a}$. Rursus ob triangula rectangula F s f, F R V, habentia angulos f F s, V F R æquales, quia V F s est utriusque complementum ad rectum, est F s. s f :: F R. V R, sive $x. \frac{ax}{\sqrt{2ax+x^2}} :: \frac{\overline{a+x} \text{ in} \sqrt{2ax+x^2}}{a}$. V R; quæ proinde æqualis $a+x$. Hæc igitur est natura curvæ K V, ut si A B vocetur x, erit F R $=$ $\frac{\overline{a+x} \text{ in } \sqrt{2ax+x^2}}{a}$, & V R $= a+x$, q. e. i.

Corollaria.

1. A C. C B :: B H. F R. Hæc enim est proprietas rectæ F R superius inventa.

2. Recta C B æqualis est rectæ B I sive V R. Utraque enim est æqualis $a+x$.

3. Recta evolvens V F est tertia proportionalis ipsis A C, C B. Nam ob æquiangula triangula f F s, V F R, est s F. F f :: F R. V F. Sive $x. \frac{ax+xx}{\sqrt{2ax+x^2}} :: \frac{\overline{a+x} \text{ in } \sqrt{2ax+x^2}}{a}$. V F quæ proinde $= \frac{\overline{a+x}^2}{a}$. Unde $a. a+x :: a+x$. V F, quæ præterea est radius circuli Catenæ in F æquicurvi.

4. Cum punctum F est in A, sive cum vertex evolutione describitur, id est cum $x = o$, valor evolventis rectæ V F, quæ in hoc casu est K A, nempe $\frac{\overline{a+x}^2}{a}$ fiet a: hoc est punctum K, ubi Curva V K occurrit axi, tantum extat supra Catenæ verticem A, quantum C deprimitur infra eundem. Unde diameter circuli, Catenæ ad verticem æquicurvi, æqualis est axi conterminæ Hyperbolæ A H. Adeoque Catenæ A D & Hyperbolæ A H eadem est curvatura in vertice A: Nam vulgo notum est circulum prædictum, Hyperbolæ æquila-

teræ

teræ A H in vertice A æquicurvum esse. Sed & hoc aliunde, ex ipsa Catenæ natura Prop. 2 hujus demonstrata, constat. Nam nascens F H sive (A F − nascenti B P =) $\sqrt{8ax}$ dupla est nascentis B H sive ($\sqrt{2ax+x^2}$, hoc est, evanescente x^2, cum x minima sit) $\sqrt{2ax}$; Et igitur idem punctum est tam in nascente Hyperbola quam nascente Catenaria; h. e. Nascens Hyperbola A H cum nascente Catenaria A D coincidit, & proinde æquicurvæ sunt hæ lineæ ad verticem A.

5. Curva K V est tertia proportionalis ad rectam A C, & curvam A F, sive rectam A L. Ex natura enim evolutionis, $KV = (VKA - KA = VF - KA = \frac{\overline{a+x}^2}{a} - a = \frac{a^2+2ax+x^2}{a} - a =) \frac{2ax+x^2}{a}$. Et igitur $a . \sqrt{2ax+x^2} :: \sqrt{2xa+x^2} . KV$. Sed $\sqrt{2ax+x^2}$, ex Corol. 2, Prop. 2, = A F. Unde A C . A F : : A F . K V.

6. Recta K I dupla est ipsius A B. Cum enim B I = (B C =) C A + A B, erit A I = C A + 2 A B; At A K = A C, per Corol. 4 hujus; Igitur K I = 2 A B.

7. Rectangulum sub A C & B R est æquale duplo spatio hyperbolico B A H. Nam F R in A C = ($\frac{a+x \text{ in } \sqrt{2ax+x^2}}{a}$ in $a = \overline{a+x}$ in $\sqrt{2ax+x^2} = x$ in $\sqrt{2ax+x^2} + a$ in $\sqrt{2ax+x^2}$ = A B in B H + A C in B H =) A B in B H + A C in B D + A C in D H. Quare F R in A C − B D in A C, hoc est B R in A C = A B in B H + A C in D H. Sed, per Prop. 4 hujus, A C in D H A G F spatio. Et igitur B R in A C = (A B H L + A G F = per Corol. 1, Prop. 5) 2 B A H.

Prop. 7. Theorema.

Fig. 3. SI in Curva Logarithmica L A G, cujus data subtangens H S æqualis rectæ a, Corol. 2, Prop. 2, hujus definitæ, sumatur punctum A, cujus distantia ab H P asymptoto, nempe A C, æqualis sit subtangenti H S, & ex punctis H & P utcunque in asymptoto sumptis, a puncto C æqualiter distantibus, erigantur H L, P G ordinatæ ad Lo-

 garith-

garithmicam, quarum semisummæ ponatur æqualis HD vel PF, erunt D & F ad Catenariam rectæ AC correspondentem.

Vocetur AB x, adeoque CB vel DH semisumma ordinatarum HL, PG erit $a + x$; semidifferentia earundem vocetur y. Unde $HL = a + x + y$, & $PG = a + x - y$. Cumque ex natura Logarithmicæ, CA sit inter has media proportionalis, erit $a^2 + 2ax + x^2 - y^2 = a^2$. Unde $y = \sqrt{2ax + x^2}$. Adeoque $HL = a + x + \sqrt{2ax + x^2}$ & $PG = a + x - \sqrt{2ax + x^2}$. Quare fluxio ipsius HL, sive ipsa lm est $\frac{a\dot{x} + x\dot{x} + \dot{x}\sqrt{2ax + x^2}}{\sqrt{2ax + x^2}}$. Et ob æquiangula triangula lmL, LHS, est LH. HS : : lm. mL: unde mL sive dδ fluxio ipsius $BD = \frac{a\dot{x}}{\sqrt{2ax + x^2}}$. Hoc est Curva AD ex Logarithmica supradicto modo genita, ejus est naturæ, ut si axis vocetur x, ejusque fluxio $\dot{x}$, fluxio ordinatæ BD sit $\frac{a\dot{x}}{\sqrt{2ax + x^2}}$. Sed hæc ipsa est proprietas Catenariæ ad quam a pertinet, Prop. 1 hujus demonstrata. Ergo Curva FAD superius descripta est hæc ipsa Catenaria. q. e. d.

Corollaria.

1. Sicut ope Logarithmorum Catenaria describitur, vice versa ope Catenariæ per ipsam rerum naturam productæ, numeri dati vel potius rationis datæ Logarithmus invenitur. Ut si posita CA unitate, cujus Logarithmus est nihilo æqualis, quæratur Logarithmus numeri CQ sive rationis inter CA & CQ; Rectis CQ & CA tertia proportionalis sit CV, ipsarumque CQ, CV semisumma CB; ex B ordinata ad Catenariam, nempe BD est Logarithmus quæsitus. Ratio ex Propositione manifesta est.

2. Vicissim si dato Logarithmo CH vel CP, quæratur correspondens numerus HL vel PG, seu ratio HL ad CA, sive PG ad CA. Ex H vel P erigatur perpendiculum Catenæ occurrens in D vel F, ipsique HD vel PF hoc est CB, fiat æqualis CR ad horizontalem AR terminata; Eritque AR semidifferentia quæsitarum LH, GP, sicut ex supra demonstrata Catenæ natura HD vel CR est earundem semi-

semisumma: (Nam in tribus quantitatibus Geometrice proportionalibus quales sunt H L, C A, P G, quadratum semisummæ extremarum multatum quadrato mediæ, æquatur quadrato semidifferentiæ extremarum.) Adeoque C R + A R, & C R — A R sunt numeri H L vel G P, dato Logarithmo C H vel C P congrui.

3. Ex demonstratione patet, quod sicut H D semisumma Logarithmicæ ordinatarum H L, P G, ad C H normaliter applicata in H, est ordinata Catenariæ, sic semidifferentia earundem H L, P G, ad C A normaliter applicata in B est ordinata Hyperbolæ æquilateræ, centro C vertice A descriptæ: ac proinde (per Corol. 2, Prop. 2 hujus) æqualis Catenæ A D. Nam $y = \sqrt{2ax + x^2}$. Cumque Corol. præced. ostensum sit, A R esse etiam semidifferentiam rectarum H L, P G; patet A R esse æqualem Catenariæ portioni A D. Unde obiter elucescit modus, data Catena A D, inveniendi C centrum Hyperbolæ conterminæ, vel punctum in asymptoto Logarithmicæ G L. Nam si sumatur A R æqualis Catenæ A D, & ex junctæ rectæ B R puncto medio erigatur ad ipsam B R normalis, hæc occurret B A axi Catenæ in quæsito puncto C, uti patet. Nam sic erit C R = C B.

4. Hinc etiam sequitur, si B D T angulus fiat æqualis A C R, rectam D T tangere Catenariam in D. Nam sic fiet in triangulis æquiangulis D B T, C A R; D B. B T : : C A. A R, sive huic æqualem A D curvam. Et igitur, per Corol. Prop. 1 hujus, D T tangit Catenariam.

5. Sequitur etiam, spatium A C H D æquari rectangulo sub C A & A R. Nam quoniam A Y D est, per Prop. 4 æquale rectangulo sub C A & (A D — B D =, per Corol. 3 hujus Prop. A R — A Y =) Y R, patet propositum. Et quoniam C A datur, constat spatium A C H D esse sicut A D curva, illiusque fluxionem H d sicut D d fluxio hujus.

6. Si per punctum K ubi C R secat H D, ducatur K Z parallela P H, rectæ A C occurrens in Z, sumaturque C E æqualis semisummæ ipsarum B C, C Z, erit E centrum Æquilibrii Curvæ F A D.

Intelligatur super F A D erecta superficies Cylindrici recti resecti plano per P H ad angulos semirectos cum plano Curvæ F A D; Exponet hæc superficies momentum Curvæ F A D super axe P H libratæ, ejusque fluxio est D H in D d + P F in F f

 =2

$= 2BC \text{ in } AD = 2 \text{ in } a+x \text{ in } \frac{a\dot{x}+x\dot{x}}{\sqrt{2ax+x^2}} = \frac{2a^2\dot{x}+4ax\dot{x}+2x^2\dot{x}}{\sqrt{2ax+x^2}}$
$= \frac{a^2\dot{x}}{\sqrt{2ax+x^2}} + \frac{a^2\dot{x}+ax\dot{x}}{\sqrt{2ax+x^2}} + \frac{3ax\dot{x}+2x^2\dot{x}}{\sqrt{2ax+x^2}}$ cujus fluens $a \text{ in } BD + a\sqrt{2ax+x^2} + x\sqrt{2ax+x^2} = CA \text{ in } BD + CB \text{ in } AD$. Quare $CA \text{ in } BD + CB \text{ in } AD =$ (quoniam simul nascitur, dictæ superficiei Cylindricæ $=$) momento Curvæ FAD super axe PH libratæ. Unde distantia centri gravitatis Curvæ FAD a puncto C est $\frac{CA \text{ in } BD + CB \text{ in } AD}{2AD}$ sive $\frac{1}{2}\frac{CA \text{ in } BD}{AD} + \frac{1}{2}CB$.

Porro ob ZK parallelam AR, est $AD.\ BD :: (AR.\ ZK ::)$ $CA.\ CZ$: unde $CZ = \frac{CA \text{ in } BD}{AD}$, & igitur CE, quæ per constructionem est $= \frac{1}{2}BC + \frac{1}{2}CZ$, erit $= \frac{1}{2}\frac{CA \text{ in } BD}{AD} + \frac{1}{2}BC$: hoc est Curvæ FAD centrum gravitatis, & E punctum ex constructione definitum, æqualiter distant a C; sed & in eadem recta & versus easdem partes sita sunt, ergo coincidunt illa.

Potest & coincidentia puncti E ut supra determinati, cum centro æquilibrii Prop. 5 hujus definito, synthetice sic ostendi.

Per Corol. 1, Prop. 5, $2BAX = AYD + BA \text{ in } AR$. Unde $AH + 2BAX = (ACHD + BA \text{ in } AR =$ per præced. Corol. $)$ $AR \text{ in } CA + BA \text{ in } AR$: hoc est $BD \text{ in } AC + 2BAX = AR \text{ in } CB$; sive $BD \text{ in } AC = AR \text{ in } CB - 2BAX$. Unde $BD \text{ in } AC + AD \text{ in } BC = (AD \text{ in } BC + AR \text{ in } CB - 2BAX = 2AD \text{ in } BC - 2BAX =)$ $2AD \text{ in } AC + 2AD \text{ in } AB - 2BAX$. Et applicando ad $2AD$, erit $\frac{1}{2}\frac{BD \text{ in } AC}{AD} + \frac{1}{2}BC = (AC + \frac{AB \text{ in } AD - BAX}{AD} =) CA + \frac{ARX}{AR}$. Sed $\frac{ARX}{AR}$ est distantia centri æquilibrii Catenæ a vertice A, per Prop 5 hu-

hujus determinata, ac proinde, secundum dictam Prop. 5, $CA + \frac{ARX}{AR}$ est distantia puncti E a C, & $\frac{1}{2}\frac{BD \text{ in } AC}{AD} + \frac{1}{2}BC$ est ejusdem E distantia ab eodem C, secundum hoc Corol. 6. Unde patet duas istas determinationes puncti E eodem recidere, quoniam $CA + \frac{ARX}{AR} = \frac{1}{2}\frac{BD \text{ in } AC}{AD} + \frac{1}{2}BC$.

7. Spatii PFADH centrum gravitatis est in I, medio puncto rectæ CE. Cum centrum gravitatis fluxionis ipsius AD sive Dd & Ff, duplo magis distet a PH, quam centrum gravitatis fluxionis ipsius ACHD, sive DHhd & FPpf, & $\overline{Dd + Ff}$ in AC datam, æquale DdhH + FfpP; patet & fluentis FAD centrum gravitatis E duplo magis distare a PH, quam fluentis PFADH centrum I. Sed libet propositum aliter & ad modum superiorum ostendere.

Intelligatur super figura PFADH erectus Cylindricus rectus & resectus plano per PH transeunte, cum plano baseos angulum semirectum comprehendente; exponet istud solidum, momentum figuræ PFADH super axe PH libratæ: Hujusque solidi sive prædicti momenti fluxio; (solida nempe erecta super PFfp & HDdh) producitur, si momentum fluxionis, sive fluxio momenti ipsius AD, ducatur in $\frac{1}{2}$ AC datam. Nam per Corol. 5 hujus Prop. HDdh = Dd in AC: Quare ipsum momentum fluens producitur ducendo momentum Curvæ FAD respectu axis PH, superiore Corol. determinatum, nempe CA in BD + CB in AD, in $\frac{1}{2}$ AC; eritque proinde $\frac{1}{2}$ AC in AC in BD + $\frac{1}{2}$ AC in CB in AD. Adeoq; si hoc applicetur ad figuram libratam PFADH, sive 2CA in AD, per hujus Prop. Corol. 5; fiet distantia centri gravitatis figuræ PFADH ab axe PH = ($\frac{1}{2}\frac{CA \text{ in } BD}{AD} + \frac{1}{2}CB$ =) dimidiæ rectæ CE superius determinatæ.

8. Si per N punctum ubi DT tangens Catenariam in D, secat AR, ducatur recta parallela ipsi BC, occurrens rectæ per E ad AR parallelæ in O; erit O centrum gravitatis curvæ AD. Nam per Corol. 6, centrum gravitatis curvæ AD est in recta EO, sed demonstrabi-

ſtrabitur illud eſſe in N O recta, & proinde erit ipſum O punctum. Intelligatur D A librari circa H L axem; hujus momentum eſt curva D A, ducta in diſtantiam centri gravitatis ab H L: Et ejus proinde fluxio = D A in H h (H h eſt fluxio diſtantiæ axis librationis a gravitatis centro) = $\sqrt{2ax+x^2}$ in $\frac{a\dot{x}}{\sqrt{2ax+x^2}} = a\dot{x}$. Ac proinde ipſum momentum Curvæ gravis D A circa axem H L libratæ = a x. Et igitur diſtantia centri gravitatis ab eodem axe eſt a x applicata ad A D, ſive $\frac{AC \text{ in } DY}{AR}$. Sed quia D T tangit Catenariam, per Corol. 4 hujus Prop. angulus B D T ſive D N Y = A C R, & anguli ad A & Y ſunt recti, quare in triangulis æquiangulis R A C, D Y N; R A. A C :: D Y. Y N. Unde Y N = $\frac{AC \text{ in } DY}{RA}$, hoc eſt Y N eſt diſtantia centri gravitatis Catenæ A D ab axe H L, ſive centrum prædictum eſt in recta N O.

9. Si per I ducatur recta ad A R parallela, rectæ O N productæ occurrens in W, erit W centrum gravitatis ſpatii A C H D. Nam per Corol. 7, centrum gravitatis ſpatii A C H D eſt in recta I W, ſed ut mox oſtendetur, eſt in N W, & proinde eſt ipſum W punctum. Eodem enim modo quo in Corol. præced. fluxio momenti ſpatii A C H D, circa H L librati, oſtenditur eſſe (A C H D in H h = A C in A D in H h = a in $\sqrt{2ax+x^2}$ in $\frac{a\dot{x}}{\sqrt{2ax+x^2}} = a^2\dot{x}$. Ac proinde ipſum momentum ſpatii A C H D circa axem H L librati, a quale eſt fluenti cujus $a^2\dot{x}$ eſt fluxio, hoc eſt ipſi $a^2 x$. Hoc igitur applicatum ad ipſum ſpatium A C H D ſive a in $\sqrt{2ax+x^2}$, dat diſtantiam centri gravitatis ſpatii A C H D ab H L = $\frac{ax}{\sqrt{2ax+x^2}} = \frac{AC \text{ in } DY}{RA}$. Sed Corol. præced. oſtenſa eſt Y N = $\frac{AC \text{ in } DY}{RA}$. Et igitur centrum gravitatis ſpatii A C H D eſt in N W. Atque ex duobus hiſce ulti-

ultimis Corollariis invenitur centrum gravitatis cujusvis portionis Catenæ etiam ad verticem A non pertingentis; vel cujusvis ſpatii Catenariæ portione quavis, & aliis rectis præter prædictas comprehenſi.

10. Hinc menſurantur ſuperficies & ſolida genita rotatione Catenæ, aut ſpatii ſub illa & rectis comprehenſi, circa axes datos. Nam figura rotatione genita æquatur, uti vulgo notum, figuræ rotatæ ductæ in peripheriam a centro gravitatis inter rotandum percurſam, etiam datam cum detur illius radius ſive diſtantia centri gravitatis ab axe dato. Sic ſi Catena A D rotetur circa axem A B, $\frac{\pi}{\rho}$ A N eſt peripheria a centro gravitatis O percurſa, ($\frac{\pi}{\rho}$ denotat rationem peripheriæ circuli ad ſemidiametrum) adeoque ſuperficies rotatione Catenæ A D genita $=$ ($\frac{\pi}{\rho}$ in A N in A D $=$) $\frac{\pi}{\rho}$ in A N in A R. Hoc eſt circulus cujus radius poteſt duplum rectangulum R A N, æquabitur ſuperficiei a Catenæ A D rotatione circa axem A B genitæ. Pari modo ſolidum genitum rotatione ſpatii A C H D circa A C, æquale oſtendetur Cylindro cujus baſis eſt prædictus circulus, altitudo vero æqualis A C. Similiterque ſuperficies & ſolida, ex rotatione harum figurarum circa alios quosvis datos axes facta menſurantur. Nam dato centro gravitatis hæc non latebunt.

ERRATA.

p. 308, lin. 3, l. $\frac{a^2 x^2}{2ax + x^2} + x^2$: p. 309, lin. 17 l. Horizontem: lin. ult. l. A L: p. 310, lin. 7, l. B K in B b: p. 311, lin. 4, l. $-$ x in; eadem, l. f s in F G; lin. 20, l. F A in F G; eadem, l. B H in H C: p. 312, lin. 2 in fine, l. in x; lin. 3, Numeratores fr. ita legantur, $\overline{ax + x^2}$ in x, $\overline{2ax + x^2 - ax}$ in x.

ANTIQUITAS ECCLESIÆ ILLUSTRATA, OPERA ET STUdio EMANUELIS ASCHELSTRATE. Tomus Secundus.

Romæ, typis Congregationis de propaganda fide, 1697. fol. Alphab. 10.

POsthumum hoc Illustris & a nobis sæpe laudati Auctoris Opus, quod lucem aspexisse publicam jam A. 1693 sub finem mensis Februarii p. 95, & mense Majo p. 195 in Actis nostris diximus, anno demum superiori 1697 prelum evasit, monuitque nos ille, qui ad Lectorem quædam est præfatus, librosque a celeberrimo Schelstrateno editos (ac magnam partem suo loco a nobis etiam recensitos,) enumerat, quod *Illustratæ* ab ipso *Antiquitatis Ecclesiæ* Tomus *quartus*, *quintus* atque *sextus* lucem nunquam aspecturi sint; Tomum autem *tertium* ita ab Auctore recognitum quidem ait, ut ex illius jam morientis testimonio dignus, qui typis exscriberetur, pronunciatus fuerit, appendice tamen cum careat, eum aliquando vulgatum iri nondum satis manifestum esse addit. Quatuor interim posteriorum ideam atque dispositionem ex scheda post Auctoris obitum reperta exhibet, atque ex operibus, quæ imperfecta is reliquit, illud imprimis, quo *modum ex forma characterum sive Latinorum sive Græcorum scripturæ vetustatem dignoscendi* monstrare instituerit, ad umbilicum haud perductum maximopere dolet. In *Geographico* autem hoc, quod *Chronologicum* mense Majo A. 1693 a nobis delineatum excipit, deducuntur ea prolixius, quæ olim in editione Antiquitatis illustratæ A. 1678 facta in prima & secunda partis primæ Dissertatione concisius examinaverat, inque eo totus Auctor est, ut & susceptam a Christo Ecclesiæ institutionem, & dispositam ejusdem ab Apostolis ordinationem dilucidet; quod quidem negotium sex Dissertationibus, peculiari insuper Appendice stipatis, absolvit.

In *prima* de locis istis agit, *ubi Christus & Apostoli fidem prædicarunt*, cumque in Judaicis regionibus Evangelium primo omnium personuisse indubium existimet, de his etiam sub ipsum statim initium nonnulla disserit. Recensitis autem variis Judææ nominibus, de illius terminis factaque in tribus ac tetrarchias divisione multa commentatur. Et tetrarchias quidem tempore Christi quatuor fuisse observat. Sicut autem Ituræ & Trachonitidis regiones ad Philippi tetrarchiam spectasse innuit, ita sub Trachonitidis nomine apud Lucam Gaulanitidis & Balanææ regiones comprehendi statuit. Ad Hero-

Herodis Antipæ tetrarchiam, cujus ibidem Lucas meminit, Galilææ & Perææ regiones refert, in quarum ultima Johannem Baptiſtam verſatum, inque arce Machærunte decollatum, reliquias autem ejus Sebaſtem translatas dicit, ac Joannem proinde Phocam corrigit, qui in edito per Leonem Allatium itinerario Sebaſte eum ab Herode capite minutum aſſeruit. Galilæam Gentium non ideo ſic vocatam cenſet, quod a reliqua Galilæa per Romanos ſeparata fuerit, ſed nomen iſtud ei inditum potius a civitatibus, quas Salomon Hiramo Tyriorum Regi dederit. Circa tetrarchiam quartam, Samariam, Judæam & Idumæam complectentem, notat, eam a Luca ſub conſueto tetrarchiæ nomine non adduci, utpote qui potius affirmet, procuraſſe Pontium Pilatum Judæam, idque ideo factum cenſet, quod hæc Archelai tetrarchia a Romanis in provinciam redacta Syriæque contributa, & eam ob rem a Romanorum Procuratore gubernata fuerit. Chriſtum ἀυτοπροσώπως in gentilium regionibus Evangelium prædicaſſe negat, ac ad partes quidem Tyri & Sidonis eum acceſſiſſe, non prædicandi tamen animo, contendit. Per totam vero Judæam, ejusque regiones trans & citra Jordanem poſitas, Chriſtum æque ac Apoſtolos præconio hoc defunctos oſtendit. Poſt Chriſti aſcenſionem Apoſtolos Hieroſolymis in domo Johannis, usquedum Spiritum Sanctum acciperent, remanſiſſe; hoc autem in ipſos cœlitus demiſſo, non ſtatim per regiones diſperſos, nec niſi poſt longum ſatis ab aſcenſione Chriſti tempus, dubium an ſorte, an modo forſan alio diviſos fuiſſe edocet. Provincias ſingulis Apoſtolis aſſignatas ex Hyppoliti, Epiſcopi Portuenſis, Synopſi a Combefiſio edita recenſet, & hanc, utut ab Hyppolito ſcripta forſan non fuerit, Synopſi tamen ſub Dorothei Tyrenſis nomine ſæpius editæ præfert, quippe in qua non pauca incertis dubiisq; hiſtoriis nitantur, quædam etiam veritati palam repugnent. Idem de ſeptuaginta Diſcipulorum Catalogo ſub ejusdem Dorothei nomine a Domino du Cange vulgato pronunciat, ac ſinceriorem iſtorum ſyllabum ex Chronico Alexandrino adducit. Quinam autem ex his, & quibus in locis prædicarint, inveſtigatu nimis difficile apparere queritur. Explicatis deniq; rationibus, cur brevi adeo temporis ſpatio totum orbem Evangelii ſonus pervaſerit, annales prædicationis Apoſtolicæ diſtinctius paulo conſpiciendos dat.

In Diſſertatione *ſecunda* quæſtiones ab omnibus fere Theologis, ut ait, atque Eruditis prætermiſſas pertractat: *quam* nimirum *au-*

 ctori-

ctoritatem Apostoli a Christo acceperint? & *in quibus muniis obeundis auctoritate pares? quaque ex his cum aliis, quam Apostolis, divinitus communicata fuerint?* Ubi primo quidem Apostolorum in missione, in Evangelii per totum mundum prædicatione, in docendi officio, in librorum edendorum facultate, in linguarum & miraculorum dono, in confectione & administratione Sacramentorum, sigillatim Baptismi & Eucharistiæ, in potestate solvendi & ligandi peccatores, ac denique in potestate consecrandi Episcopos & ordinandi Ministros, auctoritatem parem agnoscit. Munus Apostolis proprium regimen Ecclesiæ appellat; doctrinæ autem propalationem, miraculorum virtutem, potestatem ordinis & Sacramentorum confectionem, ad alios etiam, Discipulos puta, Presbyteros, Episcopos, & similes transmissa autumat. Negat vero ad ejusmodi personas translatam universalem jurisdictionem, quam sibi reservarint Apostoli; quamvis neque ex his singuli solicitudinem Ecclesiarum omnium semper, sed exortis modo novis subinde hæresibus, exercuerint. Petrum tamen & Paulum tanquam in perpetuo universalis curæ studio occupatos introducit. Hanc ipsam porro universalem solicitudinem ad nullam omnino Ecclesiarum a reliquis Apostolis fundatarum alligatam, per inductionem earundem specialiorem, adversus Marcum Antonium de Dominis prolixius ostendere, ast in Petri tamen cathedra ad successores transmissam eam fuisse, multis rationibus probare, Apostolique hujus primatum velut in Scripturæ sacræ dictis, Conciliorum generalium actis, Pontificum decretis, antiquorum Patrum testimoniis, Græcorum Latinorum que scriptis, Parisiensis quoque Universitatis, & perpetuo Gallicanæ aliarumque Ecclesiarum consensu affatim fundatum sistere annititur.

Tertia Dissertatione inquirit, *quænam ea sit Ecclesia, in qua Petrus suam cathedram constituerit?* ac Romanam eam esse respondet, utque hoc obtineat, pro certo ante omnia supponit, quod Petrus Romam venerit: quam assertionem uti ex argumentis quibusdam aliis, ita ex Ignatii imprimis, Irenæi, Papiæ, Tertulliani, Eusebii, Origenis, Petri Alexandrini, Athanasii, Epiphanii, & eos sequentium testimoniis roborare; ac Romanum porro eum Episcopum egisse, parili modo evincere; hinc Romanos Episcopos Petro in sede Episcopali & in Cathedra Apostolica successisse, eosque Apostolicam auctoritatem per universum orbem semper tenuisse, petito ex singulis seculis suffragio mani-

manifestum reddere laborat; prout omnes quoque totius orbis Ecclesias primatum Romani Pontificis agnovisse contendit, &, ut hoc probet eo dilucidius, ad præcipuarum ex iis assensum provocat. In Palæstina enim Theophilum Cæsareensem in quæstione de Paschatis die, & Aurelianum Imperatorem in causa Pauli Samosateni, de primatu Pontificis Romani testimonium edidisse; quarto seculo, occasione controversiæ de sede Antiochena, Hieronymum cum monachis Syriæ, eos item, qui de sede Antiochena contenderint, pluresque auctoritatem illius supremam agnovisse colligit. Quidnam Ponti regio, Asiaque & Thracia de hoc Pontificis primatu senserit, ex facto Marcionis Pontici, & ex iis, quæ emergente schismate Novatiano contigere, alisque rebus gestis commonstrat, simili methodo circa allegandas Illyrici, Galliarum, Hispaniarum, Africæ, Ægypti, cæterarumque regionum Ecclesias, Romanum Pontificem pro supremo Episcopo venerantes, usus.

Quarta Dissertatio versatur circa institutos ab Apostolis in urbibus *Episcopos*, & in provinciis *Metropolitanos;* ubi dispositionem provinciarum Ecclesiasticarum juxta dispositionem provinciarum Imperii factam reputat, eaque fini variam Imperii in Diœceses & Provincias distributionem, regimenque earum sub uno aut pluribus Imperatoribus ad Barbarorum usque invasionem examinat. Ab ipso autem nascentis Ecclesiæ exordio hanc distributionem per Apostolos quoque factam, singulisque primum civitatibus veros Episcopos præfectos contendit, Salmasium & alios, qui demum post Apostolorum tempora consuetudinem hanc introductam statuant, refellere laborans. Quamvis interim Patrum aliqui Episcopos Apostolorum successores nuncupent, sano tamen sensu id accipiendum venire monet, ut nimirum in partem modo solicitudinis, non in plenitudinem potestatis & universalis gubernationis eosdem vocatos existimes, cum Episcopis sane in aliorum diœceses potestas nulla uspiam concessa reperiatur. Sicut autem Augusti temporibus Imperium distribui contigerit in provincias, quibus singulis aut Exconsules aut Prætores præfuerint, civitatem autem, in qua Magistratus ille sederit, metropolin vocare usus tulerit; sic inde ab Apostolorum temporibus Metropolitanorum institutionem obtinuisse affirmat. In Italia quidem primis hoc seculis usu haud venisse, cum ibi Ecclesia civilem administratio-

nem aliquandiu secuta, non metropoles septendecim pro totidem regionum aut provinciarum numero, sed duas tantum, Romanam & Mediolanensem, habuerit. Italiam namque in duas partes divisam postea duobus Vicariis, Vicario puta Italiæ & Vicario Urbis, subjectam fuisse; unde etiam Episcopus Mediolanensis tanquam Metropolitanus septem regiones Vicarii Italiæ, & Romanus decem alias subjectas sibi direxerit. Quo tamen pacto reliquæ deinceps metropolitanæ in Italia dignitates initia sua sumserint, latius demonstrat, provinciarumque tum Orientalium tum Occidentalium aliarum Metropolitas vindicat.

Sicut ergo Apostolos in provinciis super plures Episcopos certos constituisse Metropolitanos hactenus asseruit, ita in majoribus Orientalis Imperii diœcesibus, quæ singulæ plures sub se provincias complectebantur, majores etiam ex instituto Apostolico Ecclesiasticas dignitates ordinatas refert, *Exarchorum* nempe & *Patriarcharum*, quos in Dissertatione *quinta* contemplatur. Equidem & Orientis in quinque diœceses distributionem quarto demum seculo sub Constantino M. cœpisse, & Exarchorum dignitatem eandem subsecutam esse, nonnullos contendere observat. Verum istis se quam maxime opponit, & ad Apostolorum tempora regredi heic quemlibet debere flagitat. Exarchos autem constitutos vult in Asiana, Pontica & Thracica diœcesibus, sic ut prima antiquissimis temporibus paruerit Episcopo Ephesino, secunda Cæsareensi Cappadociæ, tertiaque Heracleensi, usquedum Byzantium sedes Romani Imperii evaserit, ejusque Episcopi Regiæ urbis splendore elati, Exarchatus modo nominatos invadentes, Patriarchicum in illos jus sibimet assumserint. Quod deinceps ad Patriarchatus attinet, nondum quidem Apostolorum tempore cognitum hoc nomen, rem tamen notissimam fuisse edocet, primamque sedem Patriarchalem erexisse Petrum Antiochiæ, secundam Alexandriæ, quorsum discipulum suum Marcum miserit. Juris enim Patriarchalis tessera potissimum cum sit, Metropolitas consecrare, convocare Episcopos ad Concilia, deque causis illorum cognoscere; non posse certe ab hac dignitate excludi Episcopum Alexandrinum, qui per totam Ægyptum, & Antiochenum, qui per Orientis diœcesin actus istos exercuerit; quæ cuncta latius probat, adductis antiquorum testimoniis, & rejectis Joannis Launoji ac Eduardi Stillingfleet sententiis, quorum ille Patriarchas olim eosdem ac Metropolitas fuisse, hic vero Patriar-
chas

chas ante Nicænum Concilium nullosMetropolitas sub se habuisse autumet. De cætero exemplum Episcoporum Constantinopolitanorum,tres Exarchatus sibi subjicientium,imitatos refert EpiscoposHierosolymitanos,dùm in avulsas a Patriarchatu Antiocheno tres Palæstinas jus Patriarchicum sibi vindicarint; sed hæc quinto demum seculo contigisse memorat.

Sexta tandem Dissertatio ***Patriarchatum Romanum*** prolixis effert laudibus, Salmasioque primum contradicit & sequacibus, qui Romani Pontificis auctoritatem intra regiones suburbicarias arctaverint; has enim isti paruisse regerit tanquam Metropolitæ, cujus provincia Ecclesiastica pro dignitate sedis Apostolicæ per decem regiones suburbicarias a Tuscia & Umbria usque ad Siciliam protensa fuerit. Ad quem sensum collimare vult Canonem Concilii Nicæni sexti, in quo statuatur, ut Episcopus Alexandrinus potestatem habeat Ægypti, Lybiæ & Pentapolis, quia Episcopo Romano parilis mos sit, ut nimirum regiones suburbicarias, sicut habeat Ruffini paraphrasis, speciali solicitudine gubernet. Ast præter hasce regiones totius quoque Occidentis Patriarcham semper egisse PontificemRomanum,late probat ex juribus tali personæ competentibus, quæ nunquam non per Occidentem totum libera huic relicta legantur, in ordinandis Metropolitis & firmandis suo judicio Episcoporum electionibus, in convocatione Episcoporum ad Synodum, in relationibus & judiciis de causis majoribus, inque rebus ejuscemodi aliis, circa quas nulla Occidentis Ecclesia se ei unquam opposuerit. Quibus deductis quærit: num contra Romanum Episcopum creari possit alius in Occidente Patriarcha? & cum responsio heic suppeditanda dependeat a solutione quæstionis hujus: utrum nempe Pontifex sit centrum, radix & caput communionis Ecclesiasticæ? hac ipsa affirmata, priorem pernegat, omnemque orthodoxam sub cœlo Ecclesiam separationem isthanc abhorrere scribit. Imprimis eam detestatam ait Gallicanam Ecclesiam, occasione libelli, cui titulus: Optatus Gallus de cavendo schismate. Dum enim in eo Auctor præsagium futuri schismatis ex Patriarchæ per Gallias creatione avertere studuerit,putasse Eruditos,sub ementito cavendi schismatis titulo auctorem illud voluisse promovere;unde libellum ceu schismatis incentivum sic perhorruerit Ecclesia Gallicana, ut statim Archi-Episcopus Parisiensis in Provinciali suo Concilio Parisiis A. 1640

1640 celebrato illum proſcripſerit,& tanquam nefarium opus execratus fuerit; prout & plerique Galliæ Doctores,imprimis vero De Marca & Habertius, eundem libellum oppugnarint, quorum poſtremus cauſam inſuper Cardinalis Richelii, quem Optatus de Patriarchatus ambitione accuſaverat, ſtrenue ſuſtinuerit. Ne vero quisquam ex iis, quæ de Patriarchatus Romani terminis dicta ſunt, concludat, poteſtatem PontificiamOccidentis modo limitibus contineri,ſubjungit,quod, quamvis Patriarchatum Occidentis ſuis Petrus ſucceſſoribus præcipue reliquerit, id tamen nihil officiat ſummo Primatui, ratione cujus ſucceſſores ejusdem totius Eccleſiæ curam gerant, &non modoOccidentis Epiſcopis & Metropolitis, verum Orientis quoque Patriarchis prælati,ad eorum diœceſes ſolicitudinem ſuamPontificiam merito extendant.

Sequitur *Appendix*,antiquas Imperii & Eccleſiæ, inque hac Patriarchatuum,Metropoleon&Epiſcopatuum orbisCatholici Notitias, ex variis manuſcriptis codicibus tum Græcis tum Latinis maximam partem nunc primum editas comprehendens. Eminet inter eas *Itinerarium*,ſub nomine AntoniniAuguſti clarum,Hieroclis itemGrammatici *Comes peregrinationis* ſeu *Notitia Provinciarum* cum collatione facta a Luca Holſtenio ,& *Supplementum* ejusdem Auctoris per eundem Holſtenium ex codice antiquiſſimo Farneſiano deſcriptum, nec non Nili Doxapatrii commentarius *de quinque thronis Patriarchalibus*. Tractatus vero hos non minus atque reliquos notis ſubinde neceſſariis illuſtrat, quæque de eorum auctoribus hactenus latuere, explicat, præſertim vero de Hierocle primus, uti opinatur, obſervat, quod ille ante Conſtantinum Porphyrogenitum vixerit,eo quod hic ſecundo de thematibus libro quædam ex ejus Commentario Geographico adduxerit. Cum autem, uti ſupra retulimus, primos Eccleſiarum fundatores, in diſtributione provinciarum ordinem provinciarum Imperii imitatos ſentiat, idcirco ad hanc materiam dilucidandam plurimum ſe collaturum credidit, ſi in primam Romanarum provinciarum inſtitutionem inquireret, & quæ in Scriptoribus eo facientia repererat, in medium adduceret. Præſtat id in *Diſſertatione Appendici præmiſſa*, in qua undecim capitibus totidem Romanarum diœceſium provincias perluſtrat, & quo tempore ſingulæ inſtitutæ ſint, ex antiquiſſimis gentis illius monumentis demonſtrare ſatagit.

De

De cætero utut in Præfatione, in qua institutum hujus Operis universum Auctor ipse describit, *Chartas* quoque seu *Tabulas Geographicas*, dicta præcipua egregie illustraturas, magno labore confecisse & passim inseruisse se perhibeat, frustra tamen eas quis quæsiverit, cum, quod in præfamine alio testatur is, qui Editoris partes sustinuit, supremam eæ manum adhuc desiderent, quam tamen versatissimus in Geographia Lubinus, etiamsi rogatus, admovere detrectaverit.

DANIELIS GEORGII MORHOFII ORATIONES ET PROGRAMMATA.

Hamburgi sumtibus Goth. Libernickels, 1698, in 8.
Constat 3 Alph.

QUi dicendi artes legesque carminis magna, dum viveret, laude professus est *Dan. Georgius Morhofius*, æternum Kiloniensis Academiæ ornamentum; idem & Oratoris & Poetæ nomen decusque raro exemplo egregie sustinuit; quod nec Ciceroni nec Virgilio contigisse scimus. Illum enim, ut jam olim Cassius Severus judicavit, eloquentia sua in carminibus destituit: hunc felicitas ingenii in oratione soluta reliquit. Quæ vero Morhofii fuerit in carmine pangendo felicitas, opera ejus Poetica testantur, ab hæredibus in unum collecta corpus, & cum Henr. Muhlii doctissima præfatione edita, in Actis superioris anni mense Junio indicata. Ejusdem nunc Orationes & Programmata cura Filiorum conquisita evulgantur, ex quibus cognoscitur, qua in pedestri sermone valuerit eloquentia. Ac orationibus quidem, cum in genere demonstrativo vel loco communi versentur, nec tam ad persuadendum quam ad delectandum sint compositæ, exquisitiorem adhibuit cultum, genusque dicendi sectatus est argutius, auribusque horum temporum accommodatum, in quo poeticum nonnunquam decorem relucere voluit, ex interiorum literarum myrothecio petita quædam subinde aspergens ornamenta, quibus doctas aures teneret caperetque. Prima oratio dicta est *in Kiloniensis Academiæ inauguratione*, & in consilii atque instituti illius commendatione, Principisque fundatoris laudibus decurrit. Altera cum Magistros crearet Decanus recitata, exponit *causas*, *ob quas minus multi ad solidam aliquam sapientiam perveniant*, easque in tribus ponit vitiis,

quibus non raro laborant, qui in literarum cultoribus nomen suum profitentur, ignavia, philautia & discordia, quibus expellendis consilia & remedia suppeditat. Succedit *Panegyricus* in nuptias Serenissimorum Principum Christiani Alberti & Fridericæ Amaliæ Ducum Holsatiæ, publico nomine dictus. Quarta oratio, cum magistratum Academiæ Kiloniensis adiret habita, *de intemperantia in studiu* agit, *eruditorumque qui ex ista oriuntur morbis*, eorum potissimum perstringens vitia, qui in studiis doctrinæ colendis uni ambitioni obtemperant, atq; alia omnia, quam fructum, ex solida scientia sperandum, sibi proposita habent. Quinta in Magistrorum renunciatione *virum bonum ex mente Philosophorum gentilium* describit. Sexta *de otio sapientibus dando* inscribitur, qua postquam qui vere sapientium nomine digni sint exposuit, e republica esse ostendit his tale parari otium, ut sine curis rei familiaris sapientiæ studiis vacare, & æquo animo iis commodis, quæ vita practica secum fert, carere possint. Septima *quæ utilitates e literis in rempublicam redundent*, generatim docet. Octava *quos fructus Holsatia Kiloniumque urbs ex Academia percipiant*, speciatim persequitur. Nona est declamatio *de auro ejusque laudibus*, qua æmulatus est Maioragii *Philochrysum*, qui specie laudandi auri varia hominum genera notaverat, quos auri sacra fames ab officio abducere consuevit. Hanc orationem, quæ inter Maioragianas non comparet, & a Marquardo Gudio semel edita paucis erat visa, cum Morhofius suæ junctam anno 1690 in lucem revocasset, eam quoque editores Filii inter paternas Orationes, veluti ab illo adoptatam, extare legique voluerunt.

Orationibus subjiciuntur Programmata, publico & privato nomine scripta, & in Academia Kiloniensi proposita. In publicis, quorum conscribendorum provinciam ab anno 1674 sustinuit, prima comparent, diebus festis Natalis Domini, Paschatos, Pentecostes & Archangeli Michaelis, more in aliis quoque Germaniæ Academiis recepto, in eum maxime finem proposita, ut de festo religiosa pietate transigendo admoneantur cives academici, & alicubi ad beneficentiam erga verbi divini præcones excitentur; simul autem, utpote ad eruditos auditores directa, eruditam alicujus doctrinæ ab illo tempore non alienæ explicationem continere solent: qualia sunt & hæc Morhofiana, multa elegantique eruditione referta. Succedunt

func-

funebria, quibus cives academici ad exequias honoratiorum invitantur, quorum vita obitusque exponitur, præmisso plerumque loco communi ad illud tempus accommodato. Tertia classis Programmatum publicorum spectat ad varia negotia academica, & vel edicta, vel testimonia, vel relegationes, vel ad solennes orationes habendas invitationem comprehendit. Quæ vero suo nomine scripsit & publicavit Programmata Morhofius, iis scholas publicas privatasque a se instituendas aperit, aut orationes exercitationis causa habendas indicit; numero omnium, quæ publico privatoque nomine scripsit, Programmatum ultra centenarium excurrente.

A DISCOURSE OF MEDALS &c.

h. e.

DE NUMISMATIBUS ANTIQUIS PARITER ATQUE MOdernis Dissertatio: cui accedit Virorum illustrium, quorum effigies in nummis nuspiam obvias Sculptorum conservavit diligentia, Catalogus, usu simul earundem indicato; una cum digressione de Physiognomia, Autore JOANNE EVELYN Armigero, S. R. S.

Londini apud Benj. Tooke, 1697 in fol. Alph. 4.

CUm pauca hactenus Anglica lingua de re nummaria prodierint, id sibi agendum eo, qui ob oculos nobis versatur, libro diligentissimo Autor ejus, qui edita jam olim Historia Chalcographiæ aliisque scriptis famam inter suos consecutus est, censuit, ut quicquid apud aliarum gentium scriptores ad scientiam rei nummariæ pertinens assidua lectione invenerat, apto ordine dispositum vernacula lingua exponeret. Hac enim ratione se consecuturum putavit, ut & accenderentur complures ad illa studia diligentius deinceps tractanda, & manuductionem aliquam haberent, quæ in isto itinere hæsitantes in regiam viam possset deducere.

Auspicia itaque illi tractationi facit brevi de origine variisque ætatibus pecuniæ, ejusque diversa apud varias gentes pro temporum ratione materia, valore, modulo ac typo, dissertatione. In ea simul de gemino usu, cui antiquitus nummi destinabantur, agit, illaque oc- C. I.

p. 8. casione receptiorem contra J. Harduinum de nummis maximi moduli, quos *Medaglioni* Itali appellant, sententiam defendit: eos scilicet monetæ usum minime præbuisse, sed ob solennia publica cusos, amicis Principum populoque fuisse donatos.
C. II. Inde speciatim de Hebræorum, Græcorum, Pœnorum, Germanorum, Gothorum, Hunnorum, Lombardorum, Britannorum aliorumque Barbarorum nummis generalia quædam monet. Quin & de ludicris nummis Saturnalium
p. 23. tempore ex plumbo apud Romanos conflatis multa differit, nec vero absimile credit, illi, qui lusus & joci causa Regis titulo in festo illo gaudebat, servo potestatem concessam fuisse nummos hujusmodi cudendi, quibus patroni sui nomen, ludicramque aliquam figuram exprimeret. Specialius vero agit de illo nummorum latere, quod *caput*
p. 26. sive *faciem* stylo antiquariis familiari appellare solent, & quid in eo observandum sit explicat, notis, quas illud ad distinguendos genuinos a sublestæ fidei nummis suppeditare potest, fide optima indicatis. Hic
p. 34. dum de ornamentis capitum in nummis conspicuorum differit, observat, eam, qua hodie utuntur Europæ Reges, coronarum formam apud Anglos natales suos habuisse: eam enim jam in Eduardi Confessoris, magis vero luculente in Eduardi IV nummis esse conspicuam. Utque eo fortius Gallos ejus inventionem sibi tribuentes reprimat, neminem ante Ludovicum XII, nec eum quidem, antequam nuptiali fœdere Henrici VIII, Angliæ Regis, sibi junxisset sororem, ea usum fuisse ostendit: similium fœderum occasione ad Scotos quoque, Hispanos & Danos ejus usum dimanasse affirmans, a quibus deinceps Poloni quoque, Sueci & Lusitani eum acceperint. At prolixissime
C. III. omnium de *aversis* nummorum agit: ubi postquam in compendium redigere, & ad certas classes, quantum quidem fieri potest, reducere conatus esset ea, quæ in antiquorum nummorum aversis repræsentantur, insignemque ex illis in omne genus litterarum derivandos usus
p. 73. explicasset; Belgarum præcipue in conservando ista ratione insigniorum eventuum, a primis constitutæ Reipublicæ temporibus, memoria diligentiam commendat, quæ ex Historia Metallica Reipublicæ Belgicæ a Bizoto concinnata & ab aliis postmodum continuata abunde elu-
p. 77. cescit. Gallorum vero serviles adulationes, quarum memoriam nummorum ope æternitati transcripserunt, impense detestatur, earumque insignia quædam specimina ex Francia Metallica adducit. Ad Anglos autem

autem denique delatus, acerbissime queritur, quod nihil fere extet, quod nummorum insignium rerum eventus conservantium mereatur nomen, ante Jacobi primi tempora. Eduardi tamen III aureum nummum allegat, quem primum & antiquissimum esse existimat eorum, qui in hunc censum aliquo modo referri queant. Ejus facies ipsum Regem armatum & in nave constitutum, dextra gladium, sinistra scutum, Britanniæ Franciæque insignibus conspicuum, tenentem, una cum vexillo regio in puppe navis defixo repræsentat, addita ista inscriptione: EDWARD. DI. GRA. REX. ANGL. Z FRAN. DNS. IB. In aversa vero rosam radios suos versus quatuor leones corona ducali insignes totidemque lilia protendentem exhibet, legendorum loco appositis verbis ex Luc. IV, 30. JHS. AUT. TRANSIENS. PER. MEDIUM. ILLORV. IBAT. Videtur hic nummus clarissimo Autori cusus esse illo tempore, quo pax inter Eduardum III & Joannem Franciæ Regem fuit constituta, quod factum est anno 1360, nec difficile putat, ea quæ in facie ejus videmus explicare, utpote quæ omnia stabilitum ab Eduardo maris dominium, confirmatumq; in Galliæ regnum jus manifeste respiciant. At difficilior est aversæ partis explicatio, quam nonnullos de magno mysterio transmutandi metalla interpretari, alios pro magica habere ait, quæ amuleti vim nummo isti conciliet. Quos alios commemorat rariores Anglorum nummos, omnes hic recensere nimis foret prolixum. Insigniorum itaque quorundam mentionem fecisse sufficiat. Inter eos procul dubio locum sibi deposcit is, quo caput Ecclesiæ Anglicanæ in triplici inscriptione, Hebræa, Græca atque Latina Henricus VIII se venditavit, e quibus Latinam hic legi suffecerit: HENRICVS. OCTA. ANGLIÆ. FRANCI. ET. HIB. REX. FIDEI. DEFENSOR. ET. IN. TERR. ECCLE. ANGLI. ET. HIBE. SVB. CHRIST. CAPVT. SVPREMVM. Item ille, quem Serenissimæ Elisabethæ honoribus sacrum esse voluere subditi ejus, nihil felicitati suæ sub ejus imperio deesse, quam æternam ejus durationem, sentientes. In eo in altera parte Reginæ facies nomenque, cum inscriptione:

p. 86.

p. 89.

p. 93.

Heu mihi quod tanto virtus perfusa decore
Non habet æternos inviolata dies:

in aversa Phœnix sistitur ex flammis emergens, circumscriptis versibus:

Felices Arabes mundi quibus unica Phœnix
Phœnicem reparat deperiundo novam.
O miseros Anglos mundi quibus unica Phœnix
Ultima fit nostro, tristia fata, solo.

Alium ad ejusdem Reginæ tempora pertinentem, quo classis Hispanicæ clades, qua anno 1588 cœlitus afflicta fuit, celebratur, a Bizoto etiam in Historia Metallica Hollandiæ p. 59 repræsentatum, vel ideo hic commemorandum duximus, quod perperam olim aures asininas interpretatus in eo fuerit Bizotus, quæ ligamentorum, quibus Papæ, Regis Philippi, & ceterorum procerum in aversa nummi parte repræsentatorum oculi (alludendo ad inscriptionem: *o cæcas hominum mentes! O pectora cæca!*) adstringuntur, extrema sunt. Attentionem
p. 114. quoque meretur ille, in cujus facie omnibus seculis memorandus totius Angliæ Archi-Præsul Gul. Laud exhibetur, qui in aversa parte, quæ Angelum exhibet cum mitra & pedo in cœlum evolantem, quem duo alii sequuntur coronam cum sceptro & reliquis Regni insignibus eodem asportantes, SANCTI CAROLI PRÆCURSOR appellatur. Sed
C. IV. omissis deliciis istis, ad caput IV progrediendum, quod gloriæ nationis Anglicanæ destinatum esse unice videtur. In eo enim magni, qui in Anglia, nostro potissimum ævo, exorti sunt Viri, commemorantur, quorum vel in Rempublicam, vel in Ecclesiam, vel in litteras, vel denique in artes merita nummorum ope æternitati consecrari merentur. Quibus si forte aliquando, quod optat, honor ille contingat, studiose nummos, effigies eorum repræsentantes, colligi & asservari jubet, non minus digna posteris præbituros spectacula, quam nobis hodie nummi veteres philosophos & artifices exprimentes exhibent.
p. 170. Imo & illos, qui Reipublicæ turbatores oculis nostris sistunt non negligendos putat, atque exempli loco nonnullas Reipublicæ Anglicanæ in-
C. V. cendiariorum effigies ex nummis adducit. At ut absolvat tandem omnia, quæ ad utramque nummorum faciem pertinent, de legendis denique & inscriptionibus agit, in quibus intelligendis ut hujus artis
p. 190. tyrones juvet, notas & abbreviationes vocum, quæ in numismatibus Romanis occurrunt, ex Patino cum additionibus quibusdam suis inse-
p. 193. ruit: quas longe ampliores dare potuisset, si tum a se ipso allegatos autores, tum indicem Inscriptionum Gruterianarum in auxilium vo-
C. VI. luisset vocare. Inde vero illos instruere incipit, qui in cimeliarchiis in-

instruendis aliquid operæ atque impensæ collocare satagunt. Et his quidem cum illis imprimis monet contrahenda esse commercia, qui in fodienda sive vomere atque ligone, sive alia quacunque ratione terra occupantur, utpote in qua maximus hujusmodi thesaurorum cumulus reconditus delitescat. Atque illa occasione Angliam impri- p. 199.
mis defossorum hujusmodi thesaurorum plenam esse monet, ex Chronico Saxonico docens, Romanos, cum ex improviso in eos Saxones fulminis instar irruerent, thesauros omnes qui erant in Britannia coacervasse, parteque eorum ad vicina Galliæ littora secum deportata, partem in terra defodisse. Quam cum ea nondum solertia, qua aliæ Europæ nationes, Angli rimati hactenus fuerint, ut deinceps id faciant, eos incitat. Inde ea, quæ ad nummum genuinum a suppositio discernendum faciunt, quantum quidem ejus fieri po- p. 200. 209.
test indicat, non omissis iis, quæ genuinorum quoq; nummorum pretium augent atq; existimationem. Cui fini alphabetico ordine rariores p. 202.
nummos Græcos medii & minimi moduli indicat, atque occasione p. 205.
nummorum Græcorum Othonis, æreos ejus nummos genuinos dari non amplius dubitandum putat, in Syria atque Ægypto maximam partem, paucos etiam Romæ cusos: eos tamen non exacte adeo, atque aurei argenteique, faciem ejus referentes. Si ad maximum modulum assurgant, inæstimabile, si medii moduli sint, minime pigendum XL Librarum, h. e. Vallensium CLX pretium esse ait. Cumque rariores p. 207.
sint in quibusdam regionibus nummi, oppido frequentes in aliis, quinam potissimum in Anglia soleant effodi, quibusque in locis, indicat. Et postquam prolixissime in detegendis omnibus impostorum fraudibus versatus fuisset, varias methodos, quibus delineationes & ectypa nummorum facili negotio confici possint, exponit. De ipsa re mo- p. 219. C. VII.
netali inde, ejusque primum apud Romanos conditione præfectisque ei magistratibus breviter, paulo fusius autem de ejus apud Anglos antiquioribus nostrisque temporibus statu, variisque oppidis privilegio monetas cudendi insignibus agit. Speciatim vero modum persequitur, quo iis qui pondere suo publicam monetam defraudare solent, sceleratis hominibus, obviam ire solent monetariæ rei apud Anglos præfecti, inventorumque eo spectantium autores nominat, dignos existi- p. 225.
mans quorum memoria nummis consecretur. Maxime tamen eam, p. 226.
quam Galli inierunt, malum istud sanandi rationem commendat, qui exactissima nummorum suorum rotunditate, quorum margines dentibus

tibus insuper muniunt, & elegantissima, quam in superficie eorum adhibent politura, non limæ tantum & aquæfortis injurias ab iis depulerunt, sed id etiam consecuti sunt, ut imitari genuinam monetam im-
p. 227. postores nulla ratione queant. Verum uti istas pestium Reipublicæ fraudes, tanquam ei perniciosissimas detestatur, ita ipsos quoque Principes a majori statuendo pecuniæ pretio, quam revera habet, avertere conatur, cum quanto populorum ipsorumque Principum detrimento id conjunctum sit, ex historia Romana, Gallica, Anglica, & Germanica evincens. Quod malum cum Angliam quoque ab aliquo tempore invaserit, consilia de quærenda ei medela suppeditat, quæ prolixius
p. 237. hic recensere supersedemus. Quin potius ad celebriorum artificum commemorationem properamus, qui nostris temporibus in flandis feriundisque nummis excelluerunt. Ex Italis hic potissimum commemorantur *Cavino*, *Parmegiano*, *Vincentino*, *Bellas*, *Leon Leoni*: ex Gallis *Hameranus*, *Boßier*, *Goujon*, *Carteron*, & longissime omnes illos antecellens *Varinus*: ex iis quorum apud Anglos effulsit indu-
p. 240. stria, *Symons*, *Rawlins*, *Haris*, *Christian*, *Rotie*, & alii complures, Itali præprimis, qui in nummis pariter fabricandis ac gemmarum sculptura admirationem seculi sui meruerunt. Cum hujusmodi artificibus ut familiarē contrahant amicitiam rei nummariæ studiosi suadet, imo & ipsos artis delineandi, sculpendi, flandi ac feriundi nummos, Cl.
p. 241. Morelli exemplo, peritos esse cupit. Quibus ne quidquam ad hæc excolenda studia desit, Bibliotheca qualis instruenda sit etiam docet, omnibus, qui de re nummaria commentati sunt, scriptoribus commemoratis. Et si forte ad exteros invisere cuiquam detur, eum illustri-
p. 245. um cimeliarchiorum notitiam ex notissimis Patini atque Sponii libris
p. 247. petere jubet, Angliæ vero gazophylacia ipsemet breviter recenset.
p. 252. Et si cui instruere hujusmodi gazophylacium forsan placeat, qui sit ab eo in disponendis nummis observandus ordo, luculente describit. Tandemque hanc institutionem suam catalogo nummorum, quos ab Imperatoribus, qui Joviano usque ad Heraclium successere, habemus, finit, ampliorem Græcorum & Romanorum numismatum, in gratiam eorum qui in legendis & inscriptionibus percipiendis nondum satis sunt exercitati, Baudeloti methodo daturus, nisi a Cl. Viro Obed. Walker, qui simile opus de re nummaria vernacula lingua non ita pridem edidit, fuisset præventus.

Jam

Jam duo ſunt, quæ appendicis veluti loco tractationi iſti Autor noſter accedere voluit. Primum prolixa ſatis eſt de virorum magnorum ſive penicillo ſive ſcalpello repræſentatis imaginibus commentatio, quarum collectionem ad ſupplenda ea, in quibus nummi deficiunt, ut inſtituant qui cimeliarchia inſtruunt, ſuadet. Quod ut eo facilius poſſint efficere, magnorum Angliæ virorum catalogum texit, quorum imagines congerere operæ pretium ſit, quos in peculiares Theologorum, Hiſtoricorum, Philoſophorum, Phyſicorum, Mathematicorum, Jureconſultorum, Poetarum, Muſicorum, eorum item qui difficillimis itineribus, aut ingentibus beneficiis inclaruere, claſſes digeſtos, alphabetico ordine recenſet. Quin & fœminas, quæ litteris vel aliis præclaris virtutibus in illa gente effloruerunt, enarrat, earumque picturas comparari jubet: nec non ſummos Regni Proceres maximis meritis claros; eos item qui conſpirationes, protractis ex latebris ſuis earum autoribus, diſpulerunt; qui artibus, corporis ſtatura, longævitate vel alia denique quacunque re inſignes fuerunt. Quorum omnium licet numeroſum ſatis produxerit exercitum, longe plures tamen a ſe prætermiſſos ait, quorum accuratam recenſionem, niſi invido fato impeditus fuiſſet, Clar. Turnerus fuerit inſtituturus. Interea ad alias nationes excurrit, magnorumque apud eos virorum fœminarumque, qui famam quacunque ratione ſint conſecuti, quorumque proinde colligendæ ſint effigies, nomina in claſſes ſuas digeſta recitat. Utque eos, qui hujusmodi collectiones inſtituere cupiunt, juvet nonnihil, non tantum muſea quædam commemorat, inſigni effigierum hujusmodi apparatu conſpicua; qualia Marollium atque Beughemium inſtruxiſſe, ex publicis qui proſtant catalogis patet, (ex quorum priore etiam aliquot volumina illuſtrium virorum effigies complexa, multis redemta librarum millibus, Bibliothecæ Regiæ Pariſienſi illata fuerunt;) verum etiam collectiones chalcographicas quæ publice proſtant, a Boiſſardo, Thomaſino, Strada aliisque curatas indicat. Atque ea occaſione Viri hujusmodi elegantiarum oppido amantis, Domini Begani, cui rerum maritimarum apud Rupi-fortenſes hodie concredita cura eſt, meminit; quem omnium, qui noſtra ætate litteris vel aliis meritis illuſtres evaſere, effigies, una cum elogiis eorum editurum dicit. Quod opus ſuum ut eo magis reddat conſpicuum, nullis parcens ſumtibus, multos viros eruditos, inſcios atque invitos,

per eos quos alit pictores emissarios, depingi curat, & hac ipsa arte celebris Historici dicam an Historiæ corruptoris Varillasii, cui nulla ratione, ut publice comparere effigiem suam pateretur, poterat persuaderi, delineationem nactus est. At & Perraltii commendat industriam, cujus duo satis spissa volumina, effigies hujusmodi complectentia, absoluta jam esse, publicam famam ferre dicit.

C. IX. Alterum quod per modum appendicis assuere isti operi cl. Autori placuit, prolixa satis de Physiognomia Dissertatio est. In ea singulas vultus humani partes pererrat, atque regulas, ex quibus judicium ferri de interiore mentis humanæ facie queat, præscribit; eas vero Aristotelis, Plinii, Plutarchi, aliorumque gravissimorum autorum suffragiis, imo ipsis exemplis magnorum virorum, quorum faciem corporisque habitum antiqua monumenta nobis conservarunt, docte confirmat. Ut autem huic scientiæ paulo majorem conciliet autoritatem, oppido multa affert, quæ omnino majorem attentionem videntur mereri.
p. 301. Sic enim, ut exempli loco nonnulla adducamus, mirabile dictu est, quod de fœmina quadam Florentina narrat, eam leonem, qui carceribus effractis filium ejus invaserat, solo obtutu adeo terruisse, ut incolumi illo relicto trepidus fugam dederit. Item quod ex Borelli observationibus de non nemine commemorat, qui conscius sibi ejus, quod in oculis circumferebat, fascini, quocunque delatus erat, monebat, ne infantes aut gravidæ ad se accederent propius, ne obtutu suo invitus licet ipsis noceret. Atque naturalem hujusmodi oculorum vim haud raro occasionem dedisse sibi persuadet, ut tanquam pacti cum malis geniis rei cremati fuerint homines hac quidem ex parte prorsus innocentes. At forte magis jucundum fuerit Philippi Pembrociæ Comitis hic legere exemplum, quem naturali quadam sagacita-
p. 302. te, assidua contemplatione effigierum maximorum virorum, & minime proletaria artis pictoriæ scientia adjuta, eo usque profecisse narrat, ut ex sola hominum facie de occultis eorum intentionibus maximaque arte constructis machinationibus felicissime conjecturam facere potuerit. Unde & Jacobum I eo semper in explorandis Legatorum recens ad se delatorum intentione atque consiliis usum fuisse, eoque referendam esse modo laudati Regis sententiam a Verulamio commemoratam, *Lingua aures ferit, gestus vero oculos alloquitur*, narrat. Atque hoc quidem esse donum magnorum Principum ministris appri-

apprime necessarium, Aristotelem & Ciceronem jam annotasse observat, cujus complura alia, ex Romana maxime historia petita, exempla adducit. Uti autem ad mores hominum animosque pernoscendos oppido multum facere posse hanc artem tuetur: ita nullam ejus in futuris præsagiendis vim esse contendit. Imo & in moribus conjectandis eam fallere posse concedit, cum casus & consuetudo multum in lineamenta hominũ possint, ita ut aliter ex illis conjicias, quam faceres, si ipsos naturæ tractus intueri daretur. Hanc autem pariter ac alias objectiones, quæ artis Physiognomicæ pretium imminuere videntur, satis apte removet. Magis prolixe tamen in explicandis variis variarum gentium corporis & animi habitibus, sibi invicem, ut ipse putat, exacte respondentibus versatur, & in causas eorum docte & ingeniose inquirit, quænam cœli aerisve temperies hoc vel aliud corporis temperamentum, & quales hoc animi inclinationes producere soleat, solicite investigans. Denique de crinibus & voce coronidis loco nonnulla observat, providentiamque divinam in distinguendis hominum vultibus agnoscit & veneratur. Epilogi vero loco sententiam suam quibusdam adhuc gravissimorum scriptorum testimoniis, luculentisque magnorum virorum (quorum facies exacte ingenio intimæque animi dispositioni respondet) a novissima Angliæ historia ei suppeditatis exemplis confirmatam dedit.

p. 304.
p. 306. 324.
p. 311.
p. 333.
p. 337.

D. AURELII AUGUSTINI LIBRI DUO DE ADULTERINIS Conjugiis ad Pollentium, cum notis Jurisconsulti celeberrimi, quibus dogma Ecclesiæ de Matrimonii dissolutione illustratur.

Jenæ apud Jo. Bielckium, 1698. in 4. Constat 11 plag.

D. Augustinus in libris, quos de Evangelico sermone scripserat, quem Salvator secundum Matthæum in monte habuit, docuerat nec permissum esse conjugibus divortium facere nisi ob fornicationem, nec qui ex hac causa a conjuge discesserit, ad alteras nuptias transire posse. Pollentius, cui mira videbatur ista Augustini privata sententia, quæ praxi Ecclesiæ & fori repugnabat, datis ad Augustinum literis dubia illi sua veluti consulendo exposuit, & in alia omnia discedens sensit, mulierem qualibet ex causa posse a marito divertere, dum

maneat innupta, &, si divortio causam dederit adulterium, nuptias secundas non esse prohibitas, nixus potissimum auctoritate Pauli 1. Cor. VII. 10. 11. & ipsius Salvatoris apud Matth. V. 31. Hinc nati sunt Augustino duo hi libri ad Pollentium *de conjugiis adulterinis*, quibus sententiam suam repetit & tuetur. Quum vero Pontificii juris Doctores in hac controversia ad auctoritatem Augustini provocare soleant, celeberrimus quidam Jurisconsultus, quem *Joannem Schilterum* Argentoratensem Antecessorem esse accepimus, in ejus argumenta duxit inquirendum, & quid iis veri falsive subsit, recte ne an secus concludant, notis cuique capiti subjectis breviter nervoseque ostendit. Ac primum animadvertit, controversiam esse duplicem: alteram *de jure divortiorum*, quae Augustinus nisi ex causa adulterii negabat esse permissa; alteram *de jure iterum nubendi*, quod Augustinus vivente altera parte concedit nemini, ne quidem ex causa adulterii: nisi quod cap. VI. innuit, Christianos tantum conjuges hoc praecepto teneri; unde colligas, mulieri ab adultero non Christiano discedenti nuptias secundas minus fuisse interdictas. Pollentium vero in priori quaestione labi docet notarum Auctor, abreptum Hebraeorum Romanorumque moribus ac legibus, quibus divortiorum licentia invaluerat. In hac ergo parte triumphare Augustini facundiam & disputandi subtilitatem, licet argumentis ejus non id semper conficiatur, quod illis colligere velit. Sic locum illum Paulinum 1. Cor. VII. 10. 11. nec ab Augustino, nec a Pollentio recte capi & explicari observat. Augustinum ex praejudicata opinione mulierem, quae discedat a viro, accipere de ea quae ob adulterium divortat aut repudietur, atque adeo, ut Scholae loquuntur, petere principium. Pollentium contra, quae Apostolus in eam conditionem conferat, si fiant, pure accipere, ac si licite fieri possint, atque adeo quae *de facto* dicuntur, perperam *de jure* intelligere. In altera vero parte controversiae, qua de jure iterum nubendi, si factum est divortium, quaeritur, Augustinum sine causa ab apertis Christi verbis Matth. V. 32. discedere, eisque vim inferre notat; cum ea, quae particulis exceptivis regulae eximuntur, non in vim exceptionis, sed exempli valere velit, invito sensu communi, rectisque interpretandi regulis, ad Grammaticae, Logicae, subjectaeque materiae principia revocatis. Neque reliquas ejus rationes ita esse comparatas, ut nos cogant ad contortam interpretationem verborum perspicuorum con-

confugere, evoluto cujusque argumenti paralogiſmo demonſtrat. Hæc fere ſunt, quæ priori libro diſputantur & notantur. Altero libro eadem controverſia diſcutitur, a Pollentro denuo & luculentius expoſita, novisque rationibus munita, quibus Auguſtinus occurrit, ſuamq; ſententiam tuetur & expolit. Doctiſſimus vero Schilterus & hic Auguſtinum κατὰ πόδα ſequitur, & quid ſit in controverſia, cujus ponderis ſint rationes aut reſponſiones allatæ, quæ inter ſe conſentanea ſint aut diſſentanea, magno judicio examinat: ſub finem ex Lib. 2. Retractat. cap. 57. obſervans, in hac ſententia ipſum ſibi non ſatis fidere nec ſatisfacere Auguſtinum. Plura ex parvo libello excerpere non refert, quem ſuo quisque commodo facilius perlegere, & ex ipſo fonte dulcius haurire poterit, quæ faciunt ad judicium de hac controverſia inſtruendum, quæ hodienum diverſarum religionum fora diſtrahit. Unum illud addimus, notas non eſſe editas ab Auctore, ſed delatas ad doctiſſimum Virum *D. Georgium Schubartum*, bono publico cum Præfatione ipſius Jenæ eſſe evulgatas; ut non ſolum vera ſententia ex notis his poſſet cognoſci, ſed &, quomodo in hujusmodi ſcriptoribus lectores verſari oporteat, hoc exemplo intelligeretur.

A SECOND VINDICATION OF THE REAſonableneſs of Chriſtianity.

h. e.

REPETITÆ LIBRI DE RATIONALITATE RELIGIONIS Chriſtianæ Vindiciæ, a Libri iſtius Autore editæ.

Londini apud A. & J. Churchill, 1697. 8. Alph. 1. plag. 8.

QUæ de Religionis Chriſtianæ rationalitate commentatus ſit Vir peringenioſus, & ob alia ſcripta oppido celebris, Joannes Locke, in Actis noſtris anno 1696 p. 463 & ſq. fuſe ac luculente expoſuimus: ubi etiam, quam grave bellum a Viro Cl. Joanne Eduardo ob iſtum librum ei indictum fuerit, indicatum a nobis eſſe meminimus. Ultimum Eduardi ſcriptum, quod Socinianismi delarvati titulo inſcriptum edidit, & cujus argumentum eodem loco a nobis explicatum fuit, parum quidem initio movere viſum doctiſſimum Antagoniſtam ejus. Præ-

cipue cum non ultimæ existimationis inter suos Vir, clarissimus Bold, Ecclesiæ Anglicanæ Presbyter, habitum a se ad populum sermonem, ejusdem cum Lockii libro argumenti, paulo post ediderit, cui notas ad delarvatum Eduardi Socinianismum adjecerat, Lockiique sententiam contra ejus objectiones defenderat. Attamen cum Eduardus illum quoque Autorem severe exceperit, Lockius ipse causam suam iteratis istis Vindiciis agere instituit. Utut enim egregie rem ab isto promacho suo, cetera sibi plane ignoto, gestam fuisse persuasum habeat, ne tamen obtundi majoribus Eduardi, in libro quodam, *Symbolum Sociniani* inscripto, triumphum ob silentium Lockii agentis clamoribus quisquam se pateretur, necessariam hanc suam quoque operam se judicasse refert.

Maxima vero harum Vindiciarum pars eo redit, ut neget doctiss. Lockius suam esse, quam Eduardus repræsentavit, mentem: quem pessimæ fidei propterea accusat, & ut ipsis libri sui verbis affictas sibi opiniones probet, ubique urget. Sic enim quæ de unico tantum fidei admisso articulo ipsi exprobraverat, quam vana sint, solide jam in prioribus Vindiciis a se demonstratum esse ait, quibus ipsum Eduardum victum multa quidem pharmaca parum prudenti, quo usus fuerat, loquendi generi adhibuisse, & nescio quo sensu errorem de unico fidei articulo Lockio tribuisse videri velle observat, sed clarissima ejus loca adducit, in quibus sine ulla restrictione Lockium accusarit, ac si unicum tantum fidei articulum admitteret. Quam imputationem ut falsitatis eo clarius redarguat, ipsissima verba libri sui (p. 291 & 301) allegat, quibus unico illi articulo, quod Jesus sit Messias, concomitantes illum articulos de resurrectione Christi, exaltatione, & adventu ad judicium junxerit; atque distincte docet, se cum de unico illo fidei articulo loquitur, haudquaquam excludere vel negare reliquos, qui vel ex lumine rationis innotescunt, vel a Deo quoque revelati fuerunt, sed tantum dicere, Christum atque Apostolos eos, qui illum fidei articulum admisere, in numerum credentium recepisse. Verum quo tendimus? Rectius nos ipsos, quo minus ulterius progrediamur, continebimus: potissima enim controversiarum hic agitatarum capita alibi a nobis indicata sunt; uberior vero earum explicatio & a scopo nostro aliena est, & cum aliquo tædio conjuncta foret.

PHAE-

PHAEDRI AVG. LIBERTI FABVLAE AESOPIAE, CUM commentariis Marquardi Gudii & aliorum, edente PETRO BURMANNO.

Amstelædami apud Henr. Wetstenium, 1698, in 8. Constat 2 alph.

Plures ingenio & doctrina præstantes viri in fabulis his Phædri edendis emendandisque utilem operam posuerunt; quorum omnium doctos labores congessit, priorumque cunctarum editionum compendium fecit, uno hoc volumine præclaras omnes annotationes complexus vir clarissimus Petrus Burmannus. Celeberrimi enim viri Marqu. Gudii multorum votis expetitas in has Phædri fabulas animadversiones & notas, opera viri summi Jo. Georgii Graevii nactus; cum eas solas in lucem emittere statuisset, persuaderi sibi tamen passus est, ut aliorum etiam antea editas annotationes vel excerptas vel integras adjungeret. Fabulis igitur Phædri emendatissime excusis Tan. Fabri, Jo. Schefferi, Jo. Freinshemii, Joh. Lud. Praschii, Casp. Scioppii, Franc. Guyeti, Is. Neveleti, Jo. Meursii, Petri Axenii notas, & propria industria conscriptas observationes substravit, breves etiam Nic. Heinsii notatiunculas, ex codice quo is olim fuerat usus petitas, admiscuit; Conr. Rittershusii autem & Nic. Rigaltii geminas notas, priores & posteriores, (quarum istæ A. 1599, hæ A. 1617 & iterum A. 1630 lucem adspexere in Gallia) æque ac Marquardi Gudii nunc primum editas, peculiarem in locum rejecit. Indices geminos eosque copiosos tum Phædri fabellis, tum ad istas annotationibus, addidit, qui ubertate & accurata numerorum ratione antea vulgatos multum præstant. Qualis autem futurus sit philologicus iste in Privilegio Pot. Ordinum Holl. & Westfrisiæ, quod huic libro præmittitur, memoratus Index, a Nic. Dispontino adornatus, nondum constat & dies docebit. Cæterum non notas modo celeberrimi Gudii eruditas nunc e tenebris productas debemus clarissimo Editori, verum etiam fabulas quatuor antehac a nemine conspectas, per Gudium ex manuscripto Divionensi depromtas & restitutas, eidem acceptas ferimus: unam de ægrotante milvio, alteram de leporibus vitam abrumpere sibi cupientibus, tertiam de vulpe naturæ impetum sequente, quartam de mure leoni gratiam refe-

referente, p. 325. seqq. Dolendum modo, plures Editorem e schedis Gudianis non potuisse proferre, quia autographum, ex quo quatuor istas exhibuit, in fine lacerum fuit, pluribus foliis, in quibus triginta novæ & nunquam editæ fabulæ ex Divionensi codice descriptæ extiterunt, abscisis & deficientibus.

LIBRI NOVI.

JOh. Jacobi Hofmanni Lexicon Universale. Editio absolutissima, præter Supplementa & Additiones, antea seorsim editas, nunc suis locis & ordini insertas, tertia parte, quam antehac, auctior. Tomi IV. Lugduni Bat. apud Jac. Hackium, Corn. Boutesteyn &c. in fol.

Manethonis Apotelesmaticorum Libri VI, nunc primum ex Bibliotheca Medicea editi, cura Jacobi Gronovii, qui etiam Latine vertit ac notas adjecit. Lugd. Bat. apud Fred. Haaring, 1698.

The present State of the Socinian Controversy, and the Doctrine of the Catholick Fathers concerning a Trinity in Unity. By William Sherlock. London printed for William Rogers, 1698. 4.

Voyages and Discoveries in South-America, by Christopher d' Acugna, Mons. Acarete, M. Grillet and Bechamel. London, for S. Buckley, 1698. 8.

Alcali vindicatum: Or, the Acid Opiniator not guilty of Truth. By William Coward. London for Tim. Childe, 1698. 8.

The Doctrine of Acids in the cure of diseases farther asserted. By John Colbatch. London for Dan. Brown, 1698. 8.

A Concordance to the Holy Scriptures. In a more exact Method then hath hitherto been Extant. Cambridge By John Hayes, for Awnsham and John Churchill, London, 1698. fol.

Jo. Clerici Opera Philosophica in quatuor volumina digesta. Amstel. apud Georgum Gallet, 1698.

Les Hommes Illustres, qui ont paru en France pendant ce Siecle, augmenté des Eloges de Messieurs Arnauld & Pascal. Par Mr. Perrault. Suivant la Copie imprimée a Paris, chez Antoine Dezallier, 1698. 12.

* * * * * * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendis Augusti, Anno M DC XCVIII.

VESPERÆ GRONINGANÆ, SIVE AMICA DE REBUS sacris Colloquia.

Amstelædami, apud Henricum Desbordes, 1698, 8.
Constant plagulis 30.

Ecclesiæ Gallicanæ Reformatæ Pastores quatuor ob religionem e patria extorres, at ab Illustribus Groningæ & Omelandiarum Ordinibus suscepti, Ecclesiæque provinciali Gallo-Belgicæ præpositi, in eam haud ita pridem sententiam convenere, ut per vices semel hebdomatim recurrentes amicum de rebus eruditis, philosophicis, criticisque ac potissimum theologicis colloquium instituerent, libera illi, qui colloquentes exciperet, potestate relicta, selectam aliquam materiam proponendi, quæ exercitii argumentum esset. Et hunc quidem, qui scenam pro alternante ordinis ratione aperiret, meditata semper loqui, quæstionē formare, in utramque partem disserere, difficultatem enodandam indicare, sententiasque rogare; sed, qui responderent, eos imparatos & prout ingenii vis extemporanea tulerit, proferre sua voluerunt. Accessit vero mox post primas congressiones alius e vicinia Pastor, quem quintum sibi assumere ob pietatem ejus & doctrinam illi minime dubitarunt, junctaq; sic industria per hebdomadas bene multas sua hæc colloquia per seriem non interruptam continuarunt, & fortassis etiamnum continuant. Ut ne tamen sibi solis Musisque suis canere viderentur, suasu insuper novi hujus Socii excitati, ea quæ in singulis conventibus dicta fuissent, in chartam quoque conjicere ac luci publicæ exponere decreverunt. Data ergo est eorum uni hæc pro-

vincia, ut sermones aut hactenus habitos aut imposterum miscendos literis consignaret, & e Gallico, quo uti ipsis inter colloquendum placuit, idiomate in Latinum transfunderet; qui partium sibi demandatarum satagens, colloquiorum viginti hanc veluti historiam suffragiis reliquorum probatam composuit, eamque a vespertinis horis, quas exercitiis istis destinare visum fuit, sub Vesperarum Groninganarum titulo vulgavit.

Quemadmodum autem ex hac totius instituti delineatione quemvis facili negotio cogniturum autumamus, quod liber hic miscellaneas exercitationes, & eas quidem nulla utplurimum compagine inter se connexas, sed solutas liberasque, & ad varia argumenta, prout hæc se obtulere, excurrentes sistat: ita ordinis inter disserendum a collocutoribus eruditissimis observari soliti vel duo heic specimina exhibere consultum arbitramur.

Primo loco ea afferemus, quæ ad illustrandum dictum Petrinum de bona conscientia, quæ sit ἐπερώτημα εἰς Θεὸν, 1. Pet. III, 21. in tertio Colloquio fuere monita. Multa nempe disseruit auspicium ejusdem faciens Vir doctissimus de conscientia, quam judicium mentis de factis aut faciendis in ordine ad Dei judicium definivit, eamque deinceps in bonam & malam dispescuit. De faciendis bonam illam esse dixit, quæ judicet de bonis & malis, quoad congruant aut discrepent a recta ratione & a regula actionum nostrarum a Deo præscripta; de factis vicissim, cum in plurimis peccaverimus, bonam non esse conscientiam dixit, nisi cum peccatum agnitum, seriaque pœnitentia acta, & recursus ad misericordiam divinam susceptus fuerit, & persuasus quis sit de impetrata venia, inque hac persuasione acquiescat. Talem conscientiam esse ἐπερώτημα εἰς Θεὸν, quæ interroget & petat, quid ad salutem obtinendam facto opus sit? Dicti ergo Petrini hunc videri sensum: Baptismum non eum esse, qui maculas corporis eluat, sed in quo bona conscientia interroget, quid facto opus sit ad salutem? allusione facta ad interrogationem, quam Judæi Petri prædicatione perculsi & postea baptizati ad hunc direxerint, Act. II, 37. Sicut autem interrogationem illam bonæ conscientiæ eam esse dixit, qua quis Deum consulat, quid ab ipso velit fieri; ita non excludi debere addidit eam interrogationem, qua peccator baptizatus interroget, quomodo Deus erga ipsum affectus sit? quaque in precibus suis Deum compellet: nonne

ne tu meus es pater? ubi depositis sordibus animæ conscientia de gratia Dei certior facta pacata efficiatur, unde ex sensu remissionis peccatorū bona illa conscientia nascatur, qua fretus fidelis audacter Deum interroget, annon favor ipsius per Christi mortem sibi sit conciliatus? Percepta hac expositione vix verosimile judicarunt aliqui, tam alta mente repostam mansisse apud primos Petri auditores hujus suæ interrogationis memoriam, ut inde occasionem is habuerit, diu satis post habitam primam istam concionem eos sic alloquendi. Quid? quod Petrum tunc ita percontantes varia postmodum in loca dispersi fuerint, multi etiam ex iis obierint, aliis plurimis in eorum locum aggregatis, qui Apostolum concionantem non audiverint, nec interrogationis istius primorum e Judæis proselytorum recordari adeo potuerint. Respondit autem Vir doctus, utique prioribus duntaxat illis, qui Petrum concionantem audiverint, hanc locutionem præbuisse μνημόσυνον interrogationis olim factæ, & alios revera non intellexisse Petrinum scopum, sed hos tamen nihilosecius hoc agnoscere potuisse, quod Petrus verum salutis medium ac viam esse bonam in Deum conscientiam asseruerit. Nondum vero penitus satisfieri dubio responsione hac adstantes rati sunt, aliusque se observasse dixit, quod ἐπερωτᾶν æque ac simplex ἐρωτᾶν non interrogare tantum, sed & orare ac precari significet, unde sensus sit: Baptismum non id esse, quo salvemur, sed orationem, quam bona conscientia fundat ad Deum; & hanc interpretationem postea latius deduxit atque vindicare studuit. Attamen post primas illas φροντίδας meminit, apud Hammondum similem se expositionem vocis ἐπερώτημα per interrogationem legisse, quo auctore denuo perlustrato in castra Viri docti, qui colloquii hujus initium fecerat, transiit. Equidem adhuc objecit, dici quidem potuisse a Christianismi tyronibus, cum primum suam ad Christum conversionem meditarentur, quid faciemus? non autem pariter ab illis, qui jam ante plures annos tyrocinium posuerint, religionemque Christianam docti fuerint, ac proin, quid facto opus sit ad salutem, minime ignoraverint. Sed in promtu esse responsionem agnovit, agi de Baptismo, per quem salvi fiamus, in quo omni tempore distingui debeat baptismus aquæ, qui non salvet, a bona conscientia ex Deo quærente, quid a nobis exigat, obsequiumque promittente, quam demum salus consequatur.

Alterum specimen depromemus e colloquio decimo, in quo de polygamia Patriarcharum, deque gradibus affinitatis & de nuptiis incestis actum fuit. Duas imprimis Quæsitor sententias retulerat, unam eorum, qui statuant, polygamiam Patriarcharum in vitio utique cubasse, sed a Deo fuisse excusatam, condonatam, toleratam; alteram eorum, qui super polygamia a Deo cum Patriarchis dispensatum fuisse censeant; se autem priori illi calculum suum adjicere professus est. Ast idem Vir doctus, quem antea primum differentem introduximus, neutri sententiæ adhærere voluit, mentemq; suam sic explicuit. In matrimonio aliud constituere ejus essentiam, aliud ad ejusdem melius esse quid conferre. Prius conjunctionem vocavit a Deo factam, posterius bonam quandam conditionem, qualis heic sit bonum charitatis in genere humano fovendæ & constringendæ. Bonum hoc in generis humani primordiis non aliter quam per copulatos fratres sororesque obtineri potuisse, sed lapsu temporis & generationum sibi succedentium multiplicatione, per remotiorum advocationem potius promotum id fuisse innuit. Porro ad fomentum charitatis plurimum conferre unitatem viri & uxoris, sed commisisse tamen Deum, ut ista conditio, licet optima, abesset, dubium an recentis generis humani multiplicationi hoc indulgens, an alia de causa? Christum autem τὸ melius esse conjugii hac in parte perfecte restituisse. Divortii insuper ignorationem per se quoque ad melius conjugii omnino facere, sed Deum pariter istius licentiam indulsisse ob Judæorum & forsan quoque aliorum ante eos populorum σκληροκαρδίαν innuit; Christum vero tanquam supremum charitatis magistrum & hoc charitatis fomentum pristinum recollegisse. Patriarchas igitur ac alios in V. T. & polygamiam & divortium sectantes nequaquã adulterii insimulandos venire, sed velut jure sibi concesso utentes considerari debere affirmavit. Sed cum objiceretur, nuspiam legi, quod primæva conjugii institutio ulla ex parte relaxata fuerit; respondit, dubium haud esse, quin Abrahamum ea de re Deus monuerit & informarit. E Lev. XIIX, 18. objectum fuit, disertissimis ibi verbis polygamiam prohiberi. Negavit hoc Vir doctus, istamque legem potius cautionem esse dixit, in gratiam uxoris factam, quam dimittere dato illi repudii libello certis quibusdam in casibus marito integrum non fuerit. Prohibuisse namque legislatorem, ut ne vir ductam antea a se vitiatam repudi-

pudiaret, & aliam ei superinduceret, quæ ægre isti faceret, sortemque ejus amaram redderet. Delati collocutores ad locum Deut. XXIV, 1. s. disquisiverunt: an ob solam adulterii causam, an vero & ob alias leviores viro Israëlitæ dimittere uxorem olim licuerit? Ubi post varia in utramque partem disputata acquieverunt tandem in hac sententia, quod utique Judæi & ob solam displicentiam, & ob alias causas non adeo prægnantes, suas uxores dimiserint; interdici autem heic primo marito, ne uxorem ita dimissam post copulam cum alio resumeret, non, quod hæc interim per subsequens conjugium adultera effecta fuerit, sed in refrænationem petulantiæ maritorum & laxæ illius repudiorum & conjugiorum repetitorum licentiæ, & in favorem repudiatæ semel uxoris, ne ea denuo prioris mariti arbitrio & odio subjiceretur. Ulterius de conjugiis incestuosis multa promiscue dicta fuerunt in hoc colloquio, alio asserente, quod omnes nuptiæ contractæ cum personis talibus, quibuscum eas contrahere non sinat consanguinitas affinitasve, vitium a natura & intrinsece secum habeant; alio econtra, id valere tantum in linea recta, non item in collaterali, prolixius ostendente; tandem vero Vir ille doctus, quem collocutores nostri sibi acciverant, ita rem definivit: vitium nullum a natura & intrinsece inhærere istis matrimoniis, quæ inter proximos instituantur. Equidem quoad conjugia in linea recta, non legi in libris Mosaicis, ullum unquam patrem accepisse in uxorem filiam a se genitam, aut ullam matrem nupsisse filio, non audere tamen se ex Scripturæ silentio argumentum contra ejusmodi conjugiorum validitatem depromere, quia nuspiam ante Mosen prohibita inveniantur. Nec velle se vicissim affirmare, quod permissa fuerint, cum non satis norit, quænam sit eorum habitudo & relatio ad Dei naturam ejusque sanctitatem. At in aliis conjugiis, quæ in transverso gradu occurrant, nihil se deprehendere, unde concludi possit, illa a natura vetari, & intrinseca quadam ἀνομίᾳ laborare.

Ad modum igitur hactenus delineatum in unoquovis colloquio Viri solertissimi se gesserunt, unde reliquorum argumenta breviter tantum cum benevolo Lectore adhuc communicabimus. *Primum* expendit locum Exod. IV, 24. 25. 26. In *secundo* tractatur quæstio: an circumcisionis omissio in deserto licita fuerit? & dicta Jos. V, 2. & 9. illustrantur. De *tertio* jam plura diximus. *Quartum* in tempus,

 quo

quo Magi ad Christum accesserint, inquirit. *Quintum*. quod paulo brevius est & abruptum, lucis nonnihil affert probationi resurrectionis Christi *1. Cor. XV, 13.14.* & quæstioni: cur Christus a Magdalena tangi noluerit? itemque effato Salvatoris *Matth. XXVI, 29.* de vino novo, quod bibere velit cum Discipulis in regno Dei. *Sextum* agit de nomine, quod Christus per hæreditatem accepisse dicatur Ebr. I, 4. *Septimum* τὰ ἐπίγεια & τὰ ἐπουράνια occasione dicti Joh. III, 12. considerat. *Octavum* occupatur in quæstione: utrum legi Mosis morali Christus aliquid addiderit? *Nonum* polygamiam ab ipsis Christianismi principiis prohibitam fuisse ostendit, & præceptum Paulinum 1. Tim. III, 2. illustrat. Post *decimum*, cujus contenta fusius retulimus, in *undecimo* quæstiones de divortio ex Matth. XIX. emergentes cumulantur atque resolvuntur. *Duodecimum* exegesin exhibet capitis, quod vigesimum quartum est apud Matthæum. *Decimum tertium* verba Christi de Pharisæis in cathedra Mosis sedentibus ex Matth. XXIII, 3. 4. perpendit. *Decimum quartum* de fideli non morituro agit. In *decimo quinto* post novum de divortio locum Marc. X, 11. s. alius quoque ex Matth. XVI, 22. ubi ad Christum Petrus ait: ἵλεώς σοι Κύριε, explanatur. *Decimum sextum* Pauli verba Ebr. VIII, 9. cum dicto Jeremiæ cap. XXXI, 32. locumque Ebr. X, 38. cum Hab. II, 4. confert. *Decimum septimum* de angelo, cujus meminit Psaltes Ps. XXXIV, 8. & de angelorum respectu fidelium superioritate vel inferioritate; *decimum octavum* de sensu Psalmi octavi, itemque de significatione vocum θησαυρὸς, σὴς, βρῶσις, occasione moniti Matth. VI, 19. disceptat, ac sub finem de versu ejusdem capitis vigesimo septimo observationes quasdam suppeditat. *Decimum nonum* in fronte gerit quæstionem: quid significet ἵνα & ὅπως, cum citatur Scriptura Veteris Testamenti his verbis: ἵνα vel ὅπως πληρωθῇ &c. & quomodo Scripturæ impleri dicantur? tandemque *vigesimum* vim testimoniorum Veteris Testamenti ad probandum, Jesum esse Messiam; & applicationem vaticinii Esaiani e capite ejus septimo v. 14. a Matthæo cap. I, 22. 23. factam vindicat.

LEXICON PHILOLOGICUM, PRÆCIPUE ETYMOLOGICUM & Sacrum, auctore MATTHIA MARTINIO &c.

Trajecti ad Rhenum, apud Antonium Schouten, 1697. fol. Alph. 23.

Mat-

MAtthiæ Martinii, quod hic exhibemus, Lexicon Philologicum jam dudum adeo innotuit omnibus, ut de eo vel verbum dicere supervacaneum fuerit. Itaque tantum, quæ novæ huic utilissimi operis editioni accesserint, paucis indicasse suffecerit. Primum Auctoris vita ab Anonymo composita adjecta est, in qua narratur, ut natus Martinius Freienhagæ in Comitatu Waldeccensi A. 1572 fuerit: ut post absolutum studiorum in illustri Schola Herbornensi cursum, Dillæam primum, arcem Comitum Nassoviorum, A. 1595 ad Concionatoris Aulici munus vocatus fuerit: ut A. 1596 in Herbornensi Schola Professoris spartam subierit: ut ab Emdanis A. 1607 ad Ministerium verbi fuerit adscitus: ut denique A. 1610 Rectoratum illustris Scholæ Bremensis susceperit, magnoque studio, nec sine insigni Scholæ incremento administraverit, donec A. 1630 in pago Kirchtimmeke ad quartum fere ab urbe Brema lapidem, quorsum corpore jam languidior ad capiendam recreationem excurrerat, catharro suffocante extingueretur. Synodo eum Dordracenæ magna cum auctoritate interfuisse, a Senatu Bremensi una cum Henrico Isselburgio & Ludovico Crocio delegatum, ex Actis Synodi constat; nec ignotum, quam strenuum Reformatæ Religionis adversus Lutheranos promachum se exhibuerit. Illud operæ pretium fuerit monuisse, quod auditoribus suis commendarit assidue, ut ad Fœderis leges atque ritus Dei Oeconomiam dirigerent: unde, cum inter discipulos ejus etiam Johannes Coccejus fuerit, licet utcunque originem Coccejanæ de Fœderibus methodi intelligere. Unicum addimus, etsi id tanti forte non est, studiis incubuisse eo, quem proximo mense in Blondello & Cujacio notavimus, more, humi nempe stratum, media inter librorum hinc inde sparsa volumina. Alterum, quod Philologico Lexico adjungere Editori visum fuit, ejusdem Etymologicum est, seu Cadmus Græco-Phœnix, liber *Johannis Georgii Grævii*, Viri celeberrimi, qui ut denuo typis describeretur auctor fuit, judicio doctus & studiosæ juventuti perutilis, paucisque hactenus notus. Ast maximum novæ editioni decus Grævius ipse conciliavit, Glossario Isidori, quod toties in Etymologico esset laudatum, nec reperiretur nisi in Isidori operibus, in Glossarum Scriptoribus a Bonaventura Vulcanio editis, & in Corpore Auctorum Latinæ Linguæ Dionysii Gothofredi, eoque in paucorum esset manibus, annexo; sed cum emendasset ante, & Annotationibus eruditis, quæque

solæ

solæ emptores novæ Martiniani Lexici editionis, etiam eos, qui veteri jam instructi sunt, allicere poterunt, illustrasset. Cæterum cum in Dedicatione Glossarii Isidoriani ita exornati ad Fratrem suavissimum Gothofredum Grævium, Senatorem urbis nostræ & hoc tempore Syndicum gravissimum, Grævius indicaverit, molitum se jam olim editionem Glossariorum suorum manuscriptorum, cum Fasciculo aliorum Scriptorum ἀνεκδότων utriusque linguæ studiis servientium; rogandum publice meritissimum de bonis litteris Virum censemus, ut institutum illud ne abjiciat, vitamq; illi & otium ad illud feliciter exequendum merito apprecamur. Denique & Viri Clarissimi *Theodori Jansonii ab Almeloveen* Auctarium ac Variorum Collectanea in Glossarium Isidori sub calcem totius operis subjiciuntur.

SAGGIO DELLA SCIOCCHEZZA DI NICOLO MACHIAVELLI.

h. e.

SCRUTINIUM STULTITIÆ MACHIAVELLI SOLO ETIAM discursu naturali sic detecta, ut pateat, axiomata ipsius præcipua communi quoq; orbis terrarum utilitati atque commodis repugnare; auctore JO. LAURENTIO LUCCHESINIO, S. Jesu, S. Congr. Rituum Consultore.

Romæ, typis R. Cameræ Apostolicæ, 1697, in 4. Alph. 1. plag. 22.

Post Anton. Possevinum, Innocent. Gentilletum, Thom. Bozium, Ribadeneiram & alios Machiavelli antagonistas, præsens quoque harum Lectionum, quæ Illustri *Maghabechio* curante ad nos nuperrime pervenerunt, Autor celeberrimus flagitiosa ejus dogmata, quibus civilem doctrinam corrupit, aggressus est. Cujus quidem institutum eo tendit, ut non tam, quod cum pietate maxime atq; divini verbi sancitis φορτικὰ isthæc ἀξιώματα pugnent, quod a plerisque factitatum hactenus, quam quod noxia eadem quoque sint, atque privatum cujusque Principis commodum (quod Interesse vocant) evertant, ne hac etiam specie pluribus dehinc imponant, demonstret. Eam rem ut felicius expediret, Salomonis Proverbia, veras quippe illas regnandi

artes

artes & normam continentia fundamenti voluit esse loco, quorum capitis I versus XII priores ita exposuit, ut Salomonis consilia promovendis non minus hujus vitæ commodis inservire, & quemadmodum ab iisdem longissime recedant Machiavellica deliramenta, sic non posse non damnosa eadem existere, & perniciem afferre auscultantibus ostendat. Sic Lectione II occasione verborum S. textus *v. 2. 3. 4. ad sciendam sapientiam, intelligentiam &c.* quales optimæ sint Imperantis dotes & virtutes, & quæ vera illa Status ratio sit, explicatur, & caput XVIII *Principis Machiavelli* simul impugnatur. Sic Lectione XVI occasione verborum v. 7 *Timor domini principium Sapientiæ*, ejusdem alterum impium assertum, quod idololatria Romanorum magnitudinem & fortitudinem bellicam promoverit, evertitur. Singula vera themata exemplis illustrantur ex sacra divini codicis atque profana quoque historia depromtis.

ACCESSIONUM HISTORICARUM TOMUS II. CONTINENS potissimum Chronicon Alberici Monachi trium Fontium, diu desideratum & e Manuscriptis editum a G. G. L.

Hannoveræ, apud Nic. Försterum, 1698, 4. Alph. 4. pl. 21.

PRosequitur institutum suum, de quo mense hujus anni Martio pag. 149 diximus, Illustris Accessionum Historicarum Editor, *Godefridus Guilielmus Leibnitius*, jamque *Albericum*, Ordinis Cisterciensis in cœnobio trium fontium, quod ad Leodiensem Diœcesin spectat, monachum, Chronici a mundo condito ad annum usque Christi 1241 producti auctorem, e tenebris in lucem publicam protraxit. Etsi enim versatum Chronicon illud dudum fuerit doctorum virorum manibus, cujus auctoritatem jam suo tempore passim sequi se professus est Chronici magni Belgici Scriptor, idemque Canonicus quondam Regularis prope Nussiam, & e recentioribus tum viri alii clarissimi, tum Jo. Jacobus Chifletius inprimis magni æstimarunt; editionem etiam illius Andreas Quercetanus, ut Aubertus Miræus in Auctario Scriptorum Ecclesiasticorum memorat, molitus fuit: hactenus tamen, quod sciamus, typis illud excusum nuspiam comparuit. Itaque optime de Orbe Literato meritus est celeberrimus Leibnitius, dum integrum, antiquum & membranaceum illius codicem nactus, omnium usui Chro-

nicon hoc exposuit, vel eo nomine merito commendandum, quod in digerendis illustrium Familiarum genealogiis magna in eo diligentia eluceat, qualem in aliis istorum temporum Scriptoribus, si unum nondum editum, qui seculo XII floruit, & Leibnitio nostro teste, cognationes familiarum nobilium studiose itidem explicuit, excipias, frustra quæsiveris. Tametsi nec quoad ipsam rerum gestarum historiam sterile adeo Chronicon est, quin in eo recenseantur alibi non obvia (quale e. g. est, quod nonnisi in eo, & ex illo in Chronico magno Belgico se legisse Leibnitius testatur, Fridericum nempe Barbarossam, cum primum in Italiam tenderet, in frequenti Procerum Germaniæ conventu constituisse, ut si forte tunc extingueretur Suevica sive *Wbelingiadum* adoptivorum familia, Imperium in Henricum Leonem *Guelfum* transferretur) & in eodem selectiora librorum, qui dudum periere, loca conservantur, imo & editi nonnulli Scriptores, quorum verba hic illic recitantur, emendari ex illo possunt. Sed de his ipsam Illustris Editoris præfationem, inque ea elegantissimam de Hugone a S. Victore, qui Saxoniæ & Blanckenburgensium quidem Comitum familiæ vindicatur, digressionem, nec non Annotata præfationi prioris Accessionum Historicarum voluminis adjicienda, ab unoquoque legi malumus. Nos vero non nisi aliquod Præfationis hujus velut supplementum, ab ipso celeberrimo Editore, ut in Actis nostris publicaretur, transmissum hic annectemus.

Absentia Editoris a typographicis operis & festinationis necessitas ob nundinas imminentes effecere, ut nonnulla in præfatione exciderent aut transponerentur. Addere scilicet operæ pretium fuisset, Johannem Parisinum, Canonicum apud S. Victorem, qui in Memoriali Historico Hugonem a S. Victore Saxonem genere & ortu præpotenti parentela fuisse scripsit, extare in Scriptoribus Francicis Duchenianis. Et ubi refertur Cl. Paulinum Meibomio seniori tanquam primo autori deductionem Hugonis ex Blankenburgiis Comitibus tribuere, adscribendum erat, idem tamen jam ante diserte haberi in Manuscripto Chronico Halberstadensi Winnigstadii, celeberrimo Meibomio nepote etiam testante. Et cum pagina sequente bient verba, quibusdam nescio quo casu omissis, post hæc verba: avunculumque simul Halberst. Archidiaconatum tenuisse, addendum: quorum ratio commode reddi non potest; *quibus deinde subjiciendum, nisi Reinhardo Episcopo fundatori aut vicinos aut cognatione pro-*

propinqua junctos fuisse ponamus. Pag. proxima, quæ est)(.)(. 2, verba ex conjectura opinor Viri docti *referenda erant ad id quod dicitur de diœcesi Catalaunensi, tanquam in ea sit Monasterium trium fontium, quod habet codex Claramontanus manu recentiore scriptus ex conjectura opinor Viri docti & Bibliotheca Cisterciensi Caroli de Visch. Nam diœcesis Leodiensis in codice meo membranaceo, pariter ac recentiore Gvelferbytano, disertis verbis nominatur. In Leodiensi certe diœcesi vixisse. &c. &c.*

Sphalmata etiam nonnulla ob dictas causas, in extrema præsertim parte operis, incorrecta mansere. Ita sub initium Variarum Lectionum ponitur, unum tantum prioris partis Alberici frustum *affuisse, pro quo legi debet* Mstum. *Et anno 1214 p. 473 in literis quæ ibi dicuntur Amphibologicæ, omittenda erant commata; & ann. 1220 pro Bononia civitate Angliæ, leg.* Italiæ, *& ann. 1224 pro Vernoitb, forte* Vernoilh, *id est Verneuil; & anno 1216 pro Benbinbusen leg.* Bebinhusen, *& ann. 1239 p. 571 pro Romani leg.* Comani.

EVANGELIUM MEDICI, SEU MEDICINA MYSTICA, DE suspensis Naturæ legibus, sive de miraculis reliquisque ἐν τοῖς βιβλίοις memoratis, quæ Medicæ indagini subjici possunt. Auctore BERNARDO CONNOR, M. D. e Regia Societate Londinensi, nec non e Regali Medicorum Londinensium Collegio.

Londini, apud Samuelem Briscoe, 1697. 8. plag. 19½.

CUm multi sint, qui in dubium vocant commemorata in sacris literis miracula, hac potissimum ratione moti, quod mente concipere non possint modum, quo illa fuerint producta, hos ut refelleret doctissimus Auctor, in libro præsenti demonstrare suscepit, non magis arduum esse conceptu, quomodo infinita Numinis potentia miracula, in homine præcipue, operetur, quam quo repetit indies neglecta naturæ phænomena. Hunc ergo in finem primum de statu corporis præsertim organici secundum naturam agit, tres statuens hominis partes, spiritum nempe seu substantiam cogitantem, corpus, h. e. partium solidarum seriem & fabricam, & animam seu fluida corporis; harumque posteriorum partium œconomiam & usum breviter explicat. Hinc ad statum corporis humani præter naturam pergit, qui in depra-

vata aut perturbata partium solidarum& fluidarum dispositione consistit, qua omnia vel aliqua corporis seorsim, aut animi, vel utriusque simul munia læduntur, aut quædam abolentur, & de morbis nonnulla commentatur. Tandem ad statum corporis humani supra naturam transit, inculcans, supremum rerum Opificem, qui solus sit unica & immediata effectuum omnium causa, etiamsi per motus leges, quas ipse sancivit, omnes naturæ effectꝰ ut plurimum hactenus produxerit, posse tamen pro arbitrio vel easdem leges abolere penitus, vel suspendere aliquandiu, prout ipsi libitum fuerit, & suspensis illis legibus diversos effectus vel novos creare. Cum enim motus sit effectuum omnium unica causa, ipseque unice & immediate a Deo solo procedat, adeoque materia, ejusque figura & moles, quæ vulgo naturales seu secundæ causæ dicuntur, veræ causæ non sint, sed tantum passiva quædam, apta tamen instrumenta & occasiones, quæ summum Opificem ad producendos, secundum leges a se latas, effectus determinant; manifestum esse putat, immensam Dei potentiam, etiam sine ulla motus lege & naturæ auxilio, varia in corporibus admiranda efficere. Quoniam autem tres præcipuæ sunt motus leges, nimirum (1) Corpus, quod movetur, ab alio movetur; (2) Corpus in motu positum obviis corporibus, si molis non sint ingentis, motum communicat; (3) Corpus in motu positum in motu semper consistit, donec motum alteri corpori communicaverit: Auctore judice, hæ leges ita suspendi possunt, ut (1) Deus moveat corpus, sine occasione alterius corporis irruentis; (2) data corporis irruentis occasione, Deus non moveat impulsum corpus; (3) Deus corpus in motu positum subito sistat, non communicato eodem alteri corpori. Primæ autem legis suspensione facta, cum corpus tripliciter moveri possit a Deo, ut scilicet vel motu totius uniformi & cum tota sua mole moveatur; vel singulæ minutissimæ ejusdem particulæ non tantum communi totiꝰ, sed etiam proprio motu agitentur; vel singulæ exilissimæ particulæ non tantum moveantur, sed etiam figuras deponant & novas recipiant: juxta primum ex his modis plane concipi posse censet experientissimus Auctor, quomodo aspectabilis hæc Mundi materia in tam diversas partes, in tam miras formas disposita sit & coagmentata; quomodo rursus in pristinum suum chaos reduci possit; quomodo corpora sine naturali impellente per aërem ferri, maria removeri, nec non aquæ abyssi supra terræ

terræ superficiem evehi & terram inundare possint: juxta secundum autem movendi modum, qua ratione homo, ex motus intestini in fluidis corporis defectu mortuus, restaurato principiorum sanguinis motu, ad vitam revocari; quomodo materia morbida in toto sanguine vel aliqua corporis parte latitans subito auferri, vel intus corrigi possit, ut cœci videant, surdi audiant, muti loquantur &c. contra vero nervorũ canaliculi aliena materia infarciri & obturari, ut homines surdi, muti, cœci evadant, imo tota sanguinis massa corrumpi & inquinari, latentes morborũ fomites suscitando, & novas figuras iisdem imprimendo, ut homines peste, lepra, aliisque morbis corripiantur: juxta tertium denique illorum modorum, quomodo (cum corpora inter se non discrepent, nisi quoad molem, texturam, figuram & proportionem molecularum, ex quibus constant aqua in vinum aut sanguinem, corpusque humanum in salem possint commutari. Porro si secundam motus legem suspensam ponamus, poterit corpus humanum famelicis sævientium belluarum rictibus expositum illæsum persistere, & vita frui ceti ventriculo conclusũ; poterit rubus coacervatis in vorticem flammis non comburi; poterit homo fieri immortalis, & in æternum vivere sine alimentis, dum principiorum attritio & transpiratio præpeditur, ut nullum eorum fiat dispendium. Tertia denique lege suspensa, poterit flumen ad mare properans in cursu sisti, Solis motus inhiberi, singularum, ex quibus fluida constant, particularum motus intestinus coërceri, ut ex fluido fiat solidum corpus, & mare in parietes hinc inde divisum solidescat, possitque humanum corpus aquæ aut aëri inambulare.

Quibus generatim explicatis, specialia quædam miracula declarare aggreditur Auctor, qualia sunt corporis humani ortus miraculosus ejusdemque resurrectio. De his ita disserit, ut primo recenseat modum, quo generationis opus, secundum statutas naturæ leges, perficitur. Cum autem generatio aliud nihil sit, quam staminum in semine seu ovo muliebri contentorum debita expansio & rarefactio, a fermento maris prolifico facta, idque causa tantum sit occasionalis hujus motus a Deo producti, hinc efficit, Deum sine ullo fermenti virilis appulsu aut miscela, stamina, quæ ipse jam dudum solus in debitam seriem & ordinem disposuit, expandere & ita disponere posse, ut ovulum in uterum virgineũ delapsum incrementa sumat, & in embryo-

bryonem fœtumque paulatim turgeſcat. Nec difficilius explicatu cenſet, quod Deus, eadem lege motus ſuſpenſa, hominem ex informi gleba, ſeu certa terræ, ſalis, aquæ & ſulphuris portione condiderit, cordiq; & fluidis partibus impreſſerit motum, aut ex coſta viri fœminam formarit, ita ut vel paucæ virilis coſtæ materiæ, tanquam ſtabili baſi, nova ſuperaddita ſit materia, ut fœminæ ſtatura viri ſtaturæ pro generanda prole reſponderit, vel fœmina primum cum puſillo formata corpore, ex aſſumtis indies alimentis ad debitam muliebris corporis magnitudinem, puellarum more, paulatim adoleverit. Quod ad reſurrectionem corporum demortuorum attinet, vel illorum partes ſolidæ adhuc integræ ſunt, vel in minimas moleculas hinc inde diſperſas reſolutæ. In priori caſu Auctor facile concipi poſſe cenſet, quod reſuſcitari poſſint corpora, ſi ſuſpenſa lege motus prima, ceſſans fluidorum motus reſtauretur, vel effuſus ſanguis venis reſtituatur: in poſteriori autem ita requirit ſuſpenſionem legis motus primæ, ut Deus colligat non ſolum particulas, quotquot ad idem corpus conſtituendum ſufficiunt, ſed easdem quoque illis figuras imprimat, apteque diſponat; ſi vel maxime ponamus, easdem a ſe invicem longiſſime eſſe diſſitas, &, poſt tot annorum orbes, figuras & naturam ſuam ſæpius depoſuiſſe, ut v. g. quod corpuſculum olim ſulphur fuit, nunc fortaſſe ſalis naturam induerit, & quod terræ quondam, nunc aqueæ ſit indolis. Ut enim idem corpus reſuſcitetur, neceſſarium eſſe judicat, ut non ſolum adſit una eademque numero materia, & una eademque terræ, aquæ, ſalis & ſulphuris proportio, ſed etiam partes illæ eundem ſervent ſitum, quem antea habuerunt, prætereaque ut partes, quæ nunc ſunt ſulphureæ, aqueæ & terreæ, eædem ſint, quæ olim fuerunt ſalinæ, ſulphureæ, aqueæ & terreæ; neq; tamen opus eſſe cenſet, ut tota eadem materiæ moles & quantitas, & idem elementarium particularum numerus, iterum ſibi aptetur & reſurgat; cum ut aliquod idem ſit corpus organicum, non neceſſe ſit, ut habeat easdem omnino dimenſiones, aut molem, aut pondus, ſed ut habeat eandem materiam cum eadem organorum fabrica, ſitu & numero. Ex quibus porro colligit, corpora hominum non reſurrectura cum tota illa materia, cum qua moriuntur, nec cum tricenarii hominis ſtatura, ſed cum eodem corpore & cum eadem materiæ quantitate, cum qua primo nata ſunt, imo forſan cum qua in utero generata ſunt, dum illis ſpiritus cogitans conjunge-

jungebatur, ita ut omnes homines futuri ſint ejusdem magnitudinis. Credibile quoque exiſtimat, corpus noſtrum reſurrecturum cum iis duntaxat partibus, quæ ad vitam conſtituendam & conſervandam omnino neceſſariæ ſunt, cariturum autem organis, quæ præparando chylo & ſecernendis a ſanguine humoribus, vel etiam reſpirationi ſunt deſtinata, cum nullum olim futurum ſit ſpirituum aut ſanguinis diſpendium, neque partium ſolidarum a ſanguine nutritio, ſed una eademque, quæ renata eſt, ſanguinis, ſpirituum & partium ſolidarum quantitas incorrupta ſemper, juxta ſecundæ legis motꝰ ſuſpenſionem, perduratura; ita ut corpus redivivum non ſolum tota poſt ortum advena materia, ſed etiam ab omnibus fæculentis partibus expurgatum, & ſuperfluis organis tanquam exuviis ſpoliatum, ad minimam molem reducat & volumen, nec tamen deſinat eſſe totum & integrum corpus humanum, quia omnibus partibus in hoc ſtatu ad vitam neceſſariis conſtat. Unde concludit, fore ut homines, qui cum naturali ſeu ponderoſo & craſſiori corpore olim obierunt, cum ſpirituali quodam microſomate ſeu puſillo corpuſculo, paſſerum forſan, imo fortaſſis & muſcarum inſtar, leves maxime, agiles, & ſumme mobiles renaſcantur. Porro Auctor, an multiplex eſſe poſſit corporis humani præſentia, disquirit, affirmans, quamvis omnia argumenta, quæ hactenus allata ſunt, ut multiplex corporis noſtri præſentia probetur, non tantum rationi, ſed etiam corporis cujusvis, præcipue organici, naturæ & ſtructuræ penitus repugnent, ſe tamen poſt diuturnum per devias naturæ ſalebras ſcrutinium, dum forte de exilibus embryonis ſtaminibus, & de diverſis nutritionis gradibus cogitaret, clare tandem & perſpicue concepiſſe, quod ſuum vel Theobaldi corpus, operante Numinis potentia, novo quodam ſed unico tantum modo, & in peculiari quodam ſenſu, ita vere multiplicari poſſit, ut integrum & vivum poſſit eſſe in plurimis diſſitiſſimisque locis, in eodem temporis momento, non tamen cum ſolita magnitudine; concipere autem haut potuiſſe, hominem totum, ſeu corpus ejus cum anima, poſſe eſſe duobus in locis ſimul, in eodem inſtanti: neque tutum tamen aliis, nec ſibi congruum viſum fuiſſe, enodatum hocce problema promulgare, quod quidam ex amicis veriti fuerint, id novis inter literatos litibus, bellis inteſtinis, & neſcio quibus tumultuoſis erroribus, originem daturum. Cæterum cum non in humano ſolum corpore, ſed etiam anima rationali miracula

cula producta legantur, hæc quoque illustraturus Auctor primum agit de statu animæ secundum naturam, questus animam describi satis non posse, cum non plane sciatur, quid spiritus sit, & fortassis anima constet ex sui generis materia, subtilitate, agilitate, & pluribus aliis proprietatibus ætherem longe superante. Deinde exponit, quis usus sit animæ humanæ in corpore, quem, cum anima non sit causa motuum vitalium, in eo reponit, ut sensus sit auctor & liberi motus arbiter, hoc est, ut ideas habeat & conceptus de suo corpore & de omnibus circumstantibus, tam nocivis quam salubribus corporibus, corpusque in motum agat, ut noxia corpora fugiat, & proficua complectatur, corpusque adeo nostrum juxta rationis normam gubernet & conservet. Quomodo autem anima & corpus in se mutuo agant, id quidem fatetur Auctor nullis posse mechanicis legibus explicari, sed ad Deum omnino confugiendum esse, qui dum illas diversæ naturæ substantias connubio quodam associavit, leges quasdam & quasi pacta conventa inter utramq; statuerit, quarum prima sit, quod juxta peculiares in humano corpore motus, peculiares in animo excitari debeant ideæ; altera, quod secundum diversas animæ cogitationes & affectus, peculiares in corpore motus debeant produci. Quibus legibus suspensis a Deo, exoriatur animæ status supra naturam, ut (1) anima possit cogitare, sine ulla facta in organis sensuum impressione; (2) hac facta, anima possit non cogitare; atque adeo prioris legis suspensione facta, homo quivis sine ullo studio, sine ullis præceptis, & sine ullo prorsus animi labore possit, quæ ante multa secula evenerunt, certo dijudicare, quæ post multa secula futura sunt, certo vaticinio prædicere, & aliis sub aptis diversorum sonorum & linguarum vocabulis exponere, latentemque somniorum, aliarumque mysticarum rerum sensum cæco caliginis velo tectum explicare, & in apertam lucem proferre: quoad secundæ tandem legis suspensionem, possit homo, etsi toto corpore sanus sit, & nullo somno, veterno, aut apoplexia correptus, in claro meridie adstantes homines, aut aliud quoddam obvium corpus, apertis oculis non videre. Quæ quidem omnia maturo Auctor eruditorum judicio emendanda subjicit, nec non probis & sagacibus rerum sacrarum præconibus fidei mysteriis, patefacto jam itinere, applicanda relinquit. Nos vero exponere hæc more nostro voluimus, i. e. historice, censura Lectoribus relicta; quibus num ea, quæ

para-

paradoxa in iis ſunt, omni ex parte ſe ſint probatura, non ſine cauſa forte dubitamus. Subnexæ huic libro ſunt duæ Auctoris epiſtolæ, in quarum prima ad nobilem virum D. Eduardum Suthwell S. R. Socium ſcripta, ſuam de ſecretione animali ſententiam dicit, rejectisque aliorum hypotheſibus, affirmat, veram rationem, cur bilis v. g. in hepate ſecernatur, non eſſe, quod ſimilis ſit pori & humoris figura, ſed quia integrantes ſucci bilioſi partes ſeu moleculæ, ex peculiari ſuorum elementorum proportione, atque ex conſimili textura & figura, ſibi ipſis facilius uniri poſſunt, quam moleculis lymphæ, urinæ, aut alterius liquoris, ac proinde bilis per glanduloſos acinos, quoniam per ipſos primo poſt fœtus conceptionem in utero filtrari cœpit, ad vitæ terminum cribrari non deſinit; perinde ut per chartam bibulam oleo imbutam, ſi eidem aqua cum oleo commixta affundatur, oleum tantum, non aqua, transmittitur. In altera epiſtola ad literatum quendam Cantabrigienſem data, Sciagraphia exhibetur Oeconomiæ animalis, demonſtratæ Oxonii primum A. 1695, deinde Londini, & tandem Cantabrigiæ A. 1696.

BATH MEMOIRS: OR OBSERVATIONS IN THREE AND forty Years Practice &c.

h. e.

OBSERVATIONES THERMALES QUADRAGINTA TRIUM annorum, ſeu Curationes morborum thermarum uſu tam externo quam interno perfecta, benedicente Deo, dirigente ROBERTO PEIRCE, Doct. Medico & Socio Collegii Medici Londinenſis.

Briſtolii, apud H. Hammond, 1697. 8. Alph. 1. plag. 4.

QUi literis Hiſtorias has Medicas conſignavit experientiſſimus Auctor, ab anno 1653 usq; ad annum 1697 perpetuus urbis, quæ a thermis nomen habet, incola fuit, illasque ſolum conſignavit, quarum ipſe fuit teſtis, non ſectatus incertas aliorum relationes. In Præfatione inter hypotheſes, ex quibus declarari ſolet thermarum calor, illam, quam Henricus Rochas commentus eſt, maxime probabilem judicat, quod ſcilicet ex conflictu variorum ſalium aliorumque mineralium & metallorum conſtans ille calor progeneretur, non vero ab actuali

igne ſuppoſito ducat originem; cum aqua ad ignem maxime ferveſacta calorem non retineat ad 17 horas, id quod tamen facere ſolent aquæ thermarum. Cæterum hiſtorias illas in duos digeſſit libros Cl. Auctor, quorum primus de uſu thermarum externo, ſecundus de interno agit, quorum hic dudum intermiſſus, ante paucos annos denuo introductus fuit. Singula librorum capita peculiari morbo ſunt deſtinata, a quo thermis uſi (qui plerumque ſuis deſignantur nominibus) convaluerunt. Et in primo quidem libro comparent dolores vagi & fixi, malum iſchiaticum, ſtupor artuum & paralyſis, arthritis, morbi cutanei, morbique mulierum & infantum. Secundus complectitur (poſt uſum aquæ potionis in genere explicatum) morbos pectorales, palpitationem cordis, hydropem, diabetem, cachexiam, ſtomachi infirmitates, morboſque viæ urinariæ. Ex quibus exemplis omnibus concludit, aquas thermales debellando maximo morborum numero pares eſſe; ſicubi autem noxam aliquam ægro attulerint, eam non thermis, ſed pravo, & ſine medici conſilio ſuſcepto illarum uſui eſſe adſcribendam.

Die ältiſte Teutſche ſo wol allgemeine/als inſonderheit Elſaßiſche und Straßburgiſche Chronicke.

Hoc eſt:

VETUSTISSIMUM CHRONICON GERMANICUM UNIVERſale & Alſaticum JACOBI de KONIGSHOFEN, nunc primum editum ex manuſcriptis, & Obſervationibus Hiſtoricis illuſtratum a D. JOH. SCHILTERO.

Argentorati, apud Joſiam Städelium, 1698, 4. Conſtat alphab. 7. plag. 12. & aliquot fig. æn.

JAcobus de Königshofen, cui & Tvvingeri cognomen a nonnullis tribuitur, nobili ſtirpe apud Argentoratenſes ortus, & Presbyterorum urbis patriæ ordini adſcriptus, ſeculo poſt natum Chriſtum decimo quarto inclaruit, nominique ſuo famam poſthumam conciliavit, ſcripto lingua Germanica Chronico, quo res inde ab orbe condito geſtas, & hiſtoriam præ cæteris Alſatiæ, ac primariæ ejuſdem urbis Argentinenſis illuſtrare ſtudet. Nec medio-

diocrem opus hoc applausum apud eruditos consecutum est, qui istud olim ἀνωνύμως sub titulo, *Chronick uff unser Frauen Haus*, a loco, ubi manuscriptum asservabatur, frequenter allegarunt. At nemini hactenus integrum fuit typis istud publicis exscriptum legere; quamobrem circa haustas ex eodem narrationes fides adhibita iis, qui manu exarata illius exemplaria se evolvisse testati sunt. Prout autem hæc non potuerunt non a describentibus variis interpolationibus modo augeri, modo minui, modo alias corrumpi: ita vel eruditissimos quosq; ad incerta de hoc Auctore testimonia edenda seduci passim contigit, quos inter celeberrimus etiam Gerhardus Johannes Vossius non depravatum modo ejus nomen suo de Historicis Latinis tractatui inseruit, Kongelshovium eundē nominans, sed & circa solam Argentinam hæsitasse laborē ejus innuit, atq; hunc insuper ad annum 1400 protractum affirmavit, cum tamen & universalem ille Historiam persequatur, & in anno 1386 jam tum desinat. Dudum equidem est, quod Franciscus Guillimannus, a quo sub Latino Regiovillani nomine citatur, editurum se Auctorem hunc promisit; fidem vero suam, incertū qua de causa, nunquam is exsolvit. Sibi ergo relictam arbitratus hanc provinciam *Schilterus* Illustris, optime non de Auctore solum isto, sed & de inclyta Argentoratensium urbe mereri per accuratam illius editionem voluit. Et hanc quidem ita adornavit, ut textum ante omnia ipsum, cum variis bibliothecarum qua publicarum qua privatarum codicibus probæ notæ manuscriptis collatum exhibeat, ne apice quidem ullo uspiam mutato, tametsi dialectus istorum temporum loquendi consuetudinem secuta alicui paulo horridior apparere possit. Sua namque utilitate haud carituram ejus lectionem sibi penitus persuasum habuit, cum ea mediante in sensum veterum vocabulorum non ita aliunde cognitorum penetrare liceat. Id quod statim in præfatione nobili quodam exemplo manifestum reddit. Vocem nempe *Glefe*, in antiqua Imperii matricula sæpius occurrentem, a nemine JCtorum ante Goldastum exponi potuisse ait; quem tamen ipsum circa eam humani quid fuisse passum ostendit, dum per Germanicum *Lanzze*, quod equites quatuor designet, interpretandam autumarit. Notasse hunc illius errorem Ericum equidem Mauritium observat, sed ita tamen, ut alium errorem in istius locum substituerit, vocem isthanc reddens per peditem, cum sane equitem potius eadem innui e Chronico præsenti pateat,

ubi inter alia Cap. II. §. 198. memoretur *ein Heer von 1500 Glefen und 30000 Fusgöngere*, h. e. exercitus equites 1500, peditesque 30000 continens. Varias deinde lectiones ad marginem adjungit, inque hoc non minus ac in fine paginarum, Auctores alios, apud quos historiæ in Chronico hoc enarratæ itidem leguntur, nominat, ac notulas quandoque breviores superaddit, quibus præter allatas in medium illustrationes textus alias, antiqua maxime vocabula, præ cæteris obscuriora explanat. Insuper cum Latinum quoque Chronicon Königshofius concinnare instituerit, ex eo nonnulla subinde cum Germanica narratione confert; quamvis Latinam istam scriptionem pro imperfecta se habere non dissimulet, eamque operis majoris apparatum modo quendam continere opinetur. Præcipuam vero Editor doctissimus industriam contulit in unam & viginti observationes Historicas prolixiores, quæ absolutum demum opus Königshofianum integrum excipiunt, ac pro occasione nobilissimorum ejus lemmatum, discursus solida & varia eruditione refertos complectuntur.

Cæterum non est, ut ex Chronici hujus contentis multa in præsens decerpamus. Sequi Auctorem ubivis deprehendas Hieronymianum Eusebii Chronicon, Martinum item Polonum, Vincentium Bellovacensem, & quosdam id generis Scriptores alios, qui, cum non raro fabulas venditare pro historiis consueverint, & Nostro ansam a veritatis tramite non semel aberrandi suppeditarunt; ac proinde narrationes aliquot confictas facile quis ei condonabit, si præsertim illud, quo scripsit ille, seculum his talibus valde omnino delectatum fuisse cogitaverit. Seria interim & jocis nonnunquam haud illepidis temperat, velut ubi mox ab initio quæstionem inspergit: cur fœminæ viris utplurimum loquaciores sint, ac in societatem coëuntes confabulandi modum vix tenere valeant? Et ejus rei causam inde derivat, quod Adamum ex humo, Evam vero ex costa condere Creatori placuerit; jam ossa in vase quodam gyrata strepitum nunquam non majorem edere infert, quam si humi particulas eidem ingestas circumagitaveris.

Magis vero sibi nos postulant utilissimæ, quas Editorem addidisse diximus, observationes, quæ præter plurima diplomata antiqua, actaque & observata ex Archivis omnium rarissima (in quibus subministrandis facilem admodum se præbuisse Illustrem Obrechtum gratus pro-

profitetur,) varia quoque alia, eaque ad eruditionem imprimis historicam ſpectantia, non citra inſignem Lectoris fructum pariter ac voluptatem accumulant. Nos igitur in ſpecimen nonnulla hinc depromere conſultum arbitramur.

Obſervatione *prima* literas non a Moſe demum inventas, ſed ſtatim a mundi exordio a Deo angelisque hominibus commonſtratas fuiſſe probat, ac deinceps ad vexatiſſimam de inventione typographiæ quæſtionem excurrit, latius evincere ſatagens, quod iſtius gloria nonniſi Argentoratenſibus debeatur. In *tertia* de feſtis diebus in honorem B. Mariæ Virginis inſtitutis erudite diſſerit. In *quarta* Bullam Clementis VI angelis mandantem examinat, eamque allegatis Baluzii argumentis pro ficta habendam venire innuit. In *quinta* fabulam de Francis originem ſuam Trojanis debentibus conſiderat, eamque poſt indagatum ejus ortum explodit. Catalogum Epiſcoporum Argentinenſium, ab Erkenbaldo Latinis verſibus comprehenſum, ex Chronico Königshofii Latino pleniorem, quam vulgo hactenus comparuit, in *ſexta* legendum exhibet. In *ſeptima* originem Majorum Domus in Gallia inde a temporibus Ansberti & Blithildis derivandam eſſe probat, eumque in finem carmen iſtud antiquiſſimum de origine & exordio gentis Francorum, quod A. 1644 primus edidit Aquinas a S. Joſeph, quodq; ſententiam modo memoratam affatim corroborat, una cum ſchemate genealogico ad iſtius ductum formato ſubnectit. *Octava* obſervatio genus atque vitam S. Attalæ, primæ cœnobii S. Stephani Argentinenſis Abbatiſſæ, latius perſequitur, & e reliquiis ejusdē, quæ hodienum monſtrantur, abſciſſam a fure quodam juſſu Verntrudis, Abbatis Hohenburgenſis, manum æri inciſam repræſentat, & verba, quæ lapidi pretioſo eam continenti inſcripta ſunt: GOTHE FRIT GOTHEFRIT. CIDE LERE Dö. DA, ita exponit: *Gottes Fried, Guter Fried*; *Zeiten Lehre tödtet*, h. e. Dei pax, bona pax; ſeculi dogma occidit. Argentoratum non a Clodovæi demum ævo, ſed inde a temporibus longe antiquiſſimis Monaſterium (*das Münſter*) habuiſſe, iſtamque Eccleſiam ſemper cathedralem fuiſſe, adverſus Oſeam Schadæum obſervatione *nona* demonſtrat, ac ejus varias mutationes & acceſſiones enarrat, ornamenta inſuper, raraque & pretioſa, quibus ſuperbit, cimelia, nec minus epitaphia quædam antiquiſſima commemorat, tandemque in horologio ejus artificioſiſſimo deſinit, cujus de-

 ſcri-

ſcriptionem a Conrado Daſipodio (qui iſtius una cum Davide Wolckenſteinio ſtructorem egit,) conceptam apponit. Argentorati nomen, poſt urbis hujꝰ antiquitatem, obſervatione *undecima* indagat, primoq; iſtud Argentoractus pronunciatum fuiſſe exiſtimat, compoſito hoc ex actꝰ & argentarius vocabulo, & appellatione iſta loco huic eam ob rem indita, quod ex indultu Romanorum Imperatorum argentarii in armis argento veſtiendis occupati actus ſuos ibi exercuerint. Situm vero ejus primum non minus ac primam ejus amplificationem in adjecto ſchemate ichnographico ſpectandum ſiſtit, atq; in ſequenti *duodecima* antiquiſſimum illius regimen deſcribit: ubi ad leges tunc receptas delatus, veterem Alamannorum legem temporibus Lotharii Auguſti latam ex MSto optimo Latinam primum, & poſtea ex ſua verſione Germanicam notis peculiaribꝰ ſtipatam adjungit; ut veteres illius civitatis articulos, Lotharii & Philippi privilegia, aliaque iſtiusmodi monumenta, quæ heic itidem publicantur, taceamus. Obſervatione *decima ſeptima*, qua de bello ab Armeniacis A. 1439 & 1446 concitato (*dem armen Gecken Kriege*) agit, ex Archivo Argentoratenſi acta atque annotata plurima rerum tunc geſtarum ſeriem apprime illuſtrantia producit. Monumenta, quæ ad factam Argentorati in Judæos nequiſſimos A. 1349 flammis feralibus animadverſionem, gentisque hujus A. 1369 ſubſecutam in urbem receptionem pertinent, in obſervationem *decimam octavam* conſtipantur. Trebetam, Nini Aſſyriorum Regis filium, primum urbis Trevirorum conditorem fuiſſe, atque in Argentoratenſes quoque dominium ſuum exercuiſſe, allatis obſervatione decima nona multis argumentis penitus inficiatur. Afflictionis illius, quæ ſicut ante alibi locorum, ita A. 1418 & in Alſatia plurimos ex utroque ſexu homines miro impulſu adegit ad ſaltationem, ob miſeros hos ad S. Viti ædem tunc ablegatos, vulgo *Veitz-tanz* dictam, obſervatione *vigeſima prima* meminit, & providam Senatus Argentoratenſis circa iſtos curam e literis quibusdam tunc in eorum gratiam exaratis celebrat.

Quod ſupereſt, in peculiarem adhuc appendicem congeſſit Editor ſolertiſſimus diplomata quædam & monumenta, quæ in antecedentibus obſervationibus ſuo loco commode inſerere non potuit, idonea tamen, quæ paſſim ibidem dicta confirmarent, reputavit. Quinimo poſt duos Indices locupletiſſimos, quorum alter vocabula antiqua

qua in Chronico Königshofiano obvia, & in notulis observationibus explicata, alter vero historias & res in universo opere tractatas complectitur, brevius aliquod Chronicon ad exemplar MStum Archivi Reipublicæ Argentoratensis expressum comparet, in quo Auctor anonymus origines & fata civitatis *Friburgensis in Brisgovia*, usque ad Maximiliani I. Imperatoris mortem, annumque adeo 1519 progressus, enarravit.

PHILOSOPHIA MENTIS ET SENSUUM SECUNDUM utramque Aristotelis methodum pertractata, Metaphysice & Empirice, a JOANNE BAPTISTA PTOLEMÆO, Soc. Jesu.

Romæ, ex typographia R. Cam. Apost. 1696, in fol. Alph. 8. pl. 6. & fig. æn. tab. 4.
Augustæ Vindelicorum, apud Jo. Casp. Bencard, 1698, fol. Alph. 9. pl. 12. & fig. æn. tab. 4.

PHilosophiæ Peripateticæ adeo hactenus adversa fata fuere, ut a paucis æstimata, plurimis etiam prorsus fuerit despectui. Nimirum vel ipsa illi antiquitas nocuit, vel interpretum ignorantia, quippe quos passim, spretis vel minus intellectis utilioribus, paleas legisse tantum, indeque inanes quasdam contentiunculas confinxisse constat. Sed videtur & Aristoteli obfuisse discipulorum pertinacia, qui quæcunque ejus præcepta, quantumvis absona maxime (qualia multa deprehenduntur in Physicis) acerrime propugnare, quam vel latum unguem a Magistro discedere maluerunt. Quod cum probe advertisset Vir Clarissimus, *Jo. Baptista Ptolemeus*, novo habitu Philosophiam illam prodire voluit, si quisquam alius, felicissime Aristotelem cum recentioribus committens. Ita enim hoc Opere sectatur Aristotelem, ut mathematica eaque facillima methodo utiliora ejus præcepta exponat, & præterea novos Philosophos tantum abest ut fastidiat, ut potius in consilium sæpius advocet, & recens inventorum, quæ jactant, pleraque Aristotelem haud latuisse doceat. Lectores vero suos admonet, ut primo maximi momenti negotium esse putent philosophari, ac proinde strenua diligentia dignissimum; deinde ut sibi persuadeant vel fingant, hactenus se nihil novisse de rebus philosophicis,

atq;

atque adeo remotis præjudiciis cuncta animadvertant, nihilque veluti obvium & tritum negligant aut aspernentur. Ita enim futurum sperat, ut cuncta paulatim iis pateant, factoque a facilioribus initio ad sublimia sensim ordine, quo ipsa gaudet natura, felicius detur ascendere. Ut autem de methodo, quam Auctor doctissimus sibi proposuit, Lectori benevolo utcunque constet, (universam enim œconomiam accuratamque membrorum singulorum connexionem hoc loco repræsentare, operosum nimis foret,) in tres partes præcipuas totum opus distribuendum videtur, Logicam, Physicam, & Theologiam Naturalem. Et *Logica* quidem iterum tribus partibus absolvitur, *Logico-Grammatica*, elementa Philosophiæ seu linguæ Philosophicæ institutiones complexa, in qua termini primum, quorum in Philosophia usus est, explicantur, ac de propositionibus inde variisque earum affectionibus, de propositionibus item illativis, ac denique de syllogismo agitur: *Logico - Physica*, in qua tum de scientia in genere, tum de tribus sciendi artificiis, definitione, divisione & argumentatione accurate dissèritur: & *Logico - Metaphysica*, prima & generalissima humanæ mentis objecta exhibente, quippe in qua de impossibili & ente rationis, de possibili, de ente & ejus attributis, de ente relativo & absoluto, de substantia & accidente disquiritur. *Physica* seu naturalium rerum Scientia similiter tres partes complectitur, *Physico-Metaphysicam*, quæ circa magis abstrusa & secretiora occupatur, & de corporis naturalis idea & essentia, de corporum naturalium ortu & mutatione, de ente & non-ente, de modis, loco, tempore & quantitate rerum exponit: *Physiologiam generalem*, qua varia Philosophorum de principiis corporis naturalis systemata expenduntur ac inter se comparantur, simulq; de causa efficiente, de motu item & impetu, variisq; ejus generibus, nec non de qualitatibus & qualificationibus corporum disceptatur: & *Physicam particularem*, in qua de mundo, & quomodo opere sex dierum fuerit conditus, atque speciatim de globo terraqueo, mundo subterraneo, atmosphæra & meteoris, corporibus cœlestibus; tum de elementis, aëre, igne, aqua, terra; de mixto inanimi, salibus, fossilibus, lapidibus, metallis ac mineralibus; de corpore animali, vitaque plantarum nec non brutorum, de vi interna sentiendi, de appetitu sensibili & passionibus, de motu animalium spontaneo ac naturali, de sensibus externis eorumque objectis justo studio disseritur. In *Theologia Naturali*

turali denique seu scientia de Spiritu & incorporeis, videas de Spiritu in genere præmitti quædam, inde existentiam Summi Spiritus seu Dei demonstrationibus moralibus, physicis ac metaphysicis asseri; proponi deinde essentiam & attributa Divina, omnipotentiam inprimis tum in se tum quoad exercitium, adeoq; Deum ut creantem, ut conservantem, ut concurrentem & omnia immediate cooperantem, ut præmoventem & prædeterminantem physice; agi porro de Intelligentiis & Angelis, postremoque loco de Anima ejusque immortalitate.

Nam hic quidem editio Romana desinit. Non dissimulandum tamen, in editione Augustana Theologiæ Naturali subjunctam insuper esse *Ethicam*, in qua de Voluntate ejusque objecto Bono, de Passionibus, Virtutibus, ultimoque Fine hominis erudite atque eleganter disseritur.

INAUGURATIO ACADEMIÆ FRIDERICIANÆ POTENTISsimi Principis FRIDERICI III Marchionis & Electoris Brandenburgici &c. serenissimis auspiciis natali ipsius die Calendis Juliis cIↄ I ↄc XCIV dedicata, nunc sacro Ejusdem mandato a CHRISTOPHORO CELLARIO conscripta.

Halæ Magdeburgicæ, typis CH. A. Zeitleri, 1698, fol. Constat Alph. 2. plag. 4.

UT Principum res gestæ in obscuro latent, nisi litterarum studiis & ingeniorum monumentis illustrentur: ita nihil illi præclarius, nihil immortalitate dignius agunt, quam cum litterarum studia in majus meliusque provehunt. Propria hæc Europæ Gentium gloria est, in quibus Germani cum ceteris certant, & in Germanis (ut de Saxonibus nunc taceamus) Brandenburgici sibi hanc laudem adserunt singularem. Quorum potentissimus Elector *Fridericus III.* sapientissimus Princeps non contentus gloria Majorum, qui illustres litterarum sedes juxta Oderam & in Borussia condiderant: neque accessione Duisburgensis Academiæ, quam gloriosus Pater *Fridericus Wilhelmus* Magnus addiderat; nisi & ipse, pro summo in bonas litteras amore ac indulgentia, novum Templum ornandis & augendis Musarum sacris dedicasset. Cui vicinam Hallensem urbem, in Ducatu Magdeburgico sitam, elegit, Gentilis sui *Alberti* vestigia secutus, Archiepiscopi Mag-

deburgici, & Electoris Moguntini, nec non Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, qui de eadem civitate idem cogitaverat. Impetratis ergo ab invictissimo Imperatore privilegiis, tanto apparatu tantaque magnificentia Calendis Juliis, natali Electoris, cIɔ I ɔc XCIV dedicata est Academia Fridericiana, ut parem splendorem, in litterarum studia collatum, non facile quisquam vel nostra vel patrum etiam memoria observaverit. Digna res visa, quæ posteritati commendetur, quia raro contingit, ut tanto honore studia liberalia adficiantur. Quam curam serenissimus Elector Christophoro Cellario, elegantiorum litterarum in Academia illa Professori clarissimo, mandavit, qui impigre obsecutus, *Historiam Inaugurationis*, quam recensemus, hoc ordine consignavit.

Præfatus de Romanorum gloria, qui barbaras nationes litterarum studiis mitigaverint, Germanos sero hujus boni participes factos ostendit, quia diutissime Romanis repugnassent; & cum vix tandem commercium admisissent, omnem humanitatis cultum in Italia æque & in provinciis inundatione barbararum gentium penitus fuisse exstinctum. Ortu autem beatioris sæculi cum restitui cœpissent litteræ, Brandenburgicos Electores ac Marchiones inprimis fuisse, qui in laudis illius societatem venirent. Qui ut bona illa ad plures propagarent, instituerint novas Academias, quæ vero cupiditati Friderici Electoris non suffecerint, qui, alieno quamvis tempore, inter belli flammas sacrarium Musis & bonis artibus dedicarit. Expositis deinde initiis, quæ tanquam fausta auspicia maturaverint opus, in eo Auctor est clarissimus, ut apparatum ejus rei, dignum tanto Principe, eumque tam in Aula quam in Academia, describat. Hinc ad ingressum Electoris in Hallensem urbem, pridie Calend. Jul. summo splendore ac plausu celebratum, procedit, & inde ad ipsam Inaugurationis solennitatem, cujus pompam admirabilem, quam ne verbis quidem possit adsequi, vel solius progressus mora, ex Collegio in templum Arcis, quæ brevis via sit, intra duas horas vix absoluti, ostendit, utrimque arctante multitudine, ut sæpe consisteretur, donec submota turba esset. Ipse nunc sequitur Dedicationis ritus, ab illustri viro Paulo Fuchsio, Electoris Oratore & Consiliario intimo, peractus, quem plausus & gratulationes exceperint, & deinde epulæ regales, Professoribus Electoris mensæ adhibitis, Studiosis, quotquot aderant, etiam qui spectandi

di

di causa ex circumjacentibus Academiis advolaverant, liberalissime omnibus exceptis. Ex quo Auctor ad Honores progreditur, altero die, præsente iterum Electore, pluribus quam quinquaginta Candidatis Academico more collatos. Delineantur etiam Numismata, in solennitatis hujus memoriam obsignata, & Comitibus, qui studiorum caussa in Academia erant, ac Professoribus eodem tempore distributa. Et hactenus Historia Inaugurationis: quam Additamenta varia comitantur, quorum primo loco sunt Privilegia Pontificia, auctoritate Clementis VII, Pontificis Maximi, per Cardinalem Campegium, Legatum de latere, pro Hallensi Academia Alberto, Magdeburgensi Archiepiscopo anno cIↃ IↃ XXXI data: quibus Cæsarea conjunguntur, ab augustissimo Imperatore *LEOPOLDO* ↃIc XCIII mense Octobri liberalissime concessa: post quæ Electoralia exhibentur, quæ multas & insignes immunitates & Professoribus & Studiosis adolescentibus indulgent. Programmata succedunt, unum Electoris nomine, alterum a Directore Academiæ, Samuele Strykio IC. celeberrimo editum. Vtroque Inauguratio indicata, & invitati quibus commodum esset vel spectare dedicationem, vel uti etiam doctrinis & privilegiis Academiæ inaugurandæ: cujus cives etiam admoniti, ut se dignos tantis beneficiis præstarent, & serenissimum Fundatorem devota reverentia modestiaque exciperent. Adjecta est Epistola, qua Hallensis Academia tres cæteras Brandenburgicas, sorores suas, ad dedicationem invitavit; cum singularum Responsionibus. Deinde referuntur tres Orationes, prima sacra Benjaminis Urfini, Theologi Electoralis Brandenburgici, ex Esa. XLIX. 23 habita: altera summi viri, quem laudavimus, Pauli Fuchsii, qua Electoris sui auspiciis & jussu Academiam disertissime dedicavit: tertia Christophori Cellarii, qua munificentissimo Conditori, Academiæ nomine, gratias agit. Quod reliquum est hujus libri, gratulationes continet, quibus præmissa est consummatissimi viri Ezechielis Spanhemii ad clarissimum Morellium Epistola, qua immortalis operis, Dedicationis Academicæ, laudes est persecutus: post quam celeberrimi viri Jo. Georgii Grævii de eadem re ad serenissimum Electorem est gratulatio, Epistolæ habitum elegantissimum induta. Subsequuntur Poetarum Belgicorum Acclamationes, Joannis Mensingæ, Petri Francii, Jani Broukhusii, singulæ ingenio auctoris sui dignæ: quibus subjungitur tandem Ode Teutonica, quam inter nocturnos con-

centus Studiosi Juvenes Academiæ Fundatori devotionis suæ documentum obtulerunt.

M. TULLII CICERONIS EPISTOLARUM AD DIVERSOS (Familiares vocant) libri XVI. CHRISTOPHORUS CELLARIUS recensuit, & Adnotationibus illustravit, Indicesque plures adjecit.

Lipsiæ, sumtu Jo. Friderici Gleditsch, 1698, 8.
Constant Alph. 2. plag. 12.

MArci Tullii Ciceronis Epistolas ad Diversos in usum familiarem, scholarum maxime, clarissimus Editor nova forma atque facie adornavit. Vidit nempe, & longo usu expertus ipse fuerat, nullam fere editionem esse, quæ adolescentium cupiditati satisfaciat, præter meritissimorum de Cicerone Pauli Manutii & Johannis Georgii Grævii, ut uberis doctrinæ, ita majoris molis ac pretii volumina. Adolescentes autem & habilem & vilioris pretii librum desiderare, & hunc quoque claris notulis illuminatum, sine quibus tenebræ legentibus tam in historia plerumque, quam sæpe etiam in Latinitate offundantur. Quam ob causam hanc omnibus commodam parabilemque editionem apparavit. Præfatione ostendit, sibi minus illorum industriam placere, qui Ciceronis Epistolas ex ordine, quo Tiro libertus, ut creditur, disposuerat, emovere, ac secundum tempora collocare conati fuerint. Præterquam enim, quod plures sint Epistolæ, de quarum anno nihil quidquam constare possit; novitate ordinis & veterum omnium, & recentium plurimorum allegationes conturbari & inutiles fieri demonstrat; nec vetustum ordinem sine ratione esse, quo ad eundem scriptæ Epistolæ conjungantur, quod sane lucem rebus adferat, quia plerumque ad eundem similes & cognatæ sint, quæ se mutuo interpretentur. Argumenta Epistolis præposita neque plane vetera, ab aliis suppeditata; neque omnino nova adhibuit: sed ubi visum erat satis commoda esse, servavit priora; aliquando nova dedit; sæpius adjectis, demtis, mutatis, vetera ornatiora, & intelligendis Epistolis idonea magis reddidit. Textum Ciceronis emendatissimum exhibuit, usus opera excellentium Criticorum, maxime quos honoris caussa nominat, Petri Victorii & Jo. Georgii Grævii. Adnotationibus

nibus, quæ singulis Epistolis aut pagellis subjiciuntur, cum historiam rerum illustravit, tum Latinitatis ostendit elegantiam; & nihil inexplicatum reliquit, quod interpretatione indigeat. Præmissa est Vita Ciceronis, breviter, novo modo, ex libris ejus excerpta, cum Consulum fastis, qui per vitam illius rempublicam gesserunt: quod intererat non ignorari, ex quorum ordine notitia rerum non mediocriter illuminetur. Epistolæ in sectiones minores sunt divisæ, ut Indices quasi digito commonstrent, ubi unumquodque facillime inveniatur. Sunt autem plures Indices subjuncti, I. Eorum, ad quos sunt scriptæ Epistolæ a Cicerone: etiam a quibus nonnullæ ad Ciceronem: II. Rerum notabiliorum: III. Verborum & Formularum: IV. Utriusque Ordinis Epistolarum, antiqui & Siberiani, ut inter se, si opus sit, conferri possint.

CHRISTIANI DAUMII EPISTOLÆ LATINÆ AD JO. FRID. HEKELIUM scriptæ, a JO. ANDREA GLEICHIO editæ.

Dresdæ, apud Jo. Jac. Winckler, 1697, in 8.
Constant plag. 14.

OMnino probandum eorum studium, qui clarorum virorum epistolas colligunt easque faciunt juris publici. Cum enim in iis familiariter scribere ad amicos soleamus multa, quæ scire ipsorum tantum interest, nec ideo statim in vulgi notitiam perferenda; inde fit evidens, exemplisque compluribus patet, recte ex Epistolis peti arcana litterariæ rei, variorum etiam consiliorum & diversa doctorum instituta. Quamvis simul idem hoc admonet, quod temere committendæ typis & evulgandæ non sint tales epistolæ, quæ & auctori & editori possint esse damno, præsertim cum viventium, ut Vellejus Paterculus ait, uti magna admiratio, ita censura difficilis sit. Insons autem studium censendum est Editoris harum doctissimi Daumii, Scholæ Cygneæ seu Zuiccaviensis Rectoris, epistolarum, quæ neminem bonum lædunt, nec asperius de quoquam judicium aut sententiam adversam continent, varia tamen ad rem literariam pertinentia tradunt, e quibus nonnulla speciminis loco proferemus. Th. Reinesii mortem d. 23. Febr. 1667. sibi nunciatam luget Daumius *p. 2*, Historiam ecclesiasti-

cam Gothanam, quæ auctores habet Vitum Lud. Seckendorfium & Jo. Henr. Bœclerum, laudat *p. 5. & 11.* Sententiam de Gregorii IX. P. M. Decretalibus epistolis summorum Pontificum exponit *p. 14.* Ex Scaligeri Conjectaneis ad Varronem observat, *dapatica* & *dapatilia* veteres vocasse omnia opipara *p. 27.* De duplici *s* vel *ſ* criticam exercet *p 30. 31.* Erasmi operum catalogum ab ipso editum anno 1523 quovis ære sibi comparari expetit *p. 38.* Casp. Barthii animadversiones manuscriptas in Belli Palæstini Scriptores necdum editas, unquam prodituras esse dubitat *p. 40.* Ant. Riccoboni de historia commentarios laudat, cumprimis Venetam eorum anni 1568 editionem *p. 48.* Theophylactum schismati, quo Spiritus S. processio a Filio negatur, accessisse ait *p. 50.* Adversariorum C. Barthii libros ἀνεκδότυς inter ignorantium hæredum manus strangulatum iri vere ominatur *p. 61.* Marii Victoris Massiliensis copiam sibi adimi per Nic. Heinsium dolet *p. 95.* Epistolas doctorum hominum Erasmi, Melanchthonis, Camerarii, Fabri, Stephani, Rittershusii, Lingelshemii, Putschii, Casauboni, Gruteri, Bongarsii, Heinsii, Salmasii, Neandri, Hœschelii, Chytræi, Scaligeri, Barthii, Cornarii, Haloandri, Taubmanni, Gronovii & aliorum sibi suppetere indicat *p. 96. 97.* quas se etiam editurum esse promittit *p. 111.* & similes Hekelium possidere memorat *p. 132. 133. 136.* Judicia doctorum, quæ de ipso Daumio ferant, inque scriptis suis exponant, diligenter a se annotari profitetur *p. 103.* Scholasticos labores plenos tædii depingit *p. 109. 127. 129. 150.* Henrici Pauperis Septimellensis editionem sibi propositam, & ab Ant. Magliabechio ac Marqu. Gudio juvari narrat *p. 88. 92. 96. 105. 119. 135. 139.* De gravi suo a scala lapsu queritur *p. 140.* Ratisbonenses viros doctrina & officiis claros enumerat *p. 141. 143.* Naudæum 4. Non. Febr. 1601 natum, d. 4. Cal. Sextil. 1653 mortuum esse tradit *p. 144.* Locum ex Virgilii Culice explicat *p 148.* Bonum virum describit *p. 152.* Literas seu epistolas Latinas senio confectum se invitum, potius Germanicas scribere indicat *p. 154.*

Epistolis Daumianis insertæ sunt etiam aliorum præstantium virorum nonnullæ ad Daumium datæ literæ; videlicet Casparis Alexandri *p. 50.* Georgii Matthiæ Königii *p. 56. 59.* Casp. Barthii *p. 62. 63. 64.* Nic. Heinsii *p. 88.* Jobi Ludolfi *p. 75.* (qui locum quendam Ciceronis in Catone cap. 15. emendat.) Jo. Petri Lotichii *p. 78.* Sub finem annexa est Jo. Fr. Hekelii ad Joach. Fellerum epistola, in qua eum

con-

consolatur super obitu Daumii, cui epitaphium adjecit, e quo discimus, natum fuisse Daumium d. 29. Mart. 1612, mortuum d. 15. Dec. 1687. Subjunctæ etiam sunt Benedicti Hopferi binæ epistolæ *p. 43. 44.* memoratæ, quas ad Königium anno 1674 exaravit, quando cum Ducibus Wurtenbergensibus per Galliam, Angliam, Belgium, Daniam & Sueciam peregrinatus fuit, doctorum virorum & eorum operum, quæ sub manu habebant, cum eos accederet, indices; evulgatæ jam anno 1687 in appendice Epistolarum Rol. Maresiii Lipsiæ recusarum.

NOUVEAUX MEMOIRES SUR L' ETAT PRESENT DE LA CHINE &c.

i. e.

NOVI DE STATU PRÆSENTI CHINÆ COMMENTARII, auctore P. LUDOVICO LE COMTE e Soc. Jesu, Mathematico Regio.

Amstelodami, apud H. Desbordes & A. Schelte, 1698, 12. Alph. 1. pl. 8. cum fig. æn.

Tertia hæc est utilissimi libri editio, etsi prima vice is Parisiis anno demum 1696 prodierit. Ex quo cuivis conjectare in proclivi est, non sine applausu, etsi de Sinensium rebus tot jam extent commentationes, exceptum fuisse. Et Auctor quidem ejus est Ludovicus Le Comte, unus ex sex illis Patribus Jesuitis, quos Ludovicus Galliarum Rex ante hos tredecim annos in Regnum Siamense, & inde ad Sinas, provehendis ibidem studiis mathematicis, præcipue vero curandæ (ut vocant) Missioni Evangelicæ convertendisque paganis, ablegaverat. Hic suo munere ibidem hucusque perfunctus, itineris Sinensis superati commoda, incommoda; fata in dicto Imperio objecta, secunda, sinistra; labores pro amplianda religione Christiana susceptos, eorumque discrimina & successus, cum rationibus catechisandi, & impedimentis tantum non insuperabilibus negotio convertendorum infidelium intercedentibus; tum eximium Imperatoris Sinensis erga se & commilitones suos favorem; persecutiones Christianorum, præcipue Missionariorum, nuperas; indultam denique memorati Monar-

archæ gratia Christianis securitatem, & libertatis circa amplexandam religionem Christianam, lege publica Sinensibus promiscue incolis concessæ historiam, editis per modum Epistolarum, ad diversos Regni Gallici Proceres & Cardinales, Illustrissimas etiam, Nemorosiam & Bullionensem, Ducissas scriptarum, Commentariis concinno stylo exposuit.

Sed & præterea Sinense Imperium, per omnia, quæ ad geographiam ejus historicam, physicam & politicam spectant, momenta tam curiose, supraque genium & consuetudinem aliorum Scriptorum, quos idem argumentum occupatos pridem habuit, testis scilicet oculatissimus, descripsit, ut vereamur, ne vitio vertatur nobis, quod tarde nimis recensum libri simus aggressi. Et nunc etiam tam copiosam variamque materiam nobis offerri deprehendimus, ut aut nonnisi nomenclatoris subeundæ nobis partes sint, summis rerum capitibus indicatis; aut unicum solummodo argumentum, ex quo specimen de reliquis capi queat, studiosius paulo sit prosequendum. Quis enim vastissimi hujus Imperii partes & limitanea, fertilitatem & terræ nascentia, saltim nobis Europæis peregrina; tot naturæ miracula, circa fluvios, montana & sylvas passim obvia: quis gentis Sinicæ originem, antiquitatem & chronologiam; incredibilem populi multitudinem; fandi scribendiq; indolem & modum; mores, studia, victum, vestes, nuptias & matrimonia; urbes, urbiumque structuras concinnas & magnificas, templa & ædificia: quis regiminis formam & conditionem, jura Imperatoris majestatica, cultum & concilia splendida, officia domus regnatricis & amplissima regni ministeria, regiã ejusq; inclita palatia; obventus ærarii immensos, ejusque & monetæ, temporis item & festorum; viarum & postarum publicarum ac itinerum; rei literariæ, forensium judiciorum, medicinæ, mercaturæ, agriculturæ, & piscatus rationes: quis deniq; religionis Sinensium primæ, ejusq; veræ, succedentis deinceps, ejusq; idololatricæ momenta, hujusq; natales & sectas; Christianismi etiam fata statumque Ecclesiæ Sinensis Christianæ digne satis compendio exponat? Itaque missis aliis, cum politica inprimis Sinensium prudentia, formaque regiminis, præ aliis elucescat, Auctorque ipse hoc argumentum diligentissime pertractarit, non ingratum Lectori benevolo futurum speramus, si quæ Auctor de Sinensium præclaris institutis, quibus tanti Imperii moles sustinetur, in litteras retulit, sola nunc hoc loco repetamus.

Inter

Inter universas, quas Antiquitas sibi finxit, regiminis species, nulla fortassis est, cujus exemplo formata sit monarchia Sinensi excellentior. Primi enim Status hujus florentissimi legislatores, eundem suo jam ævo ad id fere fastigii evexere, in quo hodie conspicitur: adeo, ut cum alia Imperia, communi sorte rerum mundanarum, infantiæ velut imbecillitatibus obnoxia sint; informia primo nascantur, adolescant deinceps, & cæteris ætatis gradibus successu temporis superatis, sensim ad perfectionem aspirent: Sinense ex adverso, tanquam summo sapientissimoque rerum moderatore architecto ejus unico, primam structuræ suæ faciem, quasi legibus politicis incongruam, exuere necesse nunquam habuerit. Prima ejus, ante annos circiter quater mille cœptæ, forma monarchica, primis Noæ nepotibus (cujus fidem indubiam facit chronologia Sinensis verior, Sapientibus ipsorum, interque eos principi illorum Confutio recepta, & Sacris Pandectis non uno argumento conformis) summa cum innocentia, nec minori utique prudentia usurpata, in hunc usque diem perstitit illibata. Adeo ut tam longo seculorum decursu, ne nomen quidem aut idea regiminis aristocratici pluriumve capitum, genti huic innotuerit; frustra conatis Batavis auspicia autoritatemque Reipublicæ suæ commendare Sinensibus, cum ante 40 annos circiter commerciorum libertatem, solenni legatione in Sinas destinata, aucuparentur. Rempublicam sine Rege nihil aliud esse credunt, quam monstrum plurium capitum, turbarum tempore, ambitione, seditionibus & corruptelis ingenii humani conceptum.

Utcunque autem alieni sint a regimine aristocratico, tyrannico tamen imperio longe vehementius offenduntur: id enim nequaquam a summa potestate, sed ab incontinentia Principum, quam nec ratio nec divinæ leges ferant, oriri; eorumque facultatem moderato potentiæ suæ usu non imminui, sed geminari philosophantur: non secus ac summus Mundi Imperator nihilominus potens æstimari debeat, utut a maleficio tam procul absit, ut ne malefacere quidem possit.

Cæterum autoritas illimitata legibus Sinensibus Principi conciliata, & necessitas illi simul injuncta ejusdem non temere usurpandæ, duæ illæ columnæ sunt, quæ a tot seculis grande ædificium Sinensis Monarchiæ hucusque sustinent. Summa Principis veneratio ad usque

cultum adorationis procedens, primus est sensus, quo subditi imbuuntur. Salutatur filius cœli, dominusque mundi unicus. Mandata ejus sancta; dicta loco oraculorum habentur: conspectus ejus rarus; nec nisi submissis genubus compellatio. Ipsi Aulæ Magnates, & Principes regiæ domus, coram ipso, quin statis diebus coram absentis throno, ad terram usq; incurvati, subjectionis submississimæ cultum exhibent.

Tantæ adversus Principem religioni non exiguum pondus accedit a beneficiis, quorum spem sibi quisque ab ejus gratia, pro conditione sua meritisque concipit; tanquam a cujus arbitrio, quamprimum Imperii fasces capessivit, res suæ prosperæ adversæque pendeant unice.

Summi hujus axiomatis Imperatorii inter partes primas est, de officiis regni absolute disponere, eaque nullo pretio venalia habere, sed ex merito, pro scientia, probitate, longa rerum experientia, morum gravitate & concinnitate ambientium diribere; eadem rursus ex levi offensa, munerisque neglectu, in digniorem transferre. Sola frons porrectior in concilio publico Præfectum civitatis officio privavit, viliorem hac oris sui inconstantia Principi judicatum, quam qui locum suum tenere, personamque referre debeat. Expugnata muneribus justitia, primarium Status Ministrum, ætate venerabilem, animique dotibus eximium, gregarium effecit militem, pro palatio regio cum vilissimis quibusque excubantem.

Enimvero severitas ista Principes etiam domus regiæ aliquando percellit. Certamen gallorum gallinaceorum, in quo Orientis populi non exiguam oblectationem quærunt, in deliciis quotidianis Monarchæ consanguineo habitum, nihil proficientibus monitis, refractarium prærogativa natalium, comitatu servorum, pensionibus annuis, omnique cætera dignitate spoliavit. Quin sola multitudo horum Principum indies major, metusq; ne pravi quorundam mores successu temporis universos contemtui promiscuæ plebis exponeret, decretum Monarchæ, qui rerum hodie potitur, extorsere, quo nemini eorum titulum natalium usurpare permittitur, sine expresso Imperatoris indultu, eundem solius virtutis expertæ præmium relinquentis.

Jus vitæ & necis, quod & adversus consanguineos exercet, adeo ipsi proprium est in cæteros subditos, ut in criminalibus nec penes

nes Proreges aut Concilia, Senatusve ullos sit, sententiam latam exsequi. Processu enim in quoque loco aut provincia eousque perducto, eadem judicio Imperatoris subjicitur, cujus deinceps est, inferiorum magistratuum placita, quod ipsi, sed imminuta utplurimum pœna, suetum est, confirmare, aut rescindere.

Nec minor ipsi facultas imponendis, si e re publica visum fuerit, populo tributis extraordinariis. Ea tamen hactenus Principum moderatio fuit, ut nunquam fere suo hoc jure usi fuerint. Sive quod sumtibus in bellum cum finitimis populis gerendum vires ærarii sufficiant: sive quod civilibus motibus periculosum ducatur, subditorum animos intestinis malis exercitos, intempestivo insuper subsidiorum extraordinariorum onere ad turbas concitare.

Quod enim attinet reditus Imperii publicis legibus definitos, eorum summa tam immanis est, ut si provinciæ Sinenses minus essent fertiles, & indigenæ minus industrii ac sunt, tantum Imperium nihil aliud futurum esset, quam cœtus mendicorum & sentina ærumnosorum; quæ facies est cæterorum fere regnorum Indicorum. Ingentes hi census, qui subductis quantum potest exacte rationibus, annuatim plus nonaginta & sex milliones uncialium nostrorum conficiunt, ad tantum potentiæ fastigium Principem attollunt, idoneumque reddunt perpetuo alendis numerosissimis exercitibus, totque populis in officio retinendis.

Belli pacisque negotia ab ejus arbitrio pendent unice: in quibus tamen majestatem imperii summo studio & circumspectione tuetur. Mandata ejus cætera plane sunt irrevocabilia, nec supremis Curiis aut Proregibus, ad quos destinantur, publicationem eorum & relationem in commentarios publicos tantillo differre momento licet.

Singularis porro character majestatis Imperatoriæ est liberrima successoris electio, quem ex plebeja æque familia ac domo regia sortiri Principem jus fasque sinunt. Et fuere olim, qui in stirpe regia, utcunq; numerosa, dignitati Imperii parem non invenientes, hæredes scripsere mediocrium natalium, sed eximiæ virtutis animiq; dotibus illustres: professi, non solum publico Status commodo procurando id sibi constitutum esse, verum etiam ut honori consulant propriorum liberorum; quibus scilicet pro indolis ingeniique sui mediocritate satius sit, privatam vitam agere, quam in solio constitutis censuræ aut

etiam opprobrio & execrationi vulgi exponi. In paucis tamen ejusmodi exempla consistunt: plerique Principum suæ rationem habuere familiæ, neque tamen semper maximum natu filiorum cæteris præhabuere. Qui hodie tanta cum prudentiæ laude imperium tenet, secundogenitus est; fratre natu majore in sorte sua non minus acquiescente, ac quoq; ex plebe minimo: ut adeo, quæ Principatibus Europæis nunquam non formidabilis est Principum regiæ domus multitudo, nihil Sinensibus facessat negotii; nec a morte extremi Imperatoris, cum eorum ultra bis mille per omnes provincias sparsi numerarentur, quicquam tranquillitati publicæ intercesserit. Cujus causa alia esse non potest, quam summum erga Monarcham obsequium, qui in Sina quantovis Principum numero non difficilius moderatur, quam alibi Reges promiscuæ multitudini.

Tanta insuper Imperatoris est autoritas, ut in mortuos non minus juris exerceat, quam in vivos: illos enim jam probro, jam honoribus afficit, ornandis puniendisve eorum sive personis sive familiis. Exornat bene meritos singularibus honorum titulis, declaratque eos sanctos. Interdum templa ipsis extruit, & pro meritorum magnitudine ad cultum aliquem, eorum Diis debitum, iis exhibendum plebem obligat. Ab ipsis enim Imperii primordiis Imperator caput religionis habitus est, cui soli etiam conveniant publicæ sacrificiorum oblationes, propitiando supremo cœli Domino instituendæ.

Tandem etiam peculiare jus eidem competit, non levis utiq; momenti, dum eidem abrogare licet characteres linguæ veteres, & in locum horum substituere novos; mutare nomina provinciarum, civitatum, familiarum; abdicare usum certorum terminorum, alios effingere, atque in conversationem, scripturam & libros invehere. Adeo ut loquendi mos, de quo Europæorum tantæ sunt querelæ, & cui infringendo omnis Græcorum Romanorumque potentia impar fuit; quem rigidum, levem, injustum tyrannum jure meritoque salutamus; compulsus sit cervicem quasi submittere legibus Imperatoris Sinici, quascunque refractario huic præscribere placuerit.

Utcumque vero tanta tamque illimitata Imperatoris potestas idonea videri possit pessimis in Republica effectibus producendis: legibus tamen Imperii tam prudenter cautum est saluti reipublicæ, ut quan-

quantumcunque Princeps ſuis ſe permittere velit affectibus, ſive circa abuſum dignitatis ſuæ, morumque licentiam, ſive circa proprium ut vocant intereſſe, non facile diuque ipſi genio ſuo indulgere liceat. Ut enim præcipuos obices commemoremus, quorum objectu muneris ſui innocentiam caſte illibateque tueri compellitur: primo antiquis legislatoribus ab incunabulis ſtatim hujus monarchiæ, tanquam princeps regiminis auſpicati axioma ſtatutum eſt: Principes patres eſſe populi, non dominos ſuper throno ideo collocatos, ut a ſubditis tanquam mancipiis ſervitia accipiant. Inde eſt, quod frequentiſſime Avus ſalutetur, titulo inter omnia honoris officia acceptiſſimo. Atque is de Principe ſenſus magiſtratibus æque ac vulgo adeo fixus eſt, ut ab amore ſubditorum omnem laudandi ejus materiam capeſſant; ex adverſo a praxi hujus regulæ tantillo recedentem, utcunque cætera civilibus bellicisque artibus & prudentia regnandi inſignem, nihili æſtiment.

Deinde cuiq; Officiali regni (Mandarinos idiomate ſuo nuncupant,) liberum eſt Imperatorem nævorum ſuorum certa ratione arguere. Si cui enim de Principe quidpiam innoteſcat, reprehenſione aut emendatione dignum, ſupplici libello in aulam miſſo, in eoq; enixiſſimum obſequium & venerationem erga Majeſtatem Principis præfatus, eandem humillimis obteſtatur precibus, ut ad veteres ſanctiones, ſanctaque prædeceſſorum exempla ne dedignetur reſpicere: indicio deinceps ejus, quod Principem dedeceat, quam moderatiſſime facto. Libellus iſte una cum aliis, quos Principi quotidie offerri moris eſt, ſupplicibus chartis in menſa, iisdem recipiendis deſtinata, reponitur, Principi, ut leges volunt, deinceps cognoſcendus. Si monitor nihil profecerit, par querela per hunc alioſve Mandarinos, pro zelo aut fiducia eorum, usque dum Princeps ad ſaniorem mentem redeat, repetitur. Id genus animadverſionis plurimum in uſu, eoque nihil efficacius fuiſſe Principi in orbitam virtutis, à qua deflexerat, revocando, annales teſtantur Sinici: utut periculoſa ſubinde fuerit magiſtris iſta dominorum ſuorum correptio.

Arctius adhuc vinculum cupiditati Principum injiciunt leges, ad quarum præſcriptum hiſtoria Imperii Imperatorumq; ſingulorum adornanda eſt. Injungunt enim certis doctoribus, commodo ſuo minime ſtudentibus, ut ſummo ſtudio ſingula Principis dicta factaque

in dies singulos adnotent. Unusquisque horum divisa, nec cum cæteris communicata opera, sibi animadversa, simplici recte secusque factorum recensu, in chartam conjicit, quam per foramen certo conclavi, custodiendis istis commentariolis parato, immittit; quod ne spes timorve partes suas hic agere valeant, nec vivo Principe, nec familia adhuc Principis regni gubernaculis hærente aperitur. Iisdem demum in alteram familiam translatis, postquam omnes hæ schedæ cognitæ invicemque collatæ fuerint, earum suffragio Imperatoris uniuscujusque historia sincere conditur: ut posteritati exemplo sit, ubi laudabiliter, censuræ vero & abominationi publicæ, si partibus suis turpiter sit defunctus. Quod si ergo Principem vel modica tangat famæ nominisq; sui cura, modum mediumq; toto regiminis sui tempore facile tenebit, ne severos istos censores, qui odii adulationisque causas procul habent, post fata publicos gestorum indices experiatur, quæ fastis suis nunquam delebilem aspergere queant ignominiam.

Omnium autem tenerrime animum Principis tangere necesse est exemplum subditorum, ad exemplum ejus in perniciem utriusque certissime se componentium. Isto enim pravis affectibus in transversum abrepto, bonique publici parum solicito, de suo quisque civium protinus remittere discit officio. Mandarini, in sua quisque provincia aut civitate, jure se potitos arbitrantur, pro lubitu decernendi, ex quo supremum magistratum justitiæ & æquitatis migrasse limites intelligunt. Ministri regni officia indignis vendunt. Proreges in tyrannos degenerant. Præfecti jus pro sua quisque libidine intorquent. Vulgus oppressum & exhaustum levi impulsu in seditionem concitatur. Latrociniis infestantur viæ publicæ, agminatim acervatis prædonibus: iisque in locis, ubi magna vis est incolarum, momento fere ingentes coeunt exercitus, occasionem sub prætextu specioso captantes tranquillitatem intervertendi publicam.

Ex funestis his principiis decumanos identidem fluctus inundasse Sinam, novisque eandem subjecisse dominis, diligenter animadversum est. Ita ut vel hinc certum sit, Imperatoris solium nullo firmiori suffulciri tibicine, quam intemerata legum observantia, quarum vis & præstantia experimento quadraginta seculorum explorata est.

Hæ porro leges vel formam regiminis adornant, ejusque varia

varia Concilia & Curias, quibus singulis peculiares partes sunt & cognitiones, quarumque decreta supremi Principis judicio subjecta sunt; vel judiciis & causis forensibus limites constituunt, secundum quos, pro varietate circumstantiarum, unicuique jus suum reddere oportet.

Hæc Concilia, Curias & Tribunalia eorumque munia sigillatim hic recensere fors præter rem fuerit, cum de illorum numero, ordine, momentis & autoritate ex aliis jamdum constet autoribus: qua ratione tamen corpora ista tam valida coerceantur, quo minus aut Principis officiant autoritati, aut contra statum publicum sinistri quid machinari valeant, vel omnino fines præscriptos excedant, ex Autore breviter repetere lubet. Unum ejus est remedium, negotia summorum Tribunalium ita partiri, ut nullum illorum ab unius solius pendeat arbitrio, sed cætera in consortium curæ & laboris simul adhibeantur: cavendis hac ratione fraudibus & prævaricationibus, tutius alioqui faciliusque exercendis, ubi conspirantium communitas est infrequentior.

Altero, uniuscujusque Tribunalis collegis Mandarinus adjungitur, cui, quid in quoque ejus consessu agatur, probe attendendum est. Hic extra numerum Assessorum constitutus, conventibus tamen singulis interest, actisque recognoscendis operam navat: Inspectorem nos fortasse diceremus. Muneris ejus deinde est, secreto Aulam de gestis instruere, aut palam accusare officiales secus admissorum, non solum in administratione officii, verum etiam privatæ vitæ momentis. Ipsorum actiones, dicta, mores censuræ ejus subsunt, nec quicquam est quod virgulam ejus effugiat. Quoque minus prosopolepsiæ vitio obnoxius sit, neve aut favore eorum, quorum peccata dissimulasset, meliorem sperare; aut vindicta juste accusatorum pejorem metuere fortunam possit, in eodem perpetuo retinetur officio.

Præter supremas, quarum mentio hucusque facta est, Curias, quæ Imperatori in regia Pequino præsto sunt; singulis provinciis sui præsunt Proreges, diversæ sortis, amplissimæque potestatis: quibus & ipsis, uti Imperatori, suæ sunt Curiæ, supremis Curiis ita subordinatæ, ut ab illis ad has provocetur. Singulis præterea civitatibus certi Præfecti constituuntur, cum Mandarinis aliis: qui omnes prædictis sub-

ſubſunt Proregibus. Horum ſpeciale munus eſt, coactis provinciæ ſuæ Mandarinis præcipuis, explorare mores probos improbosque Præfectorum aliorumque miniſtrorum provincialium, ſecretis deinde codicillis ad Curias ſupremas deferre, quod noſſe Principis intereſt, delatis ſive ab officio removendis, ſive ad dicendam cauſam in aulam accerſendis.

Cæterum Proregum autoritas, Imperatoriæ ſimilis, libratur potentia aliorum magnorum Mandarinorum; omniumque maxime lege publica, qua permittitur populo male habito aut oppreſſo, de injuriis a Prorege acceptis ipſo Principe coram conqueri, aliumque efflagitare: quod ipſum etiam reſpectu cæterorum Præfectorum ipſi integrum eſt. Verum enimvero quia privatis non ſemper in expedito eſt, ad Aulam ſe conferre, & juſtæ populi querelæ ad aures Principis nonnunquam penetrare nequeunt; quod hic loci non infrequens eſt, ubi Præfecti ſuperiores Mandarinos, hi Curias ſupremas ſæpius ære corrumpunt: ſuetum eſt Imperatori, ſecreto perſonatos ablegare Inſpectores, viros ſpectatæ integritatis & prudentiæ, qui univerſas circumeuntes provincias, agreſtes, plebem, mercatores, quodcunq; genus hominum, quomodo magiſtratus ſe gerant, quam diligentiſſime percontantur. Ubi ſecretis relationibus, aut qui raro imponere ſolet, rumore publico, certiores redditi ſunt maleficiorum ab hoc illove perpetratorum; larva protinus depoſita, a Principe ſe delegatos declarant, ſontibus manum injiciunt, tractosq; in forum ac criminis convictos meritis pœnis ſubjiciunt.

Hoc inquiſitionis artificium olim in officio continuit judices; occupato vero, noſtra adhuc memoria, a Tartaris toto Sinenſi imperio, in uſu ferme eſſe deſiit: quod quidam horum Delegatorum, mandato munere abuſi, pecuniam aucuparentur, cum a nocentibus, quos præter fas abſolvebant, tum ab innocentibus, quibus injuſtas accuſationes minarum fulminibus intentabant.

Hujus loco Princeps hodiernus, erga ſubditos ſuos tenerrime affectus, ipſe regni provincias, ut citra ullas fraudum ſtrophas & ludificationes uniuscujusque querelas cognoſcere coram poſſit, obire inſtituit: id quod eo civium ſolatio applauſuque perfecit, ut ab eo tempore veluti alter Titus, amor & deliciæ generis humani ſalutatus fuerit.

Omni-

Omnium vero maxime memorabilis eſt illa ratio coercendæ Proregum Præfectorumque libidinis, de qua, ſimilive ejus, dubium an ulla reſpublica, aut legislator, utcunque perſpicax aut ſeverus, unquam cogitaverit. Illorum quilibet tenetur identidem errores ſuos, ſecreto publiceve in officio commiſſos, humili ſcripto ſincere conſignare, conſignatosque in Aulam deinde mittere: quod ipſum tam moleſtum eſt noxiis, quam periculoſum. Ex una enim parte grave eſt, ſeipſum accuſare criminis, quod Princeps plane impunitum eſſe non ſinit; quanquam moderata ſit ejus animadverſio: ex altera parte longe adhuc periculoſius eſt, idem diſſimulare. Quod ſi enim contingat, ſecretis Inſpectorum, quorum ſupra mentio, libellis ipſum reum deprehendi, minimus defectus temere occultatus capite luendus eſt. Ut adeo conſultius ſit admiſſa integre confiteri, quam formidine peregrini indicii, pœnæque tanto aſperioris confici. Et eſt omnino ratio hujus veluti torturæ non mediocri quidem Sinenſibus ſupplicio, ſalutaris tamen medicinæ inſtar, quæ in vitia proclives circumſpectos reddit, & vel ingratiis ſuis virtutum ſtudioſos.

Circa ordinanda judicia, leges Mandarinis inferioris ordinis indulgent, ut non expectata partium imploratione, ipſis ultro cognitionem auſpicari, & ſecundum jus fasque pronunciare liceat; conſuetis fori noſtri formulis hic plane non receptis. Ubicunque contingat noxium ab ipſis deprehendi, in vicis, viis publicis, domibusque, extemplo promta illis eſt fuſtigatio, qua per unum alterumq; comitatus ſui reo probe depexo, Mandarinis ad deſtinata ſua tam ſerenus eſt reditus, tanquam hæc expeditio ad ipſos nihil pertinuiſſet.

In ordinariis vero cauſæ cognitionibus, actor prima inſtantia coram Mandarino quocunque ſuperioris ordinis perſequi jus ſuum poteſt, præteritis inferiorum ordinum magiſtratibus: cauſaque coram ſuperiori agitari cœpta, inferior cognitionem ejus ſibi vendicare nequit, niſi Judicis primo implorati mandato ad ipſum devolvatur. In magni momenti negotiis, a Proregibus ad Curiam ſupremam, cujus eorum negotiorum cura eſt, appellatur, ejusq; ſententia, Miniſtris Status prius communicata, Principi offertur; qui exactius aliquando cauſæ ſcrutinium exigit; ſæpius e veſtigio decernit: decretumque per Curiam prædictam Proregibus renunciat, properæ executioni mandandum.

Tam vasti Imperii innumeris pene caussis dirimendis, prope fidem superat Principem sufficere posse. Enimvero, præterquam quod bellorum cum vicinis gentibus necessitudines, & negotiationes exteræ, quæ in Aulis Statuum Europæorum potissimam partem consiliorum conficiunt, Sinensium Imperatorem parum exerceant: caussæ civiles ipsum interpellantes ad normam sanctionum publicarum adeo exactæ sunt, ut facillime, unoque velut ictu oculi, ob summam legum simplicitatem liqueat, in quam partem sententia inclinanda sit. Qua dicasticæ facultatis felicitate, vel bihorium quoque die satis est uni Principi ad ordinandam suis auspiciis rempublicam, cui regundæ plus triginta aliis opus foret, si legum tam exacta, tamque cauta non esset determinatio.

Cæterum tranquillitas publica, quæ anima est rerumpublicarum, cujusque conservatio tanto evadit difficilior, quanto amplioribus illæ terris & provinciis constant, in Imperio Sinico tribus potissimum custoditur præsidiis. Primum in certis consistit principiis moralibus, Sinensis populi animis penitissime infixis. Alterum in axiomatibus politicis, momenta Imperii præcipua circumscribentibus. Tertium in præfinita ratione disciplinæ politicæ, quæ per omnes partes concinna est & expolita.

Præceptorum moralium primum familiæ sanctitatem attinet, liberisq; enixissime & super omnia commendat amorem, obsequium, & reverentiam erga parentes; nec indigna liberorum tractatione, nec quacunque dignitate eorundem, aut ætate provectiori, vel minimum temeranda, aut ex animo delenda. Primus hic naturæ pietatisque sensus ad quam perfectionem in his terris provectus sit, enunciari credique vix potest. Nihil subjectionis est aut officii, ad quod liberi parentibus non teneantur. Obligatio eorum est, parentes toto vitæ decursu alere; defunctos amarissimis continuisque prosequi lachrymis; justa eorum funebria solennibus ceremoniis profusoque sumtu celebrare; in luctu per triennium perseverare, totoque hoc tempore nullo publico fungi officio: adeo ut Ministris Status Mandarinisque tum necesse sit, renunciare suo muneri, ut privatis in ædibus lugubri huic officio tanto vacare possint liberius. Parens contra amplissimo jure adversus liberos utitur. Si nequitiam unius ex liberis ad magistratum deferat, nulla indicii probatione tenetur: pro certo enim habe-

habetur, culpa non vacare prolem, a qua pater alienum se gerit. Quin patria hæc potestas eousque fertur, ut patri continua filii contumacia magistratus opem pluries implorare compulso, capitis eundem accusare liceat. Autori nostro hoc rigore perculso, Sinenses reposuere: cui quæso melius quam parenti prolis suæ mores perspecti esse possint? qui eandem educavit præceptis vitæ morumque imbuit, cuique a tot annis omnes ejus actiones exploratæ sunt. Et rursus: estne qui sinceriori ac magis composito in eam feratur affectu, atque parens? Quod si ergo, qui eandem intime novit, tenerrimeque erga eam affectus est, judicio eam suo condemnat, qua fronte quove merito excusare aut absolvere queamus? Instanti, intercedere aliquando inter homines naturalem aliquam antipathiam, quam inter parentem etiam & sobolem locum habere nihil vetet; regessere: homines neutiquam immaniores esse posse belluarum ferocissimis, quarum nulla tamen in proprios fœtus sæviat; & si vel maxime id monstri inter homines existat, proli tamen ejus convenire, obsequio, blanditiis, servitiorumq; illecebris efferati animum demulcere. Quod si eo proterviæ impietatisque filius abripiatur, ut contumeliis incessat parentes, aut necem iis intentet: tam horribili scelere universum Imperium, præcipue provincia, in qua commissum est, commovetur. Ipse Princeps sententiam mortis in reum pronunciat. Omnes vicini magistratus, & imprimis civitatis ejus, officio dejiciuntur. Consanguinei ejus, ob neglectum debitæ animadversionis, severissime puniuntur: cum, judicio omnium, necesse fuerit, tam pravam indolem pluribus experimentis se dudum prodidisse; nec prolapsus ad abominandum hoc facinus, nisi per nequitiæ complures gradus fieri potuerit. Tandem nullum tanto sceleri supplicium par esse credentibus, jam frustillatim conciditur, jam igne concrematur; ædes, quæ mansionem impio præbuere, funditus diruuntur, vicinis etiam circumcirca subversis, excitatis etiam hinc inde monumentis, in memoriam execrandi hujus flagitii.

Altero præcepto populo commendatur reverentia erga Mandarinos, par cultui, qui Principi, cujus personam referunt, exhibetur. Cujus gratia Mandarini in publicum non nisi amplo cum comitatu prodeunt, eaq; oris specie, quæ venerationem incutiat intuentibus; lectica insuper vecti splendida, præcedente toto Tribunalis sui ministe-

rio,circumdatique omnibus dignitatis ſuæ inſignibus. Iisdem viſis, populus ſubmiſſe conſiſtit, & ad latera recedit, ne qua tranſitu impediat: jus pro tribunali dicentibus, partes ſubmiſſis genubus coram mandata præſtolantur. Iter facientibus univerſi vicorum, per quos tranſitus eſt,incolæ catervatim occurrunt, ſua offerentes ſervitia,eosque ad territorii ſui confinia deducunt. Jam quando de provincia ſua, munere ex voto incolarum probe perfuncti decedunt, tantis honoribus afficiuntur, qui vel ſtupidum percellant. Statim atque in procinctu ſunt itineris, omnis multitudo viam publicam per intervalla in ordines diſpoſita occupat, ad duo vel tria ab urbe quaque milliaria. Toto hoc tractu menſæ elegantiſſime inſtratæ viſuntur, bellariis ſaccharo conditis onuſtæ, potuque theæ. Preces inde detinentium, atque ut appoſitis frui ne dedignentur,modeſte invitantium; a quibus ubi ſe expedivere, mox alii paribus inſtant flagitationibus; ut adeo illis abſceſſus inter vota plauſusque populi conficiendus ſit: evergetas alii appellant; conſervatores alii, patresque populi. Jacturam eorum plurimi deplorant; ut ferreos eſſe oporteat Mandarinos, qui tam profuſæ pietatis ſpectaculo immoti lachrymis populi ſuas non miſceant.

Præter ſummam hanc liberorum erga parentes, populi ergo Mandarinos reverentiam, cui præcipue quies, tam publica provinciarum, quam privata cujusque familiæ procul dubio debetur: moralis ipſorum philoſophia docet,maxime reipublicæ intereſſe inter cives illibatam ſervari morum civilitatē, modeſtiam, certamq; elegantiæ formam,aptam conciliandis emolliendisq; animis. Hoc ipſum homines a brutis, Sinenſes a cæteris populis diſtinguere contendunt; ferocitatemq;,quæ apud certas nationes offenditur,reſpublicas certiſſime perturbare perſuaſum habent. Animos enim,qui cœco impetu ferri ſueverunt,domeſticis contentionibus innutritos, nullius perſonæ rationem habentes,aſſuetudinis vitio turbones eſſe & ad defectiones proclives, pronunciant. Cum ex adverſo homines, qui alter alterum humanitate officiisque antevertunt; qui ſufferre, diſſimulare, dolores ſupprimere docti ſunt; qui ſolicite obſervant diſcrimina, quæ ætas, dignitas & merita ſanxere; genii ſui indole boni ordinis cuſtodes ſint, nec citra notam violentiæ moderationis ſuæ limites tranſiliant.

Operæ pretium foret, quibus humanitatis legibus, &

& quo ceremoniarum ambitu, juxta hoc præceptum, officia in communi vita præstanda, præsertim circa salutationes mutuas, congressus & convivia, modumque conscribendarum epistolarum exequantur, latius exponi: ea etiam, quæ circa axiomata Sinensium publica, eorumque profundas rationes; circa instituta civilia, dignitatum ordines, Principum Mandarinorumque conditiones, & fortunas; urbium harmonicas dispositiones, & quæ cætera legibus publicis formæ externæ Reipublicæ Sinensis concinnandæ sancita sunt & introducta, ab Auctore edisseruntur, memorari uberius: Sed limites instituti nostri jam dudum videmur nobis supergressi, ac prolixitate abunde compensasse recensionis tarditatem.

PETRI POTERII OPERA OMNIA PRACTICA ET CHYMICA, cum Annotationibus & Additamentis utilissimis pariter ac curiosis FRIDERICI HOFFMANNI, Filii, Hallensis, Medici Elector. Brandenb. Philosophi & Professoris Medicinæ Primarii in Academia Fridericiana. Accessit nova doctrina de Febribus, ex principiis Mechanicis solide deducta, cum Indice locupletissimo.

Francofurti ad Mœnum impensis Frider. Knochii, 1698, 4.
Constant Alph. 5. plag. 1.

TAntum apud eruditos applausum invenerunt scripta *Poterii*, ut post duas illorum editiones, quarum altera Lugduni A. 1653, altera Francofurti 1665 in 8. prodiit, etiam tertia, ob exemplorum defectum, maximopere expeteretur. Precibus itaque multorum permotus Excellentissimus *Hoffmannus*, qui fama sua meritisque in Medicinam egregiis resuscitat patrios cineres, curam in se suscepit novæ editionis operum Poterii adornandæ, quo & publico prodesset & bibliopolæ simul desiderio satisfaceret. Non occupabimur in recensione & commendatione ipsius Poteriani operis, ne vino vendibili hederam suspendere videamur, quandoquidem istud plurimorum versatur manibus, & ubique magni æstimatur: saltim, quod nostri est officii, paucis indicabimus, quid novi & commodi novæ huic editioni accesserit.

Celeberrimus, quem laudavimus modo, Hoffmannus ut magis aptaret Philiatrorum lectioni scripta Poterii, loca in illis obscuriora Additamentis & Annotationibus curiosis non minus quam utilibus illustravit, emendanda modeste castigavit, defectus supplevit, morborum causas & varios medicamentorum effectus e principiis Physico-Mechanicis solide deduxit, non omissis observationibus, cautelis & historiis notabilioribus, quas ipsi, praxin medicam exercenti, suggessit experientia. Insuper familiaria sibi, & comprobata toto die in Praxi remedia, eorumque compendiosas præparationes passim adjecit; e quorum numero tantummodo unum atque alterum, speciminis loco, huc transferre sufficiet. V. g. *in Annotat. ad Observat. Centur. II. cap. 39. p. 186.* describit *Elixir balsamicum*, quo maximo cum emolumento per plures annos in gravissimis viscerum obstructionibus morbisque chronicis usum se esse testatur, si ejus usus per aliquot menses continuetur, assumendo bis omni die 60 ad minimum guttulas: ℞ herb. scord. manip. iij. fl. centaur. minor. manip. j. myrrh. elect. ℥ß. croci ℈j. succini, zedoariæ, nucistæ, ana ʒiij. ligni aloës ʒiß. cort. aurant. ℥ß. olei cardamomi & caryophyll. ana gutt. χ. Sp. Vini tartarisati mensur. j. Sp. Salis Ammon. ℥j. Fiat extractio. *Annotat. ad Pharmacop. Spagyr. Lib. I. Sect. IV. p. 437.* ex *ligno Aloës* triturato, beneficio aquæ pluvialis, addita s. q. salis communis, præviaq; digestione, se obtinuisse testatur *aquam odoratissimam* cui supernatasset *oleum crassum*, quod instar camphoræ in frigido coagularetur, *suavissimi odoris*. Hoc promte dissolvi in Sp. Vini rectificato, qui cum ipso transeat *in Essentiam* saluberrimam in capitis affectibus nervorumque debilitate eximiæ virtutis, atque odoris & saporis gratissimi. *Subsequente pagina 440.* docet, quomodo *ex balsamo Peruviano*, cum sale tartari probe trito ac digesto, mediante spiritu vini purissimo eliciatur *Essentia*, quæ, si destilletur ad siccitatem, *spiritum* præbeat *balsamicum fragrantissimum*, virtutis summæ ad roborandos nervos, medicamentum, quod omnes Medici commendatum sibi habeant. Tacemus varias observationes circa simplicium, (mineralis præsertim regni) medicamentorum naturam, præparationem & usum, pari eruditione & industria consignatas passimque interspersas. Hoc tamen silentio præterire non possumus, Virum Excellentissimum loco Annotationum ad *Poterii Libros de Febribus*, subjunxisse *integrum* de hac

hac materia *tractatum*, in quo perspicue demonstrat, febres non consistere in intemperie sanguinis cordisve calida, secundum veteres, aut ebullitione seu fermentatione p. n. sanguini & humoribus inducta, juxta Willisium, sed potius, ad mentem recentiorum quorundam, *in turbata sanguinis mixtione cum ataxia & perturbatione spirituum;* quod ipsum pluribus iisque ponderosissimis argumentis declarat. Hisce principiis therapiam febrium superstruit, ostendendo, quæ & quonam ex fundamento in febrib9 vel prosint vel noceant. Venæ sectionē, purgantia & vomitoria caute, & non, nisi plethora adsit, vel ordinariæ evacuationes suppressæ fuerint, aut ventriculus & intestina humorum vitiosorum saburra turgeant, in usum vocanda esse judicat. Inter antidota febrium imprimis extollit *diaphoretica*, quod illa, cæteris paribus, decenti nimirum dosi, tempore, ordine & forma exhibita, omnis generis febres non solum mitigare, sed etiam perfecte profligare soleant: sudorifera vero fortiora, item refrigerantia vulgo sic dicta, tam interna quam externa, nec non acida, plus noxæ quam commodi febricitantibus afferre censet. Præmissis ita generalibus, præcipuas febrium species recenset, earumque originem, causas, symtomata & curam ordine concinno exponit, quæ singula principiis solidioribus mechanicis collustrat.

Cæterum *Poterii arcana* quod attinet, ingenue profitetur Nobilissimus Autor noster, ex asse illa se non nosse; quantum tamen conjectura ex collatione locorum & circumstantiarum metiri licuit, ex quibus & qua ratione præparata fuerint, tradidit, & quæ si non majoris, similis tamen effectus medicamenta, sibi nota, substitui queant, manifestavit; qua de re Lectorem benevolum paucis admonere necessum esse duximus.

COMPENDIUM HISTORIÆ UNIVERSALIS AB INITIO Mundi ad tempora Caroli M. Imp. conscriptum a JOANNE CLERICO.

Amstelodami, apud Georgium Gallet, 1698, 8.
Constat plagulis sedecim.

JAm ante duodecim annos in usum studiosorum adolescentum doctissimus Clericus opusculum hoc conscripsit, animusque ipsi pri-

prius fuit, aliquando, si otium nancisci posset, studiosius id expolire, perpetuoque velut commentario illustrare. Sed cum deinceps hoc aut nunquam forte, aut nonnisi post annos demum aliquot futurum intelligeret, Bibliopolis ea de re certioribus factis libellum denegare noluit. Sicut autem solicite se conatum fuisse profitetur, ut in hoc duo illa obstacula vitaret, quæ alias impediant, quo minus ex ejuscemodi compendiorum Historicorum lectione sperati fructus colligi possint, nimiam nempe prolixitatem atque brevitatem: ita plurimarum rerum, quæ patrum nostrorum ævo non satis commode traditæ deprehendantur, rectiorem heic narrationem se exhibere, & in momentis maxime ad Historiam sacram & ecclesiasticam pertinentibus multa accuratius & verius aliis exponere testatur. Nam cum pleriq; Scriptores quasi ex compacto laudent quidem ac probent per omnia eos, quibus res ex voto ceciderint, contra vero omnia ferme damnent in iis, qui numero suffragiorum victi fuerint; ipse vicissim nec absolvere nec damnare se heic quenquam dicit, nisi quos res ipsa manifesto absolvat aut damnet; quamvis ut plurimum etiam duntaxat rem narraverit, non, quæ dogmata falsa aut vera sint, sed quæ vere contigerint ac facta fuerint, inquirens. Scriptorum recentiorum, ex quibus pleniorem cognitionem variarum rerum, quarum breviter meminit, haurire liceat, indicium ubique inspersit. In ordinandis numerandisque temporum articulis, Dionysium Petavium sequi consultum reputavit, quem accuratissimum Chronologorum appellat, quemque non omni equidem peccato carere, sed minoribus tamen, quam eos, qui ante illum scripserunt, laborare existimat. Ad istum ergo modum compendio hoc complexus est, quicquid a mundi initio ad Caroli Magni imperium contigit: heic enim finem antiquæ historiæ statui posse censet, quandoquidem circa hæc demum tempora Imperium Romanum funditus perierit, & nova in Asia atque in Europa regna exorta sint. Quæ quidem ὡς ἐν πλάτει capienda esse facile deprehendent, qui norunt, quanto ante Carolum M. tempore, & Romanum in Occidente Imperium (nam in Oriente aliquot post Carolum M. seculis stetit) cum Momyllo Imperatorum ultimo funditus perierit, & in provinciis, quæ subjectæ illi fuerant, nova regna (velut in Gallia Francorum, Vise Gothorum in Hispania, Saxonum & Anglorum in Britannia, in Italia ipsa Herulorum, Ost-Gothorum, Longobardorum) fuerint enata.

* * * * * *
* * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno M DC XCVIII.

COLLECTANEA MONUMENTORUM VETERUM ECCLESIÆ Græcæ ac Latinæ, quæ hactenus in Vaticana Bibliotheca delituerunt. Tomus primus. LAURENTIUS ALEXANDER ZACAGNIUS, Vaticanæ Bibliothecæ Præfectus, e scriptis codicibus nunc primum edidit, Græca Latina fecit, notis illustravit.

Romæ, typis Congregationis de propag. fide, 1698, fol. min. Alphab. 9.

E minori, qua dudum defunctus fuerat, ad majorem Bibliothecæ Vaticanæ præfecturam evectus doctissimus Zacagnius, non mediocre calcar currenti sibi additum promotione hac fuisse ostensurus, totum se ad protrahenda in lucem, quæ in illustrissima illa Bibliotheca adhuc latent, monumenta ἀνέκδοτα convertit. Talia namque ab interitu sedulo vindicanda esse, prævio etiam exemplo Henrici Canisii, Petri Stevartii, Lucæ Dacherii, Philippi Labbei, Jo. Mabillonii, Joh. Baptistæ Cotelerii, Stephani Baluzii, Jacobi Hommey, aliorumque in antiquis lucubrationibus edendis occupatorum edoctus, scripta a nemine hactenus vulgata, sed sua tamen utilitate nequaquam caritura, abscondi amplius intra unius Bibliothecæ cancellos noluit, ac visus sibi est hoc pacto resarcire jacturam, quam in abrupta post mortem doctissimi Leonis Allatii Symmictorum ab eo congestorum ulteriori editione Orbis eruditus passus est. Exorsus igitur a Sanctorum Patrum lucubrationibus, sacros postea canones, tum rituales libros, rerum porro sacrarum historias, ac denique ecclesiastica cujuscunque generis

ſcripta diſtinctis a ſe invicem Tomis aliquot e manuſcriptis codicibus exhibere inſtituit.

Inter hos primus, qui nunc in lucem prodit, quatuor Scriptores vetuſtos ſiſtit, & *ARCHELAUM* præ cæteris, celeberrimum in Meſopotamia Epiſcopum, cujus *cum Manete hæreſiarcha Diſputationem* Latino delineatam ſermone exhibet. Narratur in ea, ut profugus in Meſopotamiam Manes de viro quodam ob raras ſuas virtutes non apud Carrhas modo, qua in urbe degebat, ſed & paſſim alibi decantatiſſimo, cui Marcelli nomen, inaudiverit, & de eo hæretica ſua pravitate inficiendo cogitaverit, ſcriptis etiam ad ipſum literis præſentiam ſuam pollicitus. Tum conceſſiſſe huic adventandi copiam Marcellus perhibetur, qua uſus ille mox ad ſuſcipiendam cum Archelao diſputationem, præſentibus e numero Gentilium quatuor Philoſophis, arbitrorum vices ſubituris, ſe adactum vidit. Hanc igitur neceſſitatem nulla ratione devitare valens, ſua palam exponere dogmata occœpit, quæ tamen ab Archelao adeo fortiter proſtrata fuerunt, ut univerſa, quæ in domum Marcelli confluxerat, audientium multitudo horrendam eorundem indignitatem manifeſte perſpexerit, ac impium hæreſiarcham urbe excedere, non citra vehementes motus, ipſiusmet Archelai auctoritate ſedandos, coegerit. Recepit ille ſe in vicum longius ab urbe modo memorata diſtantem, Diodori appellatione inſignitum, cujus Presbyter, & ipſe Diodori nomen gerens, ſparſorum ab eo dogmatum fœditate perculſus, quanam iis ratione obviam eundum ſit, peculiari epiſtola ad Archelaum exarata percontatus fuit, qui nihil in ſe deſiderari paſſus, non argumenta ſolum, quibus ante ad incitas eum redegerat, per literas ſubminiſtravit, ſed & mox ad vicum ipſum pergens, diſceptationem cum hæreſiarcha pertinaciſſimo renovavit, felicitateque eadem, ac in priori illo congreſſu uſus, acto in exilium antagoniſta, cauſa ſua palam cadente, univerſam hæreſeos hujus hiſtoriam, inde a primordiis ſuis repetitam, coram populo expoſuit, animosque præſentium adverſus eam ſolide obfirmavit.

Quinam acta hucusque enumerata ſcriptis conſignaverit, inter Epiphanium, Hieronymum & Heraclianum non convenit, dum illi Archelaum ipſum, hic vero Hegemonium quendam officio hoc fuiſſe functum autumant. Sed Noſter in præmiſſa huic Tomo præfatione rem ita definiri poſſe credit, ut ſtatuamus, Archelaum Syriaca primum

primum lingua ea, quæ coram delectis judicibus adversus Manetem protulerat, divulgasse; Hegemonium vero, quæ ab Archelao jam descripta fuerant, meliori non solum ordine digessisse, verum etiam exordio, epilogo, aliisq; nonnullis locupletasse, ut omnibus numeris absoluta celebris illius disputationis acta ad posteros transmitterentur. Et hunc quidem Græco idiomate usum fuisse suspicatur, de Latino autem interprete, cujus versionem heic exhibet, plura sibi non liquere asserit, qua[illegible]quod Hieronymo fuerit posterior, sed ante septimum tamen æræ Christianæ seculum vixerit: hoc enim vel inde colligit, quod in laudandis Sacræ Scripturæ locis vulgatam editionem non sequatur. His prælibatis, urbem in qua habita disputatio, non Carchar aut Caschar, sed Carrham fuisse probat, & in investigando ejus tempore occupatur, tutissimum fore ratus, si intra Julium atque Decembrem anni 277 istud collocaveris. Equidem ipsum Archelaum in sua Disputatione asserere observat, quod trecentos & amplius annos a Christi morte Manes advenerit. Verum ad exaggerandam ejus stoliditatem, qua se Paracletum Spiritum a Christo promissum temere affirmarit, annorum numerum in disputationis æstu eum auxisse respondet, ut clarius ostenderet, ipsum longo adeo post Christi mortem tempore emergentem, Paracletum esse non posse, quippe quem Dominus post suum in cœlos ascensum illico Apostolis se missurum affirmaverit, & quem reapse post quinquaginta ab ejus resurrectione dies ab ipso missum fuisse, Apostolorum Acta diserte testentur. Sicuti autem in horum Actorum antiquitate ac sinceritate demonstranda multus est: ita fragmentorum ejus editionem antea factam commemorat, ut nempe ea ab Emerico Bigotio sibi commissa in calce suarum notarum ad Socratem & Sozomenum exhibuerit Henricus Valesius; prout & idem Bigotius apposito Græco Epiphanii textu cum Palladio eadem recudere cogitaverit, sed postea tamen curam hanc iis relinquere satius duxerit, qui novam operum S. Epiphanii editionem essent aggressuri. Se vero Latinum hunc textum e codice sexcentorum & ultra annorum, in Bibliotheca cœnobii Casinensis reperto, descriptum heic cum Eruditis communicare asserit, ac de cætero nequaquam dissimulat, ipsa hæc Acta nondum integra, sed pluribus in locis a veteri librario mutilata videri. Cyrillum certe Hierosolymitanum, in Catechesi sexta quædam Manetis argumenta cum Archelai responsionibus recitare, quæ in hac editione

non reperiantur; nec dici posse, Cyrillum dictorum modo sensum, non ipsa Archelai verba laudasse, cum simile quidpiam in nullo editionis hujus loco legatur, ac præterea verba illa, quæ Cyrillus referat, ita concepta sint, ut ab ipsomet Archelao prolata credi debeant. Ne tamen vel minimum Actorum Disputationis istius omitteret, fragmentum ex hac Cyrilli Catechesi desumtum corollarii loco Græco Latinum subjunxit. Præterea cum inter Regio-Alexandrinos Vaticanæ Bibliothecæ codices reperisset apographum vetusti cujusdam codicis, excerpta quædam ex Actis Disputationis Archelai a capite quinquagesimo primo usq; ad quinquagesimum quintum continentis, operæ pretium censuit, in appendice totius Tomi varias ex eo lectiones accumulare; quemadmodum & similes e codice Bobiensi atq; aliunde petitas, una cum notulis quibusdam brevioribus, textui ipsi passim substravit. Quali autem fundamento nitatur, quando Archelaum pleraque Romano-Catholicorum dogmata illustrare atque confirmare tradit, aliis dijudicandum relinquimus.

Disputationem hanc excipiunt S. *EPHRÆMI SYRI* Orationes asceticæ duæ non adeo prolixæ, quarum altera *de Resurrectione & Judicio, deque Regno cælorum ac de munditia animæ;* altera *de Agone seu de luctaminibus hujus seculi* inscribitur. Has Latine tantum ex antiqua versione, cum Græcum exemplar hactenus impetrare non potuerit, clarissimus Editor exhibet, & ex pervetusto Vaticano codice transcriptas ad alium Casanatensis Bibliothecæ codicem collatas repræsentat, ast præter variantes utrinque lectiones de suo nihil superaddit.

Sed spatium multo amplius occupant, diligentiamque Zacagnii majorem testantur nonnulla, quæ has sequuntur, *GREGORII NYSSENI* opera, ex solis Vaticanis codicibus eruta, cum eorum exemplar aliud in urbanis Bibliothecis reperiri haud potuerit. Ex his autem primum locum occupat ejusdem *Antirrheticus adversus Apollinarem*, ex septingentorum circiter annorum codice depromtus. Et hunc quidem genuinum Gregorii fœtum esse, non ex styli solum, sed & e sententiarum ab eo alias prolatarum congruentia, patere existimat. Quid? quod & Leontius Byzantinus, ex Scholastico seu Advocato Monachus in Laura S. Sabæ prope Hierosolymam, qui Justiniano imperante floruerit, & Synodus sexta generalis, & Euthymius Ziga-

Zigabenus, & Jo. Damascenus excerpta quædam ex hoc Antirrhetico referant, quæ suo loco in notis studiose Noster indicat. De tempore, quo opus istud composuerit, nihil certi ex illius lectione colligere se potuisse profitetur; medio tamen inter annum 373 & primam Synodum Constantinopolitanam spatio fœtum hunc conceptum, vix dubitat. In Synodo namque Alexandrina, paulo post Constantii mortem A. 362 sub Joviano Imp. habita, damnatum quidem Apollinaris errorem, sed ejus nomini adhuc parcitum fuisse; præterea nec Athanasium Alexandrinum, qui primus omnium Apollinaris hæresin scripto confutarit, nec alium quempiam, antequam Basilius Cæsariensi Ecclesiæ præficeretur, hæretici eum loco habuisse; at paulo post Basilii Episcopatus initia, hæreseos eum palam accusatum, quin & annis mox sequentibus ab Ecclesiæ consortio exclusum deprehendi memorat. Gregorium igitur Nyssenum eo tempore scripsisse colligit, quo manifestam Apollinaris hæresin quilibet agnoverit, cum ejusdem librum *de Incarnatione Verbi ad hominis similitudinem facti*, in Antirrhetico hoc suo sic confutet, ut istum modo Ario & Eunomio parem faciat, modo eosdem impietate superasse contendat. Deinde cum in eodem libro nulla mentio judicii in Apollinarianam hæresin a Damaso vel a Synodo œcumenica secunda lati habeatur, nec ita solos Apollinaris asseclas Auctor redarguat, quemadmodum in epistola ad Theophilum Alexandrinum multis post Apollinaris obitum annis directa fecerit, sed adversus ipsummet scribat, eumq; hæresin deponere optet; inde haud inani conjectura colligi, quod ante secundam Synodum œcumenicam, & ante Apollinaris obitum, quem circa A. 380 accidisse putent, Antirrheticum suum Gregorius Nyssenus elucubraverit. Quod attinet ad locutiones ab eo heic adhibitas, non equidem inficiatur Editor, tales nonnunquam occurrere, quæ a veritate catholica alienæ videri queant iis, qui in Nysseni scriptis adeo versati non fuerint. Sed ex genuina hujus mente quicquam a fide orthodoxa recedens adstructum reperiri, totus pernegat, ac proin, licet hypostaticam divinæ & humanæ naturæ in Christo unitionem μιξιν quandoque appellarit, & σύμμιξιν ac σύγκρασιν. Eutychianæ tamen naturarum confusioni ipsum favisse non admittit; utut etiam de Christi gloria post ascensionem in cœlos adeo magnifice loquatur, ut ipsum nullam humanæ carnis substantiam ac proprietatem in glorificato Christi corpore agno-

visse quispiam fortassis suspicari valeret, & ab hac tamen opinione eum revera abhorruisse, multis modis evincere satagit, ad alia ejus loca contrarium penitus asserentia provocans, & morem Patribus interdum receptum urgens, quo ad accuratissimas Theologiæ regulas verba sua non semper exegisse eos constet, quippe qui in id incubuerint, ut, quam maxime fieri posset, sublimes de divina Majestate notiones legentium animis imprimerent.

Post Antirrheticum Gregorii Nysseni, sistuntur in Tomo hoc ejusdem S. Patris *delecta quædam Testimonia ex Veteri Testamento*, quæ ille *adversus Judæos* urget atque roborat, & ea quidem concernunt mysterium sacrosanctæ Trinitatis, adventum Domini in carnem, nativitatem ejus ex illibata virgine, miracula ab ipsomet edita, passionem, crucem, resurrectionem, ascensionem, gloriam item Ecclesiæ, Evangelium, incredulitatem Judæorum, gentium vocationem, baptisma, & articulos quosdam alios, quos veluti primarios Christiani profitentur, quosq; Judæi vicissim acriter sueverunt impugnare. Hæc Testimonia Latine tantum ex Laurentii Sifanii versione olim prodiere; nunc vero eadem Græce quoque cum sua translatione nova Noster publici usus facit, ac pro libello hoc ipsi Nysseno utique tribuendo solicite pugnat. Sunt sane, qui in alia omnia abire malunt, ea ratione freti, quod sub Testimoniorum horum finem quædam ex Chrysostomo, post tempora demum Nysseni florente, mutuata legantur. At verba illa in codice Græco Vaticano non extare, adeoque pro panno huic operi assuto habenda venire, Noster regerit. Neque tamen iis adversaturum se testatur, qui opusculum hoc quosdam interpolasse credant, cum in eo laudari nonnulla videat, quæ in sacrorum Bibliorum textu haud appareant; quemadmodum & ejus exordium totidem verbis apud Basilium in libro de Spiritu Sancto repererit.

Mox duæ ejusdem Orationes comparent, quarum prima *Laudatio altera S. Stephani Proto-Martyris* inscribitur, quamque se primum Græce & Latine dare Editor solertissimus innuit; qui etiam non in festo die Stephano sacrato, sed in sequenti potius eam recitatam censet, cum pauca de S. Stephani laudibus præfatus, statim ad celebrandos Petrum, Jacobum & Johannem, Apostolos, Gregorius digrediatur. Hinc insuper manifestum reddi sibi persuadet, Eccle-

siæ,

siæ, cui Nyssenus præerat, & fortasse totius Cappadocum gentis instituto, una eademque die, quæ Stephani solennitatem proxime sequitur, Apostolorum modo nominatorum festum celebrari consuevisse. Magnificas autem totius Apostolici cœtus laudes, easque imprimis & Petro tributas, speciminis in locum ex hac oratione decerpit, ac maximopere commendat. Secunda oratio *de Spiritu Sancto* agit, & *in Pentecosten* fuit habita. Hanc superiori jam tum seculo Franciscus Zinus imprimi curavit, sed Latine tantum; nunc vero Græcam quoque ac nova versione ornatam evolvere heic possumus. In ejusdem calce mantissæ loco annectitur exiguum supplementum textus Græci *Orationis* ejusdem Nysseni *adversus fornicarios* compositæ, quod, quia in appendice operum illius a Jac. Gretsero vulgata desideratur, addere hoc in loco non incongruum Noster existimavit.

Nondum tamen operum Nyssenianorum satis est: nam *quatuordecim* adhuc illius *Epistol.* Græco-Latinæ conspectui se nostro sistunt. *Prima* harum ad Eusebium quendam perscripta versatur in reddenda causa mystica, cur nocte ad longitudinis summum provecta Christus nasci voluerit, ac tunc, cum noctes diebus æquantur, e mortuis resurrexerit? Occasionem ei præbuisse Editor existimat vetustum illum morem, juxta quem in Paschatis ac Natalis Dominici solennitatibus munuscula quædam sibi invicem Christiani, mutuam benevolentiam ut testarentur, miserint; qua de causa & hanc summa pietate refertam epistolam muneris loco Nyssenus ad Eusebium ablegaverit. *Secunda* ad Sebastenos directa est, quibus suspecta erat Nysseni in aliquibus fidei capitibus sententia, quam tamen hic egregie defendit & ab impacto heterodoxiæ crimine liberat. *Tertia* honorem illum & varias lætitiæ significationes, quibus post reditum suum ad Ecclesiam ab auditoribus suis exceptus fuerit, describit; unde eam Editor vel post primam Synodum CPtanam, vel eo tempore, quo ab exilio redierit, exaratam putat. *Quarta* nobilem juvenem, consanguineum suum, capitalis criminis reum actum, Cynegio, Præfecto Prætorii in Oriente; & *quinta* eidem Alexandrum quendam commendat. *Sext*: ex eremo, & *septima* ex exilio, dubium ad quos, missæ Editori videntur. *Octavam* senex admodum Nyssenus ad eruditum quendam juvenem Cappadocem, vel in Cappadocia commorantem, qui istum peregre agentem patri commendaverat, perscripsit. *Nona* Cappadocem aliquem in

Ponti

Ponti quodam loco agentem ad Paſchatis celebrationem accerſit,deq; morum, qua laborent Cappadoces, aſperitate queritur. *Decimam* & *undecimam* pro reſponſoriis Noſter habet ad literas Libanii Sophiſtæ, quem S. Baſilii magiſtrum fuiſſe pluribus in præfatione oſtendit, cumque inter Libanii epiſtolas adhuc ineditas,quarum plus quam duæ chiliades in Vaticana Bibliotheca ſerventur, nulla Gregorio Nyſſeno inſcripta deprehendatur, non omnes certe epiſtolas ab eximio hoc Rhetore profectas, in antiquiſſimis earum collectionibus adhucdum ſupereſſe,exin colligit. In *duodecima* ad incertum aliquem tendentis initio excuſat ſe Nyſſenus,quod libros ſuos adverſus hæreſin ob librariorum penuriam citius haud miſerit; id quod non de Antirrhetico illius, quippe non admodum prolixo, ſed de tredecim adverſus Eunomium libris capiendum Zacagnius exiſtimat, idemque *decimam tertiam* Nicomedienſi Eccleſiæ paſtore orbatæ, & idcirco in plures factiones diſciſſæ deſtinatam concludit. In *decima quarta* de miſero vitæ ſuæ ſtatu, de adverſariorum ſuorum inſidiis, deque perverſis ſuorum temporum moribus prolixe queritur; unde ei exilium, in quod Valens Imperator Nyſſenum abire juſſerit, anſam ſuppeditaſſe, Noſter haud præter rem fortaſſis conjicit. Has igitur Epiſtolas Græce & Latine uti primus jam legi publice facit Zacagnius, ita notis etiam quibusdam criticis illuſtrat, quin imo in tribus poſtremis lacunas aliquot ex ſuo ingenio ſupplet. Etenim his deturpatum deprehendit Vaticanum exemplar, non veteris quidem librarii culpa, ſed quia in alio codice, ex quo ante quingentos annos Vaticanus tranſcriptus fuerat, nonnullas paginas in extrema parte vetuſtas conſumſerat; quem defectum adeo accurate codicis Vaticani ſcriptor repræſentavit, ut deſideratorum verborum numerum, relicto nunc majori, nunc minori ſpatio,diligentiſſime deſignaverit. Noſter ergo, ne tot hiatus in textu conſpicerentur, ratione habita majoris minorisve intervalli in codice illo denotati, eas complevit, ſed ita, ut conjecturas ſuas ſemicirculis incluſerit, ne forſan eas quiſpiam Nyſſeni verba eſſe reputet.

Quartus Scriptor, cujus labores Tomus hic in ſcenam producit, eſt *EUTHALIUS*, quem Chalcedonenſis Concilii tempore Alexandrinæ Eccleſiæ Diaconum egiſſe, quicquid contra videatur aliis, Zacagnius opinatur, eumque poſtmodum Epiſcopum Sulcenſem factum dicit, in ea forſan urbe, quæ ψέλχη appellata & Syeni Thebaidis civitati

vitati

vitati celeberrimæ propinqua fuerit, quamque Strabo commemoret, & Ptolomæus Ψέλχιν, alii Pſelcim appellent. Epiſcopali autem iſthac dignitate eum claruiſſe illo ævo, quo Athanaſius Junior, cognomento Celetes ſeu Herniofus, Petro Moggo A. 490 ſuccedens, Alexandrinam Eccleſiam rexerit. Rogavit hunc Euthalium quidam, cujus nomen ipſe reticere voluit, Pater, ut Prologum in univerſas Pauli epiſtolas concinnaret, inque eo admirandorum ejus geſtorum hiſtoriam texeret. Hic ergo non iſtud modo accuratiſſime eſt executus, verum etiam ſingulas epiſtolas in lectiones diviſit, & verſibus diſtinxit, teſtimonia etiam Veteris Teſtamenti, aliaque a Paulo allegata in unum collegit, adjectisque capitulis ab antiquo Patre hodie ignoto excogitatis, abſolutiſſimam undiquaque epiſtolarum illarum editionem concinnavit, atque hanc manu ſua deſcriptam ad Patrem illum, qui id operis ipſi injunxerat, tranſmiſit. Elapſo deinceps aliquo temporis ſpatio, ad mandatum forte Athanaſii, Archiepiſcopi Alexandrini, cujus mentionem modo injecimus, eandem diligentiam reliquis epiſtolis Catholicis & Apoſtolorum Actis impendit, profectusque ad Cæſaream Palæſtinæ urbem, ſecundum exactiſſima exemplaria, quæ adhuc ibidem in Bibliotheca a Pamphilo martyre & Euſebio Cæſarienſi conſtructa aſſervabantur, divinorum iſtorum ſcriptorum textum excuſſit, atq; juxta ea laborem ſuum informavit. In Actis nempe Apoſtolorum & in Epiſtolis Catholicis, poſt emendata librariorum errata, textum in lectiones, capita & verſus accurate diſtinxit. Lectiones modo unum caput, modo plura, non tamen æqualis numeri aut quantitatis, complectuntur. Capita duplicis ſunt generis, majora alia, alia minora. Illa integrum aliquod argumentum continent, ſed quia illud nimis interdum prolixum eſt, hæc inſuper adhibuit, ut, qui argumenti primarii partem aliquam noſſe cuperet, integri prolixiq; capitis lectione haud indigeret. Præter hæc capita, omnium locorum, qui ex Veteri Teſtamento aliiſque tum ſacris tum profanis libris citantur, duplicem catalogum texuit, in quorum primo Sacræ Scripturæ & aliorum etiam auctorum libri quot vicibus laudentur in textu, deſcribit; in ſecundo vero ſingula loca iisdem, quibus concepta fuere, verbis recitat. Eundem quoque ordinem ſervavit in Epiſtolis Paulinis, niſi quod alia quædam his propria opportunis in locis immiſcuit; velut ubi ante omnia prologum confecit ampliſſimum de S. Pauli geſtis ejusque epiſtolis, in cu-

jus fine antiqui Patris, qui has epiſtolas in capita diviſit, brevem de Pauli martyrio prologum ſubdidit, una cum appendice, in qua, quot anni ab ejusdem paſſione tunc præterierint, ipſe rurſus ſupputavit. Poſt lectionum & teſtimoniorum elenchos, loca etiam, unde datæ, & quorum nomine conceptæ fuerint hæ epiſtolæ, expoſuit, ut alia induſtriæ haud vulgaris ſpecimina taceamus.

Lectionum vero aliquoties hucusque dum meminimus, ad Editorem noſtrum merito benevolum Lectorem ablegamus, qui in præfatione eas eſſe has pericopas affirmat, quas Euthalii tempore Eccleſia Alexandrina feſtis diebus legerit, aut quas ipſe in publicis ejusdem Eccleſiæ ſynaxibus legendas Athanaſio, Alexandrino Epiſcopo, propoſuerit. Qua occaſione doctam de ſacrarum lectionum antiquo uſu atque numero commentationem inſpergit.

Euthaliani de cætero operis partem primus dedit Franciſcus, Cardinalis Ximenius, in Bibliorum editione Complutenſi; plura autem ex eo comparent in Oecumenii & aliorum veterum Patrum commentariis in Apoſtolorum Acta, inque Catholicas & alias D. Pauli Epiſtolas a Gisberto, Veronenſi Epiſcopo, Græce evulgatis, nec non in Novi Teſtamenti editionibus quibusdam celeberrimis, quas ſolicite enumerat Noſter: neminem tamen ante ſe opus iſtud integrum adhuc publicaſſe monet, hujusque rei culpam in librarios rejicit, qui, cum in hujus Auctoris prologis & programmatibus nonnulla eſſe viderent a ſuorum temporum uſu abhorrentia, & præcipue ex tot numerorum atque elenchorum laborioſa transſcriptione magnum ſibi incommodum oriri ſentirent, non omnes ejus lucubrationes, ſed quas magis neceſſarias judicarint, illis, quos manu exaraverint codicibus, interdum indicato, ſæpius ſuppreſſo Auctoris nomine, inſeruerint. Ipſe igitur ex Regio-Alexandrino Bibliothecæ Vaticanæ codice integrum opus cum plurimis optimæ notæ manuſcriptis aliis collatum Græce protraxit, Latinaque verſione exornavit, omiſſis tamen argumentis tum Actuum Apoſtolicorum, tum Catholicarum Epiſtolarum, quæ capitulorum elenchis in omnibus codicibus præfigi equidem agnovit, ſed non Euthalii, verum recentioris cujusdam auctoris eſſe, & a librariis ejusdem operi inſerta fuiſſe ſtatuit. Codicem deinceps jam laudatum, circa Acta Apoſtolorum & ſeptem Catholicas Epiſtolas, contulit cum Argentoratenſi Novi Fœderis editione a Jo. Henrico Bœclero A.

1645 adornata, & A. 1660 recusa; in epistolis vero Paulinis cum eo Novi Testamenti exemplari ipsum comparavit, quod Jo. Morinus Romanæ septuaginta Interpretum editioni subjunxit. Imo & varias Regio-Alexandrini codicis lectiones cum iis contulit, quæ ex eo in Anglicanis Bibliis Polyglottis sacro textui substernuntur, & obvias variationes ubivis sedulo annotavit. Porro & eam lectionum certis diebus in Missa recitandarum seriem, quæ in codicis Regio-Alexandrini margine continetur, addidit; sed cum in hoc istarum tantummodo initium ac finis, nulla dierum, in quibus recitandæ, mentione facta, insinuetur, idcirco alios codices Vaticanos in subsidium advocavit, ut suos quosque dies singulis lectionibus apponere nosset. Præterea huic Lectionario alios lectionum liturgicarum indiculos superaddidit, ab iis, quibus nunc Græci in Missarum celebratione utuntur, parum diversos; nec tamen, ubi hi ab hujus ævi Græcorum Lectionariis discrepent, notare omisit, istoque pacto quatuor Ecclesiarum Orientalium Lectionaria variis ex Regio-Alexandrino codice lectionibus immixta, ac præterea in appendice adhuc aliud ex initio codicis sæpe nominati descriptum, temporibusque, quibus vixit Euthalius, posterius quidem, sed ad nonum tamen seculum referendum, suppeditavit.

JO. CHRISTIANI ITTERI DE HONORIBUS SIVE Gradibus Academicis liber.

Francofurti ad Mœnum, sumptibus Frid. Knochii, 1698. in 4.
Constat alph. 4. pl. 8.

Solennes titulos in Academiis publica auctoritate & certis ceremoniis collatos, privilegiisque ornatos, nemo accuratius eruditiusq; scrutatus est, & ex optimis scriptoribus exposuit, quam viginti quasi ante annos doctissimus Itterus, inauguralis dissertationis argumentum isthoc sumens, quod dein latius explicavit justo de honoribus sive gradibus academicis edito libro. Hunc recensitum, plurimisque ex partibus auctum nunc denuo publici juris fecit, servato eodem ordine & numero capitum, quos in priori adhibuit editione; singulis tamen capitibus ita interpolatis & locupletatis, ut novus omnino & eximius censeri debeat liber, e quo pauca delibabimus notatu quæ di-

gniora ſunt viſa. Boetii Eponis JCti Friſii commentarium *de bonorum academicorum titulis, eorumque origine, progreſſu atque uſu*, a Val. Andreæ in Bibliotheca Belgica memoratum, non repertum ſibi ait ullibi *p. 7.* Philoſophiæ Magiſtris *Doctoris* titulum non abjudicandum *p. 20.* Licentiatos publice non renunciatos haud quaquam gradus iſtius dignitate gaudere, ex ſententia Argentoratenſium *p. 28.* Sibi gradum Licentiati Gieſſæ anno 1678 collatum fuiſſe *p. 38. 450. 557.* Juris *utriusque* nomine non modo Canonicum & Civile, verum etiam Divinum & humanum comprehendi *p. 41.* Canonici juris recte etiam in Belgio creatos Doctores dici, invito licet Paulo Voetio *p. 48.* Gradus honorum in Academiis receptos, improbatos eſſe Carolſtadio *p. 62.* neutiquam Luthero & Melanchthoni *p. 64.* aut Camerario, etſi is ritus, quibus iſti hodie ſolent conferri, reprehenderit *p. 66.* Sinenſes in conferendis iis admodum rigidos eſſe, & quotannis inquirere in profectus eorum, qui gradus ſunt conſecuti, hac lege, ut ſi non profecerint, gradu iterum excidant *p. 84.* Lombardum non a gradu collato, ſed quod auctor Sententiarum fuerit, *Magiſtri* titulum tuliſſe *p. 89.* Honorum titulorumque academicorum collationem ſeculi tertii decimi initio uſu eſſe receptam, nec ante ullibi creatum fuiſſe Doctorem, *p. 100.* Originem graduum iſtorum quosdam Gallis, alios Anglis, nonnullos Italis, aliquos etiam Hiſpanis adſcribere *p. 104.* Ad Germanos ſeculo decimo quarto, cum Academiis, morem etiam tribuendi eruditionis exploratæ teſtimonia eſſe derivatum *p. 105.* Ab Imperatore aliisque liberis Statibus condi poſſe academias & conferri gradus, nulla Pontificis Romani ejusque conceſſionis aut confirmationis habita ratione *p. 118.* Neque enim academias eſſe corpora eccleſiaſtica, nec Cancellarios earum ex ordine ſacro eſſe oportere *p. 121.* Poteſtatem conferendi academicas dignitates non ad jus ſacrorum referendam, ſed nomothetico annumerandam eſſe *p. 134.* Reſervata Cæſarea vix poſſe enumerari aut demonſtrari *p. 140.* Collationem dignitatum academicarum pertinere ad Reſervata iſta *p. 143.* ac proinde a nullo alio Imperii Statu jus eſſe involandum, ac ne in territorio quidem gradus hos conferentis vires id habere, ab eove renunciatos Doctores privilegiis cæterorum frui *p. 148.* quod etiam de Rege Romano *p. 153.* Vicariis Imperii *p. 154.* & Camera Imperiali ſentiendum *p. 158.* Immediate a Cæſaribus, ut Poetas *p. 159,* ita & Doctores creari, exemplis Maximilia-

milia-

miliani I. *p. 160.* & Friderici III. *p. 161.* patere. Regem Sueciæ Gustavum Adolphum *p. 163.* & Daniæ Fridericum III. *p. 164.* & Magnum Ducem Moscoviæ *p. 165* Doctores creasse. Frid. Staphylum jussu Pontificis Pii IV per Salisburgensem Archiepiscopum Doctorem esse renunciatum *p. 166.* Archiduces Austriæ facultate creandorum Doctorum gaudere *p. 167.* Comites etiam Palatinos eandem auctoritate Cæsarea esse consecutos *p. 169.* ut Theologiæ etiam Doctores creare possint *p. 171.* in ipsis quoque academiis *p. 173.* In academiis gradum conferri posse ab eo, qui ipse gradu isto quem confert, non gaudeat *p. 183.* Casus posse intervenire, ut in alia academia Licentiati, in alia Doctoris gradus assumatur *p. 192.* quod duobus insignibus Ph. Nicolai & Jo. Scherbaumii exemplis *p. 194.* ostenditur. Gradum, quo aliquis jam ornatus est, in alia academia repeti non debere *p. 208.* non obstante Petri Martyris exemplo *p. 209.* Cæcos academicis gradibus ornari posse, exemplo Nicasii de Werda patere *p. 216.* nec fœminas iis excludi, exemplis quibusdam esse manifestum *p. 217.* Judæos tamen ad eosdem gradus non admittendos *p. 224.* uti nec atheos & a religione Christiana alienos *p. 229.* aut facinorosos *p. 231.* qualis Jo. Christophorus Castricius ob furtum Tubingæ virgis cæsus, & ob istud iteratum Rostochii laqueo strangulatus *ibid.* & spurios *p. 233.* si non fuerint legitimati *p. 238.* Lictorum & apparitorum filios academicorum honorum esse capaces *p. 242.* minus eos, qui servi sunt aut homines proprii *p. 244.* vel certo Religiosorum ordini addicti *p. 245.* Dignis & eruditione eos merentibus esse conferendos gradus *p. 248.* nec profundendos in indignos honores istos *p. 251 seqq.* Ætatem *p. 266.* aut annos studiorum non posse definiri consecuturo academicos gradus, cum ingenia modo tarda sint, modo præcocia, *p. 273.* Examina seu δοκιμασίας eruditionis, antequam gradus conferantur, non esse omittendas *p. 280.* cujus generis examen *vesperiarum* nomine veniat *p. 285.* Juramento solere obstringi hos, qui honore initiantur academico *p. 305.* Cancellarii interventu eos in quibusdam academiis conferri, in aliis cum non esse necessarium *p. 308* Ordinem candidatorum observari varium *p. 314.* Vallaradi autem in Academia Complutensi octavum inter competitores locum nacti, idq; ægre ferentis, anxietas notatur *p. 315.* Ritus in promotionibus usitati, evocatio in superiorem cathedram, libri apertio & occlusio, birreti impositio, ejusque color, annuli aurei collatio,
osculi

osculi infixio, explicantur *p. 317.* Plerosque Pontificum Romanorum cuidam deberi *p. 323.* nec omnes esse absolute necessarios *p. 325.* Absenti gradum posse conferri *p. 330.* Altorfinæ Academiæ jus creandi Doctores Theologiæ anno 1697 fuisse a S. Cæs. Majestate concessum, ab eaque exercitum *p. 343.* Constitutionem Friderici III. Imp. Jureconsultis iniquam, non fuisse receptam, & autorem ejus esse incertum *p. 355.* Jureconsultos immerito laborare multorum odio *p. 363.* cujus quæ sint causæ, edisseritur *p. 369.* Ordo Facultatum in Academiis, & jus præcedentiæ ex impetratis gradibus competens *p. 378. seqq.* excutitur. Doctores vere esse Nobiles *p. 396. seqq.* & gradus academicos ab illustribus hominibus non fuisse spretos, exemplis recentioribus Regis Angliæ Wilhelmi III, Electoris Palatini Caroli, Oliv. Cromwelli, Ducis Hanoverani, Albretani & aliorum patere *p. 408.* Nobilibus tamen præ Doctoribus præcedentiam tribui *p. 412.* Doctoribus non jus quidvis docendi conferri *p. 427.* Responsa JCtorum quam & olim habuerint & hodie habeant auctoritatem, *p. 430.* Armorum seu gladii gestandi usum Doctoribus competere, *p. 439.* insignium item cum apertis galeis *p. 444.* & vestimentorum istis quæ nobili genere nati gestant non inferiorum *p. 448.* Patriam autem potestatem gradu academico non solvi *p. 464.* Exemtionem ab oneribus isto ornatos consequi *p. 466.* Sumtus in gradus impensos filium non teneri in hæreditate conferre *p. 471.* Doctorem opifices cum strepitu artem exercentes ex vicinia posse expellere *p. 474.* Doctores provocatos ad duellum non teneri comparere, unde ortum traxerit hoc ineptum dogma *p. 482.* istud item de privilegio competentiæ *p. 485.* Nudam Doctorum promissionem juramento non æquipollere *p. 491.* Ab incarceratione quatenus iidem sint immunes *p. 493.* & a tortura *p. 499.* ac graviori pœna *p. 504.* Bullatos Doctores, seu a Comitibus Palatinis creatos, iisdem privilegiis cum Academicis frui *p. 512.* nec a Cameræ Imperialis officiis esse exclusos *p. 530.* Licentiatos iisdem frui privilegiis quibus Doctores *p. 548.* Per Doctores & Professores in Jure Justanianeo intelligi solum ex Doctoribus hodiernis eos, qui docendi munus sustinent *p. 566.* Doctores cum militibus & nobilibus non iisdem gaudere privilegiis *p. 561.* Collatos gradus academicos contra temeratores asseri in judicio & vindicari posse *p. 570.* Probandorum eorum varios modos esse *p. 279.* Tempore necessitatis cessare privilegia doctoralia *p. 593.* Exui dignitate do-

doctorali hos, qui supplicio capitis afficiuntur *p. 597.* non æquè imperitos & ignavos *p. 601.* Procuratoris, Secretarii, & similia officia non obfuscare dignitatem doctoralem *p. 603.* nec mercaturam *p. 609.*

Libro huic tres appendices adjecit Auctor, quarum *prima* ex Academiæ Giessensis statutis eos titulos exhibet, qui promotiones academicas spectant; *altera* doctissimi viri Erici Mauritii orationem de origine honorum academicorum, Kilonii A. 1666 habitam, cum sub inaugurationem Academiæ istius supremum Doctoris gradum Rachelio, Martino & Pellicero conferret, sistit *p. 27.* in qua, primam graduum originem Galliæ ac Parisinæ academiæ, & seculo decimo tertio, ejusque inter 1223 & 1231 interjectis annis, deberi asserit; *tertia* Gotlibii von Hagen, (nam hoc nomine auctorem vocari in libro suo Itterus innuit *p. 396.*) Equitis Megapolitani discursum de natura ac statu veræ Nobilitatis & Doctoratus juris, Hamburgi ante complures annos editum iterum profert, cum nonneminis hinc inde adjectis stricturis; e quibus quid contra Hagenum istum, qui Doctorum nobilitatem professa opera impugnat, clarissimus Itterus disputet, & quibus in locis eum refellat, cognoscitur.

MARSUPIALIS AMERICANI ANATOME, IN COLLEGIO GRESHAMENSI exhibita ab EDUARDO TYSON, M.D. Collegii Medicorum ac Societatis Regiæ Socio, & Anatomiæ apud Chirurgos Londinenses Professore.

Excerpta e Philosophicis Actis (Transactions) Anglicis Mensis Aprilis 1698. N. 239.

ANimalis hujus exotici, quod e Virginia Londinum vivens non modo adductum, atque a Will. Bird, Equite, Illustrissimæ Societati Regiæ Anglicanæ oblatum, sed & ab hac aliquamdiu enutritum fuit, varia prius commemorantur nomina, quam *Autor Clarissimus* ipsam ejusdem conformationem, tum externam, tum internam describere exactius aggrediatur. In Brasilia namque, testibus Marggravio & Pisone, a littoralibus *Gariguyez*, a mediterraneis *Jupatiima* vocatur; Franc. Hernandez cum Indis *Tlaquatzin*, Anton. Herera *Taquatzin*, & moderni Hispani, ex Nierenbergii annotatione, corrupte *Tlaquacum* illud appellant; Maffeio & Barizo *Cerigo*, *Sarigoy* Lerio, Stadio *Servoy*,

Servoy, Cardano & Oviedo *Chiurca*, in Virginia *Opossum* vel *Opassum*, Rajo cum Anglorum nautis *Possum*, Gesnero *Semivulpa*, & *Vulpi-Simia* Aldrovando idem audit. Nostro tamen Anatomico dexterrimo *Marsupialis Americani* nomenclatura inprimis arridet, quod a ventris infimi marsupio, quo catuli ejus ab omni periculo defendendi recipiuntur, ex eoque pro lubitu rursus emittuntur, tanquam parte animali huic prorsus peculiari, desumatur, alioque insuper epitheto limitari queat facillime, si diversæ fortassis animalium ejusmodi crumenatorum reperiantur species.

Quod a Wilkino & Raio canibus, gliribus autem a Pisone annumeratur animal, cum Cardano *Autor* e genere potius mustelino seu vermineo esse reputat, certo nihilominus tum demum determinaturus, quando marem itidem observandi fuerit occasio; præsens enim subjectum, depingendum nunc æque ac describendum, fœmella existebat. Scilicet cum nulla apud Autores hujus animantis occurrat figura vitii omnis expers, *Noster* ad vivum delineari (Fig. 1.) illud curavit, cujus a naso ad caudæ usque extremitatem dimensio triginta pollices & unum; caput sex pollicum longitudinem; cauda unum pedem, ac peripheria corporis quindecim pollices cum dimidio adæquare deprehendebantur, licet vivum ac sanum majorem præ se tulerit crassitiem. Crura anteriora sex pollices, posteriora vero crura quatuor tantum pollices ac dimidium notabantur longa; crassities caudæ juxta radicem trium erat pollicum, in extremo autem pollicem solummodo unum attingebat; caput circa aures latissimum conspiciebatur, in syncipite ab una aure ad alteram tres obtinens pollices, successive hinc nasum versus decrescens, sicque porcelli magis, quam vulpis caput referens; palpebrarum rima haud lata, nec horizontaliter, sed in linea recta ab auribus ad nasum excurrebat. Aures unum circiter pollicem ac dimidium longæ erant, non acutæ, sed rotundæ; rictus oris ab unius lateris angulo ad extremum usque nasum duos pollices cum dimidio continebat.

TAB. X.

Sicuti autem Marggravius circa crura aberrat, dum anteriora horum breviora posterioribus asserit, ita pariter nec ea, quæ de quinq; pedum digitis instar manuum profert, autopsiæ udiquaque respondebant. Pedum quippe anteriorum quinque digiti longi æqualiter inter se locabantur, in extremitate unguibus curvis instructi; sed posteri-

TA

F

Fig.1.

ſteriorum quatuor tantum digiti unguibus incurvis armabantur, quintus vero pollicem humanum perfecte æmulabatur, ceu brevior ac in aliqua diſtantia a reliquorum digitorum ordine poſitus, nec non tenui & plano ungue, qualem *Figura* 1. & 4. lit. *a a.* exprimit, coopertus. Quæ crurum & unguium conformatio multum omnino animali confert, ut pro captandis avibus, quibus præter alia veſcitur, incredibili pernicitate arbores, ex Hiſtoriæ Mexicanæ aliorumque obſervatione, poſſit ſcandere, in quantum manibus quaſi crurum poſteriorum atq; quatuor digitorum ungulis aduncis melius amplecti arbores, anterioribꝰ autem cruribus longioribus longius progredi, ramisq;, interventu curvorum ac robuſtorum unguium, firmius inniti valet; præterquam quod cruribus poſterioribus, in modum manuum efformatis, ramus arboris iſtius, cui animal circumvoluta cauda ſe adpendit ac in quem denuo ſe elevare nititur, commodius apprehendatur, quam ubi pollices deſint.

Digiti iſti, pilis denudati ac cute rubicunda ſtipati, unum excedebant pollicem, quem pollices inferius locati fere æquabant. Palma ubivis, præſertim dilatata, uti ſcandendum inter, lata exiſtebat, apta tamen etiam, quæ inter ambulandum contraheretur. In hac circa cujuslibet digiti radicem ſecuritatis ergo protuberans aliquod carneum & ferme cartilagineum occurrebat corpus. Quæ alimenta asſumit, in os pedibus anterioribus, cercopithecæ vel ſciuri adinſtar, ingerit.

Cauda non minus, ac digiti, carebat pilis, modo parvum ſpatium prope radicem ejusdem excipiatur; ſucceſſive autem a radice apicem verſus decreſcens regulari quodam ſquammularum albicantium & oblongo hexagonarum ordine tegebatur, quæ colubrinis quidem, juxta Hiſtoriam Mexicanam perſimiles, non tamen æque, ac in viperæ cute, ſibi incumbebant, ſed ſingulæ potius integræ una cum tantillo cutis ſive membranæ, cui inſiguntur, apparebant intermedio. Et ratione harum ſquammularum ipſa etiam cutis, coloris in ſe obſcurioris, magis albicabat.

Uti digiti & cauda nudi, ita auriculæ pariter glabræ exiſtebãt, & juxta Hiſtoriam Mexicanam, tenuiſſimæ mollisſimæq; ac pene translucentes, coloris & ſubſtantiæ intuitu membranam alarum veſpertilionis referentes, erectæ nihilominus, neutiquam vero acuminatæ ſeu in apicem

 ter-

terminantes, prout a nonnullis describuntur, sed circularis magis sive ovalis figuræ. Tanta siquidem teneritate ac mollitie gaudebant auriculæ, ut similis substantia cartilaginosa, qualis plerumque in aliorum animalium auriculis habetur, nulla hic perciperetur, quasi vel ex duplicata solum membrana tenui, vel saltem ex cartilagine simul multo delicatiori, quam in reliquis animantibus, essent contextæ. Concha seu transitus ad meatum auditorium satis notabatur capax; rimæ vero auriculæ tunc, quando animal male se habere incipiebat, aliquantum contractior advertebatur, & cum moriretur, tam corrugata, ac si penitus exaruisset, limbum haud lævigatum, sed serratum constituens.

Maxilla superior longitudine inferiorem paulo superabat; nares, annuente Marggravio, cernebantur patentes; oculi nigri, parvi, vividi & exerti, cum viveret, sed in mortuo multum collapsi; cervix brevis, ac pectus latum; barbam alebat felinam; pellis faciei contractior & candidior erat reliqua corporis. In dorso & circa latera pellis cinereo gaudebat colore, seu pilis nigris in areas digestis, cum albis interspersis, speciatim in dorso, cingebatur; in ventre colorem magis fuscum, quemadmodum in cruribus obscuriorem, obtinebat. Longiores pili, qui & crassiores, trium pollicum longitudinem æquabant, circa extrema candidi, secus ac Historia Mexicana & Hernandez tradunt, pilum longum & candidum, sed circa extrema fuscum & nigrum memorantes.

Verum partes inter externas, hactenus indigitatas, & internas, mox lustrandas, medium quasi locum occupabat singularis illa, quæ in alia animantium nondum deprehensa fuit specie, *bursa* videlicet in ventre imo ad catulos tuendos mirabiliter extructa, *Marsupii* titulo a *Nostro* insignita; quemadmodum *Mantica* a Pisone, *Crumena* a Cardano, *Ventrale Marsupium* ab Oviedo, a Joh. de Laet *Fiscus sub ventre pendulus*, *Pelliceus saccus* a Fr. Ximenez seu hujus Translatore, a Jul. Cæsare *Scortum subventrale*, a Petro Martyre *Uterus exterior*, a Benzone *Venter alter &c.* consuevit appellari. In medio enim abdomine inferius circa posteriora crura notabatur rima (Fig. 2. & 3.) duos pollices longitudine excedens, majoris tamen extensionis, ubi digitis dilatabatur, etiam in vivo animali capax. Hocce nempe bursæ os ita claudi, ut non appareat, nisi duobus digitis ab invicem distendatur, Marg-

Marggravius æque vere innuit, ac quando generalem ipsius marsupii descriptionem sistit: *Mirum autem animal*, inquiens, *nam in infimo ventre prope crura posteriora pellis ejus dupla est, & exterior rima duos & semis digitos longa, facitque quasi Bursam, quam Brasiliani vocant Tambeio, pomi Aurantii majoris capacem. Est autem Bursa hæc intus pilosa*; pilis puta perquam raris, cutim neutiquam obtegentibus, consita. E contrario ex utero inferius ostendendo hallucinationis sine negotio convincentur, quotquot pro utero ipso marsupium tale venditant, nec alium uterum inveniri ex frequentibus etiam animalium horum dissectionibus affirmant; in præsenti mirandam potius marsupii rimari placet structuram, catulis omnino tutamenti ergo nunc recipiendis, nunc emittendis, juxta Zoographos omnes, accommodatam. In hac siquidem musculos, marsupium aperientes & claudentes, mox perpendere convenit, ubi duo peculiaria illa ossa, quæ in aliorum animalium sceletis frustra quæruntur, quæque ab usu Ossa Marsupialia seu Janitores Marsupii merentur dici, prius fuerint indigitata.

Ossa hæc Marsupialia (*Fig.* 5.) seu Janitores Marsupii duo robusta existebant ossa, pollices duos longa & superiori ac inferiori ossium pubis margini ita adnexa, ut in basi præcise ad coalitum (b) ossium pubis (a. a.) se invicem contingerent, cum in altera extremitate ad duos pollices & dimidium mutuo distarent. In basi (d. e.) dimidium pollicem lata duo capita habebantur, alterum majus (d.) ad ossium pubis coalescentiam, alterum minus (e.) versus os coxendicis, una cum sinu intermedio, in quo protuberantia quædam ossis pubis recipiebatur. Qua ratione ossa hæc, in ascensu ab ossibus pubis tenuiora & in medio non nisi quartam pollicis partem lata, non tam ad se, nec a se invicem, sed quodammodo introrsum versus spinam, & extrorsum ab hac, poterant moveri.

In quodlibet horum ossium quatuor musculorum paria implantabantur, quintum vero eadem tanquam trochleam transgrediebatur. Primum musculorum par, in prono animalis situ primum secundum ac figuræ ratione triangulare nominandum, ab universa sedis internæ horum ossium longitudine oriebatur carneum, ac tendinibus oppositis in rimam marsupii utrinque inserebatur. Sub musculorum horum parte alterum locabatur par, planum ac tenue, ab interna ossium marsupialium sede superius exsurgens ac tendinibus oppositis

parum ſupra tendines priorum, quarum fibras carneas decuſſabat, deſinens. Tertium muſculorum par anterius a baſi oſſium horum, ubi cum pubis oſſe junguntur, proficiſcebatur, terminum poſtea in linea aſpera oſſis femoris acquirens. Quartum par prope baſin dictorum oſſium exterius emergebat, tendebatque in anteriorem oſſis femoris partem juxta medium. Par ultimum, cui oſſa marſupialia trochleæ vicem præſtant, immediate magis ab ipſo marſupio enaſcebatur, ſuper oſſium iſtorum medium ad ſpinam oſſis ilei pergens.

Ad fibras recenſitorum muſculorum jam attendenti ultro pateſcit, marſupium a duobus primis paribus ſeſe contrahentibus dilatari, dum oſſa ipſa loco fulcimenti ſunt & ratione articulationis appropinquationem mutuam reſpuunt. A tertio autem & quarto muſculorum pari oſſa ipſa extrorſum queunt tendi, ne hac ratione tunc, quando animal cauda ſe ſuſpendit, viſcera interna a pondere fœtus in marſupio comprimantur. Quintum ac ultimum par, uti ipſi marſupio dilatando, ita & ponderi ejusdem ſuſpendendo, ubi animal prono capite eſt, poteſt inſervire, tanto facilius nempe illud retrahendo, ſi nimium gravitet, quanto magis ejus virtus eo ipſo, quod oſſa tanquam trochleam tranſcendat, augetur.

Sed antagoniſta horum muſculorum ſphincter deprehendebatur marſupii, ex ovali robuſtarum fibrarum carnearum ſerie coagmentatus, tam exacte marſupii orificium conſtringens, ut nulla ejus, prout jamdum annotatum, pateat rima, niſi digitis prius dilatetur.

Marſupium ipſum membranoſum erat corpus, non adeo craſſum, e diverſis tamen tunicis contextum, veſicularibus corporis partibus, quæ muſculi partim, partim glandulæ munia i. e. motionem æque ac ſecretionem peragunt, accenſendum. Etenim concavitas hujus burſæ, aliquantum piloſa, humore quodam flaveſcente, a tunica glanduloſa eructato & ſingularem fœtorem ſpirante, hinc inde oblinebatur, quemadmodum animal inſtar Vulpis vel Martis fœtere Marggravius etiam aliique obſervarunt; licet fœtoris loco gratus potius inſtar muſci odor perciperetur, poſtquam cutis cum marſupio aliquot dies aſſervata & exſiccata fuiſſet. Præter glanduloſam vero tunicam, cujus intuitu marſupium capſulas inter odoriferas poterit referri, duæ aliæ occurrebant, muſculoſa altera ſive carnea, altera vaſculoſa, multis vaſculis ſanguiferis, a duobus ramis mammariis oriundis, irrigata.

Cæ-

Cæterum multis membranis intercedentibus, facile tamen solis digitis separandis, marsupium cum musculis abdominis & cute cohærebat, uberibus omnibus, quæ Autorum nonnulli in eodem somniant, plane destitutum. Nec mammæ exterius in cute poterant notari, forsan quod præsens animal catulos nondum pepererit, adeoque papillæ, suctionis defectu minores, visum omnem effugerent. In quantum interim marsupium, in masculis pariter quod reperiri volunt, a fœmellarum hactenus evoluto præcise discrepet, altum apud eos etiam Autores, qui diversum illud innuunt, est silentium.

E partibus demum internis, quæ consideranda supersunt, unice adhuc ossa, ab Autore ultimum descripta, propter Figurarum Tabulæ transsumtæ explanationem, liceat contemplari; viscera vero, cum nonnullis ossibus in Tabula altera adumbrata, Tomi III Supplementorum Sectioni IV proxime edendæ reservare.

In capite nimirum, cujus ossibus primus in Osteologia locus debetur, cujusque longitudo quatuor pollices cum tribus quartis æquabat, rostrum (*Fig.* 4. A A.) tres pollices longum advertebatur, ossaque exacte, ubi rostrum & cranium (bb.) concurrunt, adeo depressa utrinque cernebantur, ut cranium hic perquam esset augustatum ac proportione totius corporis observata, longe minus, quam in quadrupedum ullo. Circa syncipiut rostrum unum pollicem erat latum, protuberantia (i.) utrinque instructum. In medio sutura (K.) ampla occurrebat, superiora narium ossa triangularia secundum longitudinem dividens. Quamvis autem singula cranii ossa specialius describere tædiosum esset, negligendæ tamen haud veniunt peculiares protuberantiæ cranium a fractura omni egregie defendentes. Protuberantia altera ossea longitudinalis (c c c) ultra pollicis quartam partem eminens, per longitudinem cranii a syncipite ad occiput in medio, ubi sutura alias sagittalis esse solet, excurrebat. Aliæ vero protuberantiæ osseæ laterales, (d.) magis declives, utrinque a processibus styliformibus ad posteriorem occipitis partem oblique ascendebant, in medio vertice cum longitudinali junctæ. In priori protuberantia ossea longitudinali suturæ sagittalis, in posterioribus autem protuberantiis lateralibus suturæ lambdoideæ existebant vestigia, etiamsi ossa jam per veram symphysin coaluissent.

Ast non tantummodo cerebrum, verum oculi pariter probe

muniebantur ob osse zygomatico (e. f.) lato admodum & robusto, quod superius quidem tenue & acutum, inferius tamen notabiliter crassum, in latissima parte tres pollicis quartas, in angustissima vero dimidium pollicem exæquabat. Sicuti autem os hocce ex processu altero ossis temporum (e.) & altero maxillæ superioris (f.) resultat, ita pro majori ejus robore processus isti concurrentes mutuo sibi incumbebant. Longitudine duorum pollicum & dimidii os idem zygomaticum gaudebat, ad unum pollicem a cranio distans.

In orbita oculi juxta canthum internum largum conspiciebatur foramen (g.) intra nasi cavitatem patens & ductu interveniente lacrymas seu oculorum humiditates ad nares deferens; quemadmodum ossi pariter maxillæ superioris latum foramen (h.) insculptum erat, vasculis nonnullis transitum ad orbitam oculi concedens.

Cranium, (b b.) quod cerebrum complectebatur, in loco latissimo pollicem unum, in longitudine vero pollicem cum dimidio superabat; sed cavitas ejus paulo ulterius nares versus procedebat, peculiarem quasi satisque capacem cellulam ibi efformans, pro mammillaribus processibus ac anteriori cerebri parte recipiendis. Os hinc cribrosum foraminulis cribri adinstar notabiliter observabatur pertusum, certeque in organi olfactus gratiam a rostro major capitis portio constituebatur, quam a cranio ipso, veluti interne vix ultra nucis juglandis molem capiente.

Os spongiosum in qualibet narium curiosissime apparebat extructum ratione copiosarum, quibus gaudebat, lamellarum; quo a membrana harum latissima animalium acquirendorum vel fugiendorum effluvia eo copiosiora recipiantur ac percipiantur, sicque odoratus organum in brutis exquisitius, quam in hominibus, quos bruta olfactu præcellere constat, habeatur.

Maxilla inferior (l l.) duobus firmis constabat ossibus, quatuor pollices longis ac in mento tantum invicem unitis. Caput utriusque ossis, quod dimidium pollicem latum intra sinum ossis temporum recipiebatur, multumque in articulatione firmabatur, duobus processibus gaudebat, altero anteriori (m.) seu superiori, lato ac tenui, cui musculus temporalis infigebatur, altero inferiori (n.) magis gracili ac in apicem acutum desinente; ad quem mandibulæ margo ultra dimidii pollicis latitudinem protendebatur. Interne hic notabilis

bilis erat ſinus, ad foramen ducens,quod ipſum oſſis maxillæ corpus intrat viamque vaſis ſternit.

Dentium cuncta tria comparebant genera. Nam in maxilla ſuperiori anterius octo tenues locabantur dentes inciſores, quatuor utrinque; juxta quos,ſpatio ad quadrantem pollicis relicto, duo longi dentes canini, utrinque unus, prominebant, ultra dimidium pollicem exerti; his utrinque ſuccedebant tres dentes inciſores, anterioribus multo craſſiores ac firmiores, & duobus phalangibus dentes molares imitantes, ſolum quod capita eorum acuminata eſſent, cum capita molarium dentium, utrinque quatuor, planitiem obtinerent ac figuram ferme triangularem. Neque dentes inferioris maxillæ vel numero, quo itidem viginti quatuor comprehendebantur, vel ordine, ſed craſſitie tantum paulo imminuta, a dentibus maxillæ ſuperioris recedebant.

Capiti quinquaginta & una vertebræ luſtrabantur adnexæ, ſingulari ratione omnes efformatæ: ſeptem videlicet vertebræ cervicis; tredecim dorſi ſeu thoracis; ſex lumborum; tres oſſis ſacri; atq; viginti duæ caudæ. Præter primam tamen vertebram (No. I.) cervicis, Atlantis nomine vulgo inſignitam,ac duobus latis proceſſibus tranſverſis, ſpina nulla, inſtructam, conformatio reliquarum Sectione IV Tomi III Supplementorum tradetur, quando *Fig.* 6.7.8.9. & 10. Tabulæ alterius declarabuntur.

Cum vertebris thoracis coſtæ (*Fig.* 4.****) utrinque tredecim cohærebant, quarum ſeptem anteriores cum ſterno perfecte articulabantur, poſteriores autem ſex, veluti nothæ, licet longæ & in principio a vertebris retrorſum verſus poſteriora crura inclinatæ eſſent, poſtea tamen antrorſum verſus ſternum ſeu cartilaginem ſcutiformem reflectebantur. Verarum nihilominus coſtarum cum ſterno connexioni nulla, uti in homine aliisque animantibus, intercurrebat cartilago, aut ſaltem cartilago erat oſſea, cum ea coſtarum portio, quæ ſternum attingebat, magis albicaret,quam altera coſtis vicina & ob vaſa ſanguinea magis rubicunda. Prima coſta unum ſolummodo pollicem, ejusque cartilago oſſea quartam pollicis partem, erant longæ; longitudo hinc coſtarum ſucceſſive augebatur, ita ut coſta ſeptima trium pollicum, ac cartilago ejus unius pollicis & dimidii longitudinem attingerent. Quatuor denique ultimarum coſtarum ſpuria-

rum

rum longitudine rursus successive imminuta, ultima costa unum tantum pollicem ac tres quartas erat longa, nec cartilago ipsius, prout primæ, secundæ & tertiæ nothæ, versus os pectoris excurrebat.

Os pectoris sive sternum pro numero costarum, quæ ipsi jungebantur, septem constabat ossibus. In exortu ipsius cartilago quædam ossea acuta prominebat, a figura cartilago ensiformis (p.) dicenda, ubi altera clavicularum (o.) extremitas firmabatur; ad sterni autem terminum versus abdomen cartilago potius quædam lata & subrotunda habebatur, cartilago scutiformis (☉) appellanda.

Binarum clavicularum (o.) quælibet, unum pollicem & dimidium longa, extremitate altera cum primo sterni osse seu cartilagine ensiformi, altera vero cum scapulæ spina (r.) prope articulationem ossis humeri sive femoris anterioris jungebatur. Atque ope istorum ossium pes anterior cibandum inter commodius ori applicari valet, pariter ac in simiis, quæ itidem cum hominibus ossa talia habent, quibus animalium pleraque alias destituuntur.

Scapula (q.) duos pollices longitudine, latitudine unum pollicem & dimidium circiter æquabat, spina (r.) ejus, licet tenuis, quo propius tamen ad scapulam accedebat, eo crassior & planior evadebat. Intra sinum cervicis scapulæ caput ossis humeri (*Fig.* 6. a.) recipiebatur, quemadmodum processui ejus, qui Acromium audit, extremitas altera claviculæ adnectebatur.

Os hocce humeri sive femoris anterioris, (*Fig.* 6.) duos pollices cum tribus quartis longum, crassum extabat ac firmum, spinam (b.) quandam latam & inæqualem anterius per dimidiam longitudinem emittens. Extremitate inferiori, (f. g.) qua tibiæ & fibulæ ossa articulabantur, evadebat latius, unius pollicis latitudinem fere attingens, ibique simul externe lata protuberantia (c.) gaudebat, sicuti interne magno foramine oblongo, (d.) resultante ab ossiculo illo tenui, quod inferius ab antica ossis femoris parte, ubi majorem latitudinem acquirit, exsurgebat, basis (f.) postea hujus ossis parti, cui fibula cohæret, adnexum.

In media præcise basi ossis dicti largus occurrebat sinus, (e.) a tergo longe profundior, ac intra alium tibiæ sinum profundum vergens, ne ossa ista, arctissime sic invicem articulata, facile luxentur.

Os tibiæ (T T.) firmum erat, longum tres pollices ac superius

rius ad pollicis quartam ultra ipsius articulationem cum femore procedens, (V.) inferius autem cum externo tarsi osse jungebatur.

Os fibulæ (W. W.) gracilius existebat, extrorsum magis simulque antrorsum locatum, longitudine tibiæ cedens; superne cum femoris osse, inferne cum interno tarsi osse committebatur. Duo quippe tantum aderant ossa tarsi, (XX.) quorum quodlibet levi sinu, pro capitibus duorum focilium excipiendis, gaudebat. Ossa metatarsi (YY.) quatuor numerabantur vel quinque, cum quinque digitis pedis anterioris combinata. Digitus internus duabus solum articulationibus, sed in extremitate ungue adunco, eoque lato & firmo instruebatur; reliquorum autem quatuor digitorum quivis, ungula incurva æque ac primus armatus, tres obtinebat articulos.

Crura posteriora cum corporis trunco cohærebant adminiculo ossium innominatorum, quæ etiamsi proprie duo tantum hic ossa habeantur, (utrinque nempe unum,) superius intercedente osse sacro separata, inferius autem in osse pubis connexa; communiter nihilominus cuivis eorum distinctionis gratia distinctum imponitur nomen, dum superiorem hujus ossis portionem os ilium (No. 13 *Fig.* 5. G. G.) inferiorem os ischii sive coxendicis (J J.) ac anteriorem, ubi coalescunt, os pubis (aa.) appellant. Totius longitudo in linea recta tres pollices æquabat. In osse ischii acetabulum (f f.) notabatur, capiti posterioris ossis femoris excipiendo inserviens. Profundius in eodem spatium aliquod occurrebat pro fulciendo ligamento; sinus inde quidam extrorsum ducebatur, adeo ut margo acetabuli non perfecte circularis, sed hic loci interruptus esset. Verum ossa maxime hic observari merebantur marsupialia, (cc.) sive Janitores marsupii, superius jam descripta.

Os femoris posterioris, subrotundum & firmum, tres fere pollices excedebat. Os autem tibiæ, (*Fig.* 4. T. T.) parum incurvatum, paulo majorem nanciscebatur longitudinem. Nec longitudine ab hoc os fibulæ, (W. W.) magis rectum ac gracile, recedebat, quod pedem versus cum calcis osse, quemadmodum tibia cum talo sive astragalo articulabatur. Duobus enim his ossibus tarsus (x x.) constabat, cui porro ossa metatarsi (y y.) atque his demum digitorum phalanges (z) committebantur. In digito interno sive pollice duo tantum articuli, in reliquorum autem quatuor digitorum quoli-

bet tres numerabantur. Pollicis extremitas planior erat extremitatibus aliorum digitorum; pollex siquidem, uti jamdum indigitatum, planum habebat unguem (æ.) instar pollicis humani, in reliquis autem unguis longus existebat atque incurvus. Cæterum in articulatione cujuslibet internodii digitorum, tum in anteriori, tum posteriori pede, duo ossicula parva, quæ sesamoidea vocant, detegebantur inferius.

Explicatio Figurarum Tabulæ X.

Figura 1.

Conformationem externam figuramque *Marsupialis Americani* ad vivum delineati repræsentat.

Figura 2.

Rimam sive orificium marsupii, quod catuli inhabitant, usque dum ipsimet victum quærere valeant, exhibet.

Figura 3.

A. Marsupium ostendit inversum, quo pili, idem obtegentes meliusque catulos foventes, appareant.

B B. Duo crura posteriora resecta.

C. Foramen ani, communem exitum recto, vesicæ urinariæ atque utero præbens.

D. Principium caudæ.

Figura 4.

Sceleton seu Ossa hujus animalis monstrat.

a a. Rostrum.

b b. Cranium cerebrum comprehendens.

c c c. Protuberantia ossea longitudinalis, per longitudinem cranii & portionem rostri excurrens.

d. Protuberantia ossea lateralis, instar suggrundæ ultra occiput posterius procedens.

e f. Os zygomaticum. (e. Processus ejus ab osse temporum, & alter (f.) a maxilla superiori.

g. Foramen in orbita oculi juxta canthum internum intra nares patens ac ductus adjumento lacrymas sive humiditates oculorum in easdem deponens.

h. Foramen in maxilla superiori pro vasorum transitu.

i. Protuberantia ossis frontis.

k. Sutura ossium narium.

l l. Maxilla inferior.

m. Pro-

m. Processus superior maxillæ inferioris.
n. Processus inferior maxillæ inferioris.
o. Clavicula unius lateris.
p. Cartilago ensiformis primi ossis sterni.
q. Os scapulæ.
r. Spina scapulæ.
S S S S. Ossa femoris cunctorum pedum.
T T T T. Tibia sive focile majus omnium pedum.
u u. Portio tibiæ in crure anteriori ultra articulationem protensa.
W W W W. Tibula sive focile minus omnium crurum.
x x x x. Ossa tarsi.
y y y y. Ossa metatarsi.
z z z z. Digiti.
α α. Pollices in pedibus posterioribus.
No. I. Prima cervicis vertebra, Atlantis nomine veniens.
2. 3. 4. 5. 6. 7. Secunda, tertia, quarta, quinta, sexta & septima cervicis vertebra.
8. Prima vertebra thoracis.
9. Prima vertebra lumborum.
10. Prima vertebra ossis sacri.
11. Prima vertebra ossis coccygis sive caudæ.
12. 12. 12. 12. Spinæ in interiori caudæ parte.
13. 14. Os innominatum, in quo (13) Os ilium, & (14.) Os ischii sive coxendicis.
15. 15. Ossa Marsupialia sive Janitores Marsupii.
* * * *. Costæ tredecim.
⊙. Cartilago scutiformis.

Fig. 5. ossium marsupialium situm exprimit.

a a. Ossa pubis.
b. Coalitus ossium pubis.
c c. Prima ossa marsupialia sive janitores marsupii.
d. e. Basis ossium marsupialium, qua ossibus pubis junguntur. (d.) Basis capitulum internum. (e) externum.
f f. Acetabulum pro capite ossis femoris recipiendo.
g g. Os ilium.
h h. Vertebræ ossis sacri.

 II. Os

ll. Os iſchii ſive coxendicis.

Figura 6. Os femoris anterioris quoad partem anteriorem depingit.

a. Caput femoris, ſcapulæ adnexum.

b. Spina lata & inæqualis, dimidiam hujus oſſis femoris longitudinem emetiens.

c. Protuberantia hujus oſſis exterior.

d. Foramen ſeu via lata.

e. Sinus pro capite tibiæ excipiendo.

f. g. Baſis ſive extremitas inferior oſſis femoris.

CHRISTIANI RORTHOLTI S. THEOLOG. D. ACADEMIÆ Kilonienſis, dum viveret, Pro-Cancellarii & Profeſſoris primarii, PAGANUS OBTRECTATOR, ſive de Calumniis Gentilium in veteres Chriſtianos.

Kilonii, ſumtibus Joachimi Reumanni. Proſtat Francofurti & Lipſiæ apud Jo. Sebaſtianum Richelium, 1698, in 4. Alph. 4.

TRiginta jam anni effluxere, quod autor libri hujus, Theologus *πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων*, tractatum de *Calumniis Paganorum in veteres Chriſtianos ſparſis* Kilonii publicavit. Hoc cum brevius & leviori velut brachio nefanda convitia, quæ in Chriſti cultores olim Pagani ſparſerunt, recenſuiſſet & confutaſſet; argumentum iſtud poſtea ex ſcriptoribus veteris eccleſiæ, in quibus evolvendis Vir laudatus fuit aſſiduus, plenius perſequi atque augere ſuſtinuit, ita ut tribus libris eruditis id abſolverit. Quod poſt fata *τοῦ μακαρίτου*, filius ejus haut degener, Vir juvenis clariſſimus Sebaſtianus Kortholtus, antiquitatis eccleſiaſticæ ſtudioſorum bono nuper publicavit. In *primo libro* de origine & natura Chriſtianiſmi ex impia cavillantium Ethnicorum ſententia agit: ut de Chriſtianæ religionis novitate a Paganis objecta, de doctrina Chriſtiana ex poetarum lacunis ſcitisque philoſophorum hauſta, de Chriſtianiſmo ex Judaiſmo prognato, de religione Chriſtiana ex Judaica pariter & Gentili conflata, de odioſis apud Gentiles novis peregrinisque ſacris, de Hæreticorum portentoſis dogmatibus impiisque facinoribus ſinceris Chriſti cultoribus imputatis, de ſectarum apud Chriſtianos diverſitate, de doctrina Chriſtiana rei-

reipublicæ statui nequaquam conveniente, de doctrinæ fidei incertitudine & vanitate ex mente Paganorum, de credulitate Christianis vitio data, de stoliditate, stupiditate & ἀπαιδευσία fidelibus objecta, de barbaro incultoque Christianorum doctorum stylo, de Sibyllistis, de ficto per calumniam oraculo quod Christianismi interitum prænuntiaverit. *Libro secundo*, cultum veterum Christianorum publicum, Gentium maledicentia sugillatum exhibet; puta Onolatriam; Uronolatriam, Heliolatriam, Ædolatriam, Serapidolatriam, Staurolatriam, Christolatriam seu ἀνθρωπολατρείαν, Martyrolatriam Christianis affictas: occulta & nocturna sacra clandestina, ut & atheismum quoque, ipsis objecta. *Tertio libro*, de vita & moribus Christianorum veterum a Gentilibus maligne exagitatis agit, eorumque innocentiam erudite vindicat, atque Gentilium criminationes omnes diluit. Singulis jam enarratis libris & capitibus summaria tractationis præmittuntur, indicibus rerum & verborum subjectis.

HISTORIA DELL' ORIGINE DE' SASSONI.

i. e.

HISTORIA ORIGINIS SAXONUM, AUTORE JO. ANDREA ANGELINO BONTEMPIO Perusino.]

Perusiæ, apud Constantinum, 1697. in 12. plag. 10.

Libelli præsentis, qui Illustri Magliabechio curante ad nos pervenit, Autor Nobilissimus Dresdæ olim in aula Electorali commoratus est: ubi cum famosæ istius rebellionis, quæ in Hungaria contigerat, Historiam composuisset, eandemque aliquando D. Joh. Georgio II Electori in conclavi, quo effigies Serenissimorum Saxoniæ Ducum & Electorum decoro ordine depictæ prostant (*Galeriam* vocant) forte tum deambulanti exhiberet; Serenissimus quidem Princeps pergratum id sibi acceptumque fore testatus est, si Domus suæ Illustrissimæ origines, tantorumque Heroum res gestæ Italica lingua parique orationis nitore exponerentur. Accinxit ergo huic se Noster labori, & adscitis in subsidium historiarum monumentis, qualia Saxo Grammaticus, Albertus Cranzius, Petrus Albinus aliique reliquerunt, de *Origine Saxonum* commentatus est. Contigerat interim, obire diem suum

Electorem, quem clementiæ benignitatisque vocat fontem; quam ob rem liber, redeunte in Italiam Bontempio, in tenebris hactenus delituit, usquedum Insensatorum Academiæ adscriptus idem prælo ipsum nuper committeret. Atque hæc de occasione, quæ nata doctissimo Autori ad scribendum fuit, ex ejusdem Præfatione memorasse suffecerit. Opusculum ipsum ab ultima, nec idoneis fortasse testibus ubique firmanda antiquitate exorsus, ad ea usque decurrit tempora, quibus Saxonum gens in sex familias abiisse, & stirpes constituisse Capetinam, Wetinensem, Saxonicam, Ringelheimensem, Montisferratensem, & Allobrogicam vulgo traditur. Cum enim de origine saltim Saxonum scribere constitutum esset Autori, non progressus ulterius & ad propinqua magis tempora, in illa substitit notabili divisione. Utitur vero orationis genere florido, verbisque cumprimis sonantibus, & narrandi quadam sublimitate, inseritque data subinde opera, præter digressiones varias, Regum Ducumque nunc milites cohortantium, nunc pacem facientium aut fœdera, conciones, quibus decore confictis, ut asperiora illa remotissimi ævi percurrentes amœnis velut diverticulis detineret, opusculum distinxit.

JACOBI A MELLEN, LUBECENSIS, SYLLOGE NUMMOrum ex argento Uncialium, vulgo Thalerorum seu Imperialium, quos Imperatores & Reges Romanorum, nec non Austriæ Archi-Duces signari jusserunt.

Lubecæ, apud Petrum Bœckmannum & Jo. Wiedemeyer, 1698, 4.
Constat Alphab. 1. plag. 4. & plurimis iconismis æneis.

DUdum est, quod Plurimum Reverendus Auctor, Ecclesiastes hodie in patria Lubeca meritissimus, & in consignandis *Novis*, quæ ibidem singulis mensibus hoc anno publicari cœperunt, *Maris Balthici & Septentrionis Literariis*, cum aliis Viris Nobilissimis Clarissimisque strenue occupatus, edendos abs se cum Commentario Historico Thaleros, qui vocantur, cujuscunque generis, in Specimine peculiari Erudito Orbi significavit. Fidem ergo publice datam liberaturus, primam nunc istius operis partem exhibet, & eam quidem singulari ornatam præfatione, in qua de Germanorum nummis nonnulla disserit. Antiquissimis nempe temporibus signati apud eos æris usum haud

haud fuisse, sed rerum potius obtinuisse permutationem autumat. Deinde primis a nato Servatore seculis eos, qui Romanis viciniores vixerint, vel etiam ad Rheni & Visurgis ripam victricibus eorum armis succubuerint, Romanæ paulatim assuetos pecuniæ, denarios aliosque illorum nummos, & maxime serratos bigatosque adhibere consuevisse, usquedum monetam imaginem & literas habentem, uti Dagobertus in diplomate fundationis cœnobii Wissenburgensis loquatur, cudere didicerint. Istos vero Germanorum nummos passim sub Solidorum ac Denariorum nomine venire observat: plenam autem illorum accuratamque notitiam haberi negat, cum, licet e Gallis æque ac Germanis aliqui eosdem describendos sumserint, plurimi tamen adhuc supersint, vel non visi hactenus, vel neglecti eruditis, cuncta alia potius curantibus, quam ut abstrusas sæpe numismatum horum literas, figuras, cruces, templa, turres, insignia, alas, arbores, vexilla, pisces, & innumera id genus alia sive symbola sive ænigmata in iis occurrentia interpretentur. Parem, aut fere deteriorem cum hisce sortem expertos dolet nummos bracteatos, quanquam hodie sint, qui diligentiam paulo curatiorem circa eos adhibuerint, quos inter clarissimum imprimis Olearium celebrat. Cæterum diversæ quantitatis variique moduli hos Germanorum nummos olim fuisse, imo ad eam tandem magnitudinem excrevisse dicit, ut aucto indies argenti pondere, unciales evaserint. Factum istud seculo exeunte decimo quinto statuit, quo primum quidem habito solius quantitatis respectu, *Grossi crassiores* aut *Floreni*; sed deinceps sub initium sequentis decimi sexti a valle Joachimica, notissimo illo Bohemiæ loco, ubi signabantur, *Joachimici*, *Vallenses*, & *Thaleri*; ultimo vero ab autoritate Imperiali huic monetæ generi concessa *Imperiales* vocati fuerint. Horum aliquos jam A. 1429 sub Alberto Austriaco, Sigismundi Imp. genero, cusos perhiberi; sed hos hactenus a se nondum visos fatetur; prout & nuspiam illius Moguntini archetypum conspexerit, qui in libello quodam vernaculo, Hamburgi A. 1631 impresso, annum 1438 præ se ferat. Antiquissimos igitur, sibi quidem oblatos, pronunciat, quos Sigismundus, Archi-Dux Austriæ, A. 1484 & sequentibus signari jusserit. Nam utut habeantur argentea hujus ponderis numismata, vultum Maximiliani I Austriaci & Mariæ Burgundicæ referentia, quæ annum 1479 exhibeant, haud tamen eorum ætatem hujus anni numero respondere, sed poti-

potius ex recentiori literarum ductu, ex Magnanimi titulo, quo Maximilianus ibi gaudeat, aliisque id genus argumentis colligit, ista posterioribus demum annis in memoriam Serenissimorum, quos ostendant, Conjugum procusa esse. Hoc interim monetæ genus qui delinearent aut describerent, non defuisse quidem monet, & non varios modo libros, quos appellat, monetales tam Belgico quam Germanico sermone editos recenset, sed alia quoque curiosorum ingeniorum eidem se labori addicentium monumenta laudat; ast plura tamen in iisdem adhuc desiderari, simul indicat. Sibi igitur defectus hos supplendos sumsit, ac de Imperialibus quibuscunque ita disserere instituit, ut non tam monetariorum more de materia, pondere & valore solicitum se gerere, quam historice potius, habita insimul genealogiæ ratione, nec prætermissa insignium doctrina, negotium hoc exequi velit.

Hac tamen vice nonnisi tales in medium producit, qui jussu *Imperatorum, Regumque Romanorum, & Austriæ Archiducum* cusi prostant; unde exorsus a Maximiliano I Imperatore ad Augustissimum usque Leopoldum nostrum progreditur. Equidem nummum Friderici III quoque effigiem una cum Maximiliano repræsentantem primo statim loco apponit, sed hunc, utpote anno demum 1531 cusum, eorum, quos præferat, Imperatorum ætate multo recentiorem, nec etiam usuali monetæ, verum augustioribus illis numismatibus, quæ Galli *Medaillons* vocent, accensendum, & ea duntaxat causa heic abs se collocatum esse innuit, ut de Friderico hoc Imperatore quædam dicendi captaret occasionem, quam aliorum hujus Principis numismatum ex argento uncialium defectus neget.

Ut autem de Commentario, quem singulis Thalerorum singulorum iconismis Auctor Plurimum Reverendus subjicit, Benevolo Lectori paulo constet penitius, quædam notatu digniora speciminis in locum inde decerpemus. Thaleros Maximiliani I excutiens, Num. III. quendam sistit, qui inter alia sequentes refert literas: XP. AC. A. REG. R. HER. Q. quas nec per *Germaniæ ac aliorum Regnorum Rex*, nec *Christianitatis Advocatus*, nec *Christianorum ac aliorum Regnorum Rex, heresque*, nec *Christianorum ac Americanorum Regnorum Rex* &c. interpretandas, sed, advocato ex altero latere titulo, sic legendas esse vult: *Maximilianus Dei Gratia Romanorum Rex Semper Augustus Chri-*

Christianissimus, ac aliorum Regnorum Rex Hæresque. Num. IV alium affert, qui cum Maximiliani nomine *Imperatoris* titulum sociat, & hunc ab isto non anno demum 1512 in comitiis Coloniensibus assumtum, sed jam A. 1508, cum Tridenti ageret, a Julio II Pontifice ei datum esse existimat. Num. VI inquirit in causas, ob quas Maximilianus *Dominum terrarum Occidentis Orientisque* se vocaverit? & per terras Occidentis Belgium, Burgundiam aliasque provincias hæreditarias, per terras Orientis autem Hungariæ regnum A. 1490 ex parte acquisitum, & quæ eo pertineant, intelligit.

Hinc ad Caroli V thaleros contemplandos pergit, & ante omnia illum describit, qui sequens distichon legendum dat:

Tecum regna Deus partitus, ut imperat astris
Ille, regenda tibi sic sola cuncta dedit.

E quo tamen apparere ait, nummum hunc non ab illo ipso, sed in honorem ejus ab alio quodam cudi factum, cum ægre sibi persuadere quis possit, Imperatorem tam arroganter de se fuisse locuturum; quinimo, si vel maxime tanto uti fastu voluisset, dicere potius eundem in prima persona debuisse: *Mecum regna Deus* &c. Circa secundum hujus Imperatoris nummum uncialem hærens, duas columnas & verba, PLUS ULTRA, considerat, symboloque isto Carolum respexisse statuit ad geminam victoriam A. 1535 reportatam, Goleta & Tuneto in Africa expugnatis, utpote qua ultra mare mediterraneum & utramque Herculis columnam victricia arma protulerit. Ad sequentem, qui tertius ejusdem est, coronam Imperatoriam, nova penitus forma a Carolo V gestari cœptam delineat.

Primus Ferdinandi I thalerus occasionem Auctori subministrat dispiciendi, quid sibi velit vox VERTINA in inferiori limbo ornatus equi, cui Ferdinandus insidet, conspicua? Ubi eum imitatum putat avum Maximilianum, qui solitus fuerit in simili equi sui tegumento his verbis Germanicis uti: *Halt Mass in allen dingen;* parili proin ratione hariolatur, literas ignotam illam vocem VERTINA constituentes reliquias esse Symboli: *Vt fERT dIviNA voluntas;* cujus dicti cætera elementa partim inter plicaturas equestris tegumenti lateant, partim vero ab altero equi latere extantia concipienda sint. Ad latus huic jungitur nummus, qui una facie Virum barbatum & mitratum, dextra sceptrum tenentem ac e porticu prospicientem, inferius

autem hæc verba sistit: ISAIE. VII. CA. ECCE. VIRGO. CONCIPIE. ET. PARIET. FILIV. ET. VOCABIT. NOMEN. EIVS. EMANVEL. NOBISCV. DEO. In hoc etsi neque nomen Ferdinandi, nec anni numerus ad tempora illius pertinens appareat, nihilo tamen secius, si aversam partem, verba: *Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ & Carinthiæ* allegantem, scutumque majus torque aurei velleris cinctum, & *Austriæ, Burgundiæ, Habsburgi, Legionis, Castellæ, Arragoniæ & utriusque Siciliæ* tesseras complectens, ac decem tandem parmulas, quæ scutaria *Austriæ Carinthiæ, Tirolis, Carniolæ, Alsatiæ, Burgundiæ, Würtenbergici Ducatus, Superioris Austriæ Styriæque* symbola comprehendant, intueri volueris, nullum superesse putat dubium, quin ad Ferdinandum ille referendus sit. Sed circa allegatum Esaianum dictum Oedipo opus esse monet, ac non adeo facile conjici posse fatetur, quem in finem Ferdinandus illustre hoc V.T. de futura ἐνσαρκώσει Filii DEI vaticinium nummo suo inscribi fecerit. Senem porro e porticu prospicientem non pro Ferdinando sane ipso habendum, cum neque ætas, neque habitus id permittat; nec pro Esaia Propheta reputandum, cum eidem neque sceptrum, neque cidaris conveniat. Davidem ergo forte designari suspicatur, a quo Virginem illam θεοτόκον, quam oraculum commemorat, genus suum duxisse constet; at ejus tamen cum nulla in nummo uspiam occurrat mentio, non habere se, quid de ænigmate hoc statuat, ingenue profitetur. In septimo ejusdem Imperatoris nummo literas K. B. quas inde a Ferdinandi ævo usque ad nostra tempora in plurimis Imperialibus conspici observat, primum obvias deprehendens, significari iisdem notat locum aliquem Hungariæ largo præstantioris metalli proventu nobilem, & *Keres Bania*, seu (quod aliis placeat) *Kremitz Bania*, vel etiam *Kapnick Bania* dictum.

Tacemus plures observationes alias, quas circa subsequentes Imperiales cumulat, jucundas non minus, atque utiles; eas namque sigillatim referre, longum nimis foret. Apprecamur potius Auctori celeberrimo & vires & otium, quo classes nummorum uncialium reliquas parili industria, ceu quidem pollicitus est, persequatur. Unicum modo scire Lectorem adhuc volumus, prostare & Germanicam primi manipuli classis hujus primæ versionem, in gratiam eorum, qui Latinam linguam haud callent, & noscendorum tamen ejusmodi nummorum

morum desiderio tenentur, adornatam, ac jam superiori anno 1697 sub titulo *Curieuses Thaler Cabinet* vulgatam, quam continuare forsan, si per alias occupationes licuerit, Auctor solertissimus non dedignabitur.

G. G. L. DE IPSA NATURA, SIVE DE VI INSITA, ACTIONIBUSQUE Creaturarum; pro Dynamicis suis confirmandis illustrandisque.

(1.)

ACcepi nuper missu celeberrimi & de rebus mathematicis ac physicis præclare meriti Viri Johannis Christophori Sturmii, quam Altorfii edidit, Apologiam pro sua *de Idolo Naturæ* Dissertatione, impugnata a Medico Kiloniensium primario & χαριεστάτῳ Gunthero Christophoro Schelhamero, in libro *de Natura*. Cum igitur idem argumentum versassem & ego olim, nonnihilque etiam concertationis per literas mihi cum præclaro autore Dissertationis intercedat, cujus mentionem mihi perhonorificam ipse nuper fecit, publice memoratis nonnullis inter nos actis in *Physicæ Electivæ Tomo primo*, lib. 1, sect.', cap 3, Epilog. §.5, pag. 119, 120: eo libentius animum attentionemq; adhibui argumento per se egregio, necessarium judicans, ut mens mea pariter & tota res, ex iis, quæ aliquoties jam indicavi, principiis distinctius paulo proponeretur. Cui instituto commodam occasionem præstare illa visa est Apologetica dissertatio, quod judicare liceret, Autorem ibi, quæ maxime ad rem facerent, paucis uno sub conspectu exhibuisse. De cætero litem ipsam inter præclaros Viros non facio meam.

(2) Duo potissimum quæri puto, primum, in quo consistat Natura, quam rebus tribuere solemus, cujus attributa passim recepta aliquid Paganismi redolere, judicat celeberrimus Sturmius; deinde utrum aliqua sit in creaturis ἐνέργεια, quam videtur negare. Quod primum attinet, *de ipsa natura*; si dispiciamus, & quid non sit, & quid sit, assentior quidem, nullam dari animam Universi; concedo etiam, miranda illa, quæ occurrunt quotidie, de quibus dicere merito solemus, opus naturæ esse opus intelligentiæ, non esse adscribenda creatis quibusdam Intelligentiis, sapientia & virtute proportionali ad rem

tantam præditis; sed *naturam* universam esse, ut sic dicam, *artificium Dei*, & tantum quidem, ut quævis machina naturalis (quod verum parumque observatum *naturæ artisque discrimen* est) organis constet prorsus infinitis, infinitamque adeo sapientiam potentiamque autoris rectorisque postulet. Itaque & calidum omniscium Hippocratis, & Cholcodeam animarum datricem Avicennæ, & illam sapientissimam Scaligeri aliorumque virtutem plasticam, & principium hylarchicum Henrici Mori, partim impossibilia, partim superflua puto; satisq; habeo, machinam rerum tanta sapientia esse conditam, ut ipso ejus progressu admiranda illa contingant, organicis præsertim (ut arbitror) ex prædelineatione quadam sese evolventibus. Itaque quod Vir Cl. naturæ cujusdam creatæ, sapientis, corporum machinas formantis gubernantisque figmentum rejicit, probo. Sed nec consequi inde, nec rationi consentaneum puto, ut omnem vim creatam actricem insitam rebus denegemus.

(3) Diximus quid non sit; videamus jam etiam paulo propius, quid sit illa Natura, quam Aristoteles non male *principium motus & quietis appellavit*; quamquam Philosophus ille mihi latius accepto vocabulo non solum motum localem aut in loco quietem, sed generaliter *mutationem*, & στάσιν seu persistentiam, intelligere videatur. Unde etiam, ut obiter dicam, definitio quam Motui assignat, etsi obscurior justo, non tam inepta tamen est, quam iis videtur, qui perinde sumunt, ac si motum localem tantummodo definire voluisset: sed ad rem. Robertus Boylius, Vir insignis & in naturæ observatione cum cura versatus, *de ipsa natura* libellum scripsit, cujus mens eo redit, si bene memini, ut naturam judicemus esse ipsum corporum *mechanismum*, quod quidem ὡς ἐν πλάτει probari potest; sed rem rimanti majore ἀκριβείᾳ distinguenda erant in ipso mechanismo principia a derivatis: ut in explicando horologio non satis est, si mechanica ratione impelli dicas, nisi distinguas, pondere an elastro concitetur. Et a me aliquoties jam est proditum (quod profuturum puto, ne mechanicæ naturalium rerum explicationes ad abusum trahantur in præjudicium pietatis, tanquam per se materia stare possit, & mechanismus nulla intelligentia aut substantia spirituali indigeat) originem ipsius Mechanismi non ex solo materiali principio mathematicisque rationibus, sed altiore quodam &, ut sic dicam, Metaphysico fonte fluxisse.

(4)

(4) Cujus inter alia indicium insigne præbet *fundamentum naturæ legum*, non petendum ex eo, ut conservetur eadem motus quantitas, uti vulgo visum erat, sed potius ex eo, quod necesse est *servari eandem quantitatem potentiæ actricis*, imo (quod pulcherrima ratione evenire deprehendi) etiam *eandem quantitatem actionis motricis*, cujus alia longe æstimatio est ab illa, quam Cartesiani concipiunt sub quantitate motus. Eaque de re cum duo Mathematici ingenio facile inter primos mecum partim per litteras partim publice contulissent, alter penitus in castra mea transiit, alter eo devenit, ut objectiones suas omnes post multam & accuratam ventilationem desereret, & ad meam quandam demonstrationem nondum sibi responsionem suppetere candide fateretur. Eoque magis miratus sum, Virum præclarum in Physicæ suæ Electivæ parte edita, explicantem leges motus, vulgarem de illis sententiam (quam tamen nulla demonstratione, sed quadam tantum verisimilitudine niti ipse agnovit, repetiitque etiam hic novissima dissertatione cap. 3, §. 2) quasi nulla dubitatione libatam assumsisse; nisi forte scripsit antequam prodirent mea, & scripta deinde recensere vel non vacavit vel in mentem non venit; præsertim cum leges motus arbitrarias esse crederet, quod mihi non usque quaque consentaneum videtur. Puto enim determinatis sapientiæ atque ordinis rationibus, ad eas, quæ in natura observantur, ferendas leges venisse Deum: & vel hinc apparere, quod a me aliquando Opticæ Legis occasione est admonitum, & Cl. Molineuxio in Dioptricis postea valde se probavit, Finalem causam non tantum prodesse ad virtutem & pietatem in Ethica & Theologia naturali, sed etiam in ipsa Physica ad inveniendum & detegendum abditas veritates. Itaque cum celeberrimus Sturmius in Physica sua Eclectica, ubi de causa Finali agit, sententiam meam retulisset inter Hypotheses, optarem & in Epicrisi satis expendisset; haud dubie enim inde occasionem fuisset sumturus, multa pro argumenti præstantia & ubertate dicendi præclara, & ad pietatem quoque profutura.

(5) Sed jam considerandum est, quid ipse de Naturæ notione in hac sua Apologetica dissertatione dicat, & quid dictis deesse adhuc videatur. Concedit cap. 4, §. 2, 3, & alibi passim, motus qui nunc fiunt, consequi vi *æternæ legis* semel a Deo latæ, quam legem mox vocat volitionem & *jussum*; nec opus esse novo Dei jussu, nova volitione,

nedum novo conatu, aut laborioso quodam negotio d. §.3. & a se repellit tanquam male imputatam ex adverso sententiam, quod Deus moveat res ut faber lignarius bipennem, & molitor dirigit molam arcendo aquas vel immittendo rotæ. Verum enim vero, ut mihi quidem videtur, nondum sufficit hæc explicatio. Quæro enim, utrum volitio illa vel jussio, aut si mavis lex divina olim lata, *extrinsecam* tantum tribuerit rebus *denominationem*, an vero aliquam contulerit impressionem creatam in ipsis perdurantem, vel, ut optime Dn. Schelhammerus judicii non minus quam experientiæ egregius vocat, *legem insitam* (etsi plerumque non intellectam creaturis quibus inest) ex qua actiones passionesque consequantur. Prius autorum Systematis causarum occasionalium, acutissimi imprimis Malebranchii, dogma videtur; posterius receptum est, & ut ego arbitror, verissimum.

(6) Nam jussio illa præterita cum nunc non existat, nihil nunc efficere potest, nisi aliquem tunc post se reliquerit effectum subsistentem, qui nunc quoque duret & operetur: & qui secus sentit, omni, si quid judico, distinctæ rerum explicationi renunciat; quidvis ex quovis consequi pari jure dicturus, si id quod loco temporeve est absens, sine interposito, hic & nunc operari potest. Itaque satis non est dici, Deum initio res creantem voluisse, ut certam quandam legem in progressu observarent, si voluntas ejus fingatur ita fuisse inefficax, ut res ab ea non fuerint affectæ, nec durabilis in iis effectus sit productus. Et pugnat profecto cum notione divinæ potentiæ voluntatisque, puræ illius & absolutæ, velle Deum & tamen volendo producere aut immutare nihil; agereque semper, efficere nunquam, neque *opus vel ἀποτέλεσμα relinquere* ullum. Certe si nihil creaturis impressum est divino illo verbo: *producat terra*, *multiplicemini animalia*; si res perinde post ipsum fuere affectæ, ac si nullum jussum intervenisset; consequens est (cum connexione aliqua inter causam & effectum opus sit, vel immediata vel per aliquod intermedium) aut nihil fieri nunc consentaneum mandato, aut mandatum tantum valuisse in præsens, semper renovandum in futurum; quod Cl. Autor merito a se amolitur. Sin vero lex a Deo lata reliquit aliquod sui expressum in rebus vestigium, si res ita fuere formatæ mandato, ut aptæ redderentur ad implendam jubentis voluntatem; jam concedendum est, quandam inditam esse rebus efficaciam, formam vel vim, qualis naturæ nomi-

ne

ne a nobis accipi solet, ex qua series phænomenorum ad primi jussus præscriptum consequeretur.

(7) Hæc autem vis insita distincte quidem intelligi potest, sed non explicari imaginabiliter; nec sane ita explicari debet, non magis quam natura animæ; est enim *Vis* ex earum rerum numero, quæ non imaginatione sed intellectu attinguntur. Itaque quod petit Vir Cl. c. 4, §. 6, dissertationis Apologeticæ, *imaginabiliter* explicari modum, quo lex insita in corporibus legis ignaris operetur, sic accipio, ut desideret exponi intelligibiliter, ne scilicet credatur postulare ut soni pingantur, vel colores audiantur. Deinde si explicandi difficultas ad res rejiciendas sufficit, consequentur, quæ ipse sibi injuria imputari queritur, cap. 1, §. 2, quod scilicet omnia non nisi divina virtute moveri statuere malit, quam aliquid admittere naturæ nomine, cujus naturam ignoret. Certe pari jure niterentur etiam Hobbes & alii, qui omnes res volunt esse corporeas, quia nihil nisi corpus distincte & imaginabiliter explicari posse sibi persuadent. Sed illi ipsi ex eo ipso recte refutantur, quod vis agendi rebus inest, quæ ex imaginabilibus non derivatur: eamque in Dei mandatum, olim semel datum, res nullo modo afficiens, nec effectum post se relinquens simpliciter rejicere, tantum abest, ut foret reddere rem explicatiorem, ut potius deposita philosophi persona esset gladio gordium nodum secare. Ceterum distinctior & rectior Vis activæ explicatio, quam hactenus habita est, ex Dynamicis nostris, legumque naturæ & motus vera æstimatione in illis tradita & rebus consentanea, derivatur.

(8) Quod si quis defensor philosophiæ novæ, inertiam rerum & torporem introducentis, eousque progrediatur, ut omnem jussis Dei effectum durabilem efficaciamque in futurum adimens, etiam novas semper molitiones ab ipso exigere nihil pensi habeat, (quod Dn. Sturmius a se alienum esse prudenter profitetur) is quam digna Deo sentiat, ipse viderit; excusari autem non poterit, nisi rationem afferat, cur res quidem ipsæ aliquamdiu durare possint, attributa aute rerum, quæ in ipsis naturæ nomine intelligimus, durabilia esse non possint: cum tamen consentaneum sit, quemadmodum verbum *fiat*, aliquid post se reliquit, nempe rem ipsam persistentem; ita verbum *benedictionis* non minus *mirificum*, aliquam post se in rebus reliquisse producendi actus suos operandique fœcunditatem nisumve, ex quo operatio,

ratio, si nihil obstet, consequatur. Quibus addi potest, quod alibi a me explicatum est, etsi nondum fortasse satis perspectum omnibus, ipsam rerum substantiam in agendi patiendique vi consistere: unde consequens est, ne res quidem durabiles produci posse, si nulla ipsis vis aliquamdiu permanens divina virtute imprimi potest. Ita sequeretur, nullam substantiam creatam, nullam animam eandem numero manere, nihilque adeo a Deo conservari, ac proinde res omnes esse tantum evanidas quasdam sive fluxas unius divinæ substantiæ permanentis modificationes & phasmata, ut sic dicam; & quod eodem redit, ipsam naturam vel substantiam rerum omnium Deum esse; qualem pessimæ notæ doctrinam nuper scriptor quidem subtilis, at profanus, orbi invexit vel renovavit. Sane si res corporales nil nisi materiale continerent, verissime dicerentur in fluxu consistere, neque habere substantiale quicquam, quemadmodum & Platonici olim recte agnovere.

(9) *Altera quæstio* est, utrum creaturæ proprie & vere agere sint dicendæ? Ea, si semel intelligamus, naturam insitam non differre a vi agendi & patiendi, recidit in priorem. Nam actio sine vi agendi esse non potest, & vicissim inanis potentia est, quæ nunquam potest exerceri. Quia tamen nihilominus actio & potentia res sunt diversæ; illa successiva, hæc permanens; videamus & de actione; ubi fateor, me non exiguam in explicanda celeberrimi Sturmii mente, difficultatem reperire. Negat enim, res creatas per se & proprie agere; mox tamen ita concedit eas agere, ut nolit quodammodo sibi tribui comparationem creaturarum cum bipenni a fabro lignario mota. Ex quibus nihil certi exsculpere possum, nec diserte satis explicatum video, quousq; ipse a receptis sententiis recedat; aut quamnam distinctam animo conceperit actionis notionem, quæ quam non sit obvia & facilis, ex metaphysicorum certaminibus constat. Quantum ego mihi notionem actionis perspexisse videor, consequi ex illa & stabiliri arbitror receptissimum philosophiæ dogma, *actiones esse suppositorum*; idq; adeo esse verum deprehendo, ut etiam sit reciprocum; ita ut non tantum omne quod agit sit substantia singularis, sed etiam ut omnis singularis substantia agat sine intermissione; corpore ipso non excepto, in quo nulla unquam quies absoluta reperitur.

(10) Sed nunc attentius paulo consideremus eorum sententiam,

tiam, qui rebus creatis veram & propriam actionem adimunt, quod olim etiam fecere Philosophiæ Mosaicæ autor Robertus Fluddus, nunc vero Cartesiani quidam, qui putant non res agere, sed Deum ad rerum præsentiam, & secundum rerum aptitudinem; adeoque res occasiones esse, non causas, & recipere, non efficere aut elicere. Quam doctrinam Cordemojus, Forgæus & alii Cartesiani cum proposuissent, Malebranchius inprimis, pro acumine suo, orationis quibusdam luminibus exornavit; rationes autem solidas (quantum intelligo) adduxit nemo. Certe si eousque producitur hæc doctrina, ut *actiones* etiam *immanentes* substantiarum tollantur; (quod tamen merito rejicit Dn. Sturmius Physicæ Eclect. lib. 1, cap. 4, Epilog. §. 11, p. 176, & in eo circumspectionem suam luculenter ostendit) adeo a ratione apparet aliena, ut nihil supra. An enim mentem cogitare ac velle, & in nobis a nobis elici multas cogitationes ac voluntates, ac spontaneum penes nos esse, quisquam in dubium revocabit? Quo facto non tantum negaretur libertas humana, & in Deum causa rejiceretur malorum, sed etiam intimæ nostræ experientiæ conscientiæve testimonio reclamaretur, quo ipsimet nostra esse sentimus, quæ nulla rationis specie a dissentientibus in Deum transferrentur. Quod si vero menti nostræ vim insitam tribuimus, actiones immanentes producendi, vel quod idem est, agendi immanenter; jam nihil prohibet, imo consentaneum est, aliis animabus vel formis, aut si mavis, naturis substantiarum eandem vim inesse; nisi quis solas in natura rerum nobis obvia mentes nostras activas esse, aut omnem vim agendi immanenter, atque adeo *vitaliter*, ut sic dicam, cum intellectu esse conjunctam arbitretur; quales certe asseverationes neque ratione ulla confirmantur, nec nisi invita veritate propugnantur. Quid vero *de transeuntibus creaturarum actionibus* sit statuendum, alio loco melius exponetur, pro parte etiam jam tum a nobis alibi est explicatum: *commercium* scilicet *substantiarum* sive monadum oriri non per influxum, sed per consensum ortum a divina præformatione; unoquoq, dum suæ naturæ vim insitam legesque sequitur, ad extranea accommodato, in quo etiam *unio animæ corporisque* consistit.

(11) Quod autem corpora sint per se inertia, verum quidem est, si recte sumas; hactenus scilicet, ut quod semel quiescere aliqua ratione ponitur, se ipsum eatenus in motum concitare non possit, nec

ſine reſiſtentia ab alio concitari patiatur; non magis quam ſuapte ſponte mutare ſibi poteſt gradum velocitatis aut directionem, quam ſemel habet; aut pati facile ac ſine reſiſtentia, ut ab alio mutetur. Atq; adeo fatendum eſt, extenſionem, ſive quod in corpore eſt geometricum, ſi nude ſumatur, nihil in ſe habere, unde actio & motus proficiſcatur: imo potius materiam reſiſtere motui, per quandam ſuam *inertiam naturalem* a Keplero pulchre ſic denominatam, ita ut non ſit indifferens ad motum & quietem, uti vulgo rem æſtimare ſolent, ſed ad motum pro magnitudine ſua vi tanto majore activa indigeat. Unde in hac ipſa vi paſſiva reſiſtendi (& impenetrabilitatem & aliquid amplius involvente) ipſam *materiæ primæ* ſive molis, quæ in corpore ubique eadem magnitudinique ejus proportionalis eſt, notionem colloco; & oſtendo hinc alias longe, quam ſi ſola in corpore ipſaque materia ineſſet cum extenſione impenetrabilitas, motuum leges conſequi; & uti in materia *inertiam* naturalem oppoſitam *motui*, ita in ipſo corpore, imo in omni ſubſtantia ineſſe *conſtantiam* naturalem oppoſitam *mutationi*. Verum hæc doctrina non patrocinatur, ſed potius adverſatur illis, qui rebus actionem adimunt: nam quam certum eſt, materiam per ſe motum non incipere, tam certum eſt, (quod experimenta etiam oſtendunt præclara de motu impreſſo a motore tranſlato) corpus per ſe conceptum ſemel impetum retinere *conſtansque* in levitate ſua eſſe, ſive in illa ipſa mutationis ſuæ ſerie, quam ſemel eſt ingreſſum, perſeverandi habere niſum. Quæ utique activitates atque entelechiæ, cum materiæ primæ ſive *molis*, rei eſſentialiter paſſivæ, modificationes eſſe non poſſint, uti præclare (quemadmodum ſequente paragrapho dicemus) ab ipſo judicioſiſſimo Sturmio agnitum eſt; vel hinc judicari poteſt, debere in corporea ſubſtantia reperiri *entelechiam primam*, tanquam πρῶτον δεκτικὸν activitatis; vim ſcilicet motricem primitivam, quæ præter extenſionem ſeu id quod eſt mere geometricum) & præter molem (ſeu id quod eſt mere materiale) ſuperaddita, ſemper quidem agit, ſed tamen varie ex corporum concurſibus per conatus impetusve modificatur. Atque hoc ipſum ſubſtantiale principium eſt, quod in viventibus *anima*, in aliis *forma ſubſtantialis* appellatur, & quatenus cum materia ſubſtantiam vere unam, ſeu unum per ſe conſtituit, id facit, quod ego *Monadem* appello; cum ſublatis his veris & realibus unitatibus, non niſi entia per aggregationem, imo quod hinc ſequitur, nul-

nulla vera entia in corporibus ſint ſuperfutura. Etſi enim dentur atomi ſubſtantiæ, noſtræ ſcilicet Monades partibus carentes, nullæ tamen dantur atomi molis, ſeu minimæ extenſionis, vel ultima elementa; cum ex punctis continuum non componatur. Prorſus uti nullum datur ens mole maximum, vel extenſione infinitum, etſi ſemper alia aliis majora dentur; ſed datur tantum ens maximum intenſione perfectionis, ſeu infinitum virtute.

(12) Video tamen celeberrimum Sturmium in hac ipſa Diſſertatione Apologetica cap. 4, §. 7 & ſeqq. inſitam corporibus vim motricem argumentis quibusdam impugnare aggreſſum. *Ex abundanti*, inquit, *hic oſtendam, ne capacem quidem eſſe ſubſtantiam corpoream potentiæ alicujus ACTIVE motricis.* Quanquam ego non capiam, quæ poſſit eſſe potentia non active motrix. Gemino autem ſe uſurum ait argumento, uno a natura materiæ & corporis, altero ex natura motus. *Prius* huc redit: materiam ſua natura & eſſentialiter paſſivam eſſe ſubſtantiam; itaque ipſi dari vim activam non magis eſſe poſſibile, quam ſi Deus lapidem, dum lapis manet, velit eſſe vitalem & rationalem, id eſt non lapidem: deinde quæ in corpore ponantur, ea eſſe tantum materiæ modificationes; modificationem autem (quod pulchre dictum agnoſco) rei eſſentialiter paſſivæ non poſſe rem reddere activam. Sed reſponderi commode poteſt ex recepta non minus quam vera Philoſophia: *materiam* intelligi vel ſecundam vel primam; ſecundam eſſe quidem ſubſtantiam completam, ſed non mere paſſivam; primam eſſe mere paſſivam, ſed non eſſe completam ſubſtantiam, accedereq; adeo debere animam vel formam animæ analogam, ſive ἐντελέχειαν τὴν πρώτην, id eſt niſum quendam ſeu vim agendi primitivam, quæ ipſa eſt lex inſita, decreto divino impreſſa. A qua ſententia non puto abhorrere Virum celebrem & ingenioſum, qui nuper defendit, corpus conſtare ex materia & ſpiritu; modo ſumatur *ſpiritus* non pro re intelligente, (ut alias ſolet) ſed pro anima vel forma animæ analoga, nec pro ſimplici modificatione, ſed pro conſtitutivo ſubſtantiali perſeverante, quod *Monadis* nomine appellare ſoleo, in quo eſt velut perceptio & appetitus. Hæc ergo recepta doctrina, & ſcholarum dogmati benigne explicato conſentanea, refutanda eſt prius, ut argumentum Viri clariſſimi vim habere poſſit; quemadmodum & hinc patet, non poſſe concedi, quod aſſumſit, quicquid eſt in ſubſtantia corporea, eſſe

materiæ modificationem. Notum est enim, animas inesse viventium corporibus secundum receptam philosophiam, quæ utique modificationes non sunt. Licet enim Vir egregius contrarium statuere, omnemque veri nominis sensum animalibus brutis animamq; proprie dictam adimere videatur; sententiam tamen hanc pro fundamento demonstrationis assumere non potest, antequam ipsa demonstretur. Et contra potius arbitror, neque ordini, neque pulchritudini rationive rerum esse consentaneum, ut vitale aliquid seu immanenter agens sit in exigua tantum parte materiæ, cum ad majorem perfectionem pertineat, ut sit in omni; neq; quicquam obstet, quo minus ubiq; sint animæ aut analoga saltem animabus; etsi dominantes animæ, atque adeo intelligentes, quales sunt humanæ, ubique esse non possint.

(13) *Posterius* argumentum quod ex natura motus sumit Vir Cl. majorem, ut mihi quidem videtur, concludendi necessitatem non habet. *Motum* ait esse successivam tantum rei motæ in diversis locis existentiam. Concedamus hoc interim, etsi non omnino satisfaciat, magisque id, quod ex motu resultat, quam ipsam (ut vocant) formalem ejus rationem exprimat; non ideo tamen excluditur vis motrix. Nam non tantum corpus præsenti sui motus momento inest in loco sibi commensurato, sed etiam conatum habet seu nisum mutandi locum, ita ut status sequens ex præsenti, per se, naturæ vi consequatur; alioqui præsenti momento (atque adeo momento quovis) corpus A, quod movetur, a corpore B, quiescente, nihil differet; sequereturque ex clarissimi Viri sententia, si nobis ea in re adversa esset, nullum plane discrimen in corporibus fore, quandoquidem in pleno uniformis per se massæ discrimen, nisi ab eo quod motum respicit, sumi non potest. Unde etiam amplius tandem efficietur, nihil prorsus variari in corporibus, omniaque semper eodem se habere modo. Nam si materiæ portio quævis ab alia æquali & congrua non differt (quod admittendum est a Viro Cl. viribus activis impetibusve & quibuscunque aliis, præter existentiam in hoc loco, successive futuram aliam vel aliam, qualitatibus modificationibusque sublatis) ac præterea, si unius momenti status a statu alterius momenti non nisi transpositione æqualium & congruarum & per omnia convenientium materiæ portionum differt; manifestum est ob perpetuam substitutionem indistinguibilium, consequi, ut diversorum momentorum status in mundo corporeo discriminari

nullo

nullo modo possint. *Extrinseca* enim tantum foret *denominatio*, qua distingueretur materiæ pars una ab alia, nempe a futuro, quod scilicet imposterum sit futura alio vel alio loco; impræsentiarum vero discrimen esset nullum; imo ne a futuro quidem cum fundamento sumeretur, quia nunquã etiam imposterum ad verum aliquod præsens discrimen deveniretur; cum nec locus a loco, nec materia a materia ejusdem loci (ex hypothesi perfectæ illius uniformitatis in ipsa materia) distingui ulla nota queat. Frustra etiam ad *figuram* præter motum recurreretur. Nam in massa perfecte similari & indiscriminata, & plena, nulla oritur figura seu terminatio partium diversarum ac discriminatio, nisi ab ipso motu. Quod si ergo motus nullam distinguendi notam continet, nullam etiam figuræ largietur; & cum omnia, quæ prioribus substituuntur, perfecte æquipolleant, nullum vel minimum mutationis indicium a quocunque observatore, etiam omniscio, deprehendetur; ac proinde omnia perinde erunt, ac si mutatio discriminatioque nulla in corporibus contingeret: nec unquam inde reddi poterit ratio diversarum quas sentimus apparentiarum. Et perinde res foret, ac si fingeremus duas sphæras concentricas perfectas & perfecte tam inter se, quam in partibus suis similares, alteram alteri ita inclusam esse, ut nec minimus sit hiatus; tunc sive volvi inclusam, sive quiescere ponamus, ne angelus quidem, ne quid amplius dicam, ullum poterit notare discrimen inter diversi temporis status, aut indicium habere discernendi, utrum quiescat an volvatur inclusa sphæra, & qua motus lege. Imo ne limes quidem sphærarum definiri poterit, ob defectum simul *hiatus* & discriminis; uti motus vel ob solum *discriminis* defectum agnosci hic nequit. Unde pro certo habendum (etsi hoc minus adverterint, qui satis alte in hæc non penetravere) talia a rerum natura atque ordine esse aliena, *nullamque uspiam dari* (quod inter nova & majora axiomata mea est) *perfectam similaritatem*: cujus rei consequens etiam est, nec corpuscula extremæ duritiei, nec fluidum summæ tenuitatis, materiamve subtilem universaliter diffusam, aut ultima elementa, quæ primi secundive quibusdam nomine veniunt, in natura reperiri. Quorum cum nonnihil perspexisset (ut arbitror) Aristoteles, profundior mea sententia, quam multi putant; judicavit, præter mutationem localem, opus esse alteratione, nec materiam ubique sibi esse similem, ne maneat invariabilis. Dissimilitudo autem illa vel qualitatum diver-

ſitas,atque adeo ἀλλοίωσις vel alteratio, quam non ſatis expoſuit Ariſtoteles, ipſis diverſis niſuum gradibus directionibusque, monadumq; adeo inexiſtentium modificationibus obtinetur. Ex quibus proinde intelligi puto, neceſſario aliud debere poni in corporibus, quam maſſam uniformem, ejusque nihil utique immutaturam' tranſpoſitionem. Sane qui *atomos & vacuum* habent, nonnihil ſaltem diverſificant materiam, dum alibi faciunt partibilem, alibi impartibilem; & uno loco plenam, alio hiantem. Sed diu eſt, quod rejiciendas eſſe atomos cum vacuo (depoſito juventutis præjudicio) deprehendi. Addit Vir celeberrimus: materiæ exiſtentiam per diverſa momenta, tribuendam eſſe divinæ voluntati; quid ni ergo (inquit) eidem tribuatur quod exiſtit hic & nunc? Reſpondeo, id ipſum Deo haud dubie deberi, ut alia omnia, quatenus perfectionem quandam involvunt; ſed quemadmodum prima illa & univerſalis cauſa omnia conſervans, non tollit, ſed facit potius rei exiſtere incipientis ſubſiſtentiam naturalem, ſeu in exiſtendo perſeverationem ſemel conceſſam; ita eadem non tollet, ſed potius confirmabit rei in motum concitatæ efficaciam naturalem, ſeu in agendo perſeverationem ſemel impreſſam.

(14) Multa quoque alia occurrunt in Apologetica illa Diſſertatione, quæ difficultatem habent, ut quod ait dict. cap. 4 §. 11, motu de globulo per plures intermedios in globulum tranſlato, globulum ultimum *eadem vi* moveri qua motus eſt globulus primus: mihi vero videtur, æquivalente quidem moveri, ſed non eadem; cum unusquisque (quod mirum videri poſſit) *ſua propria vi*, nempe elaſtica (non jam de elaſmatis hujus cauſa diſputo, neque nego mechanice debere explicari motu fluidi inexiſtentis ac perlabentis) a proximo urgente repulſus in motum agatur. Sic etiam, quod §. 12 dicit, rem quæ primordium motus dare ſibi non poteſt, non poſſe per ſe continuare motum; mirum merito videbitur. Conſtat enim potius, quemadmodum vi opus eſt ad motum dandum, ita dato ſemel impetu, tantum abeſſe, ut vi nova ſit opus ad continuandum, ut potius ea opus ſit ad ſiſtendum. Nam conſervatio illa a cauſa univerſali rebus neceſſaria, hujus loci non eſt, quæ, ut jam monuimus, ſi tolleret rerum efficaciam, etiam tolleret ſubſiſtentiam.

(15.) Ex quibus rurſus intelligitur, doctrinam a nonnullis propugnatam cauſarum occaſionalium (niſi ita explicetur, ut temperamen-

ramenta adhiberi possint, quæ Cl. Sturmius partim admisit, partim admissurus videtur) periculosis consequentiis obnoxiam esse, doctissimis licet defensoribus haud dubie invitis. Tantum enim abest,ut Dei gloriam augeat, tollendo idolum naturæ; ut potius rebus creatis in nudas divinæ unius substantiæ modificationes evanescentibus,ex Deo factura cum Spinosa videatur ipsam rerum naturam; cum id quod non agit, quod vi activa caret, quod discriminabilitate, quod denique omni subsistendi ratione ac fundamento spoliatur, substantia esse nullo modo possit. Certissime persuasum mihi est,Cl. Sturmium, Virum & pietate & doctrina insignem, ab his portentis esse alienissimum. Itaque dubium nullum est, aut ostensurum esse liquido, qua ratione maneat aliqua in rebus substantia vel etiam variatio, salva doctrina sua, aut veritati manus esse daturum.

(16) Certe quo magis suspicer, mentem ipsius non satis mihi esse perspectam, nec meam ipsi, multa faciunt. Alicubi fassus mihi est, posse, imo quodammodo etiam debere, quandam *divinæ virtutis particulam* (id est, ut opinor, expressionem, imitationem, effectum proximum, nam ipsa divina vis in partes utique secari non potest,) velut rebus propriam, & attributam intelligi. Videantur quæ mihi transmissa repetiit in Physicæ Electivæ loco supra citato sub initium hujus schediasmatis. Hoc si (ut ex verbis apparet,) eo sensu accipitur,quo animam divinæ particulam auræ dicimus, jam sublata inter nos eatenus controversia erit. Sed quo minus hanc mentem ipsius affirmare audeam, facit, quod vix uspiam alibi video tale aliquid ab ipso tradi, aut quæ inde consequantur exponi, contra vero animadverto, quæ passim habet, huic sententiæ parum cohærere, Dissertationem autem Apologeticam in alia omnia ire. Sane cum primum meæ in Actis Eruditorum Lipsiensibus mense Martio 1694, de vi insita prolatæ sententiæ, (quam porro illustrat specimen meum dynamicum in iisdem Actis April. 1695) quædam per literas objecisset mox,accepta responsione mea, perbenigne judicavit nullum inter nos esse discrimen, nisi in loquendi modo; quod cum ego animadvertens,monuissem adhuc nonnulla, ipse jam in contrarium versus, plura inter nos discrimina posuit, quam ego agnosco: vixque his exemtis tandem novissime eo rediit, ut denuo scriberet, nisi verborum differentiam inter nos esse nullam, quod mihi futurum esset gratissimum. Volui ergo, occasi-

one

one novissimæ Dissertationis Apologeticæ, rem ita exponere, ut denique & de sententia cujusque & de sententiæ veritate constare facilius possit. Est enim alioqui magna Viri egregii, & in perspiciendo solertia, & perspicuitas in exponendo; ut sperem ejus studio non exiguam tantæ rei lucem afferri posse, atque adeo vel ideo non inutilem hanc operam meam fore, quod occasionem ei fortasse præbitura est, ea qua solet industria & vi judicii expendendi, atque illustrandi nonnulla alicujus in negotio præsente momenti, prætermissa hactenus ab autoribus, & a me, ni fallor, novis & altius repetitis & late fusis axiomatibus nonnihil suppleta; ex quibus restitutum emendatumq; Systema mediæ inter formalem & materiariam philosophiæ (conjuncta servataque rite utraque) nasci videtur aliquando posse.

LIBRI NOVI.

Christiani Hugenii Cosmotheoros, seu de Terris Cœlestibus Libri II. Hagæ Com. apud Adr. Moetjens, 1698. 4.

Stephani Rittangelii Libra Veritatis & de Paschate Tractatus. Præmissa est Johannis Vander Waeyen Dissertatio de Λόγῳ adversus Johannem Clericum. Franequeræ apud Jac. Horren 1698. 8.

Novum Testamentum cum versione Latina Ariæ Montani: in quo tum selecti versiculi 1900, quibus omnes Novi Testamenti voces continentur, asteriscis notantur; tum omnes & singulæ voces, semel vel sæpius occurrentes, peculiari nota distinguuntur, auctore Johanne Leusden, Professore. Amstelod. ex officina Wetsteniana, 1698. 8.

Idem, cum versione Belgica. Ibidem.

Idem Græce tantum. Ibidem.

ERRATA.

Pag. 224. lin. 28. lege *fig. 3.* Ibid. lin. 30. leg. *quadrantes.* P. 225. l. 1. leg. *sumtis.* Ibid. l. 3. pro $>$ leg. $<$. P. 263. l. 6. pro *trapez. hyperb. R l* lege *ut trapez. hyperb. αZ ad trapez. hyperb. R l.* Ibid. l. 12. pro $\frac{ac\sqrt{\frac{1}{2}}}{x}$ leg. $-\frac{ac\sqrt{\frac{1}{2}}}{x}$. P. 265. l. 3. termino æquationis $\frac{a^4 bu^2}{cc-bb}$ præpone signum —. P. 267. l. 29 & 30. pro ATq. HNq :: 1 DTq. DNq. leg. $\sqrt{}$ AT. $\sqrt{}$ HN :: $\sqrt{}$ DT. $\sqrt{}$ DN.

* * * * * * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ
Calendis Octobris, Anno M DC XCVIII.

THE POSTHUMOUS WORKS OF SIR HENRY SPELMAN &c.

h. e,

OPERA POSTHUMA HENRICI SPELMANNI, AD LEGES & Antiquitates Angliæ pertinentia, & ex autographis ejus nunc demum publicata.

Oxonii, in theatro Sheldoniano, ſumtibus Awnsh. & Joh. Churchill Bibliop. Lond. 1698, fol. Alph. 3.

EAm doctiſſimus Spelmannus patriæ ſuæ illuſtrandis antiquitatibus gloriam indeptus eſt, ut non poſſit non ſanctum ac venerabile videri earum ſtudioſis, quicquid ab eo ingenti induſtria, multaque lucerna elaboratum fuit. Denuo itaque, quam ſæpius laudavimus, Cl. Viri Edmundi Gibſoni nobis commendanda induſtria eſt, qui aliis ſuis de patria hiſtoria atque antiquitatibus, imo de tota re litteraria præclaris meritis, hoc quoque accedere voluit, ut ejus beneficio iſtam Reliquiarum Spelmannianarum collectionem teneremus. In qua publicis commodis expoſitarum præſtantiſſimarum mercium tabulæ nunc quidem erunt conficiendæ.

Primum in hac collectione locum Diſſertatio *de origine, incrementis, propagatione & conditione feudorum militarium in Anglia* occupat. In qua in feudorum, ſpeciatim autem militarium, generalem primum originem & progreſſum inter Iſraelitas Davidicis temporibus ex 1. Chron. c. 27, & inter Gallos Brenni ævo ex Pauſaniæ

 Phocic.

Phocic. p. 118, sequentibus vero temporibus ex Cæsare & Tacito, (de *Ambactis* & *Comitibus* ab iis inter Germanos & Gallos commemoratis, erudite differens,) inquisitionem instituit. Inde Gothorum, Suecorum, Danorum & Saxonum evolutis monumentis, & *Bilaginibus* eorum explicatis, septentrionalibus populis originem feuda & jura feudalia debere, hæreditaria autem sub initium non fuisse, Gerardi Nigri Consulis Mediolanensis autoritate (ex textu puta 1. Feud. 1. §. 1.) ostendit. Hæreditaria vero postmodum, receptiorem opinionem secutus, ab Hugone Capeto primum facta esse putat, hac ratione suas adversus Carolingos, quibus regnum per vim eripuerat, partes stabilire satagente. Ejus exemplum in Anglia Gulielmum Conquestorem esse secutum, qui novorum subditorum sibi conciliaturus animos, cum hactenus Saxones in Anglia feuda, vel arbitrarie, vel adhibitis quibusdam limitibus, ita tamen ut mere hæreditaria non essent, feudatariis concessissent, hæreditaria ea fecerit: ante istas autem Gulielmi Conquestoris constitutiones, nihil plane de Feudis proprie sic dictis in legibus Saxonicis sancitum fuisse. Indeque ostendit, neque *feudi* atque *tenuræ*, neque alia huc spectantia vocabula in antiquo Jure Saxonico uspiam obvia esse; speciatim vero *tenuras in capite*, prout hodie inter Anglos habentur, Saxones veteres ignorasse. De quibus ut clarius constet, distincte de variis personarum inter Saxones gradibus & distinctionibus agit, & cujus generis atque conditionis possessiones earum fuerint, monstrat. Initium facit a Comitibus (quos *Earls* Saxones antiqui, & hoc quoque ævo Angli appellare solent,) quod non dignitatis, sed officii antiquitus extitisse nomen, ostendit. Fuisse enim Comites judices ordinarios provinciæ, iisdem plerumque limitibus, quibus Diœcesis Episcopi, circumscriptæ, cum quo etiam Comes conjunctim ac in eodem consessu jus dixerit: temporis vero processu factum esse, ut simul præcipuæ provinciæ suæ urbis vel arcis regimen apud Comitem fuerit, quod annexam sibi tertiam partem redituum habuerit ex aulis judiciariis ad Regem pervenientium, mulctarum nimirum, confiscationum, & quæ alia e judiciis redire ad imperantes commoda solent. Ista autem omnia a mero Regis arbitrio pependisse, nec hæreditaria fuisse unquam; unde & Alfredus Rex, ut alia taceamus, Dei dono & suo Comites ista tenere publica charta testatus fuerit. Quantum porro ad *Villanos*, quos *Ceorls* a ve-

veteribus Saxonibus dictos esse constat, eorum quoq; terras ac possessiones feuda militaria non fuisse docet, utpote quæ hæreditariæ extiterint, quales tamen eas, quæ isto tempore feudorum rationem habebant, neutiquam fuisse liqueat. *Thanos* deniq;, *Thanes* veteribus Saxonibus appellatos, & in *majores* ac *minores* distinctos, cum possessionibus suis expeditioni quidem, sive *Heribanno*, vel ut Saxones loquebantur, *der utfare* & *fordgung* obnoxios fuisse, non tamen eo, quod possessiones illorum feudorum militarium aut tenurarum in capite rationem habuerint, sed quod fundamentalis regni sive lex sive consuetudo, a cujuscunque generis terrarum possessoribus, istud pariter ac alia quædam servitia exigeret; unde etiam in regiis diplomatibus, ad Thanorum terras petinentibus, non tantum nulla tenurarum aut servitiorum feudalium mentio fiat, sed omnis etiam immunitas illis, præter eam, quæ ab *expeditionis* onere liberas facit, indulgeatur. Quæ cum præclare etiam confirmet lex Æthelstani, dum terras *proprias*, non *feudatarias* esse dicit eas, quas Thani possident, insuperque quinam majores minoresve Thani sint luculenter explicet, legem illam quam fieri potest fidelissime Latinis verbis, ab istorum temporum interpretibus ex parte suppeditatis, repræsentabimus: *Si*, inquit, *Villanum tanta incrementa capere contingat, ut quinque integras hidas ALLODII PROPRII possideat, & templum, & culinam, & campanarium, sedemque & officium in aula Regis judiciaria, dignus ille erit, qui jura Thani majoris consequatur.* Et paulo post: *Si vero Thanus ita profecerit, ut Regi servire & vice ejus equitare in Missatico Regis potuerit, atque alium sub se Thanum habuerit, qui eum secutus sit, & quinque hidas expeditioni Regis inservientes possideat, atque Domino suo (Thano sc. majori) in aulis judiciariis Regis inservierit, & in negotiis ejus ter ad Regem ablegatus fuerit, illius Thanus minor juramentum loco Domini sui (Thani majoris) præstare, & in casu necessitatis locum ejus supplere poterit.* Ast præterea ex aliis monumentis quoque Spelmannus ostendit, possessionibus suis, prout voluerunt, Thanos uti potuisse, atque adeo eas feudorum militarium ac tenurarum in capite rationem non habuisse. Idque porro inde quoque confirmat, quod fructus istæ possessiones apud Saxones non dederint, a feudis militaribus alias juxta leges Angliæ modernas expectandos: non commoda scilicet ex tutela minorennium, non reditus feudi post mortem feudatarii, quousque hæres ejus homagium præstiterit, Regi

 debi-

debitos; non relevia; non mulctas ad consequendam alienandi licentiam solvendas. Homagiumque item & Scutagium ignorata eis, non minus ac *caduca*, fuisse ostendit: ac denique quibus conditionibus Saxones terras suas possederint, una cum omnibus servitiorum, quibus præstandis tenebantur, generibus, explicat. Quorum omnium, in personalia, & prædialia, horumque iterum in allodialia, beneficiaria & colonaria divisorum, nulli cum feudalibus aliquid commune esse probat.

Verum sufficiat de primo tractatuum Spelmannianorum ista dixisse. Proximum locum *Dissertatio de antiqua Regiminis Anglicani forma* occupat. Quæ cum nihil aliud sit, quam succincta tam ecclesiasticorum quam civilium munerum, quæ Saxonici Reges gubernandæ Ecclesiæ & Reipublicæ causa instituerunt, enarratio; sine ulteriori mora ad tertium horum opusculorum progredimur.

De Parliamentis illud agit, atque in eorum primam originem & naturam inquirit. Ubi illud imprimis notatu dignum est, quod vulgarem sententiam, de admissis jam ab Henrici I temporibus ad magnum Regni Concilium *Communibus*, Spelmannus confutet, neque ejus rei luculenta vestigia ante Joannis tempora obvia esse putet, in cujus magna Charta tale quid indicari agnoscit.

Dissertationem de Parliamentis excipit *tractatus de diebus Juridicis* sive *Terminis*, in summis Angliæ Curiis Judiciariis observari solitis, quorum institutionem & originem ab antiquissimis temporibus repetens, qui apud Græcos & Romanos dies juridici & nefasti fuerint docet. Indeq; ad Christianorum tempora progressus, eos antiquissimorum Judæorū exemplo, nullum tempus, ne ipsas quidem Domini dies, ad causas dicendas parum idoneum judicasse, ostendit. Cum vero ista ratione profanis litibus insumeretur Deo sacrata dies, anno 517 in Concilio Chalcedonensi, postea etiam in Concilio Hispalensi, & ab Adriano Papa abrogatam istam consuetudinem esse, quod & lege *2. Cod. de Feriis* Imperator Theodosius postea fecisse deprehendatur. Qua ratione deinceps aliis quoque diebus idem factum fuerit, & quomodo speciatim in Anglia a Saxonum Regibus, Jus Canonicum maximam partem sequentibus, dies Juridici constituti fuerint, explicare pergit. Inter alia causam, cur post meridiem summa judicia in Anglia non exerceantur, veterum Saxonum ebriositatem esse dicit, multaque alia

alia passim explicat, quæ antiquitatum juris amantibus jucundissima non esse non possunt.

Succedit proximo loco *controversia de cæde non voluntaria, a Georgio Abbot*, Archi-Episcopo Cantuariensi, anno 1621 telo in feram conjecto, *commissa*. Quem *irregularitatem*, uti loqui amant, isto homicidio non incurrisse, Anonymus quidam ostendere conatus fuerat; contrarium vero ex Jure Canonico patriisque legibus Spelmannus evincit: eo potissimum nixus fundamento, quod in actione illicita versatus fuerit homicidium illud committens Archi-Episcopus, cum Clerico venationem, præcipue eam, quæ telis & armis fit, penitus leges prohibeant. Verum istam controversiam dispensatoriis litteris Jacobus Rex composuit, qui Abbotum, quicquid Juris Canonici Doctoribus ea de re videretur, primarii Præsulis munere, post perpetratam etiam cædem illam, fungi voluit.

Sequitur jam *dissertatio de origine & probatione testamentorum*, quæ neque apud Hebræos, neque apud Germanos aliosque populos septentrionales antiquitus in usu fuisse, ex S. Oraculis, Josepho & Tacito Spelmannus probat: a Romanis & alias gentes, & Saxones Angliæ incolas, testamentorum rationem accepisse docens, idque ex formula testamenti a Marculfo, seculo septimo confecta, confirmans. Quantum vero ad probationem testamentorum, in eo potissimum operam Spelmannus ponit, ut ostendat, quomodo temporis successu testamentorum cognitionem Clerus sibi in Anglia vindicaverit.

Qui porro sequitur tractatus Latino sermone scriptus, *Icenia* appellatur, *Nortfolciæ* topographicam descriptionem exhibens. *Iceniam* istum tractum a veteribus appellatum esse a rigante eum *Ise* fluvio, ab Iside, quæ in præcipuo honore apud veteres Britannos erat, nomen sortito, existimat; a Camdeno hac in parte dissentiens, qui a Rege quodam Iceniam appellatam fuisse statuebat, Spelmannus. Icenos vero Tacito eosdem, quos Cæsari Cenimagnos, Ptolemæo Simenos esse docet, quos Tigenos etiam alii sed perperam appellitaverint. Istam regionem totam accurato studio perlustrat, nullo sive oppido sive vico ad eam spectante prætermisso, passimque antiquitatibus quibusdam v.g. Stativis Romanorum, Comitatu Littoris Britannici, alisque hujus generis commemoratis.

Comitum Marescallorum Angliæ Catalogus nihil habet,quod magnopere nos properantes moretur. Auspicatus illum Spelmannus a Radulpho de Wacepo est, qui Gulielmi Conquestoris tempore isto munere functus fuisse videtur, & in Thoma Howardo desinit, qui Jacobo I regnante eo fuit ornatus. Ad *dissertationem* itaque *de milite* sive equite aurato progredimur, de cujus nomine, ætate, evocatione ad militiam suscipiendam, modo creandi,& conditione pluribus agit. De iis autem,qui militem faciunt,quæ observaverit, attentionem merentur. Omnes scilicet antiquitus militem facere potuisse,qui feudum dare poterant,ostendit; unde Archiepiscopos, Episcopos, Abbates & Abbatissas militiam jure contulisse docet. Imo inter Anglo Saxones Sacerdotibus etiam, qui feudum dare non potuerint, milites facere licuisse, ex Ingulpho probat. Quantum vero ad Laicos, Duces, Marchiones, Comites & Barones milites fecisse,ipsumque etiam militem conferre potuisse militiam ei, qui parente natus erat milite, docet. Imo & Reges ab inferioribus sæpe,subditisque suis nonnunquam,militiam accepisse,Francisci I Galliarum Regis,qui in Marignana pugna a Petro Bajardo copiarum præfecto; Ferdinandi Regis Portugalliæ,qui anno 1382 ab Edmundo Comite Cantabrigiæ; Henrici VI Regis Angliæ, qui anno 1424 a Duce Bedfordiæ, subdito suo, miles factus sit, aliorumque exemplis docet. De Palatinis etiam militibus, quales Judices fuerunt, loco item & tempore creationis, censu militari, modoque exauctorandi militem agit, atque sic huic quoque dissertationi finem imponit.

Historiam familiæ de Sharburn, Latina lingua a barbaræ ætatis autore scriptam, ex manuscripto Spelmannus recensuit, non indignum illam,quod ad posteritatem perveniat, monumentum esse arbitratus. *Dialogi* vero *de re monetali Angliæ*, vernacula lingua consignati, ipse rursum autor est. In eo id præcipue agit,ut quantum deterior suo ævo quam priscis temporibus moneta in Anglia sit, ostendat, utpote quo tres Shillingi vix unius Shillingi veteris pretium exæquent; quam argenti caritatem Sedis Romanæ exactionibus tribuendam esse, probatum dedit.

Postremum denique opusculorum, volumen hocce absolventium, *catalogus* est *locorum, ubi vel olim vel hodie* sive *sedes* fixerunt, sive *judicia* exercere sueverunt Angliæ *Archi-Episcopi* atque *Episcopi*; de

de quo nihil est, quod addamus, nisi forte integrum eum a nobis exscribi aliquis cupiat.

De Vita tamen Spelmanni, antequam finem dicendi faciamus, pauca adhuc attingenda erunt. Doctissimi Gibsoni eam industriæ debemus, quæ in eo præcipue elucescit, quod scriptorum ejus occasionem, temporisque, quo prodierunt, ordinem accurate observaverit. Quæ autem ad genus, educationem, vitæq; ejus institutum pertinent, hæc fere sunt. Natus est Conghamiæ Norfolciæ oppido, parente Henrico Spelmanno, Armigero. Quindecennis cum esset, Cantabrigiam abiit, Collegii Trinitatis alumnis adscriptus, verum studiis Academicis nondum satis, ut ipse haud raro querebatur, idoneus: id quod cum tanto majore ejus conjunctum detrimento fuit, quod biennio vix elapso parentis fata domum eum denuo avocarent. Ibi integro anno exacto, Londinum discessit, ut in Lincolniense Collegium adoptatus Astrææ sacris initiaretur. Verum ibi quoque ultra triennium fata ejus eum degere noluerunt, ut adeo juris quoque eam quam optaverat scientiam sibi parare non potuerit. Vigesimo itaq; ætatis anno patrium solum revisere, atque ducta Johannis Estrange filia sedem ibi figere coactus est, ubi bene gesta Hamonis Estrange tutela, & Vicecomitis in Norfolcia officio, eam prudentiæ & probitatis laudem acquisivit, ut non tantum a Rege, curandorum publicorum negotiorum causa, ter ad Hibernos missus, verum etiam inquisitioni exactarum in omnibus aulis judiciariis expensarum præfectus fuerit. Quod posterius officium cum magna rei ejus familiaris jactura molestum reddidisset, regio trecentarum librarum munere, & militiæ honoribus ea aliqua ex parte compensata fuit. Quinquagenarius factus compositis rebus suis Londinum se contulit, antiquitatum studio unice vacaturus. Atque ille ejus secessus omnia, quæ ab illo habemus, scripta nobis, ipsi vero maximorum virorum, Camdeni, Usserii, Cottoni, Seldeni, Wormii, Peirescii, Meursii, Bignonii aliorumque existimationem atque amicitiam peperit. Filias vidit quatuor, totidemque filios, quorum natu maximo Joh. Spelmanno, studiorum ejus hæredi, ob parentis commendationem maxime favebat Carolus I, ejusque consiliis calamoque in civilibus bellis utebatur. At ille anno 1643, post editum Psalterium Anglo Saxonicum & scriptam Alfredi vitam, anno 1678 a Walkero Latine conversam & publicatam, decessit.

Al-

Alter ex filiis Clemens Spelmannus, Caroli II Consiliarius, & ærarii Baro Iunior, anno 1679, post publicata varia ad statum Regni Anglicani pertinentia scripta, editumque cum prolixa præfatione Parentis sui de non temerandis Ecclesiis tractatum, obiit. Ipse vero Parens fere octogenarius ad plures abiit, ejusq; cineres, Caroli Regis favore, anno 1641 d. 24 Octobris templo Westmonasteriensi illati, e regione sepulchri Camdeniani terræ mandati fuerunt.

CHRISTIANI HUGENII ΚΟΣΜΟΘΕΩΡΟΣ, *SIVE DE TERRIS cælestibus earumque ornatu Conjectura, ad Constantinum Fratrem, Guilielmo III Magnæ Britanniæ Regi a Secretis.*

Hagæ Comitum, apud Adrianum Moetjens, 1698, 4. Constat plag. 18. & figurar. tab. 5.

Cum multi fuerint Philosophi, qui a ratione haut alienum esse judicarunt, Planetas cultu ornatuque, ac fortassis habitatoribus, haut vacare; nemo tamen seu inter priscos seu recentiores, qualia sint, quæ in istis regionibus exstent, naturæ opera, determinare ausus est, præter illustrem hujus libri Auctorem, cui, cum ab aliquo tempore diligentius ista meditari cœpisset, visum est, non prorsus obseptas esse de rebus tam procul dissitis inquirendi vias, sed verisimilibus conjecturis abunde materiam præberi. Quas conjecturas suas, prout sese subinde obtulerunt, in adversariis annotatas in ordinem redegit, adjectisque nonnullis de Sole stellisque inerrantibus, amplissimo suo Fratri pariter ac eruditis reliquis exponere voluit. Sed intercessit mors, quæ par illud nobilissimum fratrum nobis eripuit, ut jam hic liber & parente suo, & eo qui hujus vicem gesturus erat, orbus in lucem editus fuerit. Quem cum in imperitorum quoque manus venturum prævidisset celeberrimus Hugenius, & fortassis quorundam severiora judicia subiturum, non abs re fore putavit, si principio libri primi statim illorum repelleret reprehensionem, qui cum Geometriam & mathematicas scientias alias nunquam attigerint, vanum & ridiculum tale inceptum censent, cum incredibile iis videatur, ut siderum distantias, aut magnitudinem metiri possimus, tum vero motum huic terræ aut falso adscribi existimant, aut nequaquam

ad

adhuc probatum esse. Libens tamen largitur, reconditiora illa, quibus præcipue insistit, non esse ejusmodi, ut quærendo penitus investigari possint. Unde nihil veluti certum affirmat, sed conjecturis tantum agit, quarum de verisimilitudine suo cuique arbitratu judicare liberum sit. Quod si autem quis irritam & inanem poni operam dicat, de rebus iis conjecturas prodendo, de quibus constet nihil certi unquam comprehendi posse: respondet, totum Physices studium, quatenus in causis rerum eruendis versatur, eadem ratione fore improbandum, ubi verisimilia invenisse laus summa est, & indagatio ipsa rerum tum maximarum tum occultissimarum habet oblectationem; sed verisimilium multos esse gradus, alios aliis veritati propiores, inque hoc diligenter æstimando præcipuum judicii usum verti. Quoniam autem celeberrimus Auctor ad ea, quæ instituit probanda, maximum sumit argumentum ex ordinatione Planetarum Copernicea, quodque inter eos Tellus hæc haut dubie numeratur; binis schematibus tum orbes eorum circa Solem dispositos veris proportionibus expressos, tum rationes magnitudinum, quibus corpora Planetarum inter se & ad Solem comparantur, ostendit, nec non periodos ordinemque illorum a Copernico repertum explicat; illis cum rationibus stabilitum asserens, ut omnes nunc Astronomi, nisi tardiori sint ingenio, aut hominum imperio obnoxiam credulitatem habeant, motum Telluri locumque inter Planetas absque dubitatione decernant. Ex his enim probe perpensis neminem putat non videre posse, quam clare ex hoc systemate sequatur, eodem cum cæteris quinque Planetis genere Tellurem hanc nostram contineri, cum vel ipsi circulorum positus hoc testentur, & præterea constet telescopiorum observationibus, & globosa esse omnium corpora itidem ut Telluris, & a Sole splendorem similiter eos mutuari; porro in hoc quoque ei similes esse, quod in se ipsis circum proprios axes volvantur, ac denique, ut Tellus nostra Lunam, ita Jovem & Saturnum suos habere comites. Ut proinde maxime sit probabile, cum in his tot rebus Telluri cum Planetis illis primariis intercedat similitudo, illos non minori quoque dignitate & pulchritudine esse: cum ratio, cur hoc aliter se habeat, excogitari nulla possit; contra vero plurimum ponderis insit illi ex similitudine petitæ, & a rebus visis ad non visas productæ rationi. Sicuti recte quis, cui in dissecto canis corpore viscera ostenderentur, stomachus, pulmones, intestina &c. etiamsi nunquam alterius animalis

corpus apertum conſpexiſſet, affirmaret,ſimilem quandam fabricam ac partium varietatem in bove, porco cæterisque beſtiis ineſſe. Hinc ergo efficit, ſolidos eſſe Planetas,non aliter quam Tellus noſtra,& gravitate pollere, cujus vi corpora quæque in ſuperficie illorum hærentia premant eam, aut ſi dimoveantur, ex omni parte velut attracta recidant. Deinde, cum in herbarum animaliumque exortu clariſſime certiſſimeque Architecti ſupremi ſapientia eluceat,ſi in Planetis nihil aliud quam vaſtæ ſolitudines corporaque inertia & vita carentia reperiantur,haut dubie multum conceſſuros illos dignitate & pulchritudine Telluri noſtræ; quod cum rationi adverſetur,extare omnino herbas & animalia in reliquis Planetis concludit,fortaſſis nec creſcendi more, nec extrinſeca forma, aut internis partibus,ab iis, quæ penes nos ſunt, multum differentia,quia non ſit credibile omnem varietatem, quam poterat, in rebus creatis earum Auctorem exhibuiſſe. Quod ſi diſcrimen aliquod inter ea,quæ in ſuperficie iſtorum globorum generantur, intercedat,id præcipue ex majore minoreve eorum a Sole,caloris vitæq; fonte, diſtantia oriri, propter quam tamen magis materiam quã formam rerum variari neceſſe ſit. Ad illam autem materiam quod attinet, etſi qualis ſit, cogitatione aſſequi nequeamus, attamen vix dubitari poſſe aſſerit Auctor doctiſſimus, quin ex elemento humido, uti noſtra omnia, creſcant alanturque viventia, adeoque aquas a Planetis non abeſſe,(quas & veriſimiles conjecturæ ex teleſcopiorum obſervationibus,præſertim in Jove confirment) noſtræ tamen non prorſus ſimiles, etſi liquidæ ut ſint, ad uſus quos præſtare debent, requiratur; ut perſpicuæ, ad pulchritudinem: itaque putandum eſſe, naturam earum, quæ in Planetis ſunt, ad ſuam quamq; regionem attemperatam eſſe, ut in Jove quidem ac Saturno difficilius in glaciem vertantur, in Venere & Mercurio minus facile in vapores abeant. Veriſimile quoque eſſe cenſet, non alia ratione naſci & propagari ſtirpes quam apud nos, cum nec aliter fere,nec melius poſſint; nec etiam diſparem eſſe rationem in animalibus, cur non & paſcendi & generandi modus ſimilis putetur ei, qui eſt apud nos; cumque ſumma ſit apud nos animalium plantarumque varietas, non minorem quoque ſtatuit in Planetis reliquis. Quod autem doctiſſimum Auctorem præcipue movit, ut nec rationale animal (fortasſis ab homine diverſum, cum nihil impediat, quo minus animus rationis capax etiam alii formæ inhabi-

habitet) in Planetis deesse crederet, hoc est, quod nimia Terræ nostræ præ cæteris illis foret præstantia ac nobilitas, si sola haberet animal tam longe cæteris orbis animantibus, nedum stirpibus præstans, cujus denique gratia quicquid Terra progenerat, paratum esse videtur. Quapropter Planetarum incolis eandem cum nostra rationem attribuit, probabilibusque argumentis stabilire conatur, & bruta animantia, & quibus ratio inest, convenire in his quæ ad sensum attinent, cum iis, quæ Terram hanc incolunt. Porro cum multa commoda ex ignis usu nobis proveniant, tantam rem non solis telluris incolis, sed omnibus Planetis, communiter concessam esse pronunciat. Quod si jam de viventibus in Planetis quæratur, an quæ in istis nascuntur, nostris magnitudine respondeant; an vero hæc ipsorum globorum mole natura metiatur, ut v. g. in Jove & Saturno essent animalia decies aut quindecies nostris majora: hac in re quidem respondet nihil se videre, quod mirum sit vel fieri nequeat; neque tamen ulla ratione cogi nos, ut re ipsa id ita esse credamus, quandoquidem in multis rebus apparet, non iis mensuræ regulis naturam se obstrinxisse, quæ nostra opinione convenientiores videbantur. Cum vero ratio homini eum præcipue in finem data sit, ut illam in contemplatione Dei operum, culturaque scientiarum exerceat, nihil dubitat affirmare, Planetarios illos incolas non tantum sidera intueri, sed & Astronomiæ scientiam, & quæ ei inserviunt, artes & scientias excolere, habereque suam scribendi artem, ut inventorum memoria ad posteros propagetur. Ex quibus porro deducit, necessario & manus illos habere, vel aliud quoddam, quod vice illarum fungi possit membrum, pedes item & erectos oculos vultusque, ac in universum plurimas artes inventaque nobiscum communia; quibusdam vero illos carere, quæ tamen multis æque pulchris & admiratione dignis rependantur; ut dubitandum non sit, quin & formæ, & rerum quas agunt novitate, mirabile, supra quam dici possit, futurum sit spectaculum, si quis Mercurius aut potens genius eo nos deducat. Cujus itineris conficiendi spes omnis adempta cum sit, in secundo harum Disquisitionum libro, qualis rerum coelestium facies sese offerat in unoquoque istorum globorum vitam agentibus, solerter investigat, notato Kircheri Itinere Ecstatico. Hujus rei in solo Mercurio sufficiet dedisse specimen. Hic cum triplo propius circiter, quam Tellus nostra, ad Solem accedat, consequens

 est,

est, ut illum triplo quoque majorem conspiciant ejus incolæ ratione diametri, lumen vero & calorem ejus sentiant noncuplo quam nos majorem, nobisque proinde intolerabilem, quique accensurus sit siccatas herbas, fœnum, stramenque, qualia apud nos crescunt. At nihil impedit, ita comparata esse, quæ ibi vivunt animantia, ut optatam temperiem in ardore illo experiantur; herbas vero ea esse natura, ut multo majorem vim caloris perferant. Porro oppositionum temporibus Venerem & Tellurem præcipuo splendore effulgere, necesse est. Nam cum adeo lucida Venus nobis appareat, quo tempore tenuem nascentis Lunæ faciem refert, oportet eam sextuplo amplius clariorem cerni, cum Soli opponitur, ex Mercurii globo pleno orbe spectatam, & minore quoque intervallo distantem; atque ita tunc non parum dispellere nocturnas tenebras gentibus illis Lunæ auxilio carentibus. Quænam sint denique apud eos dierum spatia, & an varias anni tempestates experiantur, incompertum est hactenus, quod ignoratur, an axem diurnæ conversionis ad orbem, quo circa Solem defertur, obliquum habeat, & quanto tempore conversio illa peragatur. Neque enim dubitari debet de diebus noctibusque eorum, cum in Tellure, Marte, Jove & Saturno hæc vicissitudo certo cognoscatur: anni vero spatium vix quartam partem nostri æquare illic constat. Eodem fere modo clarissimus Auctor Veneris, Martis, Jovis, & Saturni Astronomiam persequitur. De Saturni autem Lunulis agens fatetur, primam cum secunda sibi conspectas certo se affirmare non posse, nec tamen Cl. Cassino vereri fidem adhibere, sed potius suspicari, præter harum numerum alias adhuc, unam vel plures, latere, detegendas fortasse, ubi ad signa borea Saturnus revertetur, alteque supra horizontem attolletur, si Fratris lentes ad telescopia pedum 170 & 210 paratæ sideribus applicentur, quibus majores formæque perfectioris nullas hactenus extare arbitratur. Cæterum de Luna & reliquorum Planetarum comitibus, quæ ejusdem sunt cum Luna nostra naturæ, paucicora conjici posse profitetur, quia ejus generis Planetam nullum coram intueri contigit; cum in primariis illis aliter hoc sese habeat, quia ejusdem sunt generis ac Tellus nostra. Illud equidem in Luna nostra apparet, plurimis montium tractibus, rursusque planis intervallis latissimis, superficiem ejus esse divisam: sed marium similitudinem illic nullam (etsi pleriq; contra sentiunt) reperit celeberrimus Auctor. Nam

in

in regionibus planis ingentibus, quæ montosis multo sunt obscuriores, longiori telescopio inspectis, cavitates exiguas inesse comperit, rotundas, umbris intus cadentibus, quod maris superficiei convenire nequit; tum & ipsi campi illi latiores non prorsus æquabilem superficiem habent, si diligentius eos intueamur. Quocirca maria esse non possunt, sed materia constare debent minus candicante, quam quæ est in partibus asperioribus, in quibus rursus quædam vividiori lumine cæteris præcellunt. Nulli quoque fluvii in Luna inesse videntur Auctori, qui non effugerent aciem perspicillorum nostrorum, saltem si inter montes aut rupes præaltas, ut nostri plerique, laberentur: neque etiam nubes, unde pluviæ generarentur ad suppeditandum fluviis humorem; quæ si essent, videremus eas nunc has nunc illas regiones obtegere ac visui nostro subducere; demum neque aer aut atmosphæra, qualis Tellurem nostram ambit, quia si quæ talis existeret, non posset extrema Lunæ ora tam præcise circumscripta spectari, quam subeunte stella aliqua sæpe animadversa est, sed evanida aliqua luce & veluti lanugine finiretur. Hæc igitur insignis differentia, quæ Lunam inter Terramque nostram reperitur, efficit, ut incertior de animantibus & stirpibus ei sit conjectura. Magis tamen probabile putat, ob corporum illorum præstantiam aliquid in superficie eorum geri, aliquid crescere & vivere, qualecunque illud tandem sit, & quantumlibet a rebus nostris diversum, cum possit forsan stirpium & animalium ibi vitam aliud quid aquæ nostræ dissimile sustentare; possit exiguus humor in terra, non æque ac nostra aquam combibente, sufficere radiis Solis, unde rorem educerent, alendis herbis arboribusque idoneum. Porro recenset, qualis apparitura sit nostræ Lunæ indigenis cœlorum constitutio, & paulo accuratius æstimare docet systematis nostri amplitudinem, quæ tanta est, ut, si milliarium numero designanda sit, plusquam 17 milliones, ut vocant, milliarium Germanicorum comprehendat; si vero continua celeritas globi ex majore tormento explosi (quem singulis horæ scrupulis secundis, seu arteriæ pulsibus, centum circiter hexapodas conficere, experimentis constat) huc adhibeatur, dicendum sit, illum si ex Terra ad Solem tanta illa celeritate globus continue feratur, fere annos 25 esse insumturum, antequam iter hoc peragat; a Jove autem ad Solem 125 annis opus habiturum; a Saturno 250. Accedens inde propius ad Solem, nondum plane

compertum ait, utrum dura an liquida sit vasti illius globi materies, etsi propter lucis naturam magis verisimile sit liquidam esse, quod etiam perfecta rotunditas ejus, lumenque per totam superficiem æquabiliter diffusum suadere videtur: faculæ enim illæ, quas una cum maculis fere omnes celebrant, Auctori nostro sunt partes superficiei Solaris, quæ propter macularum viciniam splendidiores, quam sunt, videntur. Quandoquidem autem summus Solis calor fervorque est, ut nihil omnino nostrorum corporum simile vivere in illo aut momento superesse possit, aliud adhuc genus animantium concipiendum esset, longeque ab omni natura eorum, quæ unquam vidimus aut cogitavimus, diversum. Quod idem fere est, ipso Auctore judice, ac si dicamus, nihil hic conjectando consequi nos posse. De Fixis Stellis ita censet, illas totidem esse Soles proprio lucentes lumine, Sole fortassis non minores, & per vasta cœli spatia disseminatas, nec hærentes in eadem superficie. Ex quo jam Mundi idea multo major, quam ex antea dictis, nascitur, si quis quamlibet Fixam centrum alicujus systematis esse posse recogitet, majoremque hæc admirationem pariunt, si quis simul distantiam illarum & multitudinem perpendat. Quoniam autem qui definiendi tam vasti spatii, quo Fixæ a nobis sunt remotæ, rationem inierunt, nihil certi comprehendere potuerunt, propter nimiam observationum necessariarum subtilitatem, quæque omnem diligentiam superat: Hugenius noster aliam viam instituit, ut saltem verisimile quid in re tam ardua consequeretur. Nimirum tubi duodecempedalis vacui aperturam alteram lamella tenuissima, cujus medio inerat foramen tam exiguum, ut lineæ partem duodecimam non superaret, tegendo, ac deinde perforatæ laminæ vitreum globulum minutissimum adhibendo, diametrum Solis ita imminuit, ut non majorem quam Sirius lucem ad oculos mitteret, comperitque, eousque contracto vel eousque remoto Sole, ut diameter ejus sit $\frac{1}{27664}$ ejus, quam in cœlo intuemur, superesse illi lucem, quæ Sirii luci non cedat; Solis vero eousque remoti distantiam esse necessario ad eam, quam nunc habet, ut 27664 ad 1, & diametrum paulum excedere 4 scrupula tertia. Itaque cum æqualis ei Sirius ponatur, sequitur Sirii quoque diametrum esse totidem scrupulorum, distantiamque itidem ad eam, qua a Sole absumus, ut 27664 ad 1. Quod quidem intervallum tantum est, ut tormenti globus continua velocitate, quanta emittitur, incedens, pene

70000 o

7000● annos insumturus sit, priusquam ad proximas stellarum inerrantium perveniat. Ultimo tandem loco suam de toto mundi systemate, quatenus nempe Solibus seu stellis fixis patet, dicit sententiam Hugenius, existimans unumquemque Solem circumdari turbine materiæ cœlestis, dissimili plane vorticibus Cartesianis, quippe qui circa Solem non convertatur totus in omnes partes, sed ita, ut variis motibus iisque celerrimis in omne latus, secundum diversas sui portiones, rapiatur, nec tamen dilabi possit propter circumstantem ætherem, qui non tali nec tam celeri motu agitetur: atque hinc tam Terræ nostræ, quam cæterorum Planetarum, atque etiam Solis rotunditatem & Planetarum gravitationem in Solem derivat. Ponit autem spatia horum vorticum multo quam Cartesius contractiora, sic eos fere statuens in vasta cœli profunditate dispersos, quemadmodum turbines aquæ exiguos hinc inde in spatioso lacu stagnove baculi agitatione excitatos, ac magnis intervallis totisque stadiis distantes, videre licet: & sicuti horum motus nequaquam ab unis ad alios perveniunt, nec proinde sese mutuo impediunt, ita quoque cœlestium vorticum motus circum astra aut Soles se habere existimat, ut nec alii alios destruere possint, aut absorbere.

STEPHANI RITTANGELII LIBRA VERITATIS ET DE Paschate Tractatus. Præmissa est JOHANNIS VAN DER WAEYEN Dissertatio de Λόγῳ adversus JOHANNEM CLERICUM.

Franequeræ, apud Jacobum Horreum, 1698, in 8.
Constat plagulis dimidiatis 55.

JOhannes Stephanus Rittangelius, e Judæis quidem genus ducens, sed Christianorum sacra ætate jam adulta amplexus, ob solidam linguæ & antiquitatum Hebræarum notitiam passim apud Eruditos celebratur, qui maximam librorum ab ipso edendorum partem funesto quodam casu ereptam sibi fuisse, non immerito queruntur. Cum enim aliquando ille ex Academia Regiomontana, ubi Orientalium Linguarum Doctor constitutus erat publicus, Amstelodamum tenderet, ut, quæ editioni pararat, opera ibidem imprimenda curaret, medio itinere in prædonum manus incidens, res suas omnes capi, librosque manu descriptos lacerari atque dissipari non

citra

citra dolorem vidit, & ex tanto periculo vix ipse incolumis evasit. Quomagis autem illa ejus, quibus lucem aspicere publicam datum fuit, scripta lectores suos juvarunt atque delectarunt, eo frequentius evolvi ista contigit. Sed cum ob cupidos emtores dudum instructissima quoque bibliopolia iis caruerint, de nova aliquorum editione solicitum se gessit celeberrimus inter Belgas Theologus, Jo. van der Waeyen, qui ut hac vice duos e desideratissimis exhibet, sic brevi tertium ejusdem Autoris *de Veritate Religionis Christianæ* agentem superaddet. Et in *Libra* quidem *Veritatis*, qui tractatus primi titulus est, cum Anti-Trinitario quodam negotium Rittangelio intercedit, ac per τὸ *Memra Jehovæ*, paraphrasibus Chaldaicis sæpissime usurpatum, Deitatem Filii Dei, veri Messiæ, omnino luculenter adstrui ostenditur, plurimaque adversarii in æternum & per se subsistentem Λόγον valde injurii argumenta solidissime refelluntur. In altero, quod *de Paschate* Rittangelius conscripsit, opusculo ritus ac mores Judaici, sequioribus seculis in istius festi observatione recepti, accurate designantur. Congruum autem existimavit is, quem modo laudavimus, Theologus, ut novam hanc editionem accessione quadam sua a prioris libri scopo non aliena locupletaret, deque τῷ Λόγῳ Dissertationem præmitteret. Et Joannem quidem imprimis Clericum vocabulum istud ex Platone repetitum, inque religionem illatum fuisse, sibi persuadentem impugnat, miratus, quod Faustum ille Socinum in ea, qua sic statuerit, Dissertatione debellaturum sese simularit, cum tamen æque ac maxima Doctorum Remonstrantium pars, Socinianismi haud præter rationem suspectus sit. Egregie namque ad Socini palatum fore censet, quod in scriptis Mosaicis nihil, quo Messias typice præfiguretur, agnoscat, & varia (quæ Noster in medium profert,) Pentateuchi loca parum congrue depravet. Porro, quam infeliciter Alogianos impugnet, examinatis ejus argumentis monstrare ulterius laborat. Temerarium enim Clerici assertum dicit, quod Joh. XXI, 24, Ephesina loquatur Ecclesia, cum isto certe pacto non parum decedat autoritati universi hujus scripti, quippe quod non uno loco interpolatum esse pronum sit exinde suspicari. Ubi Clericus Justinum Martyrem passim alludere dicat ad Evangelium Johannis, tanquam ab Apostolo conscriptum, eas ipsum Justini locutiones, præsertim, ubi τοῦ Λόγου mentionem faciat, cum selectu tali memorat

rat producere, ut minus a Socinianorum placitis discrepare sanctus ille Pater videatur. Quid? quod & in vertendis ejus verbis parum quandoque deprehendatur accuratus. Deinceps totus est in evertenda ista Clerici opinione, quod, antequam Johannes scriberet, variæ voces Platonicæ in religionem (prout subobscure loquatur is, potius enim Sacram Scripturam Noster vult substitui,) illatæ fuerint. Atque heic frustra monet provocari ad veterum Hæreticorum scripta, quæ aut nunquam extiterint, aut dudum certe interierint, imo si & extarent amplius, nullum idoneum probandi momentum huc afferre valerent. Sigillatim vocabulum Λόγος a Philone mutuo acceptum, & per Philonem ex schola Platonis in religionem translatum, ac deinceps a Johanne, quo sensu usurpari illud posset, explicatum fuisse, nulla ratione admittit. Nam Philonem Johanni cognitum aut ab eo lectum fuisse, vix credendum autumat, nedum ut ejus verba Scholiastis instar explicasse hic dicendus sit. Imo & Philonem ipsum ex Judæis eorumque doctrina, aut e Scriptura quoque Sacra ea, quæ de rebus divinis tradat, potius, quam e Platone desumsisse, vero censet haud absimile. Quod de fide circa Trinitatem Judæis exosa, sed apud Philonem tamen satis manifeste reperiunda dixerat Clericus, ut probaret, hunc non e Judæis sed ex Platone sua hausisse, ita comparatum esse Noster judicat, ut prius illud de Judæis duntaxat recentioribus dici possit: veteres enim Trinitatis dogma neutiquam ignorasse, aut ab eo abhorruisse, probat. Dehinc singula Philonis loca a Clerico producta percurrit, atque circa ea ostendit, quam nihil in iisdem deprehendatur, quod non ex Sacris longe doceri luculentius Johannes Evangelista potuerit, quodve & Philoni aliunde, quam e Scriptura, innotuerit. Postea quam ergo latius evictum dedit, suam Clericum sententiam eo, quo debebat, modo minime probasse, ad argumenta ei opponenda pergit, ante omnia altum urgens silentium, quod de Λόγȣ vocabulo e Platone depromto observetur apud antiquissimos, qui aut Philosophiam Platonicam nimis extollere, aut Christianos sua ex Philosophis fuisse mutuata obtendere consueverint; cum tamen nec illi in Platonis laudem, nec hi in Christianorum vituperium istud fuissent omissuri, si obstetricante Philone Johannes vocem Λόγος a Platone accepisset. Insuper alios e sanctis Patribus adeo acriter Platonem haud vituperaturos fuisse monet, si voces ejus vir θεό-

πνευστος tanto in pretio habuisset. Præterea jam ante Platonem creberrimum istius vocis usum reperiri asserit, nec significatu qualicunque, verum eo, quem & Plato adoptarit; unde eum Platonicum dicere Critici haud sit. Quin potius sicut alia plura, sic vocem quoque Λόγος ab Hebræis sacrisque Scriptoribus Platonem obtinuisse probat. Similiter Philoni ex Scriptura a LXX Interpretibus versa, prætereaque e Chaldaica paraphrasi, toties totiesque Verbum Dei memorante, eandem innotuisse perhibet, eumque alias de mysteriis locuturum solicite abigere Philosophorum nænias præstigiasve ostendit, unde nec circa ea, quæ de Λόγῳ tradiderit, quæque omnino mysteriis accensuerit, ad Platonem eum respexisse infert. Clerico igitur hoc imputat, quod ex eorum numero sit, qui ad beatitatem æternam obtinendam mysteriorum religionis Christianæ fidem minus esse necessariam existiment, sufficientem putantes eam veritatis cognitionem, quæ absque ulla revelatione, præter eam, quæ omni homini attendenti obtingat, haberi possit ab iis quoque, qui Christum non cognoscant aut profiteantur. Posita vero illa sententia, non posse non minoris pretii haberi Scripturam sacram, utpote quæ doceat quidem dogmata ad salutem scitu & creditu necessaria, sed quorum sufficientem cognitionem ex ratione etiam naturali gentiumque scriptis haurire liceat. Unde facilis Clerico lapsus fuerit in audaciorem criticen, quam modo circa Scriptores Sacros, modo circa eorum scripta eum exercuisse, exemplis non unis declarat, & ab his reversus ad Λόγου vocabulum, male id a Clerico per *Rationem* reddi contendit, ac Philonem, ubicunque Λόγου & creationis mundi meminerit, nunquam de Sermone, sed semper de Ratione tantum cogitasse, manifesto falsum pronunciat. Vicissim id pro certo habet, quod sua hac vocabuli præsentis versione Socinianis opem ferat Clericus; quandoquidem facta Rationis mentio non soleat in nobis ciere cogitationem veri ὑφισαμένου subsistentis, ab eo, cujus sit, isto modo diversi, quo Filius diversus est a Patre & Spiritu Sancto. Quam ipsam ob rem & reliqua, quæ in principio Evangelii Johannis de τῷ Λόγῳ prædicentur, satis dilute ac tenui admodum sensu exponat Clericus, ejusdem cum Patre æternitatis, naturæ & essentiæ Filium esse minime credens, quantovis etiam studio mentem suam tegere conetur. Tacemus argumenta alia, quibus, quod tantum non manifeste Socinianis ille faveat, evincere satagit. Scripta interim ejus tan-

ti ob id a nonnullis fieri existimat, quod magnopere promoveant profanos hodiernorum hominum conatus, quibus eliminato omni mysterio, Scripturæque dignitate depressa, religionem fingant latitudinariam, quæ paucissimarum rerum Deum spectantium cognitione,& ad rationis humanæ trutinam exactæ qualiscunque moralis doctrinæ praxi contenta, secure hoc ævum transigere doceat. Se autem Arminianis simul ostendere voluisse, cum, quid concoquere possint ipsorum antesignani, tum quid a talibus præceptoribus juventuti suæ polliceri valeant. Nec habiturum eorum hodie principem, Limborgium, quod ideo conqueratur: hunc namque haud ita pridem eam sibi libertatem sumsisse innuit, ut in clarissimum Burmannum aliosque viros e Reformatis celeberrimos impetuose nimis invectus fuerit. Sed præter rem id ab ipso factum contendit, ac Burmannum præ cæteris ab impacto ei Spinosismo, semel huc delatus, operose liberat.

RAYMUNDI VIEUSSENS, MEDICINÆ DOCTORIS MONSPEliensis, Epistola de sanguinis humani cum sale fixo, spiritum acidum suggerente, tum volatili, in certa proportione sanguinis phlegma, spiritum subrufum ac oleum fœtidum ingrediente, nec non de Bilis usu ad Facultatem Medicam Lipsiensem perscripta, una cum hujus Responso.

Lipsiæ, apud Joh. Ludovicum Gleditschium, 1698, in 4. plagul. 3.

CUm *Auctor Clarissimus* ex nonnullis in lucem editis Operibus, quorum *Neurographiam* A. 1685. p. 334, *Tractatus vero de Principiis atque Fermentatione* A. 1688. p. 545. in *Actis* commemoravimus, insigne stipendium annuum præter spem apud Magnum Galliarum Regem promeruisset, id sibi negotii credidit solum dari, dignus ut tanta tanti Principis liberalitate deprehenderetur, adeoque suis porro studiis Ars Medica promoveretur. Quapropter ante omnia in Sanguinis essentia, corpusculorumque fluidum hocce vitale constituentium vi atque proportione manifestandis, & in peculiari scripto, quod propediem cum alio de Temperamentis divulgare constituit, explanandis diu hactenus multumque sudavit; quo fundamentum videlicet acquireret solidius, cui amplam accuratamque Morborum internorum

Historiam, causarum & symptomatum explicationibus e mechanica corporis humani structura desumtis, illustratam atque multivariis triginta fere annorum in xenedochio Monspeliensi observatis Anatomicis corroboratam, superstrueret postmodum, cum Erudito itidem Orbe communicandam. Attamen prodromi nunc vice præsens prodire jubet Epistolium, quo sanguinis humani non minus spiritum acidum, ac sal volatile, qua videlicet proportione hoc & phlegmati, & spiritui subrufo, & oleo fœtido, per destillationem e sanguine prolicitis inexistat, omnium exponere oculis annititur. Sicut namque Clarissimus quondam *Craanen* in *Tr. de Homine, c. 7. p. 39.* acidum in sanguine ex assumtis acidis, vel de acido saltem participantibus, uti panis secalinus cumprimis est, colligebat: ita *Noster* e sale sanguinis fixo, quod ceu salsum in *Tr. de Principiis c. 22. p. 284.* vel innatum, vel adventitium declaraverat, quodque *Rob. Boyle in Histor. Hum. in. Sangu. Part. 2 p. 45.* sali communi sive marino analogum reputaverat, spiritum omnino acidum, qualem & alii ex alcali quocunque fixo per olei vitrioli vel arenæ adjectionem eruere conantur, sistit destillatum. Nempe, postquam quinquaginta libras sanguinis, in æneo prius vase ignis adjumento exsiccati, in fornace figuli per viginti quatuor horas calcinasset, seu in cineres trium unciarum & drachmarum septem redegisset, atque ex his salis fixi fere nivei, in morem alcalium cum acidis spiritibus effervescentis, solutionem Mercurii sublimati præcipitantis ac purpureum syrupi violarum colorem cum viridi commutantis, unciam unam obtinuisset, ex salis ejusmodi fixi drachmis septem ac quadraginta duobus granis, cum tribus circiter unciis boli siccissimæ commixtis, igne reverberii unciam dimidiam cum octodecim granis spiritus, ipso spiritu aceti acidioris, se destillasse tradit, qui instar aliorum pariter acidorum cum alcalibus fixis & volatilibus ebullierit, atque syrupo violarum & tincturæ heliotropii ac malvæ rubedinem conciliarit; e relicto autem capite mortuo drachmas duas extractas fuisse cum dimidio & grano uno salis fixi, non nisi cum oleo vitrioli effervescentis, solutionem autem Mercurii sublimati præcipitantis atque colorem syrupi violarum aliquantum prius excalefacti & tincturæ florum malvæ in viridem mutantis. Ne cui tamen scrupulus oboriretur, spiritum istum destillatum acidum non tam sanguini, quam vitriolicis particulis ex æneo vase inter exsiccandum avulsis de-

deberi, eundem pariter ſpiritum e fixo ſale, in terreo vaſe exſiccato, ſaltem in minori quantitate prodiiſſe annotat, quod ſtudio acidum omne noluerit educere, utpote obſervaturus, num ſal poſterius omni acido haud privatum, ideoq; in duplo majori quantitate, videlicet ad drachmas quinque reſiduum, vires a priori diſcrepantes exereret; quales nihilominus in tincturæ florum malvæ ac ſpirituum acidorum admiſcela neutiquam apparuerunt diverſæ. Neque ſilendum, ſal puro calentis Solis ardore e ſanguine elicitum ſubrufum multo acrius ſimulque ſenſibiliter acidum extitiſſe, quod acumina illius ſalis a Sole parum, ab igne vero culinari multum hebetentur. Aſt quo cunctorum corpuſculorum, e ſanguine abſque ulla eorundem jactura ſeparatorum, exactius ſuo tempore determinari queat proportio, in quantitatem porro ſalis volatilis in ſanguinis phlegmate, ſpiritu ſubrufo & oleo fœtido inquirit, atque poſt varia fruſtraneo ſucceſſu inſtituta tentamina, uncias demum duas phlegmatis grano uno & dimidio ſalis volatilis imprægnari, ſpiritus vero ſubrufi drachmam unam unice phlegma haberi viginti ſeptem granis ſalis volatilis gravidum, in uncia denique una olei fœtidi unciam dimidiam cum drachma dimidia & granis duodecim ſpiritus ſubrufi, nec non grana octo alcali fixi comprehendi, exinde oſtendit, quod unciæ duæ aquæ fontanæ deſtillatæ, ubi in iis granum unum cum dimidio ſalis volatilis ſanguinis fuerit ſolutum, itemque phlegmatis ſanguinis drachma una, poſtquam viginti ſeptem grana ſalis volatilis ſanguinis receperit, eidem moli vel phlegmatis, vel ſpiritus ſubrufi deſtillati, quoad colorem, odorem, aliosque effectus prorſus cernantur ſimiles; olei autem fœtidi uncia una cum tribus unciis boli ſicciſſimæ rite deſtillata, præter drachmam dimidiam cum granis decem phlegmatis limpidi a bolo primum prodeuntem, unciam dimidiam cum dimidia drachma & granis duodecim ſpiritus ſubrufi, ignem extinguentis, ac drachmas duas cum dimidia granisque viginti & uno olei, cito inflammabilis bilique folliculari analogi, ſuggerat, prout caput mortuum grana octo ſalis fixi nigricantis, promte in aere humido deliqueſcentis & plane alcalici, præbet extrahenda. Tandem, cum in bilis analyſi, tribus circiter abhinc annis inſtituta, primum phlegma ſumme pellucidum, hinc liquorem lacteum, inſtar lactis ipſius candidum & omnis corruptionis expertem, cum aliis corporibus Autor obtinuerit, nonnulla de

bilis addit usu, a sulphure bilis, sale acri acido lenissimo gravido ac velut condito, albedinem chyli hujusque in ventriculis cordis fermentescendi formamque sanguinis recipiendi dispositionem deducens, consequenter fermentum massæ sanguineæ, quod fermenta ejus nativa conservet, bili acceptum ferens. Quem usum aliis etiam confirmari experimentis putat, dum unciæ octo aquæ fontanæ, tantillo spiritus vitrioli imbutæ, mox, ubi in bilis tepidæ drachmam unam projiciuntur, lacteam fere albedinem contrahunt, majorem adhuc contracturæ, si quatuor salis absinthii grana admisceantur, dumque itidem ex sufficienti phlegmatis, e pane destillati ac volatili acido imprægnati, atque bilis miscela soliditas quædam lactea lacteusq; color emergunt, spiritusque panis cum sale, tum fixo, tum volatili sanguinis diutius fermentescit, quam quivis alius fluor acidus, evidenti argumento, multum in nobis salis acidi educi ex pane, una cum acido nitro aereo ad fermentationem sanguinis egregie conducens.

Ast quia omnia, quæ recensita hucusq; fuerunt, Inclytæ Facultatis Medicæ Lipsiensis ultro exponuntur judicio, hæc in Responsione adnexa Herculeos labores, quos in spiritu sanguinis acido destillando ac salis volatilis in sanguinis phlegmate, spiritu subrufo & oleo fœtido proportione determinanda, omnium primus *Autor Cl.* impiger subiit, potissimum commendat & prædicat, dubia, quæ ipsi circa bilis usum visa, non æque ac promissorum Opusculorum editionem urgens.

JOH. BERNOULLI THEOREMA UNIVERSALE RECTIFICATIONI Linearum curvarum inserviens. Nova Parabolarum proprietas. Cubicalis primaria arcuum mensura &c.

EXhibui in *Actis anni 1695, pag. 374*, modum generalem: *ad datam quamvis curvam describendi aliam, quarum summa vel differentia per arcum circuli sit mensurabilis*, deductum ex generali illo evolutione condescriptarum theoremate, quod postea ad alias speculationes viam aperuit celeberrimis Viris *Leibnitio* & *Tschirnhausio* in eodem *Act. anno m. Novemb.* Ex eo tempore cogitare cœpi, annon forte alia combinatione curvarum id fieri possit per solas lineas rectas; seu annon ad curvam propositam inveniri possit alia, quarum sum-

summa vel differentia absolute rectificabilis existat; nec spe vana. Cum enim non ita pridem hæc in mentem redirent, sequens insigne theorema se mihi obtulit: *si positis cujusvis curvæ datæ coordinatis x & y; fiat alia curva cujus coordinatæ sint* $\frac{x\,dy^3}{dx^3}$ & $\frac{3x\,dy^2}{2dx^2} - \frac{3}{2}\int\frac{dy^2}{dx}$, *erunt ambæ curvæ genitrix & genita simulsumtæ rectificabiles; facta enim recta quæ se habeat ad abscissam curvæ datæ x, ut cubus tangentis ad cubum subtangentis in eadem curva data, æquabitur hæc recta longitudini curvarum simul sumtarum: id est, expressione literali adhibita, si elementum curvæ datæ vocetur dt, longitudo ejusdem D, longitudo genitæ G, erit* $D + G = \frac{x\,dt^3}{dx^3}$. *Notandum hic, si curva proposita versus axem sit cava & (posita dx constante)* $-3x\,ddy$ *sit majus quam* $dx\,dy$, *tunc differentia curvarum dictæ rectæ æquatur.*

Non opus est indicare, qua via, quave analysi huc pervenerim, calculus foret nimiæ prolixitatis: si tamen alicui animus erit asserti veritatem explorare, poterit id commodissime synthetico more præstare, differentiando scilicet assignatam hanc ex constructione rectam & quod prodit conferendo cum aggregato elementi curvæ genitricis & elementi genitæ, reperiet enim utrobique æqualitatem. Hinc sive curva proposita algebraica sit, sive transcendens primi gradus si modo $\frac{dy^2}{dx}$ sit summabile, curva genita tunc semper erit algebraica: datur namque algebraicæ ratio dx ad dy. Hinc etiam quod incognitum hactenus fuit, & inter rara hujus seculi inventa numerari potest, sequitur omnem Parabolam cujusvis gradus aut per se aut cum alia alius gradus Parabola conjunctam absolute esse rectificabilem: per se, si exponens parabolæ sit $= \frac{1+2p}{p\,2}$ (per p intelligo quemlibet numerum integrum) cum alia vero generaliter in omni casu. Esto enim datæ parabolæ gradus seu exponens n: dico eam cum alia parabola

bola cujus exponens $= \frac{2n-1}{3n-2}$ junctim admittere rectificationem; qualiscunque etiam sit numerus n sive fractus sive integer, sive surdus sive rationalis sive affirmativus sive negativus. Unde pro parabola communi *Archimedea* reperitur parabola cubico-biquadratica, id est cujus exponens est $\frac{3}{4}$, seu ubi biquadrata applicatarum sunt in triplicata ratione abscissarum. Hanc vero rectificationem, in quam alia quoq; via particulari incidi, quoniam non postremam proprietatem constituit hujus ab omni antiquitate decantatissimæ curvæ, placet hic plenius exponere.

TAB. XI. Fig. I. Esto (*Fig. I*) AB parabola communis, ex B agatur normalis BI secans axem AI in I; & IM normalis ad BI, occurrens diametro PM in M: resecetur IK = subnormali seu semiparametro. Descripta jam parabola cubico-biquadratica AG, cujus parameter sit $= 3\frac{1}{8}\frac{3}{1}$ param. parabolæ AB, sumatur abscissa AH = tertiæ proportionali ad parametrum seu ad duplam IK & ad BK, appliceturque HG. Dico curvam GAB compositam ex portionibus parabolicis AG, AB esse æqualem lineæ rectæ IM.

Si hæc porro conferantur cum iis, quæ primus inveni pro sectione arcuum parabolicorum in data ratione, quæque in *nupero Junio* edita habentur, ubi simul innui ad arcum quemvis datum parabolæ communis inveniri posse ope methodi meæ alium arcum in eadem parabola, ita ut datam habeant differentiam rectificabilem: apparebit facile ratio comparandi quoque arcum parabolæ cubico-biquadraticæ AG, cum arcu vel arcubus quibusdam parabolæ communis. Unde novum emerget inventum meo judicio haudquaquam spernendum, quod facem accenderet insignem ad mensurandam parabolæ longitudinem per meras rectas lineas, si modo id possibile esset: perspicio quippe arcum AG cum aliquo arcu vel arcubus parabolæ AB, posse habere rationem algebraicam. Jam vero aliquis operæ pretium ageret, si ostenderet, arcum AG non cum aliquo tantum, sed cum ipso arcu AB comparabilem esse: haberet profecto rectificationem curvæ parabolicæ & quadraturam hyperbolæ dudum frustra quæsitam: dividenda enim tunc tantum adhuc foret recta IM in ratione inventa, divisæque hinc una pars arcui AG, altera arcui AB æquaretur. Sed id ipsum quod quadraturæ hyperbolæ impossibilitas pro demonstrata fere habeatur, invictum est argumentum, arcus parabolæ cubico-bi-

qua-

TAB. XI. ad

Arcus
inter se co
Rectificat
Joh..

Arcus BC-arcu

P
K
E
H
A
G

ibolæ

ens *n*
portet

bicalis

a assi-
ic er-
curvæ
vrati-
bola
cedit,
ultate
nfini-
facil-
iat, &
mnes
s hac-
a dif-
ois ac-
cogni-
casio-
vanæ
ilitati
abola
iuda
. Sit
is BC,
ir A I
id pa-
l pun-
olatus
aitur:
unctis
les ad
ngen-
ti-

TAB. XI. Fig. 2.

bola c

liscun
ration
ni *Arc.*
ponen
abfci I
lari in
omni

TAB.XI. Fig. I.

lis B I
P M i
pta ja
$3\frac{1}{8}\frac{3}{1}$ p
nali a c
Dico
esse æ

ctione
edita
comn
rabol
facil c
cæ A C
novu
quod
dinen
quip p
haber
ret, si
arcu
parab
viden
divisa
id ipf
fere I

quæ

quadraticæ cum quibusdam arcubus non cum omnibus parabolæ comparabiles esse, insolitum quidem hoc est, sed tamen verum.

Quod si ulterius pergamus, & inquiramus, qualis exponens n debeat assumi, ita ut genitrix & genita fiant eædem curvæ, oportet æquari n cum $\frac{2n-1}{3n-2}$, id quod $n = \frac{1}{3}$: atque est *parabola cubicalis primaria*, quæ cum se ipsa comparata rectificari potest, seu in qua assignari possunt duo arcus, quorum differentia est rectificabilis. Hic ergo incidimus quasi fortuito in perelegantem hujus famosissimæ curvæ alias irrectificabilis proprietatem, quod inventum alteri illi *Heuratiane*, seu prout *Wallisius* contendit, *Neliano*, quo primum parabola cubicalis secundaria rectificari cœpit, nobilitate non modo non cedit, sed multis parasangis præcellit, si id æstimare velimus ex difficultate eruendi; vilescit enim hoc & desiit esse novum, ex quo methodi infinitesimales inclaruere, cum earum nulla sit quæ non immediate & facillime hujus curvæ parabolicæ secundariæ rectificationem exhibeat, & vel primo mentis obtutu. Nostra vero primaria postquam omnes Geometrarum ejus dimensionem quærentium sudores & labores hactenus elusit, nobis in tantum obsecundavit, ut arcuum suorum differentia mensuram rectis lineis algebraice determinabilem a nobis acciperet. Nec video, qua alia via, quam hic præscripta, ad hujus cognitionem perveniri potuisset. Egregiam adeoque habuissem occasionem, si suppressa methodo, aliis idem problematice proponendo vanæ gloriolæ litare voluissem: sed malui publicæ quam propriæ utilitati prospicere, exponendo inventum sine pompa. In vulgari parabola conica eandem rem præstiti, ut supra dixi: illud autem cum ex nuda attentione ad hyperbolam ultro fluat, præ hoc novo nihili facio. Sit itaque Parabola cubicalis primaria A B C, in qua arcus expositus BC, (*Fig. II*) a punctis B et C ducantur applicatæ B F, C G: sumatur A I æqualis tertiæ proportionali ad vigecuplam septuplam A F, & ad parametrum parabolæ; fiatque ut A G ad A F, ita A I ad A H; ad puncta I & H ductæ applicatæ I E, H D resecabunt arcum D E, qui ablatus ex arcu B C relinquet differentiam rectilinearem, quæ ita invenitur: duc tangentes C P, B K occurrentes A P normali ad axem in punctis P, K; ex quibus age axi parallelas P N, K L quæ secent normales ad curvam C N, B L, in N, L: erige perpendiculares N O, L M, tangenti- TAB. XI. Fig. 2.

tibus productis occurrentes in O, M. Dico differentiam rectarum OP, MK esse æqualem differentiæ arcuum parabolicorum CB, ED.

EJUSDEM ANNOTATA IN SOLUTIONES FRATERNAS problematum quorundam suorum, editas proximo Actorum Majo.

SI problemata subinde Eruditis propono, scopus mihi non est aliorum capacitatem tentandi, sed unice, ut ingenia excitentur, novumque capiant incrementum scientiæ; unde & ego delectamentum habeo, quando præsertim solutiones in lucem prodeuntes cum meis conspirare deprehendo. Eorum quæ partim in *Hisce Actis*, partim quoque in *Ephemeridibus Parif.* quondam proposui, nunc demum nonnulla a *Fratre* soluta *Actorum mensis Maju* exhibet. Gaudium, fateor, non leve mihi attulit consensus, quem animadvertere potui solutionum *Fraternas* inter measque; & perfectum fuisset omnino, si modo in generalitate quoque meis respondissent. Non igitur abs re puto, si hic paucis & omni qua possum modestia recensuero, quid ad perfectionem omnimodam solutionum *Fraternarum* desiderem.

Et quidem pag. 227 Demonstrationem syntheticam affert problematis de infinitis cycloïdibus; sed pro simplicissimo duntaxat casu, quando sc. recta positione data verticalis est. Optassem interim generalem pro omni recta positione data, imo etiam pro curva, exhibuisset meæ similem, qua non modo a puncto ad punctum iter brevissimum cycloidem esse, sed & simul a puncto ad lineam non tantum verticalē, non tantum rectam, sed utcunq curvam descensum brevissimum vel interdum longissimū peragi per cycloidem lineæ datæ perpendicularem, breviter, perspicue, directe & synthetice demonstro, quam omnes, quotquot sunt quibus communicavi, summopere laudarunt & approbarunt; & nuper tantum Amplissimus & Generosissimus Dn. *Dierquens* Præses in suprema Curia Brabantina quæ Hagæ est, Vir acerrimi judicii & in his studiis versatissimus, una cum Filio Nobilissimo, Mathematico pariter ingenioso; quemadmodum ex ipsorum literis ad me non sine delectamento intellexi. Hæc vero mea demonstratio synthetica quæ non in *Galileana* tantum, sed in omni alia hypothesi succedit, jam initio statim lucem publicam aspexisset, nisi suasu

ce-

celeberrimi *Leibnitii* eam etiamnum suppressam tenerem, ut jam alibi memini me monuisse: eo enim tempore, quo incidi in problema de celerrimo descensu, jam adinveni hanc demonstrationem.

Cæterum si verum est, *Fratrem* celerrimum descensum ad rectam positione datam non solum in cycloidibus sed & in omnibus curvis similibus determinare posse, vel potius tum temporis potuisse, cum hoc problema proponeret, scire valde gestio, quid illa verba sibi velint, in quæ erumpit: *Qui methodum de maximis & minimis promovere volet, tentabit. Nobis sufficiet proposuisse*: De circulis & parabolis loquens, quæ utique etiam sunt curvæ similes; qui dicit sibi sufficere proposuisse, tantundem est ac diceret se non solvisse, imo difficultate quasi deterritum ne tentasse quidem. Quicquid sit, longe majus quid præstitisset, si solvisset quoque in curvis dissimilibus: tentet & videbit immensam difficultatem, & vel in solis ellipsibus super eodem axe extructis, quod jam nonnemini proposui: meus solvendi modus eo pertingit. Nec minus rem spinis obsitam sentiet, si reliqua duo exempla, quæ sine demonstratione subnectit, a circulis & curvis similibus ad quasvis dissimiles transferre voluerit. Cum hic sermo sit de demonstratione synthetica, Lectorem B. monitum volo, in illa altera affinitate juncta, quæ novissimo mense Junio prodiit, ubi tautochronismum *Hugenianum* quam simplicissime demonstro, irrepsisse sphalma quod sic corrigendum: pag. 267, l. 29 & 30 pro ATq. HNq : : DTq. DNq pone √AT. √HN : : √DT. √DN.

Transeo jam ad solutiones problematum meorum in *Ephem. Gall. m. Aug. 1697* propositorum. Quod primum concernit, conqueritur statim *Frater* de ambiguitate in voce *geometrice*: cum tamen jam nemo nesciat, non mihi soli dudum, sed etiam acutissimo *Leibnitio* imo & ipsi *Fratri*, geometricum esse quicquid geometrica lege peragitur, seu quicquid per æquationem sive algebraicam sive transcendentem determinari potest. Non nego, potuissem plane omittere hoc vocabulum, quippe quod per se subintelligitur; id tamen consulto adjeci, ut simul excluderem constructionem quandam simplicissimam, generalissimam & facillimã, quam prævideram dari posse, sed quæ mechanica est: *Extendendo scilicet filum per superficiem convexam ab uno dato puncto ad alterum, illudque firmiter astringendo: capiet enim hoc pacto situm brevissimum inter utrumque punctum.* Volebam itaque evita-

re ambiguitatem, excludendo statim quod mechanicum est: tantum abest ut illam affectaverim. Videat hinc *Frater*, annon *Illustrissimo Marchioni Hospitalio* rem fortè gratiorem fecisset, abstinendo verbis blandiusculis (quibus viri generosi parum delectantur) quasi ille hoc problema ob dictam ambiguitatem neglexerit. Ipse haud dicet, se neglexisse, imo maxime se ei applicuit, ut ex ipsius ejus litteris ad me datis habeo, sed de nulla tali ambiguitate conquestus est, quia optime genuinum sensum problematis intellexit, quandoquidem se problema de superficie curva in superficiem planam reduxisse mihi significavit. Quod vero ei res non omnino ex voto cesserit, indicium est, majorem in hoc negotio difficultatem præsensisse, quam ut una generali æquatione (ut *Frater* se fecisse putat,) problema in omni sua extensione complecti liceat. Quid interim? si retorquerem & dicerem, Illustrissimum Virum, qui pariter unius tantum problematum *Fraternorum* solutionem de celerrimo descensu ad lineam verticalem exhibuit, alterum de Isoperimetris ob ambiguitatem & obscuritatem propositionis (ut fere nesciam an unum an plura contineat problemata) noluisse attingere.

Ut redeam ad solutionem Fraternam lineæ ducendæ brevissimæ in superficie conoidea, eam legitimam agnosco, & gaudeo Fratrem hac in parte mecum concurrisse: sed patiatur ut dicam, ex infinitis casibus vix unum esse quem solverit, eumque facillimum, adeo ut immane quantum adhuc pro generali solutione desideretur. Fundamentum, quo forte *Frater* usus est, in eo consistit, quod differentia duorum angulorum, quos facit linea quæsita cum duobus quibusve meridianis proximis in superficie conoidis vel sphæroidis ductis, debeat esse æqualis angulo quem comprehendunt duæ in ipsis punctis intersectionum tangentes meridianos, & in axe conoidis vel sphæroidis concurrentes. Sed quam parum hoc est! valet enim vix ac ne vix quidem in conoidibus & sphæroidibus, & quidem basium circularium, sed neque in his omnibus: oportet insuper axem rectum esse ad basin; at vero quot sunt conoides, quot sphæroides, quarum axis est obliquus? quot sunt iterum quarum bases non sunt circulares? Vellem itaque restringeret verba sua, quando dicit, *Problema in omnibus pariter conoidibus & sphæroidibus, æque ac in cono cylindrove esse facillimum*, ad illas tantum quæ sunt rectæ & circulares. Præterea si consideremus mul-

tit-

titudinem & varietatem infinitam ſuperficierum curvarum, quæ plane non ſunt conoides nec ſphæroides, fateri oportet, rem eſſe exigui momenti, quod in conoidibus & ſphæroidibus præſtitum, præ eo quod a *Fratre* præſtandum ſupereſt. Heic igitur me feciſſe aliquid puto, quod repererim viam generalem perveniendi ad æquationem pro quavis ſuperficie curva data, ſit conoidica, ſit non conoidica; quam *Fratri* indagandam relinquo, ut tempus habeat ſuam perficiendi & problemati ex aſſe ſatisfaciendi.

In cono quovis obliquo, pro quo & quidem tantum recto proliximam conſtructionem exhibet, & tamen non docet, quomodo linea inventa per data duo puncta ducenda ſit, pauciſſimis verbis ſine ſchemate ita rem expedio: Ductis a duobus punctis datis ad verticem coni duabus rectis, fiant in plano duæ aliæ rectæ ipſis æquales & angulum comprehendentes æqualem angulo ſuperficiei conicæ contento duabus iſtis rectis in cono ductis: conjungantur rectâ extremitates duarum rectarum in plano, quam ſecet alia recta utcunque ex angulo plani ducta, diſtantiam interſectionis transfer a vertice coni in ſuperficiem conicam, ita ut cum prioribus rectis faciat in ſuperficie conica angulos æquales angulis quos facit cum lineis in plano ductis; dico punctum illud in quod diſtantia cadit in ſuperficie conica, fore in linea breviſſima, quæ interjacet inter duo puncta data. Suppono hic angulos ſuperficiei conicæ circa verticem comparabiles eſſe, vel æquales aſſumi poſſe angulis planis: quod quomodo faciendum, jam *Barrovius* docuit.

Non eſt quod diu immorer cæteris problematum ſolutionibus: meas jam ante annum *Illuſtriſſimo Hoſpitalio* communicavi, quæ quodammodo ſimpliciores ſunt. Sed hoc monitum duntaxat cupio, quod tunc ſtatim etiam in literis ad *Dn. Marchionem* innui, me per curvas ejusdem ſpeciei non intellexiſſe curvas ſimiles tantum, ſed curvas quascunque certa lege deſcriptas, ſeu ut termino *Leibnitiano* utar, *curvas in poſitione datas*: alias ſi mens mea de ſimilibus tantum fuiſſet, id diſerte dixiſſem, quemadmodum non diu poſt feci in iisdem *ephem. men. Decemb.* ubi pag. 463 ſeqq. illas expreſſe voco curvas *ſimiles & ſimiliter poſitas*. Quod autem in exemplum dederim Parabolas quæ utique ſunt curvæ ſimiles, id ipſum oſtendit quod tunc de ſimilitudine curvarum ne ſomniaverim quidem, alias certe non parabolas

bolas sed alias curvas dissimiles exempli loco proposuissem: nostra enim methodus ad omnes se extendit, quacunque lege datas. Ast tantum discrimen comperiet *Frater* inter similes & dissimiles curvas, ut si problema denuo tentare lubeat, non dubitem, quin sit agniturus, se postquam hoc problema pro speciali isto casu solvit, ne unguem latum promovisse generaliter conceptum pro quibusvis ordinatim positione datis; quod quam abstrusæ sit indaginis patebit ipsi, si in probl. 4 & 5 loco parabolarum substituere velit easdem illas ellipses, quæ in præcedentibus duobus exempli loco inservierunt: dico exempli loco, solvitur enim pariter per nostram methodum in omnibus aliis curvis.

Supersunt notanda quædam circa lineas quas vocabo Trajectorias, quæ alias ordinatim datas normaliter vel in angulo quovis dato seu etiam data lege variante trajiciunt. Diu adeo est, quod hanc materiam sepofuerim, quam ni fallor primus in lucem protraxi, ut difficulter in mentem revocem. Cum vero aliquot exempla proferat *Frater* curvarum algebraicarum, quæ jam quatuor abhinc annis celeberrimo *Leibnitio* in privatis ad ipsum literis soluta dedi: placet hic „ excerpere quæ tum scripseram in literis d. 2 Septemb. 1694. Aliud „ jam pridem etiam mihi consideratum problema non minus elegans „ quam utile, ob affinitatem quam cum hisce (*curvis alias positione da-* „ *tas tangentibus*) habet proponam: Datis nempe infinitis curvis po- „ sitione, invenire curvam quæ omnes ad angulos rectos secat, vel ut „ Tuis verbis utar, *Lineis propositam normaliter secantibus positione or-* „ *dinatim datis, invenire propositam.* Si positione ordinatim datæ sint „ parabolæ *cujusvis gradus*, eundem axem & eundem verticem sed pa- „ rametros variabiles habentes, curva optata erit Ellipsis: si positione „ ordinatim datæ sint parabolæ eædem eundem axem sed variabiles „ vertices habentes, curva quæsita erit logarithmica vulgaris: sic in „ quovis exemplo peculiari rem facile expedire possem, Tibi autem „ difficile non erit generales pro hoc excogitare regulas. Cæterum „ hoc problema insignem usum præstat in determinanda curvatura „ radiorum lucis per medium inæqualiter densum transeuntium juxta „ hypothesin *Hugenii*, siquidem radius nihil aliud sit quam linea un- „ dulationes ad angulos rectos secans. Posset præsens problema adhuc „ latius extendi, nempe sic: *Lineis propositam ad angulum datum secan-* „ *tibus positione ordinatim datis, invenire propositam*, si lineæ da-

„ tæ sint rectæ in puncto coeuntes, curva quæsita (ceu manifestum est) „ erit Loxodromica plana &c.

Hisce vir sagacissimus in hunc modum respondit, in literis ad me datis $\frac{6}{16}$ Decemb. 1694, quod lubens huc refero, ut appareat quantum & ille jam tum fecerit. Methodus, *inquit*, inveniendi curvam „ quæ ordinatim positione datis occurrat ad angulos rectos, meo judicio consistit in duabus æquationibus, una continente relationem „ inter x, y & constantem quandam in curva positione data, sed pro di- „ versis talibus ordinatim datis variabilem b; altera continente valo- „ rem ipsius $dy : dx$ in curva quæsita, expressum ex proprietate per- „ pendicularium in curva positione data, cujus æquationis ope datur „ ipsius b valor per dy, dx, y, x, pro re nata; quarum duarum æqua- „ tionum ope tollendo b, habetur æquatio differentialis primi gradus „ pro relatione inter x, & y. Sic si positione ordinatim datæ sint para- „ bolæ verticis communis, quarum semiparametri b fiet æqu. $2bx = $ „ yy jam ex conditione problematis, seu perpendicularitate ad para- „ bolam fit $b = - ydx : dy$, unde tollendo b fit $- 2xy\,dx = $ „ $yy\,dy$; seu summando $aa - xx = \frac{1}{2} yy$, quæ utique est ad ellipsin, „ & satisfaciunt Ellipses infinitæ. Et has ordinatim positione datas „ manifestum est vicissim a parabola unaquaque normaliter secari. „ Cæterum præclare a te notatum est, hoc problema usum habere in „ Dioptricis, pro curvatura radii in medio continue variante: nihil „ potuit dici aptius, &c.

Allata sufficiant ad ostendendum, methodum ad æquationem perveniendi non in uno alterove tantum exemplo algebraicarum sed in omnibus, dudum nobis fuisse familiarem: sed quoniam in trascendentibus non succedit nisi in similibus, ut in cycloidibus, vel etiam in illis, quæ ad unam constantem reduci possunt, ut in logarithmicis; illam velut insufficientem neglexi, neç quam excolerem dignatus sum: alia itaq; excogitanda erat, quæ generalis esset, & ad quascunque ordinatim positione datas transcendentes æque ac algebraicas porrigeretur. Hanc autem postquam acutiss. *Leibnitius*, occasione eorum quæ ipsi super hac affinique materia communicaveram, ipse novam differentialis calculi applicationem perutilem sane invenisset, mecumque vicissim communicasset, de qua hactenus nihil in publicum constat, hanc inquam quam optaveram methodum gene-

ralem

ralem secandi ordinatim positione datas sive algebraicas sive transcendentes, in angulo recto sive obliquo, invariabili seu data lege variabili, tandem ex voto erui, cui *Leibnitio* approbatore ne γρῦ addi posset ad ulteriorem perfectionem, & vel ideo tantum quod perpetuo ad æquationem deducat, in qua si interdum indeterminatæ sunt inseparabiles, methodus non ideo imperfectior est, non enim hujus sed alius est methodi indeterminatas separare. Rogamus itaque *Fratrem*, ut velit suas quoque vires exercere in re tanti momenti. Suscepti laboris non pœnitebit, si felix successus fructu jucundo compensaverit; scio relicturum suum quem nunc fovet modum, qui in paucissimis tantum exemplis adhiberi potest, ut modo supra dixi.

Quod interim spectat peculiarem illum casum, quem in *Actis* proposui, ubi scilicet quæritur *Trajectoria omnes Logarithmicas super eodem axe & per idem punctum ductas normaliter trajiciens*: en excerpta ex literis meis ad prælaud. *Leibnitium* jam ante biennium datis, die puta 27 Octob. 1696, quæ singularem exhibent solvendi modum per æquationem *exponentialem*, seu ut ego voco *percurrentem*: Esto

TAB. XI. Fig. 3.

„(*Fig. III*) A B axis communis omnium logarithmicarum C D, C d „ex puncto C eductarum: determinanda est curva D d, omnibus „ C D, C d normalis. Positis coordinatis A B, B D; x, y & C A, a: Con- „ cipiatur ad lubitum determinata quædam logarithmica C E, ad „ quam cæteræ referendæ sunt: sit illa facilioris calculi gratia talis; ut „ ipsius subtangens sit æqualis ipsi C A seu a. Jam ex puncto quovis cur- „ væ quæsitæ D, ductam intellige D E parallelam B A, quæ secet assum- „ tam logarithmicam in E, ex quo si ducatur E F, designabit A F lo- „ garithmum ipsius E F, seu D B, seu y. Nunc ob normalitatem D d „ad C D erit generaliter $dx. - dy$: : BD. BG, subperpendicula- „rem curvæ D d, ideoque BG $= \frac{-ydy}{dx}$. Est autem ex proprietate „ logarithmicarum subtangens logarithmicæ CE ad subtangentem „ logarithmicæ C D, id est C A ad B G ut A F ad A B, quod hanc suppe- „ ditat proportionem $adx. - ydy : : ly. x$, unde habetur $axdx =$ „ $- ylydy$; potest autem $-ylydy$ summari, prout jam olim ad Te „ scripsisse memini, hoc pacto $-ylydy = -ylydy - \frac{1}{2}yydly +$ $\frac{1}{2}aydy$ (quia $dly = \frac{ady}{y}$) sumtis itaque summis per partes, erit

$\int$-

„ $\int -yly\,dy = -\frac{1}{2}yyly + \frac{1}{4}ayy$ & per consequens $= \frac{1}{2}axx$, id „ est $x = y\sqrt{\frac{a-2ly}{2a}}$. Vel si mavis æquationem percurrentem: sit „ b numerus ipsius a seu $lb = a$, tunc erit $2yyly = yylb - 2xxlb$ „ adeoque $y^{2yy} = b^{yy-2xx}$ vel etiam $b^{2xx}y^{2yy} = b^{yy}$. &c.

Haud difficilius alter casus logarithmicarum, cujus constructionem dat *Frater* §. 4, ad æquationem percurrentem reduci potest. Ut & si quæreretur Trajectoria normaliter secans omnes omnium graduum parabolas ejusdem parametri, verticis, & axis; haberetur enim pro natura curvæ $ayy + xx = x^{2xx}y^{2yy}$. Quapropter videsis quæ scripsi de Exponentialibus anno superiori mense Martio.

Videamus autem, quomodo tandem *Frater* discursum claudat. En expositis omnibus suis solutionibus & constructionibus, postremo duos casus aliis solvendos proponit, quos hactenus inexploratos dicit, suisque adeo methodis impervios & desperatos: sunt autem hi. *Quæritur curva, quæ omnes parabolas super eodem axe extructas, lateraque sua recta respectivis verticum a puncto fixo distantiis æqualia habentes, ad rectos angulos trajicit*; item: *Quæritur curva, quæ parabolam aut aliam datam curvam super plano suo circa datum punctum in orbem conversam in angulo dato secat.* Gaudeo mihi ansam hic dari, qua ipsius methodo subvenire possim. Ecce solutionem utriusque. Pro primo; sit A punctum fixum (*Fig. IV*) AB axis communis parabolarum BC, quarum parametri seu latera recta distantiis AB æqualia: super axe BA producto fac logarithmicam FG pro arbitrio, cujus subtangens vocetur a: super AH normali ad AB, describe curvam AE cujus applicata HE (posita abscissa AH $= z$) sit $= \int \frac{a^3dz + 4azzdz}{aaz - 6z^3}$: quo facto agatur utcunque GE parallela ipsi AH, secans curvas in G, E, & axem in D: sume DI, quæ sit ad DE, ut DG ad subtangentem logarithmicæ; ex I ducatur axi parallela IC, occurrens parabolæ descriptæ parametro AB æquali ipsi DG; dico punctum occursus C fore in trajectoria quæsita CK, quæ omnes parabolas ut BC normaliter trajiciet. TAB. XI. Fig. 4.

Alterum, quo quæritur *Trajectoria datam quamvis curvam in suo plano circa datum punctum in gyrum versam in dato angulo con-*

ſtanter ſecans: ita conſtruo. Sit punctum ſeu centrum rotationis C, ex quo deſcribatur circulus AGH, (*Fig. I*) aſſumaturque punctum A pro initio rotationis, ipſa vero curva data circa C rotanda ſit BF: ex cujus puncto quovis B ducatur ad C recta BC, & ad hanc normalis CD, occurrens tangenti BD in D. Vocentur radius circuli ſeu ſinus totus, a; ſinus anguli dati, b; ſinus complementi, c; CB, y; CD, r; BD, t; (nota quod r & t dentur per y) ſumatur jam arcus $AG = \int \frac{a^3 ry \pm abctt}{bbtty - aay^3} dy$, & ex radio CG abſcindatur $C\beta = CB$; dico punctum β eſſe in trajectoria quæſita βM, quæ curvam datam BF circa C converſam in quovis ſitu $\beta\phi$, ſecabit in angulo dato $M\beta\phi$: qui ſi rectus ſit, conſtructio evadit ſimpliciſſima, tunc enim ſumendus eſt arcus $AG = \int \frac{a\,dy}{r}$. Hujus demonſtrationem non addo, quoniam evidens & cuivis obvia eſt.

TAB. XI. Fig. 5.

FRIDERICI KRAUSOLDI U. I. D. ET CONSILIARII AULici Saxo-Martisburgenſis Tractatus Juridico-Politicus de Miraculis & egregiis Uſibus S. Raſpini, i. e. Ergaſteriorum publicorum.

Martisburgi, impenſis Georgii Forbergeri, 1698. in 4. Conſt. 1. Alph.

PEr Diſcurſum hunc præliminarem, quem tractatus magis robuſtus proxime excipiet, tale ſibi argumentum Auctor Magnificus excutiendum propoſuit, quod ex Jurisprudentia Deliberativa, prout appellari conſuevit, petitum, & pœnarum quarundam abrogationem, prævio convenientioris pœnæ conſilio, ſerio ſuadet, inſtantiſſimeque hortatur. Poſtquam enim in medium producta eſſet quæſtio: *utrum Imperio Romano-Germanico conſultius ſit atque tutius, ad fures potiſſimum cæterosq; malefériatos homines coercendos, famoſam pœnarum trigam, ſuſpenſionem videlicet, fuſtigationem, & relegationem retinere? an vero in iſtarum pœnarum locum, Ergaſteriorum diſciplinarium uſum ſeu damnationem ad opus publicum ſubſtituere expediat?* poſterior ex his ſententia voto promptiſſimo recipitur. Ut autem Ergaſterii vox mollior aliquanto evadat, iſtius vice jocoſo ſub commento S. Raſpinus ſubſtituitur, tali titulo conſpicuus, quod ſit *Carcer publicus ſum-*

summi Magistratus authoritate constitutus, in quem immorigeri utriusq; sexus hunc in finem includuntur, ut ibidem vinculis onusti, nonnunquam etiam pro qualitate delicti ab iis soluti manere, pœnitentialem vestem induere, tenui victu vivere, diurnos & eos quidem pro cujuscunque ingenio viribusque gravissimos labores exantlare, & vitam secundum statuta loci ita componere tenentur, ut si secus fecerint, jam verborum increpationes, jam verbera, jam famem, jam alios corporis cruciatus sustineant, tamdiu in hac misera statione mansuri, donec emendatioris vitæ signa producant, idque omne in honorem Dei, tranquillitatem Reipublicæ, propriamque immorigerorum salutem.

Ne vero hoc coercitionis genus anterioribus, quas modo nominavimus, pœnis temere prælatum fuisse quis arbitretur; primum seorsim circa suspendium, fustigationem & relegationem, origo, indoles & successus, imo incommoda potius & damna, quæ ex pœnæ cujusque irrogatione experientia evidentissime demonstrat, distincte enarrantur. Sub eadem quidem methodo & ergasterii delineatio procedit; diversitas tamen, quæ illi cum altero coercitionis genere intercedit, tacite quodammodo insinuatur, ut haud difficulter appareat, quam sobria sint ac certa & secura hujus censuræ media. Eam ob causam in conspectum prodeunt bis septem castigationis modi in ergasterio conjunctim obvii, ut sunt vitæ solitudo, squalor carceris, vinculorum asperitas, durities laborum, & similes ex definitione allata facile noscendi, quorum conditio totidem paragraphis sub adeo luculenta descriptione, variorumque testimoniorum & exemplorum inductione exponitur, ut facile quis in eam trahatur sententiam, coercitionem istam sic comparatam esse, ut nequissimi & indomitæ cervicis homines successive si non ad frugem perfecte bonam, ad resipiscentiam tamen aliquam & innoxiam animi quietem, cum præsentissimo reipublicæ commodo, reduci queant. Separatim hactenus pœnarum, quæ hic excutiuntur, origo, indoles & usus in disquisitionem venerunt: conjunctim dehinc & comparate magis pœnæ istæ committuntur, dum circa fines potiores, quos pœnæ respicere debent, quales sunt, emendatio delinquentis, mali retributio, & exemplum quo cæteri deterreantur, certamen de prærogativa promerenda inter has pœnarum sectas acerrime continuatur. Veruntamen & in hoc congressu ergasterii causa superior evadit, ut adeo negotium

prorsus confectum videatur. Licet autem improbis tantummodo ergasteria sint metuenda; per inopinatam tamen catastrophen & boni omnes ac pii ergasterio mancipantur. Istud ipsum etenim epilogi argumentum est, quo devote pariter ac erudite differitur, vitam nostram ærumnis & miseriis esse plenissimam, ut ab ergasterii disciplina parum abesse videamur, sive vitæ ingressum, sive ejus progressum, & egressum denique spectare, imo potius, ut par est, attente perpendere velimus.

APOLOGIE DE L' AMOUR &c.

i. e.

APOLOGIA PRO AMORE QUO DEUM SOLUM VERE DEsideramus possidere, ut felicitatem nostram in cognitione & amore ejus consequamur: cum Animadversionibus gravissimis in Principia Regulasque a Dn. Archiepiscopo Cameracensi staturninatas &c.

Amstelodami, apud Steph. Roger, 1698. in 8. Alph. 1. pl. 2.

QUi Theologiam Mysticam & ex ea prognatum Quietismum ex ipsis Romano-Catholicis impugnare scriptis instituunt, hanc plerumque ingredi viam solent, ut quæ ex doctrina de *amore puro* consequantur a ratione & Ecclesiæ doctrina aliena demonstrent. Quo ipso, judice libri, quem nunc sistimus, Auctore, ambages atque anfractus varios evitare nequeunt, cum ad singulorum errorum examen illis sit descendendum; simulque adversariis suis subinde occasionem conquerendi suppeditent, quod ejusmodi sibi tribuantur placita, quæ nunquam docuerint. Hæc incommoda non tantum declinari facile, sed & unico ictu prosterni Quietismum, ejusque fundamenta convelli posse existimat, si clare & perspicue demonstretur, quæ illorum animis obversatur de amore Dei perfecto sive puro ideam, nihil aliud nisi monstrum, merumque mentis ludibrium esse; contra vero sincerum desiderium Deum solum possidendi, ut per ejus cognitionem & amorem felices reddamur, pro perfecto veroque Dei amore esse reputandum. Atque istud quidem in hoc opere probare luculenter, simulque manifestum facere, quam lubricis fundamentis doctrina Archiepiscopi Cameracensis innitatur, secum constituit.

De

De natura itaque amoris generatim exponere, e re sua esse existimavit. In quo ita versatur, ut primo de principio & origine amoris præcipiat. Nimirum insitam a Deo animæ nostræ inclinationem necessariam ad bonum, & invincibile desiderium felicitatis; vel potius, Deum nunquam non impellere & concitare animam per invincibilem impressionem ad bonum generatim consideratum, ut felicitatem, hoc est statum naturæ suæ convenientem expetat, contendit. Etenim exploratum habere animam per intimam conscientiam, se in se ipsa, quo felix reddatur, non reperire, nec instinctum quo feratur ad felicitatem extra se quærendam, a se dependere: consequi inde, igitur ab invincibili quadam Dei impressione hoc provenire. A principio ad objectum progreditur, quod mox boni, mox felicitatis, mox finis nomine designari monet. Hisce enim vocibus nihil aliud quam diversas relationes unius ejusdemq; objecti, quod nobis convenit, indicari. Si enim consideretur prout nobis convenit, vocari bonum; si spectetur ut terminus ad quem appetitus noster tendit, vocari finem; & denique si nobis sistatur, prout ejus possessio summam voluptatem jucunditatemque nobis affert, felicitatem appellari. De bono itaque ita disserit, ut tum rationibus tum testimoniis veterum philosophorum demonstret, illud in convenientia cum nostra natura consistere. Quod ut evincat, ita procedit. Amare nos inquit objectum ideo, quia est amabile: ast amabile nobis nihil aliud dici posse, quam quod nobis bonum, hoc est, naturæ nostræ conveniens est. Conveniens autem & bonum aliquod dici ob perfectiones tum absolutas, tum relativas, quibus gaudet. Affert hinc usitatam bonorum in honesta, utilia & jucunda partitionem, eamque ad institutum suum accommodat. Sic & de fine exponens, monet sedulo, finem *cujus* discernendum a fine *cui*, licet voce amoris uterque designetur. Contingere quidem, ut bonum aliquod in alterius gratiam concupiscamus, cum amico, liberis &c. bene cupimus; sed hic nihilo secius, ut & in omni amore, subjectum immediatum voluptatis ex boni possessione oriundæ esse ipsum amantem. De fine ultimo absolute & secundum quid tali identidem agit, & unum solum finem ultimum eundemque verum esse posse, Deum scilicet, autumat, licet homines plerumque aliud quid pro fine ultimo sibi proponant. Fieri etiam posse ait, ut plura objecta simul finem ultimum constituant, & quidem totalem, quorum u-

Lib. I. Cap. I. Cap. II. Art. 1. Art. 2.

numquodque partialem finem efficiat: ut adeo inde non sequatur, unum eundemq; hominem simul duos fines ultimos sibi propositos habere posse, cum hoc nullo modo fieri queat. Hinc concludit, finis nomẽ illud bonum tandem promereri, quod propter se ipsum amamus, simulque infert, fieri aliter non posse, quin unusquisque semper ex amore finis ultimi agat, quamdiu rationis ductum sequitur. Non quidem necesse esse, ut de fine semper cogitemus, licet semper ob finem quendam ultimum agamus; atque huc pertinere in scholis receptam distinctionem, qua tum formaliter, tum virtualiter propter finem aliquem agere pronuncient. De felicitate autem agens, id cumprimis disceptandum sibi sumsit: an desiderium invincibile nostræ feli-
Art. 3. citatis ejusmodi sit, ut non possimus aliquid amare, nisi quia & inquantum nobis est conveniens, h. e. quia utcunque ad nostram felicitatem aliquid confert. Negare quidem hoc Præsulem Cameracensem cum infinita Mysticorum & Scholasticorum turba. Auctor autem istud affirmat, rationibusq; comprobare annititur. Cumprimis id urget, amari nihil a nobis posse, nisi sit amabile. Fundamentum autem proximum, cur actu aliquid amabile videri possit, esse convenientiam unius objecti respectu alterius. Fieri itaque posse, ut summam perfectionem alterius perspectam habeamus & admiremur, nec tamen eum ideo amemus. Namque & Dæmones non ignorare summam Numinis perfectionem, illamque admirari, non tamen ideo eos illud amare, quia hoc nihil ad suam felicitatem facere intelligunt: manifesto, ut Auctor judicat, documento, ideo aliquid amari, quia nobis est conveniens. Atque hæc cum in amore unionis citra controversiam ita se habere existimet, ita in amore benevolentiæ non aliter esse
Cap. III. comparata, eundo per exempla demonstrat. Progreditur hinc ad varias amoris species enumerandas, primoque ratione principii amorem dispescit in naturalem & liberum: illum nihil aliud esse quam amorem sui ipsius, quo necessario ad nostram felicitatem quærendam impellamur; concupiscentiamque ab eo solum in hoc differre, quod per hanc corpori cumprimis consultum cupiamus: liberum amorem rursus in naturalem & supernaturalem dispescit. Ratione objecti eum in amorem Dei & creaturarum dividit, & hunc rursus in amorem rerum, ad quem honorum, divitiarum, voluptatisque cupiditatem refert, & amorem personarum. Hunc iterum duplicem facit, amorem

rem concupiscentiæ, & puræ amicitiæ, quam in Ethnicam & Christianam porro partitur. Denique ratione modi alium esse amorem unionis, alium amorem benevolentiæ ait. Capite sequenti de amore Cap. IV. amicitiæ, prout opponitur amori concupiscentiæ, ex instituto præcipit. Mysticos scilicet Theologos itidem ab amore concupiscentiæ distinguere amorem amicitiæ notat, sed ita, ut per illum intelligant ejusmodi amorem, quo aliquem nostri commodi nostræque felicitatis causa amamus: per hunc autem talem amorem indigitent, quo alium non nostri commodi causa, sed tantum ob absolutas ejus perfectiones amamus. Contra Auctor amorem concupiscentiæ vocat, quo alterum commodi, ab ipso objecto distincti, causa amamus: amorem amicitiæ autem, quo alium ita amamus, ut in ipso objecto ejusque possessione felicitatem nostram quæramus. Sane perfectissimæ purissimæque amicitiæ non repugnare, ut in ipso amico amemus, quod nos juvet atque delectet, multis veterum, præsertim Ciceronis testimoniis comprobat. Objici posse sibi fatetur, hac ratione nos nihil propter Cap. V. seipsum, sed cuncta propter nos amare: quod tamen ita diluit, ut concedat nos cuncta propter nos amare, ita ut omnia ad nos, tanquam subjectum referantur; hoc tamen non obstante, amorem nostrum in objectum a nobis distinctum ferri posse. Sic & quando opponunt, hoc modo omnia, quæ amamus, solum pro instrumentis nostræ felicitatis a nobis haberi; hoc itidem abnuit, cum ad instrumentum requiratur, ut ab objecto nostræ felicitatis sit distinctum, & ad ejus possessionem nos ducat, quod de rebus ipsis, quas amamus, dici nullo modo queat.

Jam caput causæ aggressurus, primo quidem probat, fieri non Lib. II. posse, ut Deus tantum ob perfectiones suas, sine respectu convenien- Cap. I. tiæ cum nostra natura, ametur. Idque ex principiis libro primo positis confirmatisque, quod nihil nisi quod cum nostra natura convenientiam quandam habet, amabile sit, demonstrat. Contendit hic Mysticorum sententiam cum opinione Epicuræorum, Deum sibi fingentium, quem nulla rerum humanarum tangat cura, eundem tamen ob summas perfectiones amore dignum pronuntiantium. Sed quod Cotta apud Ciceronem Epicuræis reposuit, id quin Mysticis aliquando in mentem veniat, veretur: *si maxime talis est Deus, ut nulla gratia, nulla hominum caritate teneatur, valeat.* Porro cum anima no- Cap. II.

ſtra ſummo deſiderio ad felicitatem expetendam rapiatur, hancque in Deo inveniat, concludit inde, hunc demum amorem Dei puriſſimum perfectiſſimumque eſſe, qui quidem in creaturam cadat, quo Deum propter ſeipſum amamus, ita ut noſtram felicitatem, noſtræque naturæ perfectionem tantum in ejus cognitione & amore quæramus.

Cap. III. Quod autem ad diverſas amoris ſpecies quibus Deum amamus attinet, quas afferre Myſtici ſolent, nonnullas indignas amoris nomine pronuntiat, aliis diverſum ſolum amoris gradum deſignari autumat. Quem autem vocant amorem ſpei, plane rejicit; non quod ſpes cum amore interdum non ſit conjuncta, aut ab actu amoris non differat actus ſpei, ſed quod per hanc ſpei acceſſionem neutiquam nova amoris ſpecies exſurgat, ſed maneat idem amor qualis antea fuerit. Quibus

Cap. IV. evictis progreditur ad alia, docetque, deſiderium poſſidendi Deum ſolum ceu finem noſtrum ultimum ſummumque bonum, ut per ejus cognitionem & amorem felices reddamur, neutiquam pro amore concupiſcentiæ oppoſito caritati, ſed pro actu amoris puri & perfecti habendum eſſe. Cumque cardo rei in eo verſetur, quinque ponit principia, quibus hoc rite demonſtret. Primum eſt: omnem amorem Dei, ordini a Deo præſcripto ratione objecti & cauſæ impulſivæ exacte conformem, eſſe amorem purum perfectumq;. Secundum: omnem amorem, qui noſtram perfectam juſtitiam abſolvit, omnino eſſe amorem purum, & ut loquitur, perfectæ caritatis. Tertium: omnem amorem, per quem gloriam Deo, modo perfectiſſimo, qui quidem in creaturam rationis non expertem cadat, reddimus, eſſe purum perfectumque. Quartum: amorem a Deo in Decalogo præceptum, & ab ipſo Chriſto Servatore comprobatum, citra controverſiam purum perfectumque eſſe. Quintum: perfecti amoris characterem evidentiſſimum eſſe, ſi Deum plus quam nos ipſos mundumque univerſum amemus. His prolixius deductis, & ad ſuum inſtitutum accommodatis,

Cap. V. Auguſtinum idem pariter docuiſſe, deſiderium ſcilicet poſſidendi Deum ſolum ceu finem ultimum & præmium virtutis, pro amore gratuito, perfecto & puro eſſe reputandum, demonſtrat. Cum vero

Cep. VI. amor Dei quoque non unius ejuſdemque generis perhiberi ſoleat, Noſter quidem probare annititur, amorem amicitiæ benevolentiæque provenire a deſiderio Deum poſſidendi: indeque rurſus infert, perfectionem amoris puri ex perfectione deſiderii, quo ad Dei fruitionem

tionem feramur, esse metiendam. Benevolentiæ autem amorem, quo Deum amamus, non differre ab amore unionis, ex eo præcipue evincit, quod amori benevolentiæ maxime proprium sit omni cultu atque honore Deum prosequi. Ast coli non rectius Deum nec majori affici honere posse, quam si juxta ordinem ab eo præscriptum ex toto corde desideremus eum possidere, & in eo unice nostram quæramus felicitatem. Ceterum cum hactenus dictis assertisque objici subinde Cap. VII. soleat effatum Apostoli: *caritas non quærit, quæ sua sunt*, I. Cor. XIII, ad hoc ita respondet, ut commodorum quæ caritas quærere possit, alia ab objecto, quod amatur, separata illicitaque, alia essentialiter cum ipso objecto ex Dei institutione conjuncta, ut amari non possit, nisi simul ad nostram inde aliquid redundet felicitatem, adeoque licita esse contendat. Caritas itaque, inquit, non quærit quæ sua sunt, h. e. ea commoda quæ sunt illicita: ast inde non sequitur, quod non quærat commoda licita & ex ipso objecto amato necessario fluentia; quia si hæc non quæreret, non esset amor. Hæc itaque licet ex men- Cap. VIII. te Auctoris ita se habeant, non diffitetur tamen fieri posse, ut homines Deum amore concupiscentiæ pure mercenario ament, quin quotidie hoc proh dolor! fieri conqueritur. Hosce nimirum neutiquam Deum, sed tantum felicitatem, quam beatos manere acceperunt, amare; cujusmodi cœli amorem præposterum & inconsultum damnat omnino rejicitque. Et hinc ad Patrum dicta, quæ vulgo oppo Cap. IX. nuntur, responderi facile posse existimat. Ad duas ea revocari posse classes monet, quarum una ejusmodi illorum effata contineat, quibus salutem æternam cognitioni & amori Dei postponere videntur: altera autem ea complectatur, quibus sedulo a servis & mercenariis veros Dei filios discernant. Quæ ad priorem pertinent, ea ex Clemente Alexandrino, Chrysostomo atque Theodoreto proferunt Mysticæ disciplinæ propugnatores. Noster autem de Clemente cumprimis solicitus est, & hunc in finem, quæ de Gnostico suo seu perfecto Christiano in Stromatum libris præcepit, in compendium mittit, simulque ostendit, Stoicos hic imitatum fuisse Clementem, & ut illi in Sapientem suum, quicquid perfectionis excogitare potuerunt, contulerint, sic hunc perfectam numerisque omnibus absolutam hominis Christiani imaginem sistere voluisse. Tandem cuncta eo redeunt, per salutem æternam Clementem non intelligere illam felicitatem,

quæ ex cognitione & a[illegible] Dei non poteſt non in homines redundare, ſed complexum ceterorum bonorum beatis a Deo deſtinatorum; quæ Chriſtianus ita amet, ut tamen paratus ſit iis omnibus potius nuntium mittere, quam vel minimum ab amore Dei diſcedere. Unde nec Clementi nec ceteris unquam in mentem veniſſe, ac ſi homo amare Deum ſine ullo ad felicitatem ſuam reſpectu poſſit, concludit, & ita libro ſecundo finem imponit. In Additionibus libro huic ſubjectis demonſtrat, ex Philoſophis antiquis Ariſtotelem, ex recentioribus Malebranchium de natura & indole amoris ita præcepiſſe, ut ſecum plane conſentiant: varia etiam loca ex celeberrimo Myſticæ diſciplinæ magiſtro Franciſco Saleſio profert, eaque uberiori commentatione illuſtrat. De indifferentia quoque ſancta Additione IV agit, docetque hanc in eo conſiſtere, ut homo amore Dei concitatus divitiis, honoribus, ſanitate ceterisque bonis a Deo ſejunctis ſeparatisque libenter carere, graviſſima contra mala ſuſcipere, calamitatesque extremas prompte potius ſubire paratus ſit, quam ut ulla ratione a Numinis amore ſe dimoveri patiatur. Unde rurſus Myſticorum indifferentia illi non placet qua homo ne quidem per amorem Numinis ejusque fruitionem felix fieri ullo modo cupit; qualem admitti non poſſe, variis rationibus evincit. In Additione V & ultima denique probare annititur, ſive convenientia boni ex parte objecti habeatur pro cauſa impulſiva proxima, quæ efficiat ut iſtud amemus, ſive conditio ſine qua non vocetur, nihilo ſecius amorem boni cujusdam, quod ideo amamus, quia inmediate per ſe nobis eſt conveniens, amori gratuito & puro non repugnare.

Lib. III. Tertius qui nunc ſequitur liber diſcutiendis Archi-Epiſco-
Cap. I. pi Cameracenſis placitis ab Auctore deſtinatus eſt. Primo itaque ſententiam Archi-Epiſcopi de amore Dei puro refert, & in compendio ſiſtit; ſimulque obſervat, jam plurimos Scholaſticos & recentioris
Cap. II. ævi Myſticos idem de amore Dei docuiſſe. Hinc de amore ſui ipſius
Art. I. nonnulla præmittit, eo ſpectantia: non omnem amorem ſui ipſius in vi-
Art. 2. tio ponendum. Quibus præmiſſis, amoris ſpecies ab Archi-Epiſcopo ſtatim in principio operis allatas ordine ſub examen revocat. Et primum quidem cum Deum ob bona quædam ab ipſo diſtincta ſejunctaque amamus, ab ipſo Archi-Epiſcopo recte pro amore Dei non haberi docet, minus accurate tamen ab eo addi: *hoc non eſt amare Deum, ſed amare*

amare se ipsum; cum verus Dei amor cum quodam sui amore consiste-re omnino possit. In secunda amoris specie explicanda, pugnantia secum scripsisse Cameracensem Præsulem putat. Primo quidem, dum supponat, unum eundemque amorem, quo Deum saltem ut medium & instrumentum nostræ felicitatis amemus, cuncta autem ad nos ceu summum ultimumque finem referamus, simul tamen non aliud præmium quam Deum ipsum quærere. Deinde & hæc male secum consentire, quod supponat amorem, qui non aliud præmium quam Deum solum quærat, esse nihilo secius amorem concupiscentiæ pureque mercenarium. Concludit tandem, Archi-Episcopum ex duabus amoris speciebus a se plane distinctis novum amoris genus infeliciter composuisse, docetque amoris mercenarii unam tantum speciem esse posse. De tertia amoris specie sive amore spei, ut Archi-Episcopus Cameracensis eum vocat, tria Noster observat. Primo quidem repetit, quod lib. 2. probare annisus fuerat, plane non dari amorem spei, cumque pro figmento Scholasticorum habendum declarat; quos Franciscus Salesius incaute fuerit secutus. Deinde amorem spei alio sensu a Francisco Salesio, alio rursus ab Archi-Episcopo Cameracensi statui, quin prout ab hoc definitur, eum sacrilegum atque in Deum injurium esse. Namque secundum Salesium hoc nomine venire ejusmodi amorem, quo primario Deum propter ipsum, secundario autem propter commoda nostra amamus: ast Archi-Episcopum Cameracensem hac voce talem designare amorem, quo Deum primario propter nostra commoda amamus, ut adeo amor sui ipsius primum, amor Dei secundum hic occupet locum. Tandem addit, amorem spei, prout a Scholasticis Salesioque accipitur, nihil aliud esse quam ipsum amorem gratuitum purumque, simul probans, quando Deum ut nostrum summum bonum amamus, ut in eo nostram inveniamus felicitatem, eum semper simul, ut absolute bonus atque perfectus est, a nobis amari. Quartam porro amoris speciem seu amorem mixtum sub examen revocans, docet hunc amorem, quo primario Deum, secundario nostram felicitatem amamus, omnino pro amore purissimo perfectissimoq; habendum. Ast ultimam amoris speciem sive purum denuo procul facessere jubet. Idque primo, quia talis amor, qui ad nostram felicitatem nullo modo pertineat, sine manifesta contradictione statui nequeat. Deinde si vel maxime concedatur, dari ejusmodi amorem, e-

Art. 3.
Art. 4.
Art. 5.

um tamen perfectiorem eo, quem Archi-Episcopus mixtum dicit, esse negat, quia hic ordini a Deo præscripto plane sit conformis, & ad gloriam Numinis non minus ac fictus ille Scholasticorum comparatus. Monet hic etiam, ad lites inter Theologos Romanenses de amore ortas finiendas, promptiorem viam non esse, quam si omnes agnoscant, amorem quo Deum ita amamus, ut in eo felicitatem nostram quæramus, etiamsi actu & explicite de gloria ejus non cogitemus, pro vero puroque & perfecto amore esse habendum. Hæc omnia paucis repetit, ἀνακεφαλαίωσιν Archi-Episcopi Cameracensis perlustrans.

Art. 6. Cap. III Art. 1. Subjicit hisce quasdam ad articulum primum & secundum animadversiones, quarum summa huc fere redit. Primo demonstrare prolixe annititur, etiamsi per lumen revelationis aliquis exploratum habeat, Deum solum infinitum illud bonum esse, cujus possessio nos felices reddat, eum tamen gratia destitutum, solisque naturæ viribus instructum, Deum ita amare non posse, ut eum pro suo summo bono unice habeat, suamque in eo quærat felicitatem. Secus autem sentientes Pelagianismi accusare non dubitat.

Art. 2. Deinde & hoc asserit probatque, cum vere Deum amamus, hac solum causa adducti, quod unicum nostrum summum bonum sit, nosque felices reddere queat, non tamen eo ipso nos Deum, ceu beatitudinem objectivam vel objectum beatitudinis, referre ad beatitudinem nostram formalem, aut ad nos ipsos ceu ultimum finem, sed contra tum nos & nos ipsos & omnem felicitatem nostram per beatitudinem formalem referre ad Deum, tanquam unicum objectum & solam causam felicitatis, quam in ejus possessione nos adepturos confidimus. Repetit hinc denuo partem primam primi articuli, discutitque ex instituto, & in compendio sistit hactenus demonstrata: ultimoque tandem loco assertum Archi-Episcopi ex articulo II, tres esse diversos status habituales justorum, primum illorum, qui Deum quidem ipsum magis quam sua commoda ament, sed ut metus ex commodo proprio ortus ei adhuc sit admixtus: alterum illorum, qui magis quidem adhuc sua commoda amori Dei postponunt, aliqua tamen eorundem spe se adhuc lactant; tertium denique illorum, qui metus & spei vacui pure Deum amant: hosque status Patres servorum, mercenariorum & liberorum nomine designare; sub examen revocat. Neque vero tres status justorum hoc modo recte constitui, cum justi specie a se distingui nequeant; ratione

tione graduum autem plures eorum classes debeant constitui. Nec concedit, Patres hisce servorum, mercenariorum & liberorum appellationibus hoc sibi voluisse, cum infantum saltem nomen justis conveniat, neutiquam autem servi & mercenarii. Quibus rite, ut putat, evictis, finem operi imponit.

HENR. ERN. KESTNERI, D. ET IN ACAD. RINTHEL. Prof. ff. Jur. Ordin. Prudentia Juris Naturalis.

Rinthelii, typis H. A. Enax, 1698, 4. Alph. 1.

NAturalis Juris scientiam merito præstabilem dixit Cicero. Nec temere dignior ulla reperiri potest, in qua vires periclitentur decora ingenia. Unde mirum non est, postquam depulso squalore & pulvere, quo deformata penitus erat, eam sibi ipsi restituit Hugo Grotius, viros doctrina præstantes in ea ornanda poliendaque quoddam velut industriæ certamen iniisse. Quemadmodum autem nulla unquam ars, nulla scientia ad istud perfectionis culmen perducta est, ut nihil addi omnino possit: ita post tot virorum doctorum labores, sibi quoque adhuc spicilegium superesse, recte existimavit Vir Consultissimus Henricus Ernestus Kestnerus. Testatur hoc, quæ nos nunc occupat, Prudentia juris Naturalis, publicæ luci ab eo exposita. In ea, postquam de principio Juris Naturæ disseruit luculenter, de eo quod humano generi competit exponit, quæ de dominio ejusque origine & indole passim disputantur, excutiens. Hinc de cultura corporis præcipit, & quid jus fasque sit pro tuenda vita, membrorum integritate, pudicitiaque, & id genus aliis, justo ordine exequitur. Progreditur ad jus connubiale & contractuum, de polygamia, divortiis, variisque ad matrimonium spectantibus quæstionibus verba faciens, variasque contractuum formas definiens. De jurejurando etiam, quo confirmari pacta solent, interpretatione, & damnis, hac occasione sibi dispiciendum censuit. De bello autem atque pace priusquam præcipiat, de ipsa summa potestate, quam penes stat bella gerere, Imperantiumque summorum contractibus, quæ hujus loci esse illi visa sunt, affert: & tum demum de bello ita agit, ut primo de jure belli, tum de processu commentetur, nec quæ ad pacem modosque bellum finiendi, ut & inducias pertinent, prætermittat. Finem opusculo im-

ponit dissertatione de pœnis, interituque facultatum,& successionibus Regum. Ita autem in his omnibus versatur,ut Grotii aliorumque fama atque auctoritate florentium virorum vestigiis interdum insistat, sæpius tamen ab iis recedere religioni sibi non ducat. Prohibitionem Creatoris fundamentum Juris Naturæ esse docet, cujus voluntas aut verbis declaretur,aut factis. Si illud fiat,vocari Jus Divinum revelatum: sin hoc, naturale. Ad facta autem pertinere motus & instinctus a natura hominibus insitos & implantatos: itemque actiones ipsius Creatoris, rerum videlicet creationem & conservationem : actionum quoque finem,tum necessarium,tum probabilem: medii necessitatem : & denique naturam ipsius sanctissimi Creatoris, qui perfectissimus sit, & nihil frustra fecisse intelligatur, huc spectare. Rejicit itaque, sed modeste, aliorum de principio Juris Naturæ placita, cumprimis societatem non posse pro eo haberi, rationibus quibusdam evincere annititur. Sed cetera, cum,ut specimen Lectori præbeatur, hæc sufficiant, ex ipso fonte facile hauriri possunt.

JOANNIS CLERICI OPERA PHILOSOPHICA IN IV volumina digesta.

Amstelodami apud G. Gallet, 1698, in 8. Alph. 4. plag. 14.

QUæ recusa sunt Amstelodami Opera Philosophica Viri celeberrimi *Joannis Clerici*, in quatuor volumina digesta, multo nunc auctiora, emendatioraque & elegantioribus typis quam antehac fuerant, prodierunt. *Primum Volumen* complectitur Logicam, cui subjecta est nova Dissertatio, *de argumento Theologico ab invidia ducto*, in qua *Clericus* ostendit,exemplis ex *Hieronymo* præsertim petitis, Theologos nonnullos, cum melioribus argumentis carent, invidiam facere adversariis suis, seu invisos eos malis artibus reddere. Sexdecim sophismata ex eo fonte petita enumerat. Sequitur hoc opusculum Ontologia antehac, una cum Logica, Amstelodami & Londini excusa. Verum hæc editio notulis Auctoris auctior est, & præterea emendatior multo, ad stylum præsertim quod attinet, quem refinxisse se ait Auctor, innumeris in locis. *Secundum Volumen* habet Pneumatologiam, & Philosophiam Orientalem *Thomæ Stanleii*, ex Anglica lingua versam, & auctam a *Joanne Clerico* indice Philologico

gico, nunc auctiore & emendatiore. *Tertium* & *quartum Volumen* Physicam continent, quæ est etiam emendatior & quibusdam rebus auctior, ut tabula ventorum constantium, quæ non erat in priore editione, eadem vero est cum ea, quam & nos in hisce Actis jam A. 1687 ad p. 509 ex Actis Philosophicis Anglicanis exhibuisse meminimus. Idem nunc habet sub prælo *Harmoniam Evangelicam* singulari ratione dispositam, Græce & Latine, ita ut cum ordo totius Evangelicæ Historiæ, tum etiam quæ sunt singularia quibusque Evangeliis, & quæ communia, pateant inspicienti, absque ulla molestia. Subjecta est Historia Evangelica ex quatuor Evangeliis a Clerico confecta, Latino sermone, quæ est veluti paraphrasis perpetua quatuor Evangeliorum. Ad calcem erunt tres Dissertationes, quarum prima habebit *Chronologiam temporum Christi*; secunda *Canones Harmonicos*, quorum ope putat Auctor se posse conciliare omnes ἐναντιοφανείας, quæ in Evangeliis occurrunt; tertia aget *de tempore & ratione, quibus conscripta sunt Evangelia.* Tandem erunt notulæ, in quibus ratio ordinis reddetur, & multa loca Evangeliorum breviter illustrabuntur. Hoc opus, quod conficiet volumen in folio non magnæ molis, intra paucos menses, seu initio anni M DC XCIX, Deo dante, prostabit.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ Αἰγυπτίου ΟΜΙΛΙΑΙ.

Hoc est:

SANCTI PATRIS MACARII, ÆGYPTII, HOMILIÆ, curante JO. GEORGIO PRITIO.

Lipsiæ, apud viduam & hæredes Jo. Grossii, 1698. 8.
Alphab. 1. plag. 15.

TRes olim ex antiquorum Patrum numero Macarios inclaruisse, sicut Eruditis perquam notum est: sic quinquaginta, quæ hodienum supersunt, Macarianæ Homiliæ, Ægyptio, ex Thebaide provincia oriundo, Presbytero & Monacho, post sexaginta annos in solitudine Scetensi transactos, A. C. 391 suæque ætatis nonagesimo defuncto, communiter attribui sueverunt; id quod

quod invito quidem Petro Possino fieri, alibi in Actis nostris (mense Novembr. 1685. p. 489.) jam tum indicavimus. Sed plura forsan hac de re dicturus est Collega hactenus noster, nuper admodum ad Servestanos evocatus, Plurimum Reverendus Pritius, quando reliqua Macarii opuscula præfatione sua stipata propediem, ut in se recepit, in lucem publicam emittet. Jam Homilias modo istas, quondam e Bibliotheca Regia Parisiensi Græce primum, & postmodum interprete Jo. Pico Latine, iterumque Græce & Latine aliquoties Parisiis, ac semel A. 1594 Francofurti, Zacharia accurante Palthenio, vulgatas (ut præter alias editiones translationem etiam Germanicam taceamus) denuo fecit imprimi. Quemadmodum autem cæteros in ornando hoc, ut diximus, Scriptore occupatos, si cum interprete Germanico Palthenium excipias, posthabuisse Editor doctissimus videtur, ut propriæ magis diligentiæ præclara de hoc Patre merita vindicaret: ita Græcum ante omnia textum ad manus sumsit, & sphalmata, quæ in Francofurtanam editionem irrepserant, hinc inde sustulit, locaq; in vitio cubantia non raro ex ingenio restituit, Cotelerio tamen interdum adjutore usus, cujus varias lectiones e manuscriptis codicibus in Ecclesiæ Græcæ Monumentis annotatas, vel in textum ipsum recepit, vel ad latus saltem annotavit. Latinam versionem miserrime sese habuisse queritur, adeo quidem, ut multis in locis fœda stribligine & barbarismis horreret, nec sæpissime verum Macarii sensum exprimeret. Se igitur operam dedisse innuit, tum ut paulo magis Latinus compareret Interpres, tum ut fidelius, quæ senserit ipse Auctor, sermone Græco exhiberentur. Dicta Scripturæ Sacræ, ad quæ in Homiliis provocatur, evolvit atque diligenter apposuit. Textum ubi in sectiones dispescuit, Germanici Interpretis vestigia legit, utut ejus distinguendi rationem per omnia haud approbet. Nec mutavit præmissa Homiliis argumenta, etiamsi hæc alium a Macario auctorem condidisse haud ignoraverit; prout & multis eadem nominibus inepta satis vocanda esse, lubens profitetur.

Tomi III Supplementorum Sectionem quartam nuper prodiisse, ignorare nolumus Lectorem benevolum.

* * * * * * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendis Novembris, Anno M DC XCVIII.

LETRES DU CARDINAL D' OSSAT, AVEC DES NOTES Hiſtoriques & Politiques, par Mr. AMELOT DE LA HOUSSAIE.

i. e.

EPISTOLÆ CARDINALIS OSSATI CUM NOTIS Hiſtoricis & Politicis AMELOTI HOUSSÆI.

Lutetiæ Pariſiorum, apud Jo. Boudot, 1697, in 4. maj. Alph. 8. plag. 4.

MAjorem utique doctrinæ prudentiæque laudem conſecutus eſt Arnaldus Oſſatus Cardinalis, quam ut nomen ejus taceri poſteris, aut ingenii monumenta negligi debeant. Qui vero ea in lucem denuo produxit Vir illuſtris, Amelotus Houſſæus, nihil fecit reliqui, ut omnibus, quæ in libris requirimus, ornamentis cumulatiſſime aucta prodirent. Typorum nitor oculos delectat, mentem multo magis monumenta, quæ in prioribus editionibus non comparent: ſed & quæ data opera reſecta erant, ſuo loco bona fide reſtituta, vulneraque ſanata videas; ut taceamus Annotationes doctiſſimas, quibus obſcuris lux affunditur, & qui ſub cortice latent, civilis prudentiæ fructus deteguntur, omnibusque deguſtandi proponuntur. Nos, quo minus ex ipſis Epiſtolis, quod ſpeciminis inſtar ſit, afferamus, rerum pulcherrimarum copia prohibemur: ipſorum quoque de civilibus negotiis judiciorum hæc eſt ratio, ut leviter ſaltem delibata, nec proſint multum, nec delectent. Ne vero ſpe omni fruſtratum Lectorem hinc dimittamus, vi-

tam Cardinalis Ossati ab Houssæo operi huic præmissam, per summa rerum eundo capita, in compendium mittemus.

Editus in lucem est Arnaldus Ossatus d. 23. Augusti, anno 1536, apud Auscos, parentibus adeo nulla aut generis nobilitate aut muneris dignitate conspicuis, ut quodnam opificii genus pater tractaverit, nondum exploratum sit. Is cum moreretur, vix quod justis persolvendis sufficeret, supererat. Arnaldus autem novem tum annos natus, rerumque omnium, non tamen ingenii, inops, vix, quod miseris tamen semper licet, sperare audebat ex hisce miseriis se unquam emersurum. Succubuisset oneri suo extrema paupertate oppressa ingenua indoles, nisi Thomas de Marca, generis nobilitate apud Auscos insignis, prostratum sublevasset. Nepoti namque atque pupillo suo Johanni de Marca, ut socio & æmulo concitatus languorem excuteret, feliciusque in litterarum studiis proficeret, eum adjunxit. Hic qui opibus multo inferior erat socio, diligentia incredibili, suffragante ingenio, mox eruditione superior evasit, ut dignus etiam judicaretur, qui illum in litteris erudiret. Uterque Parisios venit A. 1559, Arnaldo munere suo ex omnium voto fungente, ut Thomas alios ex suis nepotibus illius disciplinæ committere non dubitaret. Reversus est A. 1562 in Vasconiam, ob fidem dexteritatemque affatim hactenus comprobatam, gratus omnibus atque acceptus. Mox Biturigem concessit, Cujaciumque jura docentem audivit, facultatemque, quæ concedi solet, jura docendi consecutus, ordini Advocatorum in Parlamento Parisiensi causas agentium adscriptus est. Litterarum tamen studiis se non abdicavit. Anno quippe 1564 edidit expositionem, ut vocat, in disputationem Jacobi Carpentarii de Methodo, qua Dialecticam Petri Rami, contra Carpentarium asserere conatus est. Hostem ideo expertus est Carpentarium, sed talem, qui præter obtrectationes & contumelias, quas in Ossatum effudit, nihil quod rem conficeret, proferendo, se ipsum, ut fieri solet, debellavit, seque turpiter traducendo, victoriam Ossato concessit. Ita Houssæus de ista contentione judicat. Vocavit Carpentarius Ossatum *Magistellum trium litterarum*, fortunæque tenuitatem & id genus alia illi exprobravit, quam impotenti fuerit animo, hoc ipso prodens. Ossato autem ad majora se campus aperuit, cum Paulo Foxio Henrici III Galliæ Regis ad Romanum Pontificem legato a literis

teris secretioribus esse juberetur. Romam itaque A. 1580 cum Foxio profectus est, illique ita se probavit, ut rebus gravissimis administrandis adhiberetur. Sunt nonnulli in eam adducti sententiam, Epistolas Foxii A. 1628 editas, qua formam stilumque, Ossatum habere auctorem, earumque genium hoc ipsum indicare luculenter. Mortuo Foxio concessit Noster in familiam Ludovici Atestini Cardinalis, Galliæque apud Rom. Pontif. Patroni, ejusque domo exceptus, ut eodem munere fungeretur, tunc demum ingenii proferre dotes, & in amplissimo Curiæ Romanæ theatro ostentare cœpit. Tantam brevi tempore civilium rerum notitiam consecutus est, ut qui postea Romam venerunt Galliæ Regis Legati, Ossatum, ceu oraculum, consulere necesse haberent. Atestini quoque Cardinalis animum ita sibi devinxit, ut 4000 scutatos testamento illi legaret. Vivere is desiit ultimo die anni 1586, successoremque, quantum ad Gallicarum rerum curam attinet, Cardinalem Joyeusium accepit, apud quem Ossatus mandato Regis idem munus suscepit, volente idem & maximopere adprobante Cardinali. Ejus in Ossatum amor vel inde intelligitur, quod eo annitente & adjuvante Prior Bellismensis factus est, primumque adeo ad ecclesiasticas dignitates conscendit gradum. A Rege Henrico III jam majoribus destinabatur. Voluit namque, ut sibi ab epistolis secretioribusque consiliis esset, quod tamen recusavit Ossatus. Scævola Sammarthanus auctor est, eum, quod sacris initiatus esset, id munus tanquam a sua professione alienum, modeste repudiasse. Addit idem, non defuisse qui hoc ejus factum sic interpretarentur, quasi Romano cœlo jam adsuetus, & arridentis fortunæ sibi conscius, ad ea se reservarit, quæ Romæ postea consecutus est, longe majoris amplioris que dignitatis ornamenta. Quod minus verosimile videtur Houssæo, qui recusasse hanc dignitatem Ossatum autumat, partim quod res Galliæ prostratæ penitus & afflictæ eum deterrerent, partim quod Villaregio munus illud abrogatum erat, quo tamen familiarissime semper usus fuerat. Quicquid hujus sit, fortunam in consilio habuisse videtur, cum si oblatum acceptasset munus, mors Henrici mox insecuta non potuisset non eum, eadem ruina involutum, præcipitem secum trahere. Nunc casu hoc felici sidere evitato, Henrico IV summæ rerum admoto, Regem sibi obstringendi suamque illi probandi fidem & dexteritatem, pulcherrima se illi obtulit occasio. Datum quippe ei

 nego-

negotium eſt a Romano Pontifice hoc impetrandi, ut Henricum hæreſeos crimine purgatum, Romanæque Eccleſiæ participem declararet. Induſtria & prudentia hic opus erat non vulgari, refragantibus animumque Pontificis ad alia omnia trahentibus Hiſpanis, renitentibus Lotharingicis, ipſis Hugenottis non ſerio, ſed ſolum ad ſpeciem, Henricum ſacra Eccleſiæ Romanæ profiteri, diſſeminantibus. Perrupit tamen incredibile acerrimumque Oſſati ſtudium, Pontificemque, anxium quidem & hæſitabundum, ut Regem voti damnaret, impulit, remque adeo prius confecit, quam Perronius a Rege hanc ob cauſam ad Pontificem miſſus Romam perveniret. Mirifice Henrico Regi iſta Oſſati diligentia placuit, ideoque ad Rhedonenſem Epiſcopatum, tribus poſt confectum iſtud negotiū menſibus elapſis, eum evexit. Quo minus tamen gregis ſibi commiſſi curam capeſſeret ipſe Oſſatus, officiorum, ad quæ Regi ſe obſtrictum ſentiebat, ratio obſtitit. Regis enim potius regnique, quam ſuis conſulere commodis maluit: Rege quoque inſultus illorum, qui neglecti muneris eum arguebant, reprimente. Menſe Septembri anni 1597, in numerum illorum, qui Regi a conſiliis ſtatus ſunt, adoptatus eſt, ipſo quidem ſic exiſtimante, non tam novam ad dignitates ſuas acceſſionem factam, quam ad majorem diligentiam & vigilantiam, laborumque majorum difficiliorumque tolerantiam, velut ſigno quodam ſublato, ſe provocari. Nec adeo ſua eum fefellit opinio; ſaltem quæ curam ſollicitudinemq; injicerent, nunquam defuere. Luxenburgius Dux eo tempore Legati Gallicani munere apud Romanum Pontificem fungebatur: huic conſilio in rebus dubiis adeſſe jubebatur Oſſatus. Fide ſumma, nec minori prudentia hoc præſtitit; quod vel ſequenti documento comprobari poteſt. Nolebat Pontifex Legatum ad ſolennem obedientiæ profeſſionem admittere, niſi addita ratione Navarræ formula, ſub Pio IV & Gregorio XIII jam uſurpata: *ſine cujusquam & præſertim Regis Catholici præjudicio.* Hærebat, quin abnuebat Legatus. Oſſatus contra ſic diſſerebat, formulam iſtam nihil derogare juri Gallorum: ſin perſiſteret in ſententia Legatus, fore ut litem Cardinalibus dirimendam proponeret Pontifex, qui ſi pro Hiſpanis pronunciarent, quod eos facturos nemini dubium eſſe poterat, interpretaturos ideo Hiſpanos, ac ſi cauſa penitus cecidiſſent Galli. Quod cum Regi ipſi ſignificaret, plane ut Oſſatus cenſuerat, rem geri voluit. Dignus profecto

fecto videri poterat, qui ipse Legatus ad summos Principes rerumq; dominos iret. Missus itaque primum Florentiam, mox Venetias est. Magnus quippe Dux Etruriæ, Gallis eo bello implicatis, quod per Vervinienſem pacem finitum est, loca nonnulla eripuerat, quæ repetebat Henricus. Magnæ multæque utrinque se offerebant difficultates, Henrico ad extrema descendere parato, ni redderentur; simul tamen tum ob alias rationes, tum quod in rebus dubiis propensum erga se Etruriæ Ducis animum expertus esset, ut amice res componerentur, præoptante: ipso autem Etruriæ Duce magna & incredibili cupiditate arrepta retinendi flagrante. Non alium quam Ossatum obstaculis cunctis removendis parem ipse Rex judicabat, qui, ut ex litteris ejus constat, diserte profitebatur, solo Ossato administro ex voto rem impeditam perduci ad finem posse. Et fecit sane spei Regis affatim satis, ea lege pacem amicitiamque inter utrumque sanciens, ut non impleret modo, sed & superaret vota Regis. Venetias autem profectus est, ut Rempublicam de pace Vervinienſi inter Galliæ Hispaniæque Reges certiorem faceret. Quo nuntio ut nihil lætius Venetis obtingere poterat, ita Ossatus ipse lætitiam augebat; quippe qui Venetæ virtutis & prudentiæ magnus semper admirator extiterat, adeoque unus omnium illis longe acceptissimus erat. Paucos dies Venetiis commoratus Florentiam revertitur, impetratque, ut in legibus, quibus inter se convenerant Principes, in gratiam Regis nonnulla mutarentur: iisque ex voto peractis Ferrariam se confert, Ducis Luxemburgii in Galliam profecti vices apud Romanum Pontificem susceptururus. Vergebat tunc ad finem annus octogesimus nonus supra millesimum & quingentesimum, fatigabantque Romanam Aulam Societatis Jesu Sacerdotes, hactenus Gallia, jussu Henrici IV Regis extorres, ut deprecatore Pontifice, irato Regi tandem conciliati, in pristinas sedes reciperentur. Ossatum itaque appellat Pontifex, eumque ut Jesuitarum causam apud Regem agat, rogitat. Patuit hic cumprimis Viri prudentia. Namque palam Regi persuadet, se alieno ab iis esse animo, eoque efficit, ut dictis suis fides a Rege tribueretur: mox demonstrat, e re tamen Regis esse, hosce homines reci i, quod in litteris & ratione erudiendi juventutem regnent, Pontificemque non alia magis re propitium sibi Rex reddere queat. Enata inde est quorundam suspicio, iniquo in hujus ordinis viros animo fuisse Ossatum, quos

 acri-

acriter redarguit Houssæus. Sane Tarquinius Gallucius ipse Societatis Jesu Sacerdos, restitutæ Societatis hujus sedibusque suis in Gallia redditæ gloriam Ossato citra ambages vendicat. Nihil itaque tam arduum & inaccessum Ossato fuisse videtur, quod non tandem planum & expeditum solertia ejus redderet. Disceptatio quidem Galliæ Regis cum Sabaudiæ Duce de Marchionatu Saluzziarum exitum Galliæ Regi parum honorificum, sapientum judicio, sortita est: quo minus tamen aliter res ista eveniret, penes Ossatum utique non stetit. Si Houssæo credimus, Romano Pontifici ejusque nepoti Cardinali Aldobrandino fides & integritas: Henrico constantia animique firmitudo defuit. Exstat Ossati epistola ad Villaregium, quæ in hac editione ducentesima quadragesima octava ad eundem est, & parte II legitur, qua id omni animi contentione agit, ut Regi persuadeat, æternum eum famæ suæ & existimationi inusturum dedecus, si Saluzziarum Marchionatum Sabaudo concedat, nec ullam quantumvis ingentem argenti vim, nullas provincias aut urbes, utut amplissimas, sufficere ad jacturam, quam Gallia inde factura sit, resarciendam. Quam parum autem apud Regem profecerit, res ipsa atque eventus docuit. Felicius Regis causam contra Lotharingiæ Ducem egit. Is in eo erat, ut Nanceji Episcopatum erigeret, bonis Episcopatuum Metensis, Tullensis & Virodunensis locupletandum, Præsulibus qui hisce sedibus tum præerant, Duci, posthabitis Episcopatuum suorum commodis, faventibus, ast refragante Rege, qui ne consentiret, Pontifex per Ossatum effecit. Plura eodem successu ab Ossato perfecta referre possemus, nisi per illustriora solum documenta ire nobis esset constitutum. In Cardinalium denique ordinem receptus est a Clemente VIII R. P. d. 3. Martii A. 1599, ad quod dignitatis culmen sola virtute eum pervenisse, Pontificis testimonium neminem dubitare sinit, qui nihil in Ossato se desiderare, præter obscuros & ignobiles natales, palam professus est. Quemadmodum autem Galliæ quoque Regi hujus dignitatis accessionem haud immerito imputabat: ita ne de fide in eum industriaque quicquam remisisse videretur, diligentissime cavit. Probandæ industriæ occasionem dedit Episcopus Senonensis, quem Archi Episcopatui Bituricensi destinaverat Rex Henricus. Renuebat Pontifex: nec, ut videri poterat, sine ratione. Senonensis quippe Præsul Henricum Regem, venia a Romano Pontifice nondum impe-

impretrata, hæreſeos immunem in Abbatia S. Dionyſii pronuntiaverat, ad Clerum etiam Gallicanum de Patriarcha Galliæ creando retulerat. Hæc ſatis erat ad irritandam Curiam Romanam. Nec deerat, quod obtentui ſumi poterat. Septies enim indies capiebat cibum, intemperantiæque adeo ſuſpicionem evitare non poterat. Mirandum ergo non eſt, Oſſatum tuliſſe repulſam, Pontifice hominem mirum in modum averſante: ſed Oſſatum denuo cum Bethunio Comite cauſam iſtam aggreſſum, & ex voto obtinuiſſe, id ſi quis miretur, juſtam forte prægnantemque habuerit cauſam. Quotidianus iſte erat Oſſati labor, per impeditos & lubricos Curiæ Romanæ anfractus eniti; quod miſſis ceteris, quæ momentum non trahunt, unico adhuc documento comprobabimus. Duxerat Barrenſis Dux, Caroli III Ducis Lotharingici filius, in matrimonium Catharinam, Henrici IV Galliæ Regis ſororem, quæ quod Reformatæ Eccleſiæ ſacris addicta eſſet, Romanus Pontifex ratum id matrimonium habere nolebat. Anxie id cupiebat Henricus, precibusque jam A. 1598, cum Pontifex Ferrariæ commoraretur, impetrare conatus fuerat, ſed fruſtra. Tandem denuo Oſſato negotium datum, ut ſi poſſet, animum Pontificis flecteret. Res maximis circumſepta erat difficultatibus. Pontifex ſerio & ſanctiſſime profeſſus erat, nunquam ſe conſenſurum. Nec hoc magnopere cupiebat Dux Barrenſis, conjugis non adeo formoſæ, nec ætate ſibi paris, pertæſus: quin ut diſſolveretur potius hoc matrimonium, in votis habebat; nec id latebat Pontificem. Henricus contra ſororis miſeratus, urgere Oſſatum non deſtitit. Omnes ergo ingenii & prudentiæ vires intendendæ erant, quibus tandem effecit, ut vel invitus Pontifex invito marito conſenſum ſuum obtruderet, connubiumque iſtud ratum eſſe juberet. Atque dum hæc gerebat, Joyeuſii Cardinalis rerum Gallicarum in Aula Romana protectoris, in Franciam reverſi, vicibus fungebatur. Bajocaſſinenſi autem Epiſcopatui A. 1600 admotus eſt, quo tamen mox, annuente Rege, iterum ſe abdicavit. Nec magnum adeo vitæ ſpatium illi tum emetiendum reſtabat: obiit namque d. 3. Martii A. 1604. De morbo morteque ejus Villaregium certiorem fecit Comes Bethunius, Galliæ Regis eo tempore ad Romanum Pontificem Legatus; cujus litteras Houſſæus ſubjecit.

Parti priori Epiſtolarum additi ſunt articuli conventionis, inter

ter Henricum IV Galliæ Regem & Ferdinandum Magnum Ducem Etruriæ, cujus supra injecta est mentio. In fine autem partis posterioris conspicitur Tarquinii Gallucii oratio in funere Ossati habita, Elogia quoque, quibus a viris doctis passim ornatus est, ut & Regis ac Villaregii nonnullæ ad Ossatum Epistolæ.

A DISCOURSE IN VINDICATION OF THE DOCTRINE OF THE TRINITY &c.

i. e.

VINDICIÆ PRO DOCTRINA DE SS. TRINITATE, UNA cum objectorum nuper a Sociniano ex Scriptura, antiquitate, & sana ratione, solutione: nec non præfatione diversos doctrinam de Trinitate proponendi modos, & finem ad quem Socinianismus collineat, concernente, Autore EDUARDO EPISCOPO WORCESTRIENSI.

Londini, apud Henr. Mortlock, 1697. in 8. plag. 23.

MAxime Reverendus Ecclesiæ Worcestriensis Præsul Eduardus Stillingfleet, cujus honorifica, quam meretur, mentio passim in Actis nostris extat, occasionem ex instituto abstrusissimum Trinitatis mysterium rimandi & explicandi inde nactus est, quod non ita pridem Sermonem ad populum de mysteriis fidei Christianæ ab eo habitum arrodere, ex Socinianorum grege nonnemo ausus fuisset. In illo autem stadio ita sibi decurrendum esse putavit, ut posthabitis novis artibus, hoc est, exquisitis illis, ac peculiaribus quibusdam mysterium istud explicandi modis, antiquiori & receptiori methodo unice insistat. Nova enim illa viarum diverticula, gravissimas non tantum inter fratres peperisse dissensiones, verum & adversariis animos addidisse observat: qui calumniandi inde veritatem tanquam incertam, & de qua ipsi propugnatores ejus dissentiant, occasionem arripuerint, quintuplicem, quam sarcastice irrideant, Trinitatē inter Christianos defendi commenti. Ciceronianam scilicet, cujus patroni per tres personas exemplo Ciceronis tres tantum diversas relationes intelligant: Cartesianam, qua tres infinitæ mentes, sive spiritus, unum Deum

Præf. p. 2. p. 3. p. 5.

Deum constituere dicantur: Platonicam, quam profitentes tres divinas & coæternas personas, dignitate, potentia & reliquis attributis suis sibi invicem subordinatas admittant: Aristoteleam, in qua unum esse statuant Deum, quoniam tres divinæ personæ unam eandemque numero substantiam constituant: & denique Trinitatem vulgi, h. e. pigrorum quorundam hominum, qui breviter dicant, mysterium esse Trinitatem, nec eos magis qui explicare, quam qui oppugnare illud sustinent, culpa vacare arbitrentur.

Præcipue autem hactenus Socinianos copiosam triumphorum messem ex controversia, inter Gulielmum Sherlockum & Robertum Southum, quorum ille Cartesianam quam vocant, hic Aristoteleam Trinitatem defendit, maxima cum acerbitate agitata, sibi pollicitos esse monet. Southum enim & qui ejus sequuntur opinionem, Trinitarios, ut vocant, nominales, revera Sabellianismum profiteri: Sherlockum contra, Trinitarium, uti loquuntur, realem, in Tritheismi barathrum præcipitem sese dare; utrumque vero alterum solide confutasse, atque adeo in agone de Trinitate doctrinam esse, superbe calumniantur. Hanc vero gloriationem ut eis ereptum eat Max. Reverendus Autor, prolixissime utriusque horum Theologorum orthodoxiam tuetur, eosque in re ipsa amice consentire ostendit. Nam quod Rev. Southum attinet, verum quidem est, di- p. 7.
" sertis verbis eum affirmare " quod Deus una divina intellectu- p. 8.
" alis substantia, sive realiter subsistens persona sit, tribus relativis
" modis, sive relativis subsistentiis distincta & modificata"; quæ
Sabellianismum olere Socinianis videntur. At enim vero idem p. 10.
" etiam, quod Rev. Præsul observat, " unamquamvis Divinitatis per-
" sonam absolutam naturam distincte ad se pertinentem, non tamen
" distinctam & absolutam naturam habere", item, " æternum Pa-
" trem, ut patrem subsistere, per generationem Filii, & communica-
" tionem essentiæ suæ cum alio " statuit: imo & Trinitatis doctrinam
" in eo fundari ait, " quod unus tantum sit Deus: quod in Deo ni-
" hil sit quod non ipse sit Deus: quod in Deitate nulla dari composi-
" tio possit cum aliquo ente positivo reali, ab ipsa Deitate distincto;
"Ecclesiam vero in S. Litteris trium mentionem invenientem, quibus
"distincte Divinitas tribuatur, tres illos personarum nomine designas-
" se, & personalitatem eorum per tres distinctos subsistendi modos,

"uni eidemque Deitati proprios, eosque tribus distinctis relationi-
"bus a se invicem divisos, definivisse. Quæ omnia Sabellianus ut largiatur, nunquam sese induci patietur, cujus trinitas Basilio definiente ἓν πρᾶγμά ἐστι πολυώνυμον. Omnem itaque hic Socinianorum errorem in eo versari Maxime Venerandus Eduardus noster
p. 11. 12. putat, quod inter *Personas* & *Personalitates* non distinxerint. *Personas* pro modis & relationibus nuspiam venditare Southum, qui communicationem *essentiæ* divinæ admittat, & unicuique personarum divinarum *naturam divinam* tribuat. De *Personalitate* vero aliam esse quæstionem; eam enim esse formalem distinctionis *Personarum* in eadem & indivisa natura rationem. Nimirum cum Scriptura affirmet, distinctionem in Deitate esse, & unam tamen esse essentiam; jam quæritur, quid istam distinctionem faciat? Non attributa sane; illa enim in divina essentia, & in quavis ejus persona eadem esse oportet, alias integram divinam naturam personæ divinæ non haberent: non accidentia, quæ homines quidem ab invicem distinguunt, sed quorum divina natura capax non est: non separatæ & divisæ substantiæ, quæ cum perfecta unitate consistere nequeunt. Quid ergo? Videndum quomodo Scriptura mentes nostras hic dirigat. Ea de Patre, Filio, & Spiritu Sancto, tanquam mutuis relationibus se invicem respicientibus loquitur; cumque in his nihil, quod divinæ naturæ repugnet, inveniatur, distinctionis personarum fundamentum in eis a Southo quæsitum fuit. Atq; istæ relationes distincti subsistendi modi ab eo appellatæ fuerunt, in quibus *personalitates* fundentur, quosq; relativos proinde esse necessario oportet. Quantum vero ad *personam*, ea illud est, quod a natura & subsistentia divina sibi invicem junctis resultat: & quamvis *persona*, quatenus talis, relativum quid esse dici nequeat, cum modo tamen subsistendi considerata relationem involvit, ut adeo hoc sensu ens relativum non immerito dicatur. Ita igitur Cl. Southi sen-
p. 14. tentiam Max. Rev. Episcopus explicat, & a Sabellianismi suspicione vindicat. At vero instant Sociniani, *personas* inter homines a *personalitatibus* distingui, quoniam illi distinctas habent substantias; ubi vero una tantum est substantia (uti ex Southi mente in Deitate est,) ibi *personam* nihil aliud quam modum, atque adeo idem cum *personalitate* esse. Huic itaque exceptioni Noster respondet: veram & primam *personalitatis* notionem nullam aliam esse, quam illam, quod
sit

fit distinctus quidam subsistentiæ modus in eadem communi natura. Unamquamvis enim naturam in se spectatam indivisibilem esse, tantoque magis unam, quo perfecta est magis, ut adeo maxime unum sit primum ens, omnis vero *divisio* a distantia & imperfectione pendeat. Primum *distinctioni* fundamentum *diversitatem* esse; sine hac enim nihil aliud quam perfectam unitatem extiturum. *Diversitatem* omnem a duabus rebus pendere, *dissimilitudin* & *dependentia*. Ut adeo differentia quæ facit ut substantia a substantia differat, in rebus creatis, a duabus istis rebus pendeat, 1. a dissimilitudine accidentium internorum atque externorum, & 2. a voluntate potestateque Dei, qui distinctam & separatam existentiam in eadem communi natura ipsis concessit. Sic igitur naturam v. g. & essentiam hominis in se spectatam unam esse & indivisibilem, Deum vero separatam unicuique individuo subsistentiam largiri, per quam communis natura in tot distinctis substantiis existat, quot individua istius generis inveniuntur: atque unamquamvis harum substantiarum ab omnibus aliis esse distinctam, non tantum per principia vitæ interna & peculiares proprietates, sed & per externa quædam accidentia. Subjectum autem omnium horum accidentium esse peculiarem illam substantiam, quam cuivis individuo Deus dedit, & quæ, si de entibus rationalibus sermo sit, persona vocatur. At hisce ita positis concedendum quidem esse, in omnibus rebus creatis *personalitatem* supponere distinctam quandam substantiam, non tamen ideo quod personalitatis natura eam supponi requirat, sed quod conditio subjecti, in quo illa est, hoc exigat. Quando autem divina consideratur essentia, quæ perfectissime una est, nec ullam separatam existentiam aut accidentia admittit, tum nullam aliam distinctionis concipi posse rationem, quam eam, quæ per diversos subsistendi modos aut proprietates relativas in eadem divina essentia efficitur. Atq; hic eodem modo quo in aliis de divina natura conceptibus nos procedere, ut omnem scilicet a Deo imperfectionem removeamus, & ea tantum quæ cum perfectione ejus consistere possunt, illi tribuamus, licet ratio eorum & mensura captum nostrum longissime exsuperet.

Hæc sunt præcipua, quæ ad Southi sententiam, inter plerosque Theologos orthodoxos receptam, a Sabellianismi suspicione liberandam magna cum subtilitate disputat. Jam videamus, quomodo a Tritheismi crimene Sherlockum defendat. Eum itaq; fervore dispu- p. 19.

 tionis

p. 21. tationis abreptum limites ab Ecclesia, quæ tres personas in una & individua essentia confessa semper fuit, antea observatos transgressum esse non dissimulat, dum unamquamvis Trinitatis personam peculiarem & propriam sibi substantiam habere, tresque adeo dari in Trinitate distinctas Mentes statuit. Tritheismi tamen, cujus ipsum & Sociniani, & acerrimus ejus adversarius Southus accusavit, reum non esse, ita fere
p. 24. ostendit. Primo loca ex ejus scriptis producit, in quibus unitatem
p. 25. divinam essentialem & inseparabilem diserte defendit, ita ut quamvis tres distinctas mentes in Deitate agnoscat, distinctæque & substantiali personæ distinctam & propriam substantiam tribuendam esse statuat; non tres tamen Deos, sed unam Deitatem, quæ tota, indivisibilis, & inseparabilis in tribus distinctis mentibus sive personis existat, fateatur, eandemq; unicam divinam naturam totam ab æterno Patre cum æterno Filio, a Patre & Filio vero cum æterno Spiritu, sine divisione &
p. 27. separatione communicatam dicat. Omnem itaque controversiam inter Southum & Sherlockum, in explicatione tantum hujus articuli, non in ipso articulo dissentientes, in eo versari Episcopus noster ait,
p. 31. an essentia communicata distinctionem substantiæ involvat. Atque hic quidem fatetur parum commodam Sherlockii explicationem esse, cum impossibile sit, tres individuas essentias cum una individua essentia conciliare; hæreseos tamen eum accusandum esse constantissime
p. 32. negat. Propterea q; prolixe pariter ac erudite contra Socinianos quosdam autores defendit, alias plane Philoponi, Ioachimi Abbatis, & Valentini Gentilis sententias, ab Ecclesia tanquam hæreticas condemnatas, a Sherlockii opinione fuisse. Southo vero & Sherlocko gravissimis argumentis suadet, ut cum de re ipsa illis conveniat, nolint deinceps, quod in ea captum nostrum superat, nimis contentiose rimari,
p. 48. ri, præcipue cum Socinianis pariter ac Naturalistis, ad quorum impietatem Socinianismum tendere fuse & accurate ostendit, nimium quantum litibus istis eos prodesse omnibus pateat. Et hæc quidem omnia in præfatione fusius tractantur. Quantum ad ipsum librum, tribus quasi ille absolvitur capitibus. Primo enim doctrinam Ecclesiæ de Trinitate, prout in symbolo Athanasiano traditur, contradictionibus & absurdis non laborare; altero ab ea, quam Christiana Ecclesia ab Apostolorum temporibus tenuit, sententia diversam non esse; tertio vero sanæ rationi non esse contrariam, ostenditur.

Ut

Ut autem de primo capite pauca dicamus, adeo absurdam doctrinam de Trinitate esse jactant novelli in Anglia Sociniani, ut inter fidei Christianæ capita locum antea invenire non potuerit, quam Imperatorum & Pontificum vis eam omnibus obtrusisset. Prima enim Christianæ religionis ætate hanc doctrinam fidelibus parum probatam fuisse, Nazaræis & Ebionitis in scenam productis probant; quos tamen hæreticos fuisse, quibus a recte sentientibus contradictum semper fuit, multis ea occasione eruditis observationibus allatis, doctissimus Autor ostendit. Qui frustra quoque Theodotionis, Pauli Samosateni, Luciani & Photini autoritatem, quæ nulla in veteri Ecclesia fuit, eos jactare erudite demonstrat, præcipue cum quorundam ex iis sententia longissime etiam a Socinianorum errore discrepet. At quantum ad ipsam absurditatem, qua laborare doctrinam de Trinitate calumniantur, primo contradictionem in numeris esse ajunt, si idem simul unum & tria esse statuatur; cui criminationi cum nihil aliud reponat Rever. Autor, quam quod jam olim ab Augustino Tr. 39. in Joannem & Boëthio Oper. p. 1121 repositum fuit, ad alteram accedimus, quam haud paulo prolixius tractavit. Contradictionem scilicet involvere ajunt, quod dicimus tres personas in una communi natura sive essentia esse; illam itaque propositionem ut a contradictione liberemus, tria observanda esse docet. Primo distinguendum esse ait inter rerum essentiam sive communem naturam, & existentiam sive naturam individuam. Deinde distinguendam esse unitatem quæ pertinet ad essentiam seu naturam communem, ab ea quæ individuis actu existentibus propria est. Unitatem essentiæ duplicem esse: vel enim talem esse essentiam, ut eadem sit cum existentia, ubi nimirum essentia involvit necessariam existentiam, quod solius Dei est: vel contingentem tantum existentiam esse, atque adeo non eandem cum essentia, uti in creaturis. Existentiæ unitatem rursum duobus modis considerari posse: vel in relatione ad seipsam, & sic vocari identitatem; sive rem quæ in eodem esse permanet; cujus identitatis in homine fundamentum est principium vitæ, ex corporis & animæ unione resultans: vel in relatione ad alios, h. e. quatenus unusquisque ab aliis individuis ejusdem speciei divisus est, quamvis in eadem communi essentia conveniant. Ab hujus postremi accurata cognitione rem omnem pendere, atque adeo duo esse expendenda. Primo, quid efficiat, ut individuorum

c. II.
c. III.
c. IV.
c. V.
c. VI.
p. 69.

percipiamus differentiam; hancque perceptionem a differentia accidentium externorum,& internarum qualitatum& dispositionum pendere ait: secundo,quid proprie & formaliter, ut Scholæ loquuntur, efficiat, ut duo ejusdem speciei entia a se invicem individualiter differant; & hoc quidem a separata existentia,quam singula individua habent, ex mero arbitrio divino ipsis concessa, effici docet. Verum ista nondum sufficere ad penitius intelligendam hanc controversiam censet, ideoque ista adhuc in personis individuis observari jubet. 1. Actualem existentiam in seipsa spectatam, quæ nisi ita dari posset abstracta, duæ naturæ in Christo duas necessario constituissent personas. 2.Existentiam ab omnibus aliis separatam & divisam,quæ ex actuali existentia resultat, abstrahi tamen ab illa potest; ut adeo humana Christi natura, quamvis subsistentiam substantiæ propriam habuerit, separata tamen post unionem hypostaticam non gavisa fuerit existentia. 3. Peculiarem subsistendi modum,qui consistit in proprietatibus incommunicabilibus, in quibus formalis personalitatis ratio sita est, quæ in ente intelligente nihil est aliud, quam peculiaris modus subsistendi in hoc ente, qui nequit esse in ullo alio ente. 4. Communem naturam,quæ huic subsistendi modo jungi debet, ut persona inde exsurgat, & sine qua ille merus modus esset, cum tamen persona sine juncta ei essentia nunquam a nobis concipiatur: atque hic Rev. Autor nullam omnino apparere contradictionem monet, si diversæ personæ in eadem communi natura admittantur. 5. Individua ejusdem speciei numero differre dici, ob distincta eorum accidentia & existentiam separatam, quæ faciunt ut numerari possint; ubi vero nec accidentibus nec divisioni locus est,ibi perfectam esse unitatem. 6.Ubicunque diversa sunt ejusdem speciei individua, ibi necessario separationem in natura contingere: non quod actualis localisque fiat separatio, sed quod separari tamen & dividi naturam oporteat, quæ in diversis subsistit individuis, cum omnia individua dividant speciem, communis vero natura eadem uniat. Jam ut hæc ad præsens negotium accommodentur, pateatque contradictione haud laborare propositionem,quæ tres personas & unum Deum esse dicit, essentiam divinam ita ait esse indivisibilem, ut eam personarum differentiam, quæ inter homines est, non admittat, quoniam accidentia diversa non habet, & separatam existentiam respuit, cum una in Deo cum essentia sit existentia. At vero

vero nonne hoc modo discrimen personarum tollimus ad Sabellianismum prolabentes? Neutiquam vero, inquit Noster: Sabellianos enim unam tantum in Deo essentiam, unam item tantum personam agnovisse, Sociniani largiuntur; hic vero tres personæ, h. e., ne verbis ludamus, tres distinctæ subsistentiæ manifeste relinquuntur. Nec objici posse putat, quod persona sit ens intelligens, quamobrem tres personas tria entia intelligentia necessario esse oporteat. Id enim quidem concedendum esse, quod persona esse nequeat, ubi non est natura intelligens, quæ constituat personam; personam vero notionem entis intelligentis, separati ab aliis individuis ejusdem speciei, involvere negat, cum divina essentia hujusmodi separationem non admittat. Hanc autem doctrinam suam veterum quoque Patrum fuisse demonstrat, quibus falso affingi a Curcellæo aliisque hujus furfuris hominibus, ac si specificam naturam divinam statuissent, cujus individua Pater, Filius & Spiritus S. sint, clarissimis eorum locis allegatis evincit. Sed istis, quæ hactenus dissipatæ sunt, calumniis veritatem onerasse non contenti adversarii, ipsum Symbolum Athanasianum aggressi sunt, & illud speciatim nescio quarum contradictionum accusarunt; quarum discussio cum hactenus dictis penitus fere innitatur, illi quidem ulterius non immorabimur. c. VII.

Nec in altero capite, quod modernam Ecclesiæ Christianæ de S. Trinitate doctrinam traditioni Apostolicæ plane consonam esse demonstrat, multum hærebimus. Sufficiat annotasse, prolixam textuum Apostolicorum contra Socinianorum contortas interpretationes institui vindicationem, ac ne antiquitatis suffragia nobis deesse videantur, institutionem baptismi potissimum urgeri, quam & Patres qui ante Concilium Nicænum vixere, ad confirmandam de S S. Trinitate doctrinam assidue ursisse, & firmiter eandem contra Socinianos defendere, fuse ostenditur. Qua occasione simul de Symbolo Apostolico accurate disputatur, cujus autores ipsos Apostolos non esse, &si vel maxime sint, nihil tamen exinde detrimenti nostram de SS. Trinitate doctrinam capere, cum neutiquam deitatem Filii & Spiritus S. illud excludat, sed ex totius Ecclesiæ consensu antea demonstrato supponat, evincitur. c. VIII. c. IX: p. 225.

De tertio capite, quo ea, quæ mysterio Trinitatis rationem humanam opponere Adversarii fingunt, solvuntur, quædam adhuc dicere c. X.

cere libet. Primo ajunt doctrinam de Trinitate, ipsis fatentibus orthodoxis, mysterium, adeoque supra rationem esse; obstringi autem neminem posse, ut quod supra rationem est, sibi persuaderi patiatur. Ista vero ut evertatur cavillatio, duo observanda esse Max. Rev. Autor existimat, quid nimirum ratio sit, & quæ causa rationi esse possit, ut rejiciat aliquam doctrinam supra se positam, quando illa tanquam res credenda proponitur. Quantum ad primum, neminem hactenus Socinianorum, qui in ore tamen nunquam non eam habere solent, rationis edidisse definitionem monet, præter Tolandum, qui Christianismum nihil mysterii habentem publicavit. Ille vero rationem definiturus, ita fere loquitur: " Unusquisque in se ipso sentit potentiam a-,, liquam & facultatem varias ideas rerumque perceptiones forman-,, di, affirmandi vel negandi, prout id conveniens vel disconveniens ,, esse viderit, atque hoc quidem omnino ratio est. Non enim illa ac-,, curate loquendo in nuda idearum receptione, verum in perce-,, ptione convenientiæ & disconvenientiæ, quæ est inter ideas ,, nostras, qualiscunque denique illa sit, consistit. Si perce-,, ptio sit immediata, ita ut non intercedant aliæ ideæ, tum non ratio-,, " nis sed evidentiæ id esse dicimus. Verum cum mens intercedentibus quibusdam ideis utitur, ut ad convenientiæ & disconvenientiæ " cognitionem perveniat, ista methodus scientiæ proprie ratio & de- " monstratio appellatur. Ut adeo ratio sit facultas animæ, rei dubiæ " vel obscuræ certitudinem, instituta comparatione ejus cum re clare " & distincte percepta detegens." Verum quam parum satisfacere nobis ista rationis descriptio possit, Venerandus Eduardus noster inde luculenter constare ait, quod supponat, claras & distinctas nos habere oportere rerum ideas, de quibus cum certitudine aliqua persuasi esse volumus, viamque unicam ad certitudinem perveniendi harum idearum esse comparationem, quo ipso excludatur omnis fidei rationisq; certitudo in rebus, quæ talem evidentiam non admittunt. Atq; hæc quidem etiam adversarii quem oppugnat opinio est, qui, ut rei de qua agimus inhæreamus, nullam esse nostram *substantiæ* & *personæ* distinctionisq; inter utramq; cognitionem, a qua tamen cognitio mysterii Trinitatis pendet, defendit. Cum enim ingeniosissimi Lockii doctrinam, in doctissimo opere de mente humana propositam, secutus, nullum alium perceptionis modum quam sensationem & reflexionem, quarum illa

illa ideas rerum externarum, hæc animæ & rerum ſpiritualium in nobis gignit, admittat: ſubſtantia vero, quod ipſe Lockius docet, neutra illarum viarum nobis innoteſcere poſſit; ſequitur, nullam quoque ejus dari ideam, ſed eam, quam dicimus, ſubſtantiam nihil aliud eſſe, quam ſuppoſitionem rei, externa, quæ videmus, accidentia ſuſtinentis, cetera nobis prorſus incognitam: quam proinde cum illo Philoſophi Indi *aliquid neſcio quid* comparare Lockius amat, qui interrogatus, cui fulcro innitatur terra? elephanti reſpondit; porro vero inſtante illo qui interrogabat, quid elephantem autem ſuſtinet? magna inquiebat teſtudo; quid vero teſtudinem? *aliquid neſcio quid*, reſpondit. Hisce itaq; φιλοσοφήμασι, quæ eo tendere videntur, ut omnem certitudinem doctrinæ de Trinitate nobis eripiant homines iſti, ita obviam it Max. Rever. Autor, ut concedat, neque per ſenſationem, neq; per reflexionem, claram & diſtinctam ſubſtantiæ nos habere ideam, verum ex hoc ipſo etiam arguat, imperfectiſſimam eſſe idearum rationi neceſſariarum diſtributionem a Lockio inſtitutam, tertiumque adeo genus idearum quarundam generalium addendum eſſe, quas mens producat formando diſtinctas & generales rerum ideas ex particularium idearum contemplatione. Atque inter has aliquem ex primariis locis ſubſtantiam occupare, cujus idea inde exſurgat, quod ſentiamus, modos atque accidentia ſine *ſubſtrato* quodam nos concipere haud poſſe. Quamvis autem *ſubſtrati* hujus ſuppoſitionem conſuetudinem Lockius dicat, nil tamen hoc ipſo lucratur. Quærit enim Noſter, an ratione nitatur conſuetudo illa, an minus? Si non nititur ratione, tum accidentia & modos per ſe ſubſiſtere neceſſe erit: ſi nititur, ſubſtantiæ habebimus ideam, quæ neque per ſenſationem, neque per reflexionem gignitur. Nec ipſum nomen *ſubſtantiæ* ſenſu nimis Grammatico accipiendum docet, qui favere adverſario videtur, ſed eo quo Cicero, Quintilianus, aliique id accipiunt, quibus idem cum eſſentia notare ſolet. Atqui ex eo quoque, quod dicit Cl. Lockius, " æque,, diſtinctam notionem ſpiritus ac corporis nos habere, cum hoc ſup-,, ponatur eſſe ſubſtratum ſimplicium idearum, quas ab objectis exter-,, nis recipimus, alterum operationum, quas in nobismet ipſis inveni-,, mus: proindeque non minus abſurdum eſſe, ſi dicas ſpiritum non da,, ri, quoniam diſtinctā ſpiritualis ſubſtantiæ ideam non habes, quam,, ſi dicas corpus non eſſe, propterea quod corporeæ ſubſtantiæ evi,,

denti cognitione non gaudes.'' ex eo, inquam, quoque ſententiam ſuam Autor confirmat, atque evidens eſſe ait, corporeas pariter ac ſpirituales dari ſubſtantias, licet claras & diſtinctas earum ideas non habeamus. Hoc vero quomodo, inquit, fieri poteſt, ſi ratio noſtra a claris & diſtinctis ideis pendet? Ratio ex hypotheſi adverſa non niſi circa ideas clare perceptas verſatur, & nos tamen ſine eis certi eſſe de re aliqua poſſumus: quid igitur? num certi eſſe poſſumus ſine ratione? Neutiquam vero: ſed rationem noſtram veras rerum notiones ſine claris iſtis ideis gignere, atque adeo novam iſtam de ratione hypotheſin falſam eſſe, Reverendus Autor noſter inde colligit. Sed his non contentus, pergit urgere adverſarium, quomodo ad ſubſtantiarum ſpiritualium cognitionem perveniat, rogans. Reſpondere ait Lockium, ſe conſequi eam per cogitationem in potentias illas, quas in nobis ipſis invenimus, & quæ a ſubſtantia mere corporea eſſe non poſſunt, reflexam. Recte hæc dici Noſter concedit; verum id quæri ait, an argumentum hoc pro ſubſtantia incorporea ſit depromtum a clara & diſtincta idea? Deſumtum inde eſſe negat, cum in ſimplici idea iſtarum operationum neutiquam contineatur, quod a corporea ſubſtantia illæ procedere nequeant: ſiquidem ipſe Lockius fateatur, impoſſibile eſſe, ut per contemplationem idearum noſtrarum, ſine revelatione, certi reddamur, an non omnipotentia divina certis quibusdam materiæ ſyſtematibus apte diſpoſitis, cogitandi facultatem conceſſerit, quodque ideas quidem materiæ & cogitationis habeamus, nulla vero ratione diſcere valeamus, an ens aliquod materiale cogitet, an minus. Ut adeo nulla ei ex diſtincta idea demonſtrandi ſubſtantiam ſpiritualem via ſuperſit. Rurſum, cum Lockius ſubſtantiam ſpiritualem non minus ab intellectu percipi quam corpo-
" ream docet, dum inquit: " quemadmodum ſubſtantia corporea
" conſiſtit ex cohæſione ſolidarum partium, & potentia communi-
" candi motum per impulſum, ita ſpiritualis conſiſtit in potentia co-
" gitandi, volendi & movendi corpus: cohæſio vero partium non mi-
" nus ægre concipitur, quam cogitatio: nec in minoribus tenebris
" verſamur circa potentiam communicandi motum per impulſum,
" quam circa potentiam excitandi motum per cogitationem &c.''
ex eo iterum Noſter colligit, certos nos eſſe poſſe de ſubſtantiæ ſpiritualis exiſtentia, quamvis neq; claram & diſtinctam ejus ideam habeamus,

amus, neque modum operationum ejus comprehendamus: frustraque adeo omnis rationis & certitudinis fundamentum in clara & distincta idea collocari. Nec rejici proinde posse doctrinam ad spirituales substantias pertinentem propterea, quod de modo & ratione ejus non constet, utpote qui neque in rebus materialibus, neque in spiritualibus, uti ipsi fatentur adversarii, sit evidens.

Jam ulterius tendit Max. Rev. Autor, atque ostendere nititur, salvo isto, quod oppugnat, adversariorum suorum principio, nullam Dei demonstrationem dari posse, de quo tamen evidentia, quamvis mathematicam certitudinem exæquante, constare Lockius dicit. Inter omnia enim, quæ Lockius producit, solida sane, ad demonstrandum Deum argumenta, id quod a clara & distincta idea desumitur, ab ipso Lockio rejicitur. Imo licet clarissima & distinctissima entis infiniti idea necessariam existentiam involvat, nihilominus tamen dubiam admodum Dei demonstrationem, ob diversa hominum temperamenta, diversasque cogitationum eorum applicationes Lockius inde exsurgere fatetur. Unde Noster concludit, ipso fatente, claras & distinctas ideas argumenti vim pro diversa hominum conditione posse amittere, ut adeo præter ideas, ad verum ferendum judicium, rectum temperamentum, & justa mentis applicatio etiam requiratur. Post generalem itaque hanc demonstrationem, qua Maxime Ven. Episcopus defensum ivit, unicum certitudinis fundamentum claras & distinctas ideas non esse, distinctionem inter *naturam* & *personam* explicare aggreditur, cujus claram ideam nec reflexionem nec sensationem gignere posse docet. Quantum enim ad *naturam*, eam eandem esse cum *substantia*; per sensationem autem & reflexionem ad potentiarum quidem & proprietatum, non vero ad substratorum iis, h. e. ad substantiarum seu naturarum cognitionem nos pervenire, ita ut naturæ rerum ad ratiocinationem proprie, non ad ideas sint referendæ. Duplicem autem esse *naturam*: vel prout consideratur *in distinctis individuis*, quæ nihil aliud est, quam natura communis, cum particulari subsistendi modo, unicuique individuorum proprio, qui ipsis in esse personarum constituit; atque hoc personarum discrimen partim per sensus, quatenus nimirum ex diversis accidentibus externis cognoscitur, partim per rationem, quatenus diversam habent existentiam, nobis innotescere: vel prout *abstracte* consideratur, sine respectu

ad individua, atque sic integram per se notionem constituere. His ita præmissis considerat, quid harum rerum debeatur simplicibus ideis nostris per sensationem aut reflexionem excitatis, atque ab ipso Lockio (L. II. c. 30. §. 31. c. 32. §. 18. L. III. c. 3. §. 6. 15. 19. 20) concedi ostendit, dari essentiam realem, quæ sit quasi fundamentum, cui potentiæ & proprietates innituntur: quodque potentias atque proprietates hasce cognoscere valeamus, quamvis ipsa realis essentia menti nostræ non pateat. Hinc autem infert Noster 1) a genuinis & adæquatis ideis modorum & proprietatum, sufficientem realis essentiæ certitudinem habere nos posse; vel enim per eas, vel plane non judicare de rebus extra nos positis, nobis licitum esse. 2) Per potentias & proprietates rerum tantum nobis de interna earum essentia innotescere, quantum illæ quasi revelant: h. e. id saltem nobis patefieri, dari entia potentiis & proprietatibus hujusmodi instructa. 3) Essentias rerum, prout a nobis cognoscuntur, realitatem in se habere, nec nominales tantum esse, utpote quæ solæ faciant, ut individua sint id quod sunt. 4) Ideam generalem non gigni ab ideis simplicibus per solum actum mentis a circumstantiis abstrahentis, sed a ratiocinatione & consideratione genuinæ rerum naturæ. Et hæc quidem sunt, quæ monet de idea *naturæ*. Jam quantum ad ideam *personæ*, considerandum, quodnam sit fundamentum distinctionis personarum in una eademque natura specifica. Illud igitur proprie non in diversitate lineamentorum, locorum &c. positum esse ait, sed in modo subsistendi, qui in unaquavis persona individuus est & incommunicabilis, atque proinde personalitas appellatur. Jam quærit, an differentiam naturæ & personæ simplices ideæ nos doceant? atq; inter abstractas ideas & particularia entia differentiam per objectorum externorum impressioné nobis manifestari quidem respondet, ut & substantiam intelligentem per internã perceptionem; an vero ea substantiam constituant, an non, aliunde esse cognoscendum. Si enim sola substantia intelligens personam constitueret, duarum naturarũ unionem, qualis in unoquovis homine datur, dari non posse, sed naturas uniendas duas fore personas. Quando autem de finitis substantiis & personis loquimur, tum certum esse, distinctas personas distinctas substantias esse, quoniam distinctas & separatas existentias habent; aliter vero se rem habere cum infinita substantia, cujus idea necessariam existentiam involvit, adeoque nihil

nihil Deo tribui patitur, quod cum necessaria existentia conciliari nequeat. Jam igitur si supponamus distinctionem personarum in eadem divina natura, quod facere Scriptura jubet, ita id explicandum esse, ut cum necessaria existentia non pugnet: non pugnabit autem, si coexistere tres personas in eadem divina essentia dicamus; necessaria enim existentia coexistentiam divinarum personarum involvit. Unitas vero divinæ essentiæ arguit, non posse hujusmodi individuarum substantiarum in divina natura statui differentiam, qualis in humana natura deprehenditur.

Atqui hoc ipsum est, inquiunt Adversarii, quod rationem humanam excedit, & ad quod credendum nemo propterea obstringi potest. Falsam vero esse hanc sequelam, secundo loco in postremo hoc capite ostendere Max. Venerandus Autor suscepit. Cujus omnis disputatio eo redit, ut quod contra rationem est, fidei objectum esse non posse largitus, id quod supra rationem ex parte est, omnino fidem propterea non amittere ostendat: cum omnes res, naturales etiam ex parte supra rationem esse, ipse *Christianismi mysterii nihil habentis* Autor largiatur. Cujus ineptas plane contradictiones ita luculenter ob oculos positas hic invenimus, ut plane perfricuisse frontem oporteat hominem, si sine pudore hæc legat. Verum ista fusius persequi nobis animus non est. Prolixitati vero nostræ, in iis præcipue, quæ ad Lockium pertinent, recensendis, eo magis paratam veniam apud Lectores nos inventuros confidimus, quod aliis libellis quibusdā ingenio & subtilitate maxime conspicuis, occasionem ea dederint, quorum argumentum deinceps indicabimus. Styli autem puritatis parum observantes nos fuisse, facile excusabit Lector harum rerum gnarus, qui vix evitari insuperabilem pene obscuritatem posse meminerit, nisi in hujusmodi argumentis recepti loquendi modi adhibeantur.

HENRICI WIDEBURGII, S. THEOL. D. ET IN ACADEMIA Julia Professoris Ordinarii, Systema Theologiæ Positivæ. Opus posthumum.

Helmstadii, apud Georg. Wolfg. Hammium, 1698, 4. Alphab. 2. plag. 13.

QUamvis Locorum Communium, Compendiorum, Breviariorum,

 Manu-

Manualium, Instructionum & Systematum, quibus doctrinæ sanctioris capita explicari & Studiosorum commoda promoveri possint, abundantissimam omnino copiam extare, haudquaquam nesciret unicus celeberrimi Helmstadiensium Theologi, Henrici Wideburgii haud ita pridem fato immaturo defuncti Frater, ordini in Academia Julia Theologico itidem hodie adscriptus, Maxime Reverendus D. Christophorus Tobias Wideburgius: non denegare tamen tot efflagitantium votis novum hoc Theologiæ Positivæ Systema fraternum ob rationes in præfatione allegatas voluit, præsertim cum peculiari istud methodo conscriptum deprehenderet. Nimirum sicut ea discendi docendique ratione, quam Mathematici servare sueverunt, beatus Autor imprimis delectatus fuit: ita juxta hanc Theologiam quoque Theticam Auditoribus suis inculcare studuit. Cumque in istorum scholis ejusmodi docendi consuetudinem observari cerneret, juxta quam theoremate vel problemate quovis proposito utriusque termini declaratio tam perspicua subjicitur, ut absque omni verborum ambiguitate id, quod probandum vel faciendum proponitur, cuivis innotescat; quo peracto quælibet propositio vel ad axiomata manifestissima, prima & immediata principia, vel ad propositiones, quæ e primis & immediatis antea demonstratæ fuerunt, reducitur: hinc & ipse doctrinam Christianæ fidei perspicuis thesibus comprehensam planissime primum explicuit, solidisque postmodum probationibus confirmavit, in his non tam de numero, quam pondere solicitum se gerens, & cuncta ad ejusmodi propositiones reducens, quæ vel Sacrarum Literarum oraculis comprehensæ axiomatum vicem sustinere queant, vel alibi demonstratæ hypothesium loco censeri mereantur. Ut autem juniorum captui eo melius consuleret, singulas fere argumentationes formulis inclusit syllogisticis, istoque pacto a *natura Theologiæ* consideranda exorsus, mox de *Religione* quædam disseruit, hinc de *Sacra Scriptura* commentatus est, qua delineata de *quatuor Novissimis* egit, utpote cum rectissime de fine hominis primo loco Theologiam dispicere existimarit. Hinc ad reliquos articulos perrexit, quæque de *Deo*, de *mysterio Trinitatis*, de *Creatione*, *Providentia*, *Angelis*, *Divinis Pactis*, *Imagine Dei*, *Peccato* qua *originali*, qua *actuali*, *Christo*, *Prædestinatione*, *Viribus post lapsum humanis*, *Justificatione*, *Renovatione* & *Bonis Operibus*, *Pœnitentia*, *Eccle-*

Ecclesia, Sacramentisque & generatim & speciatim spectatis, in scholis Theologorum alias traduntur, pro suo instituto retulit, quandoque theseos deductioni antitheseos etiam refutationem subjiciens.

NOUVELLE BIBLIOTHEQUE DES AUTEURS ECCLESIASTIQUES &c.

i. e.

BIBLIOTHECA NOVA AUCTORUM ECCLESIASTICORUM, auctore L. ELLIES DU PIN. Tomus IX.

Parisiis apud Andr. Pralard, 1697, in 4. Alph. 2.

NOnus, quem luci publicæ exposuit Vir celeberrimus, Bibliothecæ Ecclesiasticæ tomus, Seculi post C. N. duodecimi historiam exhibet. Commissum cum Sacerdotio funesto certamine Imperium, laceratam per schismata Ecclesiam Romanam, Pontifices cum Imperatoribus, cum Episcopis Reges concertantes: Sacramenta impugnata, rejectum externi cultus & ceremoniarum apparatum, nascentem denique Theologiam Scholasticam cum Jure Canonico, & id genus alia narraturum se fusiusque expositurum Auctor ipse profitetur.

Initio ab Ivone Carnotensi Episcopo facto, ejusque cum Gothofredo ab Urbano II R. P. Episcopatu Carnotensi exuto contentionibus strictim commemoratis, scriptis autem, præsertim epistolis fusius enarratis, originem, progressum atque finem controversiæ Pontifices inter atque Imperatores magna vehementissimaque animorum commotione agitatæ, de investitura Episcoporum edisserit. Paschalem II Pontificem antecessorum suorum vestigiis insistentem, anathematis fulmen itidem in Henricum IV Imperatorem vibrasse refert, cujus vim ut Imperator declinaret, persuasisse eum suis, edita sanctione, suscepturum se in Palæstinam iter, Imperiique habenas se Filio traditurum; quorum neutrum cum faceret, enatam inde Filio occasionem fuisse, connitentibus & adhortantibus quibusdam Imperii Proceribus, arma contra Patrem capiendi. Hocce Henrici junioris facinus pessimum & naturæ ipsi adversum Nostro audit: nec dissimulat tamen, eum sumsisse religionem obtentui, hæreseos insimulasse Patrem, obsequiumque Pontifici promissis-

misisse. Quem istæ lites sortitæ fuerint finem, neminem fugit, nec Auctor quicquam hic affert, quod non præstantissimorum Historicorum communi consensu sit comprobatum. Ast investituræ jus hoc ipso nondum obtinuisse Pontifices; quin mortuo Henrico IV filium Henricum V adeo suo jure decedere noluisse, ut acriter potius istud sibi vindicaret, demonstrat. Meliora quidem initio sperasse Pontificem, sed intellecto Imperatoris consilio, cum jam in eo esset, ut Moguntiam peteret, mutata sententia in Galliam abiisse, ibique frustra denuo per Legatos Imperatoris Placentinumque Præsulem re ista disceptata, Trecis, quod est Campaniæ ad Sequanam oppidum, A. 1107 Concilium congregasse ad litem istam finiendam, irrito tamen iterum eventu, quod neutiquam Imperator vellet in Gallia hac de causa sententiam pronuntiari. Sequenti anno Italiam petiisse Imperatorem; prius tamen, quam Romam perveniret, Legatos Imperatoris cum Pontifice, instituta iterum de jure investituræ disceptatione, ita tandem convenisse, ut penes Pontificem quidem istud jus permaneret, Imperatori autem fas esset, Ducatus, Comitatus, Marchionatus, & cuncta supremæ dignitatis jura, Episcopis adimere. Bene autem observat, nec Imperatori, nec cuiquam prudentum, dubium ullum fuisse, Præsules Germaniæ quidvis potius perpessuros, quam ut his legibus initam a Pontifice pacem ratam haberent: idque comprobasse eventum. Unde Imperatore Romam jam ingresso, nec latum unguem a sententia sua discedente, rem eo tandem rediisse, ut in custodiam cum quibusdam Cardinalibus Pontificem mitteret, coercendum ita & in ordinem redigendum. Fama hujus rei percrebrescente, arma arripuisse Romanos, Pontificem liberaturos; remque ad certamen pervenisse, in quo Imperatori pro vita & salute depugnandum fuerit, victoria tandem ad ejus partes transeunte. Abductum hinc ab Imperatore Pontificem necessitati cessisse, jura de quibus disceptabatur transdidisse Imperatori, eique solenni ritu imposuisse coronam, administratoque rite augustissimo Eucharistiæ sacramento, partem hostiæ sumpsisse Pontificem, data Imperatori parte altera, & ita pactionem factam confirmasse, addita exsecratione, locum in Regno Christi illi non fore, qui primus initi fœderis violasset leges. Tam sancte confirmatum pactum a Pontifice migratum fuisse, quis crederet? nisi post infinitos

tos fideque dignissimos testes prolixe quoque Vir doctissimus hoc doceret, qui accurate litis hujus seriem prosequitur, docetque sub Calixto II Pontifice controversiæ hujus rationem quodammodo immutatam esse. Gregorium namque VII ullam investituram Episcoporum, quocunque modo fieret, rite a Laicis administrari posse, diserte negasse, idemque sensisse Victorem III & Urbanum II. Ast per prius pactum cum Paschali II initum, quo sacra Episcoporum dignitas a civili, qua itidem pollent, haud obscure discernebatur, factum esse, ut sub Calixto II eo tandem quæstio rediret, an investituram per annulum & baculum ab Imperatore Episcopis conferri fas esset? Pontifice ejusque asseclis hoc ideo præcipue negantibus, quod hæc essent symbola ecclesiasticæ dignitatis, a solo Pontifice illis conferendæ, ut ut qua vasalli Imperii investituram ab Imperatore accipere & possent & deberent. Putat itaque Auctor, in pactione Henricum inter & Calixtum II Pontificem mox inita, litem istam ita finitam fuisse, ut Imperator superior ex hoc certamine discessisse dici queat. Etenim Imperatorem ceterosque Reges hoc solum voluisse: 1) ne electio Episcoporum & Abbatum sine suo consensu fieret: 2) electum, priusquam consecraretur, per baculum & annulum ab Imperatore aliisve Principibus investiendum esse: 3) eundem jurejurando se illi obstringere, homagiumque, ut loqui solent, ratione regalium & feudorum præstare debere. Per pactionem autem memoratam concessum fuisse Imperatori Regibusque: 1) ut electio Episcoporum illis præsentibus adeoq; consentientibus fieret: 2) in Germania ratione regalium Episcopum ab Imperatore per sceptrum investituram impetrare debere, priusquam consecretur; in ceteris regnis, nondum elapsis sex post consecrationem mensibus: 3) officia & servitia feudalia, quæ hactenus præstare consueverint, imposterum quoque illis esse præstanda. In eo proinde solum aliquid immutatum fuisse, quod constitutum fuerit, investituram non per baculum & annulum, sed per sceptrum peragendam, itemque quod hæc ad feuda & bona, quæ ut membra Imperii Episcopi possident, fuerit restricta. Vitam hinc litterasque Romanorum Pontificum, Honorii II, Innocentii II, Celestini II, Lucii II, & Eugenii III sistit: capite autem sequenti de Bernhardo ejusque scriptis differit. Horum summam Auctor more suo diligenter exhibet, secutus ordi- Cap. III. Cap. IV.

nem, quem in ultima editione, quæ A. 1690 prodiit, Vir doctiſſimus Johannes Mabillonius obſervat. Inter alia ex libro ejus de amore Dei hoc affert, quod non prætermittendum cenſuimus, Bernhardum quatuor gradus amoris divini conſtituiſſe, quorum ſummus ſit, cum Deum non propter aliam cauſam, quam propter ipſum Deum amamus; ſed addidiſſe, ad iſtum amoris gradum in hac vita pervenire neminem poſſe, nec perveniſſe quenquam, ne quidem ex ſanctiſſimis martyribus. Bernhardum ſequitur Petrus cognomento Venerabilis dictus, Abbas Cluniacenſis: quem Hæretici ſeculi hujus, ſaltem qui Eccleſiæ Romanæ Auctorisque judicio pro hæreticis habentur, excipiunt. Hic de Petro de Bruis ejuſque diſcipulo & ſectatore Henrico, de Tanchelino, Petrocorienſibus, Colonienſibus, Tullenſibus, Catharis, Paſſagianis, Arnaldiſtis, Albigenſibus, Publicanis, Eudone vel Eone prolixe verba facit, conciliaque in quibus iſti condemnati ſint, memorat. Parum autem abeſt, quin Petrum Bruſium pro parente & patriarcha horum hæreticorum, ſi non omnium, ſaltem plerorumque, venditet. Dogmata huic ſequentia tribuit: baptiſmum non prodeſſe infantibus; adultos itaque baptizandos: templa & altaria non ferenda, ſed ea deſtruenda: nec adorandam crucem: miſſam quoque uſu carere, nec celebrandam: eleemoſynas & preces mortuis nullum afferre commodum. Sane ceteros antea memoratos Hæreticos omnes in eo fere conſenſiſſe, ut ſacramenta, ritusque Eccleſiæ & ordinem hierarchicum impugnarent: nonnullos tamen Manichæiſmi inſuper aut Arrianismi fuiſſe reos.

Cap. V. Cap. VI.

Cap. VII. Principem autem inter hujus ævi hæreticos locum merito ſibi vendicaret Petrus Abælardus, ſi verum eſſet judicium Bernhardi, Auctori quoq; memoratum, eum de Trinitate locutum fuiſſe ut Arrium, de Gratia ut Pelagium, de incarnatione Verbi ut Neſtorium. Non tamen diſſimulat Auctor, pleraſque propoſitiones Abælardi, in quibus maximos errores ſe deprehendiſſe hoſtes ejus prædicabant, ita comparatas eſſe, ut æquus cenſor in commodiorem eas interpretari partem poſſit. Similitudines, quibus ad deſignandum Trinitatis myſterium uſus ſit, nec ipſum pro exactis venditaſſe. De Spiritu Sancto eum docuiſſe, quod non ſit potentia, nec de ſubſtantia Patris, etſi tres perſonæ Trinitatis unam ſubſtantiam conſtituant: aſt hoc ipſo neutiquam eum negaſſe, potentiam, ſapientiam, amorem, eſſe attributa communia tribus per-

personis divinis; quin contrarium diserte docuisse: sed eum tribuisse potentiam Patri, sapientiam Filio, amorem Spiritui S. per appropriationem, adeoque nihil quod a Patrum receptaque Theologorum sententia abhorreat, asseruisse. Sic & docuisse eum, Deum non posse facere, nisi quod fecit: non inepte quidem, si recte capiatur. Nec enim de potentia Dei in se spectata hoc eum asseruisse, quod hisce limitibus sit circumscribenda, sed de potentia Dei cum sapientia ejus & voluntate conjuncta hoc illum accepisse: quo pacto recte dicatur, Deum non posse velle nec facere quicquam, nisi id quod vult & quod actu facit. Porro Abælardum negasse, quod Christus carnem humanam induerit, ut morte sua homines a servitute peccati liberaret, Auctor sibi non persuadet, cum pluribus in locis secus doceat: sed hoc eum sibi voluisse censet, liberationem generis humani a peccato non fuisse solum & unicum finem incarnationis Christi, sed eum etiam simul exemplum præire hominibus, ad quod suos compararent mores, voluisse. Pari ratione ceteras quoque Abælardi assertiones, paucis exceptis, emolliri posse, eundo per singulas demonstrare nititur. Ceterum de Gilberto Porretano Pictaviensi Episcopo, qui itidem hujus seculi hæreticis annumerari solet, Auctor etiam ex instituto disserit, & ex erroribus, qui illi tribui soleant, præcipuos hos esse ait, quod asseruerit, essentiam Divinam non esse Deum; proprietates personarum Divinarum non esse ipsas personas; personas Divinas attributorum locum in nulla unquam propositione subire; naturamque Divinam non fuisse incarnatam. Causam itaque Gilberti in concilio Parisiensi disceptatam, non tamen definitam, sed a Pontifice concilio Rhemensi reservatam fuisse porro refert, in quo etiam doctrina ejus fuerit damnata, nulla tamen ipsi Gilberto inflicta pœna, quod serio eum mentem suam mutasse Bernhardus crederet. Ex scriptis Gilberti hactenus nihil typis evulgatum esse observat, præter Epistolam de Eucharistia, quam Lucas Dacherius produxerit, quam lectu dignissimam judicat, quod Gilbertus in ea diserte doceat, corpus Christi totum sub unaquaque esse specie, itemq; corpus & sanguinem Christi esse sub specie panis, etiamsi vinum consecratum non adsit. Cap. VIII.

Redit hinc cap. IX ad Pontifices, qui post Eugenium III ad finem usque hujus seculi sedi Romanæ præfuerunt, eorumque vitam Cap. IX.

Cap. X. & scripta ordine enarrat. Sequenti autem capite de Thoma Archi-Episcopo Cantuariensi celeberrimo, ejusque cum Henrico II Angliæ Rege litibus exponit. Patet vero ex iis, quæ Auctor narrat, summa Præsulis istius aut constantia aut pertinacia, dum quidvis perpeti maluit, quam vel latum unguem a jure quod sibi vendicabat discedere, nec ut obsequium fidemque, nisi addita solenni formula, *salvo ordine suo*, Regi polliceretur, induci ulla ratione potuit. Instituti autem sui

Cap. XI. XII. memor porro de Scriptoribus qui seculo XII floruerunt agit, de præcipuis quidem & illustrioribus capite undecimo, sequenti autem de ceteris: de iis qui aliquid ad historiam Ecclesiasticam pertinens commentati sunt, capite XIII; quibus denique scriptores Ecclesiasticos Orientis subjungit cap. XIV. Nos & nostri instituti leges observantes ex his nihil decerpimus, sed quæ de Theologiæ Scholasticæ origine primisque Scholasticis exponit, paucis delibabimus.

Cap. XIII.

Cap. XIV.

Cap. XV.

Apostolos primosque Ecclesiæ Christianæ doctores doctrinæ cœlestis capita sine omni aut eloquentiæ aut philosophiæ apparatu mortalibus proposuisse, Hæreticisque & Judæis nihil aliud, quam Scripturam S. traditionem, & fidem universæ Ecclesiæ opposuisse autumat, nec ut mysteriorum redderent rationes, eos fuisse sollicitos, sed tantum probasse, si quis salvus fieri vellet, cum hoc oportere credere. Hæreses quidem dedisse deinde illis occasionem quædam dogmata accuratius determinandi, certisque vocibus, ceu sacris terminis ea circumscribendi; sed qui in justum corpus atque systema cuncta coire juberet, fuisse neminem, cum non nisi occasione ab hæreticis oblata scriberent, & quædã doctrinæ capita pertractarent. Origenem quidem in libro de Principiis tale quid suscepisse, infelici tamen successu, quod rationi habenas, ultra quam decebat, laxaret, nimioque Platonicæ philosophiæ flagraret amore. Contra Arrianos, Nestorianos & Eutychianos quidem more veteri ex Scripturis adhuc fuisse disputatum, sed postea sensim philosophiam admitti cœpisse, primo Platonicam, mox & Aristotelicam. Hac usum cumprimis fuisse Boethium ad Trinitatis mysterium & incarnationem Christi explicandam. Johannem Damascenum autem primum fuisse, qui justa methodo quæstiones Theologicas in unum corpus sive systema colligeret. Seculo IX Johannem Scotum Erigenam methodum & principia Aristotelis in Theologiam invexisse, sed eo eventu ut nimia subtilitate in varios errores datus fuerit

præ-

præceps. Circa medium demum seculi undecimi philosophiam Aristotelicam ab Arabibus ad Europæos propagatam sustulisse caput, aditumque ad Theologiam mox liberaliter illi fuisse concessum, ducibus cumprimis & antesignanis Johanne Sophista, Roscelino atque Anselmo, annitentibus Abælardo, Gilberto Porretano aliisque. Othonem vero Frisingensem Germanos suos Aristotelis disciplina imbuisse. Cum vero erroris periculo nunquam non expositi sint, qui novam viam ingrediuntur: sic mirandum quoque non esse, Roscelinum, Abælardum, Gilbertum aliosque non satis caute in hoc campo versantes, a veritate cœlesti subinde fecisse divortium. Enatam porro hinc esse perennem infinitarum litium & controversiarum segetem, eamque tanta celeritate effloruisse, ut jam ista ætate de remedio fuerit cogitandum. Hoc afferre voluisse Petrum Lombardum, composito ex Patribus Sententiarum libro, in quo procul facessere jussis Aristotelis placitis, verbis sententiisque Patrum doctrinæ cœlestis capita explicare aggressus fuerit. Receptum magno applausu fuisse librum, sed eos, qui istum commentariis suis illustrare instituerint, ad easdem mox controversias, revocata iterum Aristotelis auctoritate, fuisse relapsos, adeoque eandem mox Theologiæ rediisse faciem. Interim cum liber ille Sententiarum semper fundamenti loco poneretur, Lombardum hunc pro patre Scholasticorum recte reputari. Non defuisse tamen, qui in hoc Sententiarum libro quædam reprehenderent: ipsi Pontifici Alexandro III nonnullas loquendi formulas displicuisse: Joachimum Abbatem integrum contra eum composuisse librum: & Facultatem Theologicam Parisiensem edidisse articulos, in quibus a Magistro Sententiarum plerumque discedatur. Gauterium quoque quendam memorat edidisse ea ætate librum contra quatuor Labyrinthos Galliæ, Petrum Abælardum, Gilbertum Porretanum, Petrum Lombardum & Petrum Pictaviensem, eosque haud unius arguisse erroris, quos evitare non potuerint, dum Scholastica methodo tractare Theologiam, eamque ad Aristotelis principia exigere ausi fuerint. Lombardo tamen perperam hoc exprobrari, cum ceteris hoc objiciatur jure meritoque, Auctor contendit: hunc enim nulla Aristotelis mentione facta, Patrum tantum retulisse verba sententiasque. Theologiæ itaque Scholasticæ originem cum a Lombardo repetat, scripta ejus, præsertim librum Sententiarum fusius enarrat. Simili ratione

de Roberto Pullo Cardinali, Petroque Pictaviensi & Roberto Melodunensi, disserit, quos ceu primos Theologiæ Scholasticæ conditores Lombardo adjungit.

Cap. XVI. Novam quoque hoc seculo Scripturæ explicandæ rationem ortam, observat. Patres quidem aut litterales Scripturæ expositiones dedisse, aut in allegorias more tum recepto eam convertisse: seculi octavi & noni Scriptores confecisse Catenas, h. e. loca Patrum compilasse, & ex iis suos commentarios exstruxisse: duodecimo demum seculo morem quæstiones & controversias in commentariis tractandi invaluisse. Hanc commentandi rationem secutum cumprimis fuisse Rupertum Abbatem Tuitiensem, de quo, ut & Hugone atque Richardo a S. Victore, quorum itidem in Scripturam S. commentaria celebrentur, hac occasione disserit. Cap. XVII. Collectionem Canonum a Gratiano itidem hoc seculo compilatorum, paucis describit, & Cap. XVIII. hinc Conciliorum generalium, quin & provincialium historiam in Cap. XIX. compendio sistit. Finiunt hunc tomum Observationes Ecclesiasti- Cap. XX. cæ de auctoritate Pontificis, disciplina Ecclesiastica, ritibus Sacramentorum, statu Monastico, Canonicis regularibus, & ordinibus Equestribus. Auctoritatem Pontificis hoc seculo ad summum pervenisse fastigium non diffitetur, tantum abest ut per contentiones de jure investituræ ea fuerit imminuta. Obtinuisse enim eos summum imperium in urbem Romam, jugum Imperatorum penitus excussisse, quin jus coronam illis imponendi sibi vendicasse, suæque potestatis limites longe lateque protulisse. Clericorum mores magis compositos fuisse hoc seculo, quam præcedentibus, undecimo & decimo: simul tamen & illorum auctoritatem magna sumsisse incrementa, omnibus in id consentientibus, ut Principum Regumque imperio se subducerent. Porro de Sacramentis verba faciens, communionem sub utraque hoc seculo adhuc in usu fuisse, non abnuit; sub initium tamen ejus jam quosdam utramque speciem, panem in vinum intingendo, conjunxisse, circa finem autem nonnullos una tantum specie fuisse usos. Vocem Transsubstantiationis quoque hoc seculo usurpari cœpisse. Sed hæc ex præclaro hocce opere decerpsisse sufficiat.

FERDINAND CHRISTOPHORI HARPRECHTI, JCTI ET ANtecessoris Tubingensis, Consultationum Tubingensium de insignioribus quibusdam juris quæstionibus Volumen Tertium.

Tu-

Tubingæ apud Philibertum Brunnium, 1697, in fol.
Alph. 3. plag. 18.

Ejusdem Consiliorum Tubingensium Volumen Quartum.
Tubingæ apud Johann. Georg. Cottam, 1698, in fol.
Alph. 3. plag. 12.

DUos Tomos, Consilia 33 complexos, ac a Consultissimo Autore annis præcedentibus publicatos, in Actis nostris anni 1696 pag. 183 & 432 recensuimus. Hos jam excipiunt Volumen Tertium & Quartum, itidem Consiliis seu Responsis 33 constantia, ita quidem ut illud a Consilio 34 usque ad 50, hoc vero a 51 usque ad 66 decurrat. Nos speciminis loco pauca ex iis delibabimus. In Volum. 3, Consil. 34, vim transactionis & cessionis quoad heredes, in illustri Facti specie, Serenissimam Domum Wurtembergicam & Dn. Ferdinandum Franciscum de Rye, Comitem de Poictiers & consortes, de Dynastiis quibusdam controvertentes, concernente, expendit Consultissimus Autor. In Consil. 38 ostendit, quod jus retractus in emtione, sub ea conditione, ut emtor venditoris valetudinem diligenter curet, facta, locum non habeat, si venditor singularem fiduciam erga emtorem habeat, & eandem curam ab aliis sibi æque præstari non posse arbitretur. In Consil. 39 docet, quod jus retractus municipale vel vicanum (territoriale vocat Noster) contra emtorem vim nullam habeat, si hic in aliquo municipio civis sit, licet ibidem non habitet. Consil. 47 deducit, quod merces per Gallos mercatoribus Anglis in mari ablatæ, posteaque in Gallia a Germanis mercatoribus emtæ, ac in terras Romani Imperii illatæ, confiscari nequeant, si scil. in Tariffa seu designatione mercium prohibitarum aut contrabandarum non reperiantur. In Consil. 49 plures quæstiones de concurrentia jurisdictionis criminalis diversorum Imperii Statuum explicat. In Volum. 4, Consil. 51 docet, quod, si fœmina sub initium mensis undecimi, a tempore stupri commissi, pariat, partus quantum ad tempus, legitimus censeri debeat, adeo ut ne quidem, intuitu termini nascendi tardioris, fœminæ juramentum queat deferri. In Consil. 53 p. 997 contendit, Nobilitatem similemve dignitatem non nisi immemoriali tempore præscribi. In Consil. 54 varias quæstiones, ad testamenta judicialia pertinen-

nentes, tractat, ac in specie negat p. 1021, quod testamentum per nuncium judici offerri possit, contenditque quod compilator Compendii Lauterbachiani, B. Lauterbachio, contra apertissimam ejus mentem, ex prælectionibus MSS colligendam, contrariam sententiam tribuerit in *Comp. Jur. Qui testam. fac. poss. sign.* ✝. In Consil. 55 immotis, ut ipse ait, rationibus evictum dare nititur, quod parœcianus, domicilium haut mutans, Confessionarium mutare, ac in alia Ecclesia absolutionem & S. cœnam accipere non possit p. 1057; hinc porro infert p. 1069, quod contumax suspensione a sacra cœna, pœna pecuniaria, imo ademtione juris civici cogi possit, ad absolutionem a pristino Confessionario petendam & accipiendam. In Consil. 60 de concursu creditorum late agit, ac in specie p. 1133 proponit casum, quo libro mercatorio plena fides habeatur, nempe si concurrat chirographum debitoris, de quo Actuarius sua subscriptione testetur, quod propria debitoris manu scriptum sit. In Consil. 63 docet, quod si alicubi, ut Francofurti ad Mœnum, societas bonorum acquisitorum inter conjuges ex statuto obtineat, tamen ea, quæ maritus praxi medica acquisivit, ejus propria censenda sint. In Consil. 66. de divortio & separatione a thoro & mensa solicitus, speciatim contendit, quod facta separatione a thoro & mensa, mulier bona illata repetere queat.

MICHAELIS BERNHARDI VALENTINI, MED. D. EJUSque ac Philos. Nat. P. P. Ordin. Giss. S. R. I. Acad. Nat. Cur. Adjuncti & Recuperatorum in Italia Collegæ, MEDICINA NOV-ANTIQUA.

Francofurti ad Mœnum, apud Joh. Dav. Zunnerum, 1698, in 4.
Constat plag. 28.

DUm plerique Modernorum in novis magis detegendis, quam scriniis una Veterum rite excutiendis occupantur, Autor Clarissimus solida Artis Medicæ fundamenta, juxta principia naturæ mechanica, e limpidis potius venerandi Hippocratis haurire fontibus quam sedulo allaboravit. Postquam enim ille novissima dogmata in Senis laudati scriptis tam expressis sæpe verbis comprehendi observasset, ut vel Nostrates Hippocratis ævo docuisse, vel hic nostro seculo revixisse videretur, tanto diligentiori manu omnes Hippocraticos loculos versa-

re cœpit, donec integrum Medicinæ Cursum ad mentem plane Recentiorum inde erueret, erutumque sub titulo Medicinæ Nov-antiquæ publico hic Eruditorum conspectui sisteret. Nempe quemadmodum universa Ars Medica systematice alias in Institutionibus octo absolvi partibus consuevit: ita in præsentis pariter Cursus Medici partibus totidem, (*Præliminaribus* præmissis, quæ Medicinæ naturam, originem, methodum, sectas & principia ostendunt,) pro exhaurienda omni arte, speciatim in *Physiologia* natura corporis humani, elementa, temperamenta, partes, humores, spiritus, facultates, functiones sive actiones œconomiæ animalis, tresque res secundum naturam, ac imprimis sanitas; in *Pathologia* morbus in genere, differentiæ morborum essentiales & accidentales, causæ morborum tum propinquæ, tum procatarcticæ, atque symptomata; in *Semiologia* signa in genere, fontes & media signorum, signa diagnostica status n. & p. n. pulsus & urina, signa prognostica, generalia æque ac specialia; in *Hygiene* methodus conservandi sanitatem; in *Therapeutica* methodus medendi, partim in genere ejusque fundamentum, partim in specie, cum ordinaria, tum extraordinaria; in *Diætetica* res diæteticæ in genere itidem, non minus quam in specie, aër, cibus & potus, somnus & vigiliæ, motus & quies, excernenda & retinenda, affectus animi; in *Pharmaceutica* medicamenta in genere, illorumque inventio, facultates medicamentorum, horumque præparatio & compositio, item dosis; in *Chirurgica* denique chirurgia in genere, instrumenta chirurgica, & operationes chirurgicæ, tam generales, exploratio & deligatio, quam particulares, synthesis, diæresis, aphæresis & exæresis, prosthesis & diorthosis; tali pertractata habentur ratione, ut in frontispicio cujuslibet capitis textus primum aliquis ex Hippocrate appropriatus, originalis pariter sive Græcus atque Latine redditus, compareat, mox in exegesi subjuncta idem uberius cum ex aliis Hippocratis locis, tum ex Recentiorum etiam quandoque scriptis, explanetur ac dilucidetur. Prolixitatis evitandæ gratia, duo solummodo in præsenti capita, locupletiora reliquis, breviter exhibere sufficiat. In ultimo videlicet Pathologiæ capite, quod symptomata perpendit, *Hippocratis* effatum e *lib. I. de Morb. Vulg. Sect.* 3. *ab init.* præmittitur, dum, *Videndæ sunt etiam*, inquit, *morborum vicissitudines, & quæ ex quibus in quæ succedant, ac ex his quæ per hæc contingunt.* Hinc,

quamvis vox Symptomatis apud Hippocratem non nisi *lib. de Flatib.* semel occurrat, sensu etiam Hippocratico, quo morbus omne audit, quicquid homini molestum est, distinctio nulla inter morbum & symptoma intercedat, in exegesi tamen, in quantum symptomata a morbo secundario fluant, sive ea, quæ (verbis Hippocratis ex his (sc. morbis) per hæc (i. e. causas) contingunt, symptomata audiant, differentia aliqua cum plerisque Institutionum Medicinæ scriptoribus non solum admittitur, sed & species symptomatum sub actionibus læsis, excretis & retentis vitiose se habentibus, ac qualitatibus externis p. n. immutatis, tanquam tribus summis generibus, cum Galeno indigitantur, & quoad formalitatem, sæpe etiam quoad prognosin & curationem, ex Hippocratis potissimum libris declarantur. Dysuria v. g. locum inter symptomata actionum vitalium obtinens, & alibi ab Hippocrate urina laboriosa, item in plurali οὖρα ἐπίπονα *lib. I. Prædict. n. 59* appellata, mictio dolorifica innuitur cum ardore, ab urethræ & vesicæ exulceratione orta, mala & frequens quæ pronuncietur in senibus *aph. 31. sect. 3*, quoniam in his omnia renum & vesicæ vitia difficulter curantur, *aph. 6. s. 6.* deducatur autem ab austrina constitutione *aph. 5. s 3.* ac per siccitates *aph. 16. s. 3.* & quandoque solvatur V. S. si scilicet a plethora, ut & vini potu, *aph. 48 s. 7.* Alterum autem Pharmaceutices caput, facultatibus medicamentorum dicatum, *Hippocratu* mo ito, quo *lib. de decent. Habit. s. 31.* virium medicamento sarum exactam notitiam commendat, *Medicamenta autem*, inquiens, *tum eorum simplices facultates, tum si quæ descripta sunt, probe tibi memoria teneantur*, superstruitur. Facultatum enim medicamentorum nomine uti vires, virtutes & qualitates illorum in expositione intelliguntur, juxta i. sum *Hippocratem lib. de prisc. medic. §. 52.* in particularum mixta constituentium textura atque figura radicatæ: ita divisiones quoque earundem in simplices & descriptas sive compositas, in temperatas & intemperatas, in evacuativas itidem & altera ivas, partim enodantur, partim & præcipue materia medica selectior, evacuationis vel alterationis scopo inserviens, ita enumeratur, ut quomodo ejusmodi medicamina operentur, & quænam ante, in, & post evacuationis actum n ereantur attendi, satis una innotescat.

A CONTINUATION OF THE ACCOUNT OF THE NATURE, Causes, Symptoms and Cure of the distempers, that are incident to seafaring people, &c.

h. e.

Hoc est:

CONTINUATIO RECENSIONIS DE NATURA, CAUSIS, SYMptomatibus, & curatione morborum, qui navigantes solent corripere, &c. auctore W. COCKBURN, Collegii Medici Londinensis Membro, Medico turmæ cæruleæ in classe regia, & Regiæ Societatis Socio.

Londini, apud Hugh Newmans, 1697, 12. plag. $7\frac{1}{2}$.

PRæstitit doctissimus Auctor, quod in ejusdem argumenti libro, a nobis in *Actis Eruditorum anno 1697, mense Decembr. p. 549.* laudato, fuerat pollicitus, observationibus quadragintaquatuor tradens historiam ægritudinum, quæ in classe Britannica æstate præteriti anni fuerant ab ipso observatæ; de cujus instituti utilitate prolixius in Præfatione agitur. Quandoquidem autem in prima operis hujus parte conatus est evincere, evacuationem in febrium curatione absolute esse necessariam, eamque commodissime fieri sanguinis detractione; hujus libri principio statim disquirit, quibus cognosci possit indiciis, quantum sanguinis dimittendum sit, idque sine virium ægri læsione, ut respondeat particulis ob interruptam perspirationem in corpore detentis, aut certe efficiat, ut secretio fiat liberior, & sponte sua deinceps exhalet quod est superfluum, ostendens quam incerta frivolaque sint, quæ vulgo ab auctoribus de hac re traduntur. Ipse vero experientissimus Auctor, pleniorem rei tractationem in aliam occasionem differens, duos hic proponit modos, quod quæritur investigandi. Primum enim ad pulsum respicere jubet, ejusq; naturalem explorare constitutionem, quot scilicet in quolibet homine sano micet vicibus arteria minutis singulis, cum hoc cognito & comparato cum numero pulsuum ægroti, facile judicari possit de celeritate sanguinis aucta aut diminuta, quantumque mittendum sit ejusdem, ut ad statum naturalem reducatur. Deinde suadet thermometron in usum vocare, ut hinc innotescat, quantum naturalis hominis calor elevet thermometri liquorem, idemque deinde doceat, quantum calor increverit aut diminutus fuerit in præternaturali statu, quo deinde & numerus pulsuum cum calore minore majorique comparari, & tantum detrahi possit sanguinis, quantum requiritur, ut ad naturalem redeat temperiem.

In Obſervationibus ipſis (quarum priores haut paucæ ad febres pertinent non ſolum tota curationis ſeries recenſetur, ſed animadverſiones quandoque non inutiles traduntur. Ita in *Obſervat. V* vertiginis cauſa deducitur ab arteriis, quæ proximæ ſunt nervis opticis, ſanguine nimium diſtentis, quæ preſſione ſua nervum opticum eique conjunctam retinam moventes efficiant, ut radii ab objecto fixo profecti in diverſas usque retinæ partes incidant, atque adeo objectum nobis moveri videatur. *Obſervat. XIX* febris intermittens perſonam podagræ induta repræſentatur. *Obſervat. XXII* venæſectio in brachio dyſenterici inſtituta commendatur. *Obſervat. XXVII* apoplexiæ, quæ medelam admittit,cauſa conſtituitur in ſtagnatione ſanguinis in arteriis cerebri & medullæ ſpinalis, quæ ideo principium nervorum comprimunt, ut ſpiritus animales per illos rite fluere nequeant; unde efficitur, nullum præſentius eſſe remedium,quam venæſectionem in pede aut brachio, vel etiam vena jugulari inſtitutam. In *Obſerv. XXIX* gonorrhœam quoque olim Judæos afflixiſſe, neque demum in obſidione Neapolitana ortam, ex Levit. XV. 2. probatur. *Obſervat. XXXVIII* tuſſis venæſectione curata & purgatione deſcribitur. *Obſervatione ultima* contra illos, qui ſecretiones ope ſpecificorum fermentorum fieri cenſent, diſputatur.

AN ENQUIRY INTO THE RIGHT USE, &c.

h. e.

INQUISITIO IN USUM ET ABUSUM BALNEORUM Angliæ calidorum, frigidorum & temperatorum: auctore JOHANNE FLOYER, Armigero, Medic. Doctore.

Londini, apud R. Clavel, 1697. 8. Plag. 15.

Romanam pariter atque alias gentes balneis olim frigidis,non tam delectationis aut munditiei, quam ſalubritatis cauſa, uſas fuiſſe, ſatis conſtat. Quod remedii genus a noſtris moribus, qui thermas potius ſectamur, alienum fere eſt, ſed retentum tamen fuit in Anglia præcipue, quoad aquas Buxtonienſes, quarum illa temperies eſt,ut ad frigus magis quam ad calorem vergat. Horum balneorum uſum commendaturus experientiſſimus Auctor, præmiſſa prolixiori Præfatio-

fatione, ex Sanctorio præcipua de perſpiratione inſenſibili dogmata repetit, reprehendens imperitos medicos, qui neſcii quibus in caſibus perſpiratio augenda, quibus minuenda, aut quomodo æquabilis conſervanda ſit, ægros ſine diſcrimine ad thermas ablegant, atque adeo in cauſa ſunt, ut pereant multi, qui per balnea frigida ſanitatem recuperare potuiſſent. Quod ut fiat manifeſtius, Cl. Auctor varia balneorum genera examinat, eorumque virtutes per qualitates ſenſibiles exponere conatur; deinceps vero confirmat, recte thermas adhiberi, ubi regnat intemperies frigida, ſed frigida balnea, ubi calida intemperies dominatur, temperata tandem pro re nata in utroque caſu, contexitque ſingulorum morborum catalogum, in quibus ſalubria ſingula balneorum genera fuerunt deprehenſa, non omiſſis illis, in quibus plus noxæ quam commodi attulerunt. Potiſſimum autem Anglis auctor eſt, magis ut frequentent balnea temperata, qualia Buxtonienſia, & deinceps frigida, qualia S. Mungi, S. Winefridi &c. atque his undis durent ſua corpora, ut aeris injuriis eo melius reſiſtere poſſint. Maxime autem Buxtonienſia commendat, quorum virtutem & uſum ſingulatim deſcribit, curationeſque ibi peractas recenſet.

A TREATISE OF THE GOUT &c.

h. e.

TRACTATUS DE PODAGRA, IN QUO TUM EJUS CAUSA, tum curatio, demonſtrative aperiuntur, a JOHANNE COLBATCH, Medico, Membroque Regii Medicorum Collegii quod Londini eſt.

Londini apud Dan. Brovvn, 1697, 8. plag. 12.

PAuci abierunt anni, cum morborum omnium cauſa Acidum proclamatum fuit; jam, verſa rerum ſcena, Alcali in medium ab Auctore Cl. producitur, omniſque culpa in illud congeritur. Unde & Podagræ ſæviſſimi dolores illi accepti feruntur, ſicubi in ſanguine prædominetur. Quod ne gratis dictum videatur, ad experientiam provocat Auctor, confirmans, ſerum podagra laborantium, mixtum cum ſolutione ſyrupi violarum, ſemper colorem cœruleum in viridem, ut ſolent lixivioſa ſalia aut volatilia, non in rubrum, convertere. Dolorem ergo podagricum derivat Auctor ab extravaſato humore alcali-

co, qui irritet membranas juncturarum & partium adjacentium relaxatarum. Quam sententiam hinc quoque probabilem reddit, quod tophi nodique ex materia omnium consensu alcalica constant. Idem ex analysi sanguinis podagricorum chymica, collata cum analysi sanguinis sanorum probat, testatus alcali, quod in illorum sanguine reperitur, sæpius se invenisse ad alcali, quod ex horum sanguine elicitur, ut 6 ad 4, aut quoque ut $5\frac{1}{2}$ ad 4. Remedia, quæ post venæsectionem in plethorici corpore celebratam, huic malo opponuntur, ex tartaro vitriolato cremoreque tartari constant, quibus additur infusum radicis bardanæ, eringii & ligni sassafras, ac tandem pulvis lapidis hæmatitis cum cremore tartari haustus in infusione rad. ering. sem. bardanæ & fraxini. Externe applicat Auctor balsamum ex olei oliv. unciis octo & olei vitrioli optime rectificati unciis duabus mixtum, ejusque vires summis effert laudibus; vel etiam partes affectas fovet urina vaccæ, in cujus bullientis libris quatuor salis marini libræ tres fuerunt dissolutæ. Elixir sulphuris, quod pro insigni stomachico & antifebrili habet, podagricisque proprium componitur ex olei sulph. per campan. unciis duabus, spiritus vini optime rectificati libra una, sacchari cand. alb. unciis duabus, caryophyllorum & maceris ana drachmis sex, in matracio optime clauso per dies decem digestis. Accedunt huic libro nonnullæ observationes medicæ de febrium curatione per acida, quibus hypothesis Auctoris confirmatur.

THE DOCTRINE OF ACIDS IN THE CURE OF DISEAses farther asserted &c.

h. e.

DOCTRINA DE ACIDORUM IN CURANDIS MORBIS USU ulterius asserta, seu Responsio ad Objectiones contra illam factas a Dr. F. Tutbill &c. Auctore JOH. COLBATCH.

Londini apud Dan. Broun, 1698. 8. plag. 9.

JUngimus hunc librum præcedenti, cum totus in defendendo acidorum usu versetur, occasione sumta ex litteris Dn. Tuthill ad Auctorem scriptis, in quibus non contemnendæ Auctori circa suam hypothesin

thesin moventur difficultates. Ac primo quidem objectionum Auctor facile largitur, esse aliquid in sero alcalici aut huic analogi, quod ita commutet syrupum violarum, neque tamen hinc concludi posse putat, serum illud alcalizatum esse originem omnium morborum, præsertim cum bene valentium hominum serum eodem modo syrupum violarum viridi colore inficiat. Porro neque hoc phænomenon satis ipsi consistere videtur cum hypothesi de sero alcalizato, quod scilicet serum illud viridi colore a syrupo violarum imbutum non effervescit cum spiritu vitrioli, more omnium alias alcalium. Deinde quamvis in sero sint nonnunquam particulæ quædam calidæ, quæ ab acidis optime domantur, in quæstione tamen adhuc esse ait, utrum alcalicæ sint nec ne? quoniam si essent fixioris naturæ, non appareat, cur summa petant & sero innatent; sin volatilioris, acredine se sua proderent, cum tamen hoc experientiæ adversetur, qua serum illud fere insipidum deprehenditur. Jam cum in hydrope, catarrhis & quandoq; in podagra sanguis valde tenuis, fluxilisque reperiatur, quærit, annon hæc tenuitas acidorum potius, quæ sanguinem fundunt, quam alcalium abundantiam arguat? Provocat quoque ad rerum magistram, quæ docet ab acidis exhibitis plurimum doloris excitatum fuisse, miraturque Auctorem lignum sassafras in usum trahere, cum tamen hoc lignum acidum non sit, nec alcali padagra laborantium subjugare possit. Tandem vel sine alcali posse syrupi violarum colorem mutari; hinc non improbabile putat, quod infantibus, in quibus nulla alcalium abundantia, sed quandoque pulveres testacei fermentationem excitant, exhibitus ab iisdem viridis excernitur.

His objectionibus ut satisfaciat libri Auctor, primum allegat experimenta sua, quibus ex sanguine morbidorum satis notabilem spiritus alcálici quantitatem elicuit, nihil moratus illos, qui ab ignis violentia novas substantias, quæ concreto non inerant, produci contendunt, satisque firmo stare talo arbitratur, quæ de alcalibus ex commixtione cum syrupo violarum cognoscendis, omnium consensu tradantur. Porro non negat, etiam sanorum hominum sanguinem aliquid alcalici continere, præsertim cum rarissimi sint homines perfecta sanitate gaudentes; sed id sibi concedi quoque vult, plus alcalici in ægrorum reperiri sero, atque id quidem considerandum esse, ut excrementum ex sanguine eliminandum, sit recrementum quasi flam-

mæ

mæ vitalis, quæ ſulphureis paſcitur particulis, quibuscum acida ſemper conjunguntur. Serum morbidorum cum oleo vitrioli efferveſcere omnino confirmat. Calorificas autem in ſanguine particulas, de quibus objiciens loquitur, alcalicas eſſe ſtatuit, quæ dum ſanguinis globulos comminuunt, & ſulphureas particulas, quæ pabulum ſunt flammæ vitalis, dividunt, vel fermentationem excitant, vel flammam vitalem maxime augent. Cæterum quamvis Auctor ad probandum in ſero alcali, id miſceri juſſerit cum ſyrupo violarum, non tamen eam ſibi mentem fuiſſe teſtatur, ac ſi ſtatuerit, in ſolo ſero hærere alcalicas particulas, ſed potius easdem toti ſanguini eſſe admixtas. Neque vero concedit opponenti, ſerum febricitantium inſipidum fere eſſe, cum Auctor ſæpenumero ſatis acre illud, ut & linguam morſicarit, invenerit; aut acida omnia ſanguinem tenuiorem reddere, cum acida quæ plurimo ſulphuri ſunt unita, aperientia ſint, & ſanguinem ſuccosque in convenienti fluiditatis ſtatu retineant, ſed quæ parum ſulphuris habent, ſint ſtyptica, & ſanguinem ſuccosque nimis fluidos ad debitam conſiſtentiam reducant. Ad acidorum autem claſſem refert Auctor non tantum manifeſta acida, ſed quæcunque deſtillationi expoſita ſtagma fundunt acidum, uti v. g. ligna. Ad reliqua reſpondet, ab acidis dolores quandoque exaſperari mirum non eſſe, præſertim initio & non ſufficienti quantitate exhibitis: lignum ſaſſafras ad acidorum tribum pertinere; ſyrupum violarum in infantibus viridi colore tingi a bile, quæ manifeſtum eſt alcali; eſſe tandem quandoque acidum aliquod in ſtomacho, ibique turbas dare, ſed nulla alia in corporis parte. Appendicis inſtar adjectæ ſunt duæ obſervationes medicæ cum formulis remediorum adhibitorum.

A PLAIN INTRODUCTION TO THE ART OF Phyſic &c.

h. e.

FACILIS INTRODUCTIO IN ARTEM MEDICAM, CONTINENS fundamenta & neceſſaria præliminaria ad praxin, Auctore J. PECHEY Membro Collegii Medici Londinenſis.

Londini, apud Henr. Bonvvick, 1697, 8. plag. 26.

Eum

Eum in fine cum conscriptus sit hic liber, ut tyronibus facilior reddatur lectio auctorum practicorum, prima quidem ejus pars complectitur Institutiones Medicas ex optimis auctoribus collectas, Physiologiam, Hygienen, Pathologiam, Semioticam & Therapeuticen breviter explicantes. Secunda continet Materiam Medicam contractam, ex Ettmullero & Marggravio maximam partem depromtam, cui deinde accedunt aliæ quoque compositiones Pharmaceuticæ & remedia Chemica. In Semiotica de Uromantia luculenter agit Auctor, fraudesque Medicastrorum graphice depingit, ostendens quanto se periculo exponant, qui remedia post solum lotium inspectum præscripta ab impostoribus illis assumunt.

ELUCIDATIO HISTORICA ACTORUM IN CONTROVERSIA super origine, antiquitate & historiis Sacri Ordinis B. M. de Monte Carmeli, inter quosdam illius & Societatis Jesu Scriptores Acta Sanctorum illustrare professos; quæ est Pars tertia & ultima Responsionum DANIELIS PAPEBROCHII, S. J. Th. ad Exhibitionem Errorum ipsi imputatorum ab Adm. R. P. Sebastiano a S. Paulo, Carmelita.

Antverpiæ, apud viduam & hæredes Henrici Thieullier, 1698, 4. Alph. 1. plag. 5.

Non sensa solum sui animi, sed modum etiam, quo illa in Actis Sanctorum protulit ac sustinuit, quoque ea proferri ac sustineri Societas Jesu passa fuit, maximopere impugnari per annos jam triginta intellexit celeberrimus Papebrochius, indeque ista pariter ac hunc defendere uberius consultum arbitratus est. Sicut autem priorum Apologiam partibus duabus adversus P. Sebastianum a S. Paulo editis, justoque studio a nobis in Actis hisce A. 1696 pag. 500, & hujus anni mense Febr. p. 81, nec non mense Martio p. 129 recensitis, texuit: ita & posterioris patrocinium sigillatim suscipere non detrectavit; id quod in opere præsenti, cui titulum tertiæ ac ultimæ Responsionum partis indidit, ab eo præstitum videmus. Ac in Præfatione quidem in antecessum nonnulla monet de libello supplici anno 1683 Innocentio XI Pontifici a P. Sebastiano a S. Paulo (prout affirmet

quidem hic, dubium tamen, an veritate integra,) exhibito, in quo adversus Acta Henschenii & Papebrochii iis in locis, ubi Carmelitarum impugnent autoritatem, censura expetitur, & cui una cum adjectis rationibus typis impresso responsum tunc est a Conrado Janningo in brevi Instructione, quæ & ante primum Tomum Junii, & heic recusa deprehenditur. In isto autem libello supplici cum falsa veris misceri passim statuat Papebrochius, hinc ad historiam controversiæ Carmeliticæ plenius enarrandam accedit, multisq; ante omnia argumentis probat, Bollandum & Henschenium, utut de origine Ordinis Carmelitici semper dubios, amicitiæ tamen causa ab ea discutienda sic abstinere voluisse, ut nec confirmarent eam, nec sibi interdicerent obiter saltem monere, illam sibi non esse exploratam, Sanctosque, quos idem Ordo tam liberaliter sibi arroget ante seculum duodecimum, nequaquam sibi tales videri; in reliquis autem Ordinis ejusdem, quorum Acta non undiquaque perspectissima haberent, moderata, cum opus esset, censura abstinere nollent. Arrisisse hoc consilium Patribus Carmelitis ostendit, nec quempiam scripto publico Actorum conditores impugnasse, usquedum P. Franciscus Bonæ Spei, provinciæ Flandro-Belgicæ Ex-Provincialis, edita *prima Armamentarii* sui *parte*, præter alios Societatis Jesu Socios, Actorum quoque Scriptores ob illatam antiquitati Ordinis Carmelitici injuriam accusarit, & ad reddendam sui de ista controversia silentii affectati obscuræque brevitatis rationem provocarit. Dare hanc prius voluisse Henschenium, sed post provinciam istam in se devolutam Papebrochius observat, quam etiam in prolixo satis de B. Alberto, Ordinis Carmelitici Legislatore, commentario, Aprilis Actorum Sanctorum mensi inserto, functus fuerit, sed ita tamen, ut omissa adhucdum definitione ultima, istud unice evictum dare laboraverit, quod parum solidis meritoque suspectis fundamentis in asserenda origine sua Carmelitæ niterentur. Quam promte autem plurimi Ordinum omnium Eruditi Dissertationi huic subscripserint, tam acerbe modis non unis contra eam insurrexisse Carmelitas quosdam, editamque anno 1677 *secundam Armamentarii partem*, imo & in Speculo Carmelitano *Propugnaculum istius Ordinis historiæ* a P. Daniele a Virgine Maria adversus Actorum Collectores congestum innuit, sed posterius tamen aliquot demum ab Auctoris morte annis, cum plurimis iisque acerbissimis, & quæ ipsis

paulo

paulo mitioris ingenii Carmelitis displicerent, accessionibus in lucem emissum queritur. Secundæ Armamentarii parti responsum se parasse in Tomis ad Majum mensem facientibus, & tentatam quidem cum Carmelitis concordiam, excisa quoque inde vita S. Angeli ipsis molesta; sed istam multis mediis ab ipsismet impeditam fuisse postquam late enarravit, de libellis istis, quos spargi Carmelitæ fecerint, quales, *Nodus Papebrochio indissolubilis*, *Præco Marianus*, *Novus Ismaël*, *Prodromus Carmelitanus*, *Heroica Carmeli Regula*, *Pomum discordiæ*, *&c.* ulterius differit, scriptamque de eorum nonnullis ad Serenissimum Hassiæ Landgravium, Ernestum, Roma a Conrado Janningo epistolam subnectit. Aliam deinde a Carolo du Fresne, Cangii Domino, ad Antonium Wion de Herouval Gallice perscriptam, libellosque Carmelitarum improbantem producit, & hanc una cum appendice quadam ex mente Scriptoris ab alio addita, jussu & sumtu Serenissimi, quem modo nominavimus, Landgravii in Latinum idioma translatam, impressamque anno 1683 fuisse memorat; missas ea propter ad hunc per F. Stephanum a S. Johanne Evangelista, Francofurtensem Carmelitarum Priorem, literas multum de isto instituto querentes, sed & a Cancellista Principis oppositas responsorias, &, quæ has exceperunt, novas Stephani illius apologeticas priorum in medium afferens. Ea vero occasione audax, quod appellat, Carmelitarum Leodiensium figmentũ perstringit, qui sub Herouvallii nomine epistolam ad Cangium conceperint, & istum ita scribentem introduxerint, ac si hunc ob latum de Carmelitis judicium admodum reprehenderet. Enimvero meras egisse homines illos imposturas, e testimoniis ipsius Herouvallii pluribus, quibus hic se ignorare & rejicere epistolam illam confirmat, palam evincit. Veritos igitur adversarios, ne, si fraus detegeretur, malam in Curia Romana gratiam incurrerent, querelas suas de vulgata passim Cangii ad Herouvallium epistola ad Romanum Pontificem, Innocentium XI detulisse, sed præsentem tunc Romæ Janningum, opposita rei totius enarratione genuina, id obtinuisse, ut Pontifex ulteriore Carmelitas scriptione interdiceret; quo tamen interdicto posthabito, libellos pseudonymos anonymosque divulgare hi nequaquam omiserint, ut puta: *Nihilum Jesuiticum*, *Debita Papebrochiana*, *Papebrochium bombardizantem*, *Herculem Commodianum in Papebrochio redivivum*, quorum titulos æque ac contenta Noster

studiose recenset, seque interim ad singulos eorum consulto tacentem in digerendis Actorum Tomis strenue perrexisse testatur. Posteaquam vero jam ad quatuordecim volumina opus, cui cum Henschenio ipse insudarat, excrevisset, anno 1693 cum sua, quam nuncuparit, *errorum Exhibitione* in scenam prodiisse dicit R. P. Sebastianum a S. Paulo, qui factam annis antecedentibus ad Inquisitionis Hispanicæ tribunal delationem, clandestinam eam quidem, sed & penitus tunc rejectam, instaurari isto pacto fecerit, dum Carmelitæ totam fere Exhibitionem in librum Hispanicum, sub titulo *Expostulationis* Madriti anno 1694 impressum, transfuderint, & hunc secutum ait anno 1695 Decretum Hispanicum Acta Sanctorum Henschenio-Papebrochiana proscribens, quod Carmelitæ Latino, Hispano, Gallico Teutonicoque idiomate mox imprimi & undique dispergi curarint. Miratos tunc prudentiores, qui fieri potuerit, ut tam brevi spatio volumina tot legerentur examinarenturve; plerosque autem, quod fide non optima protractum fuerit Decretum istud, penitus sibi persuasum habuisse. Quinimo Supremum in Hispania Inquisitorem annuisse, ut apologia pro Actis exhiberetur, institueretur que causæ revisio, in cujus rei fidem decretum anno 169 mense Augusto conceptum allegat. Prout autem cum Sebastiano a S. Paulo congredientem primum Conradum Janningum introducit, & libros ultro citroque evulgatos enumerat, sic delationem Janninganorum quoque meletematum ad Hispanicum tribunal a Vice-Rectore Salmanticensi anno 1696 factam sistit, nec scripta alia, veluti *Theses Hispalenses* & *Vocem veritatis*, ad decretum Hispanicum palliandum ab adversariis consarcinata reticet, obiter, quid in sui defensionem alii susceperint, subinnuens. Paulo vero prolixior est in commendando plurium per Germaniã Episcoporum, Archi-Episcoporum, Electorum studio, quo exaratis quoque Romam ad Pontificem ipsum Prælatosque complures literis, Sanctorum Acta protegere allaborarint. Epistolas quoque ab Augustissimo Imperatore *LEOPOLDO* ad Pontificem æque ac Hispaniarum Regem sub initium anni 1696 missas apponit, & quomodo ad priorem illam Carmelitæ fictam Papæ responsionem conflarint, posteriorem vero coram ipsa Inquisitione tanquam hæreticam, schismaticam, suppositi-tiamque accusaverint, negotio tamen utrinque non satis feliciter cedente, fusius ostendit. Interum se coactum refert, ut apologiam suam

adver-

adversus Exhibitionem errorum Sebastiani a S. Paulo conderet, quam spatio quindecim mensium perfectam, in Italia, ubi dextre satis de eadem (quicquid contra machinentur Carmelitæ,) judicetur, Societatis Jesu Generalis recudi jusserit. Similem eventum se ab ea in Hispaniam missa expectasse, præsertim cum P. Antonius Xaramilius aliam Hispanica lingua defensionem struxerit; verum & hanc suppressam, & illam sub prætextu Decreti alicujus obstantis a tribunali rejectam, sibique, ut apologia secreta Hispanico idiomate composita se purgaret, injunctum; ast vero ad hanc, mense Junio anno 1696 jamtum pro primo ac secundo Tomo Martii exhibitam, nullum responsum datum haberi dolet. Denique adversarios suos Carmelitas eousque progressos addit, ut exhibito Regi Hispaniarum libello supplici, Regni quoque illius Episcopis, mutatis modo, quæ mutare fas erat, oblato petierint, vellet a Romano Pontifice postulare præceptum silentii iis omnibus imponendi, qui istorum ab Elia successionem minus probarent. Ast uti hocce desiderium iniquum admodum pronunciat, ita P. Xaramilium alium concepisse libellum supplicem observat, quem P. Antonius Beltran Regi tradiderit, quemque, utut paulo prolixiorem, integrum heic legendum dat. Hunc cum totius curiæ applausu vulgatum, preces quidem ad Pontificem pro indicendo silentio deferendas impedivisse asserit, sed libros tamen Sebastiani non minus ac alios, aut pro se aut contra se conscriptos, mandato sub prætextu pacis utrinque silentio, in Hispania colligi jussos; at suæ innocentiæ, a sola forsan Curia Romana aliquando vindicandæ, subsidium nullum allatum fuisse memorat.

EXAMEN DIVINITATIS, QUAM IN CARMELO VESPASIanus consuluit; sive C. Suetonii Tranquilli locus de Deo Carmelo *Hispanice explicatus per Excellentissimum Dominum D. GASPAREM de MENDOZA, Interprete Daniele Papebrochio.*

Antverpiæ, apud viduam & hæredes H. Thieullier, 1698. 4. plag. 5.

POsteaquam labore contenta responsionum, quas R. P. Sebastiano a S. Paulo Papebrochius opposuit, recensendi in Actis hisce no-

ſtris defuncti ſumus, pauca quædam adhuc monere par eſt de nonnullis operibus, quibus alii etiam Scriptores cauſam Papebrochianam ſive obiter ſive ex inſtituto magis adjuvere. Ac iſtud quidem, cujus titulum heic exhibuimus, Hiſpanice jam A. 1678 prodiit, periochamque adeo noſtram aliquot annis antevertit; quamobrem,ut in ejus prolixiori delineatione occupemur,neceſſarium haud eſt. Id modo obſervamus, quod Excellentiſſimus illius Auctor ſententiam Carmelitarum,& Patris maxime Laurentii Angeli Eſpin, ac ſi memoratus apud Suetonium & Tacitum *Deus Carmelus* verus eſſet Deus, & Veſpaſianus ſua ætate continuatam ſucceſſionem diſcipulorum Eliæ in monte Carmelo deprehendiſſet, multis argumentis refutarit, atque e contra Carmelum ipſum pro Deo a Gentilibus ſuperſtitioſe habitum cultumque fuiſſe docuerit. Sed cum hoc parum arrideret Carmelitis, arrepta aliunde occaſione Auctorem velut Papebrochio faventem ad Inquiſitionis Hiſpanicæ tribunal detulerunt, ejusque ſcriptis ignorantiæ notam impegerunt. Adverſa igitur hæc ſui cauſa Virum Illuſtriſſimum pati cum doleret Papebrochius, honori ejus conſulendum ratus eſt Latina verſione operis,quod Carmelitas imprimis offendit, quo,dum lingua eruditis communi iſtud legeretur, judicarent omnes, jurene an injuria ignorantibus accenſeaturis, a cujus ingenio monumenta iſtiuſmodi proficiſcantur. Cæterum in ipſa Hiſpania Papebrochium coram tribunali ſacro fuſius defendit P. Antonius Xaramilius, ſcripta Hiſpanice *pro veritate Apologia, contra varias impoſturas & accuſationes publicas adverſus perſonam & libros P. Danielis Papebrochii ipſumque Societatis Jeſu inſtitutum*,quam Latine redditam aliquis e Societatis Jeſu Theologis,P. Petrus Cant,Antverpiæ A.1698 auſpiciis Papebrochianis fecit imprimi. Certa inſuper,quæ nuncupavit, *Præambula* cum Exhibitioni ſuæ præmiſerit R. P. Sebaſtianus a S. Paulo, & Papebrochius in reſpondendo occupatus his neglectis ad ipſum ſtatim opus perrexerit, hinc iſtorum *Examen Juridico-Theologicum*, tribus adeo reſponſionum partibus præponendum, additus nunc Papebrochio Socius, Nicolaus Rayæus, in ſe ſuſcepit,ipſoque hoc anno Antverpiæ vulgavit. Utrinque tamen nihil fere dicitur, quod cum reſponſionibus Papebrochii haud coincidat, ſuoque loco abs eo uberius deductum non ſit: quamobrem, ſi circa ſcripta hæc diutius hærere vellemus, metuendum eſſet,ne Benevolo Lectori ſuperfvacanea jam tum

tum dictorum repetitione tædium crearetur. Isti autem, quod ultimo loco nominavimus, Examini *Synopsin Quæstionum curiosarum Historico-Theologicarum* Papebrochius subnexuit, & cuncta, quæ in tribus responsionum suarum partibus late persecutus est, in compendium accuratissime redegit, quod proinde post dedicatoriam primæ partis Epistolam inseri non incongrue posse existimat.

LUCII COELII SIVE CAECILII LACTANTII FIRMIANI Opera omnia, quæ exstant. CHRISTOPHORUS CELLARIUS recensuit, & Adnotationibus illustravit.

Lipsiæ, apud Thomam Fritsch, 1698, in 8. Alphab. 2. plag. 4.

QUantum Lactantii nomen inde ab ætate ejus in Ecclesia fuerit, luculentis testimoniis antiquorum juxta & recentium scriptorum approbatum est. Plures equidem e Græcis Latinisque Paganorum impietatem stylo oppugnaverunt; nemo autem fortius, si robur argumentorum spectemus: nemo elegantius, si ornatum dictionis: neque etiam, si vim & pondus eloquentiæ, quisquam efficacius id præstitit, quam Firmianus Lactantius. Ex quo illustrissime apparet, quantum etiam sacris studiis humaniores litteræ momentum & subsidium, si scite adhibeantur, adferant. Cum vero optimus Auctor in nostris oris raro admodum procusus fuerit, ut ex Britannia arcessere necesse esset, quem juventuti ad legendum imitandumque commendaremus: faciliori ejus usui apparando clarissimus Editor, ut una nævos editionum tolleret, ad MSStorum fidem correctum, novisque adnotationibus illustratum, in lucem & usum publicum emisit. Sex ad id usus est MSS. codicibus, quorum tres ipse evolvit, ex Paulina nostra Bibliotheca acceptos: tres ab aliis integre collatos enotatosq; in emendationis consilium adhibuit. Binos enim Cantabrigiensis editio CIↃ IↃC LXXXV, Academiæ alterum, alterum Emmanuelensis Collegii, ubi dissentiant a vulgatis, cum cura excerptos exhibet: unum, in Serenissimi Ducis Saxonis Gothani Bibliotheca adservatum, vir itidem clarissimus Wilhelmus Ernestus Tenzelius, id rogatus a Cellario cum Cantabrigiensi editione composuit, & quæ illius propria sunt & singularia, diligentissime adnotavit. Nec minus hac nova editione illorum ratio fuit habita, quæ doctissimi Editores, Ianus Parrha-

Parrhasius, Xystus Betuleius, Michael Thomasius, Servatius Gallæus, & Thomas Sparkius, in suis quisque codicibus manuscriptis observarunt, & quæ summi viri Jo. Friderici Gronovii Monobiblos Observatorum in Scriptoribus Ecclesiasticis, Lactantio emendando singulares eruditasque castigationes proposuit. Quorum omnium industria collatione tandem hæc, quam commendamus, adornata & confecta est editio. Additus est singularis liber de Mortibus Persecutorum, a celeberrimo viro Stephano Baluzio in lucem nuper protractus, in quo ex illorum observationibus, qui ad libellum illum commentati sunt, quod a quovis præclare inventum monitumque fuit, carptim quoque noster Editor apposuit: & ne quidquam editione nova desideretur, Carmina quoque tria, a nonnullis Lactantio adscripta, ut de Phœnice, de Paschate, de Passione Domini, adjecit, usus in iis doctissimorum ingenio, Nicolai Heinsii in primo, in altero Christophori Brovveri, in ultimo tandem Andreæ nostri Rivini. Quod vero Lactantius quasi promus omnis eruditæ antiquitatis, veterumque rituum ac ceremoniarum est, quibus vel ipsa vetustas obscuritatem quandam obduxit; non hæc modo adnotationibus illustrata dedit, sed Latinitatis etiam explicandæ, quæ fœcunda seges hujus Auctoris est, operam non pœnitendam insumsit. De Vita Lactantii quantum haberi potest, in modum Excerptorum cum Præfatione conjunctum est: in fine adjecti tres Indices, primus Auctorum, quibus usus est Lactantius: secundus Rerum notabiliorum: & tertius Verborum ac Formularum, sive Latinitatis, hac quoque percommoda editione in majus & melius, quod laudati Editoris studium est, feciliter provehendæ.

LIBRI NOVI.

THe Anatomy of Humane Bodies, by William Cowper, Surgeon. Oxford and London by Samuel Smidt and Benjamin Walford, 1698. in fol. maj.

Guilielmi Cave Scriptorum Ecclesiasticorum Historia Literaria. Pars altera. Londini apud Rich. Chiswel, 1698. fol.

* * * * * * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendis Decembris, Anno M DC XCVIII.

VOLUMEN RERUM GERMANICARUM NOVUM, SIVE DE Pace Imperii Publica Libri V. Autore JOHANNE PHILIPPO DATT, Serenissim. Wurtemberg. Duc. in Super. Consil. Consistor. & Senatu Eccles. Consiliario.

Ulmæ, typis Eliæ Kühnen/ 1698, in fol. Alphab. 8. plag. 19.

UTi nulla est Respublica, quæ non juxta diversas temporum periodos variis casibus subjaceat: ita Germania nostra multiplicem eamque sæpe difficillimam experta est sortem, adeo ut non tantum vinculum civile fuerit enormiter laxatum, imo sublatum, sed & communis socialitas tantum non interciderit; in cujus rei seriem & causas inquirere, nostrum jam non est. Imprimis vero temporibus Henricorum, usque ad seculi decimi sexti initia, oppido turbulentus fuit Germaniæ status, sæpeque Proceribus Germanicis pacis publicæ utcunque reducendæ ac firmandæ imposuit curam. Hanc rem memorabili ac laboriosissimo hoc opere Consultissimus Autor, B. Knipschildii, ICti post fata etiam celeberrimi, ex filia Nepos, executus est, ac Actorum publicorum documentis, ex archivis Reipublicæ præcipue Eslinganæ depromtis ita roboravit, ut instituti hujus diffusam per præcipua Juris Publici capita utilitatem vero pretio eos, quibus Actorum publicorum irrefragabile pondus, & quam obsepta hodie sint Archivorum limina, notum sit, esse æstimaturos, ipse merito existimaverit. Opus hoc historicum quidem est, sed solidioris Jurisprudentiæ, qua divinæ qua humanæ, placita passim inspersit, tantaque fa-

cundia doctas cogitationes ubique explicavit Nobilissimus Autor, ut eadem opera & in historia Germanica profunde doctum, ac doctrinæ civilis omnisque elegantioris literaturæ peritissimum se ostenderit. Sed eamus in rem præsentem. Partitus est Noster totum opus in quinque libros. In *primo*, postquam fœdam illam bellorum privatorum seu faidarum licentiam, feroci Germanorum genti olim solennem, geminamque impietatem, qua duella decidendis litibus ac eruendæ delictorum veritati adhibebantur, recensuerat, ad media pacis explicanda se confert. Cum vero inoliti abusus statim in totum aboleri non possent, de induciis primum & pace temporaria cogitatum fuit, & pia quidem Episcoporum quorundam sollicitudine effectum est, ut saltem statis diebus hostilia, cruentæ cædes & rerum vastatio cessarent, quas inducias *Treugam Domini*, *Dei Treviam pacemq; Dei* nominabant. Ad harum imitationem etiam *pax publica* constitui cœpit, cui formandæ variæ constitutiones factæ sunt, inque earum firmamentum plura fœdera expresso vel tacito Cæsarum consensu inita, quæ tamen fine suo exciderunt, ac intestino bello inter Principes Civitatesque causam præbuerunt. Imprimis memorabile est fœdus magnum inter Rhenanas & Suevicas civitates anno 1381 contractum, quod tamen paulo post dissolutum est, constituta in conventu Egrano A. 1389 pace publica. Illius tamen restitutio aliquoties fuit tentata, plura etiam fœdera in diversis Imperii provinciis Alsatia puta, Franconia, Bavaria aliisque in emolumentum publicæ pacis sunt inita; quæ omnia Noster diversis capitibus persequitur, insertis ex instituto copiose Actorum publicorum formulis. Postea etiam ex professo docet, fœdera illa legitima non fuisse, nisi ex consensu Cæsarum; hinc illicitas conspirationes & confœderationes quoque explicat. Cum tamen pax publica istis temporibus solum pacis temporariæ rationem haberet, nec diffidationes ac bella privata cessarent, inde diffidationum forma ac modus Constitutionibus vel fœderum tabulis præscriptus, effectusque latius ab eodem explicatur, nec non quomodo pax publica publicata, Irenarchi seu judices eo nomine constituti, quodq; præcipuum eorum officium fuerit, aliaque ad jurisdictionis administrationem, executionem, pacisque defensionem pertinentia recensentur. Speciatim deinde exponitur, quomodo pax publica in Comitiis Norimbergensibus A. 1431 sit constituta; qua occasione de expedi-

peditione Hussitica legibusque castrensibus, prima Imperii Matricula, communi denario in usum Hussiticæ expeditionis tum indicto, differitur; quam dissertationem excipit ulterior pacis publicæ in Comitiis Egranis A. 1437 & Norimbergensibus A. 1438 constitutæ ac firmatæ, nec non originis Circulorum Imperii, Judiciorumque Austregalium consideratio. Quibus omnibus tandem, quid circa constitutionem & promulgationem pacis publicæ in diversis comitiis, præsertim conventu Franckofurdiano A. 1486 actum sit, subjicitur. Omnia autem Actorum publicorum documentis firmari & illustrari, amplius admonendum non est, ac in sequentibus quoque semper intelligi debet, cum id institutum doctissimi Autoris generaliter insinuet. In *secundo* libro celeberrimum illud fœdus Suevicum, defendendæ paci Francofurdianæ A. 1488 initum, ex professo expositurus Noster, per modum præludii quædam de diversis societatibus San-Georgianis præmittit, ac in quantum societatis Clypei S. Georgii elogium Suevico fœderi conveniat, ostendit, præcavendo errori, ne quis fœdus hoc cum laudatis societatibus indistincte coincidere existimet. Postea ad ipsum fœdus conversus, de ejus origine, causis suasoriis, deliberationibusque eo nomine institutis satagit, tabulas fœderis A. 1488 conclusi producit, illius incrementa, allectis in id variis, etiam valde potentibus sociis docet, diversas prolongationes, ipsam etiam Pontificis Romani confirmationem adducit, ac ex quibus causis fœdus A. 1534 artibus vel Caroli V, vel Francisci Galliarum Regis, fuerit dissolutum, ostendit. His explicatis interiorem fœderis illius habitum, & quomodo illud, quo pacis publicæ defensioni sufficeret, formatum sit, expendit, hinc de Consilio sive Senatu fœderis, speciatim de Ducibus, Consiliariis, Judicibus, Assessoribus & Actuariis differit; inde ad fori competentiam, actiones ac causas in judicio Suevici fœderis ventilatas, formamque processus judiciarii, ac appellationes quibus sententiæ judicum subjectæ fuerunt, digreditur; denique modum expeditionum bellicarum, fœderis nomine susceptarum, nec non officia sociorum inter se prolixe ac erudite exponit.

Hactenus Germania pace solum temporaria fruebatur. Sed Maximilianus in comitiis Wormatiensibus A. 1495, æterna ac semper valitura lege eam sancivit. Horum itaque comitiorum Noster in libro *tertio* celebritatem in genere primo indicat, ac repetita ex prio-

ribus temporibus deliberationum comitialium historia, summa propositionis Cæsareæ, in laudatis comitiis discutiendæ, de bello nimirum Turcico, Geldrico, Italico, de stabilienda pace publica & reformandis judiciis, capita proponit. Inde auxilium pecuniarium, in Italicam expeditionem Cæsari indultum, fœderaque contra Gallos percussa persequitur: postea vero historiam *communis denarii*, in subsidium præcipue pacis publicæ solvendi, prolixe texit, adjectis iis, quæ ad expeditiones Maximiliani Italicas pertinent, insertoque perutilissimam jucundamq; digressionem libello temporibus Caroli IV scripto, Cæsaremque in Italiam ad componenda Italorum dissidia invitante, necnon designatione civitatum ac castrorum Italicorum, quæ ea tempestate ad Imperium Germanico-Romanum pertinebant. Explicato ita primo pacis publicæ fulcro, deinceps ad alterum, scilicet *Regimentum Imperii* progreditur. De eo constituendo jam in laudatis comitiis Wormatiensibus A. 1495 deliberatum esse, secus ac vulgo sentiant, dum ejus prima cunabula ad initia seculi XVI demum referant, idem censet, ac ordinationis Regimenti formulam novam & extensiorem in his comitiis conceptam adducit, quidque vel ulteriori deliberationi reservatum, vel Regimento demandatum sit, per aliquot capita exponit, atque ita de Concordatis Nationis Germanicæ, restauratione politiæ, judiciorum ecclesiasticorum excessu aliisque disserit. In libro *quarto* tertium pacis publicæ fulcrum, nempe *Camerale Judicium*, in comitiis Wormatiensibus constitutum, expendit Consultissimus Autor, contexta prolixiori ejus historia, in qua inter alia censet, judicium Camerale olim etiam judicium Cæsaris Aulicum appellatum fuisse, sed post conventum Wormatiensem, hoc sub nomine Consilii Aulici, des Kayserlichen Reichs Hoff-Raths, ab illo fuisse distinctum. Postea de judiciis Westphalicis, ut præcipuo pacis publicæ turbamento, differit, & licet Bœclerus existimaverit, ex archivis vix alia de his judiciis haberi posse, quam quæ de eorum abusu testentur, Noster tamen plura consignavit, quæ legitimum eorum usum ostendant. Hinc de fori competentia, de causis ad hæc judicia devolutis, de literis citationum, mandatis procuratoriis, sententiis interlocutoriis, definitivis, personis in judicio adstantibus, absolutionumque formulis, aliisque documentis, rem judiciariam illustrantibus, varia memorabilia afferuntur, quibus reformatio judicii vetiti Westphaliæ,

phaliæ, nec non declaratio variorum articulorum, ad judicium illud pertinentium, a Scabinis anno 1404 ad interrogationem Ruperti Imperatoris facta, ex MSStis membranaceis additur.

In libro *quinto* texit Noster historiam constitutionis pacis publicæ, in qua tum occasionem ejus, tum diversas Cæsaris Statuumque deliberationes eo nomine in comitiis A. 1495 habitas, percenset, cui historiam confirmationis laudatæ pacis subjungit, & quomodo in ejus tutelam diversa fœdera inita, quæque ei contrariabantur, sublata fuerint, ulterius commemorat. Cum autem in fine constitutionis pacis publicæ Nobilitatis Equestris fiat quoque mentio, atque hinc illi, qui hujus partes tuentur, colligant, Nobilitatem immediatam olim comitiis interfuisse, ac Status Imperii fuisse, Consultissimus Autor noster dubium hoc erudita conjectura removet, ostendendo, non omnem, sed Suevicam solum ad Hegoæ tractum & Danubium, sub S. Georgii Clypeo, jam inde ab initiis seculi XV confœderatam Nobilitatem ad comitia, in Suevia præsertim habita, fuisse convocatam, occasione solum fœderis Suevici, in quod laudata Nobilitas concesserat, & in quo classi Prælatorum Comitumque adscribebatur: quamvis, quomodo cum Nobilitate, hac occasione ad comitia vocata, actum sit, haut expeditum esse idem fateatur. Atque ex ista hypothesi speciatim Autori, qui ita pro Nobilitate immediata calamum strinxerat, ut eam non solum olim comitiis interfuisse, sed & hodie a collegio Comitum in iisdem repræsentari, atque eo sensu adhuc Statum Imperii esse contenderet, respondet, docetque quod collapso fœdere Suevico omnis Comitum Suevicorum & Equestris Ordinis conjunctio conciderit, ut hunc ab illis repræsentari, nulla idonea ratione ostendi queat. Cum porro idem Autor Civitatibus Imperialibus iniquior esset, earumque jus Status ab anno 1582 solum repeteret, hinc convellendæ huic sententiæ, historiam controversiæ, de voto Civitatum Imperialium decisivo, a suis inde initiis usque ad pacem Westphalicam deducit, ac tandem operi coronidem impositurus, integra Acta comitialia conventus Wormatiensis A. 1495, nec non Recessum comitiorum Lindaviensium A. 1497, Wormatiensium A. 1497, Friburgensium A. 1498 habitorum, formulamque postulationis Cæsareæ ad comitia Friburgensia directæ exhibet.

Atque hæc est summaria delineatio nobilissimi operis, ex qua

Lectori perito facile constabit, ea tempestate in Germania adeo non fuisse unam Rempublicam, ut ne quidem civitas in ea, generatim spectata, fuisse videatur, sed potius status naturalis, plura corpora, in aliquem habitum civilem utcunque digesta, complexus; in quam fere sententiam jam tum graviter disseruit Ludolphus Hugo, Nostro l. 1. c. 3. n. 17. seqq. laudatus. Specialiora heic referre, instituti nostri angustia, imo operis hujus elegantia prohibet. Cum enim in illud nihil nisi quod eximium ac memorabile est, relatum sit, ideo delectum aliquem facere vix licet. Unicum tamen seorsim memorabimus eo saltem fine, ut appareat, quantopere in placitis jus privatum præcipue respicientibus, ultra vulgares Juris peritorum regulas Noster etiam nitatur, & quam omnis solidæ jurisprudentiæ, qua publicæ qua privatæ mensuram implere idem sit idoneus. Moverat Illustris *Kulpisius* (cujus vix XLV annos nati mortem, quam die 2 Septembris hujus anni obiit, merito nobiscum Orbis Eruditus luget) aliquando sub nomine *Conradi Sinceri* dubium, *an in Comitiis Wormatiensibus A. 1495 habitis, Maximilianus constituerit, ut in Camera ex legibus etiam Romanis jus diceretur*, quod hactenus plerisq; juris interpretibus persuasum fuit: dubitaverat etiam idem, *an nomine* juris communis *jus Romanum in variis Recessibus Imperii intelligatur*? quod tamen Conringio aliisque in dubium videbatur. Utrumque dubium Noster l. 4. c. 1. n. 103. seqq. erudite discutit, & quoad primum quidem censet, licet Lehmannus, ex quo vulgo Cæsaris Statuumque Constitutionem asserunt, non de constitutione aliqua expressa, sed consensu ac approbatione tacita, probabiliter explicari queat; sibi tamen vero magis consentaneum videri, quod ille, visa fortassis in Spirensi archivo formula, Judici & Assessoribus A. 1495 præscripta, non abs re statuerit, conventum tunc fuisse inter Cæsarem & Status, ut in Camera secundum leges Romanas tanquam jus Imperii commune judicaretur, ut mirum sit, cur formulam illam omiserint, qui codicem Recessuum primi dederint. Alterum vero dubium decem observationibus explanat, quarum summa est, elogium *juris communis* non idem semper, sed aliquando jus Romanum, aliquando Germanicum notare, de quo ex materia modoque conjunctionis, juxta regulas hermeneuticas sit judicandum; & videntur utique observationes istæ citius applausum esse mérituræ, quam distinctio *Sinceri*, qua nimis abrupte contendit,
titu-

titulum juris communis ad leges Germanicas pertinere, quoties in Recessibus de jure agatur, ad cujus regulam sententiæ pronunciandæ; quoties vero de jure, ad quod processus ratio adornanda sit, sermo instituatur, tum illo elogio etiam jus Romanum, Canonicum, imo Interpretũ sæpe communes opiniones indigitari. Interim dicendum forte videtur, quod in ista disquisitione, cæteroquin eruditissima, cardo negotii non vertatur. Nam licet in Comitiis Wormatiensibus de jure Romano nihil statutum sit, de ejus tamen receptione, hodie imprimis, ambigi non potest. Porro licet detur, quod indistincte jus Romanum, nomine juris communis, in Recessibus Imperii veniat, quando tamen probari non potest, quod ejus receptione jura Germanica sint sublata, (uti hoc nunquam probabitur) id nihil amplius erit, quam *commune subsidium*, seu jus quo deficientibus legibus domesticis, per universam Germaniam in subsidium uti liceat. De cætero doctissimo Autori nostro vitam integramque valetudinem, necnon otium apprecamur, quo Opera, quæ vel ipse meditatur, vel ex schedis Knipschildianis parat, (*vid. præfat. ad lector. l. 2. c. 1. n. 3. l. 3. c. 15. n. 40.*) in usum Reipublicæ, suo tempore lucem adspiciant.

ACTUS PROMULGATIONIS PRIVILEGIORUM UNIVERSItatis Altorfinæ Nor. indulgentissime confirmatorum & amplificatorum, festo solenni Petro-Paulino 3. Kal. Julii cIↄ Iↄc XCVIII celebratus. Accessit Renunciatio Doctorum Theologiæ Prima, cum Programmatum & Actionum Gratiarum auctario.

Altorfii, apud Henricum Meyerum, 1698, in 4to. Alph. 1. plag. 5.

QUod Julius Cæsar Scaliger in metricis suis urbium elogiis de Nurenberga canit prædicatque:

Quis putet horrifico sociatas Marte Camœnas?
Sacra tamen duplex tempora laurus obit.
Martis habe & Phœbi felicia tempora laude:
Sanctaque sit valido fœdere juncta fides.
Omnibus ex istis ne tu ne demseris unum,
Addere quin potius omnia magna tuum est:

id Inclytus ejusdem Senatus, præter alia documenta vetustiora,

egre-

egregie præſtitit ante biennium; dum, durante adhuc triſti bellorum tempeſtate, Camœnas ſuas Altorfinas benigno reſpexit vultu, & quod celebri illi Academiæ deerat unum, addere elaboravit; ut nimirum privilegia ſuperiore & hoc ipſo ſeculo ab Imperatoribus Rudolpho II & Ferdinando II clementiſſime ipſi conceſſa, confirmarentur, & ſicut hactenus in ea Doctores ac Licentiati Juris & Medicinæ, Philoſophiæ item Magiſtri Baccalaurei ac Poëtæ, creati ſunt, ita & S. Theologiæ Doctores & Licentiati pariter ibidem renunciari poſſent. Impetrata igitur facile hac etiam poteſtate ab Auguſtiſſimo LEOPOLDO, Cæſare ac Domino noſtro omnium Clementiſſimo (fabula enim eſt e trivio petita, eaque paſſim in hoc libro refutata, quaſi olim ob imprudentem quandam interrogationem, Ordini Theologico Doctores creandi facultas denegata fuerit) decrevit Illuſtris Senatus, ut anno ſuperiore 1697 die feſto Petro-Paulino, ſolennis privilegiorum Cæſareorum amplificatorum promulgatio Altorfii ſingulari cum ſplendore inſtitueretur; & quo celebritas hæc ſeris etiam poſteris innoteſceret, demandavit celeberrimo Oratoriæ Profeſſori Omeiſio, ut quo ordine & apparatu Panegyris illa adornata & peracta fuiſſet, referret in litteras, habitosque tum ab aliis tum ab ipſo ſermones & orationes colligeret, ac rem omnem litterato cum orbe communicaret. Paruit ille promto lubentique animo, & actus hujus ſolennis (ad inſtar fere Publicationis Privilegiorum Doctoralium, in eadem Altorfina anno ſeculi hujus 23 celebratæ, & ſequente A. 24 divulgatæ) deſcriptionem eleganter concinnavit; cujus ſumma tantum capita nunc recenſebimus. In Præfatione ad Lectorem cauſa ſcripti indicatur; nimirum ut publico hoc monumento prædicetur immortale Cæſaris Auguſtiſſimi beneficium, quo inſigniter Academiam Noricam ornavit, & quod parcius dederant Anteceſſores Glorioſiſſimi, plene cumulateque nunc adſtruxit. Præfationem excipit ipſe Actus Promulgationis Privilegiorum Cæſareorum Academiæ amplificatorum, & ſermo fit de Feſtis Natalitiis Principum aliorumque hominum, urbium etiam, templorum & ſcholarum illuſtrium: ac duo mox inſeruntur Programmata, unum nomine totius Inclyti Senatus Norimbergenſis, alterum nomine Magnifici Rectoris & Senatus Ampliſſimi Univerſitatis, quibus publice denunciatur ſolennitas iſta & celebritas Natalis Academiæ tertii. Primus enim fuit dies S. Jacobo ſacer A. 1580, quo publicabantur

tur privilegia Rudolphi II, quibus nobili tunc Scholæ facultatem Philoſophiæ Baccalaureos & Magiſtros renunciandi conceſſit; alter, dies feſtus Petro-Paulinus A. 1623, quo Ferdinandi II Imperatoris magmenta privilegiorum, quibus Juridicæ ac Medicæ Facultati creandi Doctores & Licentiatos, ac Philoſophico Ordini Poëtas coronandi poteſtatem indulſit, ſolenniſſime promulgabantur. Invitantur quoque programmatibus iſtis ad inſtantem panegyrin urbis & territorii Norimb. cives,incolæ,accolæ & vicini; nobilisque Studioſorum Ordo monetur, ut dignum ſe præſtet tantis beneficiis, Academiæque Patronos & Hoſpites debita veneratione morumque civilitate excipiat. Sequitur hinc ſuccincta ipſius celebritatis deſcriptio, ac enarratur, quæ diei præcedentis veſpere contigerint, & quam magnifice Generoſi Univerſitatis Curatores, aliique Hoſpites venerandi, urbem Altorfinam hujusque arcem ingreſſi fuerint; qua dein pompa, ipſo feſto Petro-Paulino, mane Corpus Academicum ex collegio in arcem, atque inde, una cum Patronis Univerſitatis & Hoſpitibus, in templum proceſſerit; qui ibidem concentus muſici, quæ preces, orationes ſacræ & civiles, quæ poſt ipſius diplomatis Cæſarei ſolennem prælectionem ceremoniæ, congratulationes & gratiarum actiones, maxima ſpectatorum & auditorum frequentia, inſtitutæ ac peractæ fuerint; amplius,quo ordine proceſsionis ſeries e templo in collegium Velſerianum ſe contulerit; & quam lautum convivium finem illius mox in arce oppidana exceperit. Delineantur etiam numiſmata duo majora argentea, ſolennitatis hujus memoriæ dicata ac diſtributa,unumque minus poſt paulo Norimbergæ cuſum.Subjiciuntur dein ſpeciatim concio ſacra a Venerabili Antiſtite D. Sontagio habita; ac propoſitio ſive oratio Viri Excellentiſſimi Hieronymi Scheurelii a Deſſersdorff, JCti & Illuſtris Reip. Norimb. Conſiliarii primarii; cui adnectitur ipſum diploma Cæſareum, hujusque tenoris perſpicua ad populum explicatio. Succedit novorum privilegiorum & inſignium,nomine Inclyti Senatus Norimb. ab eodem Generoſo Scheurelio facta traditio, horumque a Magnifico Academiæ Pro-Cancellario, Dn. Chriſtophoro Pellero JCto, acceptatio; atque hujus inſuper Magnifico Univerſitatis Rectori eorundem inſignium, nomine Ampliſſimorum Academiæ Curatorum, exhibitio & commendatio. Sequuntur Rectoris, Joh. Fabricii, S. Theol. D. & Prof.

celebratiſſimi,qua illa acceptavit,oratio; Magni DanielisOmeiſii,Moral. & Orat. Prof.famigeratiſſimi ſolennis gratiarum actio; & carmina duo Germanica ingeniis autorum ſuorum digniſſima. Exhibetur porro pleniſſime in altera libri hujus parte Actus Promotionis Doctoralis in Facult. Theol. primus,poſtridie celebratus; & adjiciuntur programmata,Juridicum, Medicum,Philoſophicum & poëticum: nam præter tres in Facultate Theologica, etiam novem in Juridica & ſex in Medica Doctores ſunt creati; tres etiam Philoſophiæ Magiſtri, & ex iis unus Poeta Laureatus,renunciati; quorum, ut & Brabeutarum,nomina cernere licet in programmatibus. Sequitur oratio die tertia in novi Rectoris & Decanorum electione habita a laudato D. Joh. Fabricio, faſces Academicos tertium deponente, & Univerſitati Altorfinæ,quod ad Juliam ſeu Helmſtadienſem vocatus eſſet, valedicente; nec non ſermo panegyricus Cl. Omeiſii,quo aliquot poſt menſes Auguſtiſſimo privilegiorum Academicorum Amplificatori Univerſitatis nomine devotiſſimas egit gratias, ac ſimul ob victoriam a Turcis in Pannonia ad Tibiſcum menſe Septembri ejusdem anni glorioſe reportatam, pacemque Germaniæ menſe Octobri divinitus redonatam, eſt congratulatus. Denique & poſt carmen euchariſticogratulatorium Joach. Negelini, Philos. M. & P. L. C. a typographo ſubnectitur diploma Cæſareum, vi cujus laudatæ Univerſitatis ProCancellarii Comitiva S. Palatii Lateranenſis, ſingularibus cum prærogativis, ſunt mactati.

M. FABII QUINCTILIANI DE INSTITUTIONE ORATORIA libri duodecim, ejusdemque Declamationes: innumeris locis emendavit & recenſuit ULRICUS OBRECHTUS.

Argentorati, ſumptibus Jo. Reinholdi Dulſſekeri, 1698. in 4. Conſtant alph. 10 plag. 14.

M. Fabius Quinctilianus, Romanæ, ut Martialis ait, *togæ gloria*, artis, quam per viginti annos Romæ ſumma cum laude docuit, præcepta & inſtitutiones reliquit, quæ pleriſque omnibus in hoc genere ſcriptis palmam facile præripiunt. Oratorem enim inde usque a pueritia formandum ſuſcipiens, quæcunque ad illum inſtituendum pertinerent, undiquaque in hoc opus conduxit, & ex Philoſophiæ præ-

præsertim civilis fontibus aridiora dicendi præcepta irrigavit; ut qui sentiret, *virum vere civilem & publicarum privatarumque rerum administrationi accommodatum, qui regere consiliis urbes, fundare legibus, emendare judiciis posset, non alium esse quam Oratorem.* Neque ergo nudam dicendi artem, id est, præceptionum quoddam inane corpus exhibuit, quibus ea sola traderet, quæ Rhetoricæ ditionis vulgo censentur: sed & illa ubertim est persecutus, quæ virum bonum (qualem Cicero oratorem definit) rebusque gerendis idoneum instruerent: eumque dictionis cultum rebus adhibendum esse censuit, qui facundiam alere viresque eloquentiæ augere posset. Quibus de causis doctissimus & prudentissimus quisque has Institutiones in magno pretio habet, quibus non dicendi studia modo insigniter adjuvari, sed & præclaræ virtutis ac prudentiæ documenta passim inculcari animadvertimus; ut hic vere locum inveniat quod ait Cicero: *Operam qui dat eloquentiæ, dat prudentiæ.* Tantum vero scriptorem quum etiam post Hackianam editionem anno 1665 a Jo. Fr. Gronovio, viro de bonis literis & priscis scriptoribus eximie merito, ac recentissimam Oxoniensem a viro clarissimo Edmundo Gibsono curatam, multis gravibusque vulneribus scatere deprehenderet Ulricus Obrechtus, vir non minoris eruditionis quam dignationis, non indignum censuit, in quo sanando & emendando aliquid temporis subsecivi poneret. Adjecit ergo magnis in rem litterariam meritis non exiguum cumulum, dum summo Rhetori summus ipse Orator salutarem operam tulit, eumque quot centenis locis emendatum nitori pristino restitutit. Eandem medicinam fecit *Declamationibus*, quæ nomen Quinctiliani præferunt, & cum Institutionibus oratoriis, seu de Institutione oratoria libris, conjungi ab Editoribus consueverunt. Hæc ergo, quæque alia Quinctiliano tribui solent opera, veluti *Dialogum de causis corruptæ eloquentiæ*, & quam Oxonienses e MSto primum eruerunt, Declamationem, *Tribuni Mariani* titulo insignitam, in duo volumina distribuit, & non solum ab innumeris mendis purgata, sed & eleganti cultu habituque ornata, excellentissimus Obrechtus publici juris fecit. Neque indices desiderari est passus, cum auctorum, quorum in Quinctiliani libris fit mentio, tum rerum verborumq; memorabilium: ei vero, qui Institutionibus subjectus, ex apparatu rhetorico Bœcleriano inserta sunt plura Græcorum Latinorumque scriptorum loca, quibus ars oratoria illustratur. His accessit breviarium

totius operis, quod non modo librorum sed & capitum argumenta satis plene & distincte per singula membra persequitur. Praeterea extat in fronte utriusque voluminis elenchus locorum bene multorum, quae partim ope manuscriptorum codicum, praecipue Argentinensis, tum etiam Colbertini & Victorini, partim ex ingenio felicissime emendata testantur, celeberrimum Editorem, gravioribus quamvis Reip. curis a Rege maximo dudum adhibitum, pro acerrimo judicio tamen & capitali, quo pollet, ingenio, sic in hac palaestra versatum, ut vel summis Criticis, qui hoc unum tota vita egerunt, palmam reddat ambiguam. Liceat vero unam atque alteram emendationem ex illo agmine decerpere, ut, quid in hac editione sit praestitum, eo facilius intelligi possit. Sic quum Oxoniensis Institutionum Orat. editio Lib. I. cap. 2. habeat *studia multo plus secreti temporis desiderant;* Obrechtiana vocem *temporis* multo elegantius omittit. Quod in illa nullo sensu cap. 4. ejusdem libri p. 23. legitur: *Atqui litera I sibi insidit;* emendatius in hac p. 25. rescribitur: *A quidem literam I sibi miscet.* Elegans non minus quam certa est emendatio Libri III. cap. 7. p. 181. ubi *Thersita atque Iro* restituitur, pro eo, quod in Oxoniensi erat *Thersita at vero.* Lib. IV. cap. 2. p. 232. strepitu excitari judex ad *custodiendum patronum* multo verius legitur, quam quomodo Oxoniensis: *strepitu ipsum judicem, deinde patronum excitari;* ut totum locum expendenti patebit. Lib. V. cap. 7. p. 266. *vilitatem* testibus humilibus apte objici traditur, non *utilitatem*, ut Oxoniensis legit. Lib. VI. cap. 3. p. 363. venustas redditur dicto Coelii literulae mutatione & ope interpunctionis: *Hic subsecutus, quomodo transierit, utrum rate, an piscatorio navigio, nemo sciebat.* Antea *sic subsecutus* legebatur, eaque verba a dicto Coelii detracta, cum praecedentibus Auctoris verbis male cohaerebant. Lib. IIX. cap. 5. p. 484. vox, qua caret Oxoniensis, omnino adjicienda erat huic de Germanis sententiae: *caput nescio ubi* in nube *positum.* Lib. IX. cap. 1. p. 504. pro *Zoilo*, qui inter Rhetores ignoratur, *Caecilius* merito reponitur. Ejusdem libri cap. 3. p. 536. *rebus agentibus* tanquam formula, quae vulgo auctore evaluit, olim a Pollione damnata, observatur: at Oxoniensis p. 455. hic ita est depravata, ut nihil ex ea sani exsculpas. Ejusdem libri cap. 4. p. 583. monstrosa & nihili vox *Hyperoargu* feliciter mutatur in haec verba: *Ego impero Argis.* Lib. X. cap. 7. p. 636. *Ars semel percepta, mora labitur*

bitur, verisfime emendatur, quum falsum sit quod Oxoniensis p. 539. habet, *non labitur*. Lib. XI. cap. 3. p. 681. *Nam more avium cuique sunt jucunda, quæ cantat ipse:* in Oxoniensi p. 576. sic legitur: *Nam nec cuiquam sunt injucunda, quæ cantat ipse.* Libr. XII. cap. 10. p 752. ubi in Oxoniensi p. 634. *priores Catonem Gracchosque*, melius hic legi, *priores Catone Gracchisque* consequentia aperte demonstrant. Has paucas e multis emendationes speciminis loco selegimus: non, quod his reliquæ concedant, sed ut his non dissimiles intelligantur. E Declamationibus, quæ nec paucioribus locis nec minus feliciter restitutæ sunt, nihil afferimus, ne justo simus prolixiores. Index locorum emendatorum, & cum Hackiana editione collatorum, etiam iis præmissus satis demonstrat, quid in altera corruptum sit, quid in altera correctum. Præter has vero emendationes, in contextum orationis receptas, plures in promtu se habere celeberrimus Auctor significat, peculiari propediem volumine repræsentandas, quo & fontes emendationum recludet, & præcipuos eruditorum virorum commentarios complectetur. Quod ut primo quoque die lucem adspiciat, omnium, qui eloquentiam amant, commune erit votum: utpote quo opere perfecto eruditus orbis de digne ornata, omnibusque numeris absoluta, præstantissimi Rhetoris editione poterit gaudere.

HEPTATEUCHUS, LIBER JOB, ET EVANGELIUM NICODEMI Anglo-Saxonice. Historiæ Judith Fragmentum Dano-Saxonice. Edidit nunc primum ex MSS. Codd. EDWARDUS THWAITES.

Oxonii e Theatro Sheldon. typis Junianis, 1698, 4. Alph. 1. plag. 4.

QUanto applausu excepti fuerint Fr. Junii & Th. Mareschalli labores, quos restaurandis literis Anglo-Saxonicis, maxime vero editis (post Londinensem, A. 1571 studio Matth. Parkeri Archi-Episcopi Cantuariensis, atque Jo. Foxi notissimi illius Martyrologi Anglicani, primo publicatam editionem,) Novi Testamenti libris, ab Ælfrico monacho ante septingentos annos, in usum suorum popularium Anglo-Saxonice redditis, impenderant, tot Virorum eruditissimorum elogia satis testari possunt. Conferatur Vita Junii præfixa libro ejus de Pictura Veterum; de Mareschallo autem videndus Colomesi. s in

Obs. Sacris p. 3. 20. & 81. Idem vero Ælfricus Veteris quoque Testamenti versionem adornaverat, uti cuivis legenti Tractatus de V. & N. T. ab eodem Anglo-Saxonice conscriptos innotescet; quæ tamen hactenus, præter Psalmorum librum, quem Jo. Spelmannus A. 1640 in lucem emisit, intra privatos parietes delituit. Hujus versionis partem, nempe Pentateuchum, libros Josuæ & Judicum, ac librum Job, nunc primum in publicum protraxit clarissimus horum monumentorum Editor, quod interesse Ecclesiæ, una cum Viro celeberrimo Georgio Hickesio, cui istud opus suum dedicavit (quem literaturæ Anglo-Saxonicæ instauratorem nuncupat, & cujus industria proxime Concilia Anglo Saxonica excusis multo auctiora in lucem proditura esse, spem facit,) existimaret, ut inter reliquas Scripturæ S. versiones, quæ omnium ferme gentium, omnium linguarum prodiere, majorum suorum vernacula ista conspiceret lucem. Adjecit vero & alia ejusdem idiomatis monumenta, nempe Evangelium Nicodemi ex Latino (quo sermone tantum publice innotuit Lipsiensi editione A. 1516, ex qua Germanica Smalcaldiensis A. 1687 profluxit; Græca enim authentica exemplaria in Biblioth. Reg. Paris. & Monachiensi servantur) Anglo-Saxonicum factum, & Fragmentum Historiæ Judith Dano Saxonicæ, scriptum quo tempore Dani in Anglia regnarunt. Sub calcem notæ quædam tum in præfationem Ælfrici, tum in ipsos sacros libros reperiuntur, in quibus passim diversitas codicis Laudiani, ad cujus fidem hæc expressa sunt, a reliquis codicibus, Cantabrigiensi & Cottoniano notatur; nec non variantes lectiones ab Exodi fragmento, quod olim Guil. Nicolsonus Edmundo Gibsono dono dederat, cujus characteres antiquitatem quatuor seculorum præ se ferunt, afferuntur: ut de variantibus lectionibus Evangelii Nicodemi, collectis ex margine apographi Juniani, quod ex codice MSto Bibliothecæ publicæ Cantabrigiensis descriptum, & cum alio codice Bibliothecæ Cottonianæ a magno illo linguæ Anglo-Saxonicæ oraculo Fr. Junio F. F. collatum fuerat, nihil amplius adjiciamus.

APPARATUS AD BIBLIOTHECAM MAXIMAM VETERUM Patrum & antiquorum Scriptorum Ecclesiasticorum Lugduni editam; opera Dom. NICOLAI LE NOURRY, Presbyteri & Monachi Ordinis S. Benedicti e Congreg. S. Mauri. Tomus II de Scriptoribus Secundi Ecclesiæ Seculi.

Pari-

Parisiis, apud Joannem Anisson, 1697, in 8. Alphab. 2. plag. 51.

QUo prolixius olim & de editis variorum cura Patrum, quæ vocari solent, Bibliothecis, & de ratione instituti, quod in suo ad maximam istarum Apparatu tenere celeberrimo Nourrio placuerit, præfati sumus, cum primum hujus Tomum in Supplementorum nostrorum Parte altera p. 527 recenseremus: eo nobis in exordiendo nunc licet esse brevioribus, ubi ad Tomum ejusdem secundum ut progrediamur, ordo postulat.

Sicut autem circa Ecclesiasticos secundi a nato Christo seculi Scriptores in hoc ille occupatur: ita res, quæ ad præcipuos eorum attinent, potissimas sex Dissertationibus est persecutus, quarum *prima* generalis est, & ante omnia in illorum ingenium, studia, occupationes, datasque ad scribendum occasiones docte inquirit. Videlicet in cu- pag. 2.
stodiendis defendendisque ac ornandis sacris literis præcipuum ipsos studium posuisse, Ethnicæ tamen simul cum theologiæ, tum moralis & philosophicæ doctrinæ cognitionem indefesso studio sibi compa- 4.
rasse innuit; prout & primarium eorum laborem operamque difficiliorem in eo consumtam observat, quod scriptis adversus Paganos & 6.
Judæos apologiis, veritatem religionis Christianæ invicte demonstraverint: ubi quænam utrinque ars & quænam arma ab iis fuerint adhibita, declarat. Nec minorem certe ipsorum de hæreticis triumphum 12.
laudat, victoriamque eo gloriosiorem, quo & major hæreticorum numerus, & gravius in ipsa Ecclesia intestinum ac civile ab iis bellum accensum fuerit. Inde vero ad ipsas hæreses paulo distinctius contemplandas pergit, & a *Millenariorum* sententia exorsus satis se mirari non posse testatur, cur plerique Scriptores de iis ita disputent, quasi una ea- 15.
demque fuerit omnium opinio; cum tamen certum sit, plures e Patribus longe diversa a Cerinthi erroribus de millenario Christi & Sanctorum in terris regno statuisse. Quamobrem Cerinthi primum, Mar- 16. - 22.
cionis, Nepotis & Apollinarii; tum vero Papiæ, Irenæi, Justini Marty- 23. - 40.
ris, Tertulliani & Lactantii sententias proponit, & posteaquam singulos placita sua suismet verbis explicantes introduxit, mox quid alii etiam Scriptores de omnium universim Millenariorum opinionibus pro- 41.
diderint, sedulo investigat, nullum autem severioris censuræ notam hæresi illi inussisse, quam Hieronymum, ostendit. Primum de cætero

erro-

erroris istius autorem non Papiam facit, sed Cerinthum isto antiquiorem, licet Papiam a Cerintho sua mutuatum haud fuisse facile concedat, cum Cerinthus, utpote cupiditatibus & voluptatibus corporeis addictissimus, multa huic opinioni addiderit honestati pudorique minus consentanea, & Papias e contra summa commendatus pietate nihil de isto mille annorum regno, nisi sanctum atque honestissimum, docuerit & cogitaverit. Quinimo longe ante utriusque tempora plures a Judæis decantatas fuisse de millenaria post resurrectionem ætate fabulas superaddit, & memoratis variis Millenariorum impugnatoribus disserere de iis plura desinit. Progressus hinc ad hæreses,
45. quæ tunc propullulaverunt, alias, circa *Valentinianos* imprimis diu
77. sq. detinetur, æonesq; Valentini triginta in schemate peculiari delineat ac uberius illustrat, iis admodum se opponens ex Scriptoribus recentioribus, qui cuncta de æonibus dogmata nihil nisi omnino sanum & orthodoxum ac Christianæ fidei plane conveniens in se habuisse, auda-
120. cter satis affirment. *Marcionem* duo tantum principia, non tria, aut
159. plura, ceu velint alii, constituisse asserit. *Montanistas* utique ab Irenæo etiam refutatos dicit, licet hic eorum nomen reticuerit, idque fortassis ideo, quia nec magnus eorum apud Gallos fuerit numerus, nec magno Lectorum suorum emolumento futuram nominis hujus de-
181. clarationem apertam crediderit. Post hæreses ad *Scholas* pergit, & non modo celebratam primo jamtum Tomo Alexandrinam illam, sed alias quoque alibi hac ætate erectas laudat, inque iis Propheticam & Apostolicam doctrinam, Tyrannis nequicquam prohibentibus, passim
183. traditam fuisse probat. Episcopos iis, in aliquibus saltem locis, præfuisse censet, provinciam tamen hanc non minus & aliis demandatam
184. existimat, eosque Doctoris communiter nomen gessisse observat. In istis autem Christianorum seculi secundi scholis publice, ut deinceps, rudimenta Philosophica & alias humanarum scientiarum artes atque disciplinas tradi consuevisse, neutiquam concedit.

Secunda Dissertatio consecrata est *Justini, Philosophi ac Martyris*, operibus, quæ vel hodienum extant, vel inter deperdita connumerari merentur. Circa illa cujusvis primum analysin suppeditat, deinceps, num pro genuino Justini fœtu habendus quisque sit, disceptat, tandemque, quinam integri ac incorrupti, qui contra mutilati aut depravati ad nos pervenerint, conjectat. Hæc vero memora-

tis,

tis,qui ad ea provocent,Auctoribus plerumque saltem indicat. Nec de manuscriptis operum Justini codicibus agere omittit; prout & variarum eorundem editionum non minus ac additarum a non paucis notarum observationumque indicium subnectit. Partem tamen hujus dissertationis præcipuam fere conficiunt observationes, quibus Auctor ipse loca Justini plurima aut exponere, aut emendare, aut illustrare, aut vindicare studet, unde nonnulla in benevoli Lectoris gratiam huc apponemus. Mosen a Justino scriptorum omnium anti- 254.
quissimum jure optimo vocari ostendit, validumque ejus, quod a Græcarum literarum inventione Mose multum posteriore petierit, argumentum pronunciat. Poetas & Philosophos in Ægyptum sese con- 258.
tulisse, & ex incolis per Israëlitarum commercium in aliquam veræ religionis cognitionem olim deductis discere potuisse, quid Judæi de uno Deo aliisque ad fidem pertinentibus sentiant, vero absimile haud censet, Lactantiumque, qui hac in re adversa fronte cum Justino aliisque e Patrum numero concurrere videatur, ab hallucinatione liberare nititur. Justinum tamen, libros Mosis & Prophetarum, atque Je- 260.
remiæ præ cæteris vaticinia, a Platone lecta fuisse affirmantem memoria lapsum esse, & ad certas chronologiæ leges haud attendisse largitur, cum Scriptura, quam ante Olympiadem 124 in Græcum sermonem minime translatam constet, ab antiquis Philosophis Hebraice nescientibus nullo plane modo legi potuerit; nisi forsan Justinum de Scriptura ab aliis Platoni explicata loqui dixeris. Loca, in quibus Judæos textum versionis LXXviralis adulterasse & corrupisse perhi- 278.
beat Justinus, sigillatim enumerat. Per *pompas & hymnos*, in sacrarum 303.
Synaxeon locis a Christianis celebrari solitos, quidnam Justinus intellexerit, anquirit, & πομπὴν primo & proprio significatu Latine sonare missionem, impulsum & instinctum; hymnorum autem vocabulo psalmos Davidicos designari respondet, indeque Christianos in Synaxibus suis magna cordis emissione seu effusione, vel ardore magno psalmos Davidicos decantasse colligit. Errorem de Angelis ma- 308.
lis mulierum amore captis, & cum iis concumbentibus, condonari Justino cupit, cum per tria secula priora tot tantosque is adstipulatores habuerit. Graviorem interim errorem vocat illum, quando dæmones sempiterno igne nondum cruciari docuerit, imo Satanæ ante 310.
Christi adventum non liquido cognitam fuisse damnationem suam

ſtatuerit. Iſtum tamen cenſura itidem mitiori notandum arbitratur, quod hæc opinio nullo damnata Concilio, & a Patribus nec paucis nec
314. indoctis aſſerta olim fuerit & propugnata. Animarum humanarum immortalitatem, æternoſque impiorum poſt mortem cruciatus Juſtinum negaſſe inficiatur, eundemque Gentiles Philoſophos ſola ratio-
321. ne duce ſalutem æternam poſſe conſequi nuſpiam dixiſſe, ac ne ſomniaſſe quidem, ſibi perſuadet. Hebraicæ autem linguæ imperitum fal-
343. ſas nominum plurimorum interpretationes dediſſe eum, minime diſſimulat, idque allatis in medium vocabulorum *Satanas* & *Iſraël* expoſitionibus ab ipſo confictis probatum dat.

Diſſertatio *tertia*, eademque multum antecedenti brevior, ad *Athenagoram*, Philoſophum Chriſtianum, nos deducit, in cujus operibus excutiendis methodo non alia, quam circa Juſtinum Martyrem, uti clariſſimo Autori placuit. Alium eſſe Athenagoram ab Athenogene
441. demonſtrat, & illum presbyterali dignitate auctum fuiſſe præter rationem a nonnullis affirmari judicat, in clericorum tamen inferiorum atque imprimis catechiſtarum collegium cooptatum non dubitat, quandoquidem publicam apud Chriſtianos de mortuorum reſurrectione concionem in librum poſtea peculiarem redactam habere, niſi eccleſiaſtico prius ordine initiatus, haud potuerit. Quemadmodum au-
428. tem *Legationis pro Chriſtianis*, & libri, quem modo nominavimus, de
437. *Reſurrectione* autorem eum dicere nullus ambigit: ſic lucubrationem
439. *de vero & perfecto amore* ipſius nomen falſo præ ſe ferre, Huetio adſtipulatus, concedit. In ſuis ad opera Athenagoræ genuina obſervationibus, inter alia doctrinam ejus de SS. Trinitate deque ſumma Chri-
451. ſti divinitate rectam atque orthodoxam appellat, ac prolixe vindicat;
460. ſed non item illam de gigantibus ex angelorum coitu prognatis, deq; iſtorum animabus pro dæmonibus, qui circa mundum oberrent, homineſque ad errorem, & maxima, præſertim idololatriæ ac libidinis peccata pelliciant, habendis ſtatuminat. Nuptias autem ſecundas quod
462. *decorum quoddam adulterium* vocaverit, emollire modis omnibus annititur.

De *Theophili*, *Patriarchæ Antiocheni*, operibus *quarta* agit Diſſertatio, in qua poſt *libros tres ad Autolycum* Scriptori huic aſſertos, alia, quæ ad eosdem attinent, commemorat, ac demum in obſervati-
493. onibus dogmata quædam Theophili examinat, Petavio ante omnia ſe oppo-

opponens, qui, quod de Trinitate parum ille recte senserit, ac unam tantum Trinitatis personam agnoverit, fundamento licet idoneo destitutus, affirmarit. Cur Noah eunuchus ex quorundam mente apud 497.
Theophilum nominetur, conjectando se assequi non posse ait, ac potius ad amanuensis lapsum, qui in Græcum textum irrepserit, confugiendum arbitratur. Libros quosdam Theophili intercidisse ex ipsi- 503.
usmet verbis probat; quinam autem illi aut quales fuerint, divinare difficillimum existimat. In chronologia Regum Alexandrinorum non 505.
satis accuratum, sed in Catalogo Regum Ægyptiorum ex Manethone, & Tyriorum ex Menandro Ephesio, vel forte etiam Josepho, adornato magis eum felicem fuisse autumat. Utrumque ergo horum ap- 507.
ponit, addita Chronologia generali, quam idem hinc ab orbe condito ad suam usque ætatem non sine studio magnoque labore perfecerit. *Commentaria* sive *allegorias in quatuor Evangelia* Theophilo frustra 509.
adscribi contendit, cum ad scriptorem potius Latinum Hieronymo posteriorem referri debeant.

Quinta conjungit *Tatianum Assyrium* & *Melitonem Sardensem Episcopum*, ac de prioris quidem *Oratione ad Græcos* prolixe com- 517.
mentatur Auctor, eamque more suo variis observationibus illustrat, 536.
quibus ejus de Mosis & Scripturæ antiquitate ac hujus perspicuitate, 540.
de Christi item divinitate doctrinam tuetur. Dæmones autem na- 545.
turæ cujusdam corporeæ & materialis ab eo minus recte statui, & a- 550.
nimam hominis tanquam corpoream ac mortalem admodum incongrue sisti, nequaquam diffitetur. Sicut autem in oratione ista Tatianus 560. f.
plurimos autores allegavit, ita suas circa eosdem annotationes uberiores Noster superaddit. Illam commentationem, quæ sub nomine 579.
Diatessaron hodie circumferatur, Tatiano minime tribuendam, & longe aliam lucubrationem ex quatuor Evangeliis ab eo collectam & διὰ πεσσάρων inscriptam fuisse reputat, cujus apud Eusebium & Theodoretum mentio injiciatur. De Melitone deinceps plura in medium 585.
haud affert, quam quod insulsum utique & spurium esse librum *de transitu Mariæ Virginis*, eidem a nonnullis adjudicatum, demonstrat.

Diutius autem in Dissertatione *sexta* commoratur circa *Irenæi* libros quinque adversus Valentini similiumque hæreses, quos ab auctore suo Græca lingua primum conceptos nullus dubitat, sed Lati- 613.
nam tamen versionem vel ab ipsomet, vel a quodam ejus amico cura-

613. tam arbitratur. Structa interim singulorum analysi, & variis, quæ ad historiam eorum spectant, recensitis, ad observationes suas pergit, inque his præter orthodoxas sententias passim confirmatas, nævos apud Irenæum, uti satis constat, haud infrequentes modo taxat, modo excusat, modo aliis tantum apparere tales pronunciat. E pluribus pau-
680. cissima hinc exempla dabimus. Christum intra annum ætatis qua-
704. dragesimum & quinquagesimum munere in his terris Prophetico functum, Irenæo haud credit. Animam hominis velut mortalem
715. ab ipso describi, negat. Ne concedere opus habeat, quod Henochum ad angelos pravos missum fuisse Irenæus docuerit, verba ejus hæc: *cum esset homo*, (Henochus) *Dei legatione ad angelos fungebatur;* nihil aliud notare contendit, nisi istas prædicationes, quibus aut voce aut scripto futurum hominum impiorum in idololatriam, ad quam perversis dæmonum & pravorum angelorum artibus impellendi essent,
635. prolapsum Henochus certo prænunciaverit. Matthæum Hebra-
653. ice scripsisse suum Evangelium, Ecclesiamque Romanam a Petro & Paulo fundatam esse, recte omnino in scriptis Irenæi perhiberi, extra controversiam ponere totus allaborat.

Excipit has Dissertationes peculiaris aliqua appendix, *Gregorii* cujusdam opusculum Græco-Latinum *de anima adversus Tatianum* sistens. Ineditum istud hactenus refert doctissimus Nourrius, & in manuscripto codice Bibliothecæ Regiæ, a Bessarione monacho Veneto A. 1539 exarato, post Tatiani Legationem repertum, atque a Francisco Faverolles suis precibus in Latinam linguam novissime conversum. Et istam quidem ob rationem opusculum hoc typis excudi se curasse monet, quoniam hinc affatim dispalescat, quod, dum negatam fuisse a Tatiano animæ & spiritualitatem & immortalitatem superius tradiderit, ullam isti injuriam fecisse haud arguendus sit. Utrum vero eadem hæc scriptio perfecta omnino & incorrupta reputari debeat, in dubium fortassis haud immerito vocari posse fatetur. Ex septem namque capitibus, quæ Autor in proœmio enucleanda tractandaque proposuerit, secundum prætermissum videri. Occurri equidem difficultati huic posse tradit, si in describendis titulis errasse librarium, & secundum illud caput in primo luculenter explicari asserueris. Ast utrum hæc responsio satis omnibus factura sit, dijudicandum aliis relinquit.

MA-

ΜΑΝΕΘΩΝΟΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΑ ΕΞ.

h. e.

MANETHONIS APOTELESMATICORUM LIBRI SEX, NUNC primum ex Bibliotheca Medicea eruti, cura JAC. GRONOVII, qui etiam Latine vertit ac notas adjecit.

Lugduni Batav. apud Fred. Haaring, 1698, in 4.
Constat 1 Alph. 17 plag.

QUoniam in his terris quædam cælestium ductu moveri animadversum est, maria puta, herbas, & hujusmodi alia; omnes res humanas, tanquam stellis atque sideribus connexas atque revinctas, duci ab istis regique sibi persuaserunt mortales; omnes etiam suas actiones quasi habenis quibusdam de cælo gubernari existimarunt. Cumprimis ex astrorum positura & ordine, & vi qua influunt adspicientibus lucem infantibus, vitæ atque mortis rationem disponi, nec alias esse Parcas quæ nascentibus fata dispensent, indeque mortales vitam, cupiditates, læta & tristia sortiri, creditum est: certique huic studio dediti philosophi, Chaldæi & Babylonii sive Ægyptii, in artem redegerunt hanc scientiam, futilem licet ac præstigiatoriam. Ubi enim momentum, quo mater infantem peperit, resciverunt, in tabula cæli imaginem finxerunt, & sideribus certas constituerunt domos, ea in illis collocantes, quæ, cum lucem primum infans conspiceret, obtinuerunt. Jupiter, Sol & Venus optimi planetarum sunt habiti: deterrimus autem cum Marte Saturnus: Mercurius & Luna varii, ex sorte locorum quos insidunt. Cujus illorum regnum fuerit, cum nasceretur infans, quo gradu, quo adspectu illum ceteri temperarint, vel viserint, inquisiverunt, indeque quicquid eventurum sit per integram vitam collegerunt. Nata hinc disciplina Genethliacorum, cui prorumpentes tanquam ex abdito formulæ, audientibus ignotæ, venerationem conciliarunt. Adversus eam gravis extat dissertatio Favorini philosophi apud Gellium lib. XIV. Noct. Attic. cap. 1; vanitatem divinationis hujus etiam ostendit, & ea se aliquando captum fuisse dolet Augustinus Lib. VII. Confess. cap. VI. Tradidit hanc artem ex Petosiridis & Necepsi (præstantissimorum Ægyptiorum philosophorum,

quos Plinius citavit Lib. II. cap. 23. & Lib. VII. cap. 49.) placitis, in ſex Ἀποτελεσματικῶν libris, ad Ptolemæum regem ſcriptis, ipſe Ægyptius Manethon: quibus lucem, in qua poſthac verſentur, primus conciliavit omnis eruditæ antiquitatis antiſtes & promus condus Jac. Gronovius. Nam cum alta nocte & nomen Manethonis, & ſcriptum iſthoc ejus premerentur, ac ſepulta ferme eſſent hactenus, nemine notitiam auctoris hujus habente, ætate etiam ipſius parum cognita, unicus autem codex reſtaret in Florentina bibliotheca, qui minuto & difficili charactere ſcriptos hos ſex Apoteleſmaticorum libros contineret; beneficio illuſtris & ad promovendas bonas literas compoſiti viri Ant. Magliabechi (cujus clariſſimo nomini eosdem dicavit) copiam deſcribendorum eorum nactus Cl. Editor effecit, ut in plurium & notitiam & uſum iſti pervenirent. Abſolutum autem calamo, & d. 20. Aug. A. 1674 finitum, (ut in epiſtola nuncupatoria idem indicat) cum hoc demum anno prælo ſubmitteret Ægyptium hunc Poetam, verſibus venuſtis Chaldaicam hanc ſcientiam (quo nomine venit ea Firmico lib. IIX. cap. 25. & Sexto Empirico Lib. 1. contra Gramm.) tradentem Gronovius, id operam dedit, ut emendate & accurate Græcus textus excuderetur: quod linguam iſtam illuſtrari ex carminibus his, ejusque latifundia mirabiliter ampliari poſſe, dum opificia vel in Ægypto vel alibi uſitata recenſentur, & ad venuſtatem maximam gratiamque deſcribuntur, exiſtimat. Ad ea Notas p. 265 & ſeqq. adjecit, in quibus loca obſcuriora illuſtravit, dubia felici conjectura reſtituit, minus ſana ingenioſa emendatione aliorumque collatione emaculavit, voces rariores nec alibi obvias explicavit, obſcurumque & cum tenebris luctantem Ægyptium hunc, protractum ex iis clara in luce collocavit & perſpicuum reddidit. Ut vero eundem rectius cognoſcerent, & non modo ſiderum curſus conjunctioneſque, verum etiam ſententiam iſtius ævi hominum de efficacia aſtrorum in ſortes humanas, cunctaque ἀποτελέσματα intelligerent, qui Græca non ſatis capiunt, eorum imbecillitati Latina interpretatione ſubvenit. Ad quam tamen conficiendam invitum ſe adduci paſſum eſſe affirmat, quod ex ipſis Græcis auctorum ſcriptis, neutiquam horum interpretationibus, eruditio vera & cognitio cujusvis rei petenda ſit. Quam in rem præclara ſunt ejus verba: *Non eſt hoc genus doctrinæ, quod legi mereatur niſi ſermone ſuo, aut ullum operæ fructum afferre velit ſpondeatve a-*

liis

lis, quam qui ipsum legunt; *Graca qui legerit, ille enim vero percipiet ubertatem satis fertilem ac pinguem.* Quare ad ipsas apotelesmatum expositiones potius, quæ canente Auctore sub init. continent

Ἄστρων οὐρανίωντε φάσεις ἀπλανῶντε πλανῶντε,
Ὅσσα βροτοῖς τελέουσιν ἐπιβλέψαντες ἐν ἀρχαῖς
Σπειρομένοις καὶ τικτομένοις δειλοῖσι βροτοῖσι,
Μοιρῶν ἀῤῥήκτοισι μίτοις θεσμοῖσι τ' ἀνάγκης

Lectores ablegamus, quam prolixiori de iisdem sermone studia eorum moramur.

JOHANNIS CONRADI BARCHUSEN PYROSOPHIA.

Lugduni Batavorum, impensis Corn. Boutestein, 1698, 4. plag. 61.

Divisum est hoc opus in *tres partes*, quarum prima in *Iatrochemia*, altera in *Metallurgia*, tertia in *Alchemia* explicanda versatur. Ac primum quidem illa exponuntur, quæ ad naturam Chemiæ intelligendam requiruntur, pauloque deinde accuratius de *principiis Chemicis* agitur, quorum Autor quatuor statuit, duo nempe activa, *sal & oleum*, unum neutrum, *aquam* scilicet, quoniam hæc in corporibus quibusdam solvendis revera agit, passive autem se habet, cum cæterorum partes in se recipit, & tandem unum passivum, *terram*. Hinc *operationes Chemicæ*, v. g. amalgamatio, circulatio, cohobatio &c. percensentur, referunturque sigillatim *Chemiæ producta*, v. g. acetum, alcohol, clyssus &c. & quid sint, exponitur. Porro autem ipsa *remedia*, sive ex regno minerali, sive vegetabili, sive animali depromenda, afferuntur in medium, ita ut primum ipsa tradatur remedii præparatio, deinde vires, usus & dosis, & tandem subnectatur processus ætiologia. Quibus omnibus passim quædam notatu non indigna adsperguntur. Ita v. g. sal alcali, quod in vegetabilibus ignis tantum productum est, præexistere in quibusdam mineralibus, *p. 14.* 16 hinc probare vult Auctor, quia si v. g. metalla aut ossa in s. q. spiritus nitri dissolvantur, solutio inspissata instar nitri ignem concipit. *Pag. 110.* Circulatum majus & minus Paracelsi describit, neutrum cum Alcahest convenire asserens. *Pag. 118.* menstruum non dari universale contendit. *Pag. 130.* nihil dubitat, aurum in tenuissimas particulas redactum subigi posse a fermento ventriculi. *Pag. 157.* historiam mercurii ex plumbo renati, quæ in D. Helvetii laboratorio contigit, refert.

refert. *Pag.* 194 miratur Chemicos ſcribentes, Mercurium ſublimatum arſenico depravatum dignoſci poſſe, ſi ei olei tartari gutta una atque altera inſtilletur, atque illum eſſe bonæ indolis, ſi rubeſcat, peſſimæ, ſi nigreſcat; cum tamen omnis Mercurius corroſivus, etiam optimus, ab adſperſo illo oleo, primo flavam, poſt rubram, & ſi diutius aeri exponatur, quadantenus nigram contrahat maculam. *Pag.* 197 cinnabarim officinarum, licet raro interne adhibeatur, putat iisdem cum antimonii cinnabari viribus eſſe præditam, & tuto poſſe aſſumi. *Pag.* 214 probat, diaphoretica antimonialia non eſſe calces inutiles, ſed ſudorifera non contemnenda. *Pag.* 217 oſtendit, regulo antimonii martiali puriſſimam ferri ſubſtantiam admixtam eſſe, & in regulo ſtellato, non modo in ſuperficie & foris, verum etiam intus ſtellam conſpicuam eſſe, ſi ferra diſſecetur. *Pag.* 256 ſuſpicatur, tincturas ſmaragdi & ſapphiri particulis æneis a mortario, dum contunduntur, abraſis plerumque originem ſuam debere. *Pag.* 265 notat Glaſerum, & Feburium, qui ſal ſuccini cum acido efferveſcere tradiderunt. *Pag.* 269 talco exiguam olei partem adeſſe hinc concludit, quia nitro aſperſum cum eodem accenditur. *Pag.* 290, item 358 contra illos, qui acidum omnium morborum originē eſſe putant, diſſerit. *Pag.* 298 methodum Tachenii præparandi tartarum vitriolatum, præfert vulgari. *Pag.* 361 parum tribuit medicamentis lithontripticis, putatque illos calculi accretionem promovere, qui crebro utuntur terreis, ſalinis & oleoſis remediis. *Pag.* 330 monet, iis, qui morbo chronico a viſciditate humorum orto laborant, vel nunquam, vel rariſſime minimaque in doſi, opiata eſſe propinanda. *Pag.* 339 communicat præparationem balſami apoplectici affinis balſamo Zellenſi.

Atque hæc prima pars maximam totius voluminis partem occupat. Breviori ſpatio concluditur *Metallurgia*, in qua primum exhibentur ejus inſtrumenta, deinde vero traditur, quomodo venæ metallicæ non ſolum viſu dignoſcendæ, ſed quoque examinandæ & excoquendæ ſint. Accedit ratio ſeparandi diverſa metalla, excoquendi mineralia nonnulla, & metalla incruſtandi. Quæ in parte tertia ſeu *Alchemia* habentur, huc redeunt: quamvis quæ pro tranſmutatione metallorum petuntur argumenta, ex mutatione ferri in cuprum, aut mercurii coagulatione nullius, ſint momenti, eandem tamen tot fultam teſtimoniis temere negari non debere, ſed pro poſſibili habendam.

dam. Quoniam enim duo requiruntur ad transmutationem, ut ſcilicet viliora metalla tingantur, & malleo obedientia reddantur; tincturam poſſibilem eſſe, vel ex confectione auri muſivi Auctor probari poſſe putat, cumque pauca admodum grana reguli antimonii metalla friabilia reddant, vero admodum ſimile eſſe cenſet, dari quoque in rerum natura corpus aliquod aut arte effici poſſe, cujus exigua quantitas ductilitatem metallis conciliet. Accedunt in fine elenchi aliquot laborum chemicorum, ab anno ſcilicet 1695 in laboratorio Academico Ultrajectino huc usque exantlatorum.

INDEX AUCTORUM
quorum Libri aut Inventa hoc volumine recenſentur.

I. *Theologica & ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſpectantia.*

A Schel-

II. Juridica.

III. Physica ac Medica.

Pote-

IV. Mathematica.

V. Historica.

Gerar-

Philo-

VI. Philologica & Philosophica Miscellanea.

Itte-

INDEX
RERUM NOTABILIORUM
in hoc Volumine obviarum.

Afra-

Per

Ex

S. Fe-

Natu-

varii-

a So-

ERRATA.

P. 19. l. 27. lege *Falsariorum.* P. 47. l. 24. pro *singulare spondere*, lege *singula respondere.* P. 32. l. 17. pro *inerit* lege *inserit.* P. 280. l. 33. pro *artibus* lege *actibus.*

